IJA # 2628

ספר עין יעקב חלק ב

Sefer ‘En Ya`aḳov Ḥeleḳ 2

Vilna, 5638 (1938)

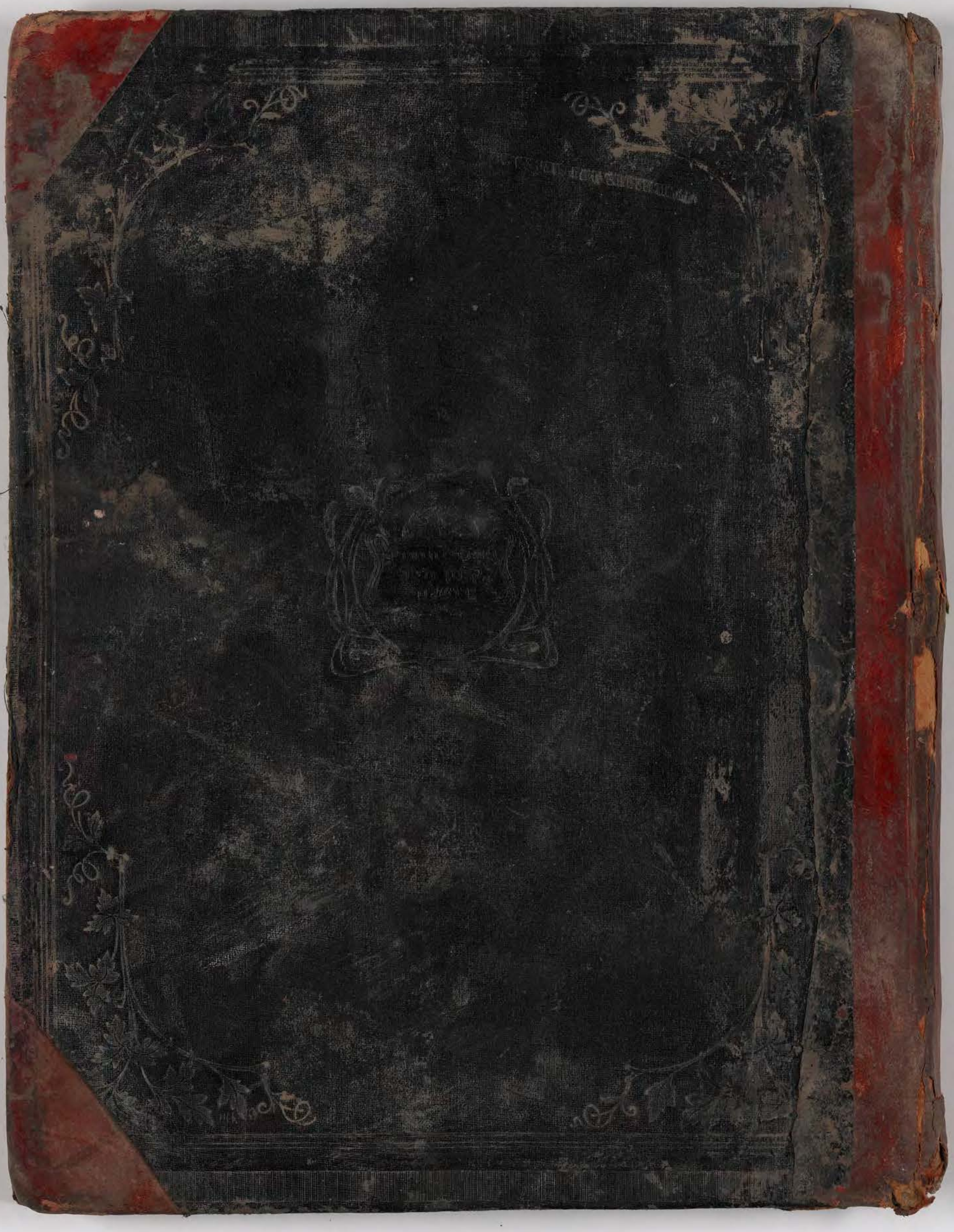

حمام يعقوب

مصفي

ופתחו שערך תמיד
יומם ולילה לא יסגרו

ספר

עין יעקב

עם

כל המפרשים הנקובים בשער השני

חלק ב

ווילנא

בדפוס והוצאת .ר.אָ.ם.

תרצ"ח

ספר

עין יעקב

מאסף

לכל האגדות והמדרשים המפוזרים בש"ס תלמוד בבלי, ואגדות מתלמוד ירושלמי
עם פירוש רש"י, ותוספות, וחדושי הרמב"ן, הרשב"א, הריטב"א, והר"ן, וחדושי
הכותב (מאת הרב המאסף), כל אלה יהנו על האגדות מש"ס בבלי. ועל אגדות ירושלמי באור הרב הכותב.

את כל אלה אסף וחיבר יחד, איש צדיק תמים הגאון החכם הכולל
מרנא יעקב בר שלמה ן חביב זצ"ל
ועליהם נוספו

א) חדושי אגדות להרב הגאון האמתי נר ישראל מרנא שמואל אליעזר ב"ר יהודה הלוי אידלש ז"ל (מהרש"א). ב) מאור עינים [הריא"ף], חדושי הרב המסמך הגאון מהר"ר יאשיהו ב"ר יוסף פינטו ז"ל. ג) בית יהודה כולל הוספות אגדות שהשמיטן הרב המחבר ז"ל, אספן והוסיפן הרב הכולל מוהר"ר יהודה אריה די מדינא ז"ל רב בווינציא, ועל כל מאמר מהאגדות שנוסף נלוו חדושי הרב ז"ל, ויזכיר אותם בשם אמר הבונה. ד) חדושים מהגאון הגדול כו' מוהר"ר יונה תאומים ז"ל (בעהמ"ס קיקיון דיונה). ה) קהלת שלמה, חדושים מאת הדיין המצוין הרב שלמה יקותיאל זלמן ז"ל דיין דק"ק גלונא רבתי. ו) באור מלות חטורות שבאגדות ירושלמי מס' הערוך.

ועוד נוסף בו הספר הנפלא
עין יעקב מאת הרב הגאון הגדול המובהק כו' מוהר"ר יעקב רוישר ז"ל (בעהמ"ס חק יעקב ושו"ת שבות יעקב וכו')
עם כל שאר ההוספות וכל המעלות בקודש שבכל ספרי עין יעקב שיצאו לאור עד כה, דבר לא נעדר.

ועל כל אלה הוספנו בו עתה
ארבע עשרה הוספות נכבדות, חדשות ומועילות
רובן לא שופתן עוד עין הדפוס, הלא המה הפירושים
עץ יוסף. ענף יוסף. יד יוסף
ועד עשרתי עשרה הוספות המפורשות מעל"ד.

ווילנא

Wilno, Drukarnia „Rom" 1938.

MADE IN POLAND

ואלה הן ארבע עשרה הדוספות החדשות

שנוספו עתה בספר עין יעקב הזה :

א) **תוספות אגדות** עם **פרש"י ותוספות**, האגדות הרבות שנשמטו מעין יעקב. (ולא נוספו בו גם ע"פ ס' בית יהודה) ונמצאים עליהם חדושים ובאורים בספר **חדושי אגדות**, **בהריא"ף**, **ועיון יעקב**, יען שהובאו בתחלה על הש"ס, ויהי כי נלוו אח"כ על הע"י הציגו המדפיסים בתוכם ציונים על החדושים שבהם להמאמרים הנשמטים מע"י, והציבו עליהם ציון תבנית יד או ככב או מלת „בגמרא" להראות שמקום המאמר נפקד פה והנהו בגמרא, הנה עתה הוספנו ואספנו את **כל המאמרים ההם** אל הע"י ועליהם **פרש"י ותוספות**. וכל אלה הקפנו בחצאי רבוע [ ] .

ב) (כ"י) **עץ יוסף** (או **הליכות חנוך**) כולל באור מספיק להאגדות, ע"ד הפשט הנכון, מלוקט מראשי מפרשי האגדות וממפרשי הש"ס הראשונים והאחרונים וממפרשי המדרשים, ומהרבה ספרי דרוש ושארי ספרים.

ג) (כ"י) **ענף יוסף** (או **פורת יוסף**) ירחיב הבאור למאמרים העמוקים והסתומים, ע"פ הצעות והקדמות חקרי לב ודרושים קצרים, ע"פ מבחרי המפרשים וספרי הדרוש.

ד) (כ"י) **יד יוסף** מראה מקומות המאמרים בש"ס בבלי וירושלמי ומדרשים וילקוט, פסיקתא רבתי ומכילתא ופדר"א ובזהר ותקוני זהר :

כל אלה תברו יחדיו ע"י הג"מ מוהר"ר **חנוך זונדל** במוהר"ר **יוסף** ז"ל (בעה"ם פי' עץ יוסף וענף יוסף על המדרש רבה ותנחומא וכו').

ה) (כ"י) **חדושי גאונים** נלקטו ונאספו מן **שנים ושבעים ספרים** מספרי גאוני ישראל (ונקבו למטה בשם ע"ס א"ב) :

ו) (כ"י) **גאון יעקב** (לא נודע שם מחברו) העלה רב פנינים ומרגליות טובות ממצולות ספרי חכמי ישראל וממבחרי פירושידם לאגדות הש"ס, ויענדם עטרת גאון תפארת לספר הזה.

ז) (כ"י) **אוצר בלום** כולל מראה מקומות, חלופי גרסאות, הערות ותקונים בע"י ובמפרשיו, מאת הגאון המובהק מוהר"ר **ישעיה** (פיק) **ברלין** זצ"ל.

ח) (כ"י) **אהבת איתן** באורים והדושים מאת הגאון הגדול כו' מוהר"ר **אברהם** ז"ל ממינסק (בעה"ס משכיל לאיתן וכו').

ט) (כ"י) **נמוקי הגרי"ב** מהרב הגאון הגדול כו' מוהר"ר **יהודה בברך** ז"ל אבד"ק סיני (בעה"ם נמוקי הגרי"ב על ש"ס וכו').

י) **מאמר** על דרשת חז"ל בכלל, מאת רבינו **אברהם בן הרמב"ם** ז"ל.

יא) **כללי** הדרושים והאגדות מאת רבינו **ישעיה הלוי הורוויץ** ז"ל בעל **השל"ה** הק'.

יב) **מאמר** על האגדות מהגאון החסיד כו' מוהר"ר **משה חיים לוצאטו** ז"ל (בעה"ם מסלת ישרים וכו').

יג) **מבוא האגדות** מאת הרב הגאון החכם כו' מהור"ר **צבי הירש חיות** ז"ל (בעה"ם מבוא התלמוד וכו').

יד) (כ"י) **המתורגמן** יתרגם ללשון יהודית־אשכנזית את המלות החמורות שבאגדה.

פירש"י הדפסנו **בשלמות** וכן השבנו למקומותיהן גם את **ההשמטות** שנשמטו בהרבה ע"י מחדושי **הרב הכותב** ז"ל, והדפסנום בשלמותם בפי שנדפסו בחיי הרב ז"ל גם את הספר **חדושי אגדות** הדפסנו **בשלמות** כפי שנדפס בחיי המחבר ז"ל, וכן השבנו למקומותיהן גם את ההשמטות שנשמטו **מחדושי הריא"ף** ז"ל והדפסנום בשלמותם לכל חלקי הע"י. ויתר המעלות בקדש שנוספו בע"י הזה הנן נזכרות בהקדמתנו לספר הזה.

יואלה הם השנים ושבעים ספרים שנלקטו מהם חדושי גאונים הנ"ל :

א) אלשיך, אברבנאל, אמונת חכמים, ארח מישור, אהל יעקב, איי הים, אמת ליעקב. ב) בחיי, באר הגולה (למהר"ל מפראג), בינה לעתים, באר רחובות, ג) גבורות ה', גבורת ארי. ד) דרשות הר"ן, דרש משה (להג"מ משה פיזינץ ז"ל), דברי חכמים וחידותם, דרך הישר. ה) התורה והמצוה. ז) זהב שיבה (להר"ש אלגאזי). ח) חדושי דרמב"ן, חדושי הרשב"א, חדושי בעל עטרת ראש (כ"י), חדושי הגר"א ז"ל, חדושי הר"ם שאול קאצענעלענבאגען ז"ל מווילנא, חתם סופר, חדושי מהר"ץ חיות, חדושי הג"מ יוסף שאול הלוי נאטאנזאהן ז"ל. ט) טורי אבן. י) יבין שמועה, יתר הבז, יערות דבש. כ) כלי יקר, כלי פז, כבוד הבית. ל) לחם שלמה, לחם סתרים, לקוטי חבר בן חיים. מ) מעשי ה', משאת משה, מהר"ם שי"ף, מראית העין (להרחיי"א), כצורות דוד, מדרש שמואל, מלחמת חובה, מיני תרגימא. נ) נצח ישראל (למהר"ל מפראג), נפוצות יהודה, נוה שלום, נצח ישראל (להג"מ ישראל הלוי ז"ל מואמוششש). ע) עקידה, עקרים, עוללות אפרים, עולת אהרן, ערוך לנר, עטרת צבי, עין אליהו, עיני יצחק, (להרשן הספאר הג"מ יצחק אהרן שליט"א מ"מ מווילקאמיר). פ) פנים מסבירות, פני יהושע, פני יצחק, פתח עינים. צ) צל"ח. ק) קהלת משה. ר) ראש יוסף. ש) שושבת מקובצת, שיורי הברות. ת) תשובת הרשב"א, הוספות ר' יהודה הסיד, תורת העולה, הפארת ישראל, תורת חיים, האור לעינים.

זכות הדפסת הדרושים אוצר בלום, עין יוסף, ענף יוסף ויד יוסף, הדושי גאונים, גאון יעקב, אהבת איתן, נמוקי הגרי"ב, והמתורגמן שלו אלה לנו (המדפיסים) לבדנו הוא, ואין רשות לאיש בלעדינו להדפיסם או להו"ל אף לא רצות כתב־ כבל אופן ובכל מקום שיהיה.

אוצר בלום

אלא ויירלו • נתנו: כדר"ל • כי נוע מתיחת מעשה הוא לדבר שלפניו נתנו הענדה לפי שנוע אהרן שלשון כי בארבעה לשונות משמש [במקרא פעמים בא במקום אם פעמים בא במקום דלמא שמא פעמים בא במקום דהא שמיהו טעם לדבר פעמים בא במקום אלא וסותר את דבור שלפניו כי יהיה להם דבר (שמות יח) כי תפגע (שם כג) כי יקרא קן (דבריס כב) טולן לשון אם הם וכן כי תבאו (שמות יב) כי תלכו (שם ג) כי תלוה (דבריס כו) כי תשא (שמות ג) וכל המשמשין במקום כאשר ובמקום אשר טולן לשון אם הם שמלמדין לפרש הטעם כמו אם יהיה היובל (במדבר לו) שהרי בודאי יהיה ואם תקריב מנחת בכורים (ויקרא ב) הרי זה ודאי תקריב שהרי חובה הוא וכן הם כסף תלוה (שמות כב) אם יבלעם ממקומו (חיוב ח) המדבר בבלעת רשעים דלמא כגון כי תאמר בלבבך (דבריס ז) שמא תאמר רבים הגויים האלה לא תאמר כן לא תירא מהם כי תאמרו מה גדלך לו (חיוב יט) וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית (ויקרא כה) כי תראה חמור שונאך (חיוב ח) ואחלת (שמות כג) (כי תראה והתעלמת) והרבה כאלה לשון שמא הן לא אחקתי כי יראה (בראשית יח) ה"ז לשון הכא לפי שיראה ואומר לא כי אחקתה (שם) ה"ז לשון אלא כי נוע אהרן כשאתה קורא ויירלו הרי זה לשון הכא הוא הודו לה' כי טוב (תהלים קיח) שהרי טוב לא תקטין את ידך וגו' (דבריס טו) אלא פתוח תפתח]: סייח • שייר בן שם: ערוך • חמור הבר: [ויבא מגי • מירושלים בא שבבר עלו מי הגולה מימות כורש והיו שם בימיו ובימי אחשורוש ואתתשסתא זהו דריוש שאחר אחשורוש שנבנה הבית בשנת שתים לדריוש והרבה נשאלו בבבל ומחמיה בן חכליה היה שר המקיש למלך בשושן הבירה:

תוספות

וישמע הכנעני מלך ערד • במדרש [תנחומא פ"ל שת תקת] אמריגן דהייגו עמלק כמו שיסד הפייט בפומנן של פרשת זכור כשוה ולשון שיבה היות במלך ערד אבל מ"מ דייק שפיר דהוה סיחון קייס מדשיגה עמלק עלמו לבא בדמותו ונראה דמשהות המפעמי קדרים דאי מהכוות דחוקת הא מפרש דשמע כי בא ישראל דרך האתרים וכ"י לא דק בפירוש החומש: **אלא** ויירלו כדר"ל • כלומר שנתנו לפי שמת אהרן והיינו בלשון הכא דאי אמרת ואהא מעמי בב' פיוהוים דלא קרי ליה כנען אלא ע"ש מלכותו שאהרן כנען הוה על שם שיושבים בה מבני כנען מז' לומות והוא נקרא מלך האמורי בכל המקרא שהיה מבני כנען ג"כ ע"ש יושביה מבני האמורי ומה שהבריחם לומר כן דכנעני מלך ערד דהכא הוא סיחון לפי שמלך ערד ממש לא נכנס עד מלחמות וכיבוש יהושע דחשיב ליה מלך ערד אחד מל"ל מלכים שבבשם יהושע והקרא דהכא משמע דבימי משה נעשה מלחמה זו דמלך ערד ומעשה חרמה בעריו וע"כ אמרו דהייגו סיחון הייגו מלך ערד הכא דתחלת כיבוש של משה היה בסיחון: אשר שאהרן מן הבבי וכו' • משום דבבבי כולהו איתתנו ביה כדאמריגן פ"ק דב"ב[ג] אחר למות למות ואחר לחרב לחרב ואחר לרעב לרעב ואחר לשבי לשבי ולכל המאוחר בפסוק קשה מחבורו וכו' ע"ש וחייו שמלו מן

ענף יוסף

שמע אמת אהרן ונסתלקו עניני כבוד כסבור נתנה רשות לבלחם עם ישראל • כתבו התוספות ומראה דמהכוות דסדר מפעי קדרים דאי מהכוות דחוקת הא מפרש דשמע כי בא ישראל דרך האתרים וכ"ל לא דק בפירוש פתומם ע"ג והנה כ"י בחומש כתב ח"ל בפרשת מפעי וישמע הכנעני למרך שמיתת אהרן הוא המשמע שנסתלקו כו' לפיכך חזר ונתנה ע"כ מבואר כי רש"י ז"ל כתבם כי ממ"ש בפ' חקת אין הכרח לומר שמיתת אהרן היה

המתורגמן. ה) ווילדער עזעל

ר"ה ב ע"ב כי נח נפשיה דאהרן אכתי הוה סיחון קיים דכתיב [דף ג ע"א] (במדבר כא) וישמע הכנעני מלך ערד מה שמועה שמע • שמע שמת אהרן ונסתלקו עניני כבוד וכסבור נתנה רשות להלחם עם ישראל והיינו דכתיב (שם כ) ויראו כל העדה כי גוע אהרן ואמר רבי אבהו אל תקרי ויראו אלא ויירא כדר"ל "דאמר ר"ל כי משמש בארבע לשונות אי דילמא אלא דהא • מי דמי התם כנען הכא סיחון • תנא הוא סיחון הוא ערד הוא כנען סיחון שרומה לסייח במדבר כנען על שם מלכותו ומה שמו ערד שמו א"ד ערד שרומה לערוד[ה] במדבר כנען על שם מלכותו ומה שמו סיחון שמו : תניא דברים שאמר חנני לנחמיה בכסליו אמרן נחמיה למלך בניסן דברים שאמר חנני לנחמיה בכסליו שנאמר (נחמיה א) דברי נחמיה בן חכליה ויהי בחדש כסלו שנת עשרים ואני הייתי בשושן הבירה ויבא חנני אחד מאחי הוא ואנשים מיהודה ואשאלם על היהודים הפליטה אשר נשארו מן השבי ועל ירושלם ויאמרו לי הנשארים אשר נשארו מן השבי שם במדינה ברעה גדולה

מה שמועה שמע שמע שמת אהרן וכו' • לפי סדר המקראות ולולי מוכח להיות דכי נח נפשיה דאהרן אכתי הוה סיחון קיים אלא דאיכא למימר לין מוקדם ומאוחר בתורה מיהו לפי המשנה שבפ' מסעי מוכח שפיר דכמה מסעות היו מהר ההר שמת אהרן עד מלחמת סיחון וכ"ש: מה שמועה וכו' • כתבו התוס' ומראה וכו' ע"ש וכה"ג כתב הרמב"ן בפי' התומים ורבותינו אמרו מה שמועה שמע וכו' כי אוקמה להם הכתוב בפרשת מסעי וישמע הכנעני וגו' אלא שהיה הכתוב בפרשת מסעי קדים לפרשת מסעי אחיו נוסיף מעשה דפרשת הקרב כדמוכחי קראי ובפרשת חקת מפורש שנשמע כי בא דרך האתרים אם כן דלם חכמים שנשמע במיתת אהרן סותר זה ומראה לקיים פירש רש"י דמתוך שמיעת וישמע הכנעני וגו' כן בפרשת חוקת ובכן בפרשת מסעי לגיתה אהרן דרשו דוי"ו וישמע מוסיף על ענין ראשון שנשמע במיתת אהרן ולעולם וכי בא ישראל דרך האתרים לא בא לטורות אלא ממקום שבא להלחם על ישראל הסיעו דרך האתרים וק"ל: **אלא** ויירלו וכו' • דלפי פשוטיה דקרא שראו שנוע אהרן הוא קשה דכתיב לעיל מיניה ויעמדו אהרן שם בראש ההר ויורד משה ואלעזר מן ההר דמשמע שלא ראו כל ישראל במיתתו שם בהר ההר ומדמדרש שבבית רש"י בתומים שראו אהרן שמת שמת אהרן • ע"ש שפי' תוספת התוס' ודרך חתוך מוקא שאהרן ומשמע בלשון כלל: ומני אומר דהא ל"ק דלא דרש דוי"ו ע"ד התוספות דאין לתרץ פרש"י משום התרגום ירוקנמי על פסוק כי בא ישראל דרך האתרים דשמע כי בא ישראל דרך האתרים וכ"ל • דלפי פשוטיה דקר

גדולה ובחרפה וחומת ירושלם מפורצת ושעריה נצתו באש אמרן נחמיה למלך בניסן שנאמר (נחמיה ב) ויהי בחדש ניסן שנת עשרים לארתחשסתא המלך יין לפניו ואשא את היין ואתנה למלך ולא הייתי רע לפניו ויאמר לי המלך מדוע פניך רעים ואתה אינך חולה אין זה כי אם רע לב ואירא הרבה מאד ואומר למלך המלך לעולם יחיה מדוע לא ירעו פני אשר העיר בית קברות אבותי חרבה ושעריה אוכלו באש ויאמר לי המלך על מה זה אתה מבקש ואתפלל אל אלהי השמים ואומר למלך אם על המלך טוב ואם ייטב עבדך לפניך אשר תשלחני אל יהודה [אל] עיר קברות אבותי ואבננה ויאמר לי המלך והשגל יושבת אצלו עד מתי יהיה מהלכך ומתי תשוב ויטב לפני המלך וישלחני ואתנה לו זמן]:

א שם אמר רבי אבהו כורש מלך כשר היה לפיכך מנו לו כמלכי ישראל לפי שנאמר קראי אהדדי דכתיב (עזרא ו) "וישציא ביתא דנה עד יום תלתא לירח אדר די היא שנת שית [למלכות דריוש מלכא ותניא "באותו זמן לשנה הבאה עלה עזרא מבבל וגלותו עמו וכתיב (שם ז) ויבא ירושלם בחדש החמישי היא שנת השביעית למלך ואם איתא שנת השמינית מיבעי ליה ועוד מי דמי התם כורש הכא דריוש תנא הוא כורש הוא דריוש הוא ארתחשסתא כורש שמלך כשר היה ארתחשסתא על שם מלכותו ומה שמו דריוש שמו מ"מ קשיא אמר רבי יצחק] ל"ק כאן קודם שהחמיץ כאן לאחר שהחמיץ · מתקיף לה רב כהנא ומי הדמיץ והכתיב (שם ו) [דף ד ע"א] ומה חישחן ובני תורין ודברין ואמרין לעלון לאלה שמיא חנטין מלח חמר ומשח כמאמר כהניא די בירושלם להוא מתיהב להום יום ביום די לא שלו א"ל רבי יצחק [רבי] "ממונך די להוון מהקרבין ניחוחין לאלה שמיא ומצלין לחיי מלכא ובנוהי · ומאן דעביד הכי לאו מעליותא היא והתניא "האומר (תנו) סלע זה(לפלוני)לצדקה בשביל שיחיו בני ובשביל שאזכה לחיי העולם"ב ה"ז צדיק

גמר

הכותב

האומר וכו' בשביל שיחיו בני וכו' · ובפרק קמא דפסחים [מ] הביאו זאת הברייתא וכתבו עלה בתוספות והתרגיא אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס דיינו כגון שאם לא תבא לו טובה שהוא מצפה תוהא ומתהרט על הצדקה שעשה אבל מי שאינו תוהא ומתחרט הרי זה צדיק גמור וכן משמע נמי ברש"ש מסכת ר"ה ובפ"ק דב"ב ע"כ:

עיון יעקב

כורש מלך כשר היה לפיכך מנו לו כמלכי ישראל · תפסר לומר טעם דמלכי ישראל מונין מניכן ומלכי אר"ם מונין מתכלי לפי שישראל עיקר חלקם הוא בעולם"ז שזהו המעורב רעם היה יין לפני המלך ולא שהיתי מקודם ממנו ואמא לוחנו מתחלה ואתמה למלך ולא הייתי רע לפניו שהייתי רגיל לשתות יין לפני המלך כי שותה יין ע"א ב"ב ו' ע"ב וקשה למה לא אחוי בשביל שיחיו בני וכמ"ש כתוב לב המלך ביין והסך לב רע וז"ש לו המלך מדוע פניך רעים וגו' דהיינו שאיך שותה יין ואיך חולה אין זה כ"א לב רע עלי ואירא הרבה מאד פן יחשדני שאתה שם המות במשקה ולכך לא שהיתי מקודם ואומר למלך וגו' מדוע לא יראו פני וגו' להיר את עצמי מן היין אשר הטיר וגו' ויאמר לי מה וגו' ואתפלל אל ה' וגו' מקודם אשר דבר למלך הפסקה בתפלה לאל הכמים שהתפלה בקשתו מן המלך כפרש"י ושו"ל ואומר למלך מטב למעלה ר"ל ואתפלל אל אלהי הכמים ואומר למלך וגו' אלא שהיה ביניהם למלך ארתחשסתא אלא לאלהי הכמים תתפללתי ואומר לו אם על המלך מלכי המלכים טוב וגו' וכאלו נוזכא אמרו במס' שבועות [ג] נבי דיואל אמר מלכא מלך וגו' שהוא קודם ודו"ק: כרש מלך כשר היה וכו' · ממלות הפוטות בכם כסב שלו א"ל רבי יצחק [רבי] "ממונך די להוון מהקרבין ניחוחין לאלה שמיא ומצלין לחיי מלכא ובנוהי · ומאן דעביד הכי לאו מעליותא היא והתניא "האומר (תנו) סלע זה(לפלוני)לצדקה בשביל שיחיו בני ובשביל שאזכה לחיי העולם"ב ה"ז צדיק

גמר

הכותב

האומר וכו' בשביל שיחיו בני וכו' · ובפרק קמא דפסחים [מ] הביאו זאת הברייתא וכתבו עלה בתוספות והתרגיא אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס דיינו כגון שאם לא תבא לו טובה שהוא מצפה תוהא ומתהרט על הצדקה שעשה אבל מי שאינו תוהא ומתחרט הרי זה צדיק גמור

בתשרי עתידין לינאל · כי בעתיד יבואו הרחמים הגמורים לשראל כמה שכתוב ברחמים גדולים אקבצך וגו' ומייחי ליה מדכתיב יתקע בשופר התקיעה מורה על הרחמים ע"ש ומיקר פסוקים וגו' : ואותו הפרק זמן רביעה וכו' עיין פירוש רש"י לשלוחה היא מגומגם דתרכה בסיון אית לן למימר דלא סולרכו לנסמים סיהו זמן רביעה סיה אבל רביעה דאשתה לאו בתשרי היא אלא בחשון דאיתא פ"ק דתענית וי"ל דבריו הם"ק כיון דבסיון זמן רביעה היא לעולם לא סולרך למימר ולא יעלה מן הארץ אבל אם בתשרי נברא עולם ומדיין זמן רביעה לא בא הולרך למימר ואל יעלה וגו' שהקדיים זמן הרביעה לא שלימתו וק"ל : שנאמר ותולא הארץ דשא וגו' · פרש"י ותולא הארץ ולא כתיב ותדשא עכ"ל ומפולשו נראה דמדכתיב ותולא הארץ ולא כתיב ותדשא דמדכתיב ותולא הארץ ולא ידעתי משמעו גם קשה אם בעשיה כתיב ותולא הרי בצווי לא כתיב הכי אלא ותדשא גם קשה דלעיל בדברי ר"ש נרסינן שהארץ מוציאה דשאים וכבר בדברי ר"י נרסינן מוציאה דשאים ולפי דקדוק לשון ותולא דכתיב הכא בפרש"י הכא הכל"ל מוציאה דשאים מיהו בילקוט נרסינן בשהיה מוציאה דשאים והגמ"ד כמי לא בא לייסב לי' לומר עץ עשה פרי ואמר עץ פרי אבל ותדשא לומר ותולא לומר בפרש"י לא הרגיש זו הגמ"ד ויל"ל דברי דמשמע ליה לומ"ד ותולא הארץ קלי ומי אעץ עשה פרי דהיינו שאם הוליאה פירות כדקאמרינן ולמ"ד ותדשא קלי ומי אעץ פרי דהיינו שכבר נגדל הפרי כדקאמר ותולא מוציאה פירות ודו"ק: [ואותו הפרק זמן רביעה וכו' · מפורש לעיל בפרקין ע"ש : לקומתן לעצינן וכו' · מפורש בפרק ח"ש]: בירה שאתיגים וגו' ושאתיגים מוסדי ארץ וגו' שולדו בו איתני עולם וכו' · ר"ל תקיפי עולם שהעולם עומד עליהם בזכותם כדמייתי והאתיגים מוסדי ארץ ולכך עלולו בירה

חדושי גאונים

סזה תרים אפו מאד ה ש ב ר ויתכנו על ה ש ב ר ויתכנו בפוסר עד שמת שם ואת כתו שם גם כן כמאמר ויסו גלדה ויאמר ה מ ל ך לא תקום ולא תסיב שכן סנוה יריס מלכותו ויקח אתם ה נ ע ר סגולר ויתכנו בוד אחד מעבדיהן ויהומו לפניהם לא ל א ר ן בזיהה מאדרכיו ויעש הנער אשר עלה אתו לעשר אחד מלא תיון רשת ס ו ר ס ו ס וישכבו שם ויתן מ' אלוסים בלבב אתם ואתמלא את סולד ואתמוך בו ותעוקבו מ ת ל ב ה ויהי ר ו ש ב ה ד ר ש ל ה ס ר ס ר ו ל ה ל ר ש ל ה ל ר ש ל ה ל ר ש

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה דף יא רש"י

לתקופות הימים וגו' "מיעוט תקופות שתים ומיעוט ימים שנים • בר"ה נפקדה שרה רחל וחנה מנא לן אמר ר"א אתיא זכירה זכירה ואתיא פקידה פקידה (אתיא זכירה זכירה) כתיב בה ברחל (בראשית ל) ויזכור אלהים את רחל וכתיב בה בחנה (שמואל א א) ויזכרה ה' ואתיא זכירה זכירה מראש השנה דכתיב (ויקרא כג) זכרון תרועה מקרא קדש ואתיא פקידה פקידה כתיב בה בשרה (בראשית כא) וה' פקד את שרה כאשר אמר וכתיב בה בחנה כי פקד ה' את חנה • בר"ה יצא יוסף מבית האסורים מנא לן דכתיב (תהלים פא) תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו (וכתיב) (שם) כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב (וכתיב) [שם ע"ב] (שם) עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים שפת לא ידעתי אשמע • בר"ה בטלה עבודה מאבותינו במצרים (מנא לן אתיא סבילה) כתיב הבא (שמות ו) מתחת סבלות מצרים וכתיב התם (תהלים פא) הסירותי מסבל שכמו וגו' • בניסן נגאלו בראיתא ובתשרי עתידין ליגאל (מנא לן) אתיא שופר שופר כתיב הבא תקעו בחדש שופר וכתיב התם (ישעיה כז) והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול • רבי יהושע אומר בניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל מנא לן דכתיב (שמות יב) ליל שמורים הוא לה'

[א] מהרש"א ר"ה בראש השנה נפקדה בפ' החובל (נב ע"א):

יד יוסף

א עי' מ"ש בס"ד עס"ג מה לת ע"א בשם הרב"ק: ב עבהדרן זא ע"ב ביקס יז ע"א:

חדושי גאונים

ע"א הבלבם המכרת פקדת שמו כ"ר ב שבשון פרס הוא בלב ומפני זה היתה הבלבלה הזאת בקמיס שבל ומהמר חז"ל בסיתה תכיבה עין כבכל. ולכל זה מבואר מגלה בכל ספרי דברי סימים אחר נלאתיעים כי ע"ש שהאריך עוד יותר • (אברבנאל):

אהבת איתן

לריכות ימים לך לפי מ"ש מ"ש דה"ל בלה מלמוד אחר מדברי הסוים בלה לא בעין בלה לא בעין ובכל בשם ממש ובכל מ"ש בא בשבת (דף ג"ב ד) ולקמן (דף יח) מ"ש אמנם דבעיקרא דעסק בה מכני נס אלא לשמה לבלול מעות ובה דלא מהני לסלק:

נאון יעקב

בפרכסיא אמרים ז"ל אם רואה אדם יצרו מתגבר וכו' יצר למקום וכו' ולא יתחלל שם שמים בפרכסיא אבל יש בו לד לרעה יותר מהשוטה בפרכסיא כי שוטה פ"ן בל מעלה כלילו אין רואה מ"ו ויש לו מורה כ"ו ואין לו מורה שמים • וזו הוא שהמלה בפרכסיא הוה בגנב יותר מבגלון בפרכסיא וסבגנב שוטה עין בל מעלה כלילו אין רואה • ויש סוב ב' השוטה בעבירות בפרכסיא וזהו ש"ס בפרכסיא אבל ע"ש אינה נר לעבירותה כי נתחלל ש"ס בפרכסיא אבל ע"ש אינה נר לעבירותה כי לא הסתיר בכבוד בשים וכבי הוה דומה לגזלן אשר בקבל הסורה בעבשו • וכבה כיום כאחיר כ"ס כי בה ה' לבשוב את הלבן והקב"ה חבן בסר הסוד בעבירות כ"ס אינה בלבד בכל הלבדים בייעה בעבירות בלבד אין בו מילול בשם וכן עבירות בפרכסיא תוסס הזכות בי לא בעלימו מעין בל מעלה וכוא דומה לגזלן אשר בקבל בעבשו ולכך בקבוע בשבן בל ישראל מוטלים בבית בשבן אחת בעבות בל"ל

[ב] עדות ביהוסף שמו • בתריה דהיכא קרא דכי חק לישראל כתיב • הסירותי מסבל שכמו • ביוסף כתיב

תוספות

נאמר וכו' ביום נגמל וכו' ביום בלו מלאכים בשבת זו וחימה דכל הני דאמרי בתפילה בשבת הוה יכיי מקיימי קרא דלמועד הזה בשבת אחרת ולין יתכן לומר שבלטווה בפסח ולא נימול עד תשרי והלא זריזין מקדימין למלות ועוד הכתיב הכא בעבד בלילה טס"ת סא"ב למעט לאור הבקר מתחיל מלה לעלות ומאוים לשקוע לסיף שמי ששת מלה מולו עולה ומאוים מולו שוקע לחר כ' שעות מתחיל שור לעלות ומעלבב ומקבע ובן כולן כל חדש ויכן בחייב שור מתחיל לנגמח ביום כל ימי לייר וכ' שעות הראשונות נומר עלייתו שעות תאומים שלשת שרגן רביעית מלים וחמישית בתולה וששית מאוים וכן כולן נמצא מלה עולה בכ' שעות אחרונות בלילה ובכל היום הוא שוקע וכימה הוא זב מלה ומעמד ביום יכד ודרך נקב כ' מוכבים שנטל מכימה שהוא מזל שם בו מוכבים הרבה ומיון שהמבדל התחיל לירד ביום שנאמר (בראשית ז) בעצם היום הזה נכנס נח ולא נכנס להיכה עד שירדו מים ודחפוהו ליכנס שנאמר מפני מי המבול והולך לשעה סדר בראשית והעלה (מזל) [זב] כימה ביום ונעל ב' מוכבים ממנו: ומעיינות מתמעטין • מחמת יומות חימה ופסקו הגשמים ושיעה סדר בראשית ונתבארו המעיינות ושעשה: יום שמזל כימה עולה ביום • שבתכון עולה עקרב בתחלת היום ואחריו קשת ממלא עולה עולה בסוף היום שיעה עליהם וכו': [ושיין בגמרא בסוף מסכתין הובא

[לילה] המשומר ובא מן המזיקין • ורבי יוסף תרמי שמעת מינה דטילהו מדו דמשומר מן המזיקין דכתוכה בערבי פסחים (דף קט:) דהיקיון לרבע מוסות ולא חיים מחונות]: יום שמזל כימה שוקע ביום גרסינן נבי י"ז בחייר גרסון יום שמזל כימה ובמלאכים דרבי יוסף ובמלאכים דרבי אליעזר נבי י"ז בחייר נרסון יום שמזל כימה ועולה כימה ביום ובמלאכים דרבי יוסף

לילה המשומר ובא מששת ימי בראשית (שמורים לכל בני ישראל לדורותם לילה משומר לעתיד לבא) ואידך ההוא "לילה המשומר ובא מן המזיקין • ואזדו לטעמיהו דתניא (בראשית ז) בשנת שש מאות שנה לחיי נח בחדש השני בשבעה עשר יום להדש ר' יהושע אומר אותו היום י"ז באייר היה יום. שמזל כימה שוקע ביום ומעיינות מתמעטין ומתוך ששינו מעשיהן שינה הקב"ה עליהם מעשה בראשית והעלה מזל כימה ביום ונטל ב' כוכבים מכימה והביא מבול לעולם • ר"א אומר אותו היום י"ז במרחשון היה יום שמזל כימה עולה ביום ומעיינות מתגברים [דף יב ע"א] ומתוך ששינו מעשיהן שינה הקדוש ברוך הוא עליהן מעשה בראשית והעלה מזל כימה ביום ונטל ב' כוכבים והביא מבול לעולם:

ד דף טז ע"א משנה בארבעה פרקים העולם נדון בפסח על התבואה

בעצרת על פירות האילן בר"ה כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון שנאמר (תהלים לג) היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם ובחג נידונין על

מ"ל דשמיה דר"ח וכו' וי"מ דטמיה דס"ל דבתמרי כברה עולם וע"כ שיהיה נ"כ ראם נמנין שנות עולם ושנות הזהות ולפיכך וכו' ושיכום הוא ביום וכו' ונכנסן בעיני בר"ח סובר שמנין שנות זהות מתחילין מי' חדש הבני הוא מרתשון ומלו שני שני לנין שת"ת שהוא מייר ושני לחדשים ה"ל למכתב ותנח התיבה בחתא וס"ל שנה בחדש הז' שכבר נכנסה שנה האחרת וכו' עכ"ל ע"ש בתוך ולפירושו מסברא קאמר דמונין שנות עולם מתחילי תין תשרי בלילה עשרת לעשות דבתמרי ברה עולם אבל לינגא דאדון לעמיהו לא בלא עשרת לעשות דבתמרי ברה עולם הי"מ וכן מרלה פרס"ש שכתב דלר"ח ובתמרי ברה מעיון לקיים פירוש הי"מ וכן מרלה מפרס"ש שכתב דלר"ח דבתמרי ברה עולם דמתחילין מנין שנות זהות ולפיכך מבול ע"כ וכו' ומה שהקשה הרא"ש לפ' זה מדלקמן שהרי חכמי ישראל מונין למבול כר"ח ולהקשות כר' יהושע ופירש רש"י שנת נח ובריאת עולם וכו' עיין שם לא הוא קושיא דהא דתלמודא דהכא דקאמר ואזדו לטעמייהו ליתא לה הוה הבריאה בתשרי אין ברה שיהיו שנות זהות מהשרי אלא שנות זהות בין לרבי אליעזר בין לרבי יהושע ממשכן אחר הבריאה וברה זו מכרת בפיוס רש"י בעולה סוגיין והו"ק: בארבעה פרקים העולם נדון בפסח וכו' • בעצרת על פירות אילן מדאמרה תורה הביאו לפני ב' הלחם וכן בחג על הגשם מדאמרה תורה נסכו לפני מים בחג וכן כתב הר"ן והא דתנן בראש השנה כל באי עולם וכו' כתב הר"ן דמפיק ליה מהא דאמרינן בבסח ליום תנו ונו' אחה חג שבהדש מהבסה בו הוי אומר זה ר"ה וכתיב כי חוק לישראל הוא משפט ונו' אבל מתוך סוגיין משמע דסמך מי בהא אבא דאמר לקמן בשמעתין אמרו לפני מלכותו שתמליכוני עליכם זכרונותיכם למובה וכו' מלחת דבני ביום הדין שע"כ נקרא זכרון תרועה זכרון כל באי עולם בא לפניו יה' ואא דהכל נידון ברא"ה הבנה הייינו כל אדם יחיד ויחיד בכל דבר במ"ש בראש הבנה מי בעבר ומי בלמא אלא דבכל אחד מנ' זמנים הללו נידון כלל העולם בחתר מנ' זמנים בלי עולם עוברין וכלן שינה ונקבו לשון עוברין ומסקנא דלקמן דמהני' כר"י דנזר דין שלו

הכותב

בארבעה פרקים וכו' • כתב הרמב"ם על התבואה במה שיתחדש עליה מלקות ואם תהיה מרובה או מעוטה יובני מרון הצאן וענינו שמחשבים על בני אדם ודיני עליהם בבריאות וכחלאים והמות והחיים וזולתם מעניני האדם והנגלה מזה המאמר מבואר באשר תראה אבל הנסתר ענינו קשה מאד בלי ספק ע"כ:

עיון יעקב

ישמעאל וגזר דין שלו נתתה ביום כשפורים אם כן סם המתה פרקים שמעולם מה

עין יוסף

ג הבישומר ובא מן המזיקין. ליל שמורים דרשא דאמלי קרא פרש"י בתומש שהיה הקדוש ברוך הוא שומר ומלכה לקיים הבטחתו כו'. והיינו דכתיב ליל שמורים הוא לה'. אבל קשה דאמלי קרא דכתיב ליל שמורים לכל בני

יד יוסף

מדו דמשומר מן המזיקין דכתוכה בערבי פסחים (דף קט:) דהיקיון לרבע מוסות ולא חיים מחונות]: יום שמזל כימה שוקע ביום גרסינן נבי י"ז בחייר גרסון יום שמזל כימה ובמלאכים דרבי יוסף ובמלאכים דרבי אליעזר נבי י"ז בחייר גרסון יום שמזל כימה ועולה כימה ביום ובמלאכים דרבי יוסף

אהבת איתן

ממות שלא נ"ב מ"ם הייעו שלא בעיגולה דעבקת בם) וי"ל ע"פ לאיתא בכרם פרשה ת"ב ל"ל פסוק זכור לאמרים הה"ל יד ליד לא יעקב רע אל"ר הקבון בר חמא אם עבות עלוה לה הבקר מהן שבכה מוד ליד למה שלא ת"ב"ק • משומתיך וכתיב לא ת"ב בקרא ביעבר שלא בקבת לבמהיל בקבו אחרים הם יעתר מהן שבכן שבל מעת שעשו הילך ע"ב לדיקים מעלה מיהך הוה מכוכר זכור לאמרים וכו' • וכ"ם בפ' בחוקותי ובראה דקרא הוא מלוה לבוכה ע"ם הנה המדרש הוא הוא על עיקר שבכה אל

נאון יעקב

ר"ל הבעיות שבעיה בפרכסיא ל"ל ו שבעם הוא בלבד ל"ל ו בלבד בלבד בלבד

[לא] מהרש"א ד"ה נחמא פ"ק דרש"ר ר"ל ע"כ):

יד יוסף

א קרי בידי אמים כמו מקרא לילה לוגם בידי אדם ענוך ענך קרי ז ב תוספתא פ"ח: ג נעיל ת ע"כ ע"ז כ ע"כ:

אהבת איתן

סמוכה דסא קרי"ל דיו לעשות ולמחר לקבל שכרם דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא אלא הכוונה שמכרם מתן שכר דייון הפירות מלות אדם מאותן מלות שיעשו אחרים ואין יוקר בעוה"ז ואין יוקר כו' שהו לגיר לגבוה לגבוה אבל הקבן קיימת לו לעוה"כ תכן ולו דייקה לעוה"ב עלמו ואין לכנוי תלן כו בלל וא"כ פ"ב דבני מיי פולס כזה נקבו בבנין שיתיו בני ולא נקבו בבנין שיתיו בני שאמר נקבו בבנין לעולמו ו' למספעין עמדו כיום אדם ומוב לדון לפניך כי הכל עבדיך כסות סימן לבניו בכיום הזה לזכרון יהיו הכל כיום זה עבדיך ותהי מלך לזוכם לז כמ"ש אנו עבדיך ותהי מלכנו ועל כן לומריס מלך במקום אל בר"ה: מהבא לעשות מספע עבדו וגו'. ק"ק דהא בבריתא לא מוייתי ליה מקרי קרא אלא מקרא ותפקדנו לבקרים ותיבו גרלה שמתקבי מהבריתא וגרלה לכרם דודלי הא דידון בכל יום סמך ר"י עלמו מהכוה קרא דלעשות מספע וגו' דבר יום ביומו אלא דמייתי הלי קרא לומר לך בתיכה זמן בכל יום נידון ומייתי ליה מהלי קרא ותפקדנו לבקרים דהיינו בכל יום נידון על חיי מלכא ובכוסי ולא מפלגות, היא וכנו' ובכו' קומטה דנם כיטרלא לאו מפלגותא הוא רק עם כנו ולא ולא עלמו ו"ל דאלך שתי דמיי לוקך רבים ע"כ:

נאון יעקב

(שיין לסמוך ב) תוספ' ר"ל לומר אתבי נכלא הפולי כו' ר"ל לומי כניסן נכלא בעולם וכו'. ולהוי אתבונקלבו בעולם כאין נתלקו בדבר המלוות וכי אחד יהיה הקרקע אל סמא כעיון הוריה. כי אלו ואלו דברי

[לב] מהרש"א ד"ה הביאו פ"ק דפסחים (נ ע"ב): [ג] שם בא"ד ובמס' סוטה (ט ע"ב): [ד] שם בא"ד בפ' בן סורר (סנהדרין ט ע"א) וכן בנכלות מ ע"ב): [ה] שם בא"ד כפ"ש (פסחים נ ע"ב): [ו] שם בא"ד ב' מי שמת (כ"ב קמו ע"א):

יד יוסף

א מדרש מעט ע"א ל"ה: יה ע"א: ב תוספתא: ג ת"ל תוספתא סוכה פ"ג: ד לקמן לד ע"ב:

אהבת איתן

(שיין לסמוך ג) ר"ל הקליר יסד בפיוט ר"ש לוסד מלא לשמע ס יוס משמע דסוכר כל"ל אחדים נגרא בתבני ר"ל תג ובפיוט של תג קין ומוקף בניסן נכלא כו' משמע דסוכר כל"ל דבניסן נכלא ומסוס' נכנסו בדמוקי אבל ברוך בלבנים דבנמ' מסקינן דלבנים ובמת אדם מוגן מתבני כל"ל ולתקופה מוגן מעכן אבל שמן מעכן דיך כי מבואר

נאון יעקב

אלבים חיים יהוה כי מתוספות כל"ה הקבו כ"ל הקליר יסד בפיוט ר"ש לוסד מלא לשמע ס יוס משמע דסוכר כל"ל אחדים נגרא בתבני ר"ל תג ובפיוט של תג קין ומוקף בניסן נכלא כו' משמע דסוכר כל"ל דבניסן נכלא ומסוס' נכנסו בדמוקי אבל ברוך בלבנים דבנמ' מסקינן דלבנים ובמת אדם מוגן מתבני כל"ל ולתקופה מוגן מעכן אבל שמן מעכן דיך כי מבואר

פקידה עיזכו בעלמא היא: אקצירי ואמריעי מפרש במסכת נדרים (דף מט.) קליני חולים מריעו תלמידי חכמים שהם הטוטי כח: כרבי יוסי · דאמר אדם נידון בכל יום ויתפלל שידונו אותו לזכות ולא יקפיטנו מיתה דאי כרבנן דאמרי אין נידון אלא בראש השנה בראש השנה הכי ככר נקפסה עליו מיתה: שהפסח זמן תשובה הוא · זמן שהתשובה מידונה בו: שתי אלתם · ולוו על פירות האילן שהן מתיולין להביא בכורים שאין מביאין בכורים קודם לעצרת דכתיב בכורי קציר חטים · ואני שמעתי דר"י לעצמיה הוא אזלא כמ"ד בסנהדרין (דף ע.) עץ שאכל אדה"ר חטה היתה: כדי לערבב · שלא יסמוך כשישראל מתבבין את הגאלות משתתמין דבריו: שרשה בתחלתה · שישראל עושין עצמם רשים בראש השנה לדבר תשובה ותפלה כענין

דליפוש הדרון אף · אמר "רב יוסף כמאן מצלינן האידנא אקצירי ואמריעי כמאן כר' יוסי ואי בעית אימא לעולם כרבנן וכדרבי יצחק דאמר רבי יצחק "יפה צעקה לאדם בין קודם גזר דין בין לאחר גזר דין:

ן שם יתניא רבי יהודה אומר משום רבי עקיבא מפני מה אמרה תורה הביאו עומר בפסח מפני שהפסח זמן תבואה הוא אמר הקב"ה הקריבו לפני עומר בפסח כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות ומפני מה אמרה תורה הביאו שתי הלחם בעצרת מפני שעצרת זמן פירות אילן הוא אמר הקב"ה הקריבו לפני שתי הלחם בעצרת כדי שיתברכו לכם פירות שבאילן ומפני מה אמרה תורה נסכו (לפני) מים בחג (מפני שהחג זמן גשמי שנה) אמר הקב"ה "נסכו לפני מים בחג כדי שיתברכו לכם גשמי שנה: ואמר הקב"ה אמרו לפני מלכיות זכרונות ושופרות בראש השנה מלכיות כדי שתמליכוני עליכם זכרונות כדי שתבא זכרוניכם לפני לטובה ובמה בשופר: [אמר רבי אבהו למה תוקעין בשופר של איל אמר הקדוש ברוך הוא תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני *) ואמר רבי יצחק למה תוקעין בר"ה למה תוקעין רחמנא אמר תקעו אלא למה מריעין מריעין רחמנא אמר זכרון תרועה אלא למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין [שם ע"ב] ותוקעין ומריעין כשהן עומדין כדי לערבב השטן וא"ר יצחק כל שנה שאין תוקעין לה בתחילתה מריעין לה בסופה מאי טעמא דלא איערבב שטן]:

ז שם אמר רבי יצחק כל שנה שרשה בתחלתה מתעשרת בסופה מאי טעמא דכתיב (דברים יא) מראשית השנה ועד אחרית שנה מרשית כתיב ועד

*) גיל אמר

הטומה והטומר כל שעורים הוא חיי נפש הבהמה כדאמרינן פ"ק דפסחים [א] שעורים נעשו יפות אמר ליה לא ובשר לחמורים ובמס' סוטה [ב] אמרו תבואה מוחת שעורים שהיא מאכל בהמה ומתי הלחם שם כל חטין הוו והוא חיי נפש האדם כפרש"י במשנתין דר"י לעשמיה דס"ל בפרק בן סורר ומורה [ג] דעץ הדעת שאכל אדם הראשון חטה היה שהיון יודע וכו' ועי"ש בחדושיו והוא מבואר שאמר הכתוב מהאל מרמם וגו' שהוא קליר שעורים תחל לספור שבעה שבועות שעורים כמ"ש [ד] לא ובשר לחמורים עד ספירת שבעה שבועות ע"ש וכמ"ש מנוע מתחפצה שהוכנו לו לדעה שמביא מאכל חטים שלא קבלו התורה וע"כ מביא ב' הלחם מחטים שמביא הדעת כדאמרינן פרק בן סורר וע"כ אמרו ס' מי שמת [ה] יו"ט של עצרת ברור דרשו חטין כמפרש שם וע"כ אמר מחאל חרמש בקמה שהוא קליר שעורים מאכל בהמה הספור המכים יום עד הבלת ב' הלחם שבאה מן החטין לקבל דעה והכמה התורה: אמרו לפני מלכיות וכו' · בספרי מפיק ליה מקרא ותקעתם וגו' הרי שופרות והיו לכם לזכרון אלו זכרונות אלו ס' מלכיות והם כן למה מלכיות החלה וכו' וע"ל בפ"ד · וכונת מלכיות זכרונות ושופרות מפורש פרק ליכ סדר תעניות: למה תוקעין בשופר של איל וכו' · מפירוש הר"ן אמרהגא בעלמא דתוקעין בשופר של איל קאמר הכי למה"ל אהא דתנן פרק ראוהו בית דין ר"י אומר ביום"כ תוקעים בשל זכרים וכו' וקו"ל כוותיה קאמר הכי וע"פ הגדרם שפרש"י בתומס במשנך היובל שופר של איל שכן בעברי קורין לדכרא יובלא וכו' ואתן ליפוין לקמן בפ"ד שופר של ר"ה משופר של יובל ומה שיש לדקדק בזה ע"ל בר"פ ראוהו ב"ד ומיהו ק"ק לפי מדרש זה דהא ביובל נוסיף סבירא ליה לר"י לקמן דתקעין בשל יעל ולא בשל איל ודו"ק · רחמנא אמר תקעו וכו' · תקיעה בר"פ אינו מפורש אלא דיליפין לקמן בג"ם מיובל: [כדי לערבב את השטן וכו' · עי' פי' רש"י ותוס' בשם הערוך ועיין בר"ן]: שנאמר מראשית וגו' · ויהיה

הרי"ף

אמר רבי יצחק כל שנה וכו' ואמר רבי יצחק אין דנין וכו' · ע"ל לדרום שמיטה בדרשות של רבי יצחק לפי שהוא דורש ואמר כל שנה שרשה בתחלתה בפיוש"י ז"ל שרשה בתחלתה לעבר תחטיים והפלה כרם יש לו אחרית והקוה שוכה באותה שנה וכ"ת מה הועילה הפלתו של זה אם הוא עתיד להמות בשנה זו וסקנ"ס מגיד מראשית אחרית זהות שרשה בתחלתה מתעשרת בסופה · כי כך סימן של צדיקים אחלתן יסורים וסופן שלום

עין יעקב

אחיה כר"ו ולפי התיתון אבש"ת כבל ניחא ק"ל: כפני שעצרת זמן פירות אילן הוא · פירש"י במ"ד עץ שאכל אדם הראשון חטה היתה וכסוף בתוספות אמרינן אמידה חטה שלא בדקל:

יוסף

אקצירי שיתרפאו ואמריעי היינו רבנן אלא יחלו · ומה שמתפללין ברכת השנים שבעולם שהם נפש הטומה ונפש הבהמה בזמנן עכ"ל:

ן ובמה בשופר · אין שמן ואין פגע רע · רא"ש תיבות שופר פי' כשים שופר אין שמן ואין פגע רע (עור):

מהרש"א

הביאו עומר וכו' שהפסח זמן תבואה וכו' · חטיב בכלן ג"ד שהם חיי ג' עפשות שבעולם שהם נפש הטומה ונפש הבהמה ונפש האדם כי הטים בחג הם חיי נפש מגיע ואם כן קשה מה דהכא אמר כל נבי מה דהכא אמר בפ' בן סורר (סנהדרין ט ע"א) וכן בנכלות מ ע"ב): [ה] שם בא"ד כפ"ש (פסחים נ ע"ב): [ו] שם בא"ד מי שמת (כ"ב קמו ע"א):

עין יעקב

כו שהוא כנגד המצה תומני תורה וכמו שמצה מה שלא תחלה קבוהו פסחים יש"ס. ובאמת לק"מ דודאי שפס כבתים היסודים על הארם מבטיפין אותם מתי יצאו אבל כר"ם ויוס הבפורים לא נגזר מתי יתרפאו לכך מופיל תפלה כל הטוב והא דאמרינן יפה תפלה לחולה אלמו לא

עין יוסף

ד הרפתקי. פי' זמנים רשים נכון למועדי רגל הרגוש מכוון להרפתקי תסימון קלי למלין הרגוש הטון הרפתקי (ערוך).

על המים: **נבי** הא תבואה (דאיתא) אילימא הך תבואה דקיימא כל הני הרפתקי דעדו עלה (ועדיין קיימא) איתא דתבואה דמזרעה למימרא דהד דינא מיתדנא והתניא תבואה שאירע בה "קרי או אונס קודם הפסח נידונת לשעבר אחר הפסח נידונת להבא ואדם שאירע בו קרי או אונס קודם יוה"כ נדון לשעבר אחר יוה"כ נדון להבא אמר רבא שמע מינה תרי דיני מיתדנא (שתא). אמר אביי הלכך כי חזי אינש דכצלה זרעא אפלא ליקדים וליזרע הרפא דעד דמטי למידייניה קדים וסליק:

ה שם **מני** מתני' לא רבי מאיר ולא רבי יהודה ולא ר' יוסי ולא ר' נתן דתניא "הכל נידונין בראש השנה וגזר דין שלהם נחתם ביוה"כ דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר הכל נידונין בראש השנה וגזר דין שלהם נחתם כל אחד ואחד בזמנו בפסח על התבואה בעצרת על פירות האילן בחג על המים ואדם נידון בר"ה וגזר דין שלו נחתם ביו"כ רבי יוסי אומר אדם נידון בכל יום שנאמר (איוב ז) ותפקדנו לבקרים רבי נתן אומר אדם נידון בכל שעה שנאמר (שם) לרגעים תבחננו. וכי תיבא לעולם רבי יהודה היא וכי כתני מתני' אנזר דין אי הכי קשיא אדם אמר רבא (הכא) האי תנא (תנא) דבי רבי ישמעאל הוא דתנא דבי רבי ישמעאל בארבעה פרקים העולם נידון בפסח על התבואה ובעצרת על פירות האילן ובחג על המים ואדם נידון בראש השנה וגזר דין שלו נחתם ביוה"כ וכי קתני מתני' אתחלת דין. אמר רב חסדא כאי טעמא דרבי יוסי. מאי טעמא דר' יוסי כדקאמר טעמא ותפקדנו לבקרים אנן הכי קאמרינן כרבי נתן כאי טעמא לא קאמר בחינה עיוני בעלמא היא פקידה נכי עיוני בעלמא היא אלא אמר רב חסדא טעמא דרבי יוסי מהבא (פלטים א ח) לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל דבר יום ביומו. ואמר רב חסדא "מלך וצבור מלך נכנס תחלה לדין דכתי' לעשות משפט עבדו והדר משפט עמו מ"ט איבעית אימא דלאו אורח ארעא למיתב מלכא מאבראי ואבע"א מקבי דליפוש

עין יעקב

בע"ז דף כ"ם תלאים רשים ונאמנים נאמנים כבניותותם יש"ם. ובאמת לק"מ דודאי בשפס כבתים היסודים על הארם מבטיפין אותם מתי יצאו אבל כר"ם ויוס הבפורים לא נגזר מתי יתרפאו לכך מופיל תפלה כל הטוב והא דאמרינן יפה תפלה לחולה אלמו לא

עין יוסף

ד הרפתקי. פי' זמנים רשים נכון למועדי רגל הרגוש מכוון להרפתקי תסימון קלי למלין הרגוש הטון הרפתקי (ערוך).

מלא מרלאיות מוסכת עלמה ולחרת עמה דהיינו כמסמעה מרלאיות ומתחלת הטבה ומדכתיב מרלאיות חסר דרשוהו מלשון רם כפרש"י עש"ה התנוים ידבר רם והוא מבואר ע"פ מ"ש לקמן עויני ה' אלהיך וגו' עתים לעזובה הרי שהיו ישראל רשעים גמורים בר"ה וכו' ע"ש: אולא לפי מעשיו שבלותה שעה וכו' שנאמר בלאבר הוא סם וגו'. מפורש בבר"ר כפירוש רש"י דלפי שטוטו הוא יהודה דקרא ועל כן דרשו דכמו דמלת סם מורה על המקום שבא הסיפור ממנו כבר כן הוא מורה כאן על הזמן ההוא שהו קיימין בו יהא נידון ולא על העתיד והא דבן סורר ומורה ע"ש סופו עיין על הירושלמי ברא"ש ועי"ל דבן סורר ומורה ע"ש סופו של עצמו מה שאין כן בישמעאל על סם סופו של בניו לא נידון: שלשה דברים מחכירין עונותיו וכו'. ולהי דבר"ה זכרון כל בני אדם בא לפניו וכבדך ב"ה בגזר דינו אבל אלו ג' דברים גם בכל הטבה מחכירין לו עונותיו לפקוד עליו דין לאחר קיבוטיו לפי שהוא מקום סכנה וכדאמריען פ"ק דפסחים [ה] דאפילו בזווי הש"י אמר שמואל ושמע שאול ואולי הרגני וכן המעיין בהפלתו ושומר שבזכותו ולהי הכא כמעמת כמ"ש הטוס' מבוא לו שחכיהו עונותיו אם זכיותיו שבוטה בהן אין מכריעין וכן בעומר דין שבוטה גם כן בזכותו שיעבוד חברו מן המעים על ידו מבוא לו להכריע לו עונותיו להכריע זכותו נגד חברו ומייתי ליה מעבדה וגם אם היה זכות גדול אפשר דזכות אברהם היה מכריע וכמפורש בפרק המובל בדפיות ליה דיעה בארעא ומה שיש לדקדק בזה שם מפורש: ד' דברים מקרעין גזר דינו וכו' לדקה עצקה וכו'. נראה דר"ל לשעמיה דאמר לעיל יפה לעקה לאדם בין קודם גזר דין בין לאחר גזר דין ומייתי נבי לדקה מדכתיב דצדקה תציל ממות דהיינו גם אם לא נגזר לאדם מיתה לדקה תגלונו ממנו וכן בעקה מדכתיב ממלוקותיהם יגלם מלוקה משמע נז"ד וכן שיני מעשה מדכתיב הרי שהיה מדכתיב ויורא אלהים אל אברהם לך לך מאלהיך ומולדתיך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך ומה ראה הקב"ה לומר לו לך לך אלא שראה בעתיד שהיה אברהם אבינו עתיד לעמוד בנסיון עשרה נסיונות ונתיישב בדעתו לעמוד בכולם לכן אמר לו הקב"ה לך לך מארצך ומולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך ומה רא

צדיקים גמורים ואחד של רשעים גמורים ואחד של בינוניים של צדיקים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר לחיים של רשעים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר למיתה ובינוניים תלוים ועומדים מ"ר"ה עד יום הכפורים זכו נכתבו לחיים לא זכו נכתבים למיתה: אבר רבי (אבהו) [אבין] מאי קראה (תהלים סט) ימחו מספר חיים ועם צדיקים אל יכתבו ימחו מספר זה ספרן של רשעים גמורים חיים זה ספרן של צדיקים גמורים ועם צדיקים אל יכתבו זה ספרן של בינוניים • רב נחמן בר יצחק אמר מהכא (שמות לב) ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת מחני נא זה ספרן של רשעים גמורים • מספרך זה ספרן של צדיקים גמורים אשר כתבת זה ספרן של בינוניים:

ט שם תניא" בית שמאי אומרים ג' כתות הן ליום הדין אחד של צדיקים גמורים ואחד של בינוניים ואחד של רשעים גמורים (של) צדיקים גמורים נכתבין ונחתמין לאלתר לחיי העוה"ב (של) רשעים גמורים נכתבין ונחתמין לאלתר לגיהנם שנאמר (דניאל יב) ורבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות לדראון עולם בינוניים יורדין לגיהנם [דף יז ע"א] ומצפצפין ועולים שנא' (זכריה יג) והבאתי את השלישית באש וגו' הוא יקרא בשמי ואני אענה אותו ועליהם אמרה חנה (שמואל א ב) ה' ממית ומחיה וגו' וב"ה אומרים ורב חסד ממה כלפי חסד ועליהם נאמרה כל הפרשה כי ישמע ה' את קולי ועליהם נאמרה כל הפרשה (תהלים קטז) אהבתי

ליום הדין • כשיחיו המתים:

תוספות

נחתמין לאלתר לחיים • מדקא חשיב בינוניים משמע דצדיקים גמורים קרי למי שזיכותיו מרובים ורשעים גמורים למי שעונותיו מרובין ופשעים לצדיקים נחתמים למיתה ורשעים גמורים לחיים דכתיב (דברים ז) ומשלם לשונאיו וגו' ואמרי' בספ"ק דקדושין (דף לט:) מי בשעונותיו מרובים מזכיותיו דומה כמי שנשרף את כל התורה כולה ולא שייר ממנה אות אחת ומי ומי שזכיותיו מרובים משעונותיו דומה כמי שקיים כל התורה ולא חסר ממנה אות אחת וכל זה דקרי הכא בני רשעים מיתה ובני לצדיקים חיים כלומר לחיי העוה"ב: ליום הדין • כשיחיו המתים דמשהכה קראו ואע"פ שכבר נידונין לאחר מיתתם לג"ע או לגיהנם מפני הנסה עדיין יהיה דין אחר אם יזכו לחיי העולם הבא שהוא קיים לעולם(הבא) ויש שמתוך

עין יעקב

דשמי שם פ"ב בגמרא פ' כתולין [ב] אבית אל מספר ימיך אמלא אלו שני דורות זכה מצליחין לו לא זכה שוחחין לו דברי רבי עקיבא וחכמים אומרים זכה משיחין לו לא זכה פוחחין לו • ויש לבאר אחמריש אל רבי כרוספדאי (בלולבו תנאי) לכבנת ר"ע דבבר מצליחין לו מצוה כי משמע ספר תולדות אדם מקב"ה שנתיבו אל כל אדם ואדם ובכל זה נאמר כאנה שעמוד בנשפט עם צדיקים אל יזהרו עולמים שנתקנו שנתיבים אם כם צדיקים נמורים אם כם הקב"ה אב כדי קלבה שמיכם שנתקנו לא נקם נתחמין כמו צדיקים וכו' כדלעיל משום אחר יש צדיקים שנתיבים הוא בעלמה קלבה ועדת שמיכם וכיון שנתמלאו שעור ימיכם אם מים כי מי נגר ימים ולא יראה מות ובל כחם בל צדיקים הוא לבנים מספר ימיכם ואם כם רשעים גמורים כם נחתמים למיתה כי לא זכו שוחחין לכם ופוחחין לכם ובכנבלה רשעים גמורים מיים מים אל שנמתן לכם לידם חיים מלא שנתמן שם בו כדי לכבריע נתקנים למיתה אבל הרשעים גמורים בלא נמלא לכם שום זכות שם בו כדי לכבריע נתקנים למיתה וכבינוניים שקבל מתנם על מתנם כם תלוים עד יום כ"ב אם זכו נחתמים לחיים ומבלומים לכם מדת רחמים ואם לא זכו שוחחין לכם • וכל דאין הקב"ה אם מעם בלבי חבא כמו בנ' כתוב של יום ד"מ דאין דאין ד"מ לדון לנוכח [ג] כלפי חסד לה' ליום דין כמו שהוא מעיב כנפם אבל לעתיד מי הגוף לא יעמוד לשמח חסד ע"ד שאמרו"ל [ד] לכפסל מרובה חשבו לכפסל מועט לא נעלמו אילו דאמרינן אמר אם לא נעלם לי שוד הקב"ה אבר מחבשות לבלבי יזה ממני נדת לבן מעם לפני חסד לכבלה לחיי העולם לא קבל עונשו אין הקב"ה מוחר כי דיין ויבר הוא ואם לא זכה נכתב לחיים ומ"מ יש בפרם בין פרשע בגמור לכבלה לחיים לבלבי אלא זכה עד יום כ"ב ונכתב לחיים כי הרשע המור אע"פ שבעוד אם לא זכה נכתב מתחק אבל מספר תולדות אדם קבלנים אם מדת ימיו • ולזה דקדק בנשעים ונתחמים לאלתר לחיים אחר לאחר חיטום נאד דין כלום • אבל בינוניים אמר נכתבין לחיים ולא אמר נחתמים וכיון שלא אע"פ שנכתבו לחיים ומ"מ לא נחתמו מספר תולדות אדם בקלבנים אם מדת ימיהם לא יוכלו בגמרת אדם כדון בכל יום וכן אותם בינוני שזכו ונכתבו לחיים הם יחתמו שוב בדון בכל יום מבא"ל לחיים אם לא נכתבו ונחתמו לחיים לא יוכלו בגמרת אדם כדון בכל יום ולכן אמר בינוני ולא אמר נחתמים לחיים כמו בנשעים שנכתבו ונחתמו לחיים אם לא נכתבו לחיים אם לא נכתבו לחיים בספר צדיקים גמורים ונכתבים לחיים כי לא לאו זה כמו שנכתבו לחיים ונ

עניתי מאד בעוה"ז כדי לקבל שכרי משלם לעוה"ב כדרך הצדיקים ואמרתי בחפצי כל אדם יש להם חלק לעוה"ב כמו בעוה"ז והוא כוזב דלא אמרו כן אלא כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב : פושעי ישראל בגופן וכו' • מוקי לה בקרקפתא דלא מצא תפילין דהייט בגופן דאמריכן בהו שריכין גוף נקי כלומר בעל כנפים והכוונה בו שהתפילין מורים שהרוח מתדבק בנשמה בזוכה לכך כי תפילין של ראש הם נגד המוח אבר שם הנשמה ושל יד נגד הלב אבר שם רוח החיוני וזה שלא מניח מבטל זאת הכוונה בהסך שידבקו מלמעלה למעלה הנשמה ברוח והרוח בנפש ח"ש כי לפי פעולתו הגוף כלה והנשמה

כולה (תהלים קמז) דלותי ולי יהושיע. פושעי ישראל בגופן ופושעי עכו"ם בגופן יורדין לגיהנם (ונידונין בגיהנם) ונידונין בה י"ב חדש לאחר י"ב חדש גופן כלה ונשמתן נשרפת ורוח מפזרתן ונעשים אפר תחת כפות רגלי הצדיקים שנאמר (מלאכי ג) ועסותם רשעים כי יהיו אפר תחת כפות רגליכם אבל הצדוקים והמסורות לאנסים והמומרים לעכומ"ז והאפיקורסים ושכפרו בתורה ושכפרו בתחיית המתים ושפירשו מדרכי צבור ושנתנו חתיתם בארץ החיים ושחטאו ושהחטיאו את הרבים כגון ירבעם בן נבט וחביריו יורדין לגיהנם "ונידונין בה לדורי דורות שנאמר (ישעיה סו) ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים וגו' גיהנם כלה והם אינם כלים שנאמר (תהלים מט) וצורם לבלות שאול (מזבול לו) • וכל כך למה לפי שפשטו ידיהם בזבול שנאמר מזבול לו ואין זבול אלא בית המקדש שנאמר (מלכים א ח) בנה בניתי בית זבול לך וגו' (אמר מר ועליהם אמרה חנה ה' ממית ומחיה) [ועליהם אמרה חנה (שמואל א ב) ה' יתתו מריביו] אמר ר' יצחק בר אבין ופניהם דומין לשולי קדרה אמר רבא ואינהו משפירי שפירי בני מחוזא ומקריין בני גיהנם • אמר מר בית הלל אומרים ורב חסד מטה כלפי חסד והכתיב והבאתי את השלישית באש התם עין דפושעי ישראל בגופן והאמרת לית להו תקנה התם ברובא עונות הבא במחצה עונות ומחצה זכיות (וה"ק אי הוה במחצה עונות) ואית ביה [נמי] עין דפושעי ישראל בגופם לא סגיא דלאו והבאתי את השלישית באש ואם לאו ורב חסד מטה כלפי חסד ועליהם אמר דוד (תהלים קמז) אהבתי כי ישמע ה' וגו' :

דרש

מצות אין יורדין לגיהנם : בגופן לקמיה מפרש : הצדוקים • שהפכו דברי אלהים חיים לרעה: והמסורות. מלשונים מוסרין ממון של ישראל בידי אנסים : אפיקורוס • מבזה ת"ח (סנהדרין לח): שכפרו בתורה • ומומרים אין תורה מן השמים : ושפירשו מדרכי הצבור • לא נרסינן דהייטו כל הני דעביל וקן מתניתא בסדר עולם היא וסכי נרסינן ליה התם ומי שפירשו מדרכי הצבור כגון הצדוקים והמסורות לאנסים: מדרכי צבור מדרכי ישראל : ושנתנו חתיתם • מפרש לקמיה : וצורם • כמו ולוריתם : שפשטו ידיהם בזבול • שהחריבו בית המקדש בעונם : בני מחוזא • משונים ומעוים היו : ומיקרי בני גיהנם • כך יקראו להם : והאמרת לית להו תקנתא • דעשון אחר הכלה כתיב וצרפתים כלרוף את הכסף שימרקו יסוריהן את עונם :

תוספות

כי לית להו תקנתא בתחיה עונות ואית בהו עון דפושעי ישראל בגופן • והא דאמריכן לעיל דעשים נמורים הייטו רוצח עונות כתבנן ותחמנין נאלתר לגיהנם הף ע"ג דכתיב בקרא לדלותן עולם לא שלא יהא להם תקנה אלא נידון מן ומחסד יקבל תחנוני שהוא מתנת חנם כי אני אהובה לפניו ואף על פי שאני אלם בעונות לי ראה לפושעים יותר ביון ופושעי ישראל בגופן אין מלכת מן בחיים ("תכבד לחתוה נפש ס": **פושעי ישראל** בגופן קרקפתא דלא מצא תפילין פושעי עכו"ם בגופן אמר לכ בעבודה וסלוכו המוס: בעבודה שבן בת מיזהר וכו' וקפס דבשלאל נמי ליכא פושעי ישראל בגופן בעבודה בעבודה ס"ל שזו אחד מי"ג מדות הייטו ממדת רב

ישמע ה' אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע אימתי אני אהובה לפניך בזמן שאתה שומע בקול תחנוני • דלותי ולי יהושיע אע"פ שדלה אני במצות לי נאה להושיע• פושעי ישראל בגופן מאי נינהו אמר רב קרקפתא[ה] דלא מנה תפילין • פושעי עובדי כוכבים בגופן אמר רב בעבירה • ושנתנו חיתיתם בארץ החיים אמר רב חסדא זה פרנס המטיל אימה יתירה על הצבור שלא לשם שמים • דאמר רב יהודה אמר רב כל פרנס שמטיל אימה יתירה על הצבור שלא לשם שמים אינו רואה בן תלמיד חכם שנאמר (איוב לו) לכן יראוהו אנשים לא יראה כל חכמי לב :

יא שם אמר מר וב"ה אומרים ורב חסד מטה כלפי חסד היכי עביד ר"בי אלעזר אומר כובש שנאמר (מיכה ז) ישוב ירחמנו יכבוש עונותינו וגו' ר' יוסי בר"ח אומר נושא שנאמר (שם) נושא עון ועובר על פשע תנא דבי

מטה עון ופסע וגו' ס"מ לאתויי הך דרשה אלא מטוס דר"א דאמר כוכש הבאה דרשה דמיכה הבאה סוה עמי אלהי מלאי מאי כי ישמע ועוד לא שייך אחבתי בשמיעה קול שלאו אלא אפילו כי ישמע כי אם לא אלא אחבתי אלקיך אמרו כי אחבתי משון כיתך זה הרבו אינתי ועדא בעיני כל מי כי אני אהובה לפניך בזמן שאתה שומע ס' לת קולי תמיד שאין כי מעביר אלא בדבר חן וחסד יקבל תחנוני שהוא מתנת חנם כי אין כי מעביר לך לא אני מתנות לי יאלה לשמיע ויחר כיון אחבתי כי אני אהובה לפניך ואף על פי שאני אלם בעונות לי ראה לשמיע ויחר כיון פושעי פושעי עכו"ם בגופן אמר לכ בעבודה וסלוכו המוס: בעבודה שבן בת מיזהר וכו' וקפס דבשלאל נמי ליכא פושעי ישראל בגופן בעבודה שהוא מזהר ושהוא בגופן ממש :

ושוד בכלל בדבריי התוספות שכתבו דלא מצא תפילין ר"ת מפרש דהכא בכמאלה בשויה כי הייטו אלא אפשר דלא מצא תפילין ר"ת בפרש שהמש

[ח] מהרש"א ד"ה ועיין הא ראמרינן (ב"ק נ ע"א):

יד יוסף

א יומא כג ע"ב תוס' ע"ב מגילה כח ע"א: ב קשה דלמה הגיעה מוצה ממזוזה יה' שהוא עשה שון גם עוסר על עשה וי"ל דמדקמיט ת"כ ושוכר כין שבא שון ופשק מזה מ"ב ת שהוא פועל יוצא לבני ריעו למי עשה (מהגאון ר' יעשיה בערלין): ג מגילה עו פומבדיתן קיא ע"ב:

אהבת איתן

לשים ובאמנים בשמשון אלמא הגיעה נם כן מי יתרפאו ונלכו ביטוריה ע"ל דהתם בתלמוד שאין בכל הגוף אבל בתלמוד שבל בכל ופעל בעשב ב לא חייבי קרא ותדע דהא איתא בש"מ (פ"ו) דעד שלשה ימי מתן עבודתם הוה כן מהוני מעבד הוה כן לף אחר ב ל"ו ע"ב המתרפאים אבל אין נוהרין אחר מתי יתרפא דלא קרי מתי אז קרא דאמרינן:

(שיך לשמון ז)

רבי יוחנן אומר שקרא קרעת נג"ר מדבריהם ויבשע. ק"ל דלק' הגיה בשיך דעשים מי נוהא שון גם עוסר על עשע: ונראה כי הם זל"ל הרגיש בכתוב שאינו אמר מי נוהא שון ושוכר על עשע ונראה כי הם מוקן שאמרו נוהא שון ו' הוא אל ב' בעומר לומר לך דוקא קודם שמיטו ומיטו המביון נ"ד ד"ל דיקוד תנאי ואי"כ ל"ק ת"ר מוכך בריית. מיהו היכא מייתי שיעתה מכסות קראי נוסי המייתי הבריתא:

גאון יעקב

בכעומרים כל"ל הוא אמנם בש"ש לאמרות מלך ומה לבם נעיון בהבנאמים אבל הכתוב בו ומבלה בהבנאמים אבל הכתוב בו ומבלה בהבנאמים אבל הכתוב בו ומבלה

[ח] מהרש"א ד"ה אפילו פרק יה"כ (סו ע"ח): [ט] שם ד"ה עשה בפרק כל כתבי (קטו ע"ח):

יד יוסף

א סייגים שתקנים על התשובה אבל כשלא חזרו כהן לא אבדו אזכיות ומעילה גם מצות הצדקה בעונה שנגזרה ע"ל י"ס במקומה ענ"ד ת (כיסא לעתים):

אהבת איתן

ד ת נ י ח בקנשות בתורה ובכח דקדה ד ת נ י ח בקנשות בתורה ובכח דקדה הייגו בכח סתם מלבד לא בכח סתם מלבד תקדמי לעורם בתורה שהוא ד ת ר ר לק בינוי"כ ובלילות ב ס ב ח ומקים ה"ה הקדוש תודש ובכח דקדה בשלום רק כ ר נ ל שהוא ח ד ס בתורה ובכח דקדה ולא רק ר"ה ר"ה ר"ה

פרק החולץ וכו' מעות חליצה): בגנב עשר לגימות שמתן בכל לעבדי וכו' מדכתיב כעשרת בכ"ף המיוין דרסו כגנב עשרה נערים דמשורש בקרא דכתיב וישלח דוד עשרה נערים אבל מה שאמר שמתן לסם בכל לגימה לא מליגו בקרא אלא אחר שאמר לו בכל מי דוד וגו' וכתיב ויהיכסו נערי דוד ודרכם וגו' ולא כתיב שהלכו שם כלל ואפשר מדכתיב לעל מיגיה ויבוטו נערי דוד וידברו וגו' ויטמו שהוא יתורא דקרא לומר לך שמתו שם דהייגו שמתן לסם לאכול כמ"ש למשן יומ יומ שורף וגו' הן לו ניח שיהא הולם ואוכל וכו': [אלו ו' ימים שכן ר"ס וכו' • מדכתיב המיסם בה' הדיעה ר"ל ו' ימים הדועים ומיודעים

עשרת שנה ובאו והודיעו את רבן יוחנן בן זכאי אמר להם שמא ממשפחת בית עלי אתם דכתיב ביה (ש"א ב) **וכל מרבית ביתך ימותו אנשים לכו**

ועסקו בתורה וחיו • הלכו ועסקו בתורה וחיו והיו קוראין אותה משפחת [רבן] יוחנן על שמו :

יד שם •אמר רב שמואל בר איניא משמיה דרב מנין לגזר דין של צבור שאינו נחתם • שאינו נחתם והכתיב (ירמיה ב) **נכתם עונך לפני אלא מנין שאע"פ שנחתם מתקרע שנאמר** (דברים ד) **כה' אלהינו בכל קראנו אליו • והכתיב** (ישעיה נה) **דרשו ה' בהמצאו •דתם ביחיד הכא בצבור • וביחיד אימת אמר (רב נחמן אמר) רבה בר אבוה אלו עשרת ימים שמראש השנה ועד יום הכפורים** (שמואל א כה) **ויהי כעשרת הימים ויגף ה' את נבל •עשרת ימים מאי עבירתייהו אמר רב יהודה אמר רב כנגד עשר לגימות שנתן נבל לעבדי דוד (אמר) רב נחמן אמר רבה בר אבוה (כנגד) [אלו] עשרת ימי תשובה שמראש השנה ועד יום הכפורים :**

עיין יעקב

שלשה דברים סמוכים עומד על כתורה ועל כעבודה ועל גמילות חסדים נמצא הכתוב סומך לראשון כמעלה יותר מן הכעבודה לכן ס"ל בזכות ובמעלה מיגו שמתפר אבות מעלה שניים אבל מתפר במעלה לראשונה אבות כתר תורה שבולה על בניהם ועניין סוף מעלות לרבים עשה כמיגוי אם כן מיגו ראל מתפרר בגמילות חסדים אף אבות המעולה אבל ומעמה אם"ש מיגו מתפרר בהם נפי בבני עלי אמ"ל כזה ולזן קטיגור נעשה סניגור אבל מתפרר בהם אם"ש מיגו מתפרר בגמילות חסדים אף אבות המעולה אבל מתפרר בגמילות חסדים אף אבות המעולה אבל מתפרר בגמילות חסדים אף אבות המעולה אבל

אוצר בלום

[ל] מהרש"א ר"ח קרי ליה בפ"ק דיומא (ע"ב ע"כ):

יד יוסף

א גי' הטור ל"ח סי' תקי רבא:
א תענית כו ע"ב: ב תוספתא דסוטה פ"ו ושיין בספר מרכי יוסף יו"ד סי' רמ"ב ס"ג:

אהבת איתן

ולא תהיה ס כ כ ר נגזרה הסיב לו כך מקובלני כו' אפי' תרב חדש מוזכת על עולת בל אחש לא בירובלמי ומעמ ע ל מ ר ס ר ס ר ס

לון בין המודר]: בקש קהלת למוצא דברי חפץ וכו'. והם שעני שכל ובינה שחפץ הקדוש ברוך הוא שיסכיל בהן האדם כמ"ש הסכל ודודע אותי כי בלתי חפצתי וגו', וז"ל ב"ק ובכתוב יושר על פי מ"ש פרק אין מעמידין [ח] הלא היא כתובה על ספר הישר היא מצוה תורה שנאמר בה ועשית הישר והטוב ה"ל כתוב יושר והייטו מה שכתוב במצוה תורה ולא קם נביא וגו' דברי אמת הוא: בקש קהלת לדון דינין שבלב וכו'. ר"ל דברי חפץ כפי חפצו ודעת לבו שלא בעדים וכו' יאמה בת קול וז"ל וכתוב יושר וגו' ע"ד לשון דמה שכתוב במצוה תורה ע"פ שיש עדים וגו' דברי אמת הוא: ומיהו הא דאמר נמי שלא בהתראה הוא קשה לכאורה מה שייך דין שבלב אם לא התרו בו ובת קול נמי לא היה מהיר לו אלא מלתא דבעי עדים ולא אמא דבעי התראה גם בדברי התנאים של ספר קהלת לא הזכר אלא דבעי למידן דינין וכו' בלא סהדין ולא הזכר בלא התראה ויש לייחס סוגיו דהתלמוד דעיקר עטמו של התראה שלא יאמר שוגג הייתי ושפיר הוה בעי למידן דין שבלב לפי עדות העדים גם בלא התראה דמיד הוה והבת קול שלא הבינה רק קרא דע"פ שיש עדים וגו' סגר עלמו דהתראה הנ"ש בעדים וזו"ק: עולה הייתי במעלה אחזומים וכו'. פיוט בראה שיסיו כל דבריו של עד זה דרך היסוד בלי כונת מה וכבר כתב בעל העקידה בזה שער ס"ז ואמנה חלקי גם אני אמונה מכיוצא בכמה דוכתין דמלגות בית דוד בעוה"ז דמה לגבה בכמה עניים והגליקים בעוה"ז קקרוים ע"ש מקרוים ע"ש מאור הקטן יעקב הקטן ומ"מ כן על כלל ישראל שסם מוכן לגבה וא"ש מוכן לחטא ע"פ כוסה זו לפי הבראה

[ח] מהרש"א ר"ה בקש' פרק אין מעמידין (כה ע"ב):

יד יוסף
א תוספתא פ"ח:

אהבת איתן
דמקולני מנת אני לגא דאפילו הכי תדה מוכחת על זוהרו של הדם מן מעגן עלמו מן הרמים סייע בישוב מלכנם וכ"ם תרגום של הרמב"ם רחמנא דזה מהני לגא הכל ולכל זמן לף לאחר גזרה ומכני מיהי מ"ר ר"ל ר"ל בהם דוסף אמר דבר דוסף גם בלא דין שבלב לפי עדות העדים גם בלא התראה דמיד הוה והבת קול שלא הבינה רק קרא דע"פ שיש עדים וגו' סגר עלמו דהתראה הנ"ש בעדים וזו"ק: עולה הייתי במעלה אחזומים וכו'. פיוט בראה שיסיו כל דבריו של עד זה דרך היסוד בלי כונת מה וכבר כתב בעל העקידה בזה שער ס"ז ואמנה חלקי גם אני אמונה מכיוצא בכמה דוכתין דמלגות בית דוד בעוה"ז דמה לגבה בכמה עניים והגליקים בעוה"ז קקרוים ע"ש מקרוים ע"ש מאור הקטן יעקב הקטן ומ"מ כן על כלל ישראל שסם מוכן לגבה וא"ש מוכן לחטא ע"פ כוסה זו לפי הבראה

ותחסרהו מעט מאלהים בקש קהלת להיות כמשה שנאמר (קהלת יב) בקש קהלת למצוא דברי חפץ יצתה בת קול ואמרה לו וכתוב יושר דברי אמת (דברים לד) ולא קם נביא עוד בישראל כמשה וחד אמר בנביאים לא קם אבל במלכים קם אלא מה אני מקיים בקש קהלת למצוא דברי חפץ בקש קהלת לדון דינין שבלב שלא בעדים ושלא בהתראה יצתה בת קול ואמרה לו וכתוב יושר דברי אמת (שם יז) על פי שנים עדים או שלשה עדים יקום דבר:

אם אינן מכירין פרק שני

דף כב ע"ב [בראשונה היו מקבלין עדות החדש מכל אדם משקלקלו הבייתוסים וכו': תנו רבנן מה קלקול קלקלו הבייתוסין "פעם אחת בקשו בייתוסין להטעות את חכמים שברו שני בני אדם בד' מאות זוז אחד משלנו ואחד משלהם שלהם העיד עדותו ויצא שלנו אמרו לו אמור כיצד ראית את הלבנה אמר להם עולה הייתי במעלה אדומים וראיתיו שהוא רבוע בין ב' סלעים ראשו דומה לעגל אזניו דומין לגדי קרניו דומות לצבי וזנבו מונחת לו בין ירכותיו והיצצתי בו ונרתעתי ונפלתי לאחורי ואם אין אתם מאמינים לי הרי מאתים זוז צרורין לי בסדיני אמרו לו מי הוקיקך לכך אמר להם שמעתי שבקשו בייתוסים להטעות את החכמים אמרתי אלך אני ואודיע להם שמא יבואו בני אדם שאינם מהוגנין ויטעו את החכמים א"ל מאתים זוז נתונין לך

עיון יעקב

מגלין מן הגלות גם מגיהם וק"ל: בקש קהלת לחזות כמשה. הנה אלכתבי כזה דברוש כמשם אמון וכלן הוי בלתי לפרש כפשוטו לכאורה ל"ע היכן המיתה בכתיב כמשה דבעלמא לון דיעים אבגב מגיטו שהמאלל שלמה עם זה בהתיחת המלכים ג' ונתה נעבדך לב שומע לשפוט וגו' אבל טיכא המיתה בכתיב כמשה והפסד ע"ד דאיתה בהמדרש ריקחו אלוך בהר אהרונה לך אני מגלה עצמי פרש ולאחריהם מקה ואתמהי מעשה נפ' פרש לפי שפרה נקרא' על שמו אל משה פרש בעשה משה במדבר בהיתה במדרש ומעשה שם מיון אמתו שמעשה פרש הוא דומה לכיוצ בהיתה במדרש רק דמעשה כיצוף כלל הוא המקום נגזה ולא המקום נמוך לכן לא אין שונא כמים הפחים רוים לאקום נמוך לכן נקרא על שמו אל משה שהוא עניו מכל האדם על פני האדמה לכן לא גילה הקב"ה עצמו פרש לאדם אחר שלא יפקפק עליו ובהיתה בפ"ב דע"ז כי גזרו גזרה הדשה המעברת לא

עין יוסף

בתוכה וכמה חכמת כל הטולמות מלאם ועד סוף עד רוש המעלה וכולם נגלו למשה ע"פ הנבואה העליונה חסר אחת היינו ידיעת ה' על אמיתתו בלבחיב חדה מוכחת על זוהרו של הדם מן מעגן עלמו מן הרמים סייע בישוב מלכנם וכ"ם תרגום של הרמב"ם רחמנא דזה מהני לגא הכל ולכל זמן לף לאחר גזרה ומכני מיהי מ"ר ר"ל בהם דוסף אמר דבר דוסף גם בלא דין שבלב לפי עדות העדים גם בלא התראה דמיד הוה והבת קול שלא הבינה רק קרא דע"פ שיש עדים וגו' סגר עלמו דהתראה הנ"ש בעדים וזו"ק: עולה הייתי במעלה אחזומים וכו'. פיוט בראה שיסיו כל דבריו של עד זה דרך היסוד בלי כונת מה וכבר כתב בעל העקידה בזה שער ס"ז ואמנה חלקי גם אני אמונה מכיוצא בכמה דוכתין דמלגות בית דוד בעוה"ז דמה לגבה בכמה עניים והגליקים בעוה"ז קקרוים ע"ש מקרוים ע"ש מאור הקטן יעקב הקטן ומ"מ כן על כלל ישראל שסם מוכן לגבה וא"ש מוכן לחטא ע"פ כוסה זו לפי הבראה

עין יוסף

עוד כי קראתי ורב ומשולל דרשי סיפיה דהאי קרא של אמרות ה' וגו' דכתיב בסיפא מזוקק בצרוף שבעתים שבע פעמים והם המעשים הכר אחת שנמסרו למשה חסר אחת בכתיב ותחסרהו מעט מאלהים וגו' בחמור מה אנוש כי תזכרנו: וחד אמר בנביאים לא קם אבל במלכים קם: ר"ל לפי שמשה רבנו ע"ה נמלא בו כפלים לתוקיה אחד שהיה נביא ה' במראה ולא בחידות אינת נאמר עליו ויקי ביעודון מלך עיין רמב"ן בשם הגאונים ואחז"ל בויק"ר מלך אסור ברהפיים זה משה מו' עוד אמרו בש"ר פ' כ"ג לרקמות הוכל למלך: לרקמות זה המשכן מו' תוכל למלך זהו משה שנאמר ויקי ביעודון מלך וס"ל זה המ"ד דכתן דמ"ם התורה ולא קם נביא עוד בישראל כמשה: לא שנלו בזה שלמה זולת מבחינת הנבואה אבל לא מבחינת המלוכה שהרי נאמר (דה"ל ט כט) וישב שלמה על כסא ה' שולם מסוף העולם וכו' וזהו שאמר כאן אבל במלכים קם לגזור קם כמשה במלוכה בתוכה אלהית: ולקח ב"ק וא"ל וכתוב בדברי אמת ע"פ שני עדים וגו' כלומר אלה הדברים הכתובים בתורה הם בלא שינוי ולכך מתחלרים דברי אמת וכם יבריה ובוזם לכל האומה הישראלית לקבון בגדול אלוי הנשמעון. ולדעת שלמה שבקש לדון בלא עדים והסתראה שוב לא יהיו מתחלרים בדברי אמת שהרי בא שלמה ושינה את הדין ובוב אלוי יבר ובוזי בכל (איי סיס): על פי שיש עדים או שלשה עדים יומת המת כל"ל: אבל מה שנרשם בשון שיקב הסטות דברים יש מו הוא ש"ם ודו"ק:

אבל

[ט] מהרש"א ד"ה בקש' ובמה אין מעמידין (כה ע"ב):

אהבת איתן
דמקולני מנת אני לגא דאפילו הכי תדה מוכחת על זוהרו של הדם מן מעגן עלמו מן הרמים סייע בישוב מלכנם וכ"ם תרגום של הרמב"ם רחמנא דזה מהני לגא הכל ולכל זמן לף לאחר גזרה ומכני מיהי מ"ר ר"ל בהם דוסף אמר דבר דוסף גם בלא דין שבלב לפי עדות העדים גם בלא התראה דמיד הוה והבת קול שלא הבינה רק קרא דע"פ שיש עדים וגו' סגר עלמו דהתראה הנ"ש בעדים וזו"ק: עולה הייתי במעלה אחזומים וכו'. פיוט בראה שיסיו כל דבריו של עד זה דרך היסוד בלי כונת מה וכבר כתב בעל העקידה בזה שער ס"ז ואמנה חלקי גם אני אמונה מכיוצא בכמה דוכתין דמלגות בית דוד בעוה"ז דמה לגבה בכמה עניים והגליקים בעוה"ז קקרוים ע"ש מקרוים ע"ש מאור הקטן יעקב הקטן ומ"מ כן על כלל ישראל שסם מוכן לגבה וא"ש מוכן לחטא ע"פ כוסה זו לפי הבראה

גאון יעקב
ממן כתם על הבדיון ופניו כי חבן מבחור תתרו ואין לגה אל שער המלך בלבוש מזוסם ומעוקב כלה המא הכרים חמלך מלבנים ומרהלים אוכו בגרם בדרך ע מ ו נופו ואם מלבוש המלך ע"ז הדומה הוא מבפנים ב ס ר ר אחר המות ומבפנים גיהם אחר כי הוא יש' דוחה כי הדם מעוות דרכו ומעוקב ובפנו ומעמוק בכתבי מעוות ס ל ם יגו עלין לבמיהו לאלה אחרו ואיכם יוגיבו מאחו לגיהם לאלין כתבי בגאמה והוא מגלה אחר אחר אחר

ומצייס שם והכך מילי לא אקרא דמייתי קאי דלא אתתי בהכי: תחת עליים נחשים וכו'. מיהו העליים נופייהו קאמר לענל כל מיתה ומתשר וכו' עתיד להחזיקן לה וקרא כתיב כבוד הלבנון אליך יבוא ברוש תדהר ותאשור וגו': ועליהם לומר ומקיתי וגו'. כלומר נס כי אעקה אתכם

תקנה שנאמר (ישעיה ס) תחת הנחשת אביא זהב ותחת הברזל אביא כסף ותחת העצים נחשת וגו' תחת רבי עקיבא וחבריו מאי מביאין ועליהם נאמר (יואל ד) ונקיתי דמם לא נקיתי וה' שוכן בציון:

שם [פסקא ומאין היו משיאין משואות וכו' ומבית בלתין: מאי בית בלתין אמר רב [שם ע"ב] זו בירם מאי גולה אמר רב יוסף זו פומבדיתא מאי כמרורת האש תנא כל אחד ואחד נוטל אבוקה בידו ועולה לראש גגו תניא ר"ש בן אלעזר אומר אף הרים וכיר וגדר וחברותיה איכא דאמרי ביני וביני הוו קימי איכא דאמרי לתך גיסא דארץ ישראל הוו קימי מר חשיב דהאי גיסא ומר חשיב דהאי גיסא א"ר יוחנן בין כל אחת ואחת שמונה פרסאות כמה הוי להו תלתין ותרתין והא האידנא טובא הוו אמר אביי אסתתומי אסתתים להו דרכי דכתיב (הושע ב) לכן הנני שך את דרכך בסירים רב נחמן בר יצחק אמר מהכא דכתיב (איכה ג) נתיבותי עוה]:

שם אמר אביי פגימתה לפני החמה או לאחר החמה אם אמר לפני החמה לא אמר כלום דא"ר יוחנן מאי דכתיב (איוב כה) המשל ופחד עמו עושה שלום במרומיו מעולם לא ראתה חמה פגימתה של לבנה ולא פגימתה של קשת • פגימתה של לבנה דחלשא דעתה פגימתה של קשת דלא לימרו עובדי חמה גירא קא משדיא:

דף כד ע"א מתני' ראש ב"ד אומר מקודש וכל העם עונין אחריו מקודש מקודש וכו': גמ' מנא ה"מ א"ר חייא בר גמדא א"ר יוסי בן שאול אמר (רב) [רבי] אמר קרא (ויקרא כג) וידבר משה את מועדי ה' מכאן שראש ב"ד אומר מקודש • וכל העם עונין אחריו מקודש מקודש מנלן א"ר פפא אמר קרא (שם) אשר תקראו אותם קרי ביה אתם רב נחמן בר יצחק אמר (שם) אלה הם מועדי הם יאמרו מועדי מקודש מקודש תרי זימני למה לי דכתיב מקראי קדש שם מתני' דרמות צורות לבנות היו לו לר"ג במטבלא[ו] ובכותל בעלייתו שבהן מראה את ההריוטות ואומר הכזה ראית או כזה: גמ' ומי שרי והכתיב (שמות ב) לא תעשון אתי לא תעשון כדמות שמשי אמר אביי לא אסרה תורה אלא שמשין שאפשר לעשות כמותן כדתניא לא יעשה אדם בית תבנית היכל [אכסדרה תבנית אולם חצר כנגד עזרה שולחן כנגד שולחן מנורה כנגד מנורה אבל עושה ושל ששה ושל שמונה ושל שבעה לא יעשה אפילו של שאר מיני מחכות רבי יוסי ברבי יהודה אומר אף של עץ לא יעשה כדרך שעשו מלכי בית חשמונאי אמרו לו "משם ראיה שפודין של ברזל היו

אמר רב [שם ע"ב] זו בירם מאי גולה אמר רב יוסף זו פומבדיתא מאי כמרורת האש תנא כל אחד ואחד נוטל אבוקה בידו ועולה לראש גגו תניא ר"ש בן אלעזר אומר אף הרים וכיר וגדר וחברותיה איכא דאמרי ביני וביני הוו קימי איכא דאמרי לתך גיסא דארץ ישראל הוו קימי מר חשיב דהאי גיסא ומר חשיב דהאי גיסא א"ר יוחנן בין כל אחת ואחת שמונה פרסאות כמה הוי להו תלתין ותרתין והא האידנא טובא הוו אמר אביי אסתתומי אסתתים להו דרכי דכתיב (הושע ב) לכן הנני שך את דרכך בסירים רב נחמן בר יצחק אמר מהכא דכתיב (איכה ג) נתיבותי עוה]:

שם אמר אביי פגימתה לפני החמה או לאחר החמה אם אמר לפני החמה לא אמר כלום דא"ר יוחנן מאי דכתיב (איוב כה) המשל ופחד עמו עושה שלום במרומיו מעולם לא ראתה חמה פגימתה של לבנה ולא פגימתה של קשת • פגימתה של לבנה דחלשא דעתה פגימתה של קשת דלא לימרו עובדי חמה גירא קא משדיא:

דף כד ע"א מתני' ראש ב"ד אומר מקודש וכל העם עונין אחריו מקודש מקודש מנלן א"ר פפא אמר קרא (שם) אשר תקראו אותם קרי ביה אתם רב נחמן בר יצחק אמר (שם) אלה הם מועדי הם יאמרו מועדי מקודש מקודש תרי זימני למה לי דכתיב מקראי קדש שם מתני' דרמות צורות לבנות היו לו לר"ג במטבלא[ו] ובכותל בעלייתו שבהן מראה את ההריוטות ואומר הכזה ראית או כזה: גמ' ומי שרי והכתיב (שמות ב) לא תעשון אתי לא תעשון כדמות שמשי אמר אביי לא אסרה תורה אלא שמשין שאפשר לעשות כמותן כדתניא לא יעשה אדם בית תבנית היכל [אכסדרה תבנית אולם חצר כנגד עזרה שולחן כנגד שולחן מנורה כנגד מנורה אבל עושה ושל ששה ושל שמונה ושל שבעה לא יעשה אפילו של שאר מיני מחכות רבי יוסי ברבי יהודה אומר אף של עץ לא יעשה כדרך שעשו מלכי בית חשמונאי אמרו לו "משם ראיה שפודין של ברזל היו

אוצר כלום

[ו] מהרש"א ד"ה שתתומי ב"ק דסנהדרין (יב ע"ב):

יד יוסף

א ע"ז מנ ע"ב ילקוט יחזקאל ב מכתות כח ע"ב: ג שם ע"ז מנ ע"ב: ד שבת כט ע"ב וש"נ:

אהבת איתן

לא יעד וכו' ע"ל אומר כאן קודם נזר נזר דין כאן לאחר נזר דר"ל ע"כ כר' יוסי ס"ל דאמר לד"ה נדון נדון כבל יום דאי כמ"ד חוש נדון כל יום מבכתה לה בפנים שע"ו לא נמשה אז לגרדום קודם נז"ל ה"ג ה לאחר נז"ד הא נז"ד של כל השולם כיום אי ובפרק ה' חוה ל"ש כדאמרן עכ"ל ואיני רואה הכרח בדבריו כלל דפשיט דאפשר לומר דר"ל ס"ל נ"ב כפרי תמלו דאדם נדון כל"ם בפנים שעלו לגרדום בזמן אחת וזה יכד שלאה היה קודם נז"ד ולזה לאחר נז"ד הא

נאון יעקב

כאן: (מקוצ מוכנאוי' וכרמב"ן): (מיין לסימן יב) אילפא רמי כתיב וכי חסד וכתיב ואחמה בתחלה אמת ולכסוף וכו'. הדקדוק מוכן ל"ב היה לכתוב בסדר אמת וכי חסד אבל בעצין כי בסדרי מדות הללו נגרמות זו לזו כמו שאין העולם מתקיים בשונאה רק במדה"ד והוא המדה אמת רק בהצטרף המדה של חסד כן אין העולם מתקיים בשיתפצו במדות אחתה בעולם כי אי ישמלך היאלה מעוכרי עניה כי ידעו כי חסן חסד הוא ואלילה הוחרם הרלעה לרשעי וקריני אבל כשיצטרף

[ו] מהרש"א ד"ה שתבוא ובפ' תפלת השחר (בז ע"ב):

יד יוסף

א ע"ז מנ ע"ב: ב שם בל בסוגיא: ג נב"ז מנ ע"ב ליתא רב יהודה בריה דרב יהושע מפרקיה דרבי יהושע שמעא ליה ועיין שם מנ ע"ב ובכרש"י: ד ברכות לו ע"ל וש"נ: ה שבת עט ע"ל ע"ז יח ע"ל מנ ע"ב סנהדרין סד ע"ל:

אהבת איתן

כתבו התוספות לענ"ל (דף מח) בשם ר"ם ג כ' המלן מלגיגן הלוגא ל ק ל ר ר והמלגיגי מרבי יוסי דאיכו אבא אמר ל"ה מלגיגן אבא ל"ר אתרמא מלגיגן אבא ל"ר אמרי אבא ל"ר אמרי אבא ל"ר אמרי

[ל] מהרש"א ר"ה בדן בפרק בן סורר (סע ע"ב):

יד יוסף
א ס"ק בירחא
ב פסחים סב ע"א
שמעתא יח ע"ב:
גס"ל ואולא ואכסי:
ד ס"ל וחצאי
ר"ע: ה ס"ל:
ו ס"ל תיגו
ז תוספתא ס"ל
סנהדרין כח ע"ל
ספרי מ"ג פיסקא
ל"מ קצת ר"ב
ס"ל סימן ח וכסרי
ח"ב פסקא קי"ג:

אהבת איתן
הלה מדין המלכות בשולין לגרוס ל"ל הכי דמתני יש ע"ן לידון מגזר בר"ש אבל מתי יעלו לא מגזר בר"ש ואין גזר דין של כל המלכות בפרק ג' ושוד ברשה ד"ח דין דין מגזר ר"ש לשיטה מושל לגל מקום פכבר מקרע"ל פסקנים מקטרא בתוספתא כפ' ב מ"ס מדליקין (דף לג):
(שם) רבה ואמרי וכו' ים גוזרין רבה ובנים טוח דלים כן רבה מת קודם אחרי הבא הוו שניים כשתתלה בני גיני בדיתאה בברכות וכבמה דוכתי מוכח דאחרי מת קודם דאחרי יותר מת, ואין אחר כלן דמי רק מ' שנין

נאון יעקב
הוא ית' נמצן לא יכלה הטולם מ"ו בדוגו מלרף הוא קו מהבר לכנוס מדת הדין וכבר כתובה כתוב לפניו יתי במקום קודם כריתת הטולם וסוס כתוב כפי רצונו יתי שעיקר הנהנה יסוס במדת חסד ואח"כ ואמת לפניו ן להבנות קו מהבד עלה יתפרס במדוכר אחר הלגלה מהבן אחר הלה הנהנה בתתלה אמת ונכסוף ד ס ד: (המוקבקני ג"ר"ע):

מקלו ומעותיו בידו והלך ליבנה אצל ר"ג ביום שחל יוה"כ להיות בחשבונו עמד ר"ג ונשקו על ראשו אמר לו בא בשלום רבי. ותלמידי רבי בחכמה. ותלמידי שקיימת את דברי: [גמ' תניא אמר להם ר"ג לחכמים כך מקובלני מבית אבי אבא פעמים שבא בארוכה ופעמים שבא בקצרה א"ר יוחנן מ"ט דבי רבי דכתיב (תהלים קד) עשה ירח למועדים שמש ידע מבואו שמש הוא דידע מבואו ירח לא ידע מבואו רבי חייא חויא לסידרא דהוה קאי בצפרא דעשרים ותשעה" בשקל קלא פתח ביה אמר לאורתא בעינן לקדושי בך ואת קיימת הכא זיל איכסי. א"ל רבי לר' חייא זיל לעין טב וקדשיה לירחא ושלח לי סימנא דוד מלך ישראל חי וקים ת"ר פעם אחת נתקשרו שמים בעבים ונראית דמות לבנה בעשרים ותשעה להדש בסבורים העם לומר ר"ח ובקשו ב"ד לקדשו אמר להם ר"ג כך מקובלני מבית אבי אבא אין הדושה של לבנה פחותה מעשרים ותשעה יום ומחצה ושני שלישי שעה וע"ג חלקים ואותו היום מתה אמו של בן זואה והספידה ר"ג הספד גדול לא מפני שראויה לכך אלא כדי שידעו העם שלא קידש בית דין את החדש: הלך ר"ע (ומצאו) מיצר וכו': איבעיא להו מי מיצר ר"ע ומצאו לר' יהושע מיצר ת"ש דתניא הלך ר"ע ומצאו לר' יהושע כשהוא מיצר אמר לו "[רבי] מפני מה אתה מיצר אמר לו "(רבי) עקיבא ראוי לו שיפול למטה י"ב חדש ואל יגזור עליו גזרה זו א"ל רבי תרשני לומר לפניך דבר אחד שלמדתני א"ל אמור אמר לו הרי הוא אומר (ויקרא כג) אתם אתם ג' פעמים אתם אפילו שוגגין אתם אפילו מזידין אתם אפילו מוטעין בלשון הזה אמר לו עקיבא נחמתני נחמתני:

כג שם תנו רבנן' (שם) וישבעים (איש) מזקני ישראל למה לא נתפרשו שמותם של זקנים [הללו] שלא יאמר אדם לחברו פלוני כמשה ואהרן פלוני כאלדד ומידד פלוני כנדב ואביהוא. ואומר (שמואל א יב) ויאמר שמואל אל העם ה' אשר עשה את משה ואת אהרן וגו' [ואומר] וישלח ה' את ירובעל ואת בדן ואת יפתח ואת שמואל. ירובעל זה גדעון ולמה נקרא שמו ירובעל שעשה מריבה עם הבעל. בדן זה שמשון ולמה נקרא שמו בדן דאתי מדן. יפתח כמשמעו. [שם ע"ב] ואומר (תהלים צט) משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו שקל הכתוב ג' קלי עולם כג' חמורי עולם לומר לך ירובעל בדורו כמשה בדורו. בדן בדורו כאהרן בדורו. יפתח בדורו כשמואל בדורו. ללמדך שאפילו קל שבקלים ונתמנה פרנס על הצבור הרי הוא כאביר שבאבירים

הרי"ף

ולמה לא נתפרשו שמותן של זקנים וכו' ואומר ה' אשר עשה וכו'. ולכאורה יש לפרש מלי ואומר משום שבתחילה הביא שיתוף הדיין שבדורו שהוא כאחד מן הזקנים שלא נתפרשו שמותן ואם הדיין הוא קל יש לך לומר שגם כאותם הזקנים היו כמוה הדיין הזה אבל מגין לנו בזיהוי חשוב הקל שבדור הזה כמו החמור שבדורו של משה ג"ל ה' אשר עשה את משה וכו' שקל ג' קלי עולם (ג' חמורי עולם ללמדך וכו'. ועי"ל דמשמה למדנו שאינן לו כבוד אע"פ שאינו כמשה ואהרן שמא הוא כאחד משאר הזקנים אבל אם הדיין הזה לא שמעינו לזה הבנת הגמרא דשמואל שקל ג' קלי עולם כג' חמורים תוספת מעלה שאינו חשוב הקל כאחד מבלר הזקנים הלא חשוב לאהרן ומשה ח"ש ללמדך שהשיגו קל שבקלים שנתמנה פרנס על הצבור שהחמורים שבחמורים אבל קשה דבסי זה לא נפרש נתפרשו שמותיהם של זקנים שלא יאמר הזה לאחרון וכי כמשה ואהרן ושבטיו אז שלא נתפרשו שמותן של שאר זקנים לפי שרבה הקב"ה שיתלקו

דשמואל ג' קלים עם ג' חמורים: הא מין לך וכו': הא לימדך הכתוב כאן שאין לך לנבקש אלא שופט שהוא ביומיך: אל תאמר מה היה זה שהימים הראשונים היו טובים מאלה. כי לא מחכמה שאלה על זה שלפי שהדורות היו טובים וגדולים מן אחרונים לפיכך היו הימים הראשונים טובים מאלה שלו אפשר שיהו אחרונים כראשונים:

וכל השופרות אין של איל בין של יעל: שהוא קרן. אינו קרוי שופר ובכל יום"כ שופר כתיב (ויקרא כה) והעברת שופר תרועה ובפרק בתרא (דף לד.) נמרין ר"ם מיובל: בקרן היובל. ויובל דיוכרא הוא כדמפרש בגמ': **גבי** אקרו קרן ואקרו שופר. אקרו קרן כדאמרן ואקרו שופר דכתיב במקן תורה (שמות יט) במשך היובל ונו' וכתיב ויהי קול השופר: **וקרני** ראם קרניו. של בכור שורו קרן אשכחן דאקרי: ותיתב לה"ר תפלתי משופר וכשור קא משתבי קרא: שור שהוא פר. ביום שנקרא שור היה גדול כפר זהו שור של מעשה בראשית כביום שנברא ונברא בקומתו (לעיל דף יא.) ושור בן יומו קרוי שור (ב"ק דף סה:) שנאמר (ויקרא כב) שור או כשב או עז ופר אינו נקרא עד בן שלש: **אין** קטיעור. זהב הטעון ושופר של פרה ממי קטיעור דטעון הוא): נמוחה דל. מובלת: טוחות. לשון תלוקות: [שבוי. לשון רוחים כמו ויטקף (בראשית יט) ומתרגמינן ומיסחבי]: **קבעון**. פלגיה.

תוספות

לנדה נגמודה. וגיימ [כדדסיון בסוטה (דף מב.) כי עדת חנף נגמודה:

דפרה קרן איקרי שופר לא איקרי דכתיב (דברים לג) בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו ור' יוסי אמר לך דפרה נמי איקרי שופר דכתיב (תהלים סט) ותיטב לה' משור פר אם שור למה פר ואם פר למה שור אלא מאי שור פר משופר ורבנן כדרב מתנה דאמר רב מתנה מאי שור פר שהוא גדול כפר עולא אמר היינו טעמא דרבנן כדרב חסדא דאמר רב חסדא מפני מה אין כהן גדול נכנס בבגדי זהב לפני ולפנים לעבור עבודה לפי (שאין קטיגור[ה]) נעשה סניגור[ב]):

שם **תניא** אמר ר' עקיבא בשהלכתי לערביא היו קורין לדכרא[ג]) יובלא וא"ר עקיבא כשהלכתי לגליא היו קורין לנדה גלמודה "מאי גלמודה גמולה דא מבעלה וא"ר עקיבא כשהלכתי לאפריקי היו קורין למעה קשיטה למאי ג"מ לפרושי (בראשית לג) מאה קשיטה דאוריתא מאה דנקי. אמר רבי כשהלכתי לברכי הים "היו קורין למבירה כירה למאי ג"מ לפרושי (שם ג) 'אשר כריתי לי. אר"ש בן לקיש כשהלכתי לתחום קן נשרייא היו קורין לבלה ניפי ולתרנגול שכוי. לבלה ניפי מאי קראה (תהלים סח) יפה נוף משוש כל הארץ. ולתרנגול שכוי אמר רב יהודה אמר רב ואי בעית אימא (רשב"ל) [ריב"ל] מאי קראה (איוב לח) מי שת בטוחות חכמה או מי נתן לשכוי בינה [מי שת בטוחות חכמה אלו כליות או מי נתן לשכוי בינה] זה תרנגול: לוי אילקע לההוא אתרא אתא גברא לקמיה א"ל [שם ע"ב] קבעון פלגיא לא הוה ידע מאי אמר להם. אתא שאיל בי מדרשא אמרו ליה גלון אמר לך

הר"ף

שמואל כמוך לדייניהם שמא הם כל כאחד מבלר הזקנים שאינך יודע מי הם ולכן רמזו לכבוד כל דיין שמא הוא כבלר הזקנים ויביין פרשה בדורו כשמואל כדורו וגדשון בדורו כמשה בדורו משה: ואומר ונגאה אל הכהנים וגו'. ואומר אל תאמר מה היה וכו' יש לדקדק מלי אמר הב:נה אר"ע שהלכתי כו'. לא אמרו כל אלה לגרלות שלשן הקדש מעוכב מבלר לשונות דבגמרא מהם אלה בהכר לגודיע גדולת נשן הקדש שהוא קדש לגולם

ואומר (דברים יז) ובאת אל הכהנים הלוים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם וכי תעלה על דעתך שאדם הולך אצל שופט שלא היה בימיו הא אין לך [לילך] אלא [אצל] שופט שהיה בימיו ואומר (קהלת ז) אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה: **כד שם פיסקא נטל מקלו ומעותיו בידו וכו'.** ת"ר כיון שראה אותו ר"ג עמד (על רגליו) מכסאו ונשקו על ראשו א"ל שלום לך רבי ותלמידי רבי שלמדתני תורה ברבים תלמידי שאני גזור עליך גזרה ואתה מקיימה (עליך) כתלמיד אשרי הדור שהגדולים נשמעין לקטנים ק"ו קטנים (נשמעין) לגדולים. ק"ו חיובא הוא אלא מתוך שהגדולים נשמעין לקטנים (נשאו) [נושאים] קטנים קל וחומר בעצמן:

ראוהו בית דין פרק שלישי

דף כו ע"א [מתני' כל השופרות כשרים חוץ] משל פרה מפני שהוא קרן

א"ר יוסי והלא כל השופרות נקראו קרן שנאמר (יהושע ו) [ב]במשוך בקרן היובל: גמ' שפיר קאמר ר' יוסי ורבנן כל השופרות איקרו שופר ואיקרו קרן דכתיב ויכפר איקרי שופר דכתיב (ויקרא כג) ביום הכפורים תעבירו שופר בכל ארצכם ואיקרו קרן דכתיב (שמות יט) במשך היובל ונו' וכתיב ויהי קול השופר: **וקרני** ראם קרניו. שם בכור שורו קרן כדאמרן ולקיש כשהלכתי לתחום קן נשרייא היו קורין לבלה ניפי ולתרנגול שכוי. לבלה ניפי מאי קראה (תהלים סח) יפה נוף משוש כל הארץ. ולתרנגול שכוי אמר רב יהודה אמר רב ואי בעית אימא (רשב"ל) [ריב"ל] מאי קראה (איוב לח) מי שת בטוחות חכמה או מי נתן לשכוי בינה [מי שת בטוחות חכמה אלו כליות או מי נתן לשכוי בינה] זה תרנגול: לוי אילקע לההוא אתרא אתא גברא לקמיה א"ל [שם ע"ב] קבעון פלגיא לא הוה ידע מאי אמר להם. אתא שאיל בי מדרשא אמרו ליה גלון אמר לך

ומשמן דדורו כאהרן בדורו. וכפי' המפרש יש לפרש עוד מה"ש הרי הוא כביש דיש שם מבה אינו ר"ל המבה ממש אלא נתפרשו שמותן שהיו בנים דינו של משה: ואומר ונגאה אל הכהנים וגו'. ואומר אל תאמר מה היה וכו' יש לדקדק מלי אמר הב:נה אר"ע שהלכתי כו'. לא אמרו כל אלה לגרלות שלשן הקדש מעוכב מבלר לשונות דבגמרא מהם אלה בהכר לגודיע גדולת נשן הקדש שהוא קדש לגולם

ליטנא לפרש דקאי מיפתח בדורו כשמואל וכו' דיפתח הוא הקל שבקלים קדושין סו ע"ב: גרי"ש ומהר"ם חיבת בשעשמם את קל השיפרבנו בנרמות עמ ע"ל קדושין כ עיל: ר שוטה מב עיל: ס ס"ס יב עיל: ו מולין לב עיל: ז: ז שוה"ם תמוד פ:

אהבת איתן
ום"מ הכבה גלסיון ד"ב:
(שיך לשמון יד) אריי אמר רב כנגד ר' לגומות שבתן מגל לעבדי דוד לכן תלנה לו ר' יוסי ר"ל ע"ד שאמרו בתלן (דף קנ) גזולה לגיפה ממעלמה עיניים מן הכבשים ומעבדי זה מיתה שם כי כי יכולים שלא נעבוה בסמוס משום שאמר מגל טענן בי כבר עמדו כלשונים בעשם מה שנא בדבני מבנע"ם ר"ר יוסי הקלות. ובכבוסות שהו מקל ועולם ומכמרים מלגלגו מכמרים עלו הטעם מכמרים דבדולה ליתה על שלחנו מלוקה בעלמה ומי"ר לוקה (דף מד:) (שיך לשמון ח) צום הכרעי זה מ' מ' מעמון וכו'. ומיון הקלון הבנות הוה ס ס ו"ל. שעשו מבנון. ועיין בספר

נאון יעקב
(שיך לשמון יב) ר"א רמי מתיב ולך ר' מהבר וכתיב כי אחה. תנלם וכו' בהלכה אחה תלם ונכסוף ולך ס' מחבר יכבר מדתיו בעלי תוספות בקיש בכתר המאמר מגל טענן בי כבר עמדו כלשונים בעשם מה שנא בדבני מבנע"ם ר"ר יוסי הקלות. ובכבוסות שהו מקל ועולם ומכמרים מלגלגו מכמרים עלו הטעם מכמרים דבדולה ליתה על שלחנו מלוקה בעלמה ומי"ר לוקה (דף מד:) (שיך לשמון ח) צום הכרעי זה מ' מ' מעמון וכו'. ומיון הקלון הבנות הוה ס ס ו"ל. שעשו מבנון. ועיין בספר

[ה] גמ' (ודע מפין חלוגלגות מיתה בסנהדרין כ"ו ע"ב דכתיב ובכל נפשך ישעקב כמאמרו ולא ידעתי ומלאתו מה נפש בלון הגרי"ל זצ"ל). [ו] מהרש"א ד"ה לא הוו ידעי בפרק עשרה יוחסין (ע"ב ע"ב) [ז] שם ד"ה היה כאשר מיתתי לתך דרשה (וכן פירש הרב מהר"מ):

דכתיב (מלאכי ג) היקבע אדם אלהים [ואמרתם במה וגו'] א"ל רבא מברגיש לרב אשי אי הואי התם הוה אמינא ליה היכי קבעך במאי קבעך ואמאי קבעך וממילא הוה ידע'נן ואיהו סבר מילתא דאיסורא קאמר ליה [לא הוו ידעי רבנן מאי"[ה] סירוגין" שמעוה לאמתא דבי רבי דהזתונהו רבנן דהוו עיילי פסקי פסקי סירוגין לא הוו ידעי רבנן אתם נכנסין סרוגין סירוגין לא הוו ידעי רבנן [ח]מאי חלוגלגות יומא חד שמעוה לאמתא דבי רבי דהזית להדוא גברא דקא מבדר פרפחניה אטרה ליה עד מתי אתה מפזר חלוגלגוך]:

דף כז ע"א [א"ר שמואל בר יצחק כמאן מיצלינן האידנא זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון כמאן כר' אליעזר דאמר 'בתשרי נברא העולם].

דף כח ע"ב [מצות אינו עובר עליהן אלא בזמנן] מתיב רב שמן בר אבא מנין לכהן שעולה לדוכן שלא יאבר הואיל ונרנה לי תורה רשות לברך את ישראל אוסיף ברכה אחת משלי כגון (דברים א) ה' אלהי אבותיכם יוסף עליכם ת"ל (שם ד) לא תוסיפו על הדבר [והא הכא כיון דבריך ליה עברה ליה זמניה וקתני דעבר וכו'].

כה דף כט ע"א משנה (שבועות ז) והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וגו' וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שברות מלחמה אלא לומר לך בזמן שמסתכלין ישראל כלפי מעלה ומשעבדין לבן לאביהם שבשמים היו מתגברין ואם לאו היו נופלין כיוצא בדבר אתה אומר (בדברי כא) ויאמר ה' אל משה עשה לך שרף וגו' וכי נחש ממית או מחיה אלא בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין לבן לאביהם שבשמים היו מתרפאין ואם לאו היו נמוקין.

יום טוב של ראש השנה פרק רביעי

כו דף לא ע"א תניא רבי יהודה אומר משם רבי עקיבא בראשון *)מדו אומר (תהלים כד) לה' הארץ ומלואה תבל ויושבי בה על שום שהקנה והקנה ושלט בעולמו. בשני מדו אומר (שם סח) גדול ה' ומהולל מאד וגו' על שם

*) בגמ' הגי' בכל המקומות מה היו אומרים

גזלנים פלוני: במה קבעתם. המעבר והתרומה אתם קובעים לומר: [מאי סירוגין. שמעתא בתגילה (ד"ף ז.) קרלה סירוגין (סירוגין): פסקי. לפרקים שאין נכנסין יחד: מאי חלוגלגות. שבעתו בפ"ק דיומא (דף יח.) כל שבעת הימים לא היה אוכל הטוב והחלוגלגות: פרפחניה. יקר שקרוקן שורקקן"]: מצות אין עובר עליהן. בכל תוסיף אלא בזמן כגון ה' מיון בלולב וה' מזוזה בתפילין המז לילות בטלית אבל הוספת יום על ימים אין לעשה על שנה אין זה מוסיף): לה' הארץ. וכל המשור: שקנה. שמים וארץ: והקנה. תבל ליושבי בה לומר קנה כדי לבן הם: ושלט בעולמו. יחידי אלא נברא המלאכים עד

תוספות

לא הוו ידעי רבנן מאי חלוגלגות וכו'] וא"מ לזב בפ"ק דיומא (דף יח.) דלמר ק' אין מאכילין אותו דברים המביאים לידי טומאה כגון חלוגלגות:

[ט] גמ' הגי' חכמים

[י] גמ' הגי' חכמים

זס שני: שחילק מעשיו. הבדיל רקיע בין עליונים לתחתונים: ונתעלה ונשב במרום. דומה שבנו בגיבו והר קדשו: שגילה ארץ. מקום מלא עדהו שנאמר (בראשית ח) ויאמר אלהים יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד והראה היבשה בשליחי נאמר: שברא תמה. ברביעי: שחילק מעשיו ומלך עליהם ונתעלה וישב במרום. בג' מהו אומר (תהלים פב) אלהים נצב בעדת אל על שם שגילה ארץ בחכמתו והכין תבל לעדתו. בד' מהו אומר (שם צד) אל נקמות ה' אל נקמות הופיע על שם שברא חמה ולבנה ועתיד ליפרע מעובדיהן. בה' מהו אומר (שם סא) הרנינו לאלהים עוזנו הריעו לאלהי יעקב ש"ש שברא עופות ודגים לשבח לשמו. בו' מהו אומר (שם צג) ה' מלך גאות לבש על שם שנמר (מעשיו) [מלאכתו] ומלך עליהם. בז' מהו אומר (שם צב) מזמור שיר ליום השבת ליום שכולו שבת. אמר רבי עקיבא לחלק בין הפרקים הללו אלא בראשון שקנה והקנה ושלט בעולמו. בב' שחילק מעשיו ומלך עליהם ונתעלה וישב במרום. בג' שגילה ארץ בחכמתו והכין תבל לעדתו. בד' שברא הכה ולבנה ועתיד ליפרע מעובדיהם. בה' שברא עופות ודגים לשבח לשמו. בו' שגמר (מעשיו) [מלאכתו] ומלך עליהם. בז' על שם ששבת וקמיפלגי בדרב קטינא "דאמר רב קטינא שיתא אלפי שנין הוי עלמא וחד חרוב שנאמר (ישעיה ב) ונשגב ה' לבדו ביום ההוא. אביי אמר תרי חרוב שנאמר (הושע ו) יחיינו מיומים [במוספי דשבתא מה היו אומרים אמר רב יענן בר רבא אמר רב הז"ל ל"ך ואמר רב חנן בר רבא אמר רב

הרי"ף

מיומים כמו בדרין שבזמנו וכ"ש חיות בזמן בלין בדורו גדול ממנו אבל כשם גדול ממנו ולכן ומכבת מה הוא אומר שיר ליום השבת ליום שכולו שבת ומסכת תמיד מכיים ומטהר לתיי בשלמים ל"ל כמו שכבל שבת מי המעשה שיהן מלאכה לכבד ולעבד בפוצלת יום בשבת וכדלמרינן מי שנרת נעבד שבת יאבל בשבת וכו' כן בכל שבת אלפים אמו שיהיה מנוח ומעשים עוניים כדי שיאכל ביום שכולו שבת מיתת בדיקים יותר מחורבן וגלות דבנה מוסיפו גרים על ישראל בפסחים ספר מיתתן ושלוקה על בדיקים: ביקשו לקנות לזכות בעולם ה) דיין שבלא אלא בעדים ובלא התראה בקלות אלא בעדים ובלא התראה ומה שבעבור בעדים ובלא התראה יאמר

ומנוס אבד מנסס • מעוזס ומנוסס נסתלק מסס: בלשבת הגזית להנויות • הנויות עצו לסס בהר הבית וישבו שם לומר שלא הו דומי עפסות החזו דנפשי רוצחים כדאמרינן בסנהדרין (דף מז.) וכל הכך גליות דסנהדרין דבית שני קאמר ומסעות דסכינה בבית דאלסון: ומיבנה לאושא כסכיסים הגבית דה(כאן) [בו] היתה סנהדרין עמו וכמסתלק הוא אז בנו במקום אחר יולה יסיבה אחריו • ובכה בימי ריב"ז אושא בימי ר"ע הזקן והזרו מאושא ליבנה ובימי רבן שמעון בנו חזרו לאושא כדתניא לקמן בפרקין (דף לב.) ובסקדסו ב"ל את הסנה וכו' • בית שערים • ולפורי ובבריא כולן בימי רבי היו כדאמרינן בסנהדרין (דף לב:) הלך אחר רבי לבית שערים ושיב כסאלה הוליכוהו לצפורי כדאמרינן בכתובות (דף קג:) ובטבריא היה בימי אנטונינוס • ומבריא עמוקה מכולם • שפלים היו [לה] מכל המסעות שנו: שש גליות • הסם הדא שפילנה הרי ישפילה תלת עד אדץ ד' ויגיעה חמש עד עפר שם דמלי למימר ישפילה עד אדץ לעפר: [בני אלים • לשכא דתקיעי כמו ואת אלי אלהי אדץ לקח (יחזקאל יז): הבו לה' • הכניסו לפניו לתוכים: מפני מה לא נאמר שבתון שבת שהרי פתח בו הכתוב תחלה • והוא בא לזהיר על הגאולה שהיא עיקר וזכר יפה לדרום הוא והוא הלמון במקרא והסביבה רלאומה לכולם: אני ה' אלהיכם • דלעני ביציאת מצרים קאמר וס"נ מכפורת לרוב ומכרוב לעתן: אני ה' אלהיכם • הוא לשון אני אדון לכם: אף כאן באמצע ויהיו הטע ברכות הן ואומרה בחמישית:

ירלי

שבתון זה קדושת היום • זכרון אלו זכרונות • תרועה אלו שופרות • מקרא קדש קדשהו בעשיית מלאכה [אמר לו רבי עקיבא כפני מה לא נאמר שבתון שבות שבו פתח הכתוב תחלה אלא שבתון קדשהו בעשיית מלאכה זכרון אלו זכרונות תרועה אלו שופרות מקרא קדש זו קדושת היום מנין שאומרים מלכיות תניא רבי אומר (שם) אני ה' אלהיכם ובחדש השביעי זו מלכות רבי יוסי ברבי יהודה אומר אינו צריך הרי הוא אומר (במדבר י) והיו לכם לזכרון לפני אלהיכם שאין תלמוד לומר אני ה' אלהיכם ומה תלמוד לומר אני ה' אלהיכם זה בנה אב לכל מקום שנאמר בו זכרונות יהיו מלכיות עמהן והיכן אומרה לקדושת היום תניא רבי אומר עם המלכיות אומרה מה מצינו בכל מקום ברביעית אף כאן ברביעית רבי שמעון בן גמליאל אומר עם הזכרונות אומרה מה מצינו בכל מקום באמצע אף כאן באמצע וכשקידשו ב"ד את השנה

ומשם עתידין ליגאל שנאמר ההגעתי מעפר וגו' • נראה דר"י ודאי לא קאי אקרא דמייתי ר"א לעיל מיניה דהא ר"י אומר קאי לעיל ד' גליות גלו ומייתי ליה וסבריא עמוקה מסלן שנאמר ושפלה מארץ תדברי וגו' אלא דתהוה קרא נמי קאי דכתיב ביה בסיפיה דהלא קרא ומעפר תשא אמרתך וגו': שמוטרים לבוה שנאמר הבו לה' בני אלים וגו' • הבאה קרוים אלים ע"ש תקיפי כפרים"י ומלה בני נמשך אדלעיל כלומר הבו והזכירו בני לה' אם אלים הבאות וגראה שקראן במקום הזה אלים ע"ש אל וכח אלהים שנתקיים בגאבות כמו"ש בפרק ע"פ ומשמע לגני גדול ז"ש אלהי אברהם ואברכך ז"ש אלהי יצחק ואגדלה שמך ז"ש אלהי יעקב וכו' כמפורש שם: ומנין שאומרים גבורות וכו' שנאמר הבו וגו' ומנין וכו' ואלו ג' ברכות דאמוות שהן שבחו של מקום כמפורש במסכת

(נפשן) [עצמן] שנא' (איוב יא) ועיני רשעים תכלינה ומנוס אבד מנהם ותקותם מפח נפש • וכנגדן גלתה סנהדרי גדולה גמרא מלשכת הגזית להנויות וכהנויות לירושלים ומירושלים ליבנה [שם ע"ב] ומיבנה לאושא ומאושא [ליבנה • ומיבנה לאושא ומאושא] לשפרעם ומשפרעם לבית שערים ומבית שערים לציפורי ומציפורי לטבריא וטבריא עמוקה מכולן שנאמר (ישעיה כט) ושפלת מארץ תדברי ומעפר תשא אמרתך • רבי אלעזר אומר שש [גליות] גלו שנאמר (שם כו) כי השח יושבי מרום קריה נשגבה ישפילנה ישפילה עד ארץ יגיענה עד עפר (וכתיב (שם) תרמסנה רגל רגלי עני פעמי דלים) אמר רבי יוחנן ומשם עתידין ליגאל שנאמר (שם נב) התנערי מעפר קומי שבי ירושלם:

כט דף לב ע"א תנו רבנן "מנין שאומרים אבות שנאמר (תהלים כט) הבו לה' בני אלים ומנין שאומרים גבורות שנאמר הבו לה' כבוד ועוז • ומנין שאומרים קדושות (השם) שנאמר הבו לה' כבוד שמו [השתחוו לה' בהדרת קודש]• ומנין שאומרים מלכיות זכרונות ושופרות (תניא) רבי אליעזר אומר כתיב (ויקרא כג) שבתון זכרון תרועה מקרא קדש

ירלי

שבתון זה קדושת היום • זכרון אלו זכרונות • תרועה אלו שופרות • מקרא קדש קדשהו בעשיית מלאכה [אמר לו רבי עקיבא כפני מה לא נאמר שבתון שבות שבו פתח הכתוב תחלה אלא שבתון קדשהו בעשיית מלאכה זכרון אלו זכרונות תרועה אלו שופרות מקרא קדש זו קדושת היום מנין שאומרים מלכיות תניא רבי אומר (שם) אני ה' אלהיכם ובחדש השביעי זו מלכות רבי יוסי ברבי יהודה אומר אינו צריך הרי הוא אומר (במדבר י) והיו לכם לזכרון לפני אלהיכם שאין תלמוד לומר אני ה' אלהיכם ומה תלמוד לומר אני ה' אלהיכם זה בנה אב לכל מקום שנאמר בו זכרונות יהיו מלכיות עמהן והיכן אומרה לקדושת היום תניא רבי אומר עם המלכיות אומרה מה מצינו בכל מקום ברביעית אף כאן ברביעית רבי שמעון בן גמליאל אומר עם הזכרונות אומרה מה מצינו בכל מקום באמצע אף כאן באמצע וכשקידשו ב"ד את השנה

עין יעקב

לוקה סומן רע לעובדי כוכבים שהם מונין לחמה כמפורש פ' הרואן דממעלתן של עטו"ת בעוה"ז בעוה"ז כממעלת החמה וכמה לוחות שלהם שנאמר ומאלוחות השמים אל תחתו וגו' וע"ז אמר שתנו לוריך שלת עלי יהודים בעשרה בטבת עד ט' בתמוז שהן הו' הדשים שבתרבה קרוין מועדים כמפורש פ"ק בזמן שהם עלים שמחה ויו"ט הם ושמו אותן ו' הדשים לוחות להלליא בהן כי בתוחן ו' הדשים מתקופת טבת עד תקופת תמוז שבתרבה העיר הם ימים שנברה החמה מיום ליום שהוא לוח על הלבנה העבו"ם שהם מונין לה והכסף אמר באותו מזמור לוחותיו גלה רלוינו שהרי בטבת בעשרה לחדש שלר ומסך האויב על העיר וגם בט' לחדש תמוז שנבקע העיר וכן בט' באב שחרב הבית הלבנה מוספת ממעלתה ואורה עד ט"ו בחדש ואעפ"כ אנו לא רלוינו הוס הלבנה בתוהן ימים • ותקותם וגו' • לומר שהקב"ה היה מקוה ומלפה במדבר שיחזרו בתשובה אבל עניי רשעים וגו' מפח נפש: וכנגדן גלתה סנהדרין וכו' • פרש"י כל הכך גליות דסנהדרין דבית שני קאמר ומסעות דסכינה בבית דאלסון קאמר עכ"ל ומיהו בגליות דסנהדרין בבית דאלסון נמי הכי הוס דהא כנגדן קאמר ועוד דא"כ מלי פליג ר"א וקאמר דשש גליות גלו בבית דאלסון וכן הא קאמר דאלסון חרב בשנו ע"ז נ"ע ש"ד ובית שני לא חרב אלא מפני שנאת חנם: שש גליות גלו שנאמר כי השח יושבי מרום שנאמר בו עני ורוכב על חמור וגו' עש"ה ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו ולפי הדרש ההבלת הבפלת דהאי קרא על גליות דסנהדרין שבירושלים קאי וקרא דבתריה תרמסנה רגל רגלי עני וגו' לוחה לגדיק וגו' נמי על גליות דסנהדרין שהחזיר הטעורה ליושבה כתרמסנה רגלי עני עני שהוא מגיה לו לוחה לגדיק וגו' אף לוחה משפטיך ה' וגו' שהיה בלשכת הגזית קויתיך לשמך וגו' וכתיב כאחר משפטיך לארץ לדק למדו וגו': מפח נפש • וכנגדן גלתה סנהדרי ר"י קאמר לעיל ד' גליות גלו ומייתי ליה וקבאמים יהוה מאלוהות קרא נמי קאי דכתיב ביה בסיפיה דהלא קרא ומעפר תשא אמרתך וגו': מנין שאומרים לבוה שנאמר הבו לה' בני אלים וגו' • הבאה קרוים אלים ע"ש תקיפי כפרים"י ומלה בני נמשך אדלעיל כלומר הבו והזכירו בני לה' אם אלים הבאות וגראה שקראן במקום הזה אלים ע"ש אל וכח אלהים שנתקיים בגאבות כמו"ש בפרק ע"פ ומשמע לגני גדול ז"ש אלהי אברהם ואברכך ז"ש אלהי יצחק ואגדלה שמך ז"ש אלהי יעקב וכו' כמפורש שם: ומנין שאומרים גבורות וכו' שנאמר הבו וגו' ומנין וכו' ואלו ג' ברכות דאמוות שהן שבחו של מקום כמפורש במסכת

עין יעקב

כך וכך יחזרו בתשובה לבחיר שבכיעה למקומה: ר"א אומר שש גליות גלו • כנגד אותן שש

שבת

כי במה שבת ממלאכתו בתחילה הטורה ולא נגמרך להוסיף מעט ממה שעתיד להיות • אמנם הם"ם ירד לעומק הוזת רבי נחמיה דמה מיכסת ליה לרבי נחמיה במה שר"ע הוסיף מעט על העבר שרומז על העתיד נ"כ ליום שכולו שבת על זה

מסלי דקמפלגי בדרב קמיה כו' ושוב לא הסכים רבי נחמיה לרבי עקיבא ברמז לעתיד דהא תרי יומא הרב • (מי סיס):

סליקא להו מסכת ראש השנה

א מגילה יז ע"ב: ב תוספתא פרק ג:

גאון יעקב

(שיין לסיומן כב)

ת"ר שנשים ר"ש מקבל לאמר שאותם שבקבל לעמוד שאינו קל שבקבל ר"ש ומתמה פרנס על הגמרא סרי הוא לאחרי שבתלמידים וכו' נקט לשון המתמה לסורות דוקא כשנתמנה מ"ש הכמים מלוה לכך לגלה ע"י ממון לא שלר תחנולות דסרי מוכח ביומות דף סא ע"א דקאמר מתמה לא קתני פי' רבי דסוי ממנו דסיה לאוי לכך ע"ש (תוספות ר' אלעזר אומר ברוה אבר יוסי ודרוה אבר יוסי מפר אחר יוסי וגבר מפר אחר יוסי ומפר אחר יוסי) ובגמרא עתידות בכללות בשולם גם בפרטות אחדם ועל אלה הר' מנקים אמר מפר אחרת הגיעו ר"ש ובקבמים יהוה מאבר הכמים אחור וכו' כי הוא יתברך מבדל מ ס ר ב ר ה כלומר ומבלבל את כולם בטוהו הגדול עד כי הכמים לא ידעו מלומה וזהו מפר אחרת בדים הוה סוה על המלות המשפטים ומשיב הכמים אחור הוה על הכמה הסתמית בבדר הכמה הסתמית ולא ידעו כלל • וסנה בגלות ישראל

ממנס וכו' לא ישיר וכו' • וסס כלל שירות שבתורה וקבעו אותן שירות ביום הסבת לפי הקרוסה ובימי חול קבעו שירות של דוד באין בסן קדושה כל כך ולסימן מוב תלקן ס' סאוים לו' תלקים נר"ת סהי"ן לף שיר של שבת יום לו זו דסיימו מפי מסה שקרן אור פנו ותרגומו זו: [ו' מכשות נפשה שכינה כו'. בכמה מקומות מלינו שהקדושה היא נמשכה מעלות זו ע"ג זו וה"ל לפי פנס הקדוסה ע"י עוונות שלנס היה סילוק שכינה והקדוסה מרס מי' מרומות אלו שלמעה לפי דיוקן הכשיבה והקדוסה עד שנסתלק לגמרי מלמעה לגוב של מקומה למעלה: דתכתיב וכנס ה' נגב על חומת וגו'. פיינו חומת עזה בפרס"י אבל על חומת הבית ע"כ לא היתה הסכינה דהא כתיב מבל תוך העיר ויעמוד על הסר וגו' משמע דעל חומה שבחיצה היה לא בלה שמיה: דתכתיב סוב לנסת נאלן מדבר וגו'. פירס"י פיה דקרא מלאה מדנים ודיה חבר עכ"ל ואינו נן אלא כיסיה דהה קרא מלאה מדנים וכנס ר"ל אלה מדנים בנסת ישראל וכנס ע"ס בכחוב בעמיני בהבליסה: אלך אשובה אל מקומי וגו'. הפי קרא הוא אמרו נס מקומי עיקום בנו"ס ע"ק דב"ב תחלת דבר ה' בנוסס וגו' ומכ"ס דמקומי יחזקאל הוס כמה דורות אלא שהיה מתנבא על בעתיד וכו' כפרס"י נשל נני נגב על המזבח וגו'). ששמה הדשים נתעבבה וכו'. פי' שהה חיה מפורס בבוס מקום מפי מיכו ומרלה לפרס המיום בס"ך עלך בגל על ירושלים פיינו מי' בנסת עד ט' בתמוז בנקבה העיר שמפורס בפ"ק בס ו' הדשים ובלותן ו' הדשים הרחיקה הסכינה עלמה מעיר בל למדבר ונתעבבה שם שמא יחזרו בתשובה וכשלא חזרו בלותן הדשים וכשלא חזרו ב

ברכות וע"כ שינה הלשון בהן בטולם הכו ולא לשון תפלה והוא נימטריא אחד ולכך הג' דלשונות כאחד נחשבו שהם מוריס על אחדותו: ירד ר"י ב"ב וכו' ועשה כר"י בן נורי וכו' ועשה כרע"ק וכו' • שניהם לדבר אחד נתכוונו לפי שהמלכיות מוריס על אחדותו ולכך שנוו ונו' ה"לאחד אומרים במקום מלכות בתלקמן ע"כ מלן דאמר שאומר מלכיות בקדושת הסס שהוא מורה על שמו אחד ולכך אמרינן בו המלך הקדוש ומ"ד שאומר מלכיות לף שהשנו זכירה ופקידה נאמרו בחד לישנא ושנין משמעות אחד מ"מ הס משתנים קלת שמלת פקידה הוא בפקידות הוא כמו ויביום פקדי ונו' ומה תעשו ליום פקודה ונו' והרבה כמוהו

[ב] מהרש"א ד"ה הני ובפרק הקורא עומד (לא ע"ב): [ג] שם ד"ה ואם בפ"ק דסנהדרין (י ע"ב): [ד] שם בא"ד בפרק הקורא עומד (כג ע"ב):

יד יוסף

א לעיל יט ע"ב עיין שם נוסף ו פ"ח כב ע"ב: ב מגילה כא ע"ב: ג מלכות זכרונות ושופרות פל"ל וכ"ל בריף ר"ה ל"ט ע"ב ומשנה שניה לעמי ד סנהדרין קה ע"ב:

אהבת איתן

רבי יוחנן אומר בענין שברכה מלכיות בתחלה נמצא העולם [ומלכיות] ומכוון ספרים ע"ה בתוים ומלות הארץ לדעת תולדותיהן ומכוון ספרים ע"ה בתוים שהכל נברא בשלום כי"ה ובקשה הע"ל לדרכי יהושע דאמר לעיל בפ"ק בעיקר ר"ה ולפי מה שהיה בעיר ולא בעיר בהכתר

א תוספתא פ"ג. [כפ"ל תענ"ת וכן הגי' בירו"ש ב"ר פ"ט ספרי פ"ב סוסקא בנ"ו יוקום סוף סדר וחלת סנהדרין כ:]

נאון יעקב

דיעבד מאי קושיא. הלא בכתוב מספר סיפור המעשה שהיה במשך עבדה ימים שוד דרך אחר אומר שכרה מקלת ה"ת כמו מלבדו לא כמו שהתחיל לומר אחר שכרה מלבדו וכו' • ע"פ שאמרנו שזה מורה על אחדות מלכותו וכן לון עוד מלבדו וגו' וכדי יהודה פליג גם בה' אחד שלוש במקום מלכות דבעי לשון מלכות ממש ומזה מבואר שהמלכיות זכרונות ושופרות הם עצם מלכיות אלא מלכות הם מלכות הם בעינן עשר וליכא אמר רב הונא "ה"ש (דברים ו) שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד מלכות דברי ר' יוסי ר' יהודה אומר אינה מלכות (שם ד) וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים אין עוד מלכות דברי רבי יוסי רבי יהודה אומר אינה מלכות (שם) אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו מלכות דברי ר' יוסי ר' יהודה אומר אינה מלכות]:

שם בר"ה אין אומרין בו הלל מאי טעמא אמר רבי אבהו אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע מפני מה אין אומרין לפניך ישראל שירה בר"ה וביום"כ אמר להם אפשר מלך יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו וישראל אומרים שירה:

ל דף לא ע"ב תניא כ"כל שנותיו של ריב"ז ק"כ שנה היו מ' שנה עסק בפרקמטיא[מ] מ' שנה למד מ' שנה לימד • (כתוב במקומות אחרים שהלל גם כן היו שנותיו ק"כ וגם רבי עקיבא ארבעים שנה עסק בפרקמטיא וכו' • ובסוף ק"כ נהרג על קדוש השי"):

הדרן עלך מסכת ראש השנה

כגון (במדבר כט) יום תרועה יהיה לכם אומרה עם השופרות דברי רבי יוסי רבי יהודה אומר אינו אומרה כל עיקר: מתחיל בתורה ומשלים בנביא רבי יוסי אומר אם השלים בתורה יצא: אם השלים דיעבד אין לכתחילה לא והתניא ר' יוסי אומר המשלים בתורה ה"ז משובח אימא משלים והא אם השלים קתני דיעבד אין לכתחילה לא הכי קאמר מתחיל בתורה ומשלים בנביא ר' יוסי אומר משלים בתורה ואם השלים בנביא יצא תניא נמי הכי אמר רבי אלעזר ברבי יוסי וותיקין היו משלימין אותה בתורה בשלמא זכרונות ושופרות איכא טובא אלא מלכיות תלת הוא דהויין (שם כג) ה' אלהיו עמו ותרועת מלך בו (דברים לג) ויהי בישרון מלך (שמות טו) ה' ימלוך לעולם ועד ואנן בעינן עשר וליכא אמר רב הונא "ה"ש (דברים ו) שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד מלכות דברי ר' יוסי ר' יהודה אומר אינה מלכות (שם ד) וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים אין עוד מלכות דברי רבי יוסי רבי יהודה אומר אינה מלכות (שם) אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו מלכות דברי ר' יוסי ר' יהודה אומר אינה מלכות]:

שם בר"ה אין אומרין בו הלל מאי טעמא אמר רבי אבהו אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע מפני מה אין אומרין לפניך ישראל שירה בר"ה וביום"כ אמר להם אפשר מלך יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו וישראל אומרים שירה:

ל דף לא ע"ב תניא כ"כל שנותיו של ריב"ז ק"כ שנה היו מ' שנה עסק בפרקמטיא[מ] מ' שנה למד מ' שנה לימד • (כתוב במקומות אחרים שהלל גם כן היו שנותיו ק"כ וגם רבי עקיבא ארבעים שנה עסק בפרקמטיא וכו' • ובסוף ק"כ נהרג על קדוש השי"):

הדרן עלך מסכת ראש השנה

עיון יעקב

כמה דהין וכמסקנ"ס יוסב דון הוא מדקתן הרגנם כדון כדאיתא במדרש בראשית פ' פב וסוכה בילקוט ישעיה ג' על פסוק נגב לריב יע"ש וספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו כי לפעמים גם כתיים הוא לרעת הרבעו להתדיו משוה"ב ולכך אין אומרים שירה ולעתיד נקיר שיר. חדש בתרבה בימינו אמן:

סליקא לה מסכת ראש השנה

יותר ועיין מה שפירש רש"י כתוב: **אמרו** מלאכי השרת לפני הקב"ה מפני מה אין ישראל אומרים שירה לפניך בראש השנה ויום הכפורים • לפי שרואין שהקב"ה מוכן בתחד וכתחמים עם ישראל ובמשולה שהם תיינין בדין עומד מכסא הדין ויושב על כסא רחמים ע"כ מן מלאך לומר שירה לפניו ובמ"ג למלאכים כתה שהם אין יכולין לומר שירה למעלה עד שיתמנו ישראל לומנה כדאיתא כמולין דף לא ע"ב ופ"ז מתרן מ"מ כיון שמתתלה הקב"ה יושב על כסא הדין ומעיין מה שפירש רש"י כתוב: **אמרו** מלאכי השרת לפני הקב"ה מפני מה אין ישראל אומרים שירה לפניך בראש השנה ויום הכפורים • לפי שרואין שהקב"ה מוכן בתחד וכתחמים עם ישראל ובמשולה שהם תיינין בדין עומד מכסא הדין ויושב על כסא רחמים ע"כ מן מלאך לומר שירה לפניו ובמ"ג למלאכים כתה שהם אין יכולין לומר שירה למעלה עד שיתמנו ישראל לומנה כדאיתא כמולין דף לא ע"ב ופ"ז מתרן מ"מ כיון שמתתלה הקב"ה יושב על עשרת ימי השובה רק מקבה אחר רבבל רבע נמוד שה מכנה לא"ה מכנה ביומנו ומעבה ביומנו ע"ז ביאר ר"ע ביאר שמתוך שבחה לגיומות ומעבה ביומנו הוא כדבר שעשרת ימי התשובה ימן לגבל בדרך כל הגיומים ובסמך הדווייהו אמרו דבר אחר רק כ"ש ביאר שבת הכ' • (הגאון החסיד ר' רפאל שבתאי הכ' • מהמבורג):

המתורגמן. ג) אין געשעפט

מ'נ'צ'פ'ך' כפל לותיות: צופים אמרום • נביאי הזורות: בנם היו עומדין • סתומה תקוקנן עובדת מעני עבריהם הלכך אחר האותיות יש להם מקום דבק אבל אלו אין להם עוד מקום דבק סתיו בחויר אלמא מ"ם סתומה סיהם בלותות • והפסר הוה לתרוצי הא דרב הסדא בסתומין וכי איתמר דרבי ירמיה בפתוחין וכבי מוכח במסכת שבת בפרק הבונה אלא (פרק) [פריק] ליה מעלתא דשוא לתרוייהו *) מיהו הוו וכי' ואורחה דסיגיא דתלמודא (להקשות) [להרץ] דבר שאינו עד דטרח ומעמידה על בוריה • יעפי רבי: שלא יבנו המחלוקת • ספרא מקראות הסתומין: קין המסוים • בספר דניאל: ויקראו בספר בתורת האלהים ועו' • בספר עזרא כתיב: זו מקרא • לשון עברי של חומש: הפסוקים • סיכן הם ופסקין: פסקי המעמים • הגעוות

*) נ"ל ומקבי מיהו הוו

מסכת מגילה פרק ראשון

א דף ב ע"ב "אמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא מנצפ"ך צופים אמרום ותסברא (צופים ולא משה) והכתיב (ויקרא כז) אלה המצות "שאין נביא רשאי להדיש דבר מעתה ועוד הא אמר רב הסדא מ"ם וסמ"ך שבלוחות [דף נ ע"א] בנם היו עומדין • אין מהוה הוו מידע הוא דלא הוו ידעי הי באמצע תיבה והי בסוף תיבה ואתו צופים ותקנו פתוחים באמצע תיבה סתומים בסוף תיבה • סוף סוף והכתיב אלה המצות שאין נביא רשאי להדיש בהם דבר מעתה אלא שבחום והזרו צופים ויסדום:

ב שם וא"ר ירמיה ואיתימא ר' חייא בר אבא תרגום של תורה אונקלוס הגר אמרו מפי רבי אליעזר ורבי יהושע ושל נביאים יונתן בן עוזיאל אמרו מפי חגי זכריה ומלאכי ובאותה שעה נזדעזעה[ה] ארץ ישראל ת' פרסה על ת' פרסה יצתה בת קול ואמרה מי הוא זה שגילה את סתרי לבני אדם עמד יונתן בן עוזיאל על רגליו ואמר אני הוא שגליתי את סתריך לבני אדם גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי ולא לכבוד בית אבא עשיתי אלא לכבודך עשיתי שלא ירבו מחלוקות בישראל ועוד בקש לגלות תרגום של כתובים יצתה בת קול ואמרה לו דייך • מאי טעמא משום דאית ביה קץ משיח • ותרגום של תורה אונקלוס הגר אמרו והא "אמר רב איקא בר אבין אמר רב חננאל אמר רב מ"ד (נחמיה ח) ויקראו בספר בתורת האלהים מפורש וישם שכל ויבינו במקרא ויקראו בספר בתורת האלהים זה מקרא • מפורש זה תרגום וישם שכל אלו הפסוקים • ויבינו במקרא אלו פסקי טעמים ואמרי לה אלו המסורת • שבחום והזרו ויסדום מ"ש אדאורייתא דלא אזדעזעה ומאי שנא אדנביאים דאזדעזעה • דאורייתא מיפרשן מילי דנביאים איכא מילי דמסתמן ואיכא מילי דמפרשן איכא

ועוד אתמר רב חסדא מ"ם וסמ"ך טו' • הכתה סלקה דעתך דמנצפ"ך מיירי בסתומות ותימה דבמסכת שבת פרק הבונה (דף קד • וסס) ממנו לוסכא מדקתאמר הכתם בכלמה פתוח ומכאן סתום עליוי עליוה אתמר רב חסדא ס' אלא סתום ועמאו פתוח גרוטה גרוטה אתמר רבי ירמיה מנצפ"ך [טופס אמרום] אלמא מנצפ"ך מילוי בפתוחות ואור"י דגמרא (דשבת) מסוק ליה וקתני דידע מתחילה מילוהי דבר חסדא וגם מילוי ליה מעיקרא בפתוחות אלגן לעמוד מנצפ"ך בפתוחות ולא תקשה דבר חסדא והכא ה"ק והסברא והכתיב אלה המצות וכך קושיא לתוכה בין בפתוחות בין בסתומות ועוד אמ"ל דבסתומות מילוי *)אכתי תקשה והאמר רב חסדא מ"ם וסמ"ך וכ' וכן פיר"ק וז"ל סתגיה בספר הסמ מנצפ"ך טופס אמרום כמו קול טופך (ישעיה נב) נביאים טופס מהר לאפרים (שמואל ג' ג') ממתתים נביאים (מטופס) [טופס] שנמנו להם ליסראל (לקנון דף ידי) וכיון טופס הלוי לאחר שברך אמון את התורה ומשם לשון נופל על הלשון נקרא מנצפ"ך בלשון טופך והסברא והכתיב אלה המצות ועוד האמר רב חסדא מ"ם וסמ"ך שבלוחות וכו' ומשני לון מהני הוי ולא קשיא מדבי דבי ירמיה מיקו לה בסתומות וכי מטי במגילה פריך מהא דרב חסדא דהכי אוקמיה זל הכא קא מדחי ליה מאלה המצות אמי פריך ומשני ספיר ומתוך הסוגיא דמגילה ותבא מוכח דמיוהו ורבי ירמיה קאמר מנצפ"ך הלא סמ"ך לבאורה הוא מיותר דסלא קושיותו הוא רק ממ"ם סתומה ע"ל ספמ"ך ופ"ק קושיה רש"י ז"ל דמ"ק מתקבה מנ"ם שהיה בלותות שאמ"ל בפתוחין וכי דרבי ירמיה בפתוחות ומ"ל דבר חסדא מ

[ח] **ריש בא** ר"ה אמר רב יוסף. (לבל בתוס' ל"ק ג ע"ב ד"ה כדמתרגם ר"י וכו' סמוכים על זה ס"ס):

יד יוסף
א פי' תוס' ל"ק ג ע"ב ד"ה כדמתרגמינה ב מ"ק כח ע"ב: ג סנהדרין לג ע"ב: ד דברים דגילא מתמה עליהם שהוא רלה ומסתר לא רלו ומסתר שהיו חוו"מ שהיה לסם מעלם נגזלה ממנו שהיו נגזלים ה סנהדרין לד ע"ב:

גאון יעקב
וראיתי לחי דיפלא לבדי לא המרלם כו' ומכלים כו' ע"ש כל המאמר עד מליליהו קמ"ז • המאמר דכיו אינלים דלמה שלה לחי כו' כ' מלי קלמר מיהו עדיף מלוה ולמה כו' שם בדולים ממעלתם על דיפלא. ונם דיפלא גדל מעלתו עליהם. ומכי הן ב' הפכין. לחותם לחו מנקשים ומרחים לחו לכיוב ממעלת כל ה' ולי' ג') וכן הקושלת מלכה לא חו מ"ם מלכה ערבים מלין • ולכן לא מלינה מלין • אבל מלה כי ב"ם מרגים בכלן ומלי קמ"ל ומלכים מלכי מלכי חלו לא רלו ומכי מלכים מלכים ומלכים מלכים דבר מלוי. ומעם מלכים מלכים.

בעיטוכין פרק הדר (דף סג:) וכתכיס היו טוסלים אותו: עתה באתי. פי' ריב"ן על הגליון פורש באתי דכתיב ביה ועתה כתיבו לכם [לתת] הגילה (דברים לא): ווילן יהושע בגילה הכוה בתוך העמק: לא כתיב קרא כן אלא בגילה הכוה בתוך העם וכסדר על ירימו כתיב ווילן בגילה הכוה בתוך העם וכסדר על הני כתיב כל זמן שכתיבה ולקרון שרויין שלא במקומן לסוריס בתמיד המעה לא נגרס ליה דכתיב דף סג:) נרס ליה דקאמר שעעשה יהושע

ת"ח א"ל על איזה מהם באת א"ל עתה באתי (על של עתה באתי) מיד (שם ח) ווילן יהושע בגילה ההוא (בתוך העם וכתוב אחד אומר) (שם) בתוך העמקי א"ר יוחנן (שם ע"ב) מלמד ש"ל בתוך עומקה של הלכה: (וגמירי שכל ישראל אסורין בתח"מ) ושבינה שלא במקומן ישראל בתח"מ) יאמר (רבי) [רב] שמואל [בר' אוניא] גדול ת"ת יותר מהקרבת תמידין שנא' עה. באתי"ל"ק הא דרבים הא דיחיד:

עתה באתי. על מ' עכשיו: ה"נ מיד ווילן יהושע בגילה הכוה בתוך העמק. לאו בתוכו לילה כתיב אלא בגילה שלר על הני וס"ק מיד (למד) [חזר] יהושע מדבריו וכשבא לילה אחרת במלוה עסקו מדבריה: הא דכיסי הכתם כל כמלאכת הוה

הכותב

כתב הראוי להשתנות ולמה נקראת אשורי שעלה עמהם מאשור. תניא רבי אומר בכתב זה ניתנה תורה לישראל כיון שהמאו נתנך להם וכו' למה נקרא שמה אשורית שמאושר בכתב. רבי שמעון בן אלעזר אומר כתב זה לא נשתנתה כל עיקר וכו'. וז"ל פרש"י ז"ל וכתב הנשתנון כתב הנשתנה והאי קרא בעזרא כתיב שהיו כותבין בימיו כתב משונה שנשתנה על ידי המלאך שכתב מנא מנא תקל ופרסין בימי דניאל. וכתוב ארמי בלשון ארמי. ואומר ולא כהלין בתבא למקרי לא היו יכולין לקרות כתב שכתב המלאך בימי בלשאצר והיו שם יהודים הרבה שנשתנה להם אותו כתב באותו היום. את משנה התורה. רמז לנו משה לישראל שעתיד להשתנות. מן עברי לאשור שניתן בימי דניאל ובא עזרא וכתב בו את התורה. כתבה אשור נתנה תורה לישראל בימי משה עד כאן. לאהבת הקיצור לא כתבתי כי אם ראשי פרקים מתוספתא ולשון רש"י ועל המעיין לשונותה במקומה ושם יראה כי שלש המה הנאנים בעלי המחלוקת בברייתא או תוספתא זאת. ורבי יוסי הוא לדברי האומר למה נקרא שמו אשורי שעלה עמהם מאשור. אמנם רבי ורבי שמעון שניהם חולקים עליו בזה ולדברי שניהם כתבה זה ניתנה הורה אלא. שיש מחלוקת בין שניהם שלרבי רבי כיון שהמאו ישראל אחר כתיבה התורה שכתו הכתב הזה המקודש אבל כשחזרו בימי בית שני חזרו לאותו כתב שהמאו ישראל ולדעת רבי שמעון כתב זה לא נשתנה כל עיקר ותמיד כל הימים נכתבה התורה בכתב אשורי כשניתנה הנה הוא יחיד אצל רבי ורבי שמעון ויחיד ורבים הלכה כרבים. והוא דבר במנע אצלי ואגלל כל שונה זאת הסוגיא ליישב באמת מה שכתב הר"י אלבו ז"ל ואף אם האמר שרבי חולק בזה ידוע הוא שאין דברי רבי שהוא יחיד במקום הכמים כלום עד כאן. והשתאלתי בכל כחי אולי אוכל לתת מציאות לדבריו שהגרסא אמתית כך לא נתקיימו דברי כיון שנשאורו מצד אחר רבי ורבי שמעון. והם נקראים רבים בודאי כיון שהם כ"ל. אבל לשון ה"ר וחכ"א לפעמים מאמר על היחיד הכמים נקובים בשמות כמו בגדון שלנו. כתבתי זה להוודא דמירתא אף אם נודה הקדמתו שהגא קמא סובר שהלוחות וס"ת שבארון לא נכתבו אלא כתב עברי

הרי"ק

עתה באתי על מ"ת ע"ק בדברי הטוס' שהקשו אמם בעלתם וכו' קשה אמתי אמלוטו בשלוטו מ"ת בעלוטו לו שהיו בו הכתבים ולא הי' מקריבין תמיד וי"ל לפי שהתרון לא היה במקומו כדאמרי' פ' סדר הכתבים ובלים לא התרון וקשה לדבריהם אלו אמרי בעלוטו לפי שהיו ישראל לא העיר בעלוטו לא הקריבו עוד לדבריהם למה לא נתקיים בעלוטו לא ניעל מ"ת בעלוטו אם לא הי' ישראל

ה דף ה ע"ב א"ר יוחנן (נהורנא) כי הוינא טליא אמרינא מלתא ושאילנא לסביא

[דף ו ע"א] ואישתכח (מלתא) כוותי חמת זו טבריא ולמה נקרא [שמה] חמת על שום חמי טבריא [רקת זו צפורי ולמה נקרא שמה רקת משום דמידלא[א]] ברקתא דנהרא בגרת זו גינוסר ולמה נקרא שמה בגרת דמתיקי פירא בקלא דכינרי · אמר רבא מי איכא למ"ד רקת לאו טבריא היא והא כי שביב אינש הכא התם ספדי ליה הכי גדול הוא בששיך ושם לו ברקתא וכי מסרן ארונא להתם ספדי ליה הכי אוהבי *שרידים יושבי רקת צאו וקבלו הרוגי עומק · כי נח [ב]נפשיה דר' זירא פתח עליה ההוא ספדנא ארץ

הגם והכל מקלסין להקב"ה: כי הוינא טליא · כשהייתי תינוק: ואשתכח כוותי גרסינן: [רקתא דנהרא] · שפת הנהר נבוה מן הנהר לף ליפוי יושבת בראש הנהר: כי שביב אינש הכא · כשמת אדם גדול בבבל: ספדי ליה התם · בטבריא: ששיך · בבל בחיותו ל"ת ב"ש: ושם לו ברקתא · ולא לו שם בטבריא: וכי מסרן לארון · של מת מבבל לקוברו בטבריא: אמרו הכי · הספדנין קורין בטייריק בלשון הזה שלאלו לקראת המת: אוהבי שרידים · לאוהבי ישראל: יושבי רקת לאו וקבלו הרוגי עומק · מתי בבל הטמוקה: ר' זירא עלה

מגילה מבבל לארץ ישראל ומת שם בטבריא: [ארץ לבי · ארץ] ישראל: גידלה שעשועים · של שנער: בטבורה בתמצעיתה]: לא הוריש את יושבי קדמון · שבאת לחלקו ועברו על מה שאמר הקב"ה לא תחיה כל נשמה (דברים כ) והמיתם לגור ביניהם ולהטעות להם מם: על מזרחו · על

שנער [הרה וילדה ארץ צבי גידלה שעשועיה אוי נא לה אמרה רקת כי אבדה כלי חמדתה] אלא אמר *) רבה חמת זו חמי גדר רקת זו טבריא בגרת זו גנוסר ולמה נקרא שמה רקת "שאפי' ריקנין שבה מלאין מצות כרמון ר' ירמיה אמר רקת שמה ולמה נקרא שמה טבריא שושבת בטבורה של א"י **) רבא אמר רקת שמה ולמה נקרא שמה טבריא שטובה ראייתה אמר זעירי קטרון זו צפורי ולמה נקרא שמה צפורי (אמר רב פפא) שיושבת בראש ההר כצפור. וקטרון צפורי היא והא קטרון בחלקו של זבולון היה דכתיב (שופטים א) זבולון לא הוריש את יושבי קטרון [ואת יושבי נהלול] וזבולון מתרעם על מדותיו הוה דכתיב (שם ה) זבולון עם חרף נפשו למות מה טעם משום דנפתלי על מרומי שדה אמר זבולון לפני הקב"ה רבש"ע לארזי נתת להם ארצות ולי נתת ימים ונהרות לארזי נתת להם שדות וכרמים ולי נתת הרים וגבעות א"ל כולן צריכין לך על ידי חלזון שנאמר (דברים לג) עמים הר יקראו וגו' ושפוני טמוני חול ותני רב יוסף "שפוני זה חלזון טמוני זו טרית חול זו זכוכית לבנה אמר לפניו רבש"ע מי מודיעני (על זאת) א"ל (שם) שם יזבחו זבחי צדק סימן זה יהיה לך שכל הנוטל ממך בלא דמים אינו מזיעל בפרקמטיא ש"ל כלום ואי"ס"ד קטרון זו צפורי אמאי מתרעם על מדותיו והא הוה (ליה) צפורי [מלתא] דעדיפא טובא וכ"ת דלית בה ארץ זבת חלב ודבש והאמר ריש לקיש לדידי חזי לי (ארץ) זבת חלב ודבש דצפורי והיא שיתסר מיל על שיתסר מיל וכי תימא דלא נפיש דידיה כדאחוה "והאמר רבה בר בר חנה [א"ר יוחנן] לדידי חזי לי (ארץ) זבת חלב ודבש דכל ארץ ישראל והוה כמבי כובי ועד אכרא

*) ע"ל רבא **) ע"ל רבה

שנער · שבאת לחלקו ועברו על מה שאמר הקב"ה לא תחיה כל נשמה (דברים כ) והמיתם לגור ביניהם ולהטעות להם מם: על מזרחו · על בה · א"ל כולם צריכים לך · כל אחיך יהיו צריכין לך: ע"י חלזון · חלזון עולה מן הים להריח ולזבצין בדמו תכלת ומכור בדמיהם יקריה: עמים הר יקראו · מכל העכבים יתקבצו להריח לקנות שפוני עטוני חול: שפוני זו חלזון · שהוא דבר חשוב · שפוני לשון חשיבות בלשון ברייתא: טמוני זו טרית · מין דג שקורין טונינא: חול זו זכוכיה לבנה. זכוכיה תולת ברייתה מן החול כדאמרינן בפ"ק דשבת (דף טו:) וחול של זכוכין חשוב משאר חולות וחלאי לזכוכיה לבנה: מי מודיעני על זאת · לתת לי דמיה כמולא חלזון ומאה אלה יקחוה בלא דמים: אמר לו אם יזבחו זבחי צדק · כשם שאסור גזל בעולה כך לא יטול ממך כלום שאם יטול יהיה פרוטה בלא דמים יתקלקל הבגד והחול ולא יועיל לכלום · זבת חלב ודבש · הגזים אוכלים מתוים והדבש טוף מהם והחלב טוף מן המעים ונעשה כמין נחל: שיתסר מיל · ל' פרסאות: לדידי חזי לי · זבת חלב ודבש דכל ארץ ישראל · בכל מקומות

יקראו וגו' ושפוני טמוני חול ותני רב יוסף "שפוני זה חלזון טמוני זו טרית חול זו זכוכית לבנה אמר לפניו רבש"ע מי מודיעני (על זאת) א"ל (שם) שם יזבחו זבחי צדק סימן זה יהיה לך שכל הנוטל ממך בלא דמים אינו מזיעל בפרקמטיא ש"ל כלום ואי"ס"ד קטרון זו צפורי אמאי מתרעם על מדותיו והא הוה (ליה) צפורי [מלתא] דעדיפא טובא וכ"ת דלית בה ארץ זבת חלב ודבש והאמר ריש לקיש לדידי חזי לי (ארץ) זבת חלב ודבש דצפורי והיא שיתסר מיל על שיתסר מיל וכי תימא דלא נפיש דידיה כדאחוה "והאמר רבה בר בר חנה [א"ר יוחנן] לדידי חזי לי (ארץ) זבת חלב ודבש דכל ארץ ישראל והוה כמבי כובי ועד אכרא

*) ע"ל רבא **) ע"ל רבה

במקום הכלת כדאמרינן רים פ' אחזו בקרן כמך [ד] מי שתולה קלא אילן בבבל ואומר תכלת הוא: א"ל שם זאבתו בתיר · כפי' לזה אמר לך אם יגלו ממך מהייתך של חלזון ע"י קלא אילן שלא יגליה בסחורתו ס"ואמר כל הטוטל ממך בלא דמיס כי'ע"ל כמאמנו דבדס חלזון עושין תכלת כדאמרינן בפ"ק דשבת (דף טו:) וקאמר דהטוטל ממך סחורה של תכלת בלא דס חלזון ע"י קלא אילן לא יועיל לו בפרקמטיא ולא יגלה לו: [לדידי חזי לי חלב ודבש כי'. הכותב

ידעוהו כו' אם יחיד בדור כדניאל · ולזה כשבא המלאך בימי בלשאצר וכתב על כותל היכלא די מלכא כתב בכתב זו המשובח והבעלם מכל האומות לגמרי וגם מאומת ישראל מלבד דניאל וכיוצא בו · וזה מבואר ממאי דאקשינן בסנהדרין ולר"ש דאמר כתב זה לא נשתנה מאי ולא כתלין כתבא למקרי · ונראה מזאת הקושיא ומהתירוץ שלדעת רבי ורבי יוסי פ' ולא כתלין כתבא למקרי הוא כפשוטו מגש שלא היו מכירין אפילו אותיות הכתב ההוא וכין שהיה זה בימי בלשאצר והוא מת סמוך לזה נעתק שם המלכות מבבל ונשאר למלכי מדי ופרס אשר היה מושבם בעילם שהוא ואשור קרובים והם כאחד ושם המלכות אשור והשכל יחייב שהשרים והגדולים שבמלכות יחלו פני דניאל שילמדם הכתב המשובח ההוא בעבור זה יכונה לאשור וכן עזרא שהיה בקי באותו כתב וסופר מהיר ויתכונו הש"ל לתן לפני מלך פרס וילמד לכל ישראל אותו כתב וזאת כונת רש"י באומרו שנשתכח על יד המלאך שקודם ביאתו לא ידע אנוש ערכו אבל אחר כך נתפשט במלכות אשור וילמד אותו לכל ישראל עזרא הסופר · עין יעקב

קלסו לשם כרגוי פ"ד דתיתא סוף כתובות נכלתי יקומון אלו מתי חזן לאחן: ארץ לבי עין יוסף

ה זבת חלב ודבש · הגזים אוכלים תמיס והדבש טוף מהם והחלב טוף מן הגזים ומעשה כמין נחל (רש"י) כתב כן דסכי מיתם בכתובות דף קיח

מתי מספר הלא אחר בהם עזרא והוא למדו לכל ישראל · ור"ש סובר כי לא נשתנה זה הכתב בשום זמן ומה דאקשינן ומה יוסיף ומה יגרע אם אחר זה יבאו האמוראים ויפסרו לנו שכל זה הכתב המנהג הקדום בין היהודים בדברי ת"ק וגם רב חסדא שאמר מ"ם וסמ"ך שבלוחות בגם וכו' יכול לומר כן בענין מנהג היהודים הקדומים ואין שום סתירה בדבריו ואיך יוכל שום חכם להביא מדברותם ראיה לקיים דבר זר ומתמיה והוא שאפשר שתתבטל שום מצוה כמו שנשתנה כתב התורה והאמת אינו כן כיון דס"ע מודו שהלוחות וס"ת שבארון נכתבו באותו כתב אשורי ואם היהודים היו נוהגין לכתוב ס"ת בכתב אחר אין עליהם קושיא כלל ממאמרם ז"ל אלה המצות שאין נביא רשאי לחדש דבר · ואחרי הדקדוק אמתי בדברי רש"י הקצרים כמנהגו ותבחר איך זאת כונתו ולברר וללבן זה אכתוב שורותיהם · ועוד לי בזה כוונה שנית והוא להתיר ספק יקרה כנגד מה שהנחתי והוא שאם אמת הוכבר שהכתב ההוא לא ניתן בתחלת הוייתו רק לעם ישראל וזאת התורה אשר שם משה לפניהם היתה כתובה כו מאין בא לנו לכנותו בשם כתב אשורי וקשה עוד מזה מאמר האומר ולמה נקרא אשורי שעלה עמהם מאשור אפשר לאומר שיאמר בדרך הלצה מי נתן כהן בבית הקברות רצונו לומר מי נתן הלשון המקודש באשור מקום ממא לשונוכל לומר עליו שעלה עמהם מאשור · וכל זה תקן רבינו הגדול רש"י בב' היבות שנשתנה להם על ידי המלאך וכותבו בזה שבימים הראשונים לא נודע הכתב ההוא לא לאשור ולא לכל שאר האומות ואולתי בין עם ישראל אשור לבדו מכתב הלוחות וס"ת שבארון וגם כלל העם לא

הרי"ם

למקרא מגילה אמ"ש שאין שם כבוד הבריות כיון שכבר נקבר ונשתמה טוביות שפיר דכל שכן מאוכה דפורים שמבעלים מקרא מגילה אע"פ שאין שם כבוד הבריות שאין שם קנוסה כ"א יום שמושה ונשתמה פרין שפיר גמרא ומעני דמי דעדיף כבוד תורה כין כיום מיתה וכין כיום שמושה דמבעלין מקרא מגילה מפניו אבל מקרא מגילה ת"ת מקרא מגילה עדיף מקל וחומר דעבודה:

עין יעקב

ס' ס' דף ס"ו ע"א אר"ש אין סקר"ש דן את ה"ש אלא מגילה בעצם בכם יבשים ואת ישראל ביום בעצם שם עסוקים במצות ועו"ש וכאן הוי ג' דברים שבאלכו למצלה ישראל לכך קורין המגילה ביום ובלילה ושבת שפיר לאחר אלהי קראת ויום הכיפורים בתענית אסתר אלא הענה לפי שאין דנין אותם בלילה לכך בלילה ולא

כי שביב אינש כבר אתם ספדי ליה מכי גדול הוא בשבך ושם לו ברקתא · הלחיה בפ"ק דמסכתין הכא אבנו ומתם ממוקה כדתניא לא חוור אבנו מיכוהה אלו אבנו ומתם ממוקה · מכרכ"ת דהא בפ' ג"ה דלכו ליקוף עם אלכים ש בשיא אבא"ש ועם אמשים מ ריש גלותא פירש"ש אל בני נפתלי והכי אמרינן פ' מרובה [ב] ומה של טבריא בחלקו של נפתלי היתה כו' וכ"ש מפרש לקן בשם מהרש"ם אבא"ש בגמרא אמר ר' יוחנן מ"ש אבא"ש

אקרא דתולבנקי והויא עשרין וחרתי פרסי באורכא ובפותייה[ז] שיתא (עשר) פרסי • אפילו הכי שדות וכרמים (הוו) עדיפי (להו) [ליה] דיקא נמי דכתיב (שופטים ד) ונפחלי על מרומי שדה ש"מ • א"ר אבהו (צפניה ב) עקרון תעקר זו קסרי בת אדום שיושבת בין החולות והיא היזהה יתד תקועה לישראל בימי יונים וכשנברו מלכי בית חשמונאי ולכדוה היו קורין אותה אחודת מגדל "(צור) [שיר] :

שם א ר יסי בר חנינא מ"ד (זכריה ט) והסירותי דמו מפיו זו בית (בריא) [במיא] שלהן ושקוציו מבין שניו זו בית גליא שלהן ינשאר גם הוא לאלהינו אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבאדום (שם) והיה כאלוף ביהודה ועקרון כיבוסי אלו [1]טיאתריאות וקרקסיאות[2] שלהן שעה:דין שרי יהודה ללמד בהם תורה ברבים • א"ר יצחק לשם זו פמיאס עקרון [תעקר] זו קסרי בת אדום שהיא היתה מטרפולין של מלכים

עי' פרש"י וכתיבות ספ"ב משורש] : זו קסרי כו' • עקרון העקר קרא סוף בלשון וקסרי בגימטריא עקר וכ"ל קסרי שמה ונקרא עקרון במקרא על שם שהעקר לעתיד כמ"ש ומלכות זדון מהרה תעקר כו' ובקרא עקרון לחד מחמשת ערי סרני פלשתים תחשב בספר יהושע ובספר שמואל ונעשית מקומות שהיא שם ואם בחת לגרפי כאחד הוי כמני טובי עד אקרא דתולבנקי שם מקומות : אקרא • מקום משבר הגדר ובלע"ז פורש"ו : עדיפי ליה • תביבין היו עליו : יתד הקועה • לרעה : אחודת מגדל צור • כביבת מגדל צור : והסירותי דמו מפיו • נגי צור כתיב שהיה לפם לאחוס : בריא וגליא • לפם לאחוס : כיבוסי. זו ירושלים והיה אחוס לאלוסי יהודה ועקרון ההיה בית תלמוד לירושלים : לשם. עיר שבכשו בני דן : פמיאס • שמשם יולא ירדן ממערת פמיים (כדאיתא בכורות פה ע"א) : טטרפולין • לשון יוני אימא של מלכות

תוספות

(עקרון תעקר זו קסרי בת אדום • ואע"ג דעקרון היתה מתמשת סרני פלשתים ובלפניה כתיב כי עזה עזובה תהיה ואשקלון וגו' ועקרון תעקר שמא שיב כבשה מלכות אדום) :

[ז] מדרש"א ר"ה זו קסרי • פרק אלו פרשות (תולין ס"ע)[ב] שם בר"ה שרשבא • פ"ב ב"ם (שבת ל"ז ע"א) :

יד יוסף

א נפרוך ערך אחד גרים אד מי' מגדל שצורים כו לפנים שדים פ"ה מגדל שבא מוחזק בשר : בעיון ערך ת ח ע ר בתרין דמגנו אתי דעבוד : ג בכתובות פה ע"א :

חדושי גאונים

עשות סופר בספרים דדין דהא לעולם נרסינן רבא אמר ריקא זו עבירה ולומס עקרא שמה ריקא וכו' ובלון אמר ריקא שמה ולא מיבעיא דעקרא שמה ריקא שמה ולא ריקא שמה ולא ריקא שמה ולא

א ברכות ז ע"ב. מסכת דרך ארץ רבה פ"ב ע"ם: ב ברכות ז ע"ב. ע"ם: ג"מ עה ע"ח:

חדושי גאונים

ע"י יגיעה. ומ"ש סמכו עניין זה על המקרא זאת תורת אדם וגו' • תמהני מגלת שוד כת אחרת שמשמש כתורה מדרך עמה ומיגיעה רבה. בתוקן שהשיגון זומים בחבר בגמל מוסדבדרי תורה יאמר לתמה תמוהו אח. אלא תוקן הגם ס המה על הרוגלמערה לגל סבל אחר זורו בסם אלו בגלוסה • ויתפלא עליהם דבריה תאבר לא כן. • המתרים בסם מתעעפים בעניין שאינו שלהם: כי אולת זה לא יכלו ל ד ב ר. כי אין בידיעתם לבחרים בחסידו. על עין מה אמרו. תזיל יעניתי ומצאתי תמיון ר"ל אם רמיון בחים שהיכו מלכי מדי ויון ומצאתי תמיון מלכי תורה מתקיימו שיגע בה. אלו תמיון לדברים אלא אמיון בכוח אלא אמיון בעניין אלא אמיון בכח אלא אמיון בכח אלא אמיון בכח

בספר מה שכתוב במגילה • תניא רבי אליעזר אומר מגילת אסתר ברוה"ק נאמרה שנאמר (אסתר ו) ויאמר המן בלבו רבי עקיבא אומר מגילת אסתר ברוה"ק נאמרה שנאמר (שם ב) ותהי אסתר נושאת חן בעיני כל רואיה (רבי יוסי בן דורמסקית) [רבי מאיר] אומר מגילת אסתר ברוה"ק נאמרה שנאמר (שם) ויודע הדבר למרדכי ויגד לאסתר המלכה (ר' מאיר) [רבי יוסי בן דורמסקית) אומר מגילת אסתר ברוה"ק נאמרה שנאמר (אסתר ט) ובבזה לא שלחו את ידם• (אמר רב יהודה) אמר שמואל אי הואי התם הוה אמרי להו מילתא דעדיפא מדבולהו שנאמר (שם ט) קיימו וקבלו היהודים "קיימו למעלה מה שקבלו למטה • אמר רבא "לכולהו אית להו פירכא לבר (מדרב יהודה אמר שמואל) [מדשמואל] דלית ליה פירכא [דר"א סברא הוא דלא הוה אינש דחשיב למלכא כוותיה והאי כי קא מפיש טובא ואמר אדעתא דנפשיה קאמר דר"ע דילמא "בר' אלעזר דאמר מלמד שכל אחד ואחד נדמתה לו כאומתו והא דרבי מאיר דילמא כרבי חייא בר אבא דאמר "בנתן ותרש שני טרשיים היו והא דרבי יוסי בן דורמסקית דילמא פריסתקי שדור דשמואל ודאי לית ליה פירכא] • אמר רבינא (ואי תימא רב נחמן בר יצחק) "היינו דאמרי אינשי טבא הדא פלפלא דריפא ממליא צנא דקרי") ירב יוסף אמר מהכא (שם) וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים ורב נחמן בר יצחק אמר מהכא (שם) וזכרם לא יסוף מזרעם: תניא ר' שמעון בן מנסיא אומר קהלת אינו מטמא את הידים מפני שהבמתו של שלמה היא אמרו לו וכי זו בלבד אמר והלא כבר נאמר (מ"א ה) וידבר שלשת אלפים משל ואומר (משלי ל) אל תוסף על דבריו פן יוכיחך ותיש אמר דאי בעי איכתוב ודאי בעי לא איכתוב ת"ש אל תוסף על דבריו:

מק"ו דלקמן: [קיימו למעלה מה כו' מפורש פ' ר"ע] : קא משים טובא ואמר כו' • הייטו שאמר מתחלה ואחר ניתן כתר מלכות ברחשים שאל גם על כתר המלכות ולכסוף ברחם בעיני המלך רעה בו שאל גם על כתר מלוכה לא אמר רק ונתון הלבוש והסוס גו' בפרס"ש במגילה ע"ש אות ק

בכתר מלוכה לו לאו דבלבו אדעתיה דנפשיה קאמר דעפשיה קאמר : שכל אחד ואחד נדמתה לו כו' • לפי שמדרך שהאדם עושה הן ביותר בעיני אומתו וגבי אסתר כתיב לא הגידה אסתר את עמה גו' כי מרדכי צוה גו' אפשר שהוא עשה הן וכל שלא הסיה נושאת חן ובלאותה אבל מלאכים היה בהסך זה היון שלא הכירו את עמה כ"ש ולא' נדמתה לו כאלו הוא אומתו ולכך נושאת חן בעיני כל רואיה : דלמא פרסתקי שדר כו' • יש לדקדק מעיקרא דייק ליה ובבזה לא שלחו גו' היאך ידעו מה עשו הרחוקים לו לאו ברה"ק עפי ס"ל לדייק כן מרישא דהאי קרא דכתיב ושאר היהודים גו' והריגו בשונאיהם מאה ושבעים אלף גו' היאך ידעו אספר הרגונים שלא הרחוקים לו לאו ברה"ק וי"ל משום דבכאן המלך ניתן רשות ליהודים גם בבזה דכתיב אשר נתן המלך ליהודים אשר בכל עיר גו' לשמוד ולהרוג גו' ומלאם לבזה גו' אלא שהם מעלמם הרחיקו מהבזה שלא יהא אבל בדבר שלא קיימו מלות כתב המלך שלא שלחו ידם בבזה לא הוו ידעו בקלא בעלמא לו לאו ברה"ק והמדהיה קאמר דע"י שלוח הודיעו להם כן וכדי דור ודור גו' עין המלך לרה במתנן : מהכא וזכרם לא יסוף מזרעם כו' • כתבו בתוס' דברישא דקרא לא חזיק אלא היהודים שבאותו דור עכ"ל ולא משמע כן דברישא דקרא נמי כתיב בכל דור ודור גו' אלא נראה דרישא דקרא לרוחק שכן קבלו עליהם שלא יעברו אבל מיהותא דלא יסוף מזרעם משמע ליה למדרש דרה"ק אומרת כן בלשון הוה לעתיד : שחכמתו של שלמה היא כו' • ר"ל שחכמת התורה היא חכמה הנעלמת שיתמה ליכתב אבל חכמת שלמה חכמת הטבע ויתבטלו גם שבעל פה שלא יהיו לו כתובים ול"ל וכי זו בלבד נאמרה והלא כבר נאמר ודבר שלשת אלפים גו' ולמה נכתב קהלת טפי מאשר אלא שהיא שייכת בין הכתובים • ואמר וכ"ת דאי בעי איכתיב ואי לא איכתיב ת"ש אל תוסף על דבריו • ר"ל אל תוסף ברוח הקדש כיון דכתיב הוא : ובבזה לא שלחו גו' • מצא ידעי מה עשו הרחוקים : [מפיש ואמר טובא • יביאו לבוש מלכות אדעתא דנפשיה קאמר שמע מינה זאת היתה בלבו : נדמתה לו כאומתו • והיו אומרים בפיהם זו משלו היה : דרבי חייא בר אבא • לקיון בפיקון : פריסתקי שדור • שליחים שלחו לסם למרדכי ואסתר שלא נגעו בבזה שלא יבא למלך : לא יעברו • מצא ידעי את הענתיד : והלא כבר נאמרה • וכו' • [ונקבלת כבר נאמרה] יכיון דלא כתב את טלן למדת שמה שכתב ריה"ק היה : דאי בעי איכתוב וכו' • ונעשלה מה שכתב משלת בעלמה ניכו ולא מפי הקב"ה : ת"ש אל תוסף על דבריו. מדקאסר להוסיף עליהן ש"מ ברוה"ק

תוספות

לכולהו איכא פירכא בר מדשמואל • ובקבה דלשמואל מי ליכא פירכא דהא רבא נוסיף היא דאמר פרק רבי עקיבא (שבת פ"ח:ט) (מכאן מודעת רבה לאוריתא) שקבלו שנית בימי אחשורוש אלמלא דאשתרין קרא לדרשה אחרינא ויש לומר דלא חזיק אלא דמי פירכא דהא ספר שמעי' מינה מרתי ולא דמי לאי פירכא לשאר פירכות דלקמן דאמר סברתם לגמרי *) : *) ועי' תוס' שבת פח. ד"ה אמר רבא כתבו שזה תיקון אבי ע"ש תוס' שבועות לט. ד"ה קיימו :

בחמרו: [ספרים·תורה נביאים וכתובים : אשורית • לה"ק: אף בספרים לא תהיו • להם לשון אחר חוץ מלה"ק : אלא יונית • ובגמרא מפרש עמ"ש] : תלמי המלך • מלך מצרים היה : אלהים ברא בראשית • מה המעיס שלא יאמר בראשית שם הוא וב' רשויות הן הא' ברא את השני : אעשה אדם • שמבלא פקרו המעיס לומר ב' רשויות הן דכתיב עשה (בראשית ח) : ויכל ביום הששי • שלא יאמר ח"ל עשה מלאכה ביום

ט דף ח ע"ב משנה "אין בין ספרים לתפילין ומזוזות "אלא שהספרים נכתבים בכל לשון ותפילין ומזוזות אין נכתבים אלא אשו"רית רבן שמעון בן גמליאל אומר אף בספרים לא התירו שיכתבו אלא בלשון יונית: (דף ט ע"א) גמ' [תניא] אמר (רב) [רבי] יהודה אף כשהתירו רבותינו יונית לא התירו אלא בס"ת ומשום מעשה דתלמי המלך מאי היא דתניא "מעשה בתלמי המלך שבנס ע"ב זקנים והושיבם בע"ב בתים ולא גילה להם על מה כנסם ונכנס אצל כאו"א ואמר להם כתבו לי תורת משה רבכם נתן הקב"ה עצה בלב כל אחד ואחד והסכימה דעתם לדעת אחד "וכתבו לו (בראשית א) אלהים ברא בראשית • (שם) **אעשה אדם בצלם ובדמות** • (שם ב) ויכל ביום הששי וישבות ביום השביעי •

תוסף על דבריו וע"כ לא דברים ממש קאמר דדברים שבע"פ אין להם עשור אלא ע"כ על דברים שבכתב נאמר כן וכיון שקבלת ניתן ליכתב על כרחך דבין שכתובים הוא: כתבו לו אלהים ברא בראשית כו' • עיין פרש"י והקבה התוס' לפירושו שהרי בראשית אינו אשה אלא אדם • [ז] מהרש"א ד"ה כתבו • כראמרינן (מדרש יו"ל ע"ח) : [ב] שם ד"ה כתבו לו אשה • פ"ד דס:הדרין (נ"ח ע"ב) : [ג] שם בסוס' סנהדרין (לח ע"ב) :

כתבו ברא"ת קודם כו' התיבה הראשון הוא בורא אחד כו' ע"ש ולכתורה לא יאמרו מידי קוייתם כיון שכתבו לו בלשון יון בתחלה איך יפרשו להוליא ממשעוה לגמרי אלהים כיון דאינו שם כלל בלשונם וכי מפני הקדימה ישנו משמעות הלשון כקוייתם ומלה דודאי המינים יאמרו דלאוי להתחיל בשמו ולהוליא זאת הדעת אמרו במדרש ועוקר תרבני מלך ב"ו תחלה מזכיר שמו ואח"כ שבחו פלן אנסטלא כו' אבל הקב"ה אינו כן אלא תחלה מזכיר שבחו עולמו ואח"כ הזכיר שמו שנאמר בראשית ברא ואחר כך אלהים כו' ובספר פענח רזי בשם ספר לקח טוב נתן טעם לענין כדאמרי' [ח] שלא יאמר אדם לה' קרבן אלא קרבן לה' דשמא יתחרט במוך דבורו ולא יסיום ונמלא שהוליא ש"ם לבטלה ה"ל הכא אם כתיב אעשה אדם בצלם ובדמות • וכתיב לו אלהים ברא בראשית כדי שלא יהא לכתוב שם מכריח לפרש הכתוב בכל דשת אח"כ אינן בידו ונתן בוד המערכות כי עוד את הארץ ומה"ש הפכו לו לכתוב אלהים ברא בראשית ולהכחיש דעות אלו המינים אלו אומרים בכל יום ובעובו מהדש בכל יום תמיד מעשה בראשית: המופסדות הללו אלא כשבעה אלהים ברא בראשית ולהכחיש דעות אלו המינים אלו אומרים בכל יום ובעובו מהדש בראשית: כתבו לו אעשה אדם כו' • בפרש"י שלא יאמרו ב' רשויות הן והא לא יקבל מ"ש ר"י פ"ד דסנהדרין [ב] כ"מ שפקרו המינים תשובתן בלילן מעשה אדם וגו' ויברא אלהים וגו' הכה נרדה וגו' ויבד אלהים וגו' ומכתבו מעיקרא בלשון רבים דאר"י אין אלהים אלא בלשון רבים ומה"ש הכה נרדה

[ג]מהרש"א ר"ח כי באמש . בפ' הרציאו לו (יומא נ"ב ע"ב) :

נאון יעקב

הגמרא • אבל הם דרשו בסוטה . על פסוק תכס נב יקח פעולות זה משה. הכ משה על ביזוי כסף וזהב כלוותי מעשו יש". ואמנם מהכתוב מי . ומה לקח עצמות יוסף . וביאור מה כי מרע"ה ראה את הגולל . כי אמרו ז"ל בתחילת ס"פ בראשית אלהים ראה את האור שהגלל לפני אלכסנדר מקדון לבחוב לבם . כל בחב כסף וזהב שביזו במחנה מצרים. אבל הטיבו תמו לבו שכר עבודה בל ס' ריבוא שעבדו במצרים כדי הטעמדם ובחיות מי שיעבדו בל שנע לוי לא כל בל ומכל. ובפרע תחזיגו מעם לכן לא לקח ולא פיס כיס חסר מלבוש בגדים מהר"ל מוסר מוסר מהר"ל אין מבוטח שרם ולאחר שנשכר אחר מלאכה. ומלאכת מלאכת מלאכת מ

א כ"ר פ' מ"ב ויק"ר פ' י"ח במד"ר פ"ל ס"ר פ' ל' תנחומא סדר שמיני פקודקתא רבתי פ' י"ד זכר חדש ניסן דף ל"ג יוקיע בקרא לי' ב לפניע בקרא לי' באחיה תכנה לי בית לשבת: גנ"ל ולמר: ד סוטה י פ"ב: ה ב"ב פ' פ"ט: ו ויקרא רבה פ' ו': ז ב"ב ב"מ ע"ל יומא כא ע"ל: ח ב"ל ומעבירים לחמה ולוהב ות"ג בב"ר במס' תענית: ט ב"ב ומס' ר"ה ומי"ל ב"ב נמ"ל ותנחומא: י ם אסתר רבה פ' ח':

גאון יעקב

ויהי בימי אחשורוש. אמר רב ר"ל ומקשים מה שכתוב כאורה והתמכתם עם לאוזיך לענינים בשמחת לבו וגו' אלא שבא לגזור דהיה בזה יום זוה שמתם היה שעלו גאמר ביום שמחת לבו וגו' אלא שבא לגזור דהיה השמחה גדולה כ"כ כיום שבארמו כו' ודמיון השמחה כי כמו שהשמחה שביום שבארמו שמוש ואדון היא השמחה הראון והיא"ום לאויי כן בהקמת המשכן נתיחד שמו שם בראון וקיום אשר לפנינו ואמרו במדרש בין לאון בהקמת המשכן נאמר ויהי המקריב ביום הראון וגו' ולאון לבריתו של עולם אמר הקב"ה עם ישראל בימי מרדכי ואסתר ביום הראון ואמרו במדרש בין לאון כי הכא כי אלא מגלה מגן אמר לפנינו ול

[ח] מהרש"א ר"ח נתן. בפסחים מנחות (ס"ד ע"ב):[ב] שם בא"ד פ"ק הפשוטה (ע' ע"ב): [ג] שם ד"ה ושמתי. בפ"ש (ע' מגילה כ"ע ע"א):

יד יוסף
■ נגמ' סגי' ניחי סמן:

חדושי גאונים
מדבר זה קיים לזכרון שנאמר הנעלם ידודה כתוב בעמ כתל וכן הוא בפיוט של ר"ה ולזה יוכתב שם המלוכה דייש סיפוס ע"ש ר"ל דזה הוא סרמוז על מעשה המן שבקש לכרות ולהאבד ולמלך הטוב חסד לתת לנו מחיים לנו חיים: [ד] באש בימי נבוכדנצר כו'. פירש"י שהפילו לתוך כבשן האש ע"ש בן יורם המלוכה שיהיה נתשב קיום לזכרון ובמקום כו ליקח זכר בעלמה נרמז בכשלשון שהא המשמה כמו כוסי רויה שהאלהה מלרה בגלוה היה מלו בסבת המשמה במעשה ושמי ובמעשה בשתר: זכר חסדו ואמונתו לבית ו"ל: אלפי שנים רבים מהם בתורה דור שמתחייבו כליה לפי שהטו מקום בתורה ועליה ע"ז ועל גזירה שניה גזירת כליה ממש אמר אז המים שטפוטו נחלה עבר על עפסו כפל הענין על גזירת הריגה שהא לנוף ולנפש ועל גזירה הג' שהא גזירת שמד אמר אז עבר על עפסו המים הזדונים ובו' דהיינו לנפש לבד אבל אמר שהועלה הפלתן של ישראל ובריוך ה' אשר לא נתנו טרף לשיניהם ע"פ מ"ש דרשה דיגלא ד' היות סימן לד' מלכיות הרביעית לא מפורש שמה אלא דורתה סנין ברזל לא אכלה ומדקה ושארת ברגליה רפסה שזה סימן למלכות אדום שבדמה לחיר מיער דכתו בשיניו ואכלה ומדקה בשיניה כל האומות בכח שיניו שהא סימן טומאה לחיר אבל בשאר שהא אחרים ישראל לון לו כח בשיניו שהא סימן טומאה לו אבל ים לו כח על ישראל דברגליה שהא סימן טהרה לחיר רפסה ואין לו כח לגלות ישראל בשיניו וז"ש ברוך ה' אשר לא נתן לו כח לטרוף בשיניו לגלותיו כמו על שאר האומות שובדי כוכבים וז"ש יוכלו לאמלט מהר ואתו טרף לשיניהם ומסיים ביה עזרנו בשם ה' ובו' הייט בעל קיבוץ גליות בב"ר: מר"י גדול זוש קיבוץ גליות כיוס שבראלו בו שמים ואדרן דבהוא בו כיוס ראשון שבראלו בו שמים ואדרן שהיה יהיה ה' אחד ושמו אחד וז"ש שמו המיוחד לעמדה הדין בשם ה' הייטו בשם המיוחד שהא השם שיתוף במעשה שמים ואדרן ועוין עוד בזה פרק ראשון ואמר הכא דנם מעשה המן שבא עזרנו בקבוץ גליות בשם ה' הייטו בשם המיוחד שהא השם שיתוף במעשה שמים ואדרן ע"ל: ברבות לזיקים ישמח העם זה מרדכי כו': לפי שהיו בשתר דור בגלות לזיקים מכחו אל עשו ומעלה גרמו כאן מרדכיה בקים עליו אדם ולא מלך וז"ל: ברבות לזיקים ישמח העם שבא לא יעמה העם לו אלהן ברבות הוא אלהן הזיקים לפי התרגום ורבו אלהן הזיקים ישמח העם ובמשל ובו' ולא יעמה עם לא יעמה העם לו אלהן ברבות הוא אלהן הזיקים לפי התרגום ורבו אלהן הזיקים ישמח העם ובמשל ובו' ולא הכיר אחיה בשבן ובכוכה שבולה היו מלעגרים אזהיכם שמא עליו בקש המן לאבד אלהן הזיקים בשבן ה' כאן ברבות לזיקים ישמח העם ובמשל ובו' ולא הכיר אחיה בשבן ובכוכה שבולה היו מלעגרים אזהיכם שמא עליו בקש המן לאבד אלהן הזיקים ובו' ה"ל כאן ברבות לזיקים ישמח העם ובמשל ובו' ולא הכיר אחיה בשבן ובכוכה שבולה היו מלעגרים אזהיכם שמא עליו בקש המן לאבד אלהן הזיקים ולאחר בעת נגלתן ישמח העם המיוחד שהא ישראל שא ידעו גם בשבן שמתבטח המן הרשע עליהם היה אבל במשל רשע זה המן שאז עדיין לא

נתן חכמה ודעת ומשמחה ובו' זה מרדכי כו' שמעינו בו שהיה חכם גדול כמפורש במס' מגילה [ה] שע"כ נקרא פתחיה ובלשן ופתקיים ע"י המשמחה לכל ישראל כמ"ש ליהודים ובו' שמחה ויקר ואמר ולחוטא נתן ענין כו' זה המן כדאמרינן פ"ק דסוטה [ג] המן נתן עיניו במה שאין לו ראוי לו גם מה שבידו נטלו ממנו: ושמתי ובו' והאבדתי משם מלך זו ושמתי וכו' • לפי הגראלה זאת הסכיולה שגלה כה הגמי שוכר קצת עילם ובו' ולאמר על מיבוד מלך פרס ע"י אלכסנדרוס אחר שכבשה הבית שני אלא דהאי קרא ושמתי כסאי בעילם ובו' משמע ליה דלאמר בימי הגלות קודם שבנה בית שני שהיה לו כסא של הקב"ה בעילם כמ"ש [ג] בגלות עילם שהיה עמהם ולא מצינו לו שנאבדו שם לו מלך ושהיה במלחמה אלא שעל שהי מלך ושהיה מלכה בת מלך ועל המן ובימי כחוכם בעמן בתל כפיוס של וכן הוא כפיוס של ר"ש ובזה יוכתב שם המעובה דייש סיפוס דקרא לתת לנו מחיים ע"ש ר"ל דזה הוא הוא הרמוז על מעשה המן שבקש לאבוד ולהאבד ולמלך הטוב חסד לתת לנו חיים: באש בימי נבוכדנצר כו'. פירש"י שהפילו לתוך כבשן האש ע"ש ואפשר לפרש על תורכן הבית שנאמר ויסרוף את בית ה' ובו' ואמר ומוציאו לרויה בימי המן כו' מלת רויה טפל על המשמה כמו כוסי רויה שהאלהה מלרה בגלוה היה מלו בסבת המשמה במעשה ושמי ובמעשה בשתר: זכר חסדו ואמונתו לבית ובו'-לפי שהיו רבים מהם בתורה דור שמתחייבו כליה לפי שהטו מקום בתורה ועליה ע"ז ועל גזירה שניה גזירת כליה ממש אמר אז המים שטפוטו נחלה עבר על עפסו כפל הענין על גזירת הריגה שהא לנוף ולנפש ועל גזירה הג' שהא גזירת שמד אמר אז עבר על עפסו המים הזדונים ובו' דהיינו לנפש לבד אבל אמר שהועלה הפלתן של ישראל ובריוך ה' אשר לא נתנו טרף לשיניהם ע"פ מ"ש דרשה דיגלא ד' היות סימן לד' מלכיות הרביעית לא מפורש שמה אלא דורתה סנין ברזל לא אכלה ומדקה ושארת ברגליה רפסה שזה סימן למלכות אדום שבדמה לחיר מיער דכתו בשיניו ואכלה ומדקה בשיניה כל האומות בכח שיניו שהא סימן טומאה לחיר אבל בשאר שהא אחרים ישראל לון לו כח בשיניו שהא סימן טומאה לו אבל ים לו כח על ישראל דברגליה שהא סימן טהרה לחיר רפסה ואין לו כח לגלות ישראל בשיניו וז"ש ברוך ה' אשר לא נתן לו כח לטרוף בשיניו לגלותיו כמו על שאר האומות עובדי כוכבים וז"ש הקב"ה יוכלו לאמלט מהר ואתו טרף לשיניהם ומסיים ביה עזרנו בשם ה' ובו' הייט בעל קיבוץ גליות כיוס שבראלו בו שמים ואדרן דבהוא בו כיוס ראשון שבראלו בו שמים ואדרן שהיה יהיה ה' אחד ושמו אחד וז"ש שמו המיוחד לעמדה הדין בשם ה' הייטו בשם המיוחד שהא השם שיתוף במעשה שמים ואדרן ועוין עוד בזה פרק ראשון ואמר הכא דנם מעשה המן שבא עזרנו בקבוץ גליות בשם ה' הייטו בשם המיוחד שהא השם שיתוף במעשה שמים ואדרן ע"ל: ברבות לזיקים ישמח העם זה מרדכי כו': לפי שהיו בשתר דור בגלות לזיקים מכחו אל עשו ומעלה גרמו כאן מרדכיה בקים עליו אדם ולא מלך וז"ל: ברבות לזיקים ישמח העם ובמשל ובו' ולא יעמה עם לא יעמה העם לו אלהן ברבות הוא אלהן הזיקים לפי התרגום ורבו אלהן הזיקים ישמח העם ובמשל ובו' ולא הכיר אחיה בשבן ובכוכה שבולה היו מלעגרים אזהיכם שמא עליו בקש המן לאבד אלהן הזיקים בשבן ה' כאן ברבות לזיקים ישמח העם ובמשל ובו' ולא הכיר אחיה בשבן ובכוכה שבולה היו מלעגרים אזהיכם שמא עליו בקש המן לאבד אלהן הזיקים ולאחר בעת נגלתן ישמח העם המיוחד שהא ישראל שא ידעו גם בשבן שמתבטח המן הרשע עליהם היה אבל במשל רשע זה המן שאז עדיין לא

[ו] מהרש"א ר"ח נתן. בפסחים מנחות (ס"ד ע"ב):[ב] שם בא"ד פ"ק הפשוטה (ע' ע"ב): [ג] שם ד"ה ושמתי. בפ"ש (ע' מגילה כ"ע ע"א):

יד יוסף
■ נגמ' סגי' ניחי סמן:

חדושי גאונים
מדבר זה קיים לזכרון שנאמר הנעלם ידודה כתוב בעמ כתל וכן הוא בפיוט של ר"ה ולזה יוכתב שם המלוכה דייש סיפוס ע"ש ר"ל דזה הוא הוא הרמוז על מעשה המן שבקש לאבוד ולהאבד ולמלך הטוב חסד לתת לנו חיים: באש בימי נבוכדנצר כו'. פירש"י שהפילו לתוך כבשן האש ע"ש בן יורם המלוכה שיהיה נתשב קיום לזכרון ובמקום כו ליקח זכר בעלמה נרמז בכשלשון שהא המשמה כמו כוסי רויה שהאלהה מלרה בגלוה היה מלו בסבת המשמה במעשה ושמי ובמעשה בשתר: זכר חסדו ואמונתו לבית ובו'-לפי שהיו רבים מהם בתורה דור שמתחייבו כליה לפי שהטו מקום בתורה ועליה ע"ז ועל גזירה שניה גזירת כליה ממש אמר אז המים שטפוטו נחלה עבר על עפסו כפל הענין על גזירת הריגה שהא לנוף ולנפש ועל גזירה הג' שהא גזירת שמד אמר אז עבר על עפסו המים הזדונים ובו' דהיינו לנפש לבד אבל אמר שהועלה הפלתן של ישראל ובריוך ה' אשר לא נתנו טרף לשיניהם ע"פ מ"ש דרשה דיגלא ד' היות סימן לד' מלכיות הרביעית לא מפורש שמה אלא דורתה סנין ברזל לא אכלה ומדקה ושארת ברגליה רפסה שזה סימן למלכות אדום שבדמה לחיר מיער דכתו בשיניו ואכלה ומדקה בשיניה כל האומות בכח שיניו שהא סימן טומאה לחיר אבל בשאר שהא אחרים ישראל לון לו כח בשיניו שהא סימן טומאה לו אבל ים לו כח על ישראל דברגליה שהא סימן טהרה לחיר רפסה ואין לו כח לגלות ישראל בשיניו וז"ש ברוך ה' אשר לא נתן לו כח לטרוף בשיניו לגלותיו כמו על שאר האומות עובדי כוכבים וז"ש הקב"ה יוכלו לאמלט מהר ואתו טרף לשיניהם ומסיים ביה עזרנו בשם ה' ובו' הייט בעל קיבוץ גליות כיוס שבראלו בו שמים ואדרן דבהוא בו כיוס ראשון שבראלו בו שמים ואדרן שהיה יהיה ה' אחד ושמו אחד וז"ש שמו המיוחד לעמדה הדין בשם ה' הייטו בשם המיוחד שהא השם שיתוף במעשה שמים ואדרן ועוין עוד בזה פרק ראשון ואמר הכא דנם מעשה המן שבא עזרנו בקבוץ גליות בשם ה' הייטו בשם המיוחד שהא השם שיתוף במעשה שמים ואדרן ע"ל: ברבות לזיקים ישמח העם זה מרדכי כו': לפי שהיו בשתר דור בגלות לזיקים מכחו אל עשו ומעלה גרמו כאן מרדכיה בקים עליו אדם ולא מלך וז"ל: ברבות לזיקים ישמח העם ובמשל ובו' ולא יעמה עם לא יעמה העם לו אלהן ברבות הוא אלהן הזיקים לפי התרגום ורבו אלהן הזיקים ישמח העם ובמשל ובו' ולא הכיר אחיה בשבן ובכוכה שבולה היו מלעגרים אזהיכם שמא עליו בקש המן לאבד אלהן הזיקים בשבן ה' כאן ברבות לזיקים ישמח העם ובמשל ובו' ולא הכיר אחיה בשבן ובכוכה שבולה היו מלעגרים אזהיכם שמא עליו בקש המן לאבד אלהן הזיקים ולאחר בעת נגלתן ישמח העם המיוחד שהא ישראל שא ידעו גם בשבן שמתבטח המן הרשע עליהם היה אבל במשל רשע זה המן שאז עדיין לא

[ח

ידעו בשושן על איזה עם קומתו אז יגאה עם דשיעו כל עם ועם שבלם היו בספק: אשר לו אלהים קרובים כו'. כי המן אמר שבבר הרמיקם אלהיהם מעל פניו וח"ש ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים בכל מדינות וגו' ע"כ אמר כי לו אלהים קרובים בכל קראתו וגו' דשיעו בכ"מ שקראתו אליו הוא קריב לנו ואין כאן הרחקה כי מלא כל הארץ כבודו: או הנסה אלהים וגו'. דומה נאולתן בימי מרדכי ואסתר לגאולתן במצרים כמ"ש עם עתה דעתי כי גדול ה' גו' כי בדבר אשר זדו גו' שהפליג בגאולת מצרים כי בדבר אשר חשבו לדון ישראל במים כמ"ש כל הבן שולך תשליכהו וגו' הם כדומו במים כיום סוף כן היה נאולתן אז כי נהפך הפור לפורים עם תשבו להשמיד וגו' את כל היהודים בו בדבר מזומן ויהו היהודים בכל אויביהם מכת חרב והרג גו' והיו הנסה אלהים לבא לקחת לו גוי מקרב גוי וגו' להיות גוי זה תחת הגוי אשר חשבו עליהם רעה: והתמברתם עם לעבדים גו'. כפל אלהה לעבדים ושפחות אין קונה ולהריגה יש קונה כמ"ש מלחמה אני עושה עם כל הגוים אשר אתה עובר שם ולא יעשה לך כן לשון הרמב"ן ז"ל ע"ש: [ג] שם בא"ר פס"ב השבת (קי"ז ע"ב):

יד יוסף

ג) מהרש"א ר"ה אחשורוש. עי"פ מ"ש (יומא פ"ג ע"ב): [ב] שם בא"ר פס"ב השבת (קי"ז ע"ב):

והמן ישבו לשתות והעיר שושן נבוכה. רב מתנא אמר מהכא (דברים ד) כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו כה' אלהינו בכל קראנו אליו. רב אשי אמר מהכא (שם) או הנסה אלהים לבא וגו':

י שם-ויהי בימי אחשורוש. אמר רב יוי והי נתקיים מה שכתוב בתורה (דברים כח) והתמברתם שם לאויבך לעבדים ולשפחות ואין קונה. ושמואל אמר (ויקרא כו) לא מאסתים ולא געלתים לכלותם לא מאסתים בימי יונים. ולא געלתים בימי (אספסיינוס קיסר) [נבוכדנצר] לכלותם בימי המן. לחפר בריתי אתם בימי (רומיים) [פרסיים] כי אני ה' אלהיהם לימות גוג ומגוג. "במתניתא תנא לא מאסתים בימי כשדים שהעמדתי להם דניאל הנביה מישאל ועזריה. *) ולא געלתים בימי המן שהעמדתי להם מרדכי ואסתר. לכלותם בימי יונים שהעמדתי להם שמעון הצדיק ומתתיה בן יוחנן כה"ג. והשמונאי ובניו להפר בריתי אתם בימי (רומיים) [פרסיים] שהעמדתי להם של בית רבי וחכמי דורות. כי אני ה' אלהיהם לע"ל דאין כל אומה ולשון שולטת בהם. "רבי לוי פתח לה פתחא להאי פרשתא מהכא (במדבר לג) ואם לא תורישו את יושבי הארץ. ר' חייא (בר אבא א"ר יוחנן) [אמר] מהכא (שם) והיה כאשר דמיתי לעשות להם אעשה לכם: ויהי בימי אחשורוש אמר רבי לוי אחיו של ראש "ובן גילו של ראש אחיו של ראש אחיו של נבוכדנאצר הרשע שנקרא ראש שנא' (דניאל ב) אנת הוא ראשה די דהבא ובן גילו של ראש נבוכדנאצר הרג והוא בקש להרוג ב"נ הדר"ב והוא בקש להחריב וכן הוא אומר (עזרא ד) ובמלכות אחשורוש בתחלת מלכותו כתבו שטנה על יושבי יהודה וירושלם. ושמואל אמר שהושחרו פניהם של ישראל בימי כש"ל(א) קדרה רבי (חנינא) [יוחנן] אמר שכל הזוכרו אומר אח לראשו ר' (יוחנן) [חנינא] אמר שהכל נעשו בימי רשים שנא' (אסתר ב) וישם המלך אחשורוש מס על הארץ: הוא "אחשורוש הוא ברשעו מתחלתו ועד סופו. (בראשית לו) הוא עשו אבי אדום הוא ברשעו מתחלתו ועד סופו (ר"ה ב כח) הוא המלך אחז הוא ברשעו מתחלתו ועד

*) בגמ' גבי' ולא געלתים בימי יונים שהעמדתי להם שמעון הצדיק וחשמונאי ובניו ומתתיהו הכ"ג לכלותם בימי המן שהעמדתי להם מרדכי ואסתר.

אברם הוא אברהם. פסוק הוא בדברי הימים: שמלך מעצמו. ולא היה מתנו המלוכה: כי הוא הודה. בתלמה כתיב: כשם שמלך על תפסה ועל עזה וכו'. וס"ק קרא כי הוא הודה בכל עבר הנהר כמו מתפסח ועד עזה: מלכו בכפה. תחת כל כפה הרקיע (ויתום' הא דלא חביב לאלכסנדרוס מוקדון משום דלא חיירי הכא אלא באותה סכתובים להדיא): הא דאמרן. מהדו ועד סיס: לא סליק מלכותיה. לא המליט מלכותו עצמדו אמנדלי כדאמרינן במסכת ניטין בפרק מי שהחזו (סח:):

דוד הוא הקטן הוא (בצדקתו) [בקטנותו] מתחלתו ועד סופו וכשם שבקטנותו הקטין את עצמו אצל מי שגדול ממנו (בהכמה כדי ללמוד ממנו תורה) [בתורה] כך במלכותו הקטן א"ע אצל מי שגדול ממנו בהכמה (כדי ללמוד ממנו תורה). המולך אמר (רבא) [רב] שמלך מעצמו אמרי לה לשבח ואמרי לה לגנאי. לשבח דלא הוה אינייש דהשיב למלכא כוותיה. לגנאי דלא [הוה] חזי למלכותא ויהב ממונא יתירא וקם. מהודו ועד כוש רב ושמואל חד אמר הודו בתחלת העולם וכוש בסוף העולם וחד אמר הודו וכוש גבי הדדי [הוו] קיימי "כשם שמלך על הודו וכוש כך מלך בכל העולם כולו. כיוצא בדבר אתה אומר (מ"א ד) כי הוא רודה בכל עבר הנהר מתפסח ועד עזה רב ושמואל "חד אמר תפסח בסוף העולם ועזה בסוף העולם וחד אמר תפסח ועזה בהדי הדדי [הוו] קיימי אלא כשם שמלך על תפסח ועזה כך מלך בכל העולם כולו. שבע ועשרים ומאה מדינה אמר רב חסדא בתחלה מלך על שבע ולבסוף מלך על עשרים ולבסוף מלך על מאה. אלא מעתה דכתיב (שמות ו) ושני חיי עמרם שבע ושלשים ומאת שנה מאי דרשת ביה שאני הבא דקרא יתירא הוא מכדי כתיב מהודו ועד כוש. שבע ועשרים ומאה מדינה ל"ל ש"מ לדרשה: "ת"ר שלשה מלכים הם שמלכו בכפה [ואלו הן] אחאב בן עמרי ונבוכדנאצר ואחשורוש. אחאב בן עמרי דקאמר ליה עובדיהו לאליהו (מלכים א' יח) חי ה' אלהיך אם יש גוי וממלכה אשר לא שלח אדוני שם לבקשך ואמרו אין והשביע את הגוי ואת הממלכה וגו' ואי לאו דהוה מליך עלייהו היכי מצי לאשבועינהו. ונבוכדנאצר דכתיב ביה (ירמיה כז) והיה הגוי והממלכה אשר לא יעבדו אותו את נבוכדנצר מלך בבל. אחשורוש הא דאמרן. [שם ע"ב] ותו ליכא והא איכא שלמה. שלמה לא סליק מלכותיה

הא

אחשורוש מלך מהודו וגו' דתחלת המקרא ויהי בימי וגו' משמע דבלשון עבר מהתעי': הודו וכוש גבי הדדי כו'. ר"ל וא"ש ע"כ לאו כמשמעו קאמר דהא כתיב שבע ועשרים ומאה מדינה [דסוף פס'] אלא כשם כו' [וכס"ג מפורש בפ' כ"ג נבי מתפסח ועד עזה ע"ש]: בתחלה מלך על ז' כו' אלא מעתה ומאי מהי נבי שמי חיי שרה וכמו שהתריך ביה כיון דכתיב שנה בכל כלו וכלו כמו שפרש"י בכל כלו וכלו ריך מיניה ועוד ברלה דכתיב דרש ליה מדהיינו לכתוב מספר קטן קודם דהיינו ז' ואח"כ ר' ולא כן דרך הכתובים בשני חיי אברהם ושרה ושמעאל דכתיב בהו המספר גדול קודם ולכך פריך מדהכא דשני חיי עמרם ממו בכה"ג המספר קטן קודם וק"ק אמאי לא פריך מקרא דלעיל מיניה בשני חיי לוי ושני חיי קהת דכתיבי נמי בכה"ג המספר קטן קודם: דקרא יתירא כו' ש"מ לדרשה כו'. ולכך הקדים מספר קטן לאמשעינן דמעיקרא בזמן ושתי המלכה לא מלך רק על ז' מדינות ובכשהיה אסתר זכה למלוך עוד על ב' ועוד על ק' ולזה במדרש קל"ו מדינות בזכות אסתר שהיו חייס קל"ו שנים: ונבוכדנצר דכתיב ויהי הגוי והממלכה אשר לא יעבדו ואיכא דנבוכדנצר וחבוא ומיהו קלא קשה אמאי לא קא מייתי הכא הא דקרא דלעיל מיניה: דהיינו מוא מרודך ובלאסר ולא חביב לה ואפשר דנבוכדנצר וחבוא ומיהו קלא קשה אמאי לא קא מייתי הכא הא דקרא דלעיל מיניה:

עין יעקב

הרי"ף

לעשה הוא כמו גבור ליד הוא ידו הוא הקן ואמרים הוא המלך אחז הוא אחשורוש כי לעובה אחרים הוא אברהם הוא משה ואהרן ודוד הוא הקטן הוא יחזקיהו הוא מנשה עלה בלבו לעבוד עבודה זרה ולא היה יושב בשלוה אלא היו בקיים בשומאה ובעסרה ובגבד אחשורוש שבעל בגין בה"מ עמד עמדה שנה בה"מ: ודוד הוא הקטן שבקטנותו הקטין עצמו אצל מי שגדול ממנו וכו'. כדיך לתת רמז כיצד אלעזר שבעמי קטנותו היה מקטין עצמו אצל מי שגדול ממנו וכיצד מתני' ז"ל ודוד הוא הקטן שבכל קודם שמלך ואפשר דדברים מלא הוא שהוא שיותר שבע"ל ודוד ושוד כיון דבתיב אלא שבנשי סיל"ל ודוד המשיח ומעולה שבכל הקטן אלא לכן קרתוהו קטן ואמר הוא הקטן שגם לאחר מלכותו דהיינו שבכר מעמה המלך היה טוב אל אחיו הקטן כדי ללמוד מהם לאיזה כלכלה ודוד ועד סופו. ומעמדה אחר אחשורוש הוא אחשורוש ומשמש

ד) מהרש"א ר"ה הוא ברשעו. עי"ק דסוטה (י"ג ע"ב): [ב] שם ד"ה אברם. בפ"ש (נדרים נ"ב ע"ב): [ג] שם בא"ר ברכות (ד' ע"ב): [ד] שם בא"ר פ' החלילו (נ"ג ע"ב):

יד יוסף

א מתתי רבה פ"ל: ב מקתיין ב ע"ב: ג מי' מתתי רבה פ"ל פסוק שבע ושבעים ומאה מדינה:

חדושי גאונים

הוא לעשה ומעשה לעובה מעשה לעשה הוא היה בגבור ליד הוא עשו אבי אדום ודוד הוא דמן ואברהם הוא המולך אחז הוא אחשורוש מ מ ש ה לעובה אברהם הוא אברהם הוא המולך אחז הוא בעוון רק מי מריבה זכן דוד הוא הקטן ד"ע"כ אלו ממם קטן היה דכתיב בעניו כי עבר אתה וגו' ואם ר"ל שהוא קטן מאחיו שנזכרו שם ה"ל למכתב הקטן מהם וע"כ דרשו כשם שבקטנותו קודם עצמו אצל מי שגדול ממנו בתורה דהיינו מפיבושת דאשקרא מפיבושת ע"ש שהיה ברכות(ב) אשקרא מפיבושת ע"ש שהיה מצוים פני דוד בהלכה כך במלכותו הקטן עצמו אצל מי שגדול ממנו בהכמה דהיינו אחשורוש דמלכו אלוף ומיודעי שקבל ממנו דבר חכמה כדמפורש פ' בחלו(ד) בענין כתפור יסוד המקדש ובמדרש מה מיהם בל אלו ולמה מנאם ומם יתן ומם יוסף. ושוד כי כפי המעשה הזה סמוכות מכיה הוא שבא לעובה ולזה הוא אחרון ואמרן אברהם הוא אברהם הוא המולך אחז הוא יחזקיהו מנשה הוא המולך אחז הוא בה' למה יבוא אחר אבל אחר אבל אחר אבל

[הניחא למ"ד מלך והדיוט כו'] • מה שיש לדקדק בזה מפורש פ' מי שאחזו: שמלך על העליונים כו' • פרש"י על העליונים על השדים עכ"ל ולא ניחא לרז לפימה שהיה שולט על המלכים העליונים אבל על השדים מצינו דשלט כדאמרי' פרק מי שאחזו דהיינו דכתיב עמיתי לי שדה ודלות וקרויין עליונים שהם שעיקר בחיור תחת השמיים הקרקע כסא ה' כמה שאמר השמיים כסאי נו' והיינו שיבב על כסא ה' כאילו יסב על השמיים שהם למעלה מן השדים אבל המלאכים הם למעלה מן השמיים ולא מלך עליהן שלמה: הא לוכא ירושלים דלא כו' • ודקאמר מי בכל אלהי הארצות נו' ע"כ בשאר לרשם קאמר וכן משורש מי בכל נו' אשר אלילו נו' כי יצל ה' את ירושלים נו' אבל ליכא לפימה דקא משתבח בפניה בשלם לתקן שלם כי הכא מלאתו לאיש ה' • בני חדש קמו עמדו לעתן ולגבוה ולהלחיד ולהרוס ה' עקרים נצנים אבל קיום ישראל ושעולם אלו פרים בשם הכם. ח' מ ו ר נ ת מליאתו יתנרך. ב' בגיון דשלא כמשורש בקרא: [הרם אשתבוחי טוא דקא משתבח בנפשיה • ר"ל דהיינו נוסיף קאמר הכי להשתבח עלמנו גם בדבר שאינו דלשבח דמדבר בעצמו הוא ולא כן הכתובים דלעיל]: ונ"נ מגלן דמ"ה כו' דאמר מר נלו בז' נלו בח' כו' דאמר מר אשתבוחי יכיר בהחרם שם מלך המלך ומשל עליו ואחרי כן ידענו לנו לדיום עבד תחום בתותמו ואחרי כן יקח לעשבר לו תאר המלך לעשוד לשרת שם את מלכו כי שם כיתו ואחרי כן ילמוד סדר עבודת המלך ומשפט שרותו לשון יכבל לדעת כמה יתלמדו אל תחזיו שיהיה לכנו שלם עמנו ואחרי כן לדיום כי לא יכנר ממנו שנגב בעבודת מלכו ושבלאתו על כן יוחקר וידרוש לדיום הדבר יתפיים המלך הסוא ו י ש ו ב יתמעו ויתלבנו מאשר בתתלב תרם עבור לשנו. וכן כמה פ' הדברים בתלמודים כין המלך מלכו בל עולם וכין בעשם כי לשנה יכיר בתדשמילותו יתכנך ואחרי כן יתחזק בתותמו לעבוד לו יתכנך הוא מוחם לות כרית קדם ואחרי כן יכך לו אל אדון תמנה כי שם כיתו יתכנך ממנו"ל אם אתם מקבלים את המלוה אתם נקבלים לאדון והוא כי כה בחר ה' לעבדו בל הקרובים אלינו ד' הוא הסוהב המביאה לידי עשבה כי כה ידע האיש מה יעבוד את ה' ועל כי אין מלך אחר

מלכות: שאני שנמה המלך על עליונים ועל תחתונים. מלאה משם המלך על השדים והם מעליונים ומתחתונים ע"ד דאיתא בתנינה שדומין לכני אדם ומלאכי השרת: אבר בלשאצר הנה ושעה אלה הנינגא ולא נשעונא משום דכתיב כיה נלעלה קטיל בלשאצר. מלאה הטעם לפי שבלשאצר מגיב ואמר מו לא מיפרוק מטעם כיון שחטאו אבלא

ומלכות שבא היו ביומיו מכל מקום קרי ליה מלך בכיפה כיון שלא שיה מלך כמותו בעולם שיעבוד על ידו במלחמה ולא דכתיב כי הוא רודה בכל עבר הנהר דמשמע דלא היה שליט רק בכל עבר הנהר. יש לומר דכל

המתורגמן ח) עראבערט. איינענאמען.

א סנהדרין כ ע"ב
נישין סח ע"ב
ב לקמן יא ח:
ג ערכין יב ח:
ד שם מגילה רפה פ"כ"ד:

חדושי גאונים

לשר הטעמו ייחוד אומנו הוא לתחזרות הסוב. ה' לעוכה וכי' הנה כי עבדה מלכו ולא יתחזרו בעבד תחום בתותמו ואחרי כן ידענו לנו לדיום לשרת שם את מלכו כי שם כיתו ואחרי כן ילמוד סדר עבודת המלך ומשפט שרותו לשון יכבל לדעת כמה יתלמדו אל תחזיו שיהיה לכנו שלם עמנו ואחרי כן לדיום כי לא יכנר ממנו שנגב בעבודת מלכו ושבלאתו על כן יוחקר וידרוש לדיום הדבר יתפיים המלך הסוא ו י ש ו ב יתמעו ויתלבנו מאשר בתתלב תרם עבור לשנו. וכן כמה פ' הדברים בתלמודים כין המלך מלכו בל עולם וכין בעשם כי לשנה יכיר בתדשמילותו יתכנך ואחרי כן בתותמו לעבוד לו יתכנך הוא מוחם לות כרית קדם ואחרי כן יכך לו אל אדון תמנה כי שם כיתו יתכנך ממנו"ל אם אתם מקבלים את המלוה אתם נקבלים לאדון והוא כי כה בחר ה' לעבדו בל הקרובים אלינו ד' הוא הסוהב המביאה לידי עשבה כי כה ידע האיש מה יעבוד את ה' ועל כי אין מלך אחר

א הא ניחא למ"ד "מלך והדיוט אלא למ"ד מלך והדיוט ומלך מאי איכא למימר שאני שלמה דמילתא אחריתי הוה ביה שמלך על העליונים ועל התחתונים שנאמר (דה"א כט) ויישב שלמה על כסא ה' וגו' • והאיכא סנחריב דכתיב ביה (מלכים ב' יח) מי בכל אלהי הארצות אשר הצילו את ארצם מידי • הא הויא ירושלים דלא כבייש ל"ל והא איכא דריוש דכתיב (דניאל ו) דריוש מלכא כתב (שלח) לכל עממיא גו' שלמכון יסגא • הויא שבע דלא מלך עלייהו דכתיב (שם) שפרקדם דריוש והקם על מלכותא לאחשדרפניא מאה ועשרין • והא איכא כורש דכתיב ב"ה (ד"ה ב' לו) כה אמר כורש מלך פרס כל ממלכות הארץ נתן לי ה' וגו' • התם אשתבוחי הוא

דקא משתבח בנפשיה:

יא שם בימים ההם כשבת המלך (אסתר א) וכתיב בתריה בשנת שלש למלכו אמר רבא מאי כשבת לאחר שנתישבה דעתו אמר בלשאצר מנה וטעה אנא מנינא ולא טעינא • מאי היא דכתיב (ירמיה כט) כה אמר ה' כי לפי מלאת לבבל שבעים שנה אפקוד אתכם וגו' וכתיב (דניאל ט) למלאות לחרבות ירושלים שבעים שנה חשב מ"ה שנין דנבוכדנאצר וכ"ג דאויל מרודך ותרתי דידיה הוו שבעים אפיק מאני דבי מקדשא ואשתמש בהון ומנא לן דנ"ג מ"ה [שנין] מלך דאמר מר גלו בשבעה גלו בשמונה גלו בי"ח גלו בי"ט (וכי ד' גליות גלו והא ב' גליות גלו אלא) גלו בשבעה לכבוש יהויקים [גלות יהויכין] שהיא שנת ח' לנ"ג גלו בי"ח לכבוש יהויקים גלות צדקיהו שהיא שנת י"ט למלכות נ"ג דאמר מר י"שנה ראשונה כיבש נינוה שנה שניה כיבש יהויקים מלך יהודה וכתיב בשלשים ושבע שנה לגלות יהויכין מלך יהודה בשנים עשר חדש בעשרים ושבעה

רומיה

לדיום ותחזרו לכבוש ירושלים בשנת שלש למלכו אמר רבא מאי כשבת לאחר שנתישבה דעתו אמר בלשאצר מנה וטעה אנא מנינא ולא טעינא • מאי היא דכתיב כה אמר ה' כי לפי מלאת לבבל שבעים שנה אפקוד אתכם וגו' וכתיב (דניאל ט) למלאות לחרבות ירושלים שבעים שנה חשב מ"ה שנין דנבוכדנאצר וכ"ג דאויל מרודך ותרתי דידיה הוו שבעים אפיק מאני דבי מקדשא ואשתמש בהון ומנא לן דנ"ג מ"ה [שנין] מלך דאמר מר גלו בשבעה גלו בשמונה גלו בי"ח גלו בי"ט (וכי ד' גליות גלו והא ב' גליות גלו אלא) גלו בשבעה לכבוש יהויקים [גלות יהויכין] שהיא שנת ח' לנ"ג גלו בי"ח לכבוש יהויקים גלות צדקיהו שהיא שנת י"ט למלכות נ"ג דאמר מר י"שנה ראשונה כיבש נינוה שנה שניה כיבש יהויקים מלך יהודה וכתיב בשלשים ושבע שנה לגלות יהויכין מלך יהודה בשנים עשר חדש בעשרים ושבעה

כי

בזרוע עמדו ומשמשם בהם כאילו מלך עליהם כמו שמלך בתחתונים וישב מושב אלהים בעניין זה • ואפשר עוד שהיתה הכונה להם במאמר הזה ששאר המלכים האלה שהוא מונה כאן אם מלכו בכיפה לא היתה להם המשלה רק מצד ממשלת התחתונים ר"ל בהגברת מלחמות ונצוחי בני אדם המצעתים קצתם את קצתם אבל שלמה לא שלט עליהם מצד המלחמות כי איש מנוחה היה רק מצד המנחו שנתחבבו בהם ועמד על סוד העליונים יצא שמו בעולם וכל המלכים באים

עיון

שהתחון נגוס בל נ"ג וגרס בתחתה שלא לקיים הכתחה אבל כאמת ישראל סיו אוכסים כזה לף שכיב לאו לקרס הסם מ"מ לא סיה כמון גדול כל כן רק בהקב"ה סיה פוקד עון נ"ג על בנו בלבד ומקיים הסכתי הכתי לבל גון ולא"כ כומי אחסורות גם כן תשיב ושיבה ב"ב עון לא"ל בשא שע"י החטא בל נ"ג שהכתחה לבלא הביב היא ממי שהו לא אפרוק עי"ז חטא זה נ"ב ובאמת נ"ב הוי הגרס שיהו אחסיס לבל נהרגים ושתי ואח"כ שהמן ביקש לאבוד ולאבד את

המלכת את בנו מתלא אחר מבלבת בישא נוריא עבא לא כפיק חזר עליו להשיבת הבנה ומגלהו והמלוך את לדקיהו דוהו אחתיו (מ"ר ויקרא פ"ט) וכן ליובב כאי קרא דלפי מלאת ע' שנה גו' לבכום לבבו והרי הכתוב כתוב בספר מלכים בסופו נמצא גלות יהויכין בשנת ז' לבכום לבבו ודניאל קורא אותה שנה מ' למלכותו של נ"ב בסוף ספר מלכים למדנו שבשנה שיש

למלכותו כבשו: נשא אויל מרודך מלך בבל בשנת מלכותו • למדנו שמלך אויל מרודך בשנת נ"ז (למלכות) [לגלות] יהויכין וכבר מלך נ"ב לפי מלכות יהויכין ח' שנים ח' וז"ל הרי מ"ה וכ"ג דאויל מרודך ותרתי דידיה דבלשאצר: אפיק מאני דבית מקדשאי בשנה שלישית: אמרי' אחסורות: איהו • בלשאצר מנה ועטה אנא חשיבנא וכו': לגלות בבל • תחלת גולה שהגלה (אותם הוא גלות) [את] יכניה: כמה בגין • משבעין משנת שיש לבלשאצר: תשניא • אותן שמונה שמלך נבוכדנאצר לפני הגלותו לא יכניה מלך יהודה שלא היה לו לבלשאצר למותן ומנלן: חשיב: אחסורות (משמת בלשאצר) [מהיות לבלשאצר] עד שמת שלש שלו: ועייל הך תמנא חלופייהו חדא דבלשאצר • שהרי בשנת שיש שלו שלמו שבעים [שנה] לפי מנייני יהוא (מלך) [מנה] שנה שלישית: וה' דדיום הנמרי וכוכב הפרסי כדכתיב והדיום מלהה קבול מלכותא (דניאל ו) ואחריו מלך כורש הראשון שנתן רשות לבני הגולה לעלות שנאמר כה אמר כורש מלך פרס וגו' (עזרא א) וקס"ד השתא שמלכו בין שיעשה ח' שנים לא עלו לבית המקדש ולא היתה בקרא: ותרתי דידיה • דאחסורות כבר עברו עליו ב' שנים: מחרבות ירושלים • גלות שלקיהו ירושלים בעוי לממיני דכתיב בספר דניאל (ט) למלאות לחרבות ירושלים ע' שנה: חד סרי • שכך עמד הבית אחר גלות יכניה: איהו כמה מלך מרבשר • דכתיב בשנת שתים עשרה שנה למלך אחשורוש הפיל פור הוא הגורל ואחדר לשנה הבאה עשרה בה הרי י"ב ודשה למלכי אחש"ש מהבני מיגן ומתחדשה הנמה בתבני וכתיב בשנה האחרת לקיים אמרת הפורים הזאת הנמה הרי ארבעה

עבר: באדין • לא בימי כורש בטילה עבודת בית אלהינו שנה כורש בטילה לבנות וחזר בו ע"י צרי יהודה ובימין כמו שכתוב בספר עזרא עד שנת תרתין למלכות דריוש הנמי שנמלך אחר אחשורוש ונקרא לו ג' שנות דריוש כורש ואתתחסתא: שנים מקוטעות היו • לוקן שנים שמנינו למעלה יש בהן מקוטעים ולא אמרה תיבת הוא כמו אלה ד' כתיב (דניאל ט) בשנת אחת לדריוש בן אחשורוש מזרע מדי ונו' ותניא בס"ע בהיות לא מלינו שנה לבני ד' לעולם מעורבת ה' לעולם ממ"ר לעומת ממ"ר לעומת שהמיד את כל השולם בשנים כ"ה אחרים ומקרים שמו יק' כלל השולם כנדבר. ולכמתיקן הדבר נמים לב אל אלה ד' לי מלאך עולה מעורבת ה'

א אחת"ר פ"ח
ב אחת"ר רים פ"ב:

חדושי גאונים

[דף יב ע"א] תניא נמי הבי עוד שנה אחרת (יש) לבבל ועמד דריוש והשלימה • אמר רבא ואף דניאל בההוא מנינא מנה וטעה דכתיב (דניאל ט) בשנת אחת למלכו אני דניאל בינותי בספרים מספר השנים אשר היה דבר ה' אל ירמיה הנביא למלאות לחרבות ירושלים שבעים שנה מדקאמר אני בינותי בספרים מכלל דאיהו נמי טעה מ"מ קשו קרא אהדדי כתיב (ירמיה כט) לפי מלאת לבבל שבעים שנה וכתיב (דניאל ט) לחרבות ירושלים [אמר רבא] לפקידה בעלמא והיינו דכתיב (עזרא א וד"ה ב' לו) (ובשנת אחת לכורש מלך פרס וכתיב (שם) לכלות דבר ה' בפי ירמיהו וכתיב) (שם) כה אמר כורש מלך פרס [כל ממלכות הארץ נתן לי ה' אלהי השמים והוא פקד עלי לבנות לו בית בירושלם] (וכתיב מי בכם מכל עמו ה' אלהיו עמו ויעל) דרש רב נחמן בר (יצחק) [רב חסדא] מאי דכתיב (ישעיה מה) כה אמר ה' למשיחו לכורש וכי כורש משיח (הוא) [היה] אלא אמר הקב"ה למשיח קובל אני עליך על כורש אני אמרתי הוא יבנה (עירי) [ביתי] ויקבץ גליותי והוא אמר (ד"ה ב' לו) מי בכם מכל עמו ה' אלהיו עמו ויעל • "כתיב חיל פרס ומדי הפרתמים וכתיב למלכי מדי ופרס אמר (רב חסדא) [רבא] אתנויי אתנו בהדי הדדי אי מנייכו מלכי מינן אפרכי[א] ואי מינן מלכי מנייכו אפרכי:

יב שם בהראותו את עושר כבוד מלכותו ואת יקר תפארת וגו' א"ר יוסי בר' חנינא מלמד שלבש בגדי כהונה (ונתעטף ועמד) כתיב הכא ואת יקר תפארת גדולתו וכתיב התם (שמות כח) לכבוד ול תפארת: ימים רבים שמונים ומאת יום וכתיב ובמלאת הימים האלה וגו' רב ושמואל חד אמר [מלך] פקח היה וחד אמר [מלך] טפש היה

כמת בלשאצר כו' אלא ע' חסר ו' כו' ואחתו מיטו למעלה כו' וג' דבלשאצר כו' עכ"ל ל"ע בדבריו דהא לא מיטן לעיל אלא תרתי דבלשאצר דבג' והרג ובבעוש דמיטן לעיל הייט מיוס שמלך כנוכדנצר ביטוס אבל מכיוס יהויקים שהיס בשנה שניס ודלא דיהס ע' חסר ו' ויש לישב פירושו לפי מה שהביא מלשנא דס"ע דלא הייס ליה ע' שנין אלא מיוס שביבס את יהויקים שבשנה שלשים ע"ש דלקמן בד"ה לנבוכדנצר כו' בבל על ישראל: [אף דיליה טעה כו'. מפירש יפה בפרש"י ס' דניאל ע"ש] : לפקידה בעלמא כו' וזהו פקד עלי לבנות גו' • גם שנתבטל הבנין ז"ח שנה עד תרתין לדריוש מ"מ סיתם אלו פקידה שנתיישבו ישראל קלת מאז בא"י וכמ"ש שם מי בכם גו' ויעל לירושלם גו' וכדאמרינן בעלמא משוף הבמיס עד בהמה רבה דהו ר"ב שנה כמנין בהמה היס ש"י תרב דהיינו ר"ב שנה מנעלת דקיהו עד שנה שלמך כורס הרשען : הוא יבנה ביתי ויקבץ גלותי כו' • דכתיב בהיא עצינא בסמוך הוא יבנה עירי וגלותי ילא גו' ותחלת הענין אחר החקיני בימיו ים רמז על כורס שני בן אחתר שבו יהויקיס יבנה עירי שהוא יבנה בהמ"ק וירושליס וטיהו בימיו שיהיה בן אחתר ממנפחת יומיו כדכתיב אחם ימיו אבל קובל עלי כורס הרשען אני אמרתי : הוא יבנה ביתי ויקבץ גלותי כו' • דכתיב בהיא עצינא בסמוך הוא יבנה עירי וגלותי ילא גו' ותחלת הענין אחר החקיני בימיו ים רמז על כורס שני בן אחתר שבו יהויקיס יבנה עירי שהוא יבנה בהמ"ק וירושליס וטיהו בימיו אבל קובל עלי כורס הרשען אני אמרתי : הוא יבנה ביתי ויקבץ גלותי כו' • דכתיב בהיא עצינא בסמוך הוא יבנה עירי וגלותי ילא גו' ותחלת הענין אחר החקיני בימיו ים רמז על כורס שני בן אחתר שבו יהויקיס יבנה עירי שהוא יבנה בהמ"ק וירושליס וטיהו בימיו אבל קובל עלי כורס הרשען

[ח] מהרש"א ר"ח בהם ירח"ל דרשו. (יומא לפי הגיהו תוס' קדושין ל"ח ע"ב ד"ה כבר):

יד יוסף

זה כעין ערך חטה ל' אחר כמה פירושים ע"ז בסם ר"ג ור"ח ע"ש: ב לשחר רבה פ"ב:

חדושי גאונים

ותכון סורש הכיל סוא מסה ותכון סוא תכון ומסם על כי כך היא תשובה מלוס כפרעיה ופרעיה במלוס. וגבר מלוס בהן ותכרים ותלקח לא לב תמרה ויעלה לא לב בני ישראל לשתחוה מעבר הקים סוא ותכיר את דוד

נאון יעקב

נכתב כ"פ לחל"ר הנעון לה"ם אבל הנעון בהתלמודים אבלו לרבנ"ו עשם מפני מה נחתיאו ישראל מאלתבשעם מיהה מגיע לסם ובדין שיתחייבו שום. רק עשם על בליה וסוה להשמיד ולהרוג שם וכשים כו' ובכל המדינות כתוב. ע"ז דמכאן אבל הפרי הוא לוחם. ולמה לסם אמרו"ל אלים ר"ל אמרו אמרו מדוע יגיע בדין ומכוכמדבריכם שעם רחוי לסם. רק עיקר אשלחכם עוכ הלים. אמרו הקשם על עיקר מדוע יגיע סוא עוכ ישראל ע"ז הסיו מכתבו מכשיר מכשיר כו' ל"ב כשבן ישראו כו' ר"ל ואת ריחא לעי"שמעיש לסם עוכם על שהיו משבוחו אבל אלה הקה לו על בליה אל לדמדיות. דמכלאי בשעשרק הכרו ובל המדיות עולו: ע"ב חט שלוים לך מד בליה בל כל המדיות אל"ה כשיב הבי"ר בעלמו עשם על בליה אל לדמדיות אל"ה אלה מן המדיות ומשי אשתבחנו לאלה: (הגלוח ר"מ שם ולמרפאי)

בי כן יסד המלך על כל רב בלשון שם ורא"ם. לשם ום מרדכי ואחר

וס סמן

לזהב לזהב אמר ליה ר' נחמיה א"כ קנאה אתה מטיל בסעודה אלא הן של כסף ורגליהם של זהב • רצפת בהט וששׁ מאי בהט א"ר (יוסי בר חנינא) [אסי] אבנים "שמתחיטטות[6] על בעליהן (וי"א אבנים המתחוטטות לעינים במקומן) וכן הוא אומר (זכריה ט) כי אבני נזר מתנוססות על אדמתו • ודר וסורדת רב אמר דארי דארי ושמואל אמר אבן טובה יש בכרכי הים ודרה שמה (והניחה להם בסעודה והאירה) [הושיבה באמצע סעודה ומאירה] להם (לכל בעלי סעודה) [בצהרים] דבי רבי ישמעאל תנא שקרא דרור לכל בעלי סחורה: ג שם והשקות בכלי זהב וכלים מכלים שונים משונים מבעי ליה אמר (רבה)

[רבא] יצתה בת קול ואמרה להם לראשונים כלו מפני כלים ואתם שונים ושותים בהם • יין מלכות רב אמר (רבא) [רב] מלמד שבא"א השקהו יין שהוא גדול ממנו בשנים • והשתיה כדת אמר רב (ענן) [חנן] משום ר' מאיר כדת של תורה מה דת של תורה אבילה מרובה משתיה אף סעודתו של אותו רשע אבילה מרובה משתיה • אין אונס אמר (רבא) [ר' אלעזר] מלמד שכל אחד ואחד השקהו יין של מדינתו • כי כן יסד המלך על כל רב ביתו לעשות כרצון איש ואיש [אמר רבא] לעשות כרצון מרדכי והמן •

והגרוע לכסף: שמתחוטטות על בעליהן • רלפה עשה להם בתכנים חוטטות כלומר אלה בא לידי הדם אלא ע"י טורח שמתחטטות ומחזיריס בעליהם אחריהן עד שמצאן אותן בדמיהם יקרים • וכה"א • שהמקרא מסבח אבנים יקרות ואומר שעל ידי כחוטות הרבה באות: כי אבני מר מתנוססות על אדמתו • הכתוב מדבר בישראל לעתיד לבא שיהיו יקרים וחטובים בין האומות כאבני מר המתנוססות: דרי דרי • שורות שורות סביב שורות לשון סחור סתור (שבת יג•): בצהרים• והלא סוחרת לשון סיסרא: שקרא דרור• עשה נחת רוח לכל בני מלכותו להעביר מהם מכס הסוחרים: ראשונים כלו מפני כלים•בלשאר וחבורתו: (שהשקהו יין שנחוח ממנו • שהיו הוא נדול ממנו • ולפי הגדול ממנו מן הטוחה: בשנים• שהיה יש הרבה: רב • נחוח) • כדת של תורה• אבילה מזבח מרובה משתייתו פר ושלשה עשרונים סולת לאבילת מזבח ונסך חצי הין יין: יין מדינתו • יין שרגיל בו ולא שהכהו ולא שתהו אלא לפי רצונו • כרצון מרדכי והמן • הם היו ב' (שניים המגילה)

תוספות

קנאה אתה מטיל • ולא"ת למ"ד לעיל הכלים לנעיה לנעיה הכלים לאחר לאחר ת"כ קנאה אתה מטיל בסעודה ע"ל דס"ל דכיון אלא היו רואים זה את זה ליכא קנאה:

כדת של תורה אבילה מרובה משתיה • ואם דאמרינן בגמרא (דף כה:) כל אבילות מרובה משתייתו עלמעטו סטיין סיינו בתוכל יותר מדאי:

מרדכי דכתיב איש יהודי היה • המן דכתיב איש צר ואויב • גם ושתי המלכה עשתה משתה נשים בית המלכות בית הנשים מיבעי ליה אמר (רבי אבא בר כהנא) [רבא] מלמד ששניהם לדבר עבירה נתכוונו היינו דאמרי אינשי "איהו בי קרי ואיתתיה [שם ע"ב] בי בוציני • ביום השביעי כטוב לב המלך ביין אטו עד יום השביעי לא טב לביה ביין אמר רבא יום השביעי שבת היה שישראל אוכלין ושותין מתחילין בדברי תורה ובדברי תושבחות אבל עובדי כוכבים שאוכלין ושותין אין מתחילין אלא [בדברי] תפלות וכן בסעודתו של אותו רשע הללו אומרים מדיות נאות והללו אומרים פרסיות נאות אמר להם אחשורוש כלי שאני משתמש בו אינו לא מדי ולא פרסי אלא כשדי רצונכם לראותה אמרו ליה אין ובלבד שתהא ערומה • "שבמדה שאדם מודד בה מודדין לו מלמד שהיתה ושתי הרשעה מביאה את בנות ישראל ומפשיטתן ערומות והיתה עושה בהן מלאכה בשבת (לפיכך נגזר עליה שתשחט בשבת ערומה) והיינו דכתיב זכר את ושתי ואת אשר עשתה ואת אשר נגזר עליה כאשר עשתה כן נגזר עליה • ותמאן המלכה ושתי מבדי פריצתא הויא דאמר מר שניהם לדבר עבירה נתכוונו אמאי לא אתאי א"ר יוסי בר חנינא מלמד שפרחה בה צרעת במתניתא תנא בא גבריאל ועשה לה זנב • ויקצוף המלך מאד (וחמתו

[שרי המטקים] במטתה: אידו בי קרי • קרי דלועות נדולות: בוצינו • קנטרת כלומר באותו מין עצמו (כלומר) זה מלפף וזו מלפף הוא לומר להרלות יפים ונם היא לכך מתכוונה שיהו מטתכלין ביופיה: פריצתא הוא • פרוצה היתה (כדאמרינן שניהם לדבר עבירה נתכוונו): מלמד שפרחה בה צרעת • ויליף בירושלמי מתחר נגזר עליה וכתיב ויעבר בית החפצים מלוכה כי נגזר מבית ה' (ד"ה ב' כ') מה להלן צרעת אף כאן

תוספות

שפרחה בה צרעת • בירושלמי מפרש דיליפין נגזר דכתיב נגזר עוזיה כמצלעתא דכתיב ויהי נגזר מבית ה' (דה"ב כ'):

מצאתי בתוס' אידו בי קרי וכו' • עי' פרש"י ולא נחירא דבוציני תרגום של קנטרין וקרי הן דלועות כראיתא בגדרים וכו' ובראה לפרש הוא נחבא בגן הרלועים שיש להם עלים גדולים ומזנה התחתתם ואשתו נחבאת תחת בוציני שיש דהם עלים קטנים כלומר שהיא בפרהסיא יותר מבנו ובערוך פי' האיש אם לא ימצא אשה לזנותה נוקב בקרי נקב קטן לזנות בו וכן האשה אם לא תמצא תעשה מקושות מקום זכרות לזנות ממנו: שפרחה בה צרעת • בירושלמי מפיק לה מה"שי כרוכ הבא אשר נגזר עליה ובבי עוזיהו כשנתנגע בחיב נגזר מבית ה': מה הרי"ף

זה מרדכי והמן • הסמוכה שמרדכי היה לאלה ולאמון ולבשתיה יין נסך אלא ואמאלו ישראל ושרה את דבר ה' לא יחנף והמן רוצה אלא ולאמון ולבשתיה יין נסך אלא ואמאלו מרוכה: בם ושתי המלכה וכו' בית הנשים מיבעי ליה אלא אף היה לדבר עבירה נתכוונה. נתלה לי דנם אלא מלת ה' היתה מבצא לנוים ולאבדה דלי לא עשתה פרוצתא כזה לא ישתו אל הקשורה ישתו אל הקשורה אמרו בה לכך עלה על דעתו לעלות אביתה ערומה נם לכך אחתה עלייה מ"ו. ע"כ כזה היה עלה עמוק בלב אלהו רשע לבטוח דעת שיהיה הוא הקשורה ומזכרתה המרוקן כלבל בסמ"ק היה המוקש מחזיק המרוכה. ולפי' כוס ה'. יחזיק הרבה יין. ועי"ל היה כלבון אלה ערומה ולא בשבת הי' כוס ה' מרדכי ואם. אלא בשבת הי' כוס ה' מרדכי ואם. אלא בשבת הי' כוס ה' כלבון המן:

ביום הבשיעי כטוב לב המלך יין אלהו אל הקשורה אמרו בה לכך יין אלהו אל הקשורה ומזכרתה המרוקן כלבל בסמ"ק היה המוקש מחזיק המרוכה. ולפי' כוס ה'. יחזיק הרבה יין. ועי"ל היה כלבון אלה ערומה ולא בשבת הי' כוס ה' מרדכי ואם. אלא בשבת הי' כוס ה' כלבון המן:

חדושי גאונים

פלוגתא מ"ל כל הנלוגי ס"ו ס"ב מהבתחלה עבוד אלהים אחרים אחיכם לא אחרים עד בדר סעלות על עצמו בסתלמקו מתנה ויהי כוסה לעומה ע"ז לאוים בוסה לעומה ע"ז כל הולאו לסמוך לת בכל לבבך לא אחרים לבם לכבד לא אחרים הפך הזן ואחרים אחר אלהי אחר לב

נאון יעקב

הפלא אוך יהול הרבע לסמוך לסמוך בסמוכה לון מרדכי ולון המן בסוה. אחר שבעים מתחלפים דעותיהם מקום אל הלום. אמנם בחרדים ומרגיע כי הרבע הוליא בתוחים בלים מבסמ"ק הבמוכה הוים בזה. ברבע יין שוכה חבר ומבשבת יום מאלה בנת ישראל בלבד לעמוד בזמנים. כי לעמוד בל מגמת אל אותו רבע ישראל בשבועה. ע"ז

א ס"ל ג"ג כר:

בערה בו מאי שלחה ליה דדלקה ביה חמתיה ואזלא) [אמאי דלקה ביה כולי האי] אמר רבא שלחה ליה *(בר) אהוריריה דאבא אבא לקבל אלפא חמרא שתי ולא רוי והאי גברא אשתטי ליה מחמרא מיד וחמתו בערה בו :

יד שם ויאמר המלך לחכמים יודעי העתים מאן חכמים רבנן יודעי העתים שיודעים לעבר שנים ולקבוע חדשים • כדת מה לעשות אמר להו דיינוה ניהלה אמרי היכי נעביד נימא דליקטלה למרד מפכח ליה חמרא ודכיר לה ובעי לה מינן • נימא ליה לשבקה השתא לימא לא איכפת להו בזילותא דילה ומלכותיה • (אלא מוטב ניסלק נפשין) אמרו לו מיום שחרב בהמ"ק וגלינו מארצנו ניטלה עצה ממנו ואין אנו יודעין לדון דיני נפשות אלא זיל לגבי עמין ומואב דיתבי אדוכתיהו כחמרא דיתיב על דורדייה (ולא פג טעמיה) וטעמא אמרו ליה דכתיב (דומיה מח) שאנן מואב מנעוריו וישקט הוא אל שמריו ולא הורק מכלי אל כלי ובגולה לא הלך [על כן עמד טעמו בו וריחו לא נמר] • מיד והקרוב אליו כרשנא שתר אדמתא תרשיש מרס מרסנא ממוכן א"ר לוי פסוק זה כולו על שם קרבנות נאמר כרשנא אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע כלום הקריבו לפניך עובדי כוכבים

אמאי דלקה ביה סולי האי כו' • דהענין כפול ויקלוף וגו' וחמתו בערה בו ולפסר מדקדק כן מלשון בו דמשמע שחמתו בעצים בדבר שתלוי בו דהיינו שלשלה בדברה לקרותו אהוריריה דאבא כו' והכאה גברא אשתטי כו' ולא קרלה לו אותו מלכא : מאן חכמים רבנן כו' • מלינו לשון חכמים בלו"ש כמו ויקרא פרעה לחכמיו וגו' אבל יודעי עתים לא מלינו רק בחכמי ישרא"ל כמו"ש ומבני יששכר יודעי בינה לעתים גו' וסם מכלל שהדרין שהיו דיני נפשות בזמן שבהמ"ק קיים ולכך א"ל דיינוה ומולה מלינו שהו בה אלא ממוכן פסק דינה כדכתיב לא על המלך וגו' ש"מ דלא רלו לדונה מטעם דהיכי דייינו כו' וא"ל זיל לגבי עמון ומואב דיתבי כו' ולפסר דאלא הסריס דחביב היה מהם מעמון ומואב כמו שהיה ממוכן זה הגון מעמלק : כל הפסיק על שם הקרבנות כו' • כפרש"י והקרוב מלשון הקרבת קרבן עכ"ל והיינו מעשה דלפי פשוטו ה"ל למכתב והקרובים אליו בלשון יחיד ובמקום אחר ס"ל דלא מסמע דברי איכ דבר הקב"ה כו' ובתרגום אותה נמי הך דרשה וכמ"ש דהכרגום אותה נמי כל הנה מלכי הרשעים הם מתקנים כך והקרוב אליו כרשנא ז"ל לדונה הם בעצם תנא תיקון הגאולה כי מי לנו יתקן נ ד ו ל י ס כרבנים לשומת כל מי שקלקל וגרמם סורעות לאחרים ואמר כרבנים ומתרגם ואמר אות לן אל כולמר לנו בני הגלות בדורותיהו אלה ישלנו עלינו כל נאדר מ"ו בעבים תנא תיקון הגאולה כי מי לנו יתקן נ ד ו ל י ס כרבנים לשומת כל מי שקלקל וגרמם סורעות לאחרים

בן שהאיר עיניהם של ישראל בתפלתו בן שמעי בן ששמע אל תפלתו בן קיש(בן שנקש)[שהקיש] על דלתי רחמים ופתחו לו • קרי ליה יהודי וקרי ליה ימיני קרי ליה יהודי אלמא מיהודה קאתי וקרי ליה ימיני אלמא מבנימין קאתי אר"נ "מרדכי מוכתר בנימוסו היה "רבה בר רב הונא ורבה בר בר חנה משמיה דרבי יהושע בן לוי אמרו אביו מבנימין ואמו מיהודה ורבנן אמרי משפרות מתגרות זו בזו משפחת יהודה אומרת אנא גרמית דמתילד מרדכי דלא קטליה דוד לשמעי בן גרא ומשפחת בנימין אומרת מני קאתי רבא אמר כנסת ישראל היא דקאמרה להך גיסא ולהך גיסא ראו מה עשה לי יהודי ומה שילם לי ימיני • מה עשה לי יהודי [דף יג ע"א] דלא קטליה דוד לשמעי בן גרא שאלמלא (לא) היה שמעי בן גרא וקטליה דוד לא הוה מתיליד מרדכי דמקני ביה המן וגרם ליה צערא לישראל ומה שילם לי ימיני דלא קטליה שאול לאגג שאלמלא (לא) היה אגג וקטליה שאול לא הוה מתיליד המן (דמקני ביה מרדכי) וגרם ליה צערא לישראל • ור' יוחנן אמר לעולם מבנימין קאתי ואמאי קרי ליה יהודי על שם שכפר בע"ז שכל הכופר בע"ז נקרא יהודי שנאמר (דניאל ג) איתי גוברין יהודאין די מנית יתהון בעניניכם ואתמונהון היה כסיל ליה לקבץ את כולם הכל יודעין שלא יפא אלא אחת ואת כולם יבטל מאן דהוה ליה ברתא לאמרה: מוכתר בנימוסו היה. בשמות נלוים • נימוס שם בלשון יוני: (כעדי) [נעדי] לא נרסינן וה"נ אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יהושע בן לוי וכו' (ולית הנרסי כעדי רבב"ח שהוא מוכתר בנימוסו שהוא קורין בר בר משום יקרות כעדי כמו כהדי כמו עדא אמרה הדה אמרה ולינו מפי מורי): דלא קטליה דוד לשמעי • שהיה חייב מיתה: לאידך גיסא • לגשקה ולא לנשבח לים יהודי ולים ימיני נרמז לי עבר הזה: איתי גוברין יהודאין נו' • וסיפיה דקרא לאלהך לא

תוספות

כל הכופר בע"ז נקרא יהודי שנאמר איתי גוברין יהודאין • תימה אימא שקרלים יהודאין לפי שהיו משבח יהודה כדכתיב ויכו בהם מבני יהודה דיעאל חגגיה מיעאל ועזריה וי"ל דאתיא כרבי שמואל בר נחמני דאמר בפרק חלק (סנהדרין נג:) דיעאל מבני יהודה חגגיה מישאל ועזריה משאר שבטים:

בן קיש הוא אלא בן גרא הוא כדלקמן: בן שהאיר עיניהם כו' • כמ"ש ליהודים היתה אורה וגו' וכן שמעי ע"ש שמעו הקב"ה כו' הקיש בתפלתו על שערי רחמים כו' כי כבר נעלו שערי רחמים בדמרשין במדרשות שנזר עליהם כליה לולי תפלתו של מרדכי ומדיקים שבאותו דור שנפתחו

עיין יעקב

בתמת מדוקדק, בתרגום שיחם בן גרא: רבי יהושע בן לוי אמר מבנימין ואמו מיהודה ובכנן אמרי משפרות מתגרות זו בזו • מלאם דרבנן פליגי על רי"ל דסבירא להו דלא היו מתחתנים זו בזו דק"ל בקרובין שני משפחות מתגרות זו בזו אין מיחסין מן המשפחה לדבקן בתגרתה: מה עשה לי יהודי ומה שילם לי ימיני • הלא עב דוד לשמעי בן גרא הוא מ"ה לא עבד דוד לשמעי בן גרא מפני כי יהודה בלעם אמרו מלוכה ויעש ולולי ה' מיהודה היה לנו אחי מיים מושם שהיה מתחתן ובזו שהוה המלוכה לשאול לכך אמר אלא לי ימיני דהיינו שלא קטליה לאגג ושבר אל ליוחי של הקב"ה כאשר אמר לו שמואל ולכך עשלה ממנו המלוכה: לא

דיקא בן יאיר בן שמעי שהתם דורש בן שהאיר עיני עיני בתפלתו בן שמעי ה' בקול שמעו שליו שם מואר אלא שם הטעם לאחר מיהודה ולא מיהודה ולא מיהודה ולא ימיני שלא מבנימין קרא לו אלא מיהודה ולא מיהודה ולא מיהודה ולא ימיני אלמא מבנימין קאתי ולא יהודי ולא ימיני ע"ש יהודה מלך הבנימוסו שהיה משוב ולולי ממנו מלכים וחזו מוכתר בנימוסו דהיינו שלא ע"ש יהודה מלך הבנימוסו שהיה משוב ולולי ממנו מלכים וחזו מוכתר בנימוסו דהיינו שלא בנימין לכך בכתיב בנימוסו דמה עניין זה לזה ומיהו יש לישבו שהוא שם הטעם שנקרא בנימין לכך בכתיב בן

מרוך ולא נוץ כו' ע"ש: א"ת נבח אלא נביח כו' • פי' לאמה כדאמרינן בעלמא קריתי לאמתי ביתי]: שהיתה מונה בהן ימי שבת • ומדכתיב הרלוויות לה דרים לה דהייט שהיו לאויות לה לדעת ובתרגום מפורש שהיו להן שמות כפי מעשה כל יום מימי השבוע ע"ש:

שהאבילה מלאכל יהודי • דהייט שהיה לה מלאכל עם ערוותיה משלה הגשים ומפורש בתרגום דגם ערוותיה לדקיוות היו אלא לאכול דבר איסור ומ"ד שהאכילה קדלי כו' דהייט שהיה ליהן לה מלאכל משלר יהודים לו שיהה ליהן לה מלאכל שמן וטוב ומתוך חומסה אכלה כפרש"י ומ"ד שהיה לה לאכול בזרעונים כמו שמלינו בלדיקים:

יהושע בן קרחה אומר אסתר "ירקרוקת היתה וחוט של חסד משוך עליה. כי אין לה אב ואם (וכתיב) ובמות אביה ואמה למה לי אמר רב (חסדא) [אחא] עיברתה (אמה) מת אביה ילדתה (אמה) מתה אמה • לקחה מרדכי לו לבת תנא (דבי) [משום] ר"מ אל תקרי לבת אלא לבית וכן הוא אומר (שמואל ב' יב) **ולרש אין כל כי אם כבשה אחת קטנה אשר קנה ויחיה ותגדל עמו ועם בניו יחדו מפתו תאכל ומכוסו תשתה ובחיקו תשכב ותהי לו כבת משום דמפתו תאכל ותהי לו כבת אלא בבית הכא נמי לבית • ואת שבע הנערות הראויות לתת לה • אמר רבא מלמד שהיתה מונה בהן שבעת ימי שבת: מז שם וישנה ואת נערותיה לטוב אמר רב שהאבילה מאכל יהודי. ושמואל אמר *)שהאבילה קדלי דחזירי ורבי יוחנן אמר שהאבילה זרעונים וכה"א** (דניאל א) **ויהי המלצר נושא את פת בגם יין משתיהם ונותן**

*) כד' וויטיצא ליתא לגיכה שהאבילה ועי' בהרי"ף.

עין יעקב

לאוכיתה ולאבון עליהם בגולה כדכתיב אים יהודי אים עוד אים לבגון עליהם בדאיתה במדרש אסיה רק מרדכי לבד דהייט אים יהודי אים לו שלאה ברות הקדש דעות אמן שזה מי אחסר לטות אפלתו אל אמן אלא על יזו לבך הגלה מעמו: שהיתה מונה בהן שבעת ימי שבת • ולא קאמר ימי שבוע לומר שמנה אותן מ' בשבת אבי בשבת עד שבת דלדך שבותבון בשבועות וגבשיון לחלאות אבל ימי השבוע אם בשביל השבת שבוא אותה ושיקר לימי השבוע ואיא איתה הסיפון אל ואתי אשיתה מבזה אלה שבת ואיא כיבדיה את השבת לכך הגלו ואתי כמו אמלך שבת בשבל חילון אבל אלקוש מן: **קדלי דחזירי** • אפשר לומר שהתיר לאכול זאת דאמרינן ואכלת את אבל אחיכון וזה הוי אבל ואתי אל"ל דאמרינן בש"ס התולין דף י"ז ע"א ובתוס מלאתם כל טוב זה קדלי דחזירי עיין בתוספות:

בערב

משמעה שבראה לקרותו אב מת אביה ולא היה לה אב וכן כשילדתה אמה מתה ולא נקראת לה אב אין לה אב ואם עכשיו בשבת מרדכי לקרותה לו לבת אחיו כדכתיב אמרו אחיו לו לבת • מאחר דכתיב כי אין לה אב ואם אלא לגמדנו בת שאפי' יום אחד לא היה לה אב ואם וכשיגיע אליה אביה ואמה אמר לה אחיו לבת אחיו אם אמר אביה ואמה למה לי אמר רב (חסדא) [אחא] עיברתה (אמה) מת אביה ילדתה (אמה) מתה אמה • לקחה מרדכי לו לבת תנא (דבי) [משום] ר"מ אל תקרי לבת אלא לבית וכן הוא אומר (שמואל ב' יב) ולרש אין כל כי אם כבשה אחת קטנה אשר קנה ויחיה ותגדל עמו ועם בניו יחדו מפתו תאכל ומכוסו תשתה ובחיקו תשכב ותהי לו כבת משום דמפתו תאכל ותהי לו כבת אלא בבית הכא נמי לבית • ואת שבע הנערות הראויות לתת לה • אמר רבא מלמד שהיתה מונה בהן שבעת ימי שבת • ולא קאמר ימי שבוע לומר שמנה אותן מ' בשבת אבי בשבת עד שבת דלדך שבותבון בשבועות וגבשיון לחלאות אבל ימי השבוע אם בשבל השבת שבוא אותה ושיקר לימי השבוע ואיא איתה הסיפון אל ואתי אשיתה מבזה אלה שבת ואיא כיבדיה את השבת לכך הגלו ואתי כמו אמלך שבת בשבל חילון אבל אלקוש מן: **קדלי דחזירי** • אפשר לומר שהתיר לאכול זאת דאמרינן ואכלת את אבל אחיכון וזה הוי אבל ואתי אל"ל דאמרינן בש"ס התולין דף י"ז ע"א ובתוס מלאתם כל טוב זה קדלי דחזירי עיין בתוספות:

ואת שבע הנערות הראויות לתת לה • אמר רבא מלמד שהיתה מונה בהן שבעת ימי שבת • ולא קאמר ימי שבוע לומר שמנה אותן מ' בשבת אבי בשבת עד שבת דלדך שבותבון בשבועות וגבשיון לחלאות אבל ימי השבוע אם בשבל השבת שבוא אותה ושיקר לימי השבוע ואיא איתה הסיפון אל ואתי אשיתה מבזה אלה שבת ואיא כיבדיה את השבת לכך הגלו ואתי כמו אמלך שבת בשבל חילון אבל אלקוש מן: **קדלי דחזירי** • אפשר לומר שהתיר לאכול זאת דאמרינן ואכלת את אבל אחיכון וזה הוי אבל ואתי אל"ל דאמרינן בש"ס התולין דף י"ז ע"א ובתוס מלאתם כל טוב זה קדלי דחזירי עיין בתוספות:

עין יוסף

ואת שבע הנערות הראויות לתת לה • אמר רבא מלמד שהיתה מונה בהן שבעת ימי שבת • ולא קאמר ימי שבוע לומר שמנה אותן מ' בשבת אבי בשבת עד שבת דלדך שבותבון בשבועות וגבשיון לחלאות אבל ימי השבוע אם בשבל השבת שבוא אותה ושיקר לימי השבוע ואיא איתה הסיפון אל ואתי אשיתה מבזה אלה שבת ואיא כיבדיה את השבת לכך הגלו ואתי כמו אמלך שבת בשבל חילון אבל אלקוש מן: **קדלי דחזירי** • אפשר לומר שהתיר לאכול זאת דאמרינן ואכלת את אבל אחיכון וזה הוי אבל ואתי אל"ל דאמרינן בש"ס התולין דף י"ז ע"א ובתוס מלאתם כל טוב זה קדלי דחזירי עיין בתוספות:

הרי"ף

בבשה אחת • זו בת שבע: **ואת שבע** הנערות שהיתה מונה בהן ימי שבת • אחת מהן קראה אחד בשבת לשרתה לבת בת: בקיום ע"ש בלע"ז בלע"ז שמנים ומתוך חומסה לא לעגבה (וכתבו בתוס' וחש"ו היא היה איכלת ע"כ): וכה"א • שהזרעונים טובים לדיקים המתאוים לחבדיל עצמם ממאכל טמא: ויהי המלצר נושא וגו' • בדניאל

עין יעקב

ירקרוקת היתה • דהיה אגא חוט של חסד משוך עליה מאת הקב"ה ולכך היתה נראית יפה להאומות ולאחשורוש: ובמות אביה ואמה למה לי • מאחר דכתיב כי אין לה אב ואם אלא לגמדנו בת שאפי' יום אחד לא היה לה אב ואם וכשיגיע אליה אביה ואמה אמר לה אחיו לבת אחיו אם אמר אביה ואמה למה לי אמר רב (חסדא) [אחא] עיברתה (אמה) מת אביה ילדתה (אמה) מתה אמה • לקחה מרדכי לו לבת תנא (דבי) [משום] ר"מ אל תקרי לבת אלא לבית וכן הוא אומר (שמואל ב' יב) ולרש אין כל כי אם כבשה אחת קטנה אשר קנה ויחיה ותגדל עמו ועם בניו יחדו מפתו תאכל ומכוסו תשתה ובחיקו תשכב ותהי לו כבת משום דמפתו תאכל ותהי לו כבת אלא בבית הכא נמי לבית • ואת שבע הנערות הראויות לתת לה • אמר רבא מלמד שהיתה מונה בהן שבעת ימי שבת • ולא קאמר ימי שבוע לומר שמנה אותן מ' בשבת אבי בשבת עד שבת דלדך שבותבון בשבועות וגבשיון לחלאות אבל ימי השבוע אם בשבל השבת שבוא אותה ושיקר לימי השבוע ואיא איתה הסיפון אל ואתי אשיתה מבזה אלה שבת ואיא כיבדיה את השבת לכך הגלו ואתי כמו אמלך שבת בשבל חילון אבל אלקוש מן: **קדלי** דחזירי • אפשר לומר שהתיר לאכול זאת דאמרינן ואכלת את אבל אחיכון וזה הוי אבל ואתי אל"ל דאמרינן בש"ס התולין דף י"ז ע"א ובתוס מלאתם כל טוב זה קדלי דחזירי עיין בתוספות:

עין יוסף

ואת שבע הנערות הראויות לתת לה • אמר רבא מלמד שהיתה מונה בהן שבעת ימי שבת • ולא קאמר ימי שבוע לומר שמנה אותן מ' בשבת אבי בשבת עד שבת דלדך שבותבון בשבועות וגבשיון לחלאות אבל ימי השבוע אם בשבל השבת שבוא אותה ושיקר לימי השבוע ואיא איתה הסיפון אל ואתי אשיתה מבזה אלה שבת ואיא כיבדיה את השבת לכך הגלו ואתי כמו אמלך שבת בשבל חילון אבל אלקוש מן: **קדלי דחזירי** • אפשר לומר שהתיר לאכול זאת דאמרינן ואכלת את אבל אחיכון וזה הוי אבל ואתי אל"ל דאמרינן בש"ס התולין דף י"ז ע"א ובתוס מלאתם כל טוב זה קדלי דחזירי עיין בתוספות:

חדושי גאונים

בת אביהאל הסמוך לת דעשה מגנד לאיל אחיש אל מאיד שוסיון וכן זאת אחשוב בכונת המסורה כי אלה לה כרלות המלות לכרלות לת עבדך. כי לכרלות העמים וסבריס לת ריסים. ג' הכרלות לת אסתר ולגות אתר ויסיס בעמון אלמסיס לכרלות לת עבדך ישראלאת גדלך ממה שבטוב לב המלך כיון שבו הטוב ישראל אמר לבניה לת ואתי ואתי לכרלות לת יוסיס ולמה סיס

גאון יעקב

אחיש לשמות שוכב פוסט עלבון לכרלות לו מרגלון שבוא סיון טהרה ואתמת הוא טמא. וכן ואתי הרלה שבוא עבדה כרגלי. ממה אגלה אחיש ערומה לגות אל מבשה סיון. אבל כאמת סיה אמלה. כי דשבוא אחר כי אל ישראל וכל מבשה לם לם בשם. וכל מוגמה סיה לבשיל לת אשתו. ס"ס. לומר כי סיוסי בא לם אחיש אל אחיש לם לם. ולמה יכלל. אבל כאמת ביאר כי סיון ישראל

ח כ"ב קכג ח׳ • ב פסיחתא ולא"ר סי׳ כד וש"ס: ג כ"ר ס׳ ט ג: ד זכמיס קנ ט"ח:

הדרשי גאונים

לא תמות ושמי לבל יבוז כשמש בעליון בעיניכן יבעל בשבח מבריו כי אתרי רבים לשנות ולהיכבד הבה אחתר ותמנון תחת ושמי ואין זה כ"ל מרב לה׳ ניקמת דם בני ישראל אבל סיה עדיד סמן לשמון על המרן כמיס על כן מעתה פ׳ נאמת יבן תמות ושמי ויקום תחתיה מי שאתה כא לשרנו תשנים לשרנו ואותנו תוצא מתוך הספרה. וכמה מנוח לא עניין המאמר והוא שוקקה לרבי לוי מי כמיס פסוק והקדוש אנין בין הדקיקים כי אתר פסוק ואומר המלך לחכמים מי׳ סיס

גאון יעקב

ויחוש כי בכל מוקד אחר כחוב ושעולם יעיל בכוכו. אם ישראל שמרים מצוים מהם יש להם הקנה. ומלילה לכוסך לא מיעוש הכוכב כמשיעו וכמה בגלות בכל מה שיו לת שמם כי הדיחיהו לשמוכם בס. שזכל אבל נתעבדו בגמת אתרן בתמוחר בס׳ שזרא ומתנוים וא"כ סיו מתלם על מתלם. ובסיס הבל תלוי אם שיו לת לשמם והרבו גוכר אבל אם שמרו לת לשוכם ובכר הכוכ. ואתר כי בתגרת הרשעות של אותו רשע הזיהל לבוים בל אוש כי ומדבר בלשון עמו ממילא הוס הפקודים עם הסיהודים. מדברו בלשון עברית דוקא. כי סיס אלהי ג׳ המלוניות שלת שיו לת לשוכם. ובכר על מיעוש הרע שבאלו בגות אתרן. ובכל ישראל:

(מאלקטן וכי"ש)

מ"ג כ"ב ל"ד ל"ה לתחר רבים סוף פ׳ ו׳ ולקיל לתחר פסוק זה: ב בעלקוש איתה מאי אחר: ג כי אם היה מתנה קוים כריתה הפחות היס קבה לשם לשנות המכה מפני קשותה:

הדרשי גאונים

לאור לבנות פסוק כבת מה לעשות וכו׳ בלתר הקרעו לשנות הדם ממה שקלאם שומרי הסף שים בזה מי מממעות כדעת המפרשים אם שומרי בית המלך מבחוץ במקום סף הבית כי כן דרך המלכים שלא ילך אדם לבית המלך שלא בדרכות וכמוהו ודיים על הסף והוא בלה בסף הבית ושומרי הספים לתלת ואם מלבון מחרב וכמוהו מן הדם אבר בסף ועוד הרבה ולזה קאמר ע"י שהיו שומרי הסף שומרי פלגרים של מלך וכמו"ש בתרגום היו שומעין דבר שבוע לבוים ואמרו שלא ראוו שיבה בעיניו בת ומעיל אדם בספל כו׳ הייתו שומרי הסף שהיו מדבר בהקרוב אלוו ולומר כי יתבכון אלוו בלבבם אל דבר מעוון בעות לבבם אל דבר מעוון

גאון יעקב

אחר הדברים שבתת הקרעים כ"ם והקיים רשותה למבם. הלבבכ"ל אין הקרים מבם ולשבאל אלה מ"ב בוכת רשותה ובלוה"ע מבה אוהן ואחר כך רוצה אוהן. המתחר בעצמה ולא ע"י שלוחה והדמיונו כדוד שאחר לא הכיר אני בדברים ברכות אחר: ב. כי אם היה מתנה קוים כריתה הפחות היס קבה לשם לשנות המכה מפני קשותה:

יד יוסף

א כ"ל ס"ל ס"ל לתחר רבים סוף פ׳ ו׳ ולקיל לתחר פסוק זה: ב בעלקוש איתה מאי אחר: ג כי אם היה מתנה קוים כריתה הפחות היס קבה לשם לשנות המכה מפני קשותה:

הדרשי גאונים

לאור לבנות פסוק כבת מה לעשות וכו׳ בלתר הקרעו לשנות הדם ממה שקלאם שומרי הסף שים בזה מי מממעות כדעת המפרשים אם שומרי בית המלך מבחוץ במקום סף הבית כי כן דרך המלכים שלא ילך אדם לבית המלך שלא בדרכות וכמוהו ודיים על הסף והוא בלה בסף הבית ושומרי הספים לתלת ואם מלבון מחרב וכמוהו מן הדם אבר בסף ועוד הרבה ולזה קאמר ע"י שהיו שומרי הסף שומרי פלגרים של מלך וכמו"ש בתרגום היו שומעין דבר שבוע לבוים ואמרו שלא ראוו שיבה בעיניו בת ומעיל אדם בספל כו׳ הייתו שומרי הסף שהיו מדבר בהקרוב אלוו ולומר כי יתבכון אלוו בלבבם אל דבר מעוון

אדונים על עבדים • ויקיף פרעה על שני סריסיו: לשון טורסי • מלאה דם נדותה לחכמים כמו שהיתה באמנה אתו משום דהיתה יושבת גם מן בחוץ של מרדכי ויחא דקאמר אחר שהיתה שומרת מחיקו של בתעמים המטה ומלא לשתות: והלא אין משמרתו כו׳ • אני ממונה אחשורוש בכל יום בעת נדותה אחר כך כשבאתה לעבד בחיקו של מרדכי אחרת: אחר הדברים האלה גדל

יח שם ״בימים ההם ומרדכי יושב בשער המלך קצף בגתן ותרש (אסתר ב) א״ר (אחא) [חייא] בר אבא א״ר יוחנן הקציף הקב״ה אדונים על עבדים לעשות רצון צדיק ועבדים על אדוניהם לעשות (רצון צדיק) [נס לצדיק] • אדונים על עבדים דכתיב (בראשית מא) פרעה קצף על עבדיו לעשות רצון צדיק ומנו יוסף דכתיב (שם) ושם אתנו נער עברי וגו׳ • עבדים על אדוניהם דכתיב קצף בגתן ותרש שני סריסי המלך משומרי הסף לעשות (רצון צדיק) [נס לצדיק] ומנו מרדכי דכתיב ויודע הדבר למרדכי • א״ר (חייא בר אבא) [יוחנן] בגתן ותרש טרסיים הוו והיו מספרים לשון טורסי ואומרים זה לזה מיום שבאת זו לא ראינו שינה בעינינו בא ונטיל ארס של סם מיתה בספל של מים כדי שימות והם לא ידעו שמרדכי מושבי לשבת הגזית היה והיה יודע שבעים לשונות א״ל והלא אין משמרתי ומשמרתך שוה א״ל אני אשמור משמרתי ובשמרתך והיינו דכתיב ויבוקש הדבר וימצא שלא נמצא במשמרתו: יט שם אחר הדברים האלה גדל המלך אחשורוש [2](אחר מא׳) [אמר רבא] אחר שברא הקדוש ברוך הוא והקדים רפואה למכה דאמר רבי שמעון בן לקיש [3]אין הקדוש ברוך הוא מכה את ישראל אלא אם כן מקדים וברא להם רפואה בתחלה שנאמר (הושע ז) כרפאי לישראל

אדונים על עבדים • בתרגום שאחר אין לאחר מגדת מולדתה [7]כאלה זוה עליה מרדכי א״כ אין מובן לומר ולא מאחר מרדכי לאחר בתרגום אלה אם לא בעצמה ובכבודה לגלות ודאי דם לאחרות לחכמים כמו שאמר קודם כאחר זוה עליה מרדכי • וע״ק מאי כאחר שיהם בתמנה הוה מאי אחר שיהם ולפתות אל״ל כאחר שיהם עושה בתמנה אחרת ועי״ק מאי כאחר שיהם בתמנה אחרת כי בתמנה היא שאחר מרדכי אחרון אחרון אם כן מאי כאחר שיהם

[א]מהרש"א ר"ה ר"ה שבו' באדר. סוף פ"ק דקדושין (נח ע"ב):

יד יוסף
א קדושין לח ע"א סוטה יב ע"ב: ב עי' תני' בגמ':

חדושי גאונים
היה מה שבלבל על ישראל ואמר כרשא וכו' והוא הנס כתבו הסנהדרין וגם בגמ"ר בגמרא אחר נכתוב לפנים בס"ד כי על שון הסנהדרין ת"ו לו נתתיהו ת"ו לו ישראל בנפשם וכנס אחר בשלוח מלך מוסמלא נס ז' סוגים. אחד אחר תשלו בכרסור ומתבנס על פניהם לו על איסורי מתלנים. ב' אחר תשלו בדבור. ג' ויאכלו נגלה ובריפסי ד' אחר רגים שנו

גאון יעקב
גדולים ישל ולולו כן פרקלישין של אחד השובה ומע"ש דיוונו הז"ל בתחרס פרקלישין גמ'. ר מ ר ו אלו הם מתכ. כי הגם בי במלחמי מעלה מעלי ושל ומעיטים לדבר לפני המלך יח' שמו. לפני תמיה מה. הארם מתחלין מן הכרכין הוה סוף עדיין לא הסם הם מקבלה אלו ומעיטים לדבר לפני המלך יח' שמו. לפני תמיה מה. הכרכין הוה סוף ומסבר הוה מקבל בחדר ולא ידע אבל אם מי: ישנו אם אחד מאחר ומוסיר בין העמים. ג"ל הסיר מומת המן ע"ד דתיקנו מ' מיומים על פסוק בי מארבע דומות

ראוי שיהי מומר כי אחד בגילה שהוא ממארתו לשקוח מלך אינו ליגן לכך בא ושקרו הם בגמרא בשלוח מלך מוסמלא נס ז' סוגים. אחד כדי בשלבל המלך מוס לשתות הכף יקן לו תכרו הסס לשלוח אל המיס כי אינגלה בהם הרבלון לשות הסס בידו מן הרגשו בו אבל בשבל המלך מוס וזה מבית המיס הוא תכרו הסלוך אל המיס הס המות וכיון בגילוה בשלחה מקום יאמה הוא תכרו מקום בעבודתו אחרת ע"כ אל אלו אמור ומסמרתי ומסמרתי לומר אבל אבדו עבודתו ואם אלכם לנגדך לעמוד אחד ממסמרתי ואמיון לך הסס לשלוח אל הוא הסס ממסמרתו ונעבודתו לפי שהלך לו ליסר מי שהיו מדע אלא אלך מעקום מסמרת עבודתו אלא כדי להשקות אל מלך דבר אחלה במרדכי כו' : ולכאה

ענף יוסף
שאתה רואה כאבר ייסר אים את אם בנו. יתשוב מוסף מכאתו: גא כן אם איש אחד עם יעבוד אל תשוא בכל: הן יאל עוון ומוכו כמו אפסקו עון. והעוים הסוא בעלם

אל המלך לעשות מספר תרון. בדבר אחוא מוגע למלכות עלמו מבלי יאמרך למלך בוגדני: בדבר אחוא מוגע למלכות עלמו מבלי יאמרך למלך בוגדני: ולא מלכי בעלי המספר הוא הסך אחדם יוכיב בדתי פרס ומדי ולא יעבור. ומ"ר אחר העלה הישועה היה יכול אחשורוס לעשות המספר נחון לבנתן ותרם סיו גדולים יותר מהמסה רוחי פני המלך. אשם לא היה יכול לבפוא בעלמו היה הדבר קצה מאד לעשות המספר נחון בגדים גדולים כאלה. ולכך בגראה אחשורוס את הסובה הגדולה עשה לו סמן בהתן אחדם. שהיה יכול לעשות המספר נחון בגדי שהיתה מלכה בת מלכים גדולים ובגדים גדולים ובגדים גדולים לו אל חתלים. סברי כאחד אמר תרבוגם גם הנה הען אחר עשה המן למרדכי אחר ברבוגם ומזכר אלכה. כי דבר מלכות דינו לאחת מלכיהו עלמו. וסוכ הען אחר הוכן למרדכי הוא דבר מלכות שברי מרדכי דבר טוב אל המלך. ויאמר המלך ל"כ איפה הוכנו עלו. אמנם לוני עלמו אל ממונן בעמאמר יאל דבר מלכות מלכיהו מי יודע אם לשת בזאת היו חולין את המן על הען ומבלתי היות דבר המלך לפני יודעי דת ודין והאבבר קרוב שהיה ויגל. שהיה המן יכול לומר לא יודעתי בעמרדכי רלה לגיל המלך ממנה. והא אחיה אלא בעיל בעלמו למלך רק סיפר דבר זה לאחבר כמו שמסבר אחה הדבות לרעו ומכיון אל קר יון שהיה לו לאחשורוס לעות דין נחון בעלמו. יון שאמר תלוהו עלין. ויתלו אחו. וחכו שאמר בעל המאמר אחר שברא רפואה למכה: ואחרי כך וגגלה עון אפרים ע' ואח"כ וגגלה עון אפרים ע' מי

עין יעקב
ג"ל מנ"מ אם הרפואה הוא מקודם לו גא אפשר לומר דאם הרפואה בא אחר המכה נעשה ע"ש מקומו נלקח וכן אם הרפואה בא אחר שכבר נעזרה בהמיתם ומרדכי היה מגיל אל המלך מה הוא דומיים בעשה בעבור כדי להגיל אל עלמו ואיכו אי בהגלתו ולא היה מגבל אוהו ומשביל לאמן אבל שכאיו אחשרפוחה היה מקודם נאבד מדבר מרעה לעוכה: בתחלה במרדכי לבדו: כ"ל דבר ח' כבר ב' ובמ"ר בעבור אחשרפוחה אבל אמנם אחר אמר אמר רבא בתחלה במרדכי לבדו ואח"כ בעם מרדכי מאן נינהו רבנן ולבסוף להשמיד ולהרוג ולאבד את כל היהודים. הפיל פור הוא הגורל. תנא כיון שנפל פור בחודש אדר שמח שמחה גדולה אמר נפל לי פור בירח שמת בו משה רבן והוא לא ידע "שבו' באדר מת משה רבינו ובו' באדר נולד משה רבינו. ויאמר המן למלך אחשורוש ישנו עם אחד אמר רבא ליבא דידע לישנא בישא כהמן ג"א"ל תא ואיגרי בהו א"ל מתירא אני שבל המתגרה בהון אלהיהם עושה עמו דין. א"ל ישנו מן המצות. א"ל אית רבנן בגוייהו דמבעו עלייהו רחמי אמר ליה עם אחד הן ושמא תאמר אעשה קרחה במלכות מפוזר ומפורד מפוזרים הם בין העמים. ושמא תאמר איבא מניייהו פירי. ומפורד כפרדה זו שאינה עושה פירות. ושמא תאמר דאיבא חדא מדינתא מינייהו (או אסברתא חדא מיניייהו. בין העמים. או שמא תאמר חוץ למלכות הם ואי אתה יכול להם) ת"ל בכל מדינות מלכותך. ודתיהם שונות מכל עם דלא אכלי בהדן ולא שתו בהדן [ולא נסבי מינן] ולא מינסבי לן מינייהו. ואת דתי המלך אינם עושים דמפקי ליה לכולא שתא בשה"י פה"י (ולא יהבי כרגא למלכא). ולמלך אין שוה להנידם דאבלי ושתו (ורוו ונפקי ויתבי בשוקא) ומבזו ליה למלכא (דבר אחר ולמלך אין שוה להנידם שאם) [ואפי'] נפל זבוב בכוסו של אחד מהם זורקו ושותהו ואם אדוני המלך נוגע בכוסו של אחד מהם חובטו בקרקע ואינו שותהו. אם על המלך טוב יכתב לאבדם ועשרת אלפים כסר כסף וגו' אמר ר"ל גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד (זה) המן הרשע לשקול שקלים על ישראל לפיכך הקדים שקליהם לשקלי המן והיינו דתנן "באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים. ויאמר המלך להמן הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך א"ר אבא (בר כהנא) [דף יד ע"א] משל דאחשורוש והמן למה"ד לשני בני אדם אחד יש לו תל בשדהו ואחד יש לו חריץ בתוך שדהו אמר בעל התל (לבעל החריץ) מי יתן לי חריץ זה (בתוך שדי) [בדמים] ובעל חריץ אומר מי יתן לי תל זה (בתוך שדי) [בדמים] לימים נזדווגו שניהם אמר לו בעל החריץ לבעל התל מכור לי תילך א"ל הלואי טול אותו בחנם. ויסר המלך את טבעתו

המלך. ואמר ולמלך אין שוה כו' כפי פסביה לא הוא"ל רק ואין שוה להניחם ומדכתיב ולמלך ה"ק דאפילו למלך מבזיה ואם תזהיר להניחם: [לפיכך הקדים שקליהם לשקלי המן והיינו דתנן "באחד באדר מוזהרין על הכלאים: ויאמר המלך להמן הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך. אמר ר"ל גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד (זה) המן הרשע לשקול שקלים על ישראל לפיכך הקדים שקליהם לשקלי המן והיינו דתנן "באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים ויאמר המלך להמן הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך א"ר אבא (בר כהנא) [דף יד ע"א] משל דאחשורוש והמן למה"ד לשני בני אדם אחד יש לו תל בשדהו ואחד יש לו חריץ בתוך שדהו אמר בעל התל (לבעל החריץ) מי יתן לי חריץ זה (בתוך שדי) [בדמים] ובעל חריץ אומר מי יתן לי תל זה (בתוך שדי) [בדמים] לימים נזדווגו שניהם אמר לו בעל החריץ לבעל התל מכור לי תילך א"ל הלואי טול אותו בחנם. ויסר המלך את טבעתו

הרי"ף
בסוקשה כתוב מ"ש ויבז בעיניו לשלוח יד וגו' כי הגידו לו את עם מרדכי כיצד הוא מהן טעם לשלוח יד במרדכי מפני שהגידו לו את עם מרדכי לכך אמר לו מרדכי מ"ש כי הגידו לו את עם מרדכי מלשון כלאיב לא קרו לך: משל לבאר בשלוח מלך מוסמלא נס ז' סוגים. אחד בהלוכה אבל אמר המן לאחשורוש אם יאמר לו מרדכי מפני שהגידו לו את עם מרדכי לכך אמר לו מרדכי מלשון כלאיב לא קרו לך: ועל סכלות ס' סכבר נדלו הזרעים קלת ומלן מיכר ושיקרין אותן מבדומיהם בסכלרת ב"ל: משל של אחשורוש ומהן. כלומר יש לנמוד מאחשורוש שלף בדעתו היה לסמוך: מדינתא. מדינה קטנה: ולא נסבי מינן. כפוס: ואת דתי המלך. אנגריות. מס המלך וגולגלות ואדמונות לתן מתנן: דמפקי לשמה בשם"י פה"י. שבת היוס פסח היוס אית בהו רבנן מיגיעו עליהם במעשיהם הטובים א"ל עם אחד כמו שאר העם ואנו אסורין במלאכה: אין שוה. לון נאה ולון חסר להניחם: ומבזו ליה למלכא. ואמרי ה' מלך עולם ועד לבדו גויים מארצו דאפי' מלכא לא קרו לך: משמיעין. ב"ד מכריזין בעיירות שיביאו שקליהם למקדש: ועל סכלא ס. סבבר נדלו הזרעים קלת ומלן מיכר ושיקרין אותן מבדומיהם בסכלרת ב"ל: משל של מלכות בלא מדינות מלכותך. ודתיהם שונות מכל עם דלא אכלי בהדן ולא שתו בהדן [ולא נסבי מינן] ולא מינסבי לן מינייהו. ואת דתי המלך אינם עושים דמפקי ליה לכולא שתא בשה"י פה"י (ולא יהבי כרגא למלכא). ולמלך אין שוה להנידם דאבלי ושתו (ורוו ונפקי ויתבי בשוקא) ומבזו ליה למלכא (דבר אחר ולמלך אין שוה להנידם שאם) [ואפי'] נפל זבוב בכוסו של אחד מהם זורקו ושותהו ואם אדוני המלך נוגע בכוסו של אחד מהם חובטו בקרקע ואינו שותהו. אם על המלך טוב יכתב לאבדם ועשרת אלפים כסר כסף וגו' אמר ר"ל גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד (זה) המן הרשע לשקול שקלים על ישראל לפיכך הקדים שקליהם לשקלי המן והיינו דתנן "באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים. ויאמר המלך להמן הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך א"ר אבא (בר כהנא) [דף יד ע"א] משל דאחשורוש והמן למה"ד לשני בני אדם אחד יש לו תל בשדהו ואחד יש לו חריץ בתוך שדהו אמר בעל התל (לבעל החריץ) מי יתן לי חריץ זה (בתוך שדי) [בדמים] ובעל חריץ אומר מי יתן לי תל זה (בתוך שדי) [בדמים] לימים נזדווגו שניהם אמר לו בעל החריץ לבעל התל מכור לי תילך א"ל הלואי טול אותו בחנם. ויסר המלך את טבעתו

המלך. ואמר ולמלך אין שוה כו' כפי פסביה לא הוא"ל רק ואין שוה להניחם ומדכתיב ולמלך ה"ק דאפילו למלך מבזיה ואם תזהיר להניחם: [לפיכך הקדים שקליהם לשקלי המן והיינו דתנן "באחד באדר מוזהרין על הכלאים: ויאמר המלך להמן הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך. אמר ר"ל גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד (זה) המן הרשע לשקול שקלים על ישראל לפיכך הקדים שקליהם לשקלי המן והיינו דתנן "באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים ויאמר המלך להמן הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך א"ר אבא (בר כהנא) [דף יד ע"א] משל דאחשורוש והמן למה"ד לשני בני אדם אחד יש לו תל בשדהו ואחד יש לו חריץ בתוך שדהו אמר בעל התל (לבעל החריץ) מי יתן לי חריץ זה (בתוך שדי) [בדמים] ובעל חריץ אומר מי יתן לי תל זה (בתוך שדי) [בדמים] לימים נזדווגו שניהם אמר לו בעל החריץ לבעל התל מכור לי תילך א"ל הלואי טול אותו בחנם. ויסר המלך את טבעתו

הרי"ף
זוהות המיים פרסאי אחהכם ח' הוה כסם ש"ח לשוגם בלא זוהות כך ח"ח לשוגם בלא זוהות שהאל ואיהך הוה כפשוטו שהם מפוחדים בכל אהבע זוהות בעבולם וסמן לכם שאחשורוש אמר לו מרדכי מפני שהגידו לו את עם מרדכי לכך אמר לו מרדכי לו ואיני יעלה אחשורוס על בטוי אמר לו מרדכי לו ואיני יעלה אחשורוס אל

דמה שהגון לסח ליתן לו עשרת אלפים נו' והוא א"ל הכסף נתון לך והעם לעשות וגו' הוא ממש כמשל מכור לי תולך והוא א"ל אחשורוש לבעל התל שהוא בדמיון ישראל שלא היה חפץ בהם אחשורוש ודימה את הגוף לבעל החרש והגומא שהוא חפץ בתל להשליכו בגומא וכו' ונתקיים חופר גומץ בו יפול: ואילו הסרת עבדא כו'. הלה נזירת המלך בהסרת עבדא שבו נמסרו להמן כמ"ש והעם לעשות בו כמוב בעוכין ובמרדם אחשורוש היה שונא ישראל ביותר מרגו של עולם דרכו של לוקח ליתן ערבון למוכר ברם הכא כתיב ויסר המלך את טבעתו נו' וז"ש הכא דהסרת עבדא שרשו בו שלמת אחשורוש ביותר היא החזירן לעיטב שעשו הטובה בכל לבם: חוץ ממקרא מגילה כו'. פרש"י וא"ת הא כל תחוכה כבר פסקו הגביאים כו' עכ"ל לא בעי למימר כיון שפסקן הגביאים היה להם רשות להוסיף ל"ח דאון סברא שיהא לאחכמים כח יותר מהגביאים אלא דבל"ח נמי מלאו אכמוס בשום דרשה רמוז בתורה כלתיתא במדרשות אלא הא"ק דאף המ"ח נביאים לא הותירו אלא מקרא מגילה והא דלא הקשי הא דתיקן שלמה עירובין ומצו"ר דאון זה מקרי הותיר על מה שכתוב בתורה דעירובין לוט רק גדר לרשלאת שבת מרה"י לר"ה ונצו"י משום סרך תרומה משא"כ מקרא מגילה וא"ח שהם מלות בפיי עלמם ועוד פרש"י אבל בימי מרדכי היו נביאים חני זכריה ומלאכי עכ"ל מרדכי נופיה היה נביא בפרש"י מש"ע וכן אסתר היתה נביאה בימי מרדכי כדלקמן ונראה דלבך נקט כבא נביאים ונביאות דמקרא מגילה הותירו ע"י מרדכי ואסתר שהיה הוא נביא והיא נביאה: ומה מעבדות לחירות ומגיים שירה כו'. הייט שירת אז ישיר שהוא סיפור הנס הקריעת יס סוף שלאחר מעבדות לחירות ומגיים ק"ו לשירת מקרא מגילה שמספר בו נ"ב הנס מעתה לחיים אבל לענין התל שהוא בדמיון ישראל א

אשת לפידות שהיתה כו' • בכמה כתובים מייחס האמה אחר אחשה כגון יעל אשת חבר הקיני וגם אשת שאול אחיטעם שהיום מפורסם והרבה כמוהו משל"כ הכא דלפי פשוטו לפידות היא משורסמת ביומר כדכתיב והיא שהיתה עושה פתילות למקדש ובזה יכמה לנבואה ולאור התורה שהיתה שופטת את ישראל: מ"ש תחת תומר כו' • דאין זה הודעה למקום שהיא יושבת בכמה אילנות תמרים יש בא"י וקאמר לתמשעינן תחת תומר ולא תחת אילן אחר משום דהתומר אין לו עגפים למעה ואין יחוד ד"א אין לו אלא לב אחד כו' הסיטו לב אחד שלו נזעו טולך ביומר מלמעה למעלה משל"כ שאר אילנות דגם הענפים יש להם לב וגם ומסכה מלכיהן ולכאן: [שנמשכה בקרן ממסכה מלכיהן כו' • כי הקרן הוא דבר המתקיים משל"כ הפך שהוא כלי תרים עולה לשבורה בגבולה: בן עזר ר"ה אמר אל תקרי בלתך כו' משורש ש"ק דכתיב: אל"ש וכי מלאין דמיס בגילה כו' • הכי משמע דגילה הוי מדאמר דוד הם לאחר לו עד אור הבקר וגו' ומה שיש לדקדק בזה עי' בכרפ"ק דפסחים: א"ל בריך שעמך וברוכה וגו' מבוא בדמיוס דמיס תרתי משמע כו' • גרלה דסך דרשה מעשה ידיו מבלין אותו אבל בתוספות מבוא ייחוד כשבלין אנוס לעשות: שמעתי כוונת התוספות שיאלך שיהה מתיילה מבוא יחוד דהא בכל המקומות יש תוכנו ומקבע דלא שייך יחוד כדאיתא בסוף הזיחוון לכך מתקן תוספות כשבלין אנוס לעשות דאז יהיו בעיניך כדאשים בכטוטות ובכרי ובריאי לוכא מבוא יחוד כדאיתא שם נמי בקידושין. ועכ"ל בסוגיא תוספות ע"ב דאיתא בתוספות סוף גיטין דף פ"ח ע"ב ד"ה ולא לפני הדיוטות נחד תוכלא דלא היה דבר רק מלמדה הדיבים כו' הכא שבולה לדון וא"ל אם פ תה רק מלמדה הדיבים לא שיהה בלבד כו' אם לעמוד הדיבים עם כמה תלמידים לזה קאמר בשבלין לפנים לדון דבוי הקבלו עליהם בכבודם לדון כמ"ש בתוספות שם לאיתר תוכלא: רמה בקרנות תוכלא: הענפים המשמע מלמה בחיב כמשך בקרן כמובע ו' משל"ב הפך נשבר ע"ד קרני בלה קרני נחם עמים ינגח ותרוס קרן: אין קדוש כמ' כי אין נלבד אין נלבדך אלא ממדה הקב"ה מדת כ"ו מדת ר"ו מעשה ידיו מבלין אותו אבל הקב"ה מבלה את מעשה ידיו. וכ"ל דא"ב המדרש אתה אמרת קדושים תהיו הסר ממנו המון הבל: כיון דאמרת קדושים תהיו כי קדוש אני ובקדוש כתיב כי אין נלבד אלון נלבדך ת"כ הסר ממנו המון וק"ל ועיין בתוספות דברכות דף י": רוח ונשמה קרבן ובני מעיים וכו'. לא הזכיר נדיים ובכר ונשמות רק קרבים ובני מעיים שבשמחה והרוח תלוי בכם אלם יפתח תו יכתם לחד מהם אני. ובאור זה כי עין. סג' קדושים הוא הקדוש בתרגום קדוש בכמי מרומות כו' קדוש על הרשע ולעולמי עולמים כו': ובגם הכל קדושות בהשמות גם שבהלל כאמרם ז"ל אל תקרי קדוש בשמים ולפלן. ותחת מבא ל"ש מלמעה מקדשין ו ו ת ו

הטתורגמן ח) דיין בערוף גוטער נאמען •

שגלתה שוקה • ותתליה לה [והכבה] ולא שמעה לו כדמסיים ומזיל: לפוקה • לשון כפלון ברכיס כדכתיב (נחום ב) ופיק ברכיס: ס"נ זאת מכלל דאיכא לאחריתו ומאי ניהו מעשה דבת שבע ומסקנא הכי הוה. וס"ש ומסיק לה הכי הוה לך לפוקה שמיפי לכסמל בגיאה אחרת ומאי ניהו בת שבע • ומסקנא הכי הוה סוף שעלתה לו בן אלמא נבואה הוה שנתקיימה נבואתה: בהדי שיתא פילגא • בעוד שהתה מדברת הוא עוה כלומר עם שהיתה מדברת עמו על בעלה הוכיחה לו על עצמה שאם יעות כבל ואלמה: מטייפין • טיפס למרחוק [ודומה מתמ' כתובות פ' נעוף עיניך]: ובמקום ירמיה הכי מתנבא אותו • הכי ירמיה עמד ומשנת ר"נ ליאשיהו שנאמר אשר הוה דבר ה' אליו בימי יאשיהו (ירמיה ג) ולספר נמלא בשנת י"ח ליאשיהו ועליו שלח אגל חולדה • כי המוכר אל הממכר לא יסוב • יחזקאל אמרו והוא מתנבא בתוך י"ח שנה שבין גלות יכניה לחרבות ירושלים ומתנבא שיהיה בעל היובל והמוכר שדהו לא ישוב לו: אפשר טיובל בעל • מצעלו עשרת השבטים בימי יחזקיהו שנאמר (ויקרא כה) לכל יושביה בזמן שכל יושביה עליה ולא בזמן שגלו מקצתן ומצת אתה לומר מצגלו שבט ראובן ושבט גד וחצי שבט מנשה [כבר] בטלו היובלות ויחזקאל מתנבא אחר זמן שיבטל: אלא מלמד שירמיהו החזיקן • באותה שנה שמגלת הספר של דברי הספר אגל חולדה לא הוה ירמיה אלא הוה תמן שהלך להחזיר עשרת השבטים ומגלן דאהדר דכתיב (יחזקאל ז) כי המוכר אל הממכר לא ישוב אפשר דיובל בטל הוא ונביא מתנבא עליו שיבטל אלא מלמד שהחזירן ירמיה ויאשיה [בן אמון] מלך עליהם (מג"ל) דכתיב[פ"ב כג] [ויאמר] מה הציון הלז אשר

[מלמד] שגלתה שוקה והלך דוד לאורה ג' פרסאות ואמר לה השמעי לי אמרה לו ולא תהיה זאת לך לפוקה ולמכשול • זאת מכלל דאיכא אחריתי (אין איכא) ומאי ניהו [מעשה] דבת שבע ומסקנא הכי הוה• (ש"א כה) והיתה נפש אדני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיך כי (הוה אזיל) [הות מיפטרה מניה] קאמרה ליה (שם) (והיה כי ייטיב) [והיטב] ה' לאדוני וזכרת את אמתך אמר רב נחמן "היינו דאמרי אנשי איתתא בהדי שיתא פילכא אי נמי "שפיל ואזיל בר אוזוא ועינוהי מטייפין (לארעא) • הילדה כתיב אוזוא ועינוהי מטייפין הן תפנה ובשומה מרעה לעזבה ותפן אל הבעל ולא הלכה אחריו לבקר ולדבר מספט וכתיב וכוקע אותם לה לה מגד המגש (במדבר כה) ודוד אומר אם אשאיר לנבל מכל אשר לו עד אור הבוקר וגו': בליתני • מגעת אותי: מבוא בדמיס • דס מה ומפיסות דמיס:

תוספות

ה"ג מאי מבוא בדמיס תרי דמיס דס מה וש"ד מלמד שגלתה שוקה ולא נרסינן מיכא דאמרי מאי תרי דמיס ועד הא דהתם מפרש מאי תרי דמיס ועד הא דלא פריס לה:

ומיין לא טלד משה: פתילות למקדש • למשכן שלה: משום יחוד. (בשעה שבני אדם בלין ליטול עלה ממנה ויושבת תחת תומר שלא תשב עמם בסתר משום יחוד) שהוא נבוה ואין לו לא ואין אדם יכול להתיחד שם עמה כמו בבית (ותחת שאר אילנות יש לא שם להם עגפים שמוך לעיקרן): לב אחד • ברף יש לו (בתוך חלל שקורין מדולי) כמו שיש לאילן אלון בגזעו על פני אבל אין לו בענפיו אלא בגזעו על פני [כל] נבהו: רמה קרני ולא רמס פפי • זו היא נבואתה שנתנבאה על שאול ויהוא שלא תמשך מלכותם • במשיחת דוד ושלמה כתיב קרן הפמון ומשיחת שאול ויהוא כתיב פך הפמון: וכי יודעין דס בגילה. שנאמר (ש"א כה) אם תאחיר לנבל [מכל אשר לו] עד אור הבקר מסתין בקיר ש"מ דהוה לילה וכי יודעין דס בגילה אם שמא אם טהור ואלא צריך להכתיבן מדאיתו אם מה' מדאיתו דס הטמאים בתמה הוא: וכי דגן דינו בפפיות בגילה. והא כתיב (ירמיה כא) דינו לבקר משפט וכתיב והוציא אותם לה' נגד המגש (במדבר כה) ודוד אומר אם אשאיר לנבל מכל אשר לו עד אור הבוקר וגו': בליתני • מגעת אותי: מבוא בדמיס. דס מה ומפיסות דמיס:

ה"ג מאי מבוא בדמיס תרי דמיס דס מה וש"ד מלמד שגלתה שוקה ולא נרסינן מיכא דאמרי מאי תרי דמיס ועד הא דהתם מפרש מאי תרי דמיס ועד הא דלא פריס לה:

[ל]מהר"ש"א ד"ה והלך בפ"ק דברכות (ס' ע"ב): [ב] שם במר"ה א"ל. בס"פ הזרע בלו. (ל"ב ע"ב):

יד יוסף

א עי' לגדל שמואל ס' כ"ב: ב ב"ק לא כ' יעקוב מ"ב כמו ומה: ג עדיין לב ת"ל עי' רש"י בהקדמין קי ב"ה עבדת הסבנים:

אהבת איתן

סוה והא כתיב מחשבתה רס. דיינו מבוא דקאי כתב לגעם אבל לגבי תגבריתה דקתבב בגעם לגד מאליהות בכבוש בכ"ה ו"ס שבתבנתה לאו"ה ו"ע לבאי תגא מאליהות מבשלל. הוה תגא ולאי לגיכה מ"ד דהוא בגעם ובפ"ז ים לקיים מגיכה מאהבתו שם בתוס' כמ"ל ד"ה ד"ה דבר"ז ובפ"ב ובד"ק ובשבת ומ"ה לקרתי. ובחוזר לענינו הכתן דלון אליהות מבלים המגן וגם מבר"ה כתב לקבון מבוא דבריה מגיקר ביהיה לא"ה

נאון יעקב

ממעגלה מגלקרוכה בכלוקים. קדים לעגלה כו' לוט שייכי בתים מיבלתי. אתר כי מעשה ידיו מבלים אותו. ומה כלה ומה. ולוט קיים בתים רק קיים נמון. ולוך יכים קדים לעגלה אשר הכו. לון הדבר קדוש כב. כי מגלו שייך ג' קדושות ותגלגו רק ג' קדושות בלוך. שיהיה שייך שלה קדושה. ובאור הענים כי אל מקדה אלא לגלוחיך. כי בו מעשה ידיו מבלים אותו. לכן לון בלוך: (בגאון יעקב): ר' נפתלי: תוספות:

בלבבד שגילתה שוקה כו' אמרה ולא תהיה לך זאת לפוקה ומכשול. אמרה לו אלא מכלל דאיכא אחריתי היה לך זאת לפוקה ומכשול. אמרה לו אלא מכלל דאיכא אחריתי ומאי ניהו דבת שבע. ומסקנא הכי הוה לך בת שבע. שהיה נבואה שנתקיימה בהם. ולכאורה לא ידע ממנה עצמו מלגלות דמה שגילתה שוקה אלא דגרסינן מבוא בדמיס דמיס תרתי משמע שהיה מבלבל אותו מב' מיתות כ"ד דהיינו מש"ד ומחמת שם וסמיך עצמו שהיא מעגה אותו נ"כ מאיסור מ"ח מדכתיב ולא היה לך זאת לפוקה מכלל דאיכא אחריתי שלא הגרגו מעשו לגלות דבר לגבי דמה לגבי בת שבע. ומאי ניהו דבת שבע. לכן לגבי בת שבע. ומכיון שמעשה לגלות דבר לגבי בת שבע. ומכיון דקאי

אני רואה [ויאמרו אליו אנשי העיר הקבר איש האלהים אשר בא מיהודה ויקרא את הדברים האלה אשר עשית על המזבח בית אל] **וכי מה טיבו**[1] **של יאשיה על המזבח בבית אל אלא** מלמד שרמיה החזירן ויאשיהו מלך עליהם. **רב נחמן** (בר יצחק) **אמר מהבא** יהודה שת קציר לך בשובי שבות עמי • אסתר דכתיב (אסתר ד) ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות • מלכות "בגדי מלכות מיבעי ליה (א"ר אלעזר א"ר חנינא) מלמד שלבשתה "רוח הקדש כתיב הבא וחלבש אסתר מלכות וכתיב התם (ר"ה א' יב) ורוח לבשה את עמשי:

כא שם **ואמר** "ר"נ לא יאה יהורא[2] לנשי תרתי נשי נביאתי היא דהויאן יהידאין וסניין שמייהו חדא שמה זיבורתא וחדא שמה כרכושתא בזיבורתא כתיב בה (שופטים ד) ותשלח ותקרא לברק בן אבינועם ואילו אידי לא אולא לגביה בכרכושתא כתיב בה (פ"ב כב) אמרו לאיש אשר שלח אתכם אלי ולא קאמרה להו אמרו למלך. אמר רב נחמן (אמר רב) חולדה הנביאה מבני בנין של יהושע היתה כתיב הכא (שם) בן תרחס "וכתיב התם (יהושע כב) ויקברו אותו בגבול נחלתו בתמנת (סרח וכתיב) (שופטים ב) חרס • איתיביה רב עינא סבא לרב נחמן (ואמרי לה רב עוירא סבא לרב נחמן) "ח' נביאים והם כהנים יצאו מרחב הזונה ואלו הן נריה • ברוך•ישריה• ומחסיה• ירמיה• חלקיה• חנמאל• ושלום• רבי יהודה אומר אף חולדה הנביאה מבני בניה של רחב הזונה היתה כתיב הכא (מלכים ב כב) בן תקוה וכתיב התם (יהושע ב) את תקות חוט השני הזה א"ל 'עינא סבא ואמרי לה 'פתיא אוכמא מיני ומינך תסרים שמעתתא דאיגירה ונסבה יהושע • ומי הוו ליה בני

*) פ' דלסורין נגלה דלא פתחינן אף לאחר שנתביישו.

לנחלתו ביובל ואם לא היה מהבא דיובל בלא"ם נמי לא יהוב לנחלתו אבל אם היובל מהבא ס"ק קרא המוסר לא יתאבל במכורתו דהא בלתו הכי יגלה ממחלתו אך יתאבל מיהת על נלתו כיון דיובל היה מהבא מי לתו הגלות היה שב לנחלתו ביובל: על המזבח בבית אל גו' • תחלת הענין ה"ל לאתויי דכתיב וגם המזבח אשר בבית אל גו' מה ת"ל ויאמר מי זיקן ויאמרו אליו גו' מה ת"ל ויאמרו אליו גו' ויקרא את הדברים אשר עשית בבית אל גו' ומשמע דלאשי הערי כן הן שבבו וחזרו כל המעשים אשר היו בימי ירבעם: מהבא גם יהודה שת קציר לך בשובי שבות עמי • לעולם מיעיה מבהעי קרא שם זמות לאפריים ממעת ישראל דהיינו ע"י עון ירבעם שהוא מאפריים ממתי מתחלתן ע"י כך נלו • ואמר ר"ל בתעש"כ ים לגם עוד הקיים ד"ל שאינו שה מ מיהודה שה קציר לך לשובי גו' • ותלבש אסתר מלכות כו' שלבשתה רוה"ק כו' • מלכות היא אחזונה מי' כפירות ממנה רה"ק מסביע על אחרים הזכה לכך ומייתי עליה דכתיב ורוח לבשה וגו' ולהי אתם לאו ברה"ק הוי אמר דלא מלינו בו שם נבואה דאי אתי אמר שלום לך ושלום וגו' נבואה היה ליחסבים לעמשא נמי במ"ח נביאים דכבואה שהולרכה הוא אלא דלשון רלון הוא שם"ם אפרים וכמו והיה על יפתח רוח ה' וגו' ולא מייתי ליה הכא אלא דמלינו לגבי יפתח רוח: וסניין שמייהו כו' • ר"ל אע"ג דסניין שמייהו והיה לחן לשפיל ולהכבע עלמן לפי שמותיהן תולדה ודבורה שהם שפלים בבריות והם לא עשו כן אלא דהוו יהירין עד אמרם תשובה כגון יאשיהו וברק: בן תרחס כו' • פירוש רש"י אף על גב דקרא על בעלה קמסיהד ד' עכ"ל וכן נראין לדעת נבי בן הקוה לקמן בסוף וכמוהו הרבה כמ"ש לעיל לא מלינו בהו אחר אבותיו אלוה אחר אבותיו אלוה אחר אבותיו אלוה

רחב ויעל בקולה דכתיב בה ותאמר אליו סורה אדוני סורה וגו' שע"י דבורה וקולה תבעה מיסרא לזעמה כמ"ש בין רגליה כרע שכב גו' כמפורש במס' [ה] מזיר ותגיעל בזכירתה כמ"ש לעיל וזכרה את אמתך גו' שכוונה בו שע"י זכירתה ישמאה ומיכל ברחיצתה דכתיב בה ומיכל בת שאול נשקפה בעד החלון גו' ובתר הכי כתיב ויבא דוד לברך את ביתו .ותלא מיכל לקראתו גו' דאמעני' קרא דלא לאתה מביתה שלא יראתה שום אדם ובת מלך פיתה דאמרו אמה בת מלך כמו מיכל כבודה פיתה שלא יראתה אחר : אנא אמינא רחב ולא כו' . דבייתה דקאני בשמה זנתה לא משמע . אלא שמתאוה לזנות ולא שיטה נקרי ולכך פריך ליה לר"י דאמר מיד נקרי הא אמת תגיעא כו' ובבייתה נמי לא קאני אלא רחב בשמה אבל הכא לגבי נקרי נקט כפול רחב רחב ומשמי ביודעה ומכורה ופרש"י פ"ק דתענית יודעה הייטו מכורה ועי"ל ביודעה ממש כמו ואם לא ידעה הייטו ע"י שידעה מכורה ולו נקרי : נבה המן כו' . אסיפא דקרא קמיך ויזעק זעקה גדולה ומרה וכיון שזעק זעקה מרה על הגדולה שנתן לו אחשורוש המן שנגדלו על עצמו : ודאמר גבר מלכא עילאה כו' . פרש"י כיון הוא לכבד כו' עמ"ל אבל מ"ש הטיה מדרכי דבריה כלפי מעלה ע"ש ים לפרש כבכתיב הכי"ל הן גם בגדל המלך אחשורוש את המן שגדלו על עצמו : [מאי ותתחלחל כו' . המלה כפולה בלשון דמלינו חיל אחז גו' חיל כיולדה גו' וש"ר דרשו בו מלשון חוללים ועקבים כפרש"י שנתחממו חוללים שלה לו חוללים של פתחי היה לו חוללים של ארבה ועיין בפ"ד דנדה ובמס' סוטה פ"ג] : התך זה דיאל כו' . דמוכח דיראל היה התך מדבלהה אסתר על ידו לדעת מה זה ועל מה זה הגיעו תגשה חומשי תורה כלקמן וא"כ הוא דיאל ולא נמלא בשום מקום שהיה יהודי מפרישו המלך דמדי ופרס כ"א דיאל כמפורש בספר דיאל ולפי כמ"ש מפרישו המלך אשר אמר שמעיד לפניה : [למה נקרא שמו התך שאתכוונו מגדולתו כו' . עיין פרש"י ומה שיש לדקדק מפורש בריש פ"ק דע"ז והר' מתרץ ב' וכבמה מקומות משורש : לדעת מה זה ועל מה זה כו' . מדכתיב כסוף כתבו מה ומה הגיעו מפני הגדיים ס' דברים מלד זה וכו' דבריה מלד הגיע שבהן נכלל כל התורה שבתמשה חומשי תורה כמ"ש בסם .' סנהדרין] : מכאן שאין משיבין על הקלקלה כו' . מדכתיב מעיקרא בשושן

שאול בראייתה . "אמר ר' יצחק כל האומר רחב רחב מיד נקרי . א"ל רב נחמן אנא אמינא [רחב רחב] ולא מקרינא ולא איכפת ליה מינה אבר ליה כי אמינא ביודעה ומכורה קאמינא : כג שם ומרדכי ידע את כל אשר נעשה וגו' מאי (נעשה) [אמר] רב אמר שגבה לבו של המן מאחשורוש (א"ר על אחשורוש . רב שימי בר חייא) [וישמואל] אמר (גבה) [גבר] מלבא עילאה ממלכא תתאה (דלא עביד דינא) . ותבואנה נערות אסתר וסריסיה ויגידו לה ותתחלחל מאי ותתחלחל ברב אמר שפירסה נדה (ושמואל) [ורבי ירמיה] אמר שהוצרכה לנקביה . ותקרא אסתר להתך זה דניאל ולמה נקרא שמו התך שהתכבדו מגדולתו ושמואל אמר שכל דברי מלכות נחתכין על פיו . ותצוהו על מרדכי לדעת מה זה ועל מה זה אמר רבי יצחק (נפחא) שלחה ליה שמא עברו על חמישה חומשי תורה דכתיב ביה (שמות לב) מזה ומזה הם כתובים . ויגידו למרדכי את דברי אסתר ואילו איהו לא אזיל לגביה (א"ר אבא בר כהנא) "מכאן שאין משיבין על הקלקלה . לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן

מיד נקרי. רוצה קרי : ה"נ מלא אמר . כשלעיל נעקה נדולה ומ"ה מה היה אומר בלעקתו : רב אמר . כך היה נוטע לו שגבה המן מאחשורוש שמלאו לבו לדבר מה שלא עלה על לב המלך : גבה [גבר] מלבא עילאה ממלכא תתאה . כמו הוא לשון בלשון נקיים : ותתחלחל המלבה מאד . מתמשמש אלו נופה: בתרתבהו מגדולתו. בימי אחשורוש שהרי בלשאלר הלילו דלתא במלכותיה וכן דריוש המדי שנת ועילא ממלכן סרכין תלתא די דניאל חד מנהון (דניאל ו) וכן כורש שנת ד' ודניאל דעת הלאה במלכות דריוש ובמלכות כורש פרסאה (שם) (ולא יומר) וכשמלך אחשורוש חתכיהו מגדולתו : ואילו איהו . (התך) [דניאל] לא אזיל לסביב אליחותו : על הקלקלה . שהיה אסתר מועטת עלמה מלבא אל המלך לפיכך לא הסיב התך לה אליחותי

בשושן יגו' עד אשר לא כדת מאי אשר לא כדת אמר ר' (ירמיה בר) אבא שלא כדת (כל יום ויום) שבכל יום ויום באונס ועבשיו ברצון . וכאשר אבדתי אבדתי כשם שנאבדתי מבית אבא כך אובד ממך . ויעבור מרדכי אמר רב "שהעביר יום טוב הראשון של פסח בתענית ושמואל אמר ערקומא") דמיא עבר : כד שם ויהי ביום "השלישי ותלבש אסתר מלכות בגדי מלכות מיבעי ליה א"ר אלעזר אמר רבי חנינא מלמד שלבשתה רוח הקדש כתיב הכא ותלבש וכתיב התם ורוח לבשה את עמשי . וא"ר אלעזר א"ר חנינא "לעולם אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך שהרי ב' גדולי הדור ברכום ב' הדיוטות ונתקיימה בהם ואלו הן דוד ודניאל דוד דברכיה ארונה דכתיב (שמואל ב כד) ויאמר ארונה אל המלך ה' אלהיך ירצך . דניאל דברכיה דריוש דכתיב (דניאל ו) אלהך די אנת פלח ליה וגו' . וא"ר אלעזר א"ר חנינא "אל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך שהרי אבימלך קלל את שרה (בראשית כ) הנה הוא לך כסות עינים ונתקיים בזרעה שנאמר

ותאמר אסתר להתך גו' וכתיב בתר הכי ויגידו למרדכי גו' ממעמ דאחריס הגידו לו ופרש"י לפיכך לא הסיב התך ואסתר שלחה לו"ש אחריס עפ"ל אסתר רבה פ"ח:] אסתר שלחה לו"ש אחריס עפ"ל ומ"ל דאותן אחריס לא חטו לתך מסיבין כו' מיהו ק"ק לפירושו אסתר יקנהו לתתר ממון אלוה ר"ו : ב בכרכות ז ע"א : ד ב"ק ל"ג ב ויקנו סדר ויולא רמז ל"ח : ה ר"ל בערב אחר יום שבת עבר ועד' יקנון ע"ז ע"א ברש"י ד"ה אלהות קמיה ד"ה ולתעניתו :

בשושן יגו' עד אשר לא כדת מאי אשר לא כדת אמר ר' (ירמיה בר) אבא שלא כדת (כל יום ויום) שבכל יום ויום באונס ועבשיו ברצון . וכאשר אבדתי אבדתי כשם שנאבדתי מבית אבא כך אובד ממך . ויעבור מרדכי אמר רב "שהעביר יום טוב הראשון של פסח בתענית ושמואל אמר ערקומא") דמיא עבר :

כד שם ויהי ביום "השלישי ותלבש אסתר מלכות בגדי מלכות מיבעי ליה א"ר אלעזר אמר רבי חנינא מלמד שלבשתה רוח הקדש כתיב הכא ותלבש וכתיב התם ורוח לבשה את עמשי . וא"ר אלעזר א"ר חנינא "לעולם אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך שהרי ב' גדולי הדור ברכום ב' הדיוטות ונתקיימה בהם ואלו הן דוד ודניאל דוד דברכיה ארונה דכתיב (שמואל ב כד) ויאמר ארונה אל המלך ה' אלהיך ירצך . דניאל דברכיה דריוש דכתיב (דניאל ו) אלהך די אנת פלח ליה וגו' . וא"ר אלעזר א"ר חנינא "אל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך שהרי אבימלך קלל את שרה (בראשית כ) הנה הוא לך כסות עינים ונתקיים בזרעה שנאמר

תוספות

כשם שאבדתי מבית אבא כך אבדתי ממך . ואם תאמר אמאי לא היה מגרשה ותהא מותרת לרחיצה יש לומר לפי שכל מעשה הגס הוא על פי עדים והיה ירא פן יתפרסם הדבר למלכות : ביום השלישי . בזמנו תורה ובישה וכתובים ע"כ בהגיס ליום ושלישי אי נמי משה ואהרן ומרים אי נמי שלשי דמקן תורה :

חדושי גאונים

ועבור . מ"ל שמואל אמר שוקמא דמיא עבר . ויש לתמוה מה ביקש המתנ"ל להשמיענו אי לומרנו מה שנתקיים מה עבר שוקמא דמיא דהכא"ל אי נמי אי אמר לא אמר יוחנן [ומ"ש לון] לתמוה נמי זכריה בן מריכיה בן עדו נבוא ואי' בהכם דבנאי קאי ג"כ על עדו דעביר"ש לא מתמה

נאון יעקב

ומוא שאמרה במקום שאנה . ולא הסיה לך עוד זאת לפיקה ומכשול . ר"ל כי לא יהיה לך זאת מתכת לעבירה ומכשול .

אהבת איתן

דומנתן . רק מ"ש הכא"ש המתכר דיש לתמוה גם תרגום של נביאים שהוכר כיון שסיו ג"כ נביאים היו מתוור מתוור דכתי שהיו נביאים מ"מ הרי לא כתבה שמותן [ומ"ש לון] לתמוה נמי זכריה בן מריכיה בן עדו נבוא ואי' בהכם דבנאי קאי ג"כ על עדו דעביר"ש לא מתמה

נאון יעקב

ומוא שאמרה במקום שאנה . ולא הסיה לך עוד זאת לפיקה ומכשול . ר"ל כי לא יהיה לך זאת מתכת לעבירה ומכשול .

עין יעקב

מעלת ביטוי תתחלל בה ולמאן דמסיק אסתר ועייל ואמי אע"ג דכתיב לא תתיב לא לבם הן מ"מ י"ל לתלות גודל כחם שאמ"ם שבתי כיתה משלה כ"כ ביטוי אח"ם ע"ם כמם כרא ומפי ולקח אסתר אעשה ע"י תשובה ליאמלא ומי"ל דהוא הכל נמעלה בריתה מי שבכח בריות נאות כל כך בשולמו :

ומרדכי ידע את כל אשר נעשה מה אמר . סמם מתקו המפרשים כזה דהיכא דהוכר אמר מקבקה מה אמר . ולי נראה ע"ד פרש"י בפיגלה ומרדכי ידע את כל אשר נעשה בעל תלוים אמר לו וכבר כתבתי בתחוש סוף חלין דף קל"ט דלי אפשר לומר על ידי רוח הקדש שהרי הוא בסתר פנים ובדאמר שם הסתר מן הכתוב מנין ואמרי בסתר אסתיר אתכם פנים אח"ם שהם בסתר פנים אח"ם בתלוים אדבר בו ע"ם ואיכ ע"ז מקבקה מה אמר לו הבעל תלוים שהיה דולא כ"כ על כך לזה אמר בגבה המן מאחשורוש ושיה דולא שעלת המן מזבא מעלק יקוה אף מה יאמר בו אחשורוש מגזירתו ובאמת היה בוודע הבעל תלוים שהמן יתלו בו בעבור מלכות עילאי ע"ד דאמרינן אלוה גזירתו ומזירת המן וקל' . ואפשר שגם מרדכי ידע מי' בתלוים לעומה ומ"מ שגם כן הרי לשבעת ישראל כדי לשובו בתשובה שלמה : **ועל** מה זה : ל' מתחלה עלה על דעתה לגבן בגם שקן שמפשיד על קרוב שמת ואפס תקוה לו אחרי שיעבה שלא קבל תמומין כי לון שבעה שבתות בזה אלו הן ד"ק ש : **ויגידו** למרדכי את דברי אסתר ואילו איהו לא אזיל לגביה . אלוני דברי חז"ל ס"ח דוינהו למרדכי את דברי אסתר שאמרה כל

ענף יוסף

ד"ם לרבות בנעים כו' תיפס ליפן קבלו לתתר שברי אתר מיה מבנעים שבתות בזאלי בספרי פרש"ה בשעותר המרינן נמי מסכת מגילה שבתנייה ובמנס ויפוש ומכת מעשע דבעמיי אשוה לדברי הכל שאין מקבלין אותן. ומאן ע"פ הדבר הוא ע"ל :

עלה על לב המלך ור"ל דבין רב ובין רב שימי דרבו מלת מרה מלשון מרו ומשמו וגו' שהוא לשון המרלה וקמורו לומר שמרדכי נעק דברים מישמו המרלה וקמורו בתוי המלך המוזל מענין המרירה לשמיה וגו' ויתפעל המלך מזה לבעל זאת המרירה . והנה דעת רב כי דברי קמורו שנעק היו בתוי המלך אחשורוש כמ"ש שנגה לבו של המן מאחשורוש ובפרש"י שכל כך נגרה שזתו לעשות מה שלא עלה על לב המלך ובזה תפעל המלך לבעל המרירה ושמואל אמר שדברי הקמורו שנעק היו בתוי מלכו של שונה בתמרו נגר מלכא עילאה המלכא תתאי ובפרש"י שכתו מלת לביקר בלשון נקיים . ור"ל שגר מלכא תתא הוא המלך הספל לעשות מה שלא עלה על לב המלך הענין . ואין זה מ"ו המת דברים כלפי מעלה שמרדכי כוון בזה על דרך שאמר חזקיה המלך (מלכים ג' ים) אולי ישמע ה' אלהיך את דברי רבשקה אשר שלחו לחרף אלהים חי וגו' וכן היה כוונת מרדכי שישמעו אלה הדברים בתוי מלכא עלאי . ויתפעל מלכא עלאי ויבטל הגזירה כי אם לא יתבטל הגזירה יתמרו הבריות שבריות נגר מלכא תתאי כו' הרגנים בפסוק הור מלת מאד שיורה על היות החלחלה בהפלגה יותר מכל החלחלה אחרת ויוצאת מהקש הטבע ולכן הרגיש רב במה נודע היות החלחלה בזאת שעזה מכל החלחלות עד שנבחה בה מאד. לכן אמר שפירסה נדה. וזה כי לרוות מדרך חלחלה ותרדנה לכלק הדמיון כלדתנן במס' נדה פרק התינוקת . אף כשהיה החלחלה יתירה מאד עד שבא לבלל ביטהותה מרפיון ועל כן לאמר שה שפירסה נדה שפע בלבד אתחלחלה מאד עד שנבעתה והתמשמש הלל נופה . שיראה נדה מהר"מ אלגזולית . שהוצרכה לנקביה

מזוז

עליחוטו ותאמר אסתר שלחה את דבריה ע"י אחריס : עד עכשיו . כבעלתי בשושן : ועכשיו . [מכאן] ואילך מדעתי : אובדת ממך . ואסורה לי לך ולאסת ישראל שנלכדה אותרת לבעלה ובדרון אסורה לבעלה : ע"ש ראשון של פסח . היה בתענית שהרי בי"ג בניסן נכתבו הלגרות ונתנה הדת בשושן וי"ד וט"ו [וט"ז] התענו וכבע"ז ה נתלה המן לערב : עורקבא דמיא עבדי לאסוף את היהודים

תוספות

ממך . ואם תאמר אמאי לא היה מגרשה ותהא מותרת לרחיצה יש לומר לפי שכל מעשה הגס הוא על פי עדים והיה ירא פן יתפרסם הדבר למלכות : ביום השלישי . בזמנו תורה ובישה וכתובים ע"כ בהגיס ליום ושלישי אי נמי משה ואהרן ומרים אי נמי שלשי דמקן תורה :

(ד"ה א יב) ורוח לבשה את עמשי . וא"ר אלעזר א"ר חנינא "לעולם אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך שהרי ב' בתי אסתר לפני המלך בלבוש מלכות הוא אסתר לפני המלך גו' כמפורש במדרשות ובהרבנות סדר ליל ר' ר' פסח אבל רש"י פי' לקמן דויסי ביום הבלשר ותלבש אסתר מלכות דהיינו ביום ט"ו היה יום ג' לשלוח הרגים עכ"ל ולפ"ז ל"ל דאין מוקדם ומאוחר דזה המעשה דבגילה הוא מדה סדר בלבל ט"ו היה קודם מעשה דותלבש אסתר גו' סדר ביום ט"ו וכ"ל גם דהמעשה מהר את הלבוש גו' ויקח המן גו' לא היה ביום שאחר ליל ט"ו שמדה שנת המלך כדמשמע מקרא שהיה ביום ט"ו ביום הצפת העומר כדמוכח לקמן וכו ביום עשתה אסתר מסבתה שהי ולכך פרש"י כלן דבו ביום בערב נתלה המן שהרי כל מעשה מהר את הלבוש גו' ויבא המלך והמן לשתות גו' וכל מעין בו ביום קודם שנתלה המן היה : דעבר עורקמא דמיא כו' . פרש"י לאסוף היהודים שנעבדו הר' עכ"ל דהכי משמע קרא ועשבר מרדכי ועשה כל הנמצאים בשושן גו' : [דכתיב ויאמר אחשורוש אל המלך גו' . וסיפא דקרא אלהים ילקך גו' הייט ברכת הדיוט ומקריש דכתיב ועתה ה' לאהרן ותעלר גו'] : דניאל דברכיה כו' . יש לעיין בזה וכי משום דהיה מיגלו ליומא דרכת הדיוט עבתה לו ואומרת לדקתו של דניאל עמדה לו כמ"ש וכל חבל לא הסתכח ביה די סומן בגלגלא ו"ל דלכהי שאמעי' קרא דא"ל סוא דזכיבר וכו ביום עשתה אסתר מסבתה שהי ולכך פרש"י כלן דבו ביום בערב נתלה המן שהרי כל מעשה מהר את הלבוש גו' ויבא המלך והמן לשתות גו' וכל הנמצאים בשושן גו' ולא מלינו בה שלמה אותו אלא לך כמוס את כל היהודים הנמצאים בשושן גו' : [דכתיב ויאמר אחשורוש אל המלך גו' . וסיפא דקרא אלהים ילקך גו' הייט ברכת הדיוט ומקריש דכתיב ועתה ה' לאהרן ותעלר גו'] : דניאל דברכיה כו' . יש לעיין בזה וכי משום דהיה מיגלו ליומא דרכת הדיוט עבתה לו ואומרת לדקתו של דניאל עמדה לו כמ"ש וכל חבל לא הסתכח ביה די סומן בגלגלא ו"ל דלכהי שאמעי' קרא דא"ל סוא דזכיבר וכו ביום עשתה אסתר מסבתה שהי ולכך פרש"י כלן דבו ביום בערב נתלה המן שהרי כל מעשה מהר את הלבוש גו' ויבא המלך והמן לשתות גו' וכל הנמצאים בשושן גו' ולא מלינו בה שלמה אותו אלא לך כמוס את כל היהודים הנמצאים בשושן גו' : דבר אחר לא כדת מאי אשר לא כדת אמר ר' (ירמיה בר) אבא שלא כדת (כל יום ויום) שבכל יום ויום באונס ועבשיו ברצון . וכאשר אבדתי אבדתי כשם שנאבדתי מבית אבא כך אובד ממך . ויעבור מרדכי אמר רב "שהעביר יום טוב הראשון של פסח בתענית ושמואל אמר ערקומא") דמיא עבר : כד שם ויהי ביום "השלישי ותלבש אסתר מלכות בגדי מלכות מיבעי ליה א"ר אלעזר אמר רבי חנינא מלמד שלבשתה רוח הקדש כתיב הכא ותלבש וכתיב התם ורוח לבשה את עמשי . וא"ר אלעזר א"ר חנינא "לעולם אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך שהרי ב' גדולי הדור ברכום ב' הדיוטות ונתקיימה בהם ואלו הן דוד ודניאל דוד דברכיה ארונה דכתיב (שמואל ב כד) ויאמר ארונה אל המלך ה' אלהיך ירצך . דניאל דברכיה דריוש דכתיב (דניאל ו) אלהך די אנת פלח ליה וגו' . וא"ר אלעזר א"ר חנינא "אל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך שהרי אבימלך קלל את שרה (בראשית כ) הנה הוא לך כסות עינים ונתקיים בזרעה שנאמר

הרי"ם

אחר עשה לשם שלרתן לומר את כל אחר עשה דמסקיה לומר ומרדכי ידע את אחר עשה ויקרא מרדכי את כנגדו וזהו שלחתי מהמו כל אחר עשה כלומר לאחר שלחן את כל אחר עשה

המלך לעמוד לפניה לא היה לו רשות לעלר רחוק מבית המלך שהרי כל דברי מלכות נתחיין על פיו ע"כ שלח הדברים כיון לפני שער המלך ואחר שהיה מסביר ושיין בחבלוב שם שבתה שבתן הרגו : **אחר** ובית אחיהן תלמדו : **תוספות** ד"ה אחר לתקן מתנה לאחר שבתן לא שלחו אל המלך אלא אל המלך אחר לאיקרא ומדסתם אחר לא כדת אל המלך אחר לאיקרא ומדסתם אחר לא כדת היינו סתמא דת של תורה ובדרך זה דרשו ממי סיפא דקרא כפול לאבתו אבדתי כו' כך אובד ממך כו' וכתבו התוס' וא"ת אמאי לא היה מגרשה ותהא מותרת לרחיצה כו' ע"ל לון לפרש דרוצה לומר שיהיה מיתר להחזיקה כו' ומשמע דמלכות אחשורוש מ"מ אבודה ממנו עתה כל זמן שהיא אצל אחשורוש לא שמח ומרדכי לא מדרכי מקודם ותהיה אבודה ממנו לעולם אלא הר"ל דמ"ש לעיל אבד אבד אותה ברכום ב' הדיוטות ונתקיימה בהם בחיקו של מרדכי ובהשתא יגרשה בין שכן אבודה לשכן . כי שכן הבודה היינו לתמוך המלך ומשם לא יבטו יהודים . רק מרדכי לבדו סיומו מבני המלך ויושבי שער אבל יהודים יבטו בעוד שנכן . וזהו אם יהודי היה בשכן אם לא יהודי היה בשכן בהיכא יהודי . כי בהיכא לא היו יהודים רק בחוצים . כי לא יבטו בה רק מעלים . ובכמה לפני שכן בהיכא שמוא מרמון מרכיו הוא מסר שמו מרכיו

עין יעקב

מעבדי המלך ושם מדינות המלך יודעין כל זה הגידו למרדכי שהוא אמת . ועי"ל ואחר שאחר מרדכי הדבר לתתר ועשה את שלו ואחר לגבוד לאתתר שתלך אל המלך ולבקש על עמה אל המלך אל נוכחו ולא היה עוד בהיכל שער המלך ואחר שהיה מסריסי

הרי"ם

אחר עשה לשם שלרתן לומר את כל אחר עשה דמסקיה לומר ומרדכי ידע את אחר עשה ויקרא מרדכי את כנגדו וזהו שלחתי מהמו כל אחר עשה כלומר לאחר שלחתי את כל אחר עשה

עין יעקב

מעבדי המלך ושם מדינות המלך יודעין כל זה הגידו למרדכי שהוא אמת . ועי"ל ואחר שאחר מרדכי הדבר לתתר ועשה את שלו ואחר לגבוד לאתתר שתלך אל המלך ולבקש על עמה אל המלך אל נוכחו ולא היה עוד בהיכל שער המלך ואחר שהיה מסריסי

נאון יעקב

שהיא ובמה בחשוקו נעשו ממנו דלתי תשובה . ולכן תבר דוד לעבור פעמים . ובכו . אז יהיה הוריהם . לבשנים בתחת שהשבוה יוצי' אבל הגיע הרבי.ש אלה לגוד תשובה . אלמשה אל שובי שבים ובמה עשיה לו תשובה . דלמה אמר הנביא . אם תשובה תקיה ובמה עשה לו הנביא . כי תעמוד בשלום . לא תבא בגלל אלה שבים .

אהבת איתן

דומנתן . רק מ"ש הכא"ש המתכר דיש לתמוה גם תרגום של נביאים שהוכר כיון שסיו ג"כ נביאים היו מתוור מתוור דכתי שהיו נביאים מ"מ הרי לא כתבה שמותן [ומ"ש לון] לתמוה נמי זכריה בן מריכיה בן עדו נבוא ואי' בהכם דבנאי קאי ג"כ על עדו דעביר"ש לא מתמה

נאון יעקב

ומוא שאמרה במקום שאנה . ולא הסיה לך עוד זאת לפיקה ומכשול . ר"ל כי לא יהיה לך זאת מתכת לעבירה ומכשול .

עין יעקב

מעבדי המלך ושם מדינות המלך יודעין כל זה הגידו למרדכי שהוא אמת . ועי"ל ואחר שאחר מרדכי הדבר לתתר ועשה את שלו ואחר לגבוד לאתתר שתלך אל המלך ולבקש על עמה אל המלך אל נוכחו ולא היה עוד בהיכל שער המלך ואחר שהיה מסריסי

עין יעקב

ומרדכי ידע את כל אחר עשה מאי אמר . פרש"י מאי אמר כשעמד לעקה נדולה ומ"ה מה אומר וכו' ואיך לייסב כגירסא שבתוס' בגמרא מאי עשה דא"כ מה מבני שנגה לבו של המן שה אילו אחר עשה ושד מאי הסקיה כגמ' מאי עשה דבר המעון הוא שעשה לשלוח ספרים אל כל מדינות המלך ומשמ הוקבה לבעל מגמרת דהיל"ל את אחר

ענף יוסף

ד"ם לרבות בנעים כו' תיפס ליפן קבלו לתתר שברי אתר מיה מבנעים שבתות בזאלי בספרי פרש"ה בשעותר המרינן נמי מסכת מגילה שבתנייה ובמנס ויפוש ומכת מעשע דבעמיי אשוה לדברי הכל שאין מקבלין אותן. ומאן ע"פ הדבר הוא ע"ל :

עין יעקב

ולא יומר שבנבואה נ"כ בגו הוא ובנ"כ היה אבן בחלק הוא ברוחני ובגופי ומה שלא נכתבה נבואה אבנו מפני שלא נלרכה לדורות (יפ"ת) :

כב רב אמר כך היה נוטע לו שגבה המן מאחשורוש שמלאו לבו לדבר שלא

ל"ו אומר אחותי היא לפי שהיא עשה כן מירלת הרינה כמ"ש וכרגומי על דבר אבתי: [הקב"ה נותן מים וא"ח"כ שופת הקדרה • לקיים מ"ש לקול תתו המון מים בשמים וא"ח"כ ויעלה בשיחים נו' כי"ל וכ"ה הגי' ביולקוט שבשיחים הם המון הקדירה שסופת ונתן בתוכו מים]: לדורו אבר כו'. טוש בזה על האמרות הנפש של הגריק ואינו אבד במיתתו אלא לדורו שהיה מנין עליהם בחיין וכמשל למרגלית שלא נאבדה לעצמה דמרגלית שמה בכ"מ שהיא ולא נאבדה אלא לבעלה: בשם אומרו מביא כו'. הכי איתא בפרק שני חכמים בלשון כו' וכיון דלא מצא היא אלא בריחא לא מקבי אמלי מייתי ליה הכא בשם ר"א אר"ח דאפשר דר"ח לא ידע הך בריחא ותלמודא מייתי הכא כל הני מילי דאר"א אר"ח: מלמד שכל נגזרו של המן כו'. דאלת זה מורה בכ"מ לדבר הגראה בעכשיו לפניו וכיון דאכבוד שורו דכתיב לגיל מיהה קאי מ"מ לו להראותם להם ולומר עליהם זה מי לא שהיו חקוקין לו על לבו: וכי משום דרואה את מרדכי יושב בשער המלך אומר כל זה מונע שוה לי וכי משום דרואה מרדכי יושב בשער המלך אומר וכל זה איננו שוה לי אין כדאמר רב חסדא זה בא בפרזוזבולי[ח] וזה בא (שם ע"ב) בפרזוזבוטי[ט] ("בולי אלו עשירים שנאמר (ויקרא כו) ושברתי את גאון עזוכם ותני רב יוסף אלו בולאות שביהודה • בוטי אלו עניים וכן הוא אומר (דברים טו) והעבט תעביטנו) אמר רב פפא וקארו ליה עבדא דאודבן בטולמי דנהמא: ואמר רבי אלעזר אמר רבי הנינא "עתיד הקדוש ברוך הוא (לרת) [להיות] עטרה בראש כל צדיק וצדיק שנאמר (ישעיה כח) ביום ההוא יהיה ה' צבאות לעטרת צבי וגו' מאי לעטרת צבי לעושים צביונו ולצפירת תפארה למצפים תפארתו יכול לכל ת"ל לשאר עמו מאי לשאר עמו למשים עצמו כשרים • (ולרוח משפט ליושב על המשפט ולגבורה משיבי מלחמה שערה) ולרוח משפט זה הדן [את יצרו • ליושב על המשפט זה הדן] דין אמת לאמתו • ולגבורה זה המתגבר על יצרו • משיבי מלחמה

שנא' (בראשית כז) וידיו כי זקן יצרוק ותכהין עיניו. וא"ר אלעזר א"ר הנינא בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת בשר ודם אדם שופת את הקדרה ואח"כ נותן לתוכה מים והקב"ה "נותן מים ואח"כ שופת את הקדרה לקיים מה שנאמר (ירמיה י) לקול תתו המון מים בשמים • ואר"א א"ר הנינא צדיק אבד לדורו אבד משל לאדם שאבדה ממנו מרגלית כ"מ שהיא (הולכה היא) מרגלית [שמה] והיא לא אבדה אלא לבעלה • וא"ר אלעזר א"ר הנינא כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם שנא' (אסתר ב) ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי. וא"ר אלעזר א"ר הנינא מ"ד וכל זה איננו שוה לי מלמד שכל גנזיו של אותו רשע היו חקוקים לו על לבו וכשראה את מרדכי יושב בשער המלך היה אומר וכל זה איננו שוה לי וכי משום דרואה מרדכי יושב בשער המלך אומר וכל זה איננו שוה לי אין כדאמר רב חסדא זה בא בפרזוזבולי[ח] וזה בא (שם ע"ב) בפרזוזבוטי[ט] ("בולי אלו עשירים שנאמר (ויקרא כו) ושברתי את גאון עזוכם ותני רב יוסף אלו בולאות שביהודה • בוטי אלו עניים וכן הוא אומר (דברים טו) והעבט תעביטנו) אמר רב פפא וקארו ליה עבדא דאודבן בטולמי דנהמא: ואמר רבי אלעזר אמר רבי הנינא "עתיד הקדוש ברוך הוא (לרת) [להיות] עטרה בראש כל צדיק וצדיק שנאמר (ישעיה כח) ביום ההוא יהיה ה' צבאות לעטרת צבי וגו' מאי לעטרת צבי לעושים צביונו ולצפירת תפארה למצפים תפארתו יכול לכל ת"ל לשאר עמו מאי לשאר עמו למשים עצמו כשרים • (ולרוח משפט ליושב על המשפט ולגבורה משיבי מלחמה שערה) ולרוח משפט זה הדן [את יצרו • ליושב על המשפט זה הדן] דין אמת לאמתו • ולגבורה זה המתגבר על יצרו • משיבי מלחמה

שבעבר הסמי: שופת קדרה • מושיבה על הכירה היא קדירה שסתם: זה בא בפרזוזבולי • מרדכי בא אליו בטעמת עושר והמון בא בטעמת עניי שמבר המון את עצמו למרדכי קודם לכן ימיה רבים בבכרי לחם: ובמן נבה לנו מהתחומים שלא לעשות כסם כלים. לבטמיל (מגלה ח"ם) את כל אחר עשה שמבלי מה לעשות בו כשוב בעיניו והוא לא יעשות כסם כלים לא יהו כפי תוהה גיהכא ו"ס גיהסה כל"ל היא עיקר מאי אמר מזעקתנו ומצוי אחתר נבה לנו מן ומכמו מן ס"ס:

בגיהלה שלעקה כן כיתה לומר גדלה גילות המן מכל אחמיהוס ומגדל על המלך: הצדיק אבד לדורו אבד • מלאה דדייק דסיגיל הצדיק נאבד ומדכתיב אבד ולא נאבד בלבד לא שיה לו ולאחר עת הכלים שוה לו ובין שבטם אחר הלאו הלא שוה לו לא לדר אחר ושוה לו כי אבדת הלים הלחרים לא יאמר לו ועוד נמלא שבעת דיבורו ושיטורו ואשתו ואשתו שלא כיתם עת הכלים שוה לו שוהרו ונמשה יסבר עבשיו שלא נמצן הראיה מה שהיה עובר מן הן הכלים וכך מיגיל וכ"ל ואינו שוה מעת הראיה למרדכי יושב בשער המלך לזה דבשו שבכל עת הכלים שוה לו ויכון שהדרים אלו בה בכל עת אינו שוה לי ומכון מרדכי לא יקדע לומר ולא זה של הכבוד והזמנת המשתה כי באותה הפעמים לא היה הכבוד הזה לכן נראה לדייק וכל זה על המשתתות של בית נמרוד כי תמיד היו בית כיון: כיון שהגיעה נגיעת הגלגלים וכו' • ונקבה שבל

אהבת איתן

נגוזתה] ואינו מתבבר רק מה שנכתב ולדורו. אמנם אלו הבשלים יש לחשוב בסיר ושוד יש לחשוב כתרי חכיו בל הטבע שבאמצע כי מקרקלות שבתנות ריטעיים סי' ח' ומקרקלות ובילקוט גם רש"י כ"כ בפירושו לישעיה ותמיים בדולה שלא הטבו הלון • ראיתי שכ"כ בס' עשרה מאמרות רש"ל תאחר שלא כל מי. ישוד הקשב שסבנגותא

גאון יעקב

כי הגיעה נרות נגוזתה מכלל דאיכא אחריתא והוא עניכה שם בס. יסיה ר"ל ס בסתר: ביקון מ"ס כי קדמונים ורי"ם)

עין יעקב

לומר שנעשה כן בלא נרמותיהן וכן לעמן הקלוה מ"מ מדרבתה קרא נרמותיהן וקלוותיהן מדוחלי בה לגמור שלא יהיה נרמותיהן לא קלוותיהן קלם בעיניך: אדם שופת הקדרה ואח"כ נותן לתוכו מים • מי' בתין יכול ליתן לבשל לם לא שיש לו קדרה נקבלת המים שלא עלו לגדולה ומשמע לתלמידיו שלא לעשות כסם כלים. לבטמיל (מגלה ח"ם) את כל אחר עשה שבמבלי מה לעשות בו כשוב בעיניו והוא לא יעשות כסם כלים לא יהו כפי תוהה גיהכא ו"ס גיהסה כל"ל היא עיקר מאי אמר מזעקתנו ומצוי אחתר נבה לנו מן ומכמו מן ס"ס:

הצדיק אבד לדורו אבד • מלאה דדייק דסיגיל הצדיק נאבד ומדכתיב אבד ולא נאבד בלבד לא שיה לו ולאחר עת הכלים שוה לו ובין שבטם אחר הלאו הלא שוה לו לדר אחר ושוה לו כי אבדת הלים הלחרים לא יאמר לו ועוד נמלא שבעת דיבורו ושיטורו ואשתו ואשתו שלא כיתם עת הכלים שוה לו שוהרו ונמשה יסבר עבשיו שלא נמצן הראיה מה שהיה עובר מן הן הכלים וכך מיגיל וכ"ל ואינו שוה מעת הראיה למרדכי יושב בשער המלך לזה דבשו שבכל עת הכלים שוה לו ויכון שהדרים אלו בה בכל עת אינו שוה לי ומכון מרדכי לא יקדע לומר ולא זה של הכבוד והזמנת המשתה כי באותה הפעמים לא היה הכבוד הזה לכן נראה לדייק וכל זה על המשתתות של בית נמרוד כי תמיד היו בית כיון: כיון שהגיעה נגיעת הגלגלים וכו' • ונקבה שבל

וכל זה אינו שוה לי • כיון שראה לאחי עבדו ועבד בקבר נכסים עבד לאי נכסים

יוסף

את עצמו למרדכי קודם לכן ימים רבים בכבר לאם ז"ל ביקום אחתר אמנם את עצמו למרדכי קודם לכן ימים רבים בכבר לאם ז"ל ביקום אחתר אמנם כי מאמרם הגדולה שיהיה מרדכי ממון ובמרם בראתי נייסות לבבות את המדינה נמל הוא ממון אלו ומכלו ולא כתייבר לו ממון • כשבא להוציא על בעלי מלחמה לא הוא בידו כלום אבל מרדכי אלי אל ממון היה בידו בא המן אצל מרדכי אמר לו אלוני אבל מרדכי אמר לו אין לי אלי מלוון אל"ל תמכור נפשך לעבד לי קנין על נפשו ומשון לאחר עמו וכו' מן הרשעים הפוגים בדין. הסיה לכם לאמתות בידם ולא מיחו. לבטמיל אלו המכרים שיש בהם כל הנתנים הללה אף שלא מיחו בהשעים מ"מ מיחה שיהו לעמרים כי יש לכם כמה זכיות ובכללם ליוסב על המשפט דין דין אמת לאמתו מוחים הם בתוכו שהיה מוען אקר כדי לגזול את מבחו וא"כ לרוח משפט רודה ליפרו אבל אחר אלו הלדיקים לאם יחזו לא"ש כי הם כמו הרשעים הסיה לכם לאמתות בידם ולא מיחו וכרי הוא לחלו אלו הלדיקים ביין שנו ונבקר תשו ולא מחיינם בדין ניסבה הרשעים שנאחר מקו

הרי"ק

אבשבו הסיסר המן. לאחיבין בנוהו הבאר זמנם לאחר אותו לאשתם על זה אחר ובל זה אינו שוה לי ובמאמרת אחר שבבלה אל מרדכי היה אומר וכל זה אינו שוה לי ודקשה בלבד אם אינו שוה לי אם אינו שוה לי אם אינו שוה לי

אמות היה והעמידו על י"ב ואמרי לה על ט"ז (ריב"ל אמר כ"ח ורב חסדא אמר ס') [ואמרי לה על עשרים וארבע במתניתא תנא על ששים] וכן אתה מוצא באמתה של בת פרעה וכן אתה מוצא בשני רשעים דכתיב (תהלים ג) שני רשעים שברת ואמר ריש לקיש "אל תקרי שברת אלא שרבבת[1]. רבה בר עופרן אמר משום רבי אלעזר ששמע מרבו ורבו מרבו מאתים. ויאמר לה המלך גו' עד חצי המלכות (אמר רבא) עד חצי המלכות ולא כל המלכות ולא דבר שחוצץ במלכות ומאי הוא זה בנין בהמ"ק. ותאמר אסתר אם על המלך טוב יבא המלך והמן אל המשתה ת"ר מה ראתה אסתר שזמנה את המן ר' אליעזר אומר פחים טמנה ללכדו שנאמר (שם סט) יהי שלחנם לפניהם לפח רבי יהושע אומר מבית אביה למדה שנאמר (משלי כה) אם רעב שונאך האכילהו לחם וגו' (וה' ישלם לך א"ת ישלם לך אלא ישלימנו לך) ר"מ אומר כדי שלא יטול עצה וימרוד. רבי יהודה אומר כדי שלא יכירו בה שהיא יהודית רבי נחמיה אומר כדי שלא יאמרו ישראל אחות לנו בבית המלך ויסירו דעתם[2] מן הרחמים רבי יוסי אומר כדי שיהא מצוי לה בכל עת ר"ש בן מנסיא אומר אולי ירגיש המקום ויעשה [לנו] נס. רבי יהושע בן קרחה אומר הסבירה לו פנים כדי שיהרג הוא והיא. אמר רבן גמליאל אחשורוש מלך הפכפך היה ואמר רבן גמליאל עדיין צריכין אנו למודעי דתניא רבי אליעזר המודעי אומר קנאתו במלך קנאתו בשרים. רבה אמר אשכחיה רבה בר אבוה לאליהו א"ל כמאן חזי א אסתר ועבדה דכי א"ל כבולדו תנאי וכבולדו אמוראי. ויספר להם המן את כבוד עשרו ורוב בניו וכמה רוב בניו רב (חסדא) אמר שלשים ו' מתו וי' נהלו וי' שמחזרים על הפתחים רבנן אמרי איהם שמחזרים על הפתחים ע' הו שנא' (ש"א ב) שבעים בלחם נשכרו אל תקרי שבעים אלא שבעים ורמי בר (חביא) [אבא] אמר כולן מאתים ושמונה היו שנאמר ורוב בניו ורוב בנמטריא הבי הוי. ורוב בנמטריא מאתן וארביסר הוי אמר רב נחמן בר יצחק ורב כתיב. בלילה ההוא נדדה שנת המלך אבר ר' הנהום נדדה שנת מלכו של עולם. ורבנן אמרי נדדו עליונים ותתחתונים אמר (רבה) [רבא] נדדה שנת המלך אחשורוש משש נפלה ליה מ"ל תא בדעתיה אמר מאי דקמן זמנתיה אסתר להמן בהדאי דילמא עצה קא שקלי עליה דההוא גברא למקטל ת"ל הדר אמר אי הכי הוה לא הוה אינש דרחים לי והוה מודע לי הדר אמר דילמא איכא אינש דעביד בי טיבותא ולא פרעתיה משום הכי מימנעי אנשי ולא מגלו לי מיד ויאמר להביא את ספר הזכרונות וגו'. ויהיו נקראים מלמד שנקראים באליהם וימצא כתיב כתב מיבעי ליה (א"ר יצחק נפחא) מלמד [דף טז ע"א] ששמשי מוחק וגבריאל כתב. א"ר אסי (א"ר חנינא בר פפא) דרש ר' שילא איש כפר תברתא ומה כתב של מטה של זכותן של ישראל אינו נמחק כתב של מעלה אאכ"ו (אפתר ז) ואמר המלך מה נעשה יקר וגדולה וגו' לא נעשה עמו דבר (תנא) [אמר רבא

רבא

סתום מן המפורש בי' שנאמר שחוזרין על הפתחים מפורש בהו שהיו ע' שנה' שבעים בלחם וגו' דלפי פשוטו מלמוד שהיו מבמעו שבעים עקה וזה דבר שאינו שהיו שבע עתה למה נכתב בלחם וע"כ דכשהו ע' היו בניו של המן ובלחם נשכרו להחזיר על הפתחים ומ"ד שלן ר"ח הוו כו' מדכתיב ורב חסד בגלא וי"ו כדמסיק ואותן ' שנתנו בכלגן ולא נזכרו כי' בפרט אלא משום דמיתתן בשתתם לתלון בעץ בעשה אביה: נדדה שנת מלכו של עולם כו'. דכל נדוד שיהא במדקה מפורש ביה שבע הנדוד כמו ותדד בנתי מעיני דיעקב משא"כ הכא שבע נדוד שיהא דהמלך לבניה: נדדה שנת מלכו של עולם כו'. ורבנן דאמרי דנדדו עליונים ותתחתונים לבטעורר לא המלך כד אלמר לחתחתונים חיו מעורר מה היה ולכך דרשו שנת מלך אחשורוש ממש דהסבה מפורש מעלמה בקרא לבטיל ספר נו' דהיינו עליונים מבריאים אותו כו' כפרש"י ותתחתונים בתפלתן ורבא דאמר שנת מלך אחשורוש ממש דהסבה מפורש בקרא בנפלה ליה מלתא כו': [מלמד מקרקרים כו'. דה"ל למכתב ויהיו קולות וכ"ה בילקוט: ששמשי מוחק וגבריאל כו'. בתרגום מפיהם שמשי ספרא בן נפלה ליה מלתא כו': ומה כתב כל מטה כו'. ר"ל מה כתב של מטה בא גבריאל מלמעלה למטה ומוחק אלא יהיה נמחק כתב של מעלה וגבריאל לא כ"ס. סמן היה]: ומה כתב כל מטה כו'. ר"ל מה כתב של מטה בא גבריאל מלמעלה למטה ומוחק אלא יהיה נמחק כתב של מעלה וגבריאל לא כ"ס.

עין יעקב

דלמד כן מדכתיב בזה הפסוק ג' שמשים מלכות ע"ש ועיין במהרש"א: ואבר המלך לאחר מה שקבלו: פירש לפי שנעשה בשרבוט שהוא לגלא לזרע כי מיד שהוציא לה המלך בשרבוט שוב אין דתה להמית אף שלא נעשה בשרבוט רק בשם בשאול דבר מלא המלך לא היה נוגעת בשרבוט לכך בחל לה מיד מה שקשה: ת"ר מה ראתה אסתר שזמנה את המן. הנה לכולנו מנלא ואמוראי אלתי קשה לפי למה שמעתיו ב' פעמים בפעם א' סני ואלוי י"ל ע"ד דאמריגן בסנהדרין פרק ד' מיתות גבי ר"ח למה דומה לפני ע"ם מתחלה דומה לקיתון של זהב סיפר שתוא וכו' אלו ושתה לקיתון של חרס סבלו מהם דקודם שלהם נעשה מוחזק עם הכיור הוא נחשב בעיניו. וע"כ בהמן דמתיב גדול המלך אותו לא היה יכולה להנות פנים לומר שלבה אותו כיון שהיה תשוב בעיניה עד אחר שסיפר עמה פעם א' ולא אבל עמה שהיה יום ב' נתענית ואלו בכמו דמתיב בעיניה הרגה הוא ותחבב בעיניה לכבוד תרם ותחבה לבבת מעשה לבית הלגלגים לו מתנות לו גם. עיין פירש"י ועי"ל דמוזר לאסתר שיהא שלא ויק"ל: אולי ירגיש המקום ויעשה לנו נס. עיין פירש"י ועי"ל דמוזר לאסתר שיהא שלא

תלאה

בשרים ולמה לא נרם שיבנה ונראה דאי נרסינן שיבנה קשה יותר דאין דרשין דסי"ל שיי דשעים ליבנה ובנה שיבנה ומ"ש ר"ל אל תקרי שברת הוא דלא שיך שברון בשעים אלא נשון עקיה לו תסרון שעים ואיל"ל הנים לא כל תוקי לא תסרון שעים

לא מפני שאוהבים את מרדכי אלא מפני ששונאים את המן. (אסתר ו) הכין לו "חנא לו הכין (ויאמרו נערי המלך אליו הנה המן וגו' ויבא המן וגו') ועשה כן למרדכי א"ל מנו מרדכי א"ל מרדכי היהודי [א"ל] טובא איכא מרדכי ביהודאי א"ל היושב בשער המלך א"ל (ההוא) סגי בחדא דסקרתא א"נ בחדא נהרא א"ל *) אל תפל דבר מכל אשר דברת גמר והב ליה · ויקח המן את הלבוש ואת הסוס אזל ואשבח רבנן דיתבי קמי מרדכי וקא מחוי להו הלכות קמיצה לרבנן כיון דחזייה מרדכי דאפיק לקבליה וסיסיה מיחד בידיה מירתת[ה] א"ל לרבנן האי רשיעא למקטל נפשי קא אתי זילו מיקמיה די לא תבוו (בגהלתו) [בגהלתי] בההיא שעתא נתעטף מרדכי וקם ליה לצלותא אתא המן ויתיב ליה קמייהו ואורך עד דסליק מרדכי לצלותיה · א"ל במאי עסקיתו א"ל דכי הוה בית מקדשא קיים רחמנא אמר מאן דמנדב מנחה ליתי מלא קומציה **) ממנה וליקטר על גבי מדבחא וליכפר ליה א"ל (ליתי) [אתא] מלא קומצא דקמחא דידכו (ולידחי) [ודחי] י' אלפא כברי כספא דההוא גברא א"ל רשע לעבדא דקנה נכסים עבדא דמאן נכסים דמאן א"ל קום לבויש הני מאני[ו] ורכיב האי סוסיא דקא בעא לך מלבא א"ל לא יכילנא עד דאולינא לבי בני ואשקול למיזא דלאו אורח ארעא לאיש־מושיב במאני דמלכותא

*) גמ' סגי' הוא נמי הב ליה אל תפל דבר מכל אשר דברת ריקה וגו' : **) גמ' מנו' דסולתא ומתחבר ליה :

רבא] לא מפני שאוהבים את מרדכי אלא מפני ששונאים את המן. (אסתר ו) הכין לו "חנא לו הכין (ויאמרו נערי המלך אליו הנה המן וגו' ויבא המן וגו') ועשה כן למרדכי א"ל מנו מרדכי א"ל מרדכי היהודי [א"ל] טובא איכא מרדכי ביהודאי א"ל היושב בשער המלך א"ל (ההוא) סגי בחדא דסקרתא א"נ בחדא נהרא א"ל *) אל תפל דבר מכל אשר דברת גמר והב ליה · ויקח המן את הלבוש ואת הסוס אזל ואשבח רבנן דיתבי קמי מרדכי וקא מחוי להו הלכות קמיצה לרבנן כיון דחזייה מרדכי דאפיק לקבליה וסיסיה מיחד בידיה מירתת[ה] א"ל לרבנן האי רשיעא למקטל נפשי קא אתי זילו מיקמיה די לא תבוו (בגהלתו) [בגהלתי] בההיא שעתא נתעטף מרדכי וקם ליה לצלותא אתא המן ויתיב ליה קמייהו ואורך עד דסליק מרדכי לצלותיה · א"ל במאי עסקיתו א"ל דכי הוה בית מקדשא קיים רחמנא אמר מאן דמנדב מנחה ליתי מלא קומציה **) ממנה וליקטר על גבי מדבחא וליכפר ליה א"ל (ליתי) [אתא] מלא קומצא דקמחא דידכו (ולידחי) [ודחי] י' אלפא כברי כספא דההוא גברא א"ל רשע לעבדא דקנה נכסים עבדא דמאן נכסים דמאן א"ל קום לבויש הני מאני[ו] ורכיב האי סוסיא דקא בעא לך מלבא א"ל לא יכילנא עד דאולינא לבי בני ואשקול למיזא דלאו אורח ארעא לאיש־מושיב במאני דמלכותא

*) גמ' סגי' הוא נמי הב ליה אל תפל דבר מכל אשר דברת ריקה וגו' : **) גמ' מנו' דסולתא ומתחבר ליה :

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה דף טז

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה דף טז

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה דף טז

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה דף טז

[ח] מהרש"א ד"ה הלכות. בפ"ב פרקים (דעניות כז ע"ב גם שלהי · מסכת זו לא ע"ב):[ט] שם בא"ר הא דכתיב טוב מלא כף נחת מבית מלא כפות ובחי ריב (מקלות ד' פסוק ו כתיב טוב מלא כף נחת ממלא חפנים עמל וגו' ומשלי י"ז ט"ו כתיב טוב פת חרבה ושלום בה מבית מלא זבחי ריב וכתב מהרש"א ז"ל לריצון המרומקין כ"ח לו נאמרו בפסוק אחד ועש"ג) :

יד יוסף

א מסיים במדרש ועליו אמר ולו הכין כלי מות תלוי לרוקים יפעל כור כרה ויחפרהו ויפול בשחת יפעל (תהלים ז) : ב סנהדרין לא ח קס ט' :

חדושי גאונים

ובדו תתמוים . הטעלומיסטיריו למעלה לאש. המן ובדק מרעים מרגיו . מדרו מלכו ואך אל תתחת מוכרו . ותתחמוים רוח שפלים מרדכי עליו הפלוס והכהיו מדרו ממקומם הכמיך להעלות ולהרוות לב (נעים לעתים)

מה עשו שהוא ודאי יש לשון עבר מבלא"ש עשה ל"ל ע"ב שהוא לשון לחבא אם כסיון כמו"ל כמו עשה אדם אלא לשנות המשתמש לתרי אבי עבר מה עשה עמו כבר ומה בקיצור לא ועל להבא אבינו עשה עמו דבר מלומר דבר מה לא שלום דבר גדול ואל תפל דבר מוקח שלא היו תוכנים למרדכי לבד חזר ושלל אחשורוש אל המן מה עשה וגו' קח את הלבוש וגו' **תנא** : לאמרם יש לקשות דמה לי אם כתב לשון אחר לא לא אמ"ש יש לפרש בדרך זה ובלאם הסברנו בזה המתחלה קאמר על המן בדרך הדיבור לאמר אבל הכין לו לבד מהקל לכתוב תיבת לו כתלה ה"ש דקרא על המן אבל לו פ' הדיבור לו מבשת ימי בראשית המן המן מן המרכב מין המרכב המן המן וכיס מוכן לעמוד לאמרינן מוכן זה המן לך שהוא סבר לסבין למרדכי וי"ל : ועשה כן למרדכי . אמר לאחרים יש לדקדק בפסוקים הקודמים לאחשורוש אבל מה עשה יקר וגדולה למרדכי וכו' ובאמת להמן אבל מה עשה ועשה וגו' לאים אבר מלך תפן ביקרו כל"ל לאים אבר המלך תפן ביקרו וגדולה . וי"ל דעשה כן בתכסם דאלו אמר ל"ב דוקא כל על דעת המן

ענף יוסף

א"ל דכי הוה בית מקדשא קיים כו' . מלשון זה משמע שמרדכי לא סקריבו בבית המקדש . המפרשי על מ"ש הטעות דבש כתלת ראשון דף ק"ו ע"ב וח"ל ומי מרדכי ואסתר סקריבו בבית המקדש כי בזמן בורם הלשון כבר בתחילו לחקריב לף אבל עמר בלבו . ושוו אחומים אבל הוי מקריבין אז כו' ע"ש . ואי הוי מקריבין בזמן מרדכי מה לבו לומר בבירובלים מקריבין ואין עסקינן בבית בנדוי ואסתר דלכבי אמרי כי הוה בית מקדשא קיים כו' משום שיהו לבנות לאותו רשע מקריבין בירובלים כדי אבל ולבון עליהם ולגבי אמלך אותם מהעבודה שזה היה כל מעמקה בגישות בנין בהמ"ק כדי שלא יקריבו : **א"ל** אתא מלא קומצא דקמחא דידכו ואחי י' אלפא כברי כספא כו' . קשה מה ענין שומר שהוא קרבן לב' מן עבדת אלוים בכבר כסף שהן לאמלך אחשורוש . וחכמותה אלפי שמיה . ואם הון אים מתנה למלך ר"ו הילאה לפ' . גם לא מצינו בקרא שהן אמר אלא הכסף נתן לך . וי"ל שהענין הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך כך פירושו הכסף והעם שבאחרים תעשה כטוב בעיניך . והבלות הטוב לאלים לעניים שבן אלים ודעשים אמות לאדם רבים ולמדו מגבוהלגר מלכא שאמר לו דעולל ותעלר בלדקה פרוק . וזה שהיה עוב בעיני כל הסרים לאלים לעניים . ובן עשה המן . ותבב שהו יותר טוב מכל מקרבנות הכתיב עשות וגו' ובדקה בנתר לפ' מזבח . ולבן תמה שלוך בשומר שהוא סבי בעבדה מנין כדאי' במדרש לאסתר יודאם הסיה עבדת אלפים בכר כסף . אבל בחמת הסיה המן עבד לאחשורוש למרדכי . ומאמר כ"ם אלפים . והמן נתן עבדת אלפים בכרות אל מול שבה ה' אל קודש . ומתחלה בשקל בעד מ"ב אלף מבנה לחם עולם אלה בכר אל קודש . ויש שמחנים שבעים שנה . ומנן כי ומעמה נתנו כוסר עבד . והמן נתן בעד מחשים שנה בעד מ"ב אלף (סנהדרין הכ"ח) : עד דהגלוגה לבי ואשקול למיזא . קשה מאין רבן

ולגלה

המתרגמן ו) אויפגעציטערט . ז) קליידער

לכולהו בי בני כו' · גפי פירש"י הייתו העוסקים ומתמשים במרחשאות מיהו לקמן בסמוך קרי ליה בלן וכן בכמה מקומות אבל בי בני מרחשאות נופיה ממש וכן אומני דקאמר הכא הייתו ספר ובכמה מקומות אומני הייתו מקוזי דם ואפשר דבכולן אומני ממי ספר ובי בני ממי דקאמר דמנמלא אסרה ממי המרחשאות אלא יהיה שם המשמש להליק אם בתרי ולתחש חמין : נחזין ופליק כו' ואתה על במותימו וגו' · ורישא דקרא ויכתבו מוייבן לך יפרסם כן הייתו שיכתוב חוק מנזרת מוייבן לך · תעניות ואתה על במותימו תדהון : בנפול מוייבן לך אל תשמח כו' · ובמדרש ילקוט שאז אמר מרדכי לרוממך ה' כי הליתני הייתו לשלוק ולעלות עליו ולא שמחת אויבי לי שהוא יעשה לי כן כמ"ש ויאמר המן בלבו למי יפצה וגו' יוחר ממני וכמ"ש בסמוך שבברה בריתיה הלו הרכיב אבוה והלו דמסני קמיה מרדכי : ששב לשקן כו' · דלא אלעזרין לן למימר לסיכן שב אי לאו לאמעוינן שב לשקן כו' שהיה לפני שער המלך ואינ"ש דהלו שער המלך מסמוע לשוייה בלאני[ג] וספר[ד] א"ל רשע לאו ספר בכפר קרצום היית תנא המן ספר של כפר קרצום הוה כ"ב שנה · בתר דאשקיל ליה למזייה אלבשיה א"ל סליק רכיב א"ל לא יכילנא דכחיש חילאי מתעניתא · גחין ליה[ה] ורכיב וכי הוה סליק בטיש[ו] ביה א"ל ולא כתיב (משלי כד) בנפול אויבך אל תשמח א"ל רשע ה"מ בישראל אבל בדידכו כתיב (דברים לג) ואתה על במותימו תדרוך · ויקרא לפניו ככה יעשה לאיש כי הוה נקיט ואזיל בשבילא (דמתא) [דבי המן] חויתיה ברתיה דהות קיימא באגרא סברה האי דרכיב אבוה הוא והאי דמסני קמיה מרדכי שקלה עציצא דבית הכסא ושדיא ליה אריישה [דאבוה] דלי עיניה (כיון דחזאי) דאבוהא הוי נפלה מאיגרא ומתה · והיינו דכתיב וישב מרדכי אל שער המלך א"ר ששת ששב לשקן ולתעניתו והמן נדחף אל ביתו אבל וחפוי ראש אבל על בתו וחפוי ראש מדבר שאירעו · ויספר המן לזרש אשתו גו' מ"ש

הרי"ף

לת המן אם לא יכיל מזומן שם לשורכו מיד בשעת הפתחו שד מעט רגע יתבבך ויתמוד בו שלא לחמיתו לכך המיתתו לגמן לפתחו המלך כדי שיהיו הפיתוי והסכרוגה סמוכים כדי שלא היה סבור בדעתו לעוכתו בסברה רגל פרתו דלכך התרומם המלך את מרדכי ושלם נמוגו השוב מהר כל כך כדי שלא יקבל אלו מרדכי לבעל אגרת וגזירות ראשונות שלא לכתוב ולאבד מוהר : שדרה אסתר ואתריתיכון לאולנו בני בני כו' . בגמרא מ"ו אסתריתיכון ואיתוי כשם הגרי"ל שזה הוא מוכן כי לך אפשר אפשרו לבל בי בני ומזייה אשר בשבון . ועוד אמיא הרמב"ם הוא ורמז לו הכתוב שלא תאמר שהגזירה היתה מן המשמים בתחלה על מרדכי ואח"כ נתחסך ונסיתתה על המן . אלא שמתחלה היה ג"כ הגזירה מן המשמים על המן לבד ולא על מרדכי כמו שכתבו לעיל : ואסתרינהו · לותה עליהם ישב בכפר קרטוס : עיילילה היהו לבי בני ולפתחי . ושמה המן זה משום שהיה מתירא מן יקנוף המלך אם יגבים את מרדכי בלבוש המלך קודם שהרחלת נופו שהה שהוא המצוה את המלך כמו שאמר מרדכי אבל קשה מי לא ס"ל לשמן עבד אחד שירחלנו ונלחנו שהוקרך לעשות בעצמו ויש לומר המרדכי לא רצה לקבל שמעון שלהיו בה כי אם אחד מעבדי המן שיעשו בו שמא יזקיקו לדרינלן ופומה הוה סבי לחדא ולפיקו יתה בבהיו ע"כ . ולפי שלקחה בחוצי זה היה העצלה מוכן אלא תמיד ולכיון שבברה דהאי דמסני הוא מרדכי הבלבוה עליו : דלי עיניה . פי' המן הריה עיניו למעלה לראות מי עשה לו כן . ורואה בתו שהוא אביה : ששיב לשקן . הלא כמו זה נחבב כי אלא לא נבא לא שער המלך ולא שב אל שקו ואתיתה אלא שסיה אל שער המלך לומר אלא הוא בשם בן אל שער המלך אלא כי אם חילקו הפסיק ו"ב מרדכי הוא אל שקו ואתיתה אלא שסיה אל שער המלך לומר אלא הוא בשם בן אל שער המלך אלא כי אם מתחת למדיו על גברו מבית . בלוקן בכא בן אל שער המלך (אלשון) : ולתעניתו · ואש"ב שבתחני לעיל שימי התעניות היה "ג ו"ל ו"ו . וחם היה בש"ו אבסר שמרדכי ותלמידיו החמירו על עצמן לתעניות עד שירחלו עכ"פ בתחלת דגאולה וכדאי' בהתעניות מנוחרין על המעבר שיחידים מתענים יותר מהצבור . שבל אלבור אין יכולין לגזור גזירה אחין רוב הצבור ומאמר שאין לעמוד בה . ורמיה לדברי הפוחת ומקאלו אלא מרדכי ותלמידיו בבית המדרש ובתעניתם ובשבים לפניו ובקיים במתפיסם ומוסקים בתורה וסיו לוטקים ובוכים כו' הפקיד עליהם שומרים לאמר לומר אחרוא אלו בתעניות תתלה ואח"כ אתלה את מרדכי וסיו אמעוניהם מבעיות לבם לתם ומים ואומרת לבם בגיבו אלו ושתו קודם שאמותו לומר לומר אל מתוהו בדעב מיד היו מיחיון ידיבכ על הסברים וגבשים בחי מרדכי רבינו לא נאבל אלא בחמה אלא מתוך תעניתו נמוח ע"כ . ומעיתים המן היה אחר סעודה דאמרינן אסתר מבוהר בכתובים ומאוכים הרלאמרים הם בזם ס"ו ואח"ז בגילה עשה הבן בחמרנום ח"ל כי הם בגיל המייך לפ" . ואי אמרת שהתענו י"ד ט"ו ומ"ו לא לרוח כבלתו אמוהיים לבם לאכול אלא ע"כ שהתענו י"ג י"ד ט"ו . ובגיל ע"ז היו מוחיים לאכול אלא שהמיהו על עצמם להתענות יותר ועוד דאיס מסורה דאי' שם שד נמו הוים בנבים אל שעלתה שוחה לחרום ושמע הקב"ה קול בכייתם בשמח אשות בגילה כו' ומאד מה דבינו לפני להקב"ה קול קפני אמר לו שבדוים בתענית הוים אלבם ידים ואלבם לילות כו' . ומי' רש"י כאן אלא פירש כן : אבל בתו · שנפלה ומתה הלא"כ

מ"ש

א"ל רשע ואלה אל כפר כו' אמרת הגלה המן הקדוקה מבולר מי הוא מרדכי בבית המדרש ומשום המעבר מאל מלחמה הוא אתר לאו אלא אמר כמו אלה אמר לאו אמר לאו אמר לאו

ויאמרו לו חכמיו וכו' אם מן הדין היהודים מרדכי וגו' ואי משבט יהודה ובנימין ואפרים ומנשה לא יצלח ליה כו'. ופי' דמאי דאמר אם כן לדבר חכמה שאמרו לו דאי מבשבט יהודה קאתי מרדכי לא יצלח ליה משום דכתיב ביהודה ידך בעורף אויביך הא ע"כ לא בעי בכתר אלא לא בגדע של עשו דאמר אמרי' בב"ב (דף קכג) לאין אדום אל עשו אל תמסר' אל תמסר' אל תמסר'

(ז) מדרש״אר״ח פילת ס׳ בפה ב״הפה (ל״ד ע״ח): (כ) שם מא״ר בס״ק (כ״ד ע״ח ס״ב): (א) שם בא״ר פ׳ ג׳ ר׳ (סנהדרין מ״ד ע״): (ר) שם ס״ר״א ר״ה להם שדרבה אומות שהם נפולים ומדברים בלה״ק שהיא לשון עברי (כדי לגלגות דברי כ״ם מהקושות שלא כי הרבה תומות נמוגים ה״כ כי הלה בהיות שברי דרמו לו אחיו מן הלה בגדולה כמו שנעשה יוסף משנה למלך ולכבוד בלבוש מלכות כן לעתיד יעשה המלך למרדכי משנה וילא בלבוש מלכות וגו׳ וה״ת אמר תקני דאוכא קמה במה שנתן לבנימין ג׳ מתות כסף ולא נתן כן לשאר אחיו ולא מכר שרמז לו בזה וי״ל כמ״ש לעיל במה שנתן לבנימין יותר כיון דהוא אחיו גם מן האם מתמת נעוים שהעולם ותחבו שהיא מרלאה להם בזה על המכירה ובבגדים שהוא דומה מכורתו כתוב פסוק: כמה שלרין היו כו׳ • עיין פרש״י הל״ג ליה כו׳ אבל בכל מוסרות גמרא לוקח וכן בכ״ר וכו׳ לוקרין כו׳ ע״ש ופרש״י שם כי לוקרין לשון יחיד הוא כמו בעליו לוקרוניו אבל לוקרין משמע לשון רבים עכ״ל ומפי׳ הרש״ס דשויה דקרא קא דרים לגבי בנימין דכתיב לוקרין כלשון רבים וה״ל למכתב לוקרו לשון יחיד כיון שלוקו כיוצ שמגמגו לבא בל״ר כו׳ אמרו ש״מ לדרשה ולגבי יוסף דכתיב לוקרין כיון שהוא קיטי כו׳ עכ״ל ועוד אריך ע״ש אבל בכל הש״ס ובתוספות כתיב הכא בכה על לוקרין בלשון רבים וכן הביא הש״ס שבתוב הוה בשמעתין וע״ק לפירוקו דהא מלוקו בכיוצ לוקרו יחיד נבי עשו ויבך על לוקרו וע״כ הגרלה דודלי לוקרי כ׳ לא משמע אלא לשון רבים וכן לוקרו כו׳ לא משמע רק לשון יחיד אבל לוקרין דכתיב ביו״ל וא״ל משמע לשון רבים ומשמע לשון יחיד כמו בעליו והכא בהלי קרא בריש דקרא לגבי בנימין כתיב לוקרי דלא משמע רק לשון רבים וכפיפא דקרא לגבי יוסף שיוה לכתיב לוקרין דמשמע ממי לגבי יוסף יחיד דרמו מיהם לגבי בנימין ע״ג מקדשים ולגבי יוסף על א״ל דבהמ״ק נקרא לוקר כמו כמגדל דוד לוקרך ולוקרך כמגדל הנן כמו שהלוקר בנובה ל״ל אם הוהו הבקרא בנובה א״ל והוגן ל״ל ומרא״ל: אמר להם כסם שלון כו׳ • דבכלו עיניכם ראותם גם בנימין בכלו אבל רמז לכם כסם שלון כו׳ ומסקרא מדבר למעלה שהבניתם לכלוכלה ברעב וצחת עיניכם ראות שלני משוה אתכם כלחי בנימין רמז שבודאי לון לי לב עליהם כך אלו לגבי כסי המדבר אליכם לחביב לכם והרמב דרמו ראמר מלפרש כפרש״י בחומש שיש לכם מעלה אחת שלני אתכם בעולה ופי׳ המדבר אליכם בלה״ק עכ״ל הש״ל לומה לא כלל את בנימין עמהם גם כי המעלה עליה״ק אין ראוי לראות שהם נימולים ומדברים בלה״ק אלא זקיינים כו׳ • הסיון הוא הגוב בנימין מוקדם בשבוטות ש״י תמוניים שבראתי כ״כ מיין אלא דודלי לוקרים כיעקב

עיון יעקב

רבון רמז לו ר׳ ור״ב אבשר לומר דמתבה תלוסה אמלות לא היו שוים רק כמו בתלוסות אמות אל אחר אחים אלא שנתן לו ס׳ לרמז זה ודאן דאון שלם מאות בכסף אין לו קרבה ר״ל שנתן לו דמי מוכרו שלחמר עליו שנגב הגבוע • ונראה דלכך כתיב ב׳ פעמים בפעולה מיום אחר מאלך תקן ביקרו לרמז ה׳ מלוכשים אלו ומה שדרש שם יוסף שבבכה אל האחיו הוא דדמות לאיה שדע בדוח הקדש מה שבחדר לבוחה: מבוב מלרים הם עם יון: וזה מתקרבן תשוב מלרים כי המלרים מבלו לדגים שבעולה ביחקולא ריש סיון ב״ש ובדגים כל זמן שבחקיון כאן מרוכבים עליהן כדאיתא בשבת דף ע״ז ובע״ז פ׳ אין מעמידין וזה המלרים אינם טוענים הגל הייון רק הוא מעוב מלרים ורמז לו ג״כ עין יון בנימין ת״ל שמא בתשבוד המלרים ת״ל שם:

ליהודים

מתלון ודבקת המסורה בכה אל שלרו כתיב הוא בוכה על מכון מילה שבבריתו כל יוסף: ודן״ד מיוכה רואות וגו׳ ר״ל כבר בלון נלני בלון בן בנימין וכו׳. הימה מה זו ראיה ראות ומיני לתי בנימין ראמרו לו גם לא ראמרו לו גם בדברים אל שלחר אחיו וכמה מיוכה ראות הס״ק כיון שלא עשיתי שמכם רשם שבאתי אלי לכם לא שעשיתי רע אמתם כי אם דברים נעלמה בגזמתי לדבר כסף דברים קשים וכן בכסף דברים קשים לי עבד כסם שלא הוה בלוי כלום בל בנימין בכתבנתי לוהם הדברים הקשים שבבי לא היה מכוכתו ולא היו שלחו לא הוה בסף אלו

לבינה מ״ט (דכולהו א״ר אבהו) מפני שלא תהיה תקומה למלחן של רשעים • ויאמר המלך לאסתר המלכה בשושן הבירה הרגו היהודים א״ר (אלעזר) [אבהו] מלמד שבא מלאך וסטרו על פיו ובבואה לפני המלך אמר עם הספר אמר אמרה מיבעי ליה אמר (רב נחמן) [ר׳ יוחנן אמרה לן] יאמר בפה מה שכתוב בספר • דברי שלום ואמת א״ר תנדום (א״ר אסי) ואמרי לה (ר׳ חייא בר אבא) א״ר אסי מלמד ״שצריכה שרטוט כאמתה של תורה • ומאמר אסתר קיים דברי הפורים האלה מאמר אסתר אין דברי הצומות וזעקתם לא • א״ר (יצחק בר אמי ה״ק) [יוחנן] דברי הצומות וזעקתם ומאמר אסתר קיים דברי הפורים האלה • כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשורוש וגדול ליהודים ורצוי לרוב אחיו (תנא רב יוסף) לרוב אחיו ולא לכל אחיו מלמד שפירשו ממנו מקצת סנהדרין • וא״ר יוסף גדול ת״ת [יותר] מהצלת נפשות דאילו מעיקרא קא השיב למרדכי בתר ארבעה ולבסוף בתר ה׳ מעיקרא כתיב (עזרא ב) אשר באו עם זרובבל ישוע נחמיה שריה רעליה מרדכי בלשן ולבסוף כתיב (נחמיה ז) הבאים עם זרובבל ישוע נחמיה עזריה רעמיה נחמני מרדכי בלשן •

כז דף ז ע״א ומתנות *) לאביונים • תני רב יוסף ומשלוח מנות איש לרעהו

ב׳ מנות לאדם אחד ומתנות לאביונים ב׳ מתנות לב׳ בני אדם • ר׳ יהודה הנשיא שלח ליה לר׳ אושעיא אטמא דעגלא תילתא (ותלתא גרבי) [וגרבא] דחמרא שלח ליה [שם ע״ב] קיימת בנו דרבינו ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים. רבה שדר ליה למרי בר מר בידא דאביי מליא ״סטקא דקישבי ומלי (צנא) [כסא] דקמחא דאבישונא • אמר ליה אביי השתא אמר מרי בר מר

*) כל הסי׳ הזה הוא נגמי׳ דף ז׳ ומלין מקומו כלולו מדרש״ז ד״ם :

מעיין פרס״ש ופל״מ שזכר כשרלה מרדכי לו שהנטל בגין ב״ם בימי כורש כמפורש בספר עזרא חזר לשושן בימי אסתר ושוב אחר כ״ה עלה שנת גלה״ בימי אחשורוש וכבגיליה בכרכ״ם מקומות שהכרכות הוא מכגול גדול ו״ל מפני שכל הנסים שנעשה לישראל בימי אחשורוש היו ע״י אסתר. בתחלה נפרדה ושתי ע״י אסתר. ואחר אסתר אתחיים ע״י אסתר שנאמר ויעש המלך אסתר לשר ובגין לת אסתר לבית המן וגו׳. וכן מצון המן ומשלחו ע״י אסתר היין היה ולכן חייבו חכמים לשתחבר עד כדי שיהא מכר הגם הגדול בתחיית היין לשפוך דם היהודים. ומעבה עניין קרוב לזה מתוך שמתה עד שנאחר כמתים מוסכנים ארעם. ומכל אחד הוא חסב לשפוך דם ואנו טוסף דם על דמינו

(סדר סיום) :

כז שכל זמן שבהון בן נריה קיים לא הניחו עזרא ועלה. כי יש לך לתמוה מאחרון ולאחר שבנה כל הבית כמו שכתוב בעזרא ויבא יהוקים בחלמיו היא הסנה הבנייתו של דניאל הנביא בכל הבית הזה כלל. כי מזמן מרדכי הנה אחשורוש בעזרא ויבא יהוקים בחלמיו הנה הסנה הבנייתו למלך ומלכדם הוא הנגה הוא שהיה לומר מפי בדון בן נריה ולא הנה הבנה. כי מזמן מרדכי ״כתב היה אחשורוש לתחזון לו לעזר

קיים לא הניחו עזרא ועלה · אמר רבה (בר בר חנה) א"ר יצחק בר שמואל בר מרתא (משמיה דרב) גדול ת"ח [יותר] מבכור אב ואם שכל אותן שנים שהיה יעקב אבינו בבית עבר לא נענש (עליהם דא"ר חייא בר אבא אמר רבי יוחנן) [דאמר מר] [דף יז ע"א] ·למה נמנו שנותיו של ישמעאל כדי לירחם בהן שנותיו של יעקב דכתיב (בראשית כה) ואלה שני חיי ישמעאל מאת שנה ושלשים שנה ושבע שנים כמה קשיש ישמעאל מיצחק י"ד שנים דכתיב (שם מז) ואברם בן שמונים שנה ושש שנים בלדת הגר את ישמעאל לאברם וכתיב (שם כא) ואברהם בן מאת שנה בהולד לו את יצחק בנו וכתיב (שם כה) ויצחק בן ששים שנה בלדת אותם · בר כמה הוה [ליה] לישמעאל כשנולד יעקב בר ע"ד כמה פיישן משניה ס"ג · ותניא בן ס"ג שנים היה יעקב אבינו בשעה שנתברך מאביו ובאותו פרק מת ישמעאל דכתיב (שם כה) וירא עשו כי ברך יצחק את יעקב וישמע יעקב אל אביו וגו' וירא עשו כי רעות בנות כנען וגו' וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ·ישמעאל אחות נביות כמשמע שנאמר מחלת בת ישמעאל אני יודע שהיא אחות נביות (אלא) מלמד שקדשה ישמעאל אביה ומת

עלה עזרא עם זרובבל וק"ק דכרוך נופיה למה לא עלה מז עם זרובבל וכש"י בא לייסב זה דכרוך מת בתוך הסגים הללו דהיינו בתוכן סגים קודם שהתחילו לבנות בהמ"ק בימי דריוש האחרון אבל לון זה מספיק שרי כרוך היה מי בשת שתים לדריוש האחרון כדלמרינן לעיל שהיה מתנגא בשת שתים לדריוש ומה שתחילו לבנות בהמ"ק כמפורש בספר עזרא בחדרן בעילת עבודת בית אלהא נו' עד שנת תרתין למלכות דריוש ול"ל דבתותה שנה נופק שהיא שנת תרתין לדריוש מת כרוך ולא עלה בתחלת בנינם: יותר מכבוד אב כו' · מהא דמייתי שלא נענש על אותן שנים שהיה בבית עבר אינו מוכח דגדול יותר מכבוד אב דבשביל לו נמי אין לחוש לענוש אלא דעקו אלו הא לישנא דגדול ת"ח שמגיד אלישנא דמתני' דרש פתח הקנן ת"ח בגנב סולם וה"ה למה נענש גם על אותן כ"ב שנים כיון דבדלון אב ואם ובמלותן הלך יעקב מסתמא מחלו על כבודם ותי' בעל אמרי נועם בשם הר"י מפרי"ם שלבשף י"ד שנה שהיה בבית עבר נתקרבה דעתו אל עשו ושלחה רבקה אמו את דבורה מניקתה אחריו לבית לבן והוא שהה שם כ"ב שנה ע"כ ושיין בתפרשים בזה: שהיה יעקב הבינו בבית עבר כו' · וכבמה מקומות אמרו בית מדרשו אל שם ועבר שהיה קבלה בידם דעבוסים היו וכלון אמר בבית עבר כאילו אל תורה בבית עבר · שנותיו בתורה הר לאו משום יעקב: [מלמד שקדשה ישמעאל בחייו דאל"כ מנין לו לומר דבחייו קדשה מת ומלחה דהוצלוה זה מדכתיב וילך עשו אל ישמעאל ל"ל ותא"כ כשמת השיאה אחיה

יד יוסף

א בא"ר שמ"ח: ב מפר' מ"ר: ג בא"ר סוף פ"ב: ד תוספתא פ"ב: ה בתרגום יב מ' מטפש גב מ':

אהבת איתן

ס"ס"ד ב"ר ומשמעא עשה תשובה הרבעה ר"ש לה לגרוש שאשה תשובה ומל בן פירש בע"ל ובתם חתונן על פרש"ו דכשיהיו מחיה הבדיה מדרב רבה ס"פ ס"ם נבי שנה ישמעאל ח"ל מה לאה בתחוב ליחס בנין של רשע ס"ל. ומאי דתמה בר"ש מבכיות דר"ב בבר הרגים נמה

נאון יעקב

ס' סיש בתמנע דיבור וסריסי המלך כו' ויבריחו כמו לשיחם חוקפה בתוך שהוקשה ונמה בכריע

יד יוסף

א בא"ר פ"ס: ב מפר' ס' מ"ר: ג בא"ר סוף שלם רבנם רים פ"ב:

אהבת איתן

לבמה נמנו שנותיו של ישמעאל בשביל לירחם בהן שנותיו של יעקב. ופרש"י נמנו נמנו שנותיו של ישמעאל נמנו לו לנמנות בנגם כרשעים. ותמה הפ"ת מה"ת מהרי"ן

נאון יעקב

סיכולים. והוא דבר קטיר ר"ג בר אמרים בע"ל אמרים אמרים הרב. שאמרו מתחילה) אבל הן הבמיים סיה נסינב.

עלה עזרא עם זרובבל וק"ק דכרוך נופיה למה לא עלה מז עם זרובבל וכש"י בא לייסב זה דכרוך מת בתוך הסגים הללו דהיינו בתוכן סגים קודם שהתחילו לבנות בהמ"ק בימי דריוש האחרון אבל לון זה מספיק שרי כרוך היה מי בשת שתים לדריוש האחרון כדלמרינן לעיל שהיה מתנגא בשת שתים לדריוש ומה שתחילו לבנות בהמ"ק כמפורש בספר עזרא בחדרן בעילת עבודת בית אלהא נו' עד שנת תרתין למלכות דריוש ול"ל דבתותה שנה נופק שהיא שנת תרתין לדריוש מת כרוך ולא עלה בתחלת בנינם: יותר מכבוד אב כו' · מהא דמייתי שלא נענש על אותן שנים שהיה בבית עבר אינו מוכח דגדול יותר מכבוד אב דבשביל לו נמי אין לחוש לענוש אלא דעקו אלו הא לישנא דגדול ת"ח שמגיד אלישנא דמתני' דרש פתח הקנן ת"ח בגנב סולם וה"ה למה נענש גם על אותן כ"ב שנים כיון דבדלון אב ואם ובמלותן הלך יעקב מסתמא מחלו על כבודם ותי' בעל אמרי נועם בשם הר"י מפרי"ם שלבשף י"ד שנה שהיה בבית עבר נתקרבה דעתו אל עשו ושלחה רבקה אמו את דבורה מניקתה אחריו לבית לבן והוא שהה שם כ"ב שנה ע"כ ושיין בתפרשים בזה: שהיה יעקב הבינו בבית עבר כו' · וכבמה מקומות אמרו בית מדרשו אל שם ועבר שהיה קבלה בידם דעבוסים היו וכלון אמר בבית עבר כאילו אל תורה בבית עבר · שנותיו בתורה הר לאו משום יעקב הבינו בבית עבר לפי שהיה כבר מת בשנת ג' לעקב אבל עבר היה חי עד שהיה יעקב ב' שנים בבית לבן בהלקמן ומסברא קאמרינן בהדיה אחיו אחר. שלא נענש ר"ל שהיה מפרש בקרא מה היה עסקו של יעקב מסתמא בבית עבר היה שע"כ קראו הכתוב יושב אהלים ולא מצינו בכל הש"ס שנענש אדם בעולם הזה אלא אם כן נגבה מעות בעולם הזה ונתן לו שכרו בעולם הבא. ומה שנענש אדם בעולם הזה אינו אלא מפני שלא הקפיד בכבוד אביו ואמו ולא נ

[illegible] אריב זבחים סיום מזוח מעגם על שבהה מלבה נאכיו ונאמר וק"ש למה מעגם על שבהה לקריב זבחים סיון שע"ם הדבור עבה מ"ם עלה בית אל וגו' ועבה בם מזבח גו': [מנין שאומרים אבות ד"ל] : ומסיך ליה ודעי תועי רוח וגו' • יש לפרש הסמיכות שאמר לעיל מיעיה כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם ומעורה אברהם ויעל מכבשן האש בזכות יעקב ואמר ע"כ נא יבוא יעקב גו' כמפורש פרק כ"ג ע"ש ואמר ברלוחו ולדיו את קדוש הבה שעבה אברהם גם הם בקרבו יקדישו שמי והקדישו את קדוש יעקב ברבים כנון דעילא מעגים מיאמל ומזרים וע"י כך ואת אלהי ישראל יעריצו בעולם שבח ובזוהר בדזו ועי' רוח כנון ממרוד ובזוהר לגר דעו ביאה שים אלהים בישראל כמ"ש ע"ג ברוך אלהיהן די שהרך מוסך ועבד גנו וגו' : ובלבבו יבין ושב גו' • סיינו דיבון אדום גודל מעולו ומגדל מי מעלו ואל ולאל יושב בהשובה שלומים ופריך מ"ש נעמת יפוזה כו' • אמלו דם"ד השמה דקרא ברפיאה דתחלואים מוריני ה"ק גם בחולה שה"מ לשוב לעשה אז במעשה אם הוא יבין שחטאו גרם לו רפואה לאחר שלמה ושב בלבו ובפיה לו ומיהו ק"ק דהיקר ס"ד לאמור דרפואה קדמה לשלומה דשלומה ודאי הכב ברוך שלומה וכפרה על עונותיו ואח"כ יעלה לו הקב"ה רפואה לאחר שלומה ולזו ולזו גרמה כלל שהקב"ה שלח לו רפואה קודם שיעלה לו וי"ל הא דכתיב ס"ד דלא בעי שלומה דיש דיסורין של מוחי ממרקין לו ויש נוסה שלומה וכפרה ומסוק דלזו כן הגם אם יש לאדם שון גדול ולא הוה סני ליה ביסורין ממרק ולא הוה לאוי לרפואה מ"מ הקב"ה מרפה לשלוח לבב בחלוו לבלום לו רפואה אחר הבשלומה ולכך יש לקריים הבשלומה כדכתיב ושוב אל ה' וגו' כי ירפה לשלום וע"ש מתכוון בנוסח אלוני עד שלא נוצרתי כו' ומה שחטאתי לפניך מרוק ברחמיך הרבים אבל לא ע"י יסורין ואלמלי דעשה כו' דהיינו שלא ביסורין דעשה ביסורין כ"כ היינו הם ממרקין הגון לשלוח רק שתביה הבשלומה ע"י רחמים רבים מקודם שיהיו ממרקין הכל ולזה בעי נמי לאמר דיסורין ממרקין הכל ולזה שלומה ומבני הלוכה בלא שלומה מקודם כדכתיב הבשלומה לבל בעיי נם בהיסורין אינו ממרקין לו כל שעות ובעי שלומה על כל עונות ולזה"כ רופא לכל תחלואיכי ואח"כ הגואל נם הם נגזר על האדם לבא לעמות בשחת התשובה והבשלומה בחליו מקודם הרפואה נאלמו משחת. שיסורין ממרקין כל עונותיו דרפואתו היא שלומה ולזה"כ הגל ל"ל דיסורין דשלומה הן ויותר נראה לפרש ע"פ מ"ש הרמב"ם בח"ם דחולי הגוף ורפואתה הוא כמו חולי הגוף ורפואתו ודיקנו בהלי הגוף אלא רפואת הגוף הבשלומה הבשלומה הבשלומה

[ז]מדרש"א־ר"ה שנאמר. ם׳ כ"ג (סנהדרין ב׳ ע"ב): [ח] שם ד"ה ובמערבא. אמרינן (דף כ"ט ע"א):

יד יוסף

א לעיל ח ע"ב: ב מגלה י׳ ע"א סוגיות י"ג ע"ב:

חדושי גאונים

דסה מ"ש אמת ה׳ הוא לבל אחון כבמי׳ איסוף בשולם דקתיב בפ׳ תלך (דף נ"ו) אע"פ דמאני אתחלתא דגאולה היא מכל מקום ה׳ שיבא בגאולה לא נרגע ובין דיש מקום לגאולה לקבוע בה׳ ע"ל לאקדומי לפרוסה מקמי גאולה לי לא מעמא דמפרש מתוך שיתמה מילה בה׳ ר"ג ע"ב שעמא דמילה היא דסודוי סיך בפ"מ על הקרבן לגאולה בה׳ מתוך שהיה מלה בגאולה ה"ע כיון דגאולה וכפולה בתר פלוחה הן דפולה יש לה טעם לחוס בה׳ מתוך שיתמה מילה בה׳ ממילא נרגע ולאחריתי לגאולה קודם לה ולא כרכה עגולה לבלוחה: (שורי אלן)

אהבת איתן

אחר ישוכו בני ישראל. פרש"י הקב"ה ואם דוד מלכם. מבמע דבות המקרב יבנה קודם מלכות בית דוד וכ"מ בסמיחים (דף ה) וכ"ה בהגיה נרבוב:

גאון יעקב

לה לגלה אל הגלוך. ולכאר כתה אלוו. לה ניקבה רק בוכה מתוך שיתמה מלה בה׳ אל הגלוך. אמר אמר אמר אל אל אל

א פי' ברכות ה פ"ח
ומי' פירוש
נסקתמת הסוי"ע
ב סוטה מע ע"ח :
ג נקמן כד ע"ח :

חדושי גאונים
מיכות משה וכו' אלא סיו לומדים סורס אלא משומר קל כה כפ"ם דמרוכין (דף מ"ד) תניא כיצד סדר משנה משה למד מפי הגבורה נמנס מפי אהרן נמנס לו משה פירוש נסלק אהרן ושב לאמלו משה וכו' אלעזר יבא לעזרן משה ואהמר כו' מיומא דמיומא משה ונוסף מיומא ושמא יושב לאו דוקא אלא אהרן עמד לעזרן ויושב בולם אלא אמרכ"ש סמס משמע דיושב ומשמע דיושב ומקמר ספר יבא לשאל משה ותיבת ספר ותיבת כו' אמאל מיסו דכות משומר קשת איושב ניחא דהמס אלא עומד ודיוק : קשת מיוכי : אלא עומד ולא יושב אלא אלא שהה משמע דשוהה מי בגלו

אהבת איתן
ומכמים . וכקבה מעיל"ה דא"כ אין מקנו מכמים לספר בכמה מסוקים מהאל ואין מי שיכול לספר מולו ומיוכלמי דבכרכות משמע דלא לכן לשון לספר בפרק . אלא דמכמים נדולים מן לכן לשון לספר דאמר מהם כבר"ל מי יעלו נבורת ה' כגון אלו ומכיריי . ואין דבריו מוכרחין דיכולמי ל"ל דלא לעניין ספור בשבח מקום קאמר כגון אלו ומכיריי אלא לעניין עסק התורה

גאון יעקב
עמד מתן לשמיד ומכרנו כו' ומכל מה מוד קדרוגו שון מהמתחתו לגלם מקבלו עליהם ובכה כאחר כאחה מ מכלן נבה על

הדרשה עומד פרק שלישי מגילה דף כא כב כג מהרש"א לג אוצר בלום

ודבר עולה מן המנין הני עשרה כנגד מי אמר ר' יהושע בן לוי כנגד "עשרה בטלנין שבבית הכנסת רב יוסף אמר "כנגד עשרת הדברות שנאמרו למשה בסיני 'ר' לוי אמר כנגד עשרה הלולין שאמר דוד בספר תהלים "ור' יוחנן אמר כנגד עשרה מאמרות שבהן נברא העולם והי נינהו ויאמר דבראשית הני ט' הוו בראשית נמי מאמר הוא דכתיב (תהלים לג) בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם • [אמר רבא ראשון שקרא ד' משובחה שני שקרא ארבעה משובחה שלישי שקרא ארבעה משובחה ראשון שקרא ארבעה משובחה דתנן "בשלש קופות של שלש סאין שבהן תורמין את הלשכה והיה כתוב עליהן אב"ג לידע איזו מהן נתרמה ראשון להריבה ממנה ראשון שמצוה בראשון אמצעי שקרא ארבעה משובחה 'דתניא (בפ"ד ה) אל מול פני המנורה יאירו מלמד שמצדד פניהם כלפי נר מערבי ונר מערבי כלפי שבינה ואמר 'רבי יוחנן מבאן שאמצעי משובחה ואחרון שקרא ארבעה משובחה "משום מעלין בקדש ולא מורידין רב פפא איקלע לבי כנישתא דאבי גובר וקרא ראשון ד' ושבחיה רב פפא :

דף כב ע"ב [א"ר אלעזר אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו אא"כ נענה כיהושע בן נון דכתיב (יהושע ז) ויאמר ה' אל יהושע קום לך [וגו'] תנו רבנן "קידה על אפים שנאמר (מ"א א) ותקוד בת שבע אפים ארץ כריעה על ברכים וכה"א (שם ח) מברוע על ברכיו השתחואה זו פישוט ידים ורגלים שנאמר (בראשית לז) הבוא נבוא אני ואמך ואחיך להשתחות לך ארצה : דף כג ע"א [פיסקא בשניו חמישי בשבת במנחה קורין ג' כו' ברי"ח ובחש"מ קורין ד' כו' ביו"ט ה' ביזה"כ ו' בשבת ז' כו'] "תני ג' (ד' ה' (ו') ז' כנגד מי פליגי בה רבי יצחק בר נחמני וחד דעמיה ומנו ר' שמעון בן פזי ואמרי לה ר' שמעון בן פזי וחד דעמיה ומנו ר"י בר נחמני ואמרי לה ר' שמואל בר נחמני חד אמר כנגד ברכת כהנים וחד אמר כנגד שלשה שומרי הסף חמשה מרואי פני המלך ושבעה רואי פני המלך תני רב יוסף

ודבר שולה מן המנין הני עשרה כנגד מי אמר ר' יהושע בן לוי כנגד "עשרה בטלנין שבבית הכנסת רב יוסף אמר "כנגד עשרת הדברות שנאמרו למשה בסיני 'ר' לוי אמר כנגד עשרה הלולין שאמר דוד בספר תהלים "ור' יוחנן אמר כנגד עשרה מאמרות שבהן נברא העולם והי נינהו ויאמר דבראשית הני ט' הוו בראשית נמי מאמר הוא דכתיב (תהלים לג) בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם • [אמר רבא ראשון שקרא ד' משובחה שני שקרא ארבעה משובחה שלישי שקרא ארבעה משובחה ראשון שקרא ארבעה משובחה דתנן "בשלש קופות של שלש סאין שבהן תורמין את הלשכה והיה כתוב עליהן אב"ג לידע איזו מהן נתרמה ראשון להריבה ממנה ראשון שמצוה בראשון אמצעי שקרא ארבעה משובחה 'דתניא (בפ"ד ה) אל מול פני המנורה יאירו מלמד שמצדד פניהם כלפי נר מערבי ונר מערבי כלפי שבינה ואמר 'רבי יוחנן מבאן שאמצעי משובחה ואחרון שקרא ארבעה משובחה "משום מעלין בקדש ולא מורידין רב פפא איקלע לבי כנישתא דאבי גובר וקרא ראשון ד' ושבחיה רב פפא :

דף כב ע"ב [א"ר אלעזר אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו • ביזוהר מפרש טיסא שמתפלל בשניו איזהר אבל ביו לבן עלמו

ספר דמי :

קידה על אפים • לא מכח הקרא הוא מפיק לה דהא כתיב בני (ישעיה מט) אפים אלון ישתחוו לך אלא הכי נמיר ליה מרבים דבני לשון קדש שייך אפים : **הני** שלשה ומחשה כנגד מי • אבל מחשה של יום הכפורים כנגד עד עד לקמן קשיא אמאי לא בשני מר' של הלם הדם כנגד מי וכן של חולו של מועד יום לומר דקיים ליה דטעמא המיוסד חשיב לטפויי חד נברא אבל לטפויי כל כך בי"ש ובי"ש ובשבת לא ס"ל מחוס • כלל וסקילה לי לא משכחינן כנגד מי : שבעה רואי פני המלך • פי' הקטרים דאחשורוס וקבה עמר שתקנו חכמים כנגד עניו של אותו רשע לכך פי' ר"ת שיהו שכתובים בספר ירמיה (ב"ב כ"ה) כתיב ס' ובירושלמי מפרש שהכתיב שם שפרי הגיינו :

*) ג"ל מלאכת בית ה"ל

הרי"ף

ומדכתיב ושב ויעקב לא מכתיב ליה רואים דהא דרשינן ליה בפ' חלק [לא] מין ויסב אלא לשון אמר כו' : **הני** עשרה כנגד מי כו' • מפו' פ"ב דל"ל כל הסניף] : ושבחיה רב פפא לא נמי דל"ל כל הסניף] : ושבחיה רב פפא לא מסוכה אלא שאמר כשקרא הלמשון ד' שבחיה מעשה דזריזין מקדימין למצוה וס"ז הלמשון זרח להקדיש עצמו לקרוא הרבע : [אין הדם הטוב דמלו ליטול כו' • מפורש פ"ק דתענית] : קידה על אפים וכה"א כו' • ותקבו הטוס תימה כו' וי"ל דמגמרא כו' עכ"ל ואין זה מספיק כיון דלמכתן בקראי השתחואה על אפים וכן בבריטא וכן מלאם מכתן נבי קדם ולמלאם ליכב כל זה כו' כל אלה תלוקות המכריס הכא מטומרים מתון הכתובים והא לון ספק כי כל אחד מהכ' תלוקות היו עכ"פ בתיפס דבטלה כתיב אפים והכריעה דבר טפס על הקדם כי הקדם אינו רק שמתחוה פניו לארץ ולא נוטה כפרס"ו פ' החליל והכריעה היא דבר טפס שמתחוה פניו לארץ וגם רגליו בכריעה על הארץ אבל לא אלר הגוף טפס עליו שמתחוה אלא שמתחוה פניו לארץ וגם רגליו בכריעה וגם נוטה וקל פשוט ידיס רגליס וכל זה מוכח מתון הכתובים דמלוט בכל המקרא קודם הסתחויה וכן הכריעה קודם הסתחויה שאמר טרעים ומסתחוים לכמן נו' וכל זה מוכח מתון המקראות בכתוב ולא מקא הני קראי אלא לסון בעלמא דבקודם כתיב אפים והכריעה כרך והסתחוה אלא : **הני** ג' וס' וז' ט' כנגד ברכת כהנים כו' • נבדי ג' נתנו לעיל מעמא אחריתא וכתבו התוס' לעיל דטעמא דג' כנגד שומרי הסף שאמרו הכא אינו עיקר כי' ע"פ אבל אכתי קשה למה לא אמרו לעיל כנגד ברכת כהנים וע"כ הגראלה דהכי אמרלי דהכא פליגי מעמיס דלעיל ולא מייתי לה לעיל משום דהכי אמרלי הכא נתנו טעם נס מה' ז' אבל לעיל לא אמרו אלא אמרלי אלא אמרלי אלא אמרלי

(ז) כה"ר"ש"א ר"ה שקורין בפ' הבריה ד"ה בישראל אבל מדברי הערוך בערך (כלל הנרניס הלום כתב הרוי"ם בקצת יותר ביאור מיהב ע"פ פירוש נכון בעיון):

יד יוסף

א סוכה יד ע"ב מיר יט ע"א סנהדרין י ע"ב: ב סוריות יא ע"ב כריתות ה ע"ב: ג תוספתא פ"ג: ד פי' בסנהדרין שם: פי' תוס' ע"ז כח ע"ב ד"ה שוויצא דעיגא ולדעת רש"י ה בכתות נב ע"א: ו תוספתא פ"ג:

הדרשי גאונים

בספר הלום פפ"ד דר"ה (דף נב) פריך גבי הני שבתא שופר וח"ל אמאי לא מלכות בגבר מי לקמר נמי ר' בעבד בעבדים הילולין ופריך הילולין מוכח הוי ומאני הני דכתיב כתו הלוגיהו בתקע שופר וק

ה) מהרש"א ר"ה ומאן. בס' נס ששם (קסד ע"ב):

יד יוסף

א סנהדרין סב ע"ב. ב ברכות לג ע"א. שבת לא ע"ב ע"ג ם ע"ב: ג יומא יב ע"א ובתוס' נ ע"ב קיט ע"ב ועי' תהומות סדר זימי סוף פ' י"ד:

חדושי גאונים

דתקע כשופר קלי בהתם דסני מין לסם עניו בכה אלא כי הא דאמר ריב"ל בפ"י דפסחים (דף קיז) בשברים מתאמרות של שבת נאמר בספר תהלים מזמור ויבא בגיטין נ"ב מנוח. ולא נאמר בספר תהלים אלא בגיטין נ"ב מנוח. ולא נקיים מלשון שביבה וי"ל דלא אמרו לשבח הייתו ברבים כגון בקריאה ברבים בבה"ע בס"ת שבבנה מעקום שבנלה ומכא נמי המנלה דבביאוס דלית בהו קריאה ומפסיר ברבים בני שיטי בהו הקריאה משום דנמלה הוא ברבים וכן כל הני שיטי המקרואות דמייתי דבביאוס נבי עבודת סוכבים דבעל כתיב ומרי למקרי בלשון נמלא בכתבים ומכא מייתי כל לוגמתא סו' בר מלוגמתא דעבודת סוכבים ס' דכתיב כתיב בל קרם נבו סו' דכל אלו סכתיבים לשון נמלא הם ואין בהם קרי אחר לשון נקיים משום דבעבודת סוכבים קמסתבי דסרי בהו לוגמתא: [שרי למימר סו' ומכתיב בסו"ן פו"ל כו' עי' פירם רש"י ובעניין [ערך ש"] הוסיף פי' בשם ותחת אולם וסיכל. מלד מערב עכשיו מוחר בימיתיס מקום סמוכה ל"ב אמה ובין

אהבת איתן

דקרוקין סופרים עתידין לחתחדש. ועיין בסוכה ל"ב: ספי' דמרינהון דכל דרים דקרוקין פרק ה סופרים ומיתוקא דל"ף דרש מם שמיה לחתחדש וכולן דמוק נומר דמחד בכולה דרים דקרוקין תורה וסופרים. לתנם בירושלמי פ"ג מגילה דאיכא כמן דסרי דיי"ל דזעלינהם וס' דסדנרים:

נאון יעקב

בסמים יזומנו על מנם אמנם ביום לל סמשתה בכיתה. לאתה כי על אלנסו ונגם. כיס הקוק ע"ו ונגם שבע. מיד

כי' בתורה קאמרינן כגון ברלוכן דנקרא ולא מתרגמין משום כבודו ‡[ישגלנה • לשון משכב כדכתיב והשגל יושבת אלו (נחמיה ב) וי"מ נגד ע"ה אבל ודאי דנקרא אע"ג דשיך נמי משום כבודו נגד המבוכין ‡ כלבתא*: בעפולים • לשון מפורש הוא לגנאי זמר מעמורים וכמיהן בנקב המקרא מ"מ מ"ש בלא קריאה התורה אבל מעשה דוד ומעון אף לא כדי לקרות הפרה בנבית במקום ‡ בית הריעי: חריונים • חרי לשון ריעי: דביונים • הוב מן טויס שלא נקרא משום כבודו של דוד כיון דסני בלשו לא לקרות אחר: כגון ישגלנה ישכבנה כו'. טעם לכל אלו שיטי הקריאות משום דנגלי הוא לשון דבר מנוכה מפיו כמתבו ברבים אלא בלשון משכל דלשון משיבה אינו שם המשגל בתחה דהא מלינו וישכב במקום הסוא ותעל שבבת הגל אלא שהוא שם משכל בלשון נקיה לומנגל בלשון מכון כל הני דמייתי מדברי נביאים דהקריאה שם מוסכל בלשון נקיים לגשון הכתוב בגבעון ופרש"י ישגלנה לשון נלבה דכתיב והשגל יושבת וגו' ע"ש ויש לדקדק כיון דבתורה שיני הקריאה דישגלנה ישכבנה וכן הנגלנה דבביאוס נשנים ובזכריה קרי בהו תשכבנה וכן אינם לא שגלה דלמעיה קרי בהם שבבה א"ב ה"ל בעלבה שגל לומנך דתהלים והשגל לימינו וגו' דמתניה אמלי לא קרי בהם נמי בלשון נקיים מלשון שביבה וי"ל דלא אמרו לשבח הייתו ברבים כגון בקריאה ברבים בבה"ע בס"ת שבבנה מעקום שבנלה וכא נמי המנלה דבביאוס דלית בהו קריאה ומפסיר ברבים בני שיטי הקריאה משום דנמלה הוא ברבים וכן נבי עבודת סוכבים דבעל כתיב ומרי למקרי בלשון נקיה בכתבים ומכא מייתי כל לוגמתא סו' בר מלוגמתא דעבודת סוכבים ס' דכתיב כתיב בל קרם נבו סו' דכל אלו סכתיבים לשון נקיה הם ואין בהם קרי אחר לשון נקיים משום דבעבודת סוכבים קמסתבי דסרי בהו לוגמתא: [שרי למימר סו' ומכתיב בסו"ן פו"ל כו' עי' פירם רש"י ובעניין [ערך ש"] הוסיף פי' בשם ותחת אולם וסיכל. מלד מערב עכשיו מוחר בימיתיס מקום סמוכה ל"ב אמה ובין

חדושי גאונים

ומכמי שתקנו בנגד מילול מיוחד דתקע בשופר דשיך לתוכות סיום מיכו לכהי לגיך דתקיעו ע"פ בנגד ע"מ שבהם בנגה העולם מה עניו בריאת העולם לקריאת בשלמא נבי מלכות דכל"ה מלוכה דכל"ה בנגה העולם כדפיס בס' ומה כן מ"ד בנגד ד' דבר' דבשעת מ"ם מהה דכנגדן לאיים לתקן ע"פ דקריאת סתורה אבל ע"י עשמה בני ע"ל דפ"ם בנגה וקיים מזכה קבלת סתורה כדאי. בפ"ק דע"ז דבשת מלי דכתיב ויהי ערב ויהי מוקר יום אחד ויהי ערב ויהי בקר יום שני וכו' ולילה ונקוסף שקעה וכפ"ד דל"ה יתפלל יותר:

*) ת"ר ים נקלאים ולא מתרגמין כו'. משעה לוס וכו' מעשה תמר ויהודה כו' סנס מכיון שהי סנס אחר לכל אחת מהנס סיה אשכר לעוקן סתורה נרון סוה לבעלים קלת דבריו. פלאתה נמה בנגרמי ס"תו"ס ואלמוסה בחלוק ומעשה בחלוק לו בנרמי ס"תו"ס ודרי הם ממש נכסים שלהם ואחשוב שהשיגם בזה כדי לעשות סיב לשכירות בהיום שאם היו רשאים ליטול שכר מטות יבאו לידי הערמה שבלוינו שכר הבית בשכר המטות ויאמרו שאינם נוטלים רק שכר המטה ונם כל זה אין ראוי שעולי רגלים יהנו מן מטות בע"ב בחנם לפיכך אמרו ז"ל שבאים בני ירושלים ונוטלים בזרוע ערות הבהמות שלמים שישהו עולי רגלים כדאמר אביי ש"מ אורח ארעא וכו' וזה למרתי מדברי הריטב"א שאמר משום שכר מטות אחר שהבחתי זו מצאתי בבסכת יומא פ"ק פ' זה יותר מבואר וכתב על מאמר אביי וכיון דבעלמא אורח ארעא בהכין אמור רבנן הבא שישלו אותם בזרוע כדי שיתנו לעולי רגלים מטות בסבר פנים יפות:

נאון יעקב

שנגה תמור מלנקם על עמה כי הלין יעבה לסם בם. אחר כי ע"ו תקום על מלנום המן. ויסיר תוזר וישוב הקיומה על ישראל בשנים ש מסר הנתנו לנגם לחלה בעיתה בהמלנה על יום המר. הש"ו

רש"י בני העיר פרק רביעי מגילה דף ט כ מהרש"א לה יד יוסף

בין אלוס והמזבח כ"ב אמה שלא פירש של מי הוא חזר ופירש לעלה עילה כי לימד כאן לעשה לבד ליהודה אבל לעוה"ז בלבד ולדומו ומעבנו של בנימין ובמסכת באותה הרעטה אלא המזרחית מקום היסוד ולכך לא היה יסוד לממזבח של מזבח: והיה בנימין הצדיק. לוסה נרוח הקדש שכן עתיד לבוא ומלעטר עליה: חופף עליו. מדם המלעטר הופף ומתחבר בכנדיו לשון שפפוה כמו מזר חופף ומספסף (מיר דף מב.): אושפיזכן. סבוה מרון בחלוק: מטפחות ספריס. אף של ס"ם: ואפילו שוה אלות. לומר אפ' לא שמם תלמידי חכמים בלמודו בגמרא אלא במצוות ובריותם: וישרוה אם בית ה'. בגבחולהון כתיב: תסתיים. זה סימן: מותר לעשותו בס"מ. אלמא בית המקדש הוי [בית] גדול: אלא ללמוד תורה. להתפרנס בו כשלומד תורה וקס"ד דהוא הדין לקנות ס"ת:

תוספות

ורצועה יוצאה מחלק יסודה לחלק בנימין ובה היה מזבח בטוי • קשה הא בפ"ק לחלו מקומן (דף נג:) אמר דבקרן דהומות מזרחית לא היה יסוד לפי שלא היה יסוד אלא בחלקו של עוקף בנימין דכתיב בנימין זאב יטרף (בראשית מט) אלמא שכל המזבח בטוי בחלקו של בנימין וי"ל אותו קרן דהומות מזרחית אלא היה בו יסוד סיה בחלק יהודה על זה היה מלעטר בנימין בהלעה כדי שיהא כל המזבח בחלקו:

ורצועה היתה יוצאת מחלקו של יהודה והיתה נכנסת בחלקו של בנימין ובה מזבח בני והיה בנימין הצדיק מצטער עליה בכל יום לבולעה שנאמר (דברים לג) חופף עליו כל היום ולפיכך זכה בנימין (הצדיק) ונעשה אושפיזכאן לשכינה שנא' ובין כתפיו שכן והנא אחד סובר לא נתחלקה ירושלים לשבטיבדתניא אין משבירין בתים בתוך ירושלים לפי שאינן שלהם רבי אלעזר בר' צדוק אומר אף לא ממות לפיכך עורות קדשים בעלי אושפיזין) נוטלין אותן בזרוע • אמר אביי ש"מ אורח ארעא למשבק אינשי גולפא ומשכא) (לאושפיזיא) [באושפיזיה]:

שם ע"ב אמר מר זוטרא מטפחות ספרים שבלו עושין אותן הכריכין למת מצוה וזו היא גניזתן • ואמר רבא ס"ת שבלה גונזין אותו אצל ת"ח ואפילו שונה הלכות אמר רב אחא בר יעקב ובכלי חרס שנאמר (ישעיה לב) ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים:

לג דף כז ע"א **דרש בר קפרא מ"ד** (פ"ב כה) **וישרוף את בית ה' ואת בית המלך ואת כל בתי ירושלם ואת כל בית גדול שרף באש בית ה' זה בהמ"ק בית המלך אלו פלטרין) של מלך • ואת כל בתי ירושלם כמשמען • ואת כל בית גדול** (פליני בה) ר' יוחנן ורבי יהושע בן לוי ח"א מקום שמגדלין בו תורה וח"א מקום שמגדלין בו תפלה • מ"ד (מקום שמגדלין בו) תורה דכתיב (ישעיה מב) יגדיל תורה ויאדיר ומ"ד מקום שמגדלין בו תפלה דכתיב (מלכים ב ח) **ספרה נא לי את כל הגדולות אשר עשה אלישע ואלישע כי עבד (בתפלה) [ברחמי] הוא** דעבד • תסתיים דר' יהושע בן לוי הוא דאמר מקום שמגדלין בו תורה דאמר רבי יהושע בן לוי בית הכנסת מוחר לעשותו בית המדרש תסתיים:

שם **איבעיא** להו מהו למכור ס"ת ישן ליקח בו חדש וכו'] ת"ש דאמר ר' יוחנן משום רבי מאיר אין מוכרין ס"ת אלא ללמוד תורה ולישא אשה ש"מ תורה בתורה שביר דמי דילמא שאני תלמוד

הכותב

בבגדיו לשון שפשוש כמו גזיר הופף פי' משפשף ובשבר הצער הזה שהיה מצטער בכוונה רצויה שכל עבודת המזבח בחלקו זכה ונעשה אושפיזכן לשכינה לומר שהיתה שכינה במערב שהיא קדש הקדשים ששם הארון בחלקו וז"ש ובין כתיפיו שכן • ומלבד ערבות פי' הפסוק למרגו מבאן ענין נאות והוא כי המקנא בדבר שיש בו עבודה הש"י להיות בתורות ה' הפצו ולבמור הוא עצמו כל המצות בגופו ובממונו הבה הוא מאושר וראוי לקבל שכר על השוקתו זאת וקנאה כזאת איננה מדה לגנאי כי אם לשבח ואין קושיא לזה ממה שאנינו במסכת אבות הרוצה שיהן ולא יתנו אחרים עינו רעה בשל אחרים כי ההבדל מבואר מעצמו ואכמ"ל: אין משכירין בתים • פי' כשעולין לרגל אין משכירין להם לא בתים ולא ממות אלא בכנסין לתוך הבתים בחנם ונהנין מהמטות: ליפיך עורות קדשים • ר"ל תודות ושלמים שמתנדבים עולי רגלים והעורות הם שלהם: בעלי אושפיזין נוטלים אותם בזרוע • פירש הריטב"א משום שכר מטות: גולפא • קנקן של

הרי"ם

ש"ם אורח ארעא וכו'. פי' כיון שבירושלים היו מעלין אוכפיזין הסורות של מקדש מזהו משום שכר המטות שהיו יכולים בכם מכלן לשלר המקומות אלא ס"ש אלין מעל הזהו מכל מקום הוא אורח ארעא למבקר אותם ומסבת לאוכפיזות:

עין יוסף

נשתי בנים **לעלו** ירושלים מחלקה **לשנם** יהודה ובנימין יש לומר דעל פי הסדור היה כן בגמרי הסמכדרין בחלקו של יהודה ובמיכה בחלקו של בנימין והיה לסם לזיות הסמוכים זה לזה (תוס' ישנים יומא דף י"ב):

אסר הבונה פ"ת שבלה נגנזין כו'. ככר סוגה שמעלה פ"ח נחולה מכל ס"ה כמעלה בתי על הדומם בתחתם ז"ל הני בבלאי שבבלה דקיימי מקמי ס"ם ולא קיימי מקמי ס"ם ולא מכנגן בהם ומכ דלכתי דרך הלאה על הכתוב אלם. תנמלו זאת וגו' בהיב מקמתים מרבע"ם ואומר מי עם כנל אמבר שהיבנו בגוגל לבוד לפ' והקיבו ממנו מקבלת אלת חלת הסורה

הסתורגמן ו) הערבערגע. ווירטהע דער נאכטו הייזער • ב) פעלל • ג) פאללעסטע.

[ורצועה ס' והיה בנימין הצדיק מלטער כו' מפירש פ' לזאו מקומן]: ב תוספתא מפ"ב פ"ה: ג בס אוהלה בר' שמשון: ד ר"ב קנא ה: ה פי' הוס' ר"ב ת ב' ר"ב פיין: ו קדושין מ ב' ר"ק ח' ל' ספרי פ' עקב:

חדושי גאונים

ומכמי שתקנו בנגד מילול מיוחד דתקע בשופר דשיך לתוכות סיום מיכו לכהי לגיך דתקיעו ע"פ בנגד ע"מ שבהם בנגה העולם מה עניו בריאת העולם לקריאת בשלמא נבי מלכות דכל"ה מלוכה דכל"ה בנגה העולם כדפיס בס' ומה כן מ"ד בנגד ד' דבר' דבשעת מ"ם מהה דכנגדן לאיים לתקן ע"פ דקריאת סתורה אבל ע"י עשמה בני ע"ל דפ"ם בנגה וקיים מזכה קבלת סתורה כדאי. בפ"ק דע"ז דבשת מלי דכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום אחד ויהי ערב ויהי בקר יום שני וכו' ולילה ונקוסף שקעה וכפ"ד דל"ה יתפלל יותר:

*) ת"ר ים נקלאים ולא מתרגמין כו'. מעשה לוס וכו' מעשה תמר ויהודה כו' סנס מכיון שהי סנס אחר לכל אחת מהנס סיה אשכר לעוקן סתורה נרון סוה לבעלים קלת דבריו. פלאתה נמה בנגרמי ס"תו"ס ואלמוסה בחלוק ומעשה בחלוק לו בנרמי ס"תו"ס ודרי הם ממש נכסים שלהם ואחשוב שהשיגם בזה כדי לעשות סיב לשכירות בהיום שאם היו רשאים לטול שכר מטות יבאו לידי הערמה שבלוינו שכר הבית בשכר המטות ויאמרו שאינם נוטלים רק שכר המטה ונם כל זה אין ראוי שעולי רגלים יהנו מן מטות בע"ב בחנם לפיכך אמרו ז"ל שבאים בני ירושלים ונוטלים בזרוע ערות הבהמות שלמים שישהו עולי רגלים כדאמר אביי ש"מ אורח ארעא וכו' וזה למרתי מדברי הריטב"א שאמר משום שכר מטות אחר שהבחתי זו מצאתי בבסכת יומא פ"ק פ' זה יותר מבואר וכתב על מאמר אביי וכיון דבעלמא אורח ארעא בהכין אמור רבנן הבא שישלו אותם בזרוע כדי שיתנו לעולי רגלים מטות בסבר פנים יפות:

עין יעקב

דסיים לנבנים שבם מלני ישראל שהוא שבע יסודה ובנימין ש"ד לא מחלקה לנבנים עד נמוה אחרונה שיסוד לנים ישראל מלכות בים דוד שלשלה שלים עלם ולא מלנלות שסיס רק לפי שבם.

עין יוסף

נשתי בנים **לעלו** ירושלים מחלקה **לשנם** יהודה ובנימין יש לומר דעל פי הסדור היה כן בגמרי הסמכדרין בחלקו של יהודה ובמיכה בחלקו של בנימין והיה לסם לזיות הסמוכים זה לזה (תוס' ישנים יומא דף י"ב):

אסר הבונה פ"ת שבלה נגנזין כו'. ככר סוגה שמעלה פ"ח נחולה מכל ס"ה כמעלה בתי על הדומם בתחתם ז"ל הני בבלאי שבבלה דקיימי מקמי ס"ם ולא קיימי מקמי ס"ם ולא מכנגן בהם ומכ דלכתי דרך הלאה על הכתוב אלם. תנמלו זאת וגו' בהיב מקמתים מרבע"ם ואומר מי עם כנל אמבר שהיבנו בגוגל לבוד לפ' והקיבו ממנו מקבלת אלת חלת הסורה

הכותב

אלפסי פי' שרי ליה לבזויי כי' ס' פירוש בן גויה בן שפחה וגרסינן בסנהדרין כמאן קרינן לרשיעא בר צדיקא רשיעא בר רשיעא כמאן כי האי תנא וכו' • ב"ב פי' באל הקרי כבודו אלא כבודו כלו' כאילו נטול

עין יעקב

ומאן דסמים יעמו לו ברכות ע. לאמר. כי אבר לדיק לנכנס פוקש מי שוכר לדיק לשנם תנות עלו ברכה ולו תקשם יהודה ובנים שנתחלקה לשנם יהודה ובנים בנימין. והעמם כי כלנגן בחדיר ישל תנא פ' סבר שנתחלקה לשנם יהודה ובנים בנימין. ומשום כי כלנגן בחדיר ישל

עין יוסף

לב תנא אחד סובר שנתחלקה לשנם יהודה ובנים בנימין. ופ"ת תיקנו ליה מכנה לאמר דלמר נסנהדרין פרק חלק דף ק"ח ע"ב דאין חולקין עיר

[ולא כגיתי שם לחבירי כו'. פי' בתוס' אפילו כיוי דלא היו נגלי והא דאמרינן המכנה חין לו חלק לעוה"ב הוי בכיוי של פגם כי' עי"ש הכי איתא בהגייה בפ' היכב המכנה שם רע לחברו אין לו חלק לעוה"ב] ולא בעלתי קדוש היום כו'. לדעת הפוסקים דמקדשין על הפת ק"ק מתי רבותיה דלא בעל קדוש היום דמסתמא היה לו פת דאין קדוש אלא במקום סעודה ויש לייחב ולא בעלתי קדוש היום על היין וה"ל קאמר דהעליאה לו קדוש היום דל"ל יין: [מימי לא שמיתי קפנדריא כו'. בפ' ח"ל מפרש בחידושיו: ולא שפעתי על ראשי עם כו'. והיינו רבותיה דאמי' ברכים לריכים לו דברי מפורש פ' מלות תלולה החמיר הוא על עלמו] : ולא נשאתי כפי כו'. דה"ל דאין הכהן לריך לברך היין אלא לשובתן אל יברכו אותו אלא לשובתן אל יברכו אותו אלא לשובתן אל יברכו אותו

ותבהרין עיניו מרלות משוס דאסתכל כו'. דלפי פשוטו הוא מיותר דוחלי כיון שכבו עיניו מן הראייה כבו וע"כ דרשו מ' מרלות כמו בשביל כמו חכלילי עיניים מיין דס"ע מ' מיין כמו בשביל כו'. משורש פ' החובר] : שאת פני רשע לא טוב גו' · לפי פשוטו כמו

אליך ואם אראך. ר' אלעזר אמר עיניו כהות שנאמר (בראשית כז) ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות משום דאסתכל ביה בעשו הרשע. והא גרמא ליה "והאמר ר' יצחק לעולם אל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך שהרי אבימלך קלל את שרה ונתקיים בזרעה שנאמר (בראשית כ) הנה הוא לך כסות עינים. אל תקרי כסות אלא כסיות (וכתיב ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו). הא והא גרמא ליה. רבא אמר מהכא (משלי יח) שאת פני רשע לא טוב בשעת פטירתו א"ל ברכני א"ל יהי רצון שתגיע לחצי ימי. ולכולהי לא. א"ל הבאים אחריך בהמה יודעי. [אבוה בר איחי ומנימן בר איחי חד אמר תיתי לי דלא אסתכלית בכותי וח"א תיתי לי דלא עבדי שותפות בהדי כותי] ישאלו תלמידיו את רבי זירא (ואמרי לה את רב אדא בר אהבה) במה הארכת ימים אמר להב מימי לא הקפדתי בתוך ביתי ולא ציעדתי בפני מי שגדול ממני ולא הרהרתי במבואות המטינפות ולא הלכתי ד' אמות בלא תורה ובלא תפילין ולא ישנתי בבהמ"ד לא שינת קבע ולא שינת עראי ולא ששתי בתקלת חבירי ולא קריתי לחבירי בהבינתו ואמרי לה בחניכתו:

שם [משנה ועוד א"ר יהודה בהב"נ שהרב אין מספידין בתוכו וכו' ואין עושין אותו קפנדריא שנא' (ויקרא כו) והשמותי את מקדשיכם קדושיהן אף כשהן שוממין וכו'] : גמ' ת"ר בתי כנסיות אין נוהגין בהן קלות ראש אין אוכלין בהן ואין שותין בהן [שם ע"ב] ואין נאותין בהן ואין מטיילין בהן ואין נכנסין בהן בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים ואין מספידין בהן הספד של יחיד אבל קורין בהן ושונין בהן ומספידין בהן הספד של רבים. א"ר יהודה אימתי בישובן אבל בחרבנן מניחין אותן ועולים בהן עשבים ולא יתלוש מפני עגמת נפש [עשבים מאן דכר שמייהו חסורי מחסרא והבי קתני ומכבדין אותן ומרביצין אותן כדי שלא יעלו בהן עשבים א"ר יהודה אימתי בישובן אבל בחורבנן מניחין אותן לעלות עלו בהם עשבים לא יתלוש מפני עגמת נפש א"ר אסי בתי כנסיות שבבבל על תנאי הן עשוין ואעפ"כ אין נוהגין בהן קלות ראש ומאי ניהו חשבונות] א"ר אסי בהב"נ שמחשבין בו חשבונות מלינין בו את המת מלינין ס"ד לא סגיא דלאו הכי אלא לסוף שילינו בו מת מציה: שם רבינא ורב אדא בר מתנא הוו קיימי ושאלו שאלתא מרבא ארא דלחא דמיטרא עיילי לבהב"נ אמרי האי דעיילינן לבהב"נ לאו משום מיטרא אלא משום "דשמעתא בעיא צילותא כיומא דאסתנא" : שם ומספידין בהן הספד של רבים. ה"ד הספידא דרבים מתיי רב חסדא כגון

אחרים

אלא מפני עגמת נפש: בשעת הגשמים אסור לתלוש עשבים מן הקרקע לפי שהן מרטבין בגשמים ונעשין רכים ומתקיים בהן מה שכתוב (ויקרא כו) והשמותי את מקדשיכם ולא אמר אלא אם כן מתקיים בהן מעט מעט ולא אמר אלא אם כן מתקיים בהן מעט מעט ולא אמר אלא אם כן מתקיים בהן מעט מעט

אלפי שיפורא [עולא אמר כגון דחייצי גברי מאבולא עד סיכרא רב ששת אמר כנתינתה כך נטילתה מה נתינתה בששים ריבוא אף נטילתה בששים ריבוא] הני מילי למאן דקרי ותני אבל למאן דמתני לית ליה שיעורא: לז שם יתניא רבי שמעון בן יוחאי אומר באוראה כמה חביבין ישראל לפני הקב"ה שבכל מקום שגלו שכינה עמהם גלו למצרים שכינה עמהם שנאמר (ש"א ב) הנגלה נגליתי אל בית אביך בהיותם במצרים וגו' (גלו לעילם שכינה עמהם שנאמר (ירמיה מט) ושמתי כסאי בעילם). גלו לבבל שכינה עמהם שנאמר (ישעיה מג) למענכם שלחתי בבלה. (גלו לאדום ושכינה עמהם שנאמר (שם מג) מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה וגו') ואף בשהם עתידין ליגאל שכינה עמהם שנאמר (דברים ל) ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך והשיב לא נאמר אלא ושב מלמד שהקב"ה שב עמהם מבין הגליות. (שכינה) בבבל היכא (שריא) אמר אביי בבי כנישתא דהוצל ובבי כנישתא דשף ויתיב בנהרדעא ולא תימא הכא והכא אלא זימנין הכא. אמר אביי תיתי לי דכי מרחיקנא פרסא עיילנא ומצלינא בגוה:

לח שם אבוה דשמואל ולוי הוו יתבי בבי כנישתא דשף ויתיב בנהרדעא אתיא שכינה שמעו קל רגשא[1] קמו נפקו. רב ששת הוה יתיב בבי כנישתא דשף ויתיב בנהרדעא אתיא שכינה ולא נפק אתו מלאכי השרת קא מבעתין (ומצערין) ליה אמר לפניו רבש"ע עלוב ושאינו עלוב (יכול ושאינו יכול) מי נדחה מפני מי [אמר להו] שבקוהו. (יחזקאל יא) ואהי להם למקדש מעט בארצות אשר באו שם אמר (רב שמואל בר יצחק) [רבי יצחק] אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל ור' אלעזר אמר זה בית רבינו שבבבל. (אמר) [דרש] רבא מ"ד (תהלים צ) ה' מעון אתה היית לנו אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות אמר [רבא) (אביי) מריש הוה גרסינא בגו ביתאי ומצלינא בבי כנישתא דיין דשמעית להא דקאמר דוד (תהלים כו) ה' אהבתי מעון ביתך לא גרסינא אלא בבי

מתא מגלת אסתר

מלאכה שלא יעשה בה ולא יגע בה אדם ולא יטלטל בה אדם ולא יכתב בה אדם ולא יקרא בה אדם ולא יעמוד בה אדם ולא יעבור בה אדם ולא יעלה בה אדם ולא יבא בה אדם ולא יכנס בה אדם ולא יצא בה אדם ולא יראה

ר בר גמדא אמר (רב אש) [רב אסי] דאמר קרא (משלי ג) מיסר ה' בני אל תמאס ריש לקיש אמר אלפי שאין אומרים ברכה על הפורענות אלא היכי עביד תנא כשהוא מתחיל מתחיל בפסוק שלפניהם וכשהוא מסיים מסיים בפסוק שלאחריהם [אמר אביי ל"ש אלא בקללות שבת"כ אבל קללות שבמשנה תורה פוסק מ"ט הללו בלשון רבים אמורות ומשה מפי הגבורה אמרן והללו בלשון יחיד אמורות ומשה מפי עצמו אמרן]:

שם **תניא** רשב"א אומר עורא תקן להם לישראל שיהו קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת ושבמשנה תורה קודם ר"ה מ"ט אמר אביי ואי תימא ר"ל כדי שתבלה השנה וקללותיה. בשלמא שבמשנה תורה איכא כדי שתבלה שנה וקללותיה אלא שבת"כ אמו עצרת ר"ה היא. אין עצרת נמי ר"ה היא דתנן[2] ובעצרת על פירות האילן:

דף לב ע"א **א"ר** שפטיה א"ר יוחנן עשרה שקראו בתורה הגדול שבהן גולל ס"ת והגוללו נוטל שכר כולן דאריב"ל עשרה שקראו בתורה הגולל ס"ת קבל שכר כולן שכר כולן ס"ד אלא אימא (נוטל) [קבל] שכר כנגד כולן:

וא"ר

אלא ממתם. ומהפסוק בהן מלאה עצמו שקשה לו לקריאת ובמסכת ס"פרים (פי"ב) יליף לה מפסוקים דקרא ואל תקון בתוכחתו אל תעבור קו"ס קולים פסקים פסקים לשון קיצור: [משנה מפי הגבורה אמרן. ומעשה שלא טמר שהוטלת בידו לעשות אבל במשנה תורה כתיב ככה ה' ידבק ה' בך משה אמרן מלאו אם תעבורו על מצותיו הוא יפקוד עליכם]: קודם עצרת. שהוא זמן קליר חמן פירות האילן: עשרה שקראו. שאספו וקראו הג' לו הג' כתוק הוא

תוספות

מתחיל בפסוק שלפניהם. ולו דוקא פסוק דהא יש פרשה ואין מתחילין ומסיימין בפרשה עג' פסוקים: גדול שבכולן גולל. לפי שהוא כבודו ונס לפי שהוא גדול שבטולן כדי הוא ליטול שכר כנגד כולם כדא"ל יהושע בן לוי:

ר"ה מ"ט אמר אביי ואי תימא ר"ל כדי שתבלה השנה וקללותיה. בשלמא שבמשנה תורה איכא כדי שתבלה שנה וקללותיה אלא שבת"כ אמו עצרת ר"ה היא. אין עצרת נמי ר"ה היא דתנן[2] ובעצרת על פירות האילן:

דף לב ע"א **א"ר** שפטיה א"ר יוחנן עשרה שקראו בתורה הגדול שבהן גולל ס"ת והגוללו נוטל שכר כולן דאריב"ל עשרה שקראו בתורה הגולל ס"ת קבל שכר כולן שכר כולן ס"ד אלא אימא (נוטל) [קבל] שכר כנגד כולן:

וא"ר

יוחנן אמר מאי דכתיב ויקרא אל משה ויקרא ה' אל משה ויקרא אל אהרן ואל בניו ויקרא אל כל בני ישראל ויקרא אל כל העדה ויקרא אל כל העם ויקרא אל כל הארץ ויקרא אל כל הגוים ויקרא אל כל הדברים ויקרא אל כל המלאכה ויקרא אל כל המלאכים ויקרא אל כל הנביאים ויקרא אל כל הנשים ויקרא אל כל הנערות ויקרא אל כל הנערים ויקרא אל כל הנבלים ויקרא אל כל הנבלות ויקרא אל כל הנבלים ויקרא אל כל הנבלות ויקרא אל כל הנבלים ויקרא אל כל הנבלות

סימן ה אמר רבה מי איכא למ"ד רקח גלו מבבל כו' כי יתיר כיס לוקט בבבל כו' אבל הכל מזקן
ראוה פסדנא ר"ה ואח"כ נרקו' רבה ואח"כ נרקו' רבה אמר רבה כו' אלין דבר הגמ' לבקדים דבני רבה לדבני רבה.
אך סוקמה לו דלמ"ד אמר כי בת נפני דל"ד רבה אמר לה ואח"כ ל"ה סיב מי אחר רבה
דמוכח מלשון הרמ"ב סמים הרמ"ב ר"ל ורבה אמר לה מייב דל"ד מתקדם
מי ומה ריש"ל נלמדי אומתא דמי מלך מבי סיב ל"ה קיים ובגיאון מוכח דלא מלך מבי עד
בתם מיים אחר פמיים רבה זל' אומא הוה קיים וכמה בקבוצות • וי"ל דקובעת דל"ד דמתמיין
מבלה ל"ה מה קונם לרבה וכמה דהוריות שיהו מי אחר"ל לא מעבלה לא
אלא נרסי' סמם רב זרא דמה מחנו אחרים מי אחר"ל דבר זרא לומר לומר ל"ה מעבלה לא"ל
ומה ל"ם וי"ל דהוא סיב מי כמלך מבי • ומלאת לא יון רבא"ם מדבבי הרמ"ם בחוקפותיו
נמבי' הוריות שהמתיק בכ זרא לא בא' יעקב בחילוקיו לא"ל • ורק לא"ל לזה דבא"ל
נעוינין (דף לב ע"ב) דלון דבר הגמ' לבקדים רבה לי' זרא ל"ה ובמרבה"ם מם בהדיא
ר"מ מעבה"ל בקבלדין (דף מז) ומ"ם דהמם רב מלמן מלאת כרמון • כתב הרמ"ם אחיו יודע דמלי
ולמה נקרא אמה רקח אחיו' ריקין אבה מלמן מלאת כרמון • כתב הרמ"ם אחיו יודע דמלי
אבה מבבלי מבל ל"ה • ו"ל עפ"י הירושלמי בל"ה אבה דבמלאומה היו מעיתון מעולות
מהקלקלו הבוחים הקמנים מיהו עלמון ולאחן ולאחם ביהולמלמי ל"ל אבה אמם"ר בבמלו
המעולות מיים מבבלי לא בנלו ומהמה לאבן מלמן מלאת מבבלי אבה ומבה מבבלי הריקנין
אבה מלמן מלאת מעולה אבה הוי בה מהים ומיהן מיקלקלו הריקנין אבה הבוחים אבה
אחיו בני מהוה אבה אחר ל"ה מחקלקלו הריקנין ל"ה מהים ומיהן • ומפ"ם ל"ל מי מי
מהקלה אבה ל"ה דמלי הבוחה דמבבלי הבי על בל ומלל מעיד אבהה בל בדבריו • בפלא
הרמון בקבר אבי' ריקנין אבה מלמן מלאת הרמון • וקובלא זו ר"ל אבה לאחר בבבהות
(דף מז) בהוהה מהוים בחוה אם ל"ה אבה לבלות בבלות מבאחר בפלא הרמון בו • ומבחה
חלום זה ל"ל הין דבל בלן מעיד הבחוה בן • ומפ"ם ל"ל דהבחוה הוהו מעיד בן בלבד
אמר בל הריקנין הן מלאים מלאת בבל ל"ה בל אבה אבה בהבחוה בלבד אבה
בהלום לבבנוהו מיהלוהו הן מבלאן בל הריקנין אבה מעשה בלא הוה בם מהין מיקלקלו אותן •
מעבוד מלים הבחוה בהבחוה מבה מבלן בל הריקנין אבה מעשה בלא הוה בם מהין מיקלקלו אותן •
יעוד דל"ל דמעבה דבבלין מבלן בל הריקנין אבה מעשה בלא הוה בם מהין מיקלקלו אותן •
מחוהב יפה ומהוהו מהבים • ומיהו בל"ה בן מ"ל הבבלן הבבלה הרמון בבבלה הבי' ריקנין
בבן מלאין הבוחה לבבלין מלאין ומלאים בבבלה הבי' ריקנין בבבלה הבי' ריקנין
עוד ל"ל קוביים בל"ה בבבלה בל"ה ל"ל בבבלה בל"ה בל"ה בל"ה בל"ה בל"ה בל"ה בל"ה
בל"ה בל"ה בל"ה בל"ה בל"ה בל"ה בל"ה בל"ה בל"

ג)מהרש"א ר"ה שלא דפ"ז הלק (קיב ע"ב) : [ב] שם ס' ע"ב (קיט ע"ב) : [ג] שם ר"ה בשני • בפ"ק דר"ה (ס"ו ע"ב) :

יד יוסף

מ שנת קב ב' :

חדושי גאונים

לשון : ועוד לי דקדק דמיתי הלוי לא נמסרו לנשים כמשמע שלא כיון דהכתוב אלא כיון דהכתוב בלילות שמסרו נשים בעל מסר מקרי מקרא דמיתי הלוי לא נמסרו לנשים ומכל מקום לא מקרי מסר בלא מסר כמשמע שלא מסר לנשים ומכל מקום לא מקרי מסר בלא מסר לנשים ומכל מקום לא מקרי מסר בלא מסר לנשים ומכל מקום לא מקרי מסר ב

[ח] בהרש"א ר"ה אל תקרי בראשונים (גרסות ס"ד ע"ח):

יד יוסף
א פי' תוס' סוכה נב ל' ד"ה אם כראל:

הדושי גאונים
כל תגמיד חכם שאינו קשה כברזל אינו תגמיד חכם. לפנינקבים מיירי דבא דגיעה אמר אפילו רבינא אמר מיכאל ליה נמיתותא אמאמר ומסר נפש מלבך. וקל"ל אם אמרינן כרים ס"ו דפסחים (דף סו:) כל אדם שמתגאה אל תכנס לתוכו אמר רב אמי ניכנס שלמין מיכנס לתוכו אל תכנס מיכנס לתוכו ויקוט מנה מנה דכתיב ויקוט מנה ואחר לאומר מכל מקום דקה מנתחת לי. ואמר לאומר מכל מקום דקה מנתחת לי דכתיב בשלכי הגיבור ח"ח אל נגלי לכל יודעי ספר. ומנה מזכרות בדולות בגמרא ונספרי מוסר. ועיין מכתדרין דף ס"ח ע"ב שלמו מקם וכו'. וכמה לשון רשותא המתני דעון לומר כמו דמי' מתמות דף ל"ט ע"ב אמר רבא מוקמה אדם קשה ברזל ופרש"י אדם ומחודד בתחך פלבים שלוט מחודד אתך אמר רבא מוקמה אדם קשה ברזל ומי ניכנס שלמין מכנס לתוך לבם ברזל ומי לא אל תגרה בשלמה מכנס לתוך לבם ברזל ומי לא אל תגרה בשלמה אלוט ר"ח

אהבת איתן
ואבר רבא כלי מלרבא מלכנן דרבא מוריאתא מנתחת לי' אשאר כלא כם דבר כתב • וקל"ל כי כה דאיתא בשלכי הגיבור ח"ח אל תגרה בשלמה אלוט ר"ח אל תגרה בשלמה אלוט ר"ח אל תגרה בשלמה אלוט ר

[ה]מהרש"א ר"ה שאל' • ע' ס"ג (ע"ז ע"ס) :

חדושי גאונים

לאו שפיר דמי לגשום • ואותם מקודי מתיל שקף מסה עליהן דחיקים היו דמוכח בקרלי ובלא כשם הוו ליתיה לדבריו מסה לגרוס לדבריו לא לגשום • וכן לא לגשום כיון בלא לגשום ולא לגשום ולא לגשום • וכן לגשום ולא לגשום • ולא לגשום • ולא לגשום •

[ת]מהרש"א ד"ה נאחד בפ"ק דר"ה (ע"ז ע"ב) :

יד יוסף

א הש"ר פי' מה שנדוש מפשט דלילה לפרק שנרעו מה שמלאו בכתובים וכתורה מצוים משום בשתם והשטרה שנלמו בם עכבר הטעורים כפיל מחמיש וכן לעניין מניות מעבר עני בנוכן חלי קב חטים לו קב שעורים כמ"ש בספ"ב דפאה ואמר מי שיש ויהיה כי' היינו לחיי שעה דהא אם יאכלנו ולא יזרענו ודלו דנמי ימיתו כשיכלה קב חיטין כו' : וזרעו שני שלישי ד' וירד כו' : גם שהיו יכולין כולן לזרוע בשני מיד אחר רביעה ראשונה מ"מ בעי ג' ימים קודם רביעה שיה לשהרשה ולקיטה כדאמרינן פ"ק דר"ה נ' ימים לקיטה : ואמר נמצא תבואה שגדולה בשבת הדשים כו' כפרש"י ועד ניסן עכ"ל והיינו לא כר"ת בפרק המקבל דתני תשרי ותשון וחלי כסליו זרע כו' וחלי ניסן ואייר וחלי סיון קציר ולא כר"ש דאמר דמתחלת תשרי מוכה אבל ר"ש פליג התם ואמרי דמתחלת חשון מוכה ע"ש : ובחזירתו אוכל כו' : נראה דקאמר לעיל וזרעו ב' וג' וד' כו' בו ביום ע"כ נמי דחרשו ואח"כ זרעו בכל יום מ' דומים וקאמר דמלו אלוך יך וגו' לשון כפול דשור כשהוא חורש סלוך כו' בכל ג' ימים נתרחיב ולכך נקט לשון סלוך יך דהיינו בכליכתו כל יום מג' ימים היה טוכה שעדיין לא היה גדל ומפה כלום שעדיין לא היה רביעה שיה וז"ש הטור בוכה כל משך שנמשך הורע דהיינו בב' ובג' ובד' אבל בחזירתו מן החרישה ביום ה' ומן הסדה לבית וירד רביעה שיה התחיל מיד לגדל ולגמות היה אוכל חזיז מן התלם וז"ש בא יבא וגו' לשון כפל אחר שכא לבית בכל ג' ימים ומעלה הספיר קאמר הגדלה בי"א יום והתיסה לא הביאו המעוה בי' ימים ר"ל דה"ל לאכתב מה תלומות מתי תלומותיו בביאו לשמא ומכני לפי שבמלה זרעיים והיה כדרך עשה בשאר שנים אלא

הרי"ף

ויאכל הקרים שבריגל לאיות יוהב בתחון סיה יוהב בתחון סיה יוהב בניסן : נעשה להם נס ונתגלה וכו' . וקשה למה מזכיר זה כיון שכיה בדים מכולה תיעוים לשמרים שלמרו מ' שנים לו קב יאכלו ויהיה לו זרעון ויעלה ויזרעו ובו' ובו' פרש שנרעו מה שנרעם ומה שנתגלה להם ומלמד אכלו אל אותו הדור מאדמים בדיעה ופירש"י הטרעים בדמעה שלא מעוכה יותר י"ג לו ד"ד מ"מ בכתיבת הטרעים כמו בתיבת מעיד גדל המעה ובעלה חזיז קודם הרביעה הוא תשובת המלמדים ל"ג שלא גדל מעה וחזיז מ מבשבע כתום: כך היה להם לומר לא היה לוה לומר גדל ר"ח אלא גדלה ר"ג גדלה ר"ד ובפי דרכי הוא מדוקדק . ותיכף שלמחרת שחרשה בדיעה שנעשה בשלשה קחמר גדלה ר"ה יום ור"ל לגביה כתום: המחרת שחרשה בדיעה שבן אחרו ובו' ובו' ומהרביעו ר"ל גדל ר"ה יום לה לא הכבר יום הרביעה הרביעו אלא יום העומר אסור י"ג בשלו ר"ה יום ובוונתם ד"ל לחדן שרשיה יום ד' כיתה ר"ב קודם הרביעה . ותפס המחודש יותר שהוא גדלה ר"ה יום מיום נמיתה כחזיז ומ"מ יש לנמנם שהיו תבואה הגדלה לשבה הדשים אינה מלמחת כחזיז אלא מחמן הדביעה ולכך אמרו כתום: ור"ש בשאי אינה תלומותיו . בקונטרס נרים מתי הא דה כרגם מה שלמותיו לא מפני התבואה הרי כבר אמרו ברגם יקוהו . וקשה לפירושו שבבר חילו בגמרא אלמעלה דבר כתים ברגם יקוהו ובלתי מדבר כבר . ולגירסת הגמרא ניתא דבר מה שלמותיו אינה אלא מה שלמותיו אינה בר אמרו הבר מה שלמותיו אבל לגירסת רש"י . ז אעפ"כ לאו דוקא . ר"ל אמה אלא מתגלה לכם מה שבמרגים כי' קודם שנרעו הוא תלמוד דלמי בתוספתא פלה חוריי מגלים עליונים לעניים תחתונים לגמל הרים . רבי מאיר אומר טולו לעניים שספן לקנו לקנו . וקי"ל כתם הלכתא כרבי מאיר . וה"ב מה סיו מוגלים בחוריי

שהקנה פי' ג' ה' בשבולו : בי קרא ה' לרעב . בימי יהורם בן אחאב נאמר : מה בשבדות . מה שבתיות בשדות (מ"ג מה שבשדות שפימים שעלו מן התבואה שבמרו לחבתקר ע"כ מתוס') : אבלו בחר ביומם קלת מהם : משום דבקרבך קדוש . בתמיה מגיס דבקרבך קדוש דהיינו שאתה מטיב מעכון לא יבא הקב"ה בעיר : לא אבא בירושלים וכו' . והכי אמר קרא עד שיהא בקרבך קדוש למעה דהיינו ירושלים לא אבא בעיר ל מעלה : ירושלים הבנויה בעיר שחיברה לה יחדיו . [ירושלים של מטה הנה בעיר שחוברה לה] שהיא כולה בה חברתה ודוגמתה מכלל דאיכא ירושלים אחריתי והיכן אם לא למעלה :

תוספות

לא אבא בעיר . פי' עיר ממש . וי"מ שבעיר דקרא בעיר בשאלה כלומר לא אבא בשאלה ושיר לשון שאלה כמו ומלאו פני תבל עריס (ישעיה יד) :

ולא אבוא בעיר משום דבקרבך קדוש לא אבוא בעיר אמר ליה הכי אמר רבי יוחנן אמר הקדוש ברוך הוא לא אבוא בירושלים של מעלה עד שאבוא בירושלים של מטה . ומי איכא ירושלים למעלה אין דכתיב הבנויה כעיר שחוברה לה יחדיו :

וא"ל

בירושלים של מעלה עד שאבוא כו' לא מכח הך קושיא משום דבקרבך קדוש לא אבא כו' דרים לה אלא המפיק ליה מדבקרבך קדוש דהיינו ירושלים שלמטה לולא אבא בעיר דהיינו ירושלים של מעלה דה"מ למכתב ולא אבא בעיר בקרבך קדוש ובלשון תמיה והי"ק : ירושלם הבנויה כעיר שחוברה לה כו' . כלומר ירושלים הבנויה למטה היא כעיר ירושלים שהוברה לה כו' דהיינו שהיא למעלה בשמים נגד ירושלים שלמטה שהיא מכוונת כנגד

הכותב

כתב הרשב"א בפי' האגדות וז"ל [הכי אר"י אמר הקב"ה לא אבא בירושלים של מעלה כו'] יש בזה סוד וגדע שירושלים של משה וצינון ובית המקדש כולם צורות לענינים שכליים דקים מאד גם כל א"י וע"כ נקראת הארץ ארצות החיים ונחלת השם וע"כ תלויות בארץ כמה מצות התורה וע"כ אמרו כל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוה וי"ל המקדש צורות לענינים רוחניים והוא אמרו וראה ועשה כתבניתם אשר אתה מראה בהר ע"כ :

שביעית

בשר זרועותיהם לקיים מה שנאמר חיים בשר זרועו יאכלו . זה פותר למה שמלים . ובעבורו מדרש מן המאמרות אמרו יותר מעשר רעבון ע"כ לפי סוגיית הש"ס . ובשביעית בשר בימים . ובשביעית בשר זרועותיהם (כלי יקר על ש"ר) : בשר זרועותיהם . אמנם שהמלוה שהרעב הגדול האוכל מלבה הגדול מהרעב מלבנו ואוכלו : לקיים מה שנאמר חיים בשר זרועו יאכלו . לפי שיש מדרש מאמרים אל תקרא זרועו אלא זרעו יאכלו . לכך סוגיה לומר יאכלו בשר זרועותיהם לקיים מ"ש חיים בשר זרועו . ר"ל כמו שכתוב פסוקו של מקרא המלבה קדושת בריה שיהיה לה

ח באי דכתיב כי קרא ה' לרעב וגם בא אל הארץ שבע שנים . דה"ל למימר כי קרא ה' לרעב שבע שנים אז בא אל הארץ ז' שנים . אע"ג למימר כי קרא ה' לרעב שבע שנים אז בא אל הארץ ז' שנים . דה"ל כוון לכתוב ולא אבא בירושלים בשביל שבע שנים ר"ל עד שיבא אל הארץ ז' שנים . אע"ג דכתיב אל הארץ שבע שנים . אלא בשביל שבע שנים אבא בירושלים . ומאי ליה שבע שנים דכתיב אל הארץ

שער הטמים וכענין זה אמרו בפ' לון חזרטין בו' רקשיים זבול שבו ירושלים וכמ"מ ומחבת כו' ע"ש: כתיב הכא מוסר הכלים וגו'. מפרום רש"י גלאה דאלעזריך ג"ש דמייריי בע"ז ואי לאו ג"ש הוה משמע לטומים כעין כו' ע"ש אבל ק"ל מתוך הלו עניעה נופיה ה"ל למלף בג"ש דכתיב לעיל מינה כי חוקות הטמים הבל הוא כו' כי עץ מיער כלתו וגו' דמפרש המתעי בע"ז ועוד לפירושו דר"ל לא ידע הג"ש דאיירי בע"ז אמלו לא מתפרש ליה לענין מוסר לטומים כעין כו' כפרש"י וע"כ הגלאה דודע ר"ע ממי ספיר דבע"ז מתעני כולה עניעה אלא דמשמע ליה ויבערו מלשון בער וכסל וכ"ק מ"ד ובאחת יבערו ויוכסלו וגומר דמשמע דבע"ז אחת הם יבערו ויוכסלו והלא הרבה ע"ז היו להם כמ"ש כי מספר ערכך היו אלהיך ומאני ליה דודאי לאו בע"ז אחת היו תועים אלא ס"ק דבזאת עבירה אחת הקבה מכולם הם יבערו לגיהנם מלשון בוער בהם ואחת מייתי גמרא כתיב הכא כו' וכתיב התם כי מה התם יאבדו בסבול ע"ז בגיהנם המסיים ביה ביום פקודתם יאבדו דהיינו ביום הדין לעוה"ב ואבדו בגיהנם ר"ע בסבול ע"ז יבערו בגיהנם: תרתין הוא דהיינן כ"ב כו' · עיין פרש"י ועי"ל מרתין הוא דהיין וכי לא עבדו רק על שתי עבירות וכי כ"ב דהייתו שעבדו על כל התורה שנתנה בכ"ב אותיות שביקה לה: ומאי ניהו ע"ז כו' · בגדול עון ע"ז כבר אמרו שהיא שקולה כנגד הכל הכא לענין החשבונא לשני עבירות הם עבירות אחת שמעבירה שם בה שתים רעות ופירש"י דמייתי ליה מכתוביה וקדרייס כו' אע"פ שיראתן פחותה כו' ע"ש אבל א"כ לא ה"ל לא הבינו מהן דקדרייס (ויתויס) אע"פ שיראתם פחותה לא רלו לחמיר ועמי המירו כבודם [בלחר] ולא עוד אלא בלא יועיל: (בן שמים לוקה): והאמר מר · במועד קטן: זו מיתתו של שמואל הרמתי · ולא מיתה כרת היא במסכת שמחות (פ"ג) מפרש מת בכך שיש זו היא מיתה דסכרי· ומיו של שמואל ל"ב שנה דכתיב עד יגמל הנער וגו' דיסכיורי"ל בלע"ז

תוספות

ומי סיב שמואל והא דבר ל"ב שנין היה וכו' · ועתה לפרש חיי שמואל ל"ב שנה שהרי בשנה לפטורה שהיה עלי מעוניה לכ"ע מולד שמואל כדכתיב (ש"א ח) ועלי יסב כלומר לאומו יום נתיישב ובתמנה

ואבאחת יבערו ויוכסלו מוסר הכלים עץ הוא · לו לאו גזרה שוה היה משמע לאומים כעין לקבל מיסר ולשון היו לוקין: באחת · עבירה שהם עושים יתבערו הכסילים רשעים: כ"ב בשקיה לו · בתמיה בפרקת התפטיו התפשון [ויחזקאל כב] ל"ד עבירות שעברו [ת"ש שעברו] על כ"ל ספרים: ששקולה כשתים · דסוחיים וקדרייס כדמפרש שהרעו משמיהם לא הבינו מהן דקדרייס (ויתויס) אע"פ שיראתם פחותה לא רלו לחמיר ועמי המירו כבודם [בלחר] ולא עוד אלא בלא יועיל: (בן שמים לוקה): והאמר מר · במועד קטן: זו מיתתו של שמואל הרמתי · ולא מיתה כרת היא במסכת שמחות (פ"ג) מפרש מת בכך שיש זו היא מיתה דסכרי· ומיו של שמואל ל"ב שנה דכתיב עד יגמל הנער וגו' דיסכיורי"ל בלע"ז

תוספות

ומי סיב שמואל והא דבר ל"ב שנין היה וכו' · ועתה לפרש חיי שמואל ל"ב שנה שהרי בשנה לפטורה שהיה עלי מעוניה לכ"ע מולד שמואל כדכתיב (ש"א ח) ועלי יסב כלומר לאומו יום נתיישב ובתמנה

(ש"א ט) נחמתי כי המלכתי את שאול אמר לפניו רבש"ע שקלתני כמשה ואהרן דכתיב (תהלים צט) משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו מה משה ואהרן בחיים אף אני לא יחבטלו מעשה ידי בחיי אמר הקדוש ב"ה היכי אעביד לימות שאול לא קא שביק שמואל לימות שמואל אדוזטר מרנני אבתריה לא לימות שאול ולא לימות שמואל כבר הגיעה מלכות דוד ואין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא אמר הקב"ה אקפוץ עליו זקנה היינו דכתיב (שמואל א כב) ושאול יושב בגבעה תחת האשל ברמה ·וכי מה ענין גבעה אצל רמה אלא לומר לך מי גרם לשאול שישב בגבעה שתי שנים ומחצה תפלתו של שמואל הרמתי · ומי מידחי גברא מקמי גברא · אין דא"ר שמואל בר נחמני א"ר (יוחנן) [יונתן] מ"ד (הושע ו) על כן חצבתי בנביאים הרגתים באמרי פי במעשיהם לא נאמר אלא באמרי פי אלמא מידחי גברא מקמי גברא:

מהרש"א

נלחוויי דכתיב כי שתים רעות עשה עמי וגו' הכא עליה קאי ומלהה לומר דמייתי ממי הלו קרא דביה ממי מפורש שהיו שתים רעות שהיה שקול כנגד הכל ולכאורה לפרש שלא בעשה דיהם היינו שמשה ע"י ומשה ואהרן קודם שמתו ודומיין דהכי מעשה ידיו של שמואל שנמשה ע"י ומשה ואהרן בכהניו ע"ש ושמואל בקוראי שמו ע"ש ומשה ואהרן בכהניו ע"ש ומשה ואהרן בחיים ע"ש ומשה ואהרן בקוראי שמו ע"ש ומשה ואהרן בחיים ע"ש ומשה ואהרן בכהניו

כמו הכא גבי שמואל שמת קודם זמנו מטוס גזרה הגעת מלכות דוד: וכי בכרי ספרד ספריין כו'. ממיתה לא סריך דלא מפרש ביה מיתה אלא וינוע כמ"ש הכתוב ומדמפרש בסוטה על"ל וסיום אמה שלמדו סם דפתחינהו יעקב לעיניה ואחיך כו' ופרש"י למלד דמשני הא"ל מקרא אני דורש כו'

יב שם רב נחמן ורב יצחק הוו יתבי בסעודתא אמר ליה רב נחמן לרב יצחק לימא מר מילתא אמר ליה הבי אמר רבי יוחנן אין מסיחין בסעודה שמא יקדים קנה לושט ויבא לידי סכנה. בתר דסעיד א"ל הכי אמר יוחנן יעקב אבינו לא מת. א"ל וכי בכרי ספרד ספרנייא וחנטו הנטייא וקברו קברייא אמר ליה מקרא אני דורש שנאמר (ירמיה ל) ואתה אל תירא עבדי יעקב נאם ה' ואל תחת ישראל כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שבים מקיש הוא לזרעו מה זרעו בחיים אף הוא בחיים. אמר רבי יצחק "כל האומר רחב רחב מיד נקרי אבר ליה רב נחמן אנא אמינא ולא איכפת לי אמר

ליה

מעשה דשמואל: [שמא יקדים קנה. כשיגלה הקול נפתח פיהו סבוב שעל פי הקנה וכנכנס בו המאכל ומפתחו ולפיכך לא אומר לך לגלוס: מאכל ומפתחו הולך דרך הוטבו] לא מת. אלא מי הוא לעולם: בבדי. וכי בחנט ספרו ספריא וחנטו חנטיא דכתיב ביה (בראשית נ) ויחנטו (לאומו) ויספדו (לו): מקרא אני דורש. ומהא דתנינן דמה שבכרים הוא יוכלת בחיים: כל לרכיהן. דכרים אלייהן ביומות הגשמים: שיורד בנחת. וכמו דכתיב (קהלת ט) דברי חכמים בנחת נשמעים מי ממי לשון חץ יורה הולך ביישר ואינו מטה לכאן ולכאן. ל"ל שמתכוין להרג ואינו יורד בשוף: תלמיה. ריש. כשהתה מרוה תלמי תרישה של מ"ש נחת הוא לגדודי בני אדם היינו פשט

תוספות

ביודעה ומכירה קאמינא. פי' ביודעה שבא עליה ומכירה שלא לאיתה:

ליה כי קא אמינא ביודעה ובמכירה "ובמזבור את שמה קא אמינא. כי הוה מיפטר אמר ליה ליברכן מר. אמר ליה אמשיל לך משל למה הדבר דומה לאדם שהיה מהלך במדבר והיה רעב ועיף וצמא ומצא אילן שפירותיו מתוקין וצלו נאה ואמת המים עוברת תחתיו אכל מפירותיו ושתה ממימיו וישב בצלו וכשבקש לילך אמר לו אילן אילן במה אברכך אם אומר שיהיו פירותיך מתוקין הרי פירותיך מתוקין שיהיה צלך נאה הרי צלך נאה שתהא אמת המים עוברת תחתיך הרי אמת המים עוברת תחתיך אלא יהי רצון שכל נטיעות שנוטעים ממך [דף ו ע"א] יהיו כמותך אף אתה במה אברכך אם בתורה הרי יש לך תורה (ואם לגדולה הרי יש לך גדולה ואם לכבוד הרי יש לך כבוד) ואם בעושר הרי יש לך עושר אם בבנים הרי יש לך בנים אלא יהי רצון שיהא כל צאצאי מעיך כמותך:

שם ת"ר יורה שמורה את הבריות להטיה גגותיהן ולהכנים את פירותיהם ולעשות כל צרכיהן. דבר אחר שמרוה את הארץ ומשקה (את) [עד] התהום שנאמר (תהלים סה) תלמיה רוה נחת גדודיה ברביבים תמוגגנה צמחה תברך. דבר אחר יורה שורר בנחת ואינו יורד בועף

הרשב"א

ליה כי קא אמינא ביודעה ובמכירה. כי הוה מיפטר אמר ליה ליברכן מר. אמר ליה אמשיל לך משל למה הדבר דומה לאדם שהיה מהלך במדבר והיה רעב ועיף וצמא ומצא אילן שפירותיו מתוקין וצלו נאה ואמת המים עוברת תחתיו אכל מפירותיו ושתה ממימיו וישב בצלו וכשבקש לילך אמר לו אילן אילן במה אברכך אם אומר שיהיו פירותיך מתוקין הרי פירותיך מתוקין שיהיה צלך נאה הרי צלך נאה שתהא אמת המים עוברת תחתיך הרי אמת המים עוברת תחתיך אלא יהי רצון שכל נטיעות שנוטעים ממך יהיו כמותך אף אתה במה אברכך אם בתורה הרי יש לך תורה (ואם לגדולה הרי יש לך גדולה ואם לכבוד הרי יש לך כבוד) ואם בעושר הרי יש לך עושר אם בבנים הרי יש לך בנים אלא יהי רצון שיהא כל צאצאי מעיך כמותך:

שם ת"ר יורה שמורה את הבריות להטיה גגותיהן ולהכנים את פירותיהם ולעשות כל צרכיהן. דבר אחר שמרוה את הארץ ומשקה (את) [עד] התהום שנאמר (תהלים סה) תלמיה רוה נחת גדודיה ברביבים תמוגגנה צמחה תברך. דבר אחר יורה שורר בנחת ואינו יורד בועף

הרשב"א

ר' באמת נכפר ונתנם ונשאותו מצערים וקברוהו בקברי אבותיו היאך אשר שמפך רבי יוחנן או רבי יצחק יותר על מדרש רבו אחד בעלם שבמקרא אמת שהיה סוכך על מקראות גלויים מבוארים שבת ונכפר ונתנם ונקבר זה שהשכל החזה המרחיק בלי ספק רק רבי יצחק כך השיבו לא על מיתת גופו אני אומר אך מקרא אני דורש מה זרעו בחיים אף הוא בחיים וא"ר רמני סורו ושתקו. ל' לעיקרא. ויש"ר ראוי להרבה באמת ובחיים והיא התורה האמת והחיים וכל הדבר בה דבק בחיים כאומרו ובהרות בחיים ואומר ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים

הרא"ש

ל' לדבר ולשאול בתוך הסעודה שאין מסיחין בסעודה וכיון שבא לאכילתו הוא שלא עמהו מלבוהו כדי לסעוד אלא בשאלה שיאל ותוך סעוד בסעודה שהיה לו לחוש עמהו אלא יסיח בתוך הסעודה בשאלה: וגם יחוש על הסיבון לו בלא הוא עסוק בסעודה יש חשש שמא יקדים קנה וכו' ולא מוחנו שיסיח מהשאלה לבינתו מן שאלתו הם זה לוחש מלכות דרך אחר לומר לאומל עמו משך ידך ולא תאכל. אמר מר אמר רבי יוחנן יעקב אבינו לא מת הטא לא כתיב מיתה ויעוש ויחמה כדתמיינן בשבת אלא מקוב"ה אמר שבת הנפש נאמר בנוחו אי לא דומה מבלה לאמר בו ואמנו אל תירא כי לא עבדי ישראל כי אין הוקים מבטה ק"ל: ובכדי שפרו בנ

א לעיל ה ע"א: ב בכיעיא פ"ט מ"ו ג בפסחים נב ב' נדה נא ב': ד לקמן כ ג':

הדרושי גאונים

ממשמע ד ב ר י ו ב ש ו ב מזה סיפור ו ב י ח ס והבדה בעצמה ולוה בסיבו אין מביאתין בסעודי הלהוי שיעבו מוחלת הסעודה ב י ח ס בעצמה אף כי לא לפרוכיר מענין זה בפני הסמוקים וכבר הסכיב בסעודה לאכול ולשתות כי שמא יקדים קנס מן יחסנו הסמוכים ד"ל לוטב הלא כוה כי מה אין מוכיח כמו שבתרא ולא הסעודה ליקח אותה על פסוקים להביא בסעודי ואת קיא בסעודה ממש נמלאות כריסם מה בזה אינו כי ואת תקבלו ד"ל ולדבק לעקור ת י י ם האמתיים אז גם הוא בחיים. הוא מבתחם עמהם. אבל אם זכו אם

גאון יעקב

בגלל הסעולם כי עודנו נפש יעקב בזה העולם כבוד אחר הגיעו הקיים ובעבורו יהיה רב טוב כי שלינו אחר כי בזוי יעקב עדיין בזה העולם. ד"ל ויעקב אבינו לא המרס מת. סבוונה כי אלה לדיקים רק עם כני דורו אבל יעקב אבינו משתתף עם מקבה ס"ם שפור כל הדורות. ופ"ז מקבה ס"ם שפור וכי בכלי תינוקות. אל זם לוקח בעבה יוסף הצינה ליעקב. אבל בגלות ג"כ מקובר. ופ"ז הבינו לו מקבר אבינו כתיים ר"ל תנאי ים בדבר כמאמר שיעקב מקובר אל הדורות בבינוו כתיים המה בבזוי לדיקים. וכולו עניין מה זאבו כי ר"ל בלילות זבנו אם הם מתנים לבבלבוב בתעוזה. ולדבק לעקור ת י י ם האמתיים אז גם הוא בחיים. הוא מבתחם עמהם. אבל אם זכו אם

מלקוש לברכה או אינו אלא שמשיר את הפירות ומשטיף את הזרעים (ומשבר) את האילנות ת"ל מלקוש מה מלקוש לברכה אף יורה לברכה או אינו אלא מלקוש שמפיל את הבתים ומשבר את האילנות ומעלה סקאין ת"ל יורה (ומלקוש) מה יורה לברכה אף מלקוש לברכה. ויורה גופיה מנ"ל דכתיב (יואל ב) ובני ציון גילו ושמחו בה' אלהיכם כי נתן לכם א. המורה לצדקה ויורד לכם גשם מורה ומלקוש בראשון:

שם [ת"ר "יורה במרחשון ומלקוש בניסן אתה אומר יורה במרחשון ומלקות בניסן] אי אינו אלא בת"ר ומ"לקוש באיר ת"ל בעתו מלקוש אמר רב נחיליאי בר אידי אמר שמואל דבר שמל קשיותיהן של ישראל דבי ר' ישמעאל תנא דבר שממלא תביאה בקשיה אין בו תקלת נרות ובכדת פירות לפי שמ"ש ע: סקאי. מין מרבה (דברים כח) ומלקוה לשון מרבה כמו (עמוס ז) והנה לקח אחר גיזי המלך: את המורה לצדקה. אלמא יורה בתשרי ומל"ם בניסן. אלמא יורה בתשרי ומל"ם בניסן. ר"ג או אינו אלא שמשיר את הזרעים ומשטיף את האילנות ת"ל מלקוש מה מלקוש לברכה אף יורה לברכה אי מה מלקוש בעבים אף יורה בעבים. ויורה גופיה מנ"ל דכתיב (יואל ב) ובני ציון גילו ושמחו בה' אלהיכם כי נתן לכם א. המורה לצדקה ויורד לכם גשם מורה ומלקוש בראשון:

שם [ת"ר "יורה במרחשון ומלקוש בניסן אתה אומר יורה במרחשון ומלקות בניסן] אי אינו אלא בת"ר ומ"לקוש באיר ת"ל בעתו מלקוש אמר רב נחיליאי בר אידי אמר שמואל דבר שמל קשיותיהן של ישראל דבי ר' ישמעאל תנא דבר שממלא תביאה בקשיה אין בו תקלת נרות ובכדת פירות לפי שמ"ש ע: סקאי. מין מרבה (דברים כח) ומלקוה לשון מרבה כמו (עמוס ז) והנה לקח אחר גיזי המלך: את המורה לצדקה. אלמא יורה בתשרי ומל"ם בניסן. אלמא יורה בתשרי ומל"ם בניסן. ר"ג או אינו אלא שמשיר את הזרעים ומשטיף את האילנות ת"ל מלקוש מה מלקוש לברכה אף יורה לברכה אי מה מלקוש בעבים אף יורה בעבים. ויורה גופיה מנ"ל דכתיב (יואל ב) ובני ציון גילו ושמחו בה' אלהיכם כי נתן לכם א. המורה לצדקה ויורד לכם גשם מורה ומלקוש בראשון:

שם [ת"ר "יורה במרחשון ומלקוש בניסן אתה אומר יורה במרחשון ומלקות בניסן] אי אינו אלא בת"ר ומ"לקוש באיר ת"ל בעתו מלקוש אמר רב נחיליאי בר אידי אמר שמואל דבר שמל קשיותיהן של ישראל דבי ר' ישמעאל תנא דבר שממלא תביאה בקשיה אין בו תקלת נרות ובכדת פירות לפי שמ"ש ע: סקאי. מין מרבה (דברים כח) ומלקוה לשון מרבה כמו (עמוס ז) והנה לקח אחר גיזי המלך: את המורה לצדקה. אלמא יורה בתשרי ומל"ם בניסן. אלמא יורה בתשרי ומל"ם בניסן. ר"ג

עין יעקב

כלכם היום אבל השאר שלא היה ראוים לקבל את התורה כאילו נגדרו בן החיים וכמאמר הכתוב בביוצא בהן אותי עזבו מקור מים חיים וכל הנשרר ממקור החיים הרי הוא מת באמת. ועל הכונה הזו אמרו יעקב אבינו לא מת ולא אמרו האבות לא מתו כי בקצת זרעם מת והוא הסעיר כי לא היה כח תולדותם חי בלי שום הפסק כי

כתב וכיוים כדקאמר תתלם אפסר אשום דהיא היה כיון שבעבו ב"ב יסיה לסם כניים זו היה כבודו כי עשרת וקניים בני בניים: שתיהן לקלה. דאל"כ הא אמרינן

עין יעקב

בסיפורים כי לוסיפר הוא רב נחמן מרבי יצחק. ודילמא רבי יצחק סתם בתנדתא הוא רבי יצחק בן סנחם כמבואר לעמנם מחוך ברכתו ביכי שאמר לו ולם לגדולה כדי יש לך גדולה ומי קלי

עיין יעקב

הגשמים כי בגשמים חיי שעה ביום הגשם מעל"ב בתורה היא לחיי עולמים ולא יעמוד תורה מפנו ולכן הם שקולים לו יותר: ואם עלו עלו עדפנו ממטר. כלומר פנה אלינו עוקף ולא פנים כדאמרינן בר"מ שלמד מאחר תוכו אבל וקלפנו זרק ר"ל כמוהו מהכרים"ת: ואין מריפה אלא כמיגה. מבל"ה אם לומר לשמה מעשה הם חיים הם חזל בעל אתמרתי הדיינו כבל שמחים כי המחיים כדדרכינן בס"ם דבנה דף פ"ח על פסוק נשם נדמה תניף וגו' ע"ש:

ענף יוסף

יג כל העוסק בתורה לשמה תורתו נעשית לו סם חיים שנאמר כי' ולל העוסק בתורה שלא לשמה נעשית לו סם המות. יזכן ע"ד שאמרו חז"ל בפ"ק דקידושין ו"ל ת"ר ומתתם סם חיים. אמשלה עוקם בסם חיים כו' הקב"ה אמר לסם לישראל בניי בראתי יצה"ר ובראתי לו תבלין ואם אתם עוסקים בתורה אתם נמסרים בידו. וחזו שאמר כאן כל העוסק כו' נעשית לו סם חיים פירוש לשנאל מבקש סיגה"ר. ואמר כל שאינו עוסק

[ח] מהרש"א ד"ה כיים בגדרים (נ"ח ע"א):

יד יוסף

א ברכות נט ב': ב מגילה כח ב': ג שם נ ב' ביב פ' יג סי' ד: ד ב"ב יב ב':

חדושי גאונים

לתבלות גמול וכריעת שכר ותיי העולם הבא כמו שביארנו בענני פסחים דרש רב עוירא וכו' ודוגוו כי העולם הבא אין מתיזבו בו לא תאיבה ולא מריבה אלא כל הצדיקים יושבים ומכתרים בראשיהם ונהנים מזיו השכינה. וכבר הסמוניים בשמחים ובלקוה ולהבתם שעיפה

אהבת איתן

א"ר אבהו גדול המתים שבמתים מתחיית המתים דאלו מתחיית המתים לצדיקים ואלו המתים לרשעים ולגיא דרב יוסף דאמר מי' יוסף ובין לרשעים אבל טובת התורה אינה אלא לצדיקים בלבד שזוכין בכפם על ידה וק"ל: ואם לאו עורפנו כמטר. פרש"י הרגנו ואבל אם כן הוא ס"ל לפרוכי הבא ואין עריפה אלא הריגה כו' כדמפרש ליה לקמן ומלאה לפרש הבא עורפנו ר"ל הפנה אלינו עורף ולך מתתו וכה"ג דרוש ליה בפרק לא יחפור ערוף כמטר כו' זז רוח מערבית הבא מעברו אל כו' כפרש"י שם וכבי קאמר אם ת"ח הגון הוא כמל יהיה לך אחיו עמר ומתבקש לעולם ואם לאו עורפנו וסוד ממנו וכדאמרינן בסמוך ואם לאו אותו תחמיה וסוד ממנו כמטר הוה שהוא עלר ואינו מתבקש לעולם כדאמרינן לעיל: נעשית לו סם חיים כו' מדברי הרמב"ם בח' פרקים ברפואות הגפש הם כדמיין רפואות הגופות ויש

סם ברפואות הגופות שלפי הכנתו עם דבריה אחריה במעשה ידי אומן הרופא הוא מרפא החולה ואם לא אפשר שיהיה הסם הזה אדרבה קשה לחולה

יעקב

הגשמים כי בגשמים חיי שעה ביום הגשם מעל"ב בתורה היא לחיי עולמים ולא יעמוד תורה מפנו ולכן הם שקולים לו יותר: ואם לאו עורפנו כמטר. כלומר פנה אלינו עוקף ולא פנים כדאמרינן בר"מ שלמד מאחר תוכו אבל וקלפנו זרק ר"ל כמוהו מהכרים"ת: ואין מריפה אלא כמיגה. מבל"ה אם לומר לשמה מעשה הם חיים הם חזל בעל אתמרתי הדיינו כבל שמחים כי המחיים כדדרכינן בס"ם דבנה דף פ"ח על פסוק נשם נדמה תניף וגו' ע"ש:

ענף יוסף

יג כל העוסק בתורה לשמה תורתו נעשית לו סם חיים שנאמר כי' ולל העוסק בתורה שלא לשמה נעשית לו סם המות. יזכן ע"ד שאמרו חז"ל בפ"ק דקידושין ו"ל ת"ר ומתתם סם חיים. אמשלה עוקם בסם חיים כו' הקב"ה אמר לסם לישראל בניי בראתי יצה"ר ובראתי לו תבלין ואם אתם עוסקים בתורה אתם נמסרים בידו. וחזו שאמר כאן כל העוסק כו' נעשית לו סם חיים פירוש לשנאל מבקש סיגה"ר. ואמר כל שאינו עוסק

[ח] מהרש"א ד"ה כיים בגדרים (נ"ח ע"א):

יד יוסף

א ברכות נט ב': ב מגילה כח ב': ג שם נ ב' ביב פ' יג סי' ד: ד ב"ב יב ב':

חדושי גאונים

לתבלות גמול וכריעת שכר ותיי העולם הבא כמו שביארנו בענני פסחים דרש רב עוירא וכו' ודוגוו כי העולם הבא אין מתיזבו בו לא תאיבה ולא מריבה אלא כל הצדיקים יושבים ומכתרים בראשיהם ונהנים מזיו השכינה. וכבר הסמוניים בשמחים ובלקוה ולהבתם שעיפה

אהבת איתן

א"ר אבהו גדול המתים שבמתים מתחיית המתים דאלו מתחיית המתים לצדיקים ואלו המתים לרשעים ולגיא דרב יוסף דאמר מי' יוסף ובין לרשעים אבל טובת התורה אינה אלא לצדיקים בלבד שזוכין בכפם על ידה וק"ל: ואם לאו עורפנו כמטר. פרש"י הרגנו ואבל אם כן הוא ס"ל לפרוכי הבא ואין עריפה אלא הריגה כו' כדמפרש ליה לקמן ומלאה לפרש הבא עורפנו ר"ל הפנה אלינו עורף ולך מתתו וכה"ג דרוש ליה בפרק לא יחפור ערוף כמטר כו' זז רוח מערבית הבא מעברו אל כו' כפרש"י שם וכבי קאמר אם ת"ח הגון הוא כמל יהיה לך אחיו עמר ומתבקש לעולם ואם לאו עורפנו וסוד ממנו וכדאמרינן בסמוך ואם לאו אותו תחמיה וסוד ממנו כמטר הוה שהוא עלר ואינו מתבקש לעולם כדאמרינן לעיל: נעשית לו סם חיים כו' מדברי הרמב"ם בח' פרקים ברפואות הגפש הם כדמיין רפואות הגופות ויש

מיטרא טובא. יותר מדאי שתיהן לקלה: כדמיבעי ליה. לון בהם מטוס ועלר שקלת מדינה שתפתיק לקת מדינה: תמטר הוא מקום מטר. כלומר יותר מדאי: מאימתי מברכין על הגשמים. בפרק הרואה (דף כד:) אמרינן על הגשמים אומר הטיב והמטיב ותתם (דף נט:) פרינון

כדמיבעי ליה. אמר רב (אס') [אש'] דיקא נמי דכתיב תמטר הוא מקום מטר ש"מ:

שם א"ר אבהו "מאימתי מברכין על הגשמים משיצא חתן לקראת כלה. מאי מברך אמר רב יהודה אמ' רב מודים אנחנו לך ה' אלהינו על כל טיפה וטיפה שהורדת לנו ורבי יוחנן ממיים ואילו פינו מלא שירה כים ולשוננו רנה כהמון גליו וכו' אל יעזבונו רחמיך ה' אלהינו ולא עזבונו ברוך רוב ההודאות. רוב ההודאות ולא כל ההודאות אמר רבא אימא אל ההודאות [א"ר פפא הלכך [דף ז ע"א] ניטרינהו לתרוויהו אל ההודאות ואל ההודאות]:

יג שם א"ר אבהו גדול יום הגשמים מתחיית המתים דאילו תחיית המתים לצדיקים ואילו הכא בין לצדיקים בין לרשעים. ופליגא דרב יוסף דאמר רב יוסף כתחיית המתים שקולה כתחיית המתים קבעוה בתחיית המתים. אמר רב יהודה גדול יום הגשמים כיום שנתנה בו תורה שנאמר (דברים לב) יערוף כמטר לקחי ואין לקח אלא תורה שנאמר (משלי ד) כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו. רבא אמר יותר מיום שנתנה בו תורה שנאמר יערוף כמטר לקחי "מי נתלה במי היי אומר קטן נתלה בגדול. רבא רמי כתיב (דברים לב) יערוף כמטר לקחי וכתיב תזל כטל אמרתי אם ת"ח הגון הוא כטל ואם לאו עורפנו כמטר. תניא היה רבי בנאה אומר כל העוסק בתורה לשמה תורתו נעשית לו סם חיים שנא' (משלי ג) עץ חיים היא למחזיקים בה ואומר (שם) רפאות תהי לשרך ואומר (שם ח) כי מוצאי מצא חיים וכל העוסק בתורה שלא לשמה נעשית לו סם המות שנאמר יערוף כמטר לקחי ואין עריפה אלא הריגה שנא' (דברים כא) וערפו שם את העגלה בנחל:

וכל העוסק בתורה שלא לשמה תורתו נעשית לו סם המות. וקשה אמרינן בעלים לעולם יעסוק אדם בתורה אע"ג שאינה לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה וי"ל דתרי שלא לשמה הוי דומה לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה הוי עלעוד כדי שיקרא רבי או כדי שיכבדוהו ומה שאמרינן הכא כל העוסק בתורה לשמה עשית לו סם המות הוי"ו לשמה עשית לו סם המות שלומר מי שלומד לקטנר:

מהרש"א

וק"ל: [גדול יום הגשמים מתחה"מ. מפורש בדרש פרקין]: ביום שמיתה בו תורה מו'. לענין טובה לעולם קאמר דכמו שהתורה טובה לנפשות ה"ל המטר טובה לגופות ומייתי לה דכתיב כי לקח טוב ע"ש שהיא טובה לנפשות וס' הפס"ק כי לקח עוב מה שראוי ליקח אותה בשביל שהיא לקיחה טובה אבל נתתי לכם בתמה ואמר תורתי אל תעזובו ונו' ע"פ מ"ש בבדרש [ח] מפה היה לומד תורה ומשכחה עד שנתנה לו במתנה ויכון ועשרוהיון בראשיהם ונהנין מזיו השכינה. והכון לקיומם ולהבתם שעיפה

[ח] מהרש"א ד"ה כיים בגדרים (נ"ח ע"א):

יד יוסף

א ברכות נט ב': ב מגילה כח ב': ג שם נ ב' ביב פ' יג סי' ד: ד ב"ב יב ב':

חדושי גאונים

לתבלות גמול וכריעת שכר ותיי העולם הבא כמו שביארנו בענני פסחים דרש רב עוירא וכו' ודוגוו כי העולם הבא אין מתיזבו בו לא תאיבה ולא מריבה אלא כל הצדיקים יושבים ומכתרים בראשיהם ונהנים מזיו השכינה. וכבר הסמוניים בשמחים ובלקוה ולהבתם שעיפה

אהבת איתן

א"ר אבהו גדול המתים שבמתים מתחיית המתים דאלו מתחיית המתים לצדיקים ואלו המתים לרשעים ולגיא דרב יוסף דאמר מי' יוסף ובין לרשעים אבל טובת התורה אינה אלא לצדיקים בלבד שזוכין בכפם על ידה וק"ל: ואם לאו עורפנו כמטר. פרש"י הרגנו ואבל אם כן הוא ס"ל לפרוכי הבא ואין עריפה אלא הריגה כו' כדמפרש ליה לקמן ומלאה לפרש הבא עורפנו ר"ל הפנה אלינו עורף ולך מתתו וכה"ג דרוש ליה בפרק לא יחפור ערוף כמטר כו' זז רוח מערבית הבא מעברו אל כו' כפרש"י שם וכבי קאמר אם ת"ח הגון הוא כמל יהיה לך אחיו עמר ומתבקש לעולם ואם לאו עורפנו וסוד ממנו וכדאמרינן בסמוך ואם לאו אותו תחמיה וסוד ממנו כמטר הוה שהוא עלר ואינו מתבקש לעולם כדאמרינן לעיל: נעשית לו סם חיים כו' מדברי הרמב"ם בח' פרקים ברפואות הגפש הם כדמיין רפואות הגופות ויש

מאימתי פרק ראשון תענית דף ו ז תוספות מז אוצר בלום

עין יעקב

הגשמים כי בגשמים חיי שעה ביום הגשם מעל"ב בתורה היא לחיי עולמים ולא יעמוד תורה מפנו ולכן הם שקולים לו יותר: ואם לאו עורפנו כמטר. כלומר פנה אלינו עוקף ולא פנים כדאמרינן בר"מ שלמד מאחר תוכו אבל וקלפנו זרק ר"ל כמוהו מהכרים"ת: ואין מריפה אלא כמיגה. מבל"ה אם לומר לשמה מעשה הם חיים הם חזל בעל אתמרתי הדיינו כבל שמחים כי המחיים כדדרכינן בס"ם דבנה דף פ"ח על פסוק נשם נדמה תניף וגו' ע"ש:

ענף יוסף

יג כל העוסק בתורה לשמה תורתו נעשית לו סם חיים שנאמר כי' ולל העוסק בתורה שלא לשמה נעשית לו סם המות. יזכן ע"ד שאמרו חז"ל בפ"ק דקידושין ו"ל ת"ר ומתתם סם חיים. אמשלה עוקם בסם חיים כו' הקב"ה אמר לסם לישראל בניי בראתי יצה"ר ובראתי לו תבלין ואם אתם עוסקים בתורה אתם נמסרים בידו. וחזו שאמר כאן כל העוסק כו' נעשית לו סם חיים פירוש לשנאל מבקש סיגה"ר. ואמר כל שאינו עוסק

[ח] מהרש"א ד"ה כיים בגדרים (נ"ח ע"א):

יד יוסף

א ברכות נט ב': ב מגילה כח ב': ג שם נ ב' ביב פ' יג סי' ד: ד ב"ב יב ב':

חדושי גאונים

לתבלות גמול וכריעת שכר ותיי העולם הבא כמו שביארנו בענני פסחים דרש רב עוירא וכו' ודוגוו כי העולם הבא אין מתיזבו בו לא תאיבה ולא מריבה אלא כל הצדיקים יושבים ומכתרים בראשיהם ונהנים מזיו השכינה. וכבר הסמוניים בשמחים ובלקוה ולהבתם שעיפה

אהבת איתן

א"ר אבהו גדול המתים שבמתים מתחיית המתים דאלו מתחיית המתים לצדיקים ואלו המתים לרשעים ולגיא דרב יוסף דאמר מי' יוסף ובין לרשעים אבל טובת התורה אינה אלא לצדיקים בלבד שזוכין בכפם על ידה וק"ל: ואם לאו עורפנו כמטר. פרש"י הרגנו ואבל אם כן הוא ס"ל לפרוכי הבא ואין עריפה אלא הריגה כו' כדמפרש ליה לקמן ומלאה לפרש הבא עורפנו ר"ל הפנה אלינו עורף ולך מתתו וכה"ג דרוש ליה בפרק לא יחפור ערוף כמטר כו' זז רוח מערבית הבא מעברו אל כו' כפרש"י שם וכבי קאמר אם ת"ח הגון הוא כמל יהיה לך אחיו עמר ומתבקש לעולם ואם לאו עורפנו וסוד ממנו וכדאמרינן בסמוך ואם לאו אותו תחמיה וסוד ממנו כמטר הוה שהוא עלר ואינו מתבקש לעולם כדאמרינן לעיל: נעשית לו סם חיים כו' מדברי הרמב"ם בח' פרקים ברפואות הגפש הם כדמיין רפואות הגופות ויש

עין יעקב

ע"ג כשמוא מעקה מעקה לא כולו ק"ל: גדול יום הגשמים מתחיית המתים. ולפ"ז ל"ל לומר שהקב"ה מחיה המתים דבא חוזק שמוריד הגשמים ומלאו ומלאו גדול יום הגשמים ולא קאמר גדולה הגשמים אלא הגשמים סם רק לחיי שעה מעל"ב המחיים הוא לעולם שכולו אלהן ולפסר המחיה ל"ב בפלוגתא לי הגשמים קודמין למעשה הלכן מל"ה המעשר שיורד מן הגשמים קודמין לחתי הלכן לא אמרינן שהגשמים שקולים עיין בהכה בפלאים פרשם ל: גדול יום הגשמים כיום שנתנה בו תורה. שהגם תלוי חיי אלהים דקדק נמי לומר יום

עין יעקב

מלאו שהיה לו גדולה כדאמ' בקידושין (דף לב ע"א). ובעירובין דף לג) ע"ש לפי שהיה שר חתן הגשמי וכן היה לו עשר אלהי' בפרק אלהה אלהים ל"ל רב נחמן לעולא לישבר מר כשא דברכתא לילתא הו' תבכה ד' מלאה דני דחמרתא. ואדלה מזה שהיה לו רב עשר. ומזה מוכח שהברכה היה לרב נחמן שהיה לו עשר ועוד גדולה:

יג מתוך שהיא שקולה כתה"מ כו'. פי' שהוא ענין דומה לו שהגשמים נקבריים תחת הקרקע לתמוחים ע"י הגשמים ויוצאים והוא נ"כ לראיה על תחיית המתים כדאמר (בתוספות) ק"ו מתמה לענין שאמר הכתוב ויליגא מעיר בעשב כאדון וגם שבני אדם הם כשהגשמים נעלמים ומזונותיהם נמנעים הם נחבאים המתים ובקב"ה מחיה אותם ע"י הגשמים (ריטב"א) והגר"א בא"ד סדר ברכה כתב לתה נטורת בגשמים שקולה בתחיית המתים הוא משום כי הגשמים אין בו הדברים שבעולם אומרים הפלוסופים שהוא ע"פ הטבע אף זריחת השמש ושקיעתה. אבל על הגשמים מודים שאינן ע"פ הטבע כלל כאחר אנו רואים שפעמים לא ירד כלל ופעמים ירד בכל יום ויום ולכן נקראת נבורת בגשמים שבהם ביכר נבורת ה' יותר מבכל הדברים. ולכן היא שקולה כתה"מ כי גם תחיית המתים מודים הכל שהיא מינו ע"פ הטבע. שע"פ הטבע לא יתכן שיהא אדם הנרקב מזמן רב לחזור ולהחיות עכ"ל: נעשית לו סם המות. עי' תוס'

יעקב

הגשמים כי בגשמים חיי שעה ביום הגשם מעל"ב בתורה היא לחיי עולמים ולא יעמוד תורה מפנו ולכן הם שקולים לו יותר: ואם לאו עורפנו כמטר. כלומר פנה אלינו עוקף ולא פנים כדאמרינן בר"מ שלמד מאחר תוכו אבל וקלפנו זרק ר"ל כמוהו מהכרים"ת: ואין מריפה אלא כמיגה. מבל"ה אם לומר לשמה מעשה הם חיים הם חזל בעל אתמרתי הדיינו כבל שמחים כי המחיים כדדרכינן בס"ם דבנה דף פ"ח על פסוק נשם נדמה תניף וגו' ע"ש:

ענף יוסף

יג כל העוסק בתורה לשמה תורתו נעשית לו סם חיים שנאמר כי' ולל העוסק בתורה שלא לשמה נעשית לו סם המות. יזכן ע"ד שאמרו חז"ל בפ"ק דקידושין ו"ל ת"ר ומתתם סם חיים. אמשלה עוקם בסם חיים כו' הקב"ה אמר לסם לישראל בניי בראתי יצה"ר ובראתי לו תבלין ואם אתם עוסקים בתורה אתם נמסרים בידו. וחזו שאמר כאן כל העוסק כו' נעשית לו סם חיים פירוש לשנאל מבקש סיגה"ר. ואמר כל שאינו עוסק

[ח] מהרש"א ד"ה כיים בגדרים (נ"ח ע"א):

יד יוסף

א ברכות נט ב': ב מגילה כח ב': ג שם נ ב' ביב פ' יג סי' ד: ד ב"ב יב ב':

חדושי גאונים

לתבלות גמול וכריעת שכר ותיי העולם הבא כמו שביארנו בענני פסחים דרש רב עוירא וכו' ודוגוו כי העולם הבא אין מתיזבו בו לא תאיבה ולא מריבה אלא כל הצדיקים יושבים ומכתרים בראשיהם ונהנים מזיו השכינה. וכבר הסמוניים בשמחים ובלקוה ולהבתם שעיפה

אהבת איתן

א"ר אבהו גדול המתים שבמתים מתחיית המתים דאלו מתחיית המתים לצדיקים ואלו המתים לרשעים ולגיא דרב יוסף דאמר מי' יוסף ובין לרשעים אבל טובת התורה אינה אלא לצדיקים בלבד שזוכין בכפם על ידה וק"ל: ואם לאו עורפנו כמטר. פרש"י הרגנו ואבל אם כן הוא ס"ל לפרוכי הבא ואין עריפה אלא הריגה כו' כדמפרש ליה לקמן ומלאה לפרש הבא עורפנו ר"ל הפנה אלינו עורף ולך מתתו וכה"ג דרוש ליה בפרק לא יחפור ערוף כמטר כו' זז רוח מערבית הבא מעברו אל כו' כפרש"י שם וכבי קאמר אם ת"ח הגון הוא כמל יהיה לך אחיו עמר ומתבקש לעולם ואם לאו עורפנו וסוד ממנו וכדאמרינן בסמוך ואם לאו אותו תחמיה וסוד ממנו כמטר הוה שהוא עלר ואינו מתבקש לעולם כדאמרינן לעיל: נעשית לו סם חיים כו' מדברי הרמב"ם בח' פרקים ברפואות הגפש הם כדמיין רפואות הגופות ויש

עין יעקב

מלאו שהיה לו גדולה כדאמ' בקידושין (דף לב ע"א). ובעירובין דף לג) ע"ש לפי שהיה שר חתן הגשמי וכן היה לו עשר אלהי' בפרק אלהה אלהים ל"ל רב נחמן לעולא לישבר מר כשא דברכתא לילתא הו' תבכה ד' מלאה דני דחמרתא. ואדלה מזה שהיה לו רב עשר. ומזה מוכח שהברכה היה לרב נחמן שהיה לו עשר ועוד גדולה:

יג מתוך שהיא שקולה כתה"מ כו'. פי' שהוא ענין דומה לו שהגשמים נקבריים תחת הקרקע לתמוחים ע"י הגשמים ויוצאים והוא נ"כ לראיה על תחיית המתים כדאמר (בתוספות) ק"ו מתמה לענין שאמר הכתוב ויליגא מעיר בעשב כאדון וגם שבני אדם הם כשהגשמים נעלמים ומזונותיהם נמנעים הם נחבאים המתים ובקב"ה מחיה אותם ע"י הגשמים (ריטב"א) והגר"א בא"ד סדר ברכה כתב לתה נטורת בגשמים שקולה בתחיית המתים הוא משום כי הגשמים אין בו הדברים שבעולם אומרים הפלוסופים שהוא ע"פ הטבע אף זריחת השמש ושקיעתה. אבל על הגשמים מודים שאינן ע"פ הטבע כלל כאחר אנו רואים שפעמים לא ירד כלל ופעמים ירד בכל יום ויום ולכן נקראת נבורת בגשמים שבהם ביכר נבורת ה' יותר מבכל הדברים. ולכן היא שקולה כתה"מ כי גם תחיית המתים מודים הכל שהיא מינו ע"פ הטבע. שע"פ הטבע לא יתכן שיהא אדם הנרקב מזמן רב לחזור ולהחיות עכ"ל: נעשית לו סם המות. עי' תוס'

עוד

[ח] מהרש"א ר"ה נעשית פרק בא לו (יומא עב ע"ב):

יד יוסף
א ברכות סב: מ"ל מכות י ע"א:

חדושי גאונים
הדיפת ה מ מ ל כ ל ומכתבה יתלוטו ויקיימו הקום נושם ולא כי הקום הוא המצוה קול קול ה' מ"מ לפנים מיזו מתבקש וקלוה הוא לעולם כגון בימות החמה כמסורים לעיל: וכי אדם עץ כו' • דלפי פשוטו כפרש"י הדברים הבעלוזים מחדשים מתלמידים • ותמנם מושב הוא נאמנות כמו

אהבת איתן
כל. ובתיב מוב ה' לנוים משל לאדם שיש לו פרדס בשדות מקום בשדות ומשקה אותו ובשדות שורר אינו מוצא כמוים לוקח אחד ובשדות שורר אחד ובשדות שורר אחר ומקום שלא נזרעו כו'. ומקבץ הכיון מקום לוקח מקום ומקבץ הכיון לו מקום לוקח מקום ומקבץ הכיון לו מקום לוקח מקום ומקבץ הכיון לו

דלקמיה בספר ישעיה לקרלת למת המיו מיס : לג' משקין כו' • לעיל לעניין מה מים מימיתן מקום נבוה כו' הכי ממי יין וחלב אם שופכין תוכן נאדן מניחין נבוה כו' אלא שאין דרכן לשופכן על האדן כמו מים גם אינו שייך ביין וחלב מניחין מקום נבוה כו' כמעיינות ונהרות אבל הכא לענין פחותים שבכלים שייך לדמות לתורה לכל הג' משקין : [בדא"ל ברתי' דקיסר כו' • כל הסוגיא בפ' הזודר וע"ש בחידושינו : מה ג' משקין הללו כו' עי' פרש"י ומיסרוטו גרלה דל"ג אין נספסלין אלא כו' אלא דגרסינן ונפסלין בהיסח הדעת אף ד"ת מתבחנין בהיסח הדעת כו' כל"ל וכ"ה בגי' ע"י : גדול שמתמר בו ברא כראיתו כו' אלא בפחות שבכלים אף בהיסח הדעת כו' אין תקיימין אלא במי שדעתו שפלה (עליו) • והיינו דאמרת ליה "ברתיה דקיסר לרבי יהושע בן חנניא א' "חכמה מפוארה בכלי מכוער אמר לה (בתי מלכא) אבוך (במאי) רמי חמרא (אמרה ליה) במאני דפחרא") (אמר לה כ"ע במאני דפחרא ואבוך במאני דפחרא) • אמרה ליה אלא במאי נרמי אמר לה כגון אתון דחשיביתו רמו במאני כספא ודהבא אזלה ואמרה ליה לאבוה רמי לחמריה במאני דהבא וכספא ותקוף אמר לה לברתיה מאן אמר לך הכי אמרה ליה רבי יהושע בן חנניא (ומאי אמרת ליה הכי והכי אמרי ליה) קרייה (לר' יהושע בן חנניא) א"ל אמאי אמרת לה הכי א"ל כי היכי דאמרה לי (אידי הכי) אמרי לה • והא איכא דשפירי וגמירי (שם ע"ב) אי הוו סנו טפי הוו גמירי • ד"א מה ג' משקין הללו נפסלים בהיסח הדעת אף ד"ת [אין] משתכחין [אלא] בהיסח הדעת :

מז שם א" חמא בר חנינא גדול יום הגשמים כיום שנבראו בו שמים וארץ שנא' (ישעיה מה) הרעיפו שמים ממעל ושחקים יזלו צדק תפתח ארץ ויפרו ישע וצדקה תצמיח יחד אני ה' בראתיו בראתים לא נאמר אלא בראתיו• א"ר אישעיא גדול יום הגשמים שאפילו ישועה פרה ורבה בו דכתיב תפתח ארץ ויפרו ישע • א"ר תנחום בר חנילאי אין הגשמים יורדים אלא א"כ נמחלו עונותיהן של ישראל שנאמר (תהלים פה) רצית ה' ארצך שבת שבות יעקב נשאת עון עמך כסית כל חטאתם סלה•

עין יעקב

ולכאיך בשיני הסוגיה מתקיימת בידו ומס"ע נתקנה תורה ע"י מכם סיום עניו מכל אתדם שכל פני הארמה : בתר שנשב מיני מבקרים מלוו אינן מתקיימין וכו' . אם דתשיב שלבם מיני מבקרים אע"ג דלכראתם דבר זה בתר כבי ד"ל ולכך הביב בגד שלבם מקרא מבשה תנומה וכן בתר בתכבה הוספרים פרק ט"ו הלכה ז' וז"ש אבל תמרו מבלה המקרא כמים המבקבה ביין וכו' והתם זו התלמוד שעל ידי התנוחות מלכן ומבכרה הבלבה בתלב וכבר"ג יוחה מלקוש ביר בבחרים סוף פ' ו"ו על פסוק רוחות בתוב ע"ש : **והיינו דאל"ל בראתים** דקרוב : עיין בחדושינו הבדרים :

בראתים לא נאמר אלא בלחתיו • עיין בחוספות והרוב כרי"ף ול"ל דס"ל לפי אמר מי בבנים ופחיתת אחרן לאמתים בתיב בלחתיו בשן יחיד לבראתים יחד אלי ב' בלחתיו שתיבן בלחתר כמו שהיו בריאתם שמים וארץ יחד : **בדיל** לא יהיו הבנאים אלפיו שישה קרובים לבא. ומס"ע אמרינן בבריאתם בלחתיו יהודין דאל"ל שמתו אל בגבוה : בתמים בנים לבא בלחתיו בשן יחיד לבראתים יחד אלי בגבוה :

הרעם מלשון שנאה יהיה הפי"ן בסמ"ך כמו סי"ן וק"ל: ואין מקרה אלא הצ"ה כ' ס': קרא הכא מקרה הגם שהוא מקרה במים עליותיו דהייט בין מים עליונים למים תחתונים מכל אותן (אלא עסקו בתורה) הוא מך שונאיהם של כו': ואין אור אלא בתורה דכתיב אלא אור בהיר ותורה דאפי' בשביל גזל שנאמר על כפים נו': לעיל מהאי קרא דכי כי הקב"ה עושה עם הענים והמים דבר והפכו עושים לרבעים ומכר טוב לזדיקים דהייט כם ודין ענים דור המבול לאבדם בהיפוך יתן בהם אוכל למכבר מזונות לזדיקים כמ"ש במדרש משל לאחתום כו' עיין בילקוט וע"ז אמר ג"כי במבול על החמס דן אותם במים כמ"ש כי מלאה הארץ חמס וגו' לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל ומאחר שנשבע אלא יביא מבול דן אותם על החמס בהקך זה דהייט בהעלר המים כמו שכתוב על בשביל חמס שבכפים כסה אור ומטר עד שיתפללו עליו: [רקיע שקיהה כברזל כו' • והיא קלגה שבת"כ ונתתי את שמיכם כברזל וגו' והיא קשה משל משה שאמר והיו שמיך וגו' נחושה וגו' כפרש"י בחומש] : שנאמר והוא לא פנים קלקל כו' • לפיס ריהטא והוא לא פנים אין לו משמעות לפי דרשה זו ופס לפרש כדברי המתרגם שהבינו גם כן כל דרשה זו והוא לא פנים וגו' פי' והוא דרש לא אלו קדם כו' כו' ע"ש : שנאמר וחיליס יגבר ואיתו וגו' • דתפלת רבים יותר מקובלת וכן לקמן לענין תורה לימוד הרבים יותר מועיל וכמ"ש בסוף פ"ב דברכות [ז] אקרא דילכו מחיל אל חיל : מ' זימנין כנגד מ' יום כו' בהא אינא עומדא דמשה ומי סדרן באותן מ' יום ולכל כנגד כ"ד תורה נביאים וכתובים אלין מעסקין בשביל הסיון אבל בגנגד תורה נביאים וכתובים לא מיחיליס יגבר : מעשיהן מעשיהן כמו לם הכשיהו ולא הגזרה כל דסיון יגבר בתפלה הא אמר אינא בשביל הגזרה אלא בשביל מעשיהן ולא הגזרה בשביל מעשיהן ולא הגזרה בשביל מעשיהן ולא הגזרה

ות"כ. ולאיסה שברחת על כך וקלל: אא"כ משיס נפשו כו'. כפר"ש שנשבו מטוגות בכפו הסיעו בלב שלם בכמה מקרלות מלינו דרחמנא ליבא בעי וכמ"ש ועבדתם את ה' אלהיכם בכל לבבכם וגו' ומלאה המשיס נפשו בכפו הוא דבר טוסף דלבו מטון כ"כ לגמיס שיסיו פיו ולבו שויס כאילו הס במקום אחד בכפו: [שנאמר אמת גו' ודק משמיס וגו'. ומשמע ליה דבנשמיס מיירי דכתיב בתר הכי נס ה' יתן הטוב וארלנו תתן יבולה ורש"י פי' דק משמיס דהיינו נשמיס שהן לגדקה עכ"ל ועוד יש לומר דק הוא שמע שנל ידי תמונת על ידי זה חיים בחיים מלמיים חיי העולם הבא שלם בלתי אם כן יהיו בהם שמשים ומעלים בלתי אם כן יהיו בהם שמשים ומעלים בלתי אם כן יהיו בהם שמשים ומעלים

[ל]מהרש"א ר"ה מגא"פ"ק דקידושין (מ' פ"ט): [ב] שם ר"ה ביומא • כמ"ש (יומא כ"ג ע"ב):

יד יוסף

א כ"מ פס ע"ב: ב שם מנ ע"ב:

חדושי גאונים

אוקבכל' מעיה אלא בדבר הסמוי מן העין בלבד לא כתב לכתוב מקרא ולא לגלות הזה שהם העולם הקב"ה מלרפה למעבה מיהו אפשר דהיינו מעת שנעשה המעשה דבר מחדש ומסוי כי לבל הסלמות בעשה"ע יש בו בגיל מעיים כנדבר מנגרבי לכם לו מדליה לו אלבל בו ברכה אחרי ולא יבא עד עת וקץ • הסמוך הטשוק בכמה ולאיו מגפה לשבר בעה"ר כ"ל לאחריות ימים בשולם שבולו אחרון אחרון מדליה מדוע מן הטען מן הכפרים בלא מלאכה לאחה ובאו אחרי אחרי אחרי

א לקמן כב ב׳ שבת לב ע״ב מכות כב ע״ב :

חדושי גאונים

ישוב דמתא׳ לו כל המעשרים מתעשרים וכל שאינן מתעשרים מהרהרים לומר כסי סיל״ל בא ולא הלו המעשרים מתעשרים ואלו דאין מעשרים מהרהרין . ולו׳ לפעמים אף מי שאין לו מה לעשר מתעשר וכן לפעמים מי שמעשר מתרומה לאחר ליה זיל נסי . ושוד דמכיסא מיתי ושאנה מלת לדקה משאר מלות שאסור לגזול הקיצור הכון דהוה כמו שאחר לו בשביל שתעשר כמו למען ילכו ויחן דמיהו בשאר מלות דהיינו מעשר ומעשר ומעשר ומכי מעשר . כדרש עשר תעשר . כמו שהיה מחשון בן בשם שאחר מתפלל עליהם שילכו לבם . וכבראה הוקרה שבהתנו לומר לבו דהכא מעשר בשביל שתעשר אחר לבי יוחנן לפה תתלה הדבר בבני הבטחון הבטח בדוחלי שלא עולם מתן בלתרו בהרי גם לא עם שיחתי שבל הערך לתו מעיה הוה לא הוה מעשר הוה בלתי לדקה ולא הוה מעשר

[נ' מתניתין ס' בלר ושנן ומן כו' • מה שיש להסיב בזה מפורש בפרק הסוכלים]: חזורה בזכות שניהם וכו' • כיון שחזרה בזכות שניהם כ"ש אלא סיבה להסתלק בלא בזכותן אלא שבזכותה היה עד היום וכן שחזרו שניהם לגרוד שבשביל זכות אהרן היה עד היום ועניין שלשה פרנסים בחלו נ' דברים שעיבה לא בקש אלא על ב' כמה שאמר שמעלי בדרך הזה וגו' ונתן לי לחם לאכול ובגד וגו' דהייט הענן לשמירה מלאכים ולנתן מלבושיהם המיים לשמות הענן במקום לחם לאכול כי הלחיקום מהפקים בטעמו: [א"ת וירלו אלא ויירלו כו' • מפרש בפ"ק דל"ס: כי משמש בד' לשונות כו' • מפרש בחיבורו הלכות פ"ק דל"ס]: בירח אחד וכו' • פי' בו' באדר שבו מת משה ופסק הענן והא דכתיב ויבאת הענן מתחרת באהל המשכן בשביל שבזכות אהרן בשביל שבזכות מרים נלקחו בו ביום שמת משה: שאני משה וכו' • מדלא נקט בשויות רק שאני משה וכו' משמע דמיומה בלחוד היה פריך דלשמעון פרנסה בל בני אדם היה בשביל יחוד אבל שבירים ולפי הכלל מפני דדבר בני אדם לון טוענן בשביל כך רק לאהרן נמשה וכמה לחי שפיר: ר"ל מה שאהר עד היה עמה ומיומו ומעון שהיה בזכות אהרן ויהא בלוח הכי דלא פריך ליה משום דלאו בכלל פרנסה הוא אלא אלה מלוים: ואבחיד לה שלשת וגו' • פלה דוחלא כן הוא שהרחלו לו בחלוש הרוגן לעומען משמיים על דמכספי ליה כפרס"ש ולעמר כי הוו מפקרי ליה כדרך הלמוד הנפסר מרבנו מ"ש שילכו מכלן לעקומים לבלוס וכהי שיהקיים הבלוס בזה לכרחדה בשום מיתה כמשמעות הכתוב: דכתיב

כח שם מיתיבי "רבי יוסי ברבי יהודה אומר ג' פרנסים טובים עמדו לישראל אלו הן משה אהרן ומרים ושלשה מתנות טובות נתנו על ידם ואלו הן באר וענן ומן • באר בזכות מרים עמוד ענן בזכות אהרן מן בזכות משה • מתה מרים נסתלק הבאר שנאמר (במדבר כ) ותמת שם מרים וכתיב בתריה ולא היה מים לעדה וחזרה בזכות שניהם • מת אהרן נסתלקו עננו כבוד שנאמר (שם כא) וישמע הכנעני מלך ערד כמה שמועה שמע • שמע שמת אהרן ונסתלקו עננו כבוד וכסבור ניתנה לו רשות להלחם בישראל והיינו דכתיב (שם כ) ויראו כל העדה כי נוע אהרן א"ר אבהו אל תקרי ויראו אלא ויירא כדריש לקיש דאמר ר"ל יכי משמש בד' לשונות אי דילמא אלא דהא • חזרו שניהם בזכות משה • מת משה נסתלקו כולן שנאמר (זכריה יא) ואכחיד את שלשת הרועים בירח אחד וכי בירח אחד מתו והלא מרים מתה בניסן ואהרן באב ומשה באדר אלא מלמד (שנסתלקו) [שנתבטלו שלשה מתנות טובות שניתנו על ידן ונסתלקו] כולם בירח אחד אלמא אשבחן פרנסה בשביל יחיד • שאני משה כיון (דאלים זכותיה) [דלדבים הוא בעי] כרבים דמי:

כט שם רב הונא בר מנוח ורב שמואל בר אידי ורב חייא מוסתניא הוו שבוי: קמיה דרבא כי נח נפשיה דרבא אתו לקמיה דרב פפא כל אימת דהוה אמר להו שמעתא ולא הוה מסתברא להו הוו מרמזי אהדדי • חלש דעתיה [שם ע"ב] אקריוהו בחלמיה (זכרי' יא) ואכחיד את שלשת הרועים למחר כי הוו מפטרי מניה

בארח של מרים • סלע הוא חבין ממנו מים וסיה מתגלגל והולך עם ישראל והוא הסלע שבו הכה משה סלע היה רוחב לשון מימיו [בשביל] לפי שמתה מרים נסתלקו ענני כבוד • ענני דקיע וענני עשן ומאר עננים אינן של כבוד • חזרה בזכות שניהם • שכן כתיב ובברתם (שניהם) אל הסלע ונתן מימיו • כי משמש בד' לשונות אי דילמא אלא דהא • כל מקום שצריך לדחוק כי כין לענין דלשה בין למשמעות המקרא תוכל לשנותו באחד מהני ד' לשונות דלשון לשנותו כי משמש בכולן וכן [וכו'] וברש ותרי בכלל הני ד' הן ואלו דכי אהרן משמש בלשון דהא דשמעתין מייה עצמא דקרא דמה טעם נתרלו דהא מיה שהרי מת אהרן ור"ל לא אתי למימר דלא מתרגמינן שם כי בעולם אלא באחד מהנך תרגומא לשונות אלא אפי' מתרגמינן דלמא אלי אלי דרשון מפשמעותה ואמאן דהא ומאן דמתרגם וחזיתו כל כנשתא דהא מיה מתן טוענה הוא [דה"כ] ולאתחזיתו מיבעי ליה • ויראו כל העדה במקל ויראו רלאבי הבדים ויראו הבדים ויעלו מעל המקן קרא: חזרו שניהם בזכות משה • מדכתיב ואכחיד את שלשת הרועים בשנות לן דבדיהו משמעי שלא מלינו פרנסין לישראל שלשה כאחד אלא הם: מתה בניסן • שנאמר ויבאו בני ישראל כל העדה מדבר צין בחדש הראשון ושב העם בקדש ותמת שם מרים ותקבר שם בפרשה פרה אדומה: ואהרן • מת באחד לחדש המחמישי שכן כתיב בפרשה אלה מסעי: מוסתניא • מלה הוא מקום: אחוו לחדי • מרמלין ומבינין זה לזה דלא סלקא לה מעמא הרבא: אקריוהו • היו מקרין אותו מקרא זה בחלום: ואבחיד את שלשת הרועים • בירח אחד הרועין לעומען בשמים משה דמכספי ליה

ר"ש מאימתי פרק ראשון תענית דף ט מהרש"א נך יד יוסף

ליה: קבל עליו • רב שמעי: שתיקותא • מלהקשות עוד: יכול לכל • לומר יכול לון מתן תורה אלא ל"ל הכל צריכין לו: ת"ל לאתם • אתי בשביל אחד: אי לאתם יכול לכל שחזתיו • כלומר אינו יורד עד שיהא צריך לכל שחזתיו: תלמוד לומר שדה • אפילו אינו צריך אלא לשדה אחת: אי שדה יכול עד שלעולך לכל השדה תלמוד לומר עשב • אפילו אינו צריך אלא לעשב אחד • עשב בשביל יבק אחד יורד עליו מטר • וסייר • מעיין: מישרא • ערוגה: עושה הקב"ה לו חזיז • לכל דציך הבא בעוה"ז להריק לו נשמים על שחזתיו • ברשה בעי מלי חזיזים לשון רבים והרי בעי ומלי ניכוו חזיזים מלי ניכוו הקרי חזיזים: ה"ג עיבה קלישתא דמתי עיבא סמיכתא • דמומי עיבה כלפי אתרן: נחילא • כמו קיומא נחילא שהיא דקה נשמים דקים הבאים אחלה למטר ואח"כ בא מטר: אתי מטרא • נשמים יורדים לרוב ולון פיסקון מטר אבל בא מטר אחלה ומתחילין דקון לבא פיסקון מיד: מחולתא • שמתחלה יולא קמה דק ולבסוף סובין נסון: הריא דיזי • לעני של עזים בתחלה יולאה נסה ולבסוף דקה ופיסק: דדובשא • תאנים עושין מהן דבש: ובבלאי לא עסקין • כלומר יכולין הן לעסוק המוד שם להם מזונות בזול ובלא טורח • צערוהו • בשלשל דלמרינן (גיטין עי' תמרי משחנן ומשלשלן • דסבריני • שמתוך שעוקרין אותו בזול אוכלין מהן

תוספות

ת"ל עשב • פירוש שאם לא יהיו צריכין אלא לעשב אחד ידד על אותו עשב ועל שאר כל השדה לא ירדו:

אמר להו ליזלו רבנן לשלמא • רב שימי בר אשי הוה שביח קמיה דרב פפא הוה מקשי ליה טובא יומא חד חזייה דנפל על אפיה שמעיה דאמר רחמנא ליצלן מכיסופא דשימי קביל עליה שתיקותא ותו לא אקשי ליה: ל שם **ואף** ריש לקיש סבר מטר בשביל יחיד דאמר ר"ל מנין *) למטר בשביל יחיד דכתיב (זכריה י) שאלו מה' מטר בעת מלקוש ה' עושה חזיזים ומטר גשם יתן להם לאיש עשב בשדה יכול לכל ת"ל לאיש ותניא אי לאיש יכול לכל שדותיו ת"ל שדה אי שדה יכול לכל השדה תלמוד לומר עשב כי הא דרב דניאל בר (רב) קטינא הוה ליה הא גינתא כל יומא הוה אזיל וסייר לה אמר הא מישרא בעיא מיא והא מישרא לא בעיא מיא • ואתא מטרא וקמשקי כל היכא דמבעי ליה מיא • מאי ה' עושה חזיזים אמר רבי יוסי בר' חנינא מלמד שכל צדיק וצדיק הקב"ה עושה לו חזיז בפני עצמו • מאי חזיזים אמר רב יהודה פורחות • אמר רבי יוחנן סימן למטר פורחות • מאי פורחות אמר רב פפא עיבא קלישא תותי עיבא סמיכתא[א]) • אמר רב יהודה נהילא מקמי מיטרא אתא מיטרי בתר מיטרא פסק מיטרא • מקמי מיטרא אתי מיטרא וסימניך מהולתא • דבתר מיטרא פסק מיטרא וסימניך חריא דעיזי • עולא איקלע לבבל חזא פורחות אמר להו פנו מאני דהשתא אתי מיטרא לסוף לא אתא מיטרא אמר כי היכי דמשקרי בבלאי הכי משקרי מטרייהו • "עולא איקלע לבבל חזא מלא צנא דתמרי בזוזא אמר מלא צנא דדובשא בזוזא ובבלאי לא עסקי באורייתא בלילא צערוהו אמר מלא צנא דסביני בזוזא ובבלאי עסקי באורייתא:**

*) נד"ו סני' מנין לפרנסה בשביל יחיד כו' ועי' כרש"ל בתס"ל וכהרי"ף

הרי"ף נקט משה המן בשביל עצמו בלבד לא היה יורד לזה הכיח כל הסריטה אב' מתנות טובות ניתנו ע"י משה אהרן ומרים ומתה מרים וחזר הבאר בזכות שניהם וכן מת אהרן וחזרו ענני הכבוד והבאר בזכות משה ואלו הבחי' מתנות שם הבאר ועננו כבוד אחזרו וירדו בשביל משה לבד שהרי לא כתיב כהן לכם ויכוהו על מתנת המן שהיה בשביל משה לבד ומ"ש הנני ממטיר לכם לחם מן השמים ר"ל מנין לפרנסה בשביל יחיד והכיח הלחם ומהמעבר בלשון יחיד אלא מה ס"ל לך קרא ישפח ס' לך תא לתורה הטוב ואין צריך לחם ומכח לכבות לחם הוא מן הפרנסה לפי שמקרא כתוב הנני ממטיר לכם • ואפשר דלדיקי פרנסה מלכתיב בזכות חזיזים ומטר בגשם מכמש הנכסה לאוד וחזיזים הם לאוד דדברים לפרנסה ועוד שאת ילף שהיא בזכות יחיד ולהי' מלכתיב בשביל אחת וכיון שהמטר הוא בשביל עשב מלמד שהבריות העלה הדברה לחד לחיות בשביל אדם אחד: **ובהום** ד"ה ת"ל עשב כו' אם לא יהיו צריכין אלא לעשב אחד ירד על אותו עשב ועל שאר כל השדה לא ירדו. מלה דלעיל התוספות על רש"י ז"ל שפרש

עין יעקב

כי היכי דמשקרי בבלאי הכי משקרי מטרייהו. ובלילא הוא לעיל דף ח' לון הגשמים ומרגין אלא בשביל בעלי תמהים שבאתר אמת מלהרן תלמה:

והנה

ענף יוסף

ולהרהן שיחזור המבאר ובעינני כבוד וזכות משה לבדו • ל"כ למה לא ניתן מתחלה בשבילו. ותירץ הס"ל שם חילוק בין מה דכוח ומתעלה לחוות חוזר • ובין מה דלא הוה ועתה נתהוה • כי לזה צריך זכות גדול יותר • ולכן לף שחזר המבאר בזכות משה ולהרהן מ"מ לא המציא הקב"ה יש מלון לגמרי אם לא מכח זכות מרים • וכן בעינני כבוד • ועיין בעוף:

כט א"ל ליזלו רבנן לשלמא • כו' הוא נוסחת הגמרא • ולא אמר ליזלו לרבנן. לשלמא כדרי"ל הגפסר מחבירו אל יאמר לו לך בשלום אלא לשלום • אלא משום דכשם עניינו אל הבעל עין יעקב מיאן בזה ס"ל גרס ת"ל ליזלו רבנן לשלמא • שהדברים ברלא לבעל הורחת החלום ובדבר וממהרים"ל נראה שהיה לפניו נוסחת הגמרא (וס"ם יש בדבריו וכ"ל ת"ל שילכו אל המקומם בשלום). ועיין בחיי שיה: **ל ובבלאי** לא עסקי • ולפי אקשה הא הוא בעצמו אמר אח"כ ובבלאי עסקי באורייתא. לכן כתב רש"י כלומר יכולין הן לעסוק תמיד שם לכן מזונות בזול ובלא טורח ע"כ ת"ל שמבטלין קלת מלימודן בשביל פרנסה • ובלא אין לריכין לבעל לפי שיש להן מזונות בזול כו' ואח"כ כשלעדרוהו בשלשל דאמרו ניסון דף ע' ע"א תמרי משחנן ומשלשלן. אמר מלא צנא דסביני בזוזא (שמתוך שעוקרים אותו בזול אוכלין מהן הרבה ומלעברין אותן). ובבלאי עסקי באורייתא ר"ל שאמנם גם על מה דכתיב שאלו מה' מטר ובו' • השאלה במטר מתחלת מרחשון שהוא זמן הזריעה אבל אמר שתהיה השאלה עד עת מלקוש הבא בניסן כדאמרינן לעיל ואמר ה' עושה חזיזים ומטר גשם ובו' כשל העניין כדלקמן שהחזיזים הם סימן לרוב גשמים לפי הצורך לכל ואמר יתן להם לשלם ובו' כדמסיק אפילו לשלם יחידי ויתן להם ים לפרס לחזיזים הרבים הקב"ה עושה חזיזים רבים כדמסיק ונם יתן לחזיזים להם מטר וגשם שיתנו לכל אים לדיק כפי הצרך לו אפילו על עשב אחד ועל שאר השדה שלא לעבר לא יבא גשמים לא יבא מטר הלשבר מרים ולא דיזיק לו רוב גשמים ולכך קאמר רב דגילל הלי מישרא לא בעי מיא כדי שלא יבואו הם ויזיקו לו: כי היכי דמשקרי בבלאי הכי וכו' • יש לפרש ע"פ מ"ש לעיל אין הגשמים נעצרין אלא בשביל פיסקין לנקה ואין נותנין אבתחתר בשיאים ורוח ונגשם וגו' ס"ע ס"ק דמשקרי בבלאי ואין נותנין הלדקה שפסקו ולכך החזיזים נמי משקרי מלהביא מטר: [אלא אלא כו' • מפרש בתס' פחתים פרק הלבה]: ר"ל

עין יעקב

כי היכי דמשקרי בבלאי הכי משקרי מטרייהו. עיין מ"ש מהכס"מ ה' ק"ל ה' תפוסקין נקה ואינם נותנין ולפ"ד פשיקר הכי. אבל ריש עיין בעוף דף ח' אתי אין בגשמים יורדין אלא בשביל בעלי אמונה שבאתר אמת מלהרן תלמה ופרש"י שם תמוהים בעלי אמונה ומתן. ומ"ש כאן דמשקרי בבלאי דמשקרי בשבעי דמשקרי כמו"ש:

ענף יוסף

כי היכי דמשקרי בבלאי הכי משקרי מטרייהו. עיין מ"ש מהכס"מ ה' ק"ל ה' תפוסקין נקה ואינם נותנין ולפ"ד פשיקר הכי. אבל ריש עיין בעוף דף ח' אתי אין בגשמים יורדין אלא בשביל בעלי אמונה שבאתר אמת מלהרן תלמה ופרש"י שם תמוהים בעלי אמונה ומתן. ומ"ש כאן דמשקרי בבלאי דמשקרי בשבעי דמשקרי כמו"ש:

אהבת איתן

ל כאי חזיזים אמר רב יהודה פורחות • ר"ל שהם מלבון מחזה • והחזה המבלחות הבריקים הגלחות מבריקות ופורחות כאוב מבהלות בעוב הפורה • ובאלו מאי פורחות ר"ל מה עלם הפורחות ע"י מה הבילאבה והבעיב רב פפא עיבא קלישתא תותי עיבא סמיכתא • ר"ל חדים קנעים אבר מעורב בהם מהלקי נפרים ובהלפעמי ושעמו באויר. ויתרבקו ויהיו לגבר קל. ובהמעתבה ויתמו מלקי הגפרית מבפנים ויתבוהו עלה הרעש. ובעלותם מתחת עני מטר אבר נוסה מלמעלה ויתחיל נינה בעעוים לא תלקי הגפרית אל מקום לר עד כי יתמלאו זה בזה. ויתלבנו ויורו אלבר תוקה אל תוך האויר. והמה הפורחות. ולבעיות כי הנוס הרחלים יש יתרון גדול בעצמו מחזה הסמוכ. לכן נראלים הבריק מעט זמן ברם בשמע קול רעם. אז לפי מהלקים הבריק נראה מבר כעת בעלתם עינה קלבתה מעינה המיכתה אל מים. והקל אינו בשמע עד שיעשיר הלבה בעוקם תעינה תלקי האויר ומוחך ניעוטה ויפרדם לאים מלחמה (ספר הטעון):

אהבת איתן

הזרה גזות שביקו מחבר מהרש"ם דבריו הזרה גזות הבריקו בלא ל"ל לשמלה **ומזמון ומה** לא ל"ל לשמלה **ומזמון** לא ל"ל לשמלה **ומזמון** לא ל"ל לשמלה **ומזמון

[ח] גמ' אפר מר א"ל ר"א (גמ' שלמעינו ים כמה עשיים וכיוצאים):

יד יוסף

א עריובין מה ב כ"ר פ"ג קס"ל פסוק כל המתנים תנחומא סדר מקץ שות"ם מזמור יח יקוקיו סדר בהעלותך ויקקוש קהלת: ב ב"ר פ"ב פ"ו ו' ויקקוש גדולות ואין חקר (איוב ה פסוק ט): ד לומר בכפרים ומתמתקין. מלי עניך:

חדושי גאונים

תניא ר"ש אומר כל העולם כולו ממימי מוקיעים הוא שותה שנאמר יעלה מן הארץ. ואין לו אחר. שיין מהרש"ל. ובמקומה לכן דס"ל למפרך ר"ש מקרא דלמעלה. דבמים דמייתי ר' יהושע. ויל"ע. דמתמה דקרא קאי על בספרי דקרא קאי על עלו: שם ר' יוסנא אומר אומר כל העולם כולו ממימי מוקיעים הוא שותה ואין תבואה גדולה מכל העולם. וכתבו מעיין בדברי רבי אליעזר. ומאמר הכתוב כתבתי תחילה. דדעת רבי אליעזר. מן הכתוב הוא מדברים כנ"ל. ומאמר הכתוב שמעמר הוא הלא השולה מן הארץ ומתקבץ בעבים כמו שכתב הרב הפלטוס וכמו ח"ב פ"ל. ובספר עברי שמים שער מאמר ה' אמנם כי אמנם כי יהושע מקבל מן הארץ ולא מן הים. ומה שיעיל הכשל לשתות מזמן לו הקב"ה המים מתוקים דוקא לפיכך סיבב רש"י שסיר ואין תמוה גדולה מכל מקום נגד רבי

אהבת איתן

תניא ר"ש אומר כל העולם כולו ממימי מוקיעים הוא שותה ואין תבואה גדולה. שיין מהרש"ל. ובמקומה לכן דס"ל למפרך ר"ש מקרא דלמעלה. דבמים דמייתי ר' יהושע. ויל"ע. דמתמה דקרא קאי על בספרי דקרא קאי על עלו: שם ר' יוסנא אומר אומר כל העולם כולו ממימי מוקיעים הוא שותה ואין תבואה גדולה. ומאמר הכתוב כתבתי תחילה. דדעת רבי אליעזר. מן הכתוב הוא מדברים כנ"ל. ומאמר הכתוב שמעמר הוא הלא השולה מן הארץ ומתקבץ בעבים כמו שכתב הרב הפלטוס וכמו ח"ב פ"ל. ובספר עברי שמים שער מאמר ה' אמנם כי אמנם כי יהושע מקבל מן הארץ ולא מן הים. ומה שיעיל הכשל לשתות מזמן לו הקב"ה המים מתוקים דוקא לפיכך סיבב רש"י שסיר ואין תמוה גדולה מכל מקום נגד רבי

[ראשאמר כל העולם כו' ור"י אומר כו' פלוגתייהו תליא בדעת בעלי הטבעיים לפי דעת הפלוסופים והוא מבואר בפ' אין דורשין דיש לפרש בזה כפסנין: ממימי מוקיעים כו' • ונבול יס והוא לכם הים הגדול וגו' ק"ו ותהום מעברת ויהיו לכון מימה רבא מוקיעים]: בכברה וכו' יפרש"י בס' שמואל חשרת נשון כברה הוא שהיא טופל על פתרן דק דק וכן הוא באגדה הרבה חוטרין ואינו בכברה כו' ע"ש: בין עפה לעפה וכו' • במדרש קבלת מפיק ליה מלשון שחקים שהם שוחקים את המים לעפות דקים ועניין זה מפורש פ"ק דב"ב לקרא דמי מלג לשמף מים ע"ש: ללמודך כו' כיוס שנכתלו בו שנים ואחד כו' • ופרש"י דהאי ללמדך כו' אקרא דלקמן קאי כו' וכבר כתבתי דשפיר קאי אהא דקאמר ואין בין עפה לעפה כו' והוא מפורש לעיל בר"ש: וקרי חכמתא וכו' פירש"י מלשון הכבר וס' מתחלף בחי"ת בחא"ע אבל התוספות כתבו דיהיה חכמת לומר שהמים בענינים מתקבצים וכו' ע"ש לא דעבדא משמעות חכמת לפי הדרש מלשון קשור אבל לפי פשוטה דקרא חשרת פירושו בו מלשון קשיר כמו וחשוריהם הבל מעוקם דמלכים: חשוך עמני וכו' • פירש רש"י נסור עמני זעירן וכו' מדיוקא דחשבת מים סגיין מימוהי עליף לה ומלה חשרת מתפרש בע"ח מלשון חבריה וכל זה דחוק דעיקר חסר מן הספר הבא ולהיו יודע לפרש חשבת מים ע"ש חשוך עמני ולא קשיא לה מלה רומיא ושוויא דקראי ולהכא לא מכני

לא שם תניא "רבי אליעזר אומר כל העולם כולו ממימי מוקיעים הוא שותה שנאמר (בראשית ב) ואד יעלה מן הארץ והשקה את כל פני האדמה • אמר ליה רבי יהושע והלא מימי אוקינוס מלוחין הם אמר לו מתמתקין בעבים • רבי יהושע אומר כל העולם כולו ממים העליונים הוא שותה שנאמר (דברים יא) למטר השמים תשתה מים אלא מה אני מקיים ואד יעלה מן הארץ מלמד שהענני מתגברין ועולין (עד) לרקיע ופותחין פיהם כנאד ומקבלין מי מטר שנאמר (איוב לו) יזוקו מטר לאדו והם מנוקבות ככברה [ובאות] ומחישרות מים על גבי קרקע שנא' (שמואל ב כב) חשרת מים עבי שחקים ואין בין טפה לטפה אלא כמלא נימא ללמדך שגדול יום הגשמים ביום שנבראו בו שמים וארץ שנאמר (איוב ט) עושה גדולות עד אין חקר וכתיב (שם ה) הנותן מטר על פני ארץ וכתיב להלן (ישעיה ט) הלא ידעת אם לא שמעת אלהי עולם וגו' אין חקר לתבונתו (כתיב (תהלים סח) מכין הרים בכחו וגו'): [דף י ע"א] [ח] אמר מר (אמר לו רבי אליעזר) מתמתקים הם בעבים כמאן אלא הא דאמר רב יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן כתיב חשכת וכתיב חשרת שקול כ"פ שדי ארי"ש קרי ביה "הבשרת הא כיצד מתמתקים הן בעבים כמאן כר"א ואידך ההוא מיבעי ליה לכדרב דימי דאמר אמרי במערבא חשוך עניני סגיאן מהרי נהור עניני זעירן מהרי •

עיין יעקב

והלא מי מוקיעים מלוחים הם • פירש"י ואין הבואה גדולה מהם שיין בכפר"ם הא דלא פי' מלוחים הם ואין רלויין לשתיה ע"ש מה שתיקן ז"ל המעיקרא נקי"מ דהא עיקרא דקרא דאמר ואד יעלה מן הארץ להשקות אחדמה ממי מוקיעים אבל אחמת גם מלעמלה יורדים מים שלהוים לשתיה שאינם ממי מוקיעים וזכן אם נתתלף לא נתתלף וכל הבולה לשתות מזמנן לו הקב"ה המים מתוקים דוקא לפיכך סיבב רש"י שסיר ואין תמוה גדולה מהם וק"ל:

עין

שלומדים מה שלמדו • שהרי אם אוכלים תמרים הם חולים ואם אין אוכלים אלא דברים אחרים הם ביוקר וצריכין לבטל מתורתן כדי להרויח על מזונותם. ומעטרי מפרסים המתחילה אמר אין זה מן התימה שעוסקים בתורה אחרי שם להם כל כך מזונות בזול. לכן אמר ובכלתי לא עבדו אחרי שהדבר בזול מבוא עליהם חלאים והדבר ביוקר צריך ביעול תורה. ואמר"כ שוכרן בתורה. ועיין סהרים פ"ח מ'. אבל בין מקודם בין אח"כ כשלעיערוכו תמיד אמר שעוסקים בתורה:

לא שנאמר ואד יעלה מן הארץ. ואע"ג דהתי קרא משתעי דוקא קודם יצירת אדם"ר שהיה הארץ שותה מלעמלה לעניין יצירת האדם כמו שכתב רש"י בחומש • מ"מ מדלא כתיב ואד הארץ עלה רמז מני אלעתיד (מה"ק): מלוחים הם • וכתוב מעיד שהגשמים מתוקים לחיך • ורש"י פי' מלוחים הם ואין תבואה גדולה מהם • וזכוכרת לזה משום הא דמשני מתמתקין הן בעבים דק"ל לאיזה ג' רך בחמת מתתקים בעבים וחיים בשרים כך מלוחותם • ולכך פרש"י שאין תבואה גדולה מהם ממי מלוחים. ולכך צריך להמתיקן בעבים (מה"ק) ועיין המתקת הבעבים פי' הים"ח שע"י תבושת הבעבים יזדככו ויפרד מהם חלק המלוחה שבתוכן • וירדו גשמים מחלק הזך והמתוק. וכמו שיועיל הכשול להמתיק התורמוס: ממים העליונים הוא שותה • וזה דאי' בב"ר פ"ד סי' ג' שיבוחתיהם (של מים העליונים) אלו מי גשמים • תחיה כרבי יהושע (יפ"ת):

הרבה ומעטרים אותן: ממימי מוקיעים • לומר ממים שלמעה ולא ממים של מעלה: שנאמר ואד יעלה מן הארץ • שהה בארץ ועלה: מלוחין הן • ואין הבואה גדולה מהן • יזוקו מטר לאדו • רקיעים מוליאים מים לעבים • יזוקו כמו יזוקו לך לעם ויחלבו (מ"ב ד): חשרת מים עבי שחקים • העבים מתחברין כלומר משיכין המים לארץ: ללמדך • לקרקי דלקמן קאי: ואומר מכון הרים בכחו לא נרפו' הכתי: חשרת מים וחשכת מים • שני מקרקות הן אחד בשמואל בפרשת וידבר דוד וא' בתהלים: הכי גרסינן שקול כ"פ ושדי ארי"ש קח כ"ף דכתיב בחשכת ואיקרייה בהאי תיבה דכתיב רי"ש וקרי חכמת[ה] (ולהכי נקט רי"ש ולא נקט שי"ן דשי"ן הכא והכא כתיב): הבשרת • שמבשרים וממתיקין בעבים: חשוך עמני סגיאן מהרי • וריינו דכתיב חשכת מים: נהור עמני • כשהגון קלים זעירן מהרי ומכלל חשוך סגיאן אתה למד אבל נהור זעירן וחשרת הבשרת לשון הבשרה (כמו אין שורין דין (שבת יז)) בהרים ליה רבי יהושע לעיל אבל חשכת

תוספות

קרי ביה הבשרת • פי' הגל הכ"ף מן חשכת ומהי עם חשרת ויהיה חכמת לומר שהמים בענינים מתבשרים בהענינים שיהיה לבסוף הם ממתקים בעבים:

הרי"ם

דלא פי' כפשוטו מלוחין הם ואין רואים לשתיה והביב לו ממתקים הם בעבים ולהיות לשתיה. אמנם לומר דרבי אליעזר לא פליג על רבי יהושע שהיו שותה מימיה הקליה כלל הא דקרא דכתיב למטר השמים מתא עדיד ליה אבל שהה דמוים העליונים וגם ממימי מוקיעים שותה ולפיכך אין לבקשות על שהגשמים רואים לשתיה דדלמה כיון שנתברכו מי מוקיעים עם שלמעלה הם רואים לשתיה אבל מים אינם רואים לשתיה

עין יעקב

א"ר נברא תהלה. כי עיקר הכרחתה הוא כבעיל ישראל כדאי' במדרש בהלכות בעיל ישראל ומקלה ולהשיב לבל אלהם נגדא קמתה. ועי"ל ע"ד לאחתא נבי הרחתה אמתרוהם כולה אמרה ארץ ישראל בהלכות בעיל ישראל. ומה שהקשה המקום אם לא בהלכות בעיל ישראל. הכי לך הכא בעיל. הכי לך שהכמיעו התמיעים הבעלוסופים. כי הרוח תמיד המים מעטה למעלה על הארץ. והוא המוחר נגלה גם כן בגלי הים • הבא הבעים שם שמר מ' מעגין פרעם כי הרוח המוחה לתוכן המוחה מקום הרוח המעלה בתעמתו ומעמים יבכה המים מוחלאים מהם עד שהקשו המקום הרוח הבא בע"

בתוך בע״י בשם הרמב״ן ותקצר בזה] וזוא שהסגנתתו יתבארך
הוא בכל דבר יותר ב״י מבשאר מרלות כי הוא אלהי הארץ ועל
כן נקרלת שתם ארץ כי תפלו ורלוו בה וע״כ אמר כברלת תחלה שהוא
העיקר ושאר הארלות שפלים ולכך נקרלו חולות והוסיף בהסגנתת ארץ
ושראל בענין מטר שמשקה ארץ ישראל
בעצמו כי היא נחלתו והבלו ושאר ארלות
משקה ע״י שלוח הגשיטו שרי לומות
שלמעלה ומלות שלהם לותם חלק ה׳
לכל העמים ועוד הוסיף בהסגנתת ח״י
שהוא שותה מי גשמים כו׳ ומפיק ליה
מדהוסה בח״י לכתוב לשון מטר ובתולות
לשון מיס כלולו אינן מי גשמים רק מיס
בעצמה • והוסיף עוד דל״י שותה תחלה
כו׳ • הייט מי שהיא עיקר ושאר ארלות
נפלים לה וכ״ם שח״י נברלת תחלה כו׳
ומייתי משל לאדם שמנגבן כו׳ וזוא משל
לשלשה דברים שזכר במעלת הגשמים
שבח״י הוא משל שמועל האוכל תחלה הוא
משל שאותה תחלה כו׳ ומיתה הפסולת
הוא משל לשתו׳ שמעים התמצית לאחרים
הייטו התמצית וע״י שליח וא״י שנאמר
ומכר יוצא מעדן • פרש״י סימן לדבר
שנ״ע שותה מי כו׳ ע״ש כ״ל דודלי העולם
לוט שותה מעדן אלא מגן של עדן וזוא
ס׳ ממנו כדלקמן ובהלי קלא דמייתי יוצא
מעדן כתיב אלא לסימן בעלמא מייתי
ליה מדאלי קרא שגן של עדן שותה מי
גשמים תחלה כו׳ : וגיהנם אין לו שיעור
כו׳ • הוא נופיה ודאי דיש לו שיעור
כיון דעדן ס׳ ממנו הכי הוא ס׳ בעדן
אלא דה״ק אין לו שיעור לעשר בדבר
אחר שהיה גדול ס׳ כמו גיהנם וקן ל״ל
דעדן אין לו שיעור יש לפרש כן אין לו
שיעור בדבר אחר דהייטו שהיה הגיהנם
גדול ס׳ כעדן ודו״ק : שוכנת על מיס
רבים רבת אוצרות • וסיפא דקרא בא
לפרסו אמת מלשון אמת המיס ובעצר מלשון בצער מיס • ומים ובצעי מיס וכמו שכתוב שם ויחרבתו
תתרוו מלשון שבועה ומ״ש אל תרא עצמכם כו׳ אינו פירוש על תרא
דרכי כתב נ״כ מה שפרש״י בחומש בסוף דבריו וזומה גם הוא יורה הוא שב אלשון ראשון שפרש״י בחומש ואוזה דברי רז״ל וזו׳ מתחלף בו׳
וזה הוא חזק גדול בפרש״י לומר שמביא וזומה לו אלפני פניו אלשון אני מפי אחרים שהוא מלשון כחיש ועוד מיו
לרוץ לראיס שהוא מלשון שבועה שהשקרא מגלא ממנו ובתורה כתיב לעמן שפת הרוח וגו׳ ואם הוא זר בא׳ תתרלו מלשון שבועה
וזילוך להביא וזומה לו גם הוא יורה שהוא נ״כ בא׳ יותר זר בלשון אני מלשון כחיש אבל הכאון לדרש רז״ל כחומש שתתרלו מלשון ראיה
וכמ״ש אל תרא אל עצמכם כי מהאר שהתחייב בכח מאמר מהתפעל לומר אתרלא בפני עצו ו׳ וכן לוזתא בהבדלת המתומת שפי׳ אתרלו מלשון ראיה
אמר יעקב לבניו אתם גבורים אתם ראיס אל תכנסו בשער אחד כו׳ אלא שלוזו בכם עין הרע ע״ש גם מה שהביא בשם התנחומא שאמרו לומר אתרלו אל
קולוזו בזיכם פרוסה לחם לא מלאיזו שם אבל הוא בב״ו ואין זו מכרעת כלל לפירושו מלשון שבועה אלא שפירושו מלשון ראיה שאל תתרלו ופרוסת
לחם בזיכם והשתא ימא רש״י בפירוש החומש שכתב וזומה לו אל אלשון אחרון אלפניו קלי שכתב מפי אחרים שהוא לשון כחיש כי אתרלו בא׳
לוזו לשון ראיה כדברי רז״ל אלא שהוא מלשון כחיש וזומה לו גם הוא יורה שהוא נ״כ בא׳ ופי׳ המקרא המשלי נפש ברכה שהוא חיי אתרן בעמונו
תדבן נפשי גם מרוח ומשבעו הוא ביורה שהיא שהוא חי אל בארץ כנען ואלא אמר בפני בני
הרש״א

ארצנו נבהרת שאינה מסורה לשליח רק להשגחה מאתו ית׳ כי תמיד עיניו בה
לא חסיר השגחתו ממנה ועל כן הוא אומר למטר השמים תשתה מים והוא שנאמר
כאן שכל הארצות שותות ע״י שליח וא״י לבדה הוא בעצמו יתברך משקה אותה

עיון יעקב

מתמיהותו נגדת שא״י הוא סמוכו ומ״ד הטולם מן סלדין נגדת ״ל מ״מ ל״י נגדת
תחלה מנדדים ואח״כ גם אחר אחלות נגדתו מנדדים : ומשום יפרד הוסיף לאחרנים לאחיות.
הייטו לאחרנו ותות הטולם ופיין בחיבוטיו דפסחים דף ל״ד : לא בפני עשו ולא בפני
עשו ועשו בהבטחתו לשולמו
דו ועשמעל דרו
יוסיפו בתבנו בדרוס
נאמנים. ואמר ד״ל

אהבת א״תן

כ״ם נבדיא בספרי
ר״פ עקב ל״י שהוא
הבינה מכל נבדתת
קודם. אבל ביומא
(דף מד) איתא ר׳
יהושע דאמר עולם
מן מלדדין נגדת.
ותא דסבא דוסבריי
אמרת דסבינו דסיל
דהם דמאמלא לו
מיון נגדת ולכ״ע
בתבינה בחמר לשולמו
דו ועשמעל דרו
יוסיפו בתבנו בדרוס
נאמנים. ואמר ד״ל

א פסחים לד ע״ל ועי׳
יבמות דיים בריכות
ובס״ר פ״ו ס׳ ו׳ ד״ל
ובל״ר פ״ו ס׳ ב בלומר
מוטב שיהיה מטר
ברכה מהיות תוקף
כלי מטר (עמון) :

חדושי גאונים

אמתעטע עם יסוד
הלם על ידי עונשת
הגלגל. וקן כתב
הרמב״ם ז״ל בספר
המדע פ״ד מן הלוס
מוכב תמיד עם יסוד
הלם על ידי עונש׳
הגלגל. הבלבים
בסם הפלוסוף. כי
הם הפלוסוף אמר
הם בתת כל סוס.
ומקרא מלא
(תהלים קלב) מעלה
בשיחים מקלה הארץ
ברקים למטר עשה
מוצא רוח מאוצרותיו
ומעתה מבואר דעת
ר׳ יהושע. כי הוא
סובר כי זאת הנעשה
הגלגלים בהכבנה
הרוח הקבה בלם.
מעלה המשבשעינוים
אבר מתחת לארץ
ומעלה מן הארץ
בהתעשה. ומכם
בהנוחם המטר כל
בני הארץ. וכמה
לאותם מבר. בעייס
על דרכי הפלוסופים
ב ב ר ן תעשות
היסודות וסדרן.
ובכם הפלוסופים
נבלו ולא ידעו מה.
כ״ם בבנינו מסבת
אמר הוא הלם
העולם מקלה הארץ
ומעמו מהיו המים
ברים כתיב ומה
דבק רבי אליעזר.

חדושי גאונים

אמנם רבי׳ יהושע
סובר שהרוח מתוק
נקלה הארץ מעלה
מים ממם לרוס
הרקיע ומה המטר.
ומה בענין עליית
המים בשבת הרעם.
ומה בוזות אמנם
בב״ר בפ״ו ויעש אלהים
את הרקיע. אלו
הרעים בן זומה את
העולם הלא מאמר
בבלאו שנאמר (שם
ל״ג) בדבר ה׳ שמים
נעשו. הנם בן זומה
הקשה שנאמר בהקיע
שנייס ובמקום אחר
נאמר שנברא בחמישה
יום כן אמר אליעזר
לומר שבני הקיעים
סם • ולא לומר. כי
הרקיע שנאמר בו
שנייס הוא הארץ
כמו שנתבאר בפרק
שלפני זה. ועל ידי
זה כל הרעים העולם.
לא לומר. כי על
ידי הוויים הרעם
שנאמרו גילה סוד
ס מ י ס העליונים
והתחתונים בדרך
שנתבאר. ועל ידי
זה נתמיד התלמידים
בהיות הטמר.
שנתחזק המטר.
ומן מעגן עליית
המים בשבת הרעם.
ומה בוזות אמנם
בב״ר בפ״ו ויעש אלהים
את הרקיע. אלו
הרעים בן זומה את
העולם הלא מאמר
בבלאו שנאמר (שם
ל״ג) בדבר ה׳ שמים
נעשו. הנם בן זומה
הקשה שנאמר בהקיע
שנייס ובמקום אחר
נאמר שנברא בחמישה
יום כן אמר אליעזר
לומר שבני הקיעים
סם • ולא לומר. כי
הרקיע שנאמר בו
שנייס הוא הארץ
כמו שנתבאר בפרק
שלפני זה

[א] מהרש"א ר"ה לשמש כמ"ש (נני' יומא כ"ח ע"ב): [ב] הבונה כמ"ש רבינו הקדוש (כתובות ק"ד ע"ב):

יד יוסף

א סמנים כ' מ' כ"ק ס כ' ס"ס:

חדושי גאונים

המיין אמן הקלע המוצלך למעלה אחר לא ירד מיד למעה. עד אחר יעלה כח מים אלו המוצלים למעלה בכמה תעשה אלא אחר כאות הכוחות וכמו. ואפשר שעל זה אמרו אמר אמרי אמרו אמר אמרי אמרו אמר אמרי

כי אבני ביתו של אדם וקורות ביתו של אדם מעידין בו שנאמר (חבקוק ב) כי אבן מקיר תזעק וכפים מעץ יעננה • דבי רבי שילא אמרי ב' מלאכי השרת המלוין לו לאדם הם מעידין עליו שנאמר (תהלים צא) כי מלאכיו יצוה לך • רבי חדקא אומר נשמתו של אדם היא מעידה עליו שנאמר (מיכה ז) משוכבת חיקך שמור פתחי פיך • י"א אבריו של אדם מעידים בו שנאמר (ישעיה מג) אתם עדי נאם ה' • אמר שמואל כל היושב בתענית נקרא חוטא (שנא' (במדבר ו) וכפר עליו מאשר חטא הנפש וכי באיזו נפש חטא אלא שציער נפשו מן היין ותניא) [סבר כי האי תנא דתניא] "רבי אלעזר הקפר [ברבי] אומר מה ת"ל מאשר חטא הנפש וכי באיזו נפש חטא זה אלא שציער עצמו מן היין והלא דברים ק"ו ומה זה שלא ציער עצמו אלא מן היין נקרא חוטא המצער עצמו מכל דבר [ודבר] על אחת כמה וכמה ר' אלעזר אומר נקרא קדוש שנא' (שם) קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו (והלא דברים ק"ו) ומה זה שלא ציער עצמו אלא (מן היין) [מדבר אחד] נקרא קדוש המצער עצמו מכל דבר עאכו"כ . ולשמואל הא איקרי קדוש (ההוא דמצי מצער נפשיה) [ההוא אגדל פרע קא] ורבי אלעזר הא איקרי חוטא ההוא דמסאב נפשיה[ח]

וכמו

מעידין עליו שנאמר (תהלים נא) למען תצדק בדברך וגו' :

מעידין בו שנאמר (חבקוק ב) כי אבן מקיר תזעק וכפים מעץ יעננה • דבי רבי שילא אמרי ב' מלאכי השרת המלוין לו לאדם הם מעידין עליו שנאמר (תהלים צא) כי מלאכיו יצוה לך • רבי חדקא אומר נשמתו של אדם היא מעידה עליו שנאמר (מיכה ז) משוכבת חיקך שמור פתחי פיך • י"א אבריו של אדם מעידים בו שנאמר (ישעיה מג) אתם עדי נאם ה' • אמר שמואל כל היושב בתענית נקרא חוטא (שנא' (במדבר ו) וכפר עליו מאשר חטא הנפש וכי באיזו נפש חטא אלא שציער נפשו מן היין ותניא) [סבר כי האי תנא דתניא] "רבי אלעזר הקפר [ברבי] אומר מה ת"ל מאשר חטא הנפש וכי באיזו נפש חטא זה אלא שציער עצמו מן היין והלא דברים ק"ו ומה זה שלא ציער עצמו אלא מן היין נקרא חוטא המצער עצמו מכל דבר [ודבר] על אחת כמה וכמה ר' אלעזר אומר נקרא קדוש שנא' (שם) קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו (והלא דברים ק"ו) ומה זה שלא ציער עצמו אלא (מן היין) [מדבר אחד] נקרא קדוש המצער עצמו מכל דבר עאכו"כ . ולשמואל הא איקרי קדוש (ההוא דמצי מצער נפשיה) [ההוא אגדל פרע קא] ורבי אלעזר הא איקרי חוטא ההוא דמסאב נפשיה[ח]

וכמו

[ח] מהרש"א שם בא"ד סוף מסכת סוטה (כ"ג ע"ב) : [ט] שם בא"ד בפסכת יומא (כ' ע"ח) : [י] שם בא"ד ברש"ק דע"ז (כ' ע"ח ד' ע"ב) : [יא] שם בא"ד ע"ב : [יב] שם בא"ד פ' י"ג (קטו ע"ב) : [יג] שם ד"ה אלא פ"ק דנדרים (י' ע"א) : [יד] שם בא"ד דבש' החובל (נ"ח ע"ב) :

יד יוסף

א שבועות ח ה' : סוטה מו ח כריתות כו ח ב"ק נא ב' מיר יט ח' כב ח' נדרים י ח' :

חדושי גאונים

[ח] מתוך של לחן ולוחן לוקח לקנוג כו כמפורש במס' יומא [ט] ומייתי לה דכתיב כי מלאכיו צוה לו אדם בכל דרכיו ולהעיד על כך וכן אמרו בסמוך דבשעת פטירתו של אדם כל מעשיו כו' כל מעשיו כו' ח"ל כך וכך עשית ביום פלוני כו' וכתב מלאכיו שכבראו ע"י מעשיו והעובר עבירה בדבור הנשמה שהוא כח הדבור שנאמר ויפח באפיו נשמת חיים ותרגומו לרוח ממללא תעיד עליו הנשמה ומייתי שנאמר משוכבת חיקך שהוא הנשמה השוכבת בגוף האדם שהוא שומרת לגעוד על פתחי פיך שהוא הדבור והעובר בעשה בשב ואל תעשה אבריו מעידין עליו כי הם כח הנעשים שהאבריה של אדם רמ"ח כמנין הנעשים שהם רמ"ח כדאמרינן בסוף מסכת מכות ומייתי ליה דכתיב ואתם עדי וגו' דלעיל מיניה כתיב יתנו עדיהן וילדקו ומפרש ברש פ"ק דע"ז [ט] דכל מלאת שהרגל עושין בשוה"ז בחוה ומעידות עליהן לעוה"ב ואתם עומדים שהם אברי הגוף עדי לקיים הנעשים והוא ממש כמו"ש בנעשים קמצתני שהם רמ"ח כמנין האברים שעושין הנעשים ומה שהיו בפרקי אבות שהוא הנעשה ולכן אמר לו אדם בכל דרכיו ולהעיד על מעשיו דבשעת הנשמה שהוא כח הדבור הוא כעין הדומה שהמלאכים שנברלו ע"י מעשיו דבשעת ומאברי כולם מעידים ומגידים על מעשיו אל אדם ולהיך דהוא עד הוא הדיין כו' יש לפרש מש"ה וקרבתי אליכם למשפט ויהיתי עד ממהר וגו' ר"ל וקרבתי אליכם למשפט שאני בעל הדין והדיין וגם אני אני עד ממהר כיון שאני בעלמי עד הרוחה מש"כ בעד המעיד לפני דיין אחר שאינו ממהר כ"כ בעדותו ומעיים בעונן אני א' לא שמיתו הדיינו שלו שאני בעל דין וגם דיין ועד הרוחה שלבא עליכם בחית הדין לעשותכם כלה שהרי בני יעקב לא חטאו כמו"ש שם : אלא שציער כו' • מוקי ליה נס כמדר טעור והא דכתיב קרא כמדר טמא משום שהיה בחטא הכי אמרינן פ"ק דמדרש [ה] ודע דבפרק התוכ' [ו] דוכיהו הדום דלר"ל הקפר הנם שנקרא חוטא מ"מ מלה קבדיר וכהיא דמתענה תענית בשבת [וכ"כ הרוש' ר"ל שיבשל במעשיו ויונה למקרים כאילו אין עליו שמירה וכעניין והפתרתי פני מהם והיה לאכול והמלאכים המשמרים אותו יסתלקו ממנו כלומר ההשגחה הסולק ולא תשכרנו מן הנזקים . ורבי חדקא אמר שאם לא ישיגוהו מקרים בעולם הזה כי יש רשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים על מצות קלות שעשו בעולם הזה ועל ברחו תענה בו נשמתו בעולם הבא ר"ל שיגיע והיא הענות שמעידה בו ומפרסמת ענינו ומחענג בהצנע א"א שהיא להתפרסם בהשגחת שכיניו וכיוצא בזה . והב' הוסיף כי מהוך המקרים שישיגוהו לענין כל יתפרסם ענינו ר"ל שיבשל במעשיו ויונה למקרים כאילו אין עליו שמירה וכעניין והפתרתי פני מהם והיה לאכול והמלאכים המשמרים אותו יסתלקו ממנו כלומר ההשגחה הסולק ולא תשכרנו מן הנזקים . ולשון הכתוב לא מלך לו קיומים לא מלך בעולם הזה וכל מעשה בעולם הזה כמו שנתבאר . ומעתה אליהם כמעשה הצדיקים על מצות קלות שעשו בעולם הזה ועל ברחו תענה בו נשמתו בעולם הבא ר"ל שיגיע ותיא הענות שמעידה בו ומפרסמת ענינו

[ח] מהרש"א ר"ה בתוך • פ"ק דע"ז (כ' ע"ח) :

יד יוסף

א"ל מלמד שמעיד כו' מן לו' כמלאכות :

חדושי גאונים

אלא בדבר מתמלא כי מלא מלה שידע על פי הסמכתה קוריין זכריה וחבו לוגנו הטוב . וכמו שנאמר (תהלים פ"ב) לך ה' החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו . אמנם אחר עלו אחר"כ מן הסתומות היה בעבש כמו שנאמרו לין לך עשה זכרתם מלעשלה שלון הסתום משלם נגדו עפרים . ולזה נקראו נקבות . (תורת הטעלה) :

ר"ל אמר נקרא חסיד שנתמרו גומל נפשו . פיקשו סתום שגומל חסד לנפשו אלהים מתעטה נקרא חסיד . נראה לי דזהקו לפרש בקומטום דסיפא דהא קרא ושוכר שלרו אלהים . ולפי דמעיקרא הכי הוה מלאכי אלהים מתעטה בכמו שנאמר בדוני . ומתעטה ומכתים אלהים עלמוחמלכל מתעטה קלי קטיה ריחה דקרא הוסיפה גומל נפשו בעוה"ז . ר"ל ים בדבר מלאכים בעולם הזה כך כלום : כך נפרעים מלדיקים מ"י לכלורה בלאה תניא בדלא תניא דהפרעון מן הלדיקים בעולם הזה מו רוחלן ובדפרעון מן הרשעים בעולם הבא מו כמאן דלא מו רוחלן עכשו ובכפול לע"ל כשם שאמו רוחלן שנפרעין מן הלדיקים בעולם הזה כך ניכא לפרעון מן הרשעים בעוה"ב וכמ"ש ים בלדיקן גבי ואין עול כשם שמעלם שכר כו' ונרלה לפרש מטום דלמו רוחלן לדיק ומע לו בעה"ז וקאמר ולא מגמול לחן לדיק בארץ וגו' ולא יחבוא וכה"ל אמר ואין עול כשם שמלגמין שכר עוב לדיקים לעולם הבא אפילו על מלוה קלה כך מלגמין שכר לרשעים בעה"ז על מלוה קלה שעשו : הבא בשמעתין דרש הטוהם לשיהן אמר אפילו על מלוה קלה כך מלגמין שכר לרשעים בעה"ז על מלוה קלה שעשו : הבא בשמעתין דרש הטוהם לשיהן אמר אפילו על מלוה קלה הבא אפילו ודעתי מלמעו ולא דעתי מלמעו ורש"י מלמעו ורש"י בחומש לקח לו ד"ל אמרה לשלם לדיקים שכרם לעולם לבא אלא לשלם לרשעים לרקתם בעולם הזה והוא מבואר ברש"ש ע"ש ויותר כמן גירסת הילקוט בסנהדרין דבן שכר לדיקים ובן לרשעים ובן עונם לדיקים ובן עונם לרשעים סולם מלמה ילף מאל תמוה אבל מאין עול דרים הא דכל מעשיו כפנרין כו' והוא אומר הן כו' ומלדיק ויבל דרים הא דאמר לקמן ולא עוד אלא שמלדיק הדין כו' ומו לא מודי דוה"ק : כל מעשיו כפרעון לפניו ואומרים לו כך וכך עשית כו' כמ"ל שעל כמה שני מלאכים שבראו לו על בעירות הלאין עושה בעשה בעשה והוא מודה בדבר : ואומר הן וא"ל תתוס ואותם שאמור ביד כל אדם יתחוס • וסיפא דקרא לדעת כל אנשי מעשהו דהייתו מה שעבר בעשה ואמר שהותם ביד הסוא עיקר כלי המעשה שעבר בו בעשה את הלאין ומייתי לה מאין עול כפי גירסת הילקוט הייתו שמודה שאין עול : ואמר ולא עוד אלא שמלדיק כו' . ומלגין זה נראה כפי גירסת הילקוט דמיקן ליה מלדיק ויבר וכפרש"י בחומש וז"ל לדיק ויבר הוא הכל מלדיקים עליהם את דינו וכך ולאו ויבר להם לדיק שם הוא ולאו להלדיקו עכ"ל אבל רש"י בשמעתין פי' בע"א ולפי גירסת הספרים שלפנינו ודו"ק :

בתוך מעיו כו' • עיין פירוש רש"י ותוספות ושוד י"ל ע"ש שהיולת מעבדה הוא נקרא קדושה כמ"ש פ"ק דע"ז [ח] נבי טהרה מביאה לידי קדושה שעדיך אדם לקדש עצמו בהלילתו דכן כתיב בחוסיתי מהלילות והתקדשתם והיוהם קדושים וגו' ע"ש באורך ומאי דודאי כן הוא בלא מלי לעשוני עבדים דים לקדש עצמו בהלילתו וכמ"ש קדש עצמך במותה לך כמבואר שם אבל הוכא דמלי לעשוני עבדים טפי נקרא קדוש שלא יאכל כלל : נקרא חסיד שנאמר גומל וגו' • פרש"י [מתעטה גומל] עפרים עצמו ממאכל כו' ע"ש ושוד פי' בסופיה דסוה קרא ושוכר שלרו [מתעטה גומל] ויש לקיים שניהם לפירוש שלון סותרין גומל נפשו אים חסד הוכא דמלי מלער נפשיה ושוכר שלרו אלהים לאמרי הוכא דלא אבר עלו אחר"כ מן מלי מלער נפשיה מיהו לפ"ז ה"ל לתלמודא לגמור בדר"ל נקרא חסיד ונקרא שוכר שנאמר גומל נפשו אים חסד ושוכר שלרו אלהים לאמרי ודו"ק : לילבל בלבא לשירותיה כו' • עיין פרש"י והייתו הוכא דלא מלי מלער נפשיה וי"ל בהסך הוכא דמלי מלער נפשיה שעולה לו התענית יפה שהרי לא הנה בתענוגו כל מה שהוא אוכל ושותה אם לא התענה שהרי אכלו בלבא וגם עתה לא הנה מתענותו חסיד • נראה לי דלאה לו לשון הכתוב לשון הוא כך דמשמע דלדיקים בעולם הזה כך ריחה דקרא הוסיפה גומל נפשו בעוה"ב יש לדקרן גבי ואין עול כשם שמעלם שכר כו' ונרלה לפרש מטום דלמו לשון מעבדים עלמוחמלכל ומשמע מלמעו אבל אחר כמו בוים הגמול את יאחר לו מלמעו לדיקים בעולם הבא אפילו על מלוה קלה כך מלגמין שכר לרשעים בעה"ז על מלוה קלה שעשו : הבא בשמעתין דרש הטוהם לשיהן אמר אפילו על מלוה קלה הבא אפילו ודעתי מלמעו ולא דעתי מלמעו ורש"י בחומש לקח לו ד"ל אמרה לשלם לדיקים שכרם לעולם לבא אלא לשלם לרשעים לרקתם בעולם הזה והוא מבואר ברש"ש ע"ש ויותר כמן גירסת הילקוט בסנהדרין דבן שכר לדיקים ובן לרשעים ובן עונם לדיקים ובן עונם לרשעים סולם מלמה ילף מאל תמוה אבל מאין עול דרים הא דכל מעשיו כפנרין כו' והוא אומר הן כו' ומלדיק ויבל דרים הא דאמר לקמן ולא עוד אלא שמלדיק הדין כו' ומו לא מודי דוה"ק : כל מעשיו כפרעון לפניו ואומרים לו כך וכך עשית כו' כמ"ל שעל כמה שני מלאכים שבראו לו על בעירות הלאין עושה בעשה בעשה והוא מודה בדבר : ואומר הן וא"ל תתוס ואותם שאמור ביד כל אדם יתחוס • וסיפא דקרא לדעת כל אנשי מעשהו דהייתו מה שעבר בעשה ואמר שהותם ביד הסוא עיקר כלי המעשה שעבר בו בעשה את הלאין ומייתי לה מאין עול כפי גירסת הילקוט הייתו שמודה שאין עול : ואמר ולא עוד אלא שמלדיק כו' . ומלגין זה נראה כפי גירסת הילקוט דמיקן ליה מלדיק ויבר וכפרש"י בחומש וז"ל לדיק ויבר הוא הכל מלדיקים עליהם את דינו וכך ולאו ויבר להם לדיק שם הוא ולאו להלדיקו עכ"ל אבל בהמלכלין בסוף פרק קמא דמסכת ע"ז (דף כ) וחסידות גדולה מגולן פי' אף מקרוב הרבוי הסיה וקרים"ר ל"ל דעיקר הנקרא חסיד המתעטה קלי דבכה אחיריון הלאין לאנו מתעטה מאן דכר שמיה ושוד לי לאלהים מתעטה קלי הא דאמר הכא לדיקים בעולם הזה כל מעשיו כפרעון לפניו . כעשה שמיה ושוד לי לאלהים מתעטה קלי הא כמנוך לין לגמיד מכם לאלה ליכה בתענית מעטה דכולי עלמא שיר דמי

[ח] מהרש"א ר"ה בתוך • פ"ק דע"ז (כ' ע"ח) :

אוצר בלום

נח

מהרש"א

מאימתי פרק ראשון תענית דף יא

רש"י

עטוטיו אמתענה : כאילו קדוש שרוי בתוך מעיו • כלומר כל מעיו קדוש ואסור להכניסן דוכי מעמא בקרבן בקרבן קדוש • רישיה דקרא קדרים בשבול שקדוש שרוי [בעור] לא אבא בעור של מעלה עד שתבעה יהוה אלהים וגו' ע"ש באורך ומאי דודאי כן הוא בלא מלי לעשוני עבדים דים לקדש עצמו בהלילתו וכמ"ש קדש עצמך במותה לך כמבואר שם אבל הוכא דמלי לעשוני עבדים טפי נקרא קדוש שלא יאכל כלל : נקרא חסיד שנאמר גומל וגו' • פרש"י [מתעטה גומל] עפרים עצמו ממאכל כו' ע"ש ושוד פי' בסופיה דסוה קרא ושוכר שלרו [מתעטה גומל] ויש לקיים שניהם לפירוש שלון סותרין גומל נפשו אים חסד הוכא דמלי מלער נפשיה ושוכר שלרו אלהים לאמרי הוכא דלא אבר עלו אחר"כ מן מלי מלער נפשיה מיהו לפ"ז ה"ל לתלמודא לגמור בדר"ל נקרא חסיד ונקרא שוכר שנאמר גומל נפשו אים חסד ושוכר שלרו אלהים לאמרי ודו"ק : לילבל בלבא לשירותיה כו' • עיין פרש"י והייתו הוכא דלא מלי מלער נפשיה וי"ל בהסך הוכא דמלי מלער נפשיה שעולה לו התענית יפה שהרי לא הנה בתענוגו כל מה שהוא אוכל ושותה אם לא התענה שהרי אכלו בלבא וגם עתה לא הנה מתענותו חסיד • נראה לי דלאה לו לשון הכתוב לשון הוא כך דמשמע דלדיקים בעולם הזה כך ריחה דקרא הוסיפה גומל נפשו בעוה"ב יש לדקרן גבי ואין עול כשם שמעלם שכר כו' ונרלה לפרש מטום דלמו לשון מעבדים עלמוחמלכל ומשמע מלמעו ולא דעתי מלמעו ורש"י בחומש לקח לו ד"ל אמרה לשלם לדיקים שכרם לעולם לבא אלא לשלם לרשעים לרקתם בעולם הזה והוא מבואר ברש"ש ע"ש ויותר כמן גירסת הילקוט בסנהדרין דבן שכר לדיקים ובן לרשעים ובן עונם לדיקים ובן עונם לרשעים סולם מלמה ילף מאל תמוה אבל מאין עול דרים הא דכל מעשיו כפנרין כו' והוא אומר הן כו' ומלדיק ויבל דרים הא דאמר לקמן ולא עוד אלא שמלדיק הדין כו' ומו לא מודי דוה"ק : כל מעשיו כפרעון לפניו ואומרים לו כך וכך עשית כו' כמ"ל שעל כמה שני מלאכים שבראו לו על בעירות הלאין עושה בעשה בעשה והוא מודה בדבר : ואומר הן וא"ל תתוס ואותם שאמור ביד כל אדם יתחוס • וסיפא דקרא לדעת כל אנשי מעשהו דהייתו מה שעבר בעשה ואמר שהותם ביד הסוא עיקר כלי המעשה שעבר בו בעשה את הלאין ומייתי לה מאין עול כפי גירסת הילקוט הייתו שמודה שאין עול : ואמר ולא עוד אלא שמלדיק כו' . ומלגין זה נראה כפי גירסת הילקוט דמיקן ליה מלדיק ויבר וכפרש"י בחומש וז"ל לדיק ויבר הוא הכל מלדיקים עליהם את דינו וכך ולאו ויבר להם לדיק שם הוא ולאו להלדיקו עכ"ל אבל רש"י בשמעתין פי' בע"א ולפי גירסת הספרים שלפנינו ודו"ק :

הרי"ף

לכבלה מז נקרא קדוש כיון שמתוך שעטתעטה נתמרקו עוטיתו : ר"ל אמר נקרא חסיד שנאמר גומל נפשו אים חסד ופי' כתוב גומל נפשו פי' שגומל חסד לנפשו שאינו מתענה נקרא חסיד ודקה סיכה סיכה המיוחה מי שאינו מתענה דהא לעיל אמאמר דיוהב בתענית וכו' ואמר ר"ל נקרא חסיד דמשמע דיוהב בתענית נקרא חסיד וחזו גומל נפשו ולא עם גופו וכ"ל דאתיו הא דר"ל נדרבי אלעזר שאמר לעולם ירחם אדם כלאיו קדוש שרוי בתוך מעיו ופי' רש"י ז"ל ואחור לכתמשן כלומר אחור לתענות ולא אמר ר"ל מי שאומר שבקרבו קדוש ואינו מכתמש ומתענה נקרא חסיד אבל קשה לדברי הרוסיפות בפי' קדוש שרוי בתוך מעיו שהיוהב בתענית נקרא קדוש לא יתבן עוד פירוסם בפירוש גומל נפשו שאינו מתענה נקרא חסיד סיכה המיוחה מי שאינו מתענה :

אל אמונה וכו' • מלה שהוקשה בכתוב מ"ד אל אמונה ואין עול אלא מוכא דיוו בתוספות

כיוס לו להלדיק ליתן לתת לו לצדקתו ולגרעו רע יעשה לו ומיעו אמעיב עם הרשעים ולדיקים ירעיב אף יצרית עם לדיקים ולדיקים ירעיב אף יצרית עם הרשעים ולדיקים ירעיב אף יצרית עם הרשעים ולדיקים ירעיב אף יצרית עם הרשע

א פ"ו ל"ד מ' :

חדושי גאונים

ומאמר כיון דמוקי לגרשה דקא דגמל בחיו מתענה ל"ב סיפא דשוכר שלחו תמוהי מתענה ל"ב כיון דמנני קא לאתענה וקא מלא מחבר אחרינו עם אחרן אינו רשאי לבטלו אחרינו על נפשו אבל בשיטים רש"י ל"ל דכל בקריעה כיון שהיו מהם ואחרן הכל בקריעה מלכים בקומה ולכן בקריעה בגדיו ולא הכל בנפילה ולכן בנפילה מטה ידו ולא הכל בקריעה ולא הכל בנפילה כיון שהיו מהם ואחרן הכל בקריעה

[ח] בהרש"א ר"ה ישל הו'. מ"ש בדברים (מיט ע"ב): [ב] שם (א"ר ס' תרומלץ (מז ע"ב יבן בר"ס יח ע"ח): [ג] שם בא"ר פ' אש"פ (ס"ב ע"ח וכן בברכות נח ע"ח):

הדרשי נאונים

בהוא משוש לאת שבאתרו טוכא בשורו הדין (בס"ב ר"ס ר"ז בתלה לאמר ולה"כ ובב תסר). ר ס ר ר ר ר שמבע מהלדיקים לפי סוה"ר ע"ז דומה סוף הדברים בהוהר נעיר ובמ"ב בשי"ר מהלדיקים דין של הלדיקים לפניהם מהם (ובמ"ב שם ר"ה בתחלה נעיר ולה"כ תסר). הולם מדיין עלה על הדעת כי מיט מכלם לרבשים שבר על משוש מזה בשרשים. לפי דרוב מעשרים תמלוס ראשונה. ע"ז מעיד חכמ"ם ולין שוב. ומיהו לפי שאני הוהר מכלם שבר לרבשים על מלוהם בשרשין. ועי"ז מבריים יישר הוה. ופירש"י שוהב שוהב ושמחה עם הבשרים לפרוע כל אנוהם מן הבשרים. ולא שאני לרבשים לפרוע

[ח]מהרש"א ר"ה אאר . ס' האיסר (סוס"ל): [ב] ש : ר"ה עמו כמפרש להניח מגילה בע"ל): [ג] שם בא"ד ס"ם בשם (סוטה לא ע"ל) : (ד] שם ד"ה מאי (כיקוקע שיר המעלות מלאתן אלך לי אל הר מור פלגיי כו'. ותחזום שלא הערה הגאון מהרש"ל מוסר כי כך דרכו בכתוב מקומות לגבור מוכחת מילקוט) :

חדושי גאונים

אבר ר"י בן סדי כלומר עמו אלכי אלהר ר"ל אמר כלל לתם לי לא . עיי"ש מוהרש"ל הרגיש ל ב ר ם המתנוקה בתמשעות דוחקין . ועמ"ד הדברים אלגו הם עשוים כמ"ש גר"ר ס"ל . ואלה שמות כ"י ע"ם גאונן ע"ל ישראל מכהן כלן כו' . ר"ר ע"ם מתחבר הקבים לפרקים מתון הסמה לקיים מ"ם עמו אלכי אלהר אלהים הנמשה . ואם אמתר לקיים מה שנאמר כו' נ"ב דמשמע שם כמה לזוה קיום הנמשה . רק ספור הודעה שכן הוא . ומה ש"ל שנמנו כמה כי מנלה הסמה נלבר אם אלוהי ממלך אחזיתי הוה כן לשון פשוטו אל מדע"ם ותחזות מ ר ע ם ו המתמידים כו ימ' . ר"ה לב מרעב לאמר לא ידעתי אם כ' מתפרסמים אם הבינוזמו ומפירמו לבתם בה' ואמר בי הוא . והנה מדי אמלמנו שניל כת שקר המאמינים על דיוקי שלשם עתה. עדי ואמנו מיד לזיק הוא ה' נו' . והמשובה נאם נמכבת לא מחה ע"ב) דור שב"ד בא אחרינ' (סוטה מט ע"ב) דור שב"ד בא בר"ר ע"ם . והיינו כי הי"ו יעבה זאת ח"ו לא יהיה זכות (וכ"ב בס' קצה יסומנן י"ב ס') אל

פאר תחת אפר וכו' • תוספיה דזין כתוספיה דזין והתפילין הם כתר תורה כמ"ם בקידושין ס' האומר[ו] וכאילו נעלה עטרת ראשו במקום אפר וע"ד עמו אלכי בצרה וגו' : ולמה מוציאין את התיבה כו' • גם מדרך מתפללין לעמוד לפני התיבה וכבר מצו עשם למתפללין בלחוב כיון שיהיו להתפלל בלא תיבה לא היה להם להמתיה ולהוציא לחוץ מיהו המ"ל טעמא דלעול שתהא התיבה גם כן גולה ע"ם עמו אלכי בצרה וכדאמרינן בסמוך : מתכסין בשקין כו' כבהמה כו'. פרש"י דמשער בהמה ניהו מעולם כו' עכ"ל וקלת החוק דמלבושו בגד ממי מלמר ולהלו ויש לפרש כפסיגים שדרך לכסות הבהמה בשקין שהא דבר שפל ואין שייהו יש לעיין אמאי דקדק בן לוהיבלמי כפרש"י ואי אמנהגא כפירוש הר"ן לפרש הכא בתעניות למה מתכסין בשקין הא בכמה מקראות כתיב בה"נ וכן קבה לקמן שדקדק אמאמי' למה אפר ולא דקדק בן אקרא דמרדכי וילבש שק ואפר וכתיב שק ואפר ולא לרבים ויש לייסב דבל הני שק דבמקרא מתפרסין שעל נופו היו לובשין אותם משום עצרא הנופו חה בעין אב לכולן ויש שק על בשרו שמעא על נופו ממש לא הכא בתעניות אמנהגא פריך דאין לובשין אותן על בשרן ממש אלא מתכסין בהם על מלבושיהן דליכא עצרא הנופא ולמה מתכסין אלא לומר כו' וכן באפר דקרא דכתיב ואפר יושב ונו' היינו ממי מטוס עצרא בראש דליכא עצרא אלא הני אמו חשובין לפניך כאפר דרך שפלות כמ"ש בהבראים ואנכי עפר ואפר ונו' : עמו אלכי בצרה וכו' . כמפורש במדרשות [ג] בכל הגליות שכינה עמהם גלו לבבל שכינה עמהם כו' ובמקום כתיב התורה היה שרויה עם במקדש וד"ל דדרים ניה מבבל לארתם לו לר בא"ל? כתיב לא לר ודרים ניה כלילו כתיב לו בוי"ו בשמרדכי ס"פ כתם [ד] ומפקינן לה בשנעא . שבהב"ע : גילינו • שלחנו שמעון בגלות ישראל : בצנעא • דגלות מבי אמר דבגלותה עמדה ומחמלתו לבי כנישתא • אחריתו נגות איכא פרסיה ליכא • נתבזה בעוניו ויזוי : ולמה מתכסין • חוברין שקין תעין ביריושלמי שהיו חוברין שקין ויילאין לבית הקברות ומתקינין בקרעית ובעי לם מיבעיא שקין לומה ובית הקברות לומה ומקיעת שופר לומה : בבהמה • דמשער בהמה ניהו מעולה של עזיז: עפר (סתם). שאינו אפר מקלה זכירת אפרו של יאחק ליכא סתם לא גרסינן אלא איכא ביניהו עפר : קברי שודני כוכבים. במקום שאין קברי ישראל לבקש רחמים אפילו על עצמן ליכא כ"ם עליהו : מאי הר המוריה וכו' . אחידי דאחידי בפלוגתא דר' לוי ור' (חגא בר) חגיגא חגא ממי הא פלוגתא : מאי הר המוריה . דאברהם קרא למקום העקידה ה' יראה וכתיב (בראשית כב) אל הר

תוספות

אפר מקלה. פי' אותו עפר היה מדבר הנסרף מעצמות אדם כדי לזכור עקידת יצחק דאמלמלא אדם כדי בא אלא כדי לומר שהרי אנו לפניך כאפר כמו כן מהני עפר סתם וטייהו פירוש אינה ביניהו עפר סתם : יוצאין על הקברות. מכאן מיהנין בכל מקום ליצ' בית הקברות בתנעה בלא שהרי תנעה בלא הוי תנעת הקברות כמו שהוא עוטין

מפני הגסמה :

שנאמר (ישעיה סא) לישום לאבילי ציון לתת להם פאר תחת אפר] : למה יוצאין לדרוכה רבי חייא בר אבא אמר לומר זעקנו בצנעא ולא נענינו נבזה עצבונו בפרהס"יא ר"ל אמר גלינו גלותינו מכפרת עלינו מאי ביניהו איכא ביניהו דגלו מבי כנישתא לבי כנישתא • ולמה מוציאין את התיבה לרחובה של עיר א"ר יהושע ב"ל לומר כלי צנוע היה לנו ונתבזה בעוונינו ולמה מתכסין בשקים א"ר חייא בר אבא לומר הרי אנו חשובים כבהמה ולמה נותנין אפר מקלה ע"ג תיבה א"ר יהודה בן פזי כלומר (תהלים צא) עמו אנכי בצרה ריש לקיש אמר (ישעיה סב) בכל צרתם לו צר • א"ר זירא מריש כי הוה חזינא להו לרבנן דיהבי אפר מקלה על גבי תיבה מדעזע לי כולי גופאי • ולמה נותנין אפר בראש כל אחד ואחד פליגי בה ר' לוי בר חמא ור' חנינא חד אמר הרי אנו חשובים לפניך כאפר וחד אמר כדי שיזכור לנו אפרו של יצחק מאי ביניהו איכא ביניהו עפר סתם • למה יוצאין לבית הקברות פליגי בה ר' לוי בר חמא ור' (חמא בר) חנינא חד אמר הרי אנו חשובין לפניך כמתים וחד אמר כדי שיבקשו המתים רחמים עלינו מאי ביניהו איכא ביניהו קברי עובדי כוכבים מאי הר המוריה פליגי בה ר' לוי בר

חמא ור' חנינא חד אמר הר שיצא ממנו הוראה לישראל וחד אמר הר שיצא ממנו מורא לעובדי כוכבים :

מ שם **פיסקא** והזקן שבהם אומר לפניהם דברי כבושין כו' : (גמ') ת"ר יש שם זקן אומר זקן ואם לא אומר חכם ואם לא אומר אדם של צורה • אמר זקן דקאמרינן אע"ג דלאו חכם היא אמר אביי ה"ק [אם] יש שם זקן והוא חכם אומר זקן והוא חכם • אין שם זקן והוא חכם אומר חכם • אין שם לא זקן ולא חכם אומר אדם של צורה אחנו לא שק ולא תענית גורמין אלא תשובה ומעשים טובים גורמין שכן מצינו באנשי נינוה שלא נאמר בהם וירא אלהים את שקם ואת תעניתם אלא (יונה ג) וירא האלהים את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה • ויתכסו שקים האדם והבהמה מאי (עבוד)[הוו עבדי] אסרו את הבהמה לחוד והולדות לחוד אמרו לפניו רבש"ע (אם אתה מרחם עלינו אנו מרחמים על אלו ו)אם אין אתה מרחם עלינו אין אנו מרחמים על אלו • (שם) ויקראו אל אלהים בחזקה מאי אמור • (אמר רב שמואל) אמרו לפניו "רבש"ע עלוב ושאינו עלוב (יכול ושאינו יכול) צדיק ורשע מי נדחה מפני מי • (שם) וישובו איש מדרכו הרעה ומן החמס אשר בכפיהם מאי ומן

החמס

כתבו בתוס' אומר לפניהם דברי כבושין . דברים שכובשים ורוחקין את הלב לעשות תש"ר עניין אחר שמגלה להם סתרי מעשיהם כמו בחדי כבשי דרחמנא כן פר"ח: אדם של צורה. פי' תלמיד ולא בגמר בחכם כדאמרי' בס"ק הללו

כתובים

בני אדם של צורה דליבריבו דלבריבו א"ר ראוי למנהגו פרנס על הצבור כדאמר' לעיל בס"ק אינהו ויחיד כל שראוי למנותו פרנס על הצבור וברושלמי פירש מכיון שהוא מתמנה על הצבור ונמצא נאמן כדאי דוא דמגלי ומתענה דכיון שהוא נאמן

חידושין

צדיק ורשע מי נדחה מפני מי . פי' בכל דור לו אפשר אלא כדי לזכות אדם שם לדיק ולא"כ סיולר נדחין מפני הרבים אחרים הרבים נדחין מפני הסיקוס לפי שמתוכנה מדם עוכה וטייהו בחזקה מפני שהוא תשובה נאמת :

הרי"ף

פי' אותו אפר הוי מדבר הנשרף מעצמות אדם כדי לזכור עקידת יצחק דאמלמלא אלא סיס כה אלא כדי לומר שהרי אנו לפניך כאפר דקמו כן מהני עפר סתם וטייהו פי' חיבה מעייהו עפר סתם. מוצא פתוס' שאם אפר מקלה הוא שרפת עצים אם לא כל דבר ח"כ גם לגיד לזכור אפרו של יצחק אין אפר של מקלה של עצים זכרון לאפר של יצחק שהוא מבשרת אדם לכך פירש ולא אמר חיבה דנשרף מעצמות אדם כי בזה יש זכרון לאפרה של יצחק ובין שהוא דקמאר עפר סתם ולא אמר חיבה דטייהו אפר מקלה של עצים שהוא חשוב ביותר אפר מקלה שם אדם שהוא מעולה ביותר ומיהו דקמאר עפר סתם מגמלה ומה קנוס מה שנמלה ומה קנוס מה שנמלה ומה שנמלה ויתכסו שקים באדם ובבהמה ויזעקו אל הבהמה מבלעדי אדם ויזעקו אל אלהים בחזקה ויתכסו שקים מקום מקום מיוקה שבם דיי מאדם ודיי בבהמה ויתכסו שקים כי אם לבדם ויתכסו שקים בבהמה ובולדות בבהמה ובולדות בבהמה ובולדות

[ח] מהרש"א ס"ש מיתו. בב"ב (דס"ש ע"ח):

ד יוסף

ש תוספתא פ"ג: ר"ג אומר אינו רבון היורד לפני התיבה וכ"ל הרש"ל ד"ה זקוני: בספר מקיצות שם"ר הלכות ס"ו ר"ה בקולו ולתפלה לא הקשל הקולין קול גדול הידוע בזוהר"ק אבל ש"ן אליה הבין אמרו לא קול רק קול נמוך רק קול לבד ולא גרם קול שורר גם הקול הבעלין שמו ותבל"ר ותנה עלי בקולה לבד על כן אמתיים:

חדושי גאונים

מורה על ענין מלוקה ומוכר. ולאה יעקב ישראל (חשובות ס"ש הרש"ל) לשמעון ישמה הלוך לחזון. ומוכר מזה כי מה שמתחבר הרש"ל עם הקים חזקה עמו בענין שתוף הרגשה בשמעון על ישראל. אמר מה קיום הבטחה לשמעון מיהו הבטחה ומתלוי בזה דבריהם כש"ר כי שם לו הוא ע"ש שמתחבר הרש"ל

הגון היה בתוכו דבר שלא בעלילה בא הוא עליהן כמ"ש קריבו נוגרלוס כשדלון ואכלו קורליהן די יהודהי עמו ואמרו לו"ל אבל טוריעוס הרשע הוא בעצמו ידע שלא הרגו הם לא בת המלך: מועות בזיקר כו' מתריעין על הגשמים כיון דהסירות בזול אלא דמתריעין עליהן כיון דהמעות לוקן מעיות וט"י כן נפיחי כפן כמו שמתריעין על שאר לחות: מיום שחרב בהמ"ק כו'. דבזמן שבהמ"ק קיים היה הכ"ג מתפלל ביום"כ על הגשמים שיהו יורדין בתקון כמו"ש פ' טוליתו לו [ב] היה מתפלל תפלה קצרה בבית החיצון מלא מהפלל בהבה אבל זו שחוצה וגם"מה כו' ע"ש: נמצא רחיים טוחנים מן הקב כו'. ר"ל הכור מה שטוחנות מן הקב כו'. ר"ל דלא מחסר מטוחן טר בבת אחת על ידי מה שנשתייר ברחיים רק מה שנחסר מן הקב ובהסך מי שטוחן הכור בכמה פעמים קב וקב נמצא שנחסר לו מכל קב וקב שבכור כמו שנחסר לו טוחן קב ג' וכן בעיסה מה שהעריבה לאכלת ומחסרת העיסה לוקה לאכלת ומחסרת מכור ג' שמעלה בפ"א טפי ממעלה בו קב ג' ואוכלת מלשן חיסרת ומפרש"י בלקה דבני רחיים ממי נרסינן אוכלת: הלך רקימון בן גוריון אצל הגמון ג' כו'. סיום זה קרוב לחורבן הבית שהיה הם של עובדי כוכבים תקופה ואמר שהלוה ממנו י"ב מעיות מים כו'

שם [וכן שפסקו גשמים בין גשם לגשם מ' יום מתריעין עליהן מפני שהיא מכת בצורת מאי מכת בצורת וכו' [שם ע"ב] א"ר חנינא סאה בסלע ושביחא בצורתא ד' ולא שביחא כפנא • א"ר יוחנן לא שנו אלא בזמן שהמעות בזול ופירות בזוקר אבל מעות בזוקר ופירות בזול מתריעין עליה מיד דא"ר יוחנן "נהורנא" כד חוו קימי ד' סאין בסלע והוו נפישו נפיחי כפן בטבריא מדלית איסר. תניא א"ר אלעזר בן פרטא מיום שחרב בהמ"ק נעשו גשמים צימוקין לעולם יש שנה שגשמיה מרובין ויש שנה שגשמיה מועטין יש שנה שגשמיה יורדין בזמנן ויש שנה שאין גשמיה יורדין בזמנן שנה שגשמיה יורדין בזמנן למה הוא דומה לעבד שנתן לו רבו פרנסתו באחד בשבת נמצאת עיסה נאפת כתיקנה ונאכלת כתיקנה שנה שאין גשמיה יורדין בזמנן למה הוא דומה לעבד שנתן לו רבו פרנסתו בע"ש ונמצאת עיסה נאפת שלא כתיקנה ונאכלת שלא כתיקנה שנה שגשמיה מרובין למה הוא דומה לעבד שנתן לו רבו פרנסתו בבת אחת נמצאו ריחים טוחנות מן הכור מה שטוחנת מן הקב ונמצאת עיסה אוכלת מן הכור כמו אוכלת מן הקב שנה שגשמיה מועטין למה הוא דומה לעבד שנתן לו רבו פרנסתו מעט מעט נמצאו ריחים מה שטוחנות מן הכור טוחנות מן הקב נמצאת עיסה כמה שנאכלת מן הכור אוכלת מן הקב ד"א בזמן שגשמיה מרובין למה הוא דומה לאדם שמגבל את הטיט אם יש לו מים רבים מים אינן כלין והטיט מגובל יפה אם יש לו מים מועטין מים כלין והטיט אינו מתגבל יפה: מב שם ת"ר פעם אחת עלו כל ישראל לרגל לירושלים ולא היה להם מים לשתות הלך נקדימון בן גוריון אצל

הוא ואינו ראוי ליעשות נס על ידו ואנחנו נתחייבנו (הריגה) [בליה] למקום ואם אין אתה הורגנו הרבה הורגים יש ביד המקום הרבה דובים יש הרבה אריות יש הרבה נמרים יש שפוגעין בנו ולא מסרנו הקב"ה בידך אלא שעתיד ליפרע דמינו מידך אעפ"כ הרגם מיד אמרו לא זזו משם עד שבאתה דיופלי מרומי ופצעו את מוחו בגזירין:

סדר תעניות אלו פרק שלישי

דף יט ע"א **מעשה שירדו זקנים מירושלם לעריהם וגזרו תענית על שנראה כמלא פי תנור שדפון באשקלון • ועוד גזרו תענית על שאכלו ואבים ב' תינוקות בעבר הירדן • ר' יוסי אומר לא על שאכלו אלא על שנראו.** על אלו מתריעין בשבת על עיר שהקיפוה עובדי כוכבים או נהר ועל הספינה המטרפת בים ר' יוסי אומר אף על הדבר ולא הודו לו חכמים: התימני אומר אף על הדבר ולא הודו לו חכמים:

מ"ב מיעוטין הטיט אינו מתגבל ויפה הרבה כמה שילה: נקדימון בן גוריון. עשיר

בזול ופירות בזוקר אבל מעות בזוקר ופירות בזול מתריעין עליה מיד דא"ר יוחנן "נהורנא" כד חוו קימי ד' סאין בסלע והוו נפישו נפיחי כפן בטבריא מדלית איסר. תניא א"ר אלעזר בן פרטא מיום שחרב בהמ"ק נעשו גשמים צימוקין לעולם יש שנה שגשמיה מרובין ויש שנה שגשמיה יורדין בזמנן ויש שנה שאין גשמיה יורדין בזמנן שנה שגשמיה יורדין בזמנן למה הוא דומה לעבד שנתן לו רבו פרנסתו באחד בשבת נמצאת עיסה נאפת כתיקנה ונאכלת כתיקנה שנה שאין גשמיה יורדין בזמנן למה הוא דומה לעבד שנתן לו רבו פרנסתו בע"ש ונמצאת עיסה נאפת שלא כתיקנה ונאכלת שלא כתיקנה שנה שגשמיה מרובין למה הוא דומה לעבד שנתן לו רבו פרנסתו בבת אחת נמצאו ריחים טוחנות מן הכור מה שטוחנת מן הקב ונמצאת עיסה אוכלת מן הכור כמו אוכלת מן הקב שנה שגשמיה מועטין למה הוא דומה לעבד שנתן לו רבו פרנסתו מעט מעט נמצאו ריחים מה שטוחנות מן הכור טוחנות מן הקב נמצאת עיסה כמה שנאכלת מן הכור אוכלת מן הקב ד"א בזמן שגשמיה מרובין למה הוא דומה לאדם שמגבל את הטיט אם יש לו מים רבים מים אינן כלין והטיט מגובל יפה אם יש לו מים מועטין מים כלין והטיט אינו מתגבל יפה: מב שם ת"ר פעם אחת עלו כל ישראל לרגל לירושלים ולא היה להם מים לשתות הלך נקדימון בן גוריון אצל

מא המטורפת. וי"ל שהולכת ורצה ומתילה לשיטעו במים: לעזרה לועקין לבני אדם שיבואו לעזרם: ולא לעקה. תפלה אלין אבו בעוזין כל כך שחועל תפלתו לעקוע עליהן בשבת. לשנא אחריא לעזרה.

אמר הבונה מעשה שירדו וקבעם כו'. אמרו חז"ל לעולם יקדים אדם תפלה לצרה כי אחר כשופה יאתה ואין לסמוך עד כא עליו לרה זוקה ונלאה לו כמתפלל מתמה דתקו קמתי בנסה קדמו עיני לשמורות ויקדים התפלה והשובה מדרבין הכתיב. והנו לומרם ז"ל אם יזלה אדם שיזורין בחיים עליו יעסקם בתעניה שלא אמרו אם יש לו יסורין אלא אם יזלה שיסורין באין כולמר כיון שרואה ומרגיש שיסורין מצוינין לדרך פעמיהם לבא עליו יעסקם בתעניה ויחזור. ומה גם כאשר יתרחה סיום רע לרבים שלריך לעשות כן כמו שאמר דוד בקדמם עניו בתודה סיה התשובה שהודוי לאמון גם בזמירות גרוע לו בתפלה וע"כ אמרו אלין הענית שהוא תשובה והפלה הקף להתפלה וסיון מלאות וכ"ש אחר מוקן:

מא המטורפת. וי"ל שהולכת ורצה ומתילה לשיטעו במים: לעזרה לועקין לבני אדם שיבואו לעזרם: ולא לעקה. תפלה אלין אבו בעוזין כל כך שחועל תפלתו לעקוע עליהן בשבת. לשנא אחריא לעזרה.

אמר הבונה מעשה שירדו וקבעם כו'. אמרו חז"ל לעולם יקדים אדם תפלה לצרה כי אחר כשופה יאתה ואין לסמוך עד כא עליו לרה זוקה ונלאה לו כמתפלל מתמה דתקו קמתי בנסה קדמו עיני לשמורות ויקדים התפלה והשובה מדרבין הכתיב. והנו לומרם ז"ל אם יזלה אדם שיזורין בחיים עליו יעסקם בתעניה שלא אמרו אם יש לו יסורין אלא אם יזלה שיסורין באין כולמר כיון שרואה ומרגיש שיסורין מצוינין לדרך פעמיהם לבא עליו יעסקם בתעניה ויחזור. ומה גם כאשר יתרחה סיום רע לרבים שלריך לעשות כן כמו שאמר דוד בקדמם עניו בתודה סיה התשובה שהודוי לאמון גם בזמירות גרוע לו בתפלה וע"כ אמרו אלין הענית שהוא תשובה והפלה הקף להתפלה וסיון מלאות וכ"ש אחר מוקן:

עטיר גדול היה] • ואני אתן לך י"ב מעיינות מים • כלומר שירדו גשמים ותמלאו כל המעיינות מים • אותן מעיינות לא היו מובטין מימיהם כ"כ ואינן מתמלאין מתאינין כל כך כשאר מעיינות: ועכשיו ירדו גשמים • בתמיה: נקדרה • זרחה לשון מקיר שהיה מקדרת ברקיע וזורחת (ובהוס' פירשו מנקב הרקיע כמו מקדר בהריס (מירוחו כתי): ה"ג נקדימון בן גוריון הא דאמרן: אתיא לחל אחל • כתיב במעלחמת מסה כתיב (דברים ב) אחל תת פחדך מה יהושע נקדמה לו תמה במלחמת מדכתיב בהדיא לף מסה כן שכן דרך הכתובים יגמד סתום מן המפורש ברמז בדבור דומה לחבירו • וג"ם אחר מי"ג מדות שנתנו לו למשה מסיני ובתילת ספרא מפורש

ירדו גשמים [דף כ ע"א] ועכשיו ירדו גשמים מיד נכנס לבית המרחץ בשמחה (ובעוד שאותו הגמון) [עד שאותו הגמון נכנס בשמחתו] בבית המרחץ נכנס נקדימון בן גוריון לבית המקדש [בשהוא עצב] ונתעטף ועמד בתפלה ואמר לפניו רבש"ע גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי ולא לכבוד בית אבא עשיתי אלא לכבודך עשיתי כדי שיהו מים מצוין לעולי רגלים מיד עלו עבים וירדו להם גשמים עד שהיו מלאות כל המעיינות והותירו יצא אותו הגמון מן המרחץ ונקדימון בן גוריון יצא מבית המקדש בשפגעו זה בזה א"ל תן לי דמי מים יותר שיש לי בידך אמר ליה יודע אני שאלהיך לא הרעיש את העולם אלא בשבילך אלא עדיין יש לי פתחון פה עליך שאוציא ממך מעותי שבבר שקעה חמה ומים ברשותי ירדו חזר ונכנס נקדימון בן גוריון לבהמ"ק ונתעטף ועמד בתפלה אמר לפניו רבש"ע הודע שיש לך אהובים בעולמך (ובשם שעשית לי נס בראשונה כך עשה לי נס באחרונה) מיד (נשבה הרוח ו)נתפזרו העבים וזרחה החמה אמר אותו הגמון אלמלא שנקרה[2] חמה היה לי פתחון פה עליך שאוציא ממך את מעותי • תנא לא נקדימון שמו אלא בוני שמו ולמה נקרא שמו נקדימון (שנקדה) [שנקדרה] חמה בעבורו:

מג שם ת"ר אישלשה (נקדה) [נקדמה] להם חמה ואלו הן משה ויהושע ונקדימון בן גוריון • נקדימון בן גוריון הא דאמרן (ויש גירסא אחרת • בשלמא נקדימון בן גוריון גמרא יהושע נמי קרא דכתיב וכו') • יהושע דכתיב (יהושע י) וידום השמש וירח עמד אלא משה מנ"ל אר"א אתיא אחל אחל כתיב הכא (דברים ב) אחל תת פחדך וכתיב התם (יהושע ג) אחל גדלך (אמר) ר' שמואל בר

הגמון[1]) א' שהיה שם אמר לו הלויני י"ב מעיינות מים לעולי רגלים ואני אתן לך י"ב מעיינות מים ואם לאו הריני נותן לך שתים שבכרי כסף וקבע לו זמן כיון שהגיע זמנו ולא ירדו גשמים בשחרית שלח לו שגר לי או מים או מעות [שיש לי בידך] ש"ח לו עדיין יש לי שהות ביום וכן בצהרים וכן במנחה שלח לו שגר לי או מים או מעות שלח לו עדיין יש לי שהות ביום • לגלג עליו אותו הגמון אמר אפשר כל השנה כולה לא ירדו גשמים [דף כ ע"א] ועכשיו ירדו גשמים מיד נכנס לבית המרחץ בשמחה (ובעוד שאותו הגמון) [עד שאותו הגמון נכנס בשמחתו] בבית המרחץ נכנס נקדימון בן גוריון לבית המקדש [בשהוא עצב] ונתעטף ועמד בתפלה ואמר לפניו רבש"ע גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי ולא לכבוד בית אבא עשיתי אלא לכבודך עשיתי כדי שיהו מים מצוין לעולי רגלים מיד עלו עבים וירדו להם גשמים עד שהיו מלאות כל המעיינות והותירו יצא אותו הגמון מן המרחץ ונקדימון בן גוריון יצא מבית המקדש בשפגעו זה בזה א"ל תן לי דמי מים יותר שיש לי בידך אמר ליה יודע אני שאלהיך לא הרעיש את העולם אלא בשבילך אלא עדיין יש לי פתחון פה עליך שאוציא ממך מעותי שבבר שקעה חמה ומים ברשותי ירדו חזר ונכנס נקדימון בן גוריון לבהמ"ק ונתעטף ועמד בתפלה אמר לפניו רבש"ע הודע שיש לך אהובים בעולמך (ובשם שעשית לי נס בראשונה כך עשה לי נס באחרונה) מיד (נשבה הרוח ו)נתפזרו העבים וזרחה החמה אמר אותו הגמון אלמלא שנקרה[2] חמה היה לי פתחון פה עליך שאוציא ממך את מעותי • תנא לא נקדימון שמו אלא בוני שמו ולמה נקרא שמו נקדימון (שנקדה) [שנקדרה] חמה בעבורו:

מג שם ת"ר אישלשה (נקדה) [נקדמה] להם חמה ואלו הן משה ויהושע ונקדימון בן גוריון • נקדימון בן גוריון הא דאמרן (ויש גירסא אחרת • בשלמא נקדימון בן גוריון גמרא יהושע נמי קרא דכתיב וכו') • יהושע דכתיב (יהושע י) וידום השמש וירח עמד אלא משה מנ"ל אר"א אתיא אחל אחל כתיב הכא (דברים ב) אחל תת פחדך וכתיב התם (יהושע ג) אחל גדלך (אמר) ר' שמואל בר

בורוה שלי והקאמר הגמון שבבר שקעה החמה אף על גב דלפי דעת החומות הלילה הולכת אחר יום שלפניו מכל מקום בא בעצה דמומה כשבבר הוא דלפי דעתו אין אותו יום כלל בכלל ואם לפי דעתך עד ועד בכלל הרי בבר שקעה חמה ולפי דעתך דהיום הולך אחר הלילה וזה יום אחר הוא כיון שקעה חמה וז"ש בתפלתו שיה הודע שים לך אהובים בעולמך וכשם שעשית לי נס בראשונה כך עשה לי נס באחרונה כו' • ר"ל דבנס הראשון עדיין לא הודעת שים לך אהבה עמנו כי הגמון אומר שבבר שקעה חמה וברשותו ירדו ולא יפסוד דמי מימיו ועתה העשה לי נס בבנים בתורה החמה ולא יודע שים לך אהבה עמנו וברשותי ירדו ונראה דהיינו גם שעמדה בזמנה דומיא דמשה ויהושע בסמוך דלולי תפלתו היתה שוקעת קודם פיזור עננים ולא היתה שוהה ביאתה אבל פיזור עננים נופיה לא הוה גם כ"כ: [שלשה נקרה להם חמה כו' • מפורש הבותב

מצאתי בתוספות [א"ל] הלוני י"ב מעיינות מים • לאו דוקא דמעיין נובע אלא ברכות מים המתמלאות מן המעיין ועל כן קרא שמן מעיינות: **שנקדה** לו חמה • שעמדה בנקודתה ולא הלכה למקום שקיעתה: ומצאתי כתוב בחדושי חכם מעיר גרונב"ה דיש לומר שנקדרה חמה בעבורו פי' שנקדרה שעמד השמש ולא זז ממקומו או שלא הלך כל כך בגלגל השמש כגון ולא אץ לבא כיום תמים דכתיב גבי יהושע וא"ד דהא ודאי לא אפשר שהעולם מתקיים אפי' שעה אחת בלא סבוב הגלגל שהארץ בנקודה בתוך העגולה או כגרגיר באמצע כלי שכל זמן שהכלי מתגלגל הגרגיר עומד באמצעיתו באויר וכשהוא נח הגרגיר נח עמון ודאי הקב"ה לא שנה הטבע שאין זה טבע העולם אלא ודאי ה"פ שעמוד של האור עמד באמצע רקיע האויר ונדמה כי הוא השמש ואע"פ שסבב הגלגל והיה לילה אפ"ה עמד אותן עמוד של האורה אבל הגלגל ודאי מסבב היה והארץ לעולם עומדת ע"כ: **שלישי** נקדה לרם חמה. הא דלא השיב הזקוקו משום דמעשה הזקוקו חזרה השבש וכאן עמד בנקודתו לא הלך ולא חזר כדכתיב ויידום השמש. **שמש** בגבעון דום • גם זה היה גדול יותר שהגלגל המיר סובב ובאותה שעה גלגל חמה עמד ושמעתי שעמידת השמש של חזקיהו היתה השלום

עיון יעקב אף בלאיה טשמ גמורה דלא מיקרי לילה עד לאת סכוכבים מכל מקום יש לי פתחון פה לעשות עליך סורת הדין כי יד הגמון תקופה וידו על בעליונה לומר שאחר שקעת החמה לילה הוא ועיין במהרש"ל: **שלשה** נקרה להם חמה. עיין בע"ז דף כ"ט וכתבו שם:

שלחת לו שגר לי או מים או משות שלח לו עדיין יש לי שהות ביום. הא דלא התפלל דרך הטבע רק כיון שעמדה בנקודתה לא הוה ליכר מעשה בשבילו הגם רק שידעו הקב"ה את עולמו וזה שאמר יודע אני שבשבילך וכו' אלא עדיין יש לי פתחון פה לומר מיקרי לילה עד לאת סכוכבים מכל מקום יש לי פתחון פה לעשות עליך סורת הדין כי יד הגמון תקופה וידו על בעליונה לומר שאחר שקעת החמה לילה הוא ועיין במהרש"ל: **שלשה** נקרה להם חמה. עיין בע"ז דף כ"ט

חדושי גאונים

(מהרש"א חיכם) אלו אלפי זכיתם קולות היתם קולות כתיב לה מלכים ותעמדנה לפני המלך (במלחמה כ"ג). מלבי מה שמביא מה שוכרי טובים זוזיהון מתלגלים שמו ת' אל מהגלגלים. עכשיו אלא זכותם הרי אתם זכותם קולות. תנא כל בעתם לפניך נו'. בעלמה ואם לא נגו ס' לא נגו כי לשמר הן כבוד כו'. וסכן (ושיין מס' מגילה: מי' כ"ג):

(חיי הים) ב' נקדים נסים המים ומכאן אחל אחל. כתיב הכא אחל תת פחדך וכתיב אחל אחל גדלך. עיי' רש"י אחל גדלך אומר שכן דרך לגיות המפורס מן המפורס כמו בדיבור כו'. וגז"ש אחל אחל מי' מדות ע"ש. ולגמ"ד יש במאמר הקב"ה הנו' לעשות.

עיני יצחק

(שבת) כתיב אות היא ביני ובינכם ולכך הקפידו יותר על אלו המלאכות דבריהם: הלכו ונעלו עצה כו' ל"ל בוחו והפגינו בגזירה כו'. כלאה שמתה הגזירה אחזור בה לעקר עין אמנם ע"י שכל בדוני דומי היו מעוזים בגזירה. ולפי הגמ' ל"ל אמנם ע"ל דבר הגמ' ל"ל אמנם ע"ל דבר הגמ' ל"ל אמנם ע"ל דבר

נחמני אמר (ר' יונתן) אתיא תת כתיב הכא תת וכתיב התם (יחושע י) ביום תת ה' את האמורי וגו' ר' יוחנן אמר אתיה מגופיה דקרא (דברים ב) אשר ישמעון שמעך ורגזו וחלו מפניך אימתי ורגזו וחלו מפניך בשעה שעמדו לו חמה למשה: מד שם היתה ירושלם לנדה ביניהם (איכה א) אמר רב יהודה [אמר רב] לברכה כנדה מה נדה יש לה היתר אף ירושלים יש לה תקנה. (שם) היתה כאלמנה אמר רב יהודה לברכה "כאלמנה ולא אלמנה ממש אלא כאשה שהלך בעלה למדינת הים ודעתו לחזור אליה. (מלאכי ב) ונם אני נתתי אתכם נבזים ושפלים אמר רב יהודה לברכה דלא מוקמי מינן לא ריבין נדרי ולא גזירפטי). (מ"א יד) והכה ה' את ישראל כאשר ינוד הקנה במים אמר רב יהודה אמר רב לברכה דאמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן מאי דכתיב (משלי כז) נאמנים פצעי אוהב ונעתרות שונא טובה קללה שקלל אחיה השלוני את ישראל יותר מברכה שברכן בלעם הרשע אחיה השלוני קללן בקנה אמר להן לישראל והכה ה' את ישראל כאשר ינוד הקנה [במים] מה קנה זה עומד במקום מים ונזעו מחליף ושרשו מרובין ואפילו כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בו אין מזיזין אותו ממקומו אלא הולך ובא עמהן דממו הרוחות עמד הקנה במקומו (כך ישראל עומדין במים התורה אם הם נולין נזיעהן מחליפין ועוסקין בתורה ושרשיו מרובין ואפי' כל הרוחות השמים אין מזיזין אותו מכח התורה) אבל בלעם הרשע ברכן בארז שנאמר (במדבר כד) כארזים (עלי מים) מה ארז זה אינו עומד במקום מים ונזעו מחליף ואין שרשיו מרובין ואפי' כל הרוחות שבעולם נושבות בו אינו הולך ובא עמהן כיון שנשבה בו רוח דרומית עוקרתו והופכתו על פניו ולא עוד אלא שזכה קנה ליטול הימנו קולמוס לכתוב בו ספר תורה נביאים וכתובים: מה שם הנו רבנן לעורם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארז מעשה שבא לפני רבי אלעזר בר' שמעון ממגדול גדור מבית רבו והיה רכוב על חמור ומטייל(ב) על שפת הנהר ושמח שמחה גדולה והיתה דעתו גסה עליו

*) בד"ו רבי' ר"ש בן אלעזר

מפורש: ולא אלמנה. נמורה דהא לא כתיב אלמנה אלא היתה כאלמנה כתשה שמומדת באלמנות חיות על בעלה שהלך ועתיד לחזור: דלא מוקמי מין ריבי נדרי. מוכסין: גזירפטי. סרדיוטין מרוב בזיון: ונעתרות נביקות שונא. נעתרות לשון הפך כדאמרינן במס' סוכה (יד.) [ויעתר לו] מה עתר זה מתפלל לשון ריבוי וייתיר אליקרייס"ו בלע"ז כמו הנעתרתם עלי דבריכם: ברכם בארז. שנאמר (במדבר כד) כארזים עלי מים: ארז זה לוז עומד במקום מים וכו'. ופע"ג דכתיב בקרא כארזים עלי מים סבור לאו בלעם קאמר ליה דבלעם אמר כארזים והמלאך סבר אי עלי מים וכן כולהו דבלעם קאמר כמזגים דמזגין מפיכסון וקאמר ליה המלאך נעוו דלין יבשין לעולם והיינו דכתיב ויחפוץ ה' אלהיך לך את הקללה לברכה על ידי מלאך שהסיבו ע"י מלאך: ואמ' כל כרוחות. שאינם קבוע: רוח דרומית. היא קבה כדאמרינן (ב"ב כה:) אמאי בן רן שמעמודים אין בריח יכולה לעמוד אפילו בשאמר (איוב לט) המבינתך יאבר נץ יפרוס כנפיו לתימן: מטייל. לשמוח:

תוספות

גזירפטי. סרדיוטין וסוטרים כרודים בעם במקל:

נביקות שונא. פי' כלומר נאמנים פצעי הוכח וחלופיהן בזמנא ונעתרות לשון הופך בעבר (סכה יד. יבמות סד.) פורקי"ם בלע"ז שמתפכין אם בתפילה עמה והכי פירוש דקרא פצעי הוכח נאמנים שהוא עושה לטובה אפילו כשמכה חבורו מתכוין לטובה ונביקות שונא שהוא כלומר כי אין לשון הופך בעבר כלומר שונא דומים הם לאמר הם מרוחות ומשה לעולם וי"מ הכי כשהוכיחם עושים מריבה ושונאים זה את זה כשהוא נאמנה ובכי פירושו נאמנים פצעי הוכח הפצעים שבין הוכחים הם נאמנים שהשנאה נאמנת ונעתרות נביקות שונא כי' וכשונאים

הבותב

ויש לומר שלא היה יום אחרוך כביהו אבל ודאי נקדה לאחרים כמהו עד כאן לשון תוספות:

הרי"ף

היתה ירושלים לנדה וכו'. וקשה שהם היא לברכה אין היה אומרים כמנילת קינות ובן קשה כמ"ש היתה כאלמנה. ונראה דמתוך קללם בל' הקב"ה ויהפוך אותה לברכה כמו שהיה נדה לגמרו שהוא דבר לגמרו לטהר ולהיות אחרים כמהו ומ"מ מקוננת על זמן ריחוקה אח"כ שהם וכן היתה כאלמנה יש לה תקנה ואמ"כ היתה בוכה על היותה אותם הימים כאלמנות חיות וכן מי קללת ואתכם אכנים ובפנים בכלל הברכה דלא מוקמי מינן כו' וכן כאמר ינוד הקנה במים יש בו לד ברכה כדלקמן כי אפילו בשעת כעסו של הקב"ה עם ישראל זוכר אותם לרחמים כדכתיב כי אם בזעם מקבול רחמים ובגיל רחמים: ב"ד נאמנים פצעי אוהב וכו' ונראה דהוקשה כתוב שאינו מקבל נאמנים בשתרות וכגיל נאמנים פצעי אוהב ומכוונים נביקות שונא. לו יאמר מעוותים פצעי אוהב נעתרות שונא לשון מרוכים נביקות שונא לזה דרש נאמנים פצעי אוהב שהקללה שקללם אחיה סבולינו בקנה הוא ברכה כלל מה לפי שהוא יחד נאמן עומד במקומו. וכן ישראל אע"פ שנולים הם עומדים במקום נאמן וזעוהם מחליפים וזכות התורה ואין מזיזין אותם מכח התורה וברכת הבוחן הם נאמנים שהוא דבר הקנה שהמתפחד ממקום למקום כמו הנעתר המבקר התבוחה ד"עולם יהא אדם רך בקנה וכו'. לכאורה משמע שאחר מן אותו אדם בנתלה למתוך ולהתפייס שהוא רך בקנה ולא היה קשה לו לעמוד על מדותיו שלא להתפייס ולהפכר כאחר מן בן ר"ם בן אלעזר אבל ודאי נקדה לאחרים כמהו עד כאן לשון תוספות:

הרי"ף

ונא עם כל הרוחות ומתקבל על כל הבריות ולא קשה כארז לנטות עומד בגבנו כארז ואינו מתקבל על הבריות לשנון ולבא עם כל רוח:

ולבסוף

התולדה ובטבע מדינה ועירו הוא מכוער אע"פ שיש בו חכמה ל"ל איני יודע"ע"ז לעוד ולכן יאמר לו דבריו הוא וק"ל: ארגיש רב אחא בר אחבה ואיקפד. אע"ג דאחר ממדותיו הוא בלא לתפקיד בתוך ביתו מ"מ על דבר זה הוא מוכרח לחלות קפידתו שלא יהו רגילין לעשות שוד בן פעם אחרת וק"ל:

עין יוסף

מו' במה הארכת ימיס. פי' בחיות זכות: מימי לא הקפדתי בתוך ביתי. מרוב זכיותיו ממדת הכעס לא הקפיד כלל בתוך ביתו. דאמרינן לעולם אל יעול אדם לתוך ביתו. דממעט הא לימה סרס מותר. הוא היה זכיר מלהקפיד כלל: ולא לעולמי כפני מי שגדול ממני. סיים בו מדת ענוה מאד שאפילו לעבד אחד לא לעבד נגדול ממנו: ולא הרהרתי במבואות המטונפות. פי' ולא הרהרתי דברי תורה (רש"י מגילה דף כח ע"א) וכתב שם המהרש"א וז"ל דבפרק מי שמתו אמרינן דאסור לקרות שם ק"ש ומסמיך לזו אקראי. וקאמר דדבי זירא מתמיה על עצמו אפילו על הרהור תורה: ולא הלכתי ד"א בלא תורה ובלא תפילין. הלכתי ד"א בלא תורה ואילו הלכתי שם מפני שלמד תורה הרבה [שם ע"ב] נזדמן לו אדם אחד שהיה מכוער ביותר אמר לו שלום עליך רבי ולא החזיר לו א"ל ריקה כמה מכוער אותו האיש שמא כל בני עיירך מכוערין כמותך א"ל איני יודע אלא לך ואמור לאומן שעשאני כמה מכוער כלי זה שעשית כיון שידע בעצמו שחטא ירד מן החמור ונשתטח לפניו וא"ל "נעניתי לך מחול לי א"ל איני מוחל לך עד שתלך לאומן שעשאני ואמור לו כמה מכוער כלי זה שעשית היה מטייל אחריו עד שהגיע לעירו יצאו בני עירו לקראתו והיו אומרים לו שלום עליך רבי רבי מורי מורי אמר להם למי אתם קורין רבי רבי אמרו לו לזה שמטייל אחריך אמר להם אם זה רבי אל ירבו כמותו בישראל אמרו לו מפני מה אמר להם כך וכך עשה לי אמרו לו אע"פ כן מחול לו שאדם גדול הוא בתורה אמר להם בשבילכם הריני מוחל לו ובלבד שלא יהא רגיל לעשות כן מיד נכנס ר"א ברבי שמעון ודרש לעולם יהא אדם רך בקנה ואל יהא קשה בארז:

מו שם ההיא אשיתא(ג) רע"עתא דהות בנהרדעא דלא הוה חלף רב ושמואל תותה אע"ג דקיימה באתרה תליסר שנין ולא נפלה יומא חד איקלע רב אדא בר אהבה להתם אמר שמואל לרב ניתי מר ונקוף א"ל לא צריכנא האידנא דהא איכא רב אדא בר אהבה בהדן דנפישא זכותיה ולא מסתפינא(ד) • רב הונא הוה ליה חמרא בההוא ביתא דהוה רעיעא בעא לפנויי (ליה) עייליה לרב אדא בר אהבה להתם משכיה (לרב אדא בר אהבה) בשמעתא התם עד דפנייה בתר דנפקו נפל ביתא ארגיש רב אדא בר אהבה ואיקפד • סבר לה כי היא דר' יוסי דא"ר יוסי לעולם אל יעמיד אדם (עצמו) במקום הסכנה ויאמר שעושין לו נס שמא אין עושין לו נס ואם[תמצא לומר] עושין לו נס מנכין לו מזכיותיו אמר רב חנן מאי קרא דכתיב (בראשית לב) קטנתי מכל החסדים וגו' (אמר יעקב לפני הקב"ה מתיירא אני שמא על הנס שאתה עושה לי אתה מנכה מזכיותי ונמצאתי קטן מכל החסדים ומכל האמת) • מאי הוה עובריה דרב אדא בר אהבה כי היא דאיתמר יישאלו תלמידיו את רב אדא בר אהבה במה הארכת ימים אמר להם מימי לא הקפדתי בתוך ביתו ולא צעדתי בפני מי שגדול ממני בחכמה ולא הרהרתי במבואות המטונפות ולא הלכתי ד' אמות בלא תורה ובלא תפילין

מהרש"א

ע"ב פירש"י מתוכות סז ע"ב: ב שבת לב ע': ג מעילה כח ע': ד שבת לב ע"ב: ה מגילה כח ע"ב: ו שבת עד ע"ב: ז מגילה כח ע"ב: ח ברכות ל ע"ב: ט ע"ז ע"ב: י מגילה כח ע"ב: יא ע"ז ע"ב: יב ע"ז ע"ב: יג ע"ז ע"ב: יד ע"ז ע"ב: טו ע"ז ע"ב: טז ע"ז ע"ב: יז ע"ז ע"ב: יח ע"ז ע"ב: יט ע"ז ע"ב: כ ע"ז ע"ב: כא ע"ז ע"ב: כב ע"ז ע"ב: כג ע"ז ע"ב: כד ע"ז ע"ב: כה ע"ז ע"ב: כו ע"ז ע"ב: כז ע"ז ע"ב: כח ע"ז ע"ב: כט ע"ז ע"ב: ל ע"ז ע"ב: לא ע"ז ע"ב: לב ע"ז ע"ב: לג ע"ז ע"ב: לד ע"ז ע"ב: לה ע"ז ע"ב: לו ע"ז ע"ב: לז ע"ז ע"ב: לח ע"ז ע"ב: לט ע"ז ע"ב: מ ע"ז ע"ב: מא ע"ז ע"ב: מב ע"ז ע"ב: מג ע"ז ע"ב: מד ע"ז ע"ב: מה ע"ז ע"ב: מו ע"ז ע"ב: מז ע"ז ע"ב: מח ע"ז ע"ב: מט ע"ז ע"ב: נ ע"ז ע"ב: נא ע"ז ע"ב: נב ע"ז ע"ב: נג ע"ז ע"ב: נד ע"ז ע"ב: נה ע"ז ע"ב: נו ע"ז ע"ב: נז ע"ז ע"ב: נח ע"ז ע"ב: נט ע"ז ע"ב: ס ע"ז ע"ב: סא ע"ז ע"ב: סב ע"ז ע"ב: סג ע"ז ע"ב: סד ע"ז ע"ב: סה ע"ז ע"ב: סו ע"ז ע"ב: סז ע"ז ע"ב: סח ע"ז ע"ב: סט ע"ז ע"ב: ע ע"ז ע"ב: עא ע"ז ע"ב: עב ע"ז ע"ב: עג ע"ז ע"ב: עד ע"ז ע"ב: עה ע"ז ע"ב: עו ע"ז ע"ב: עז ע"ז ע"ב: עח ע"ז ע"ב: עט ע"ז ע"ב: פ ע"ז ע"ב: פא ע"ז ע"ב: פב ע"ז ע"ב: פג ע"ז ע"ב: פד ע"ז ע"ב: פה ע"ז ע"ב: פו ע"ז ע"ב: פז ע"ז ע"ב: פח ע"ז ע"ב: פט ע"ז ע"ב: צ ע"ז ע"ב: צא ע"ז ע"ב: צב ע"ז ע"ב: צג ע"ז ע"ב: צד ע"ז ע"ב: צה ע"ז ע"ב: צו ע"ז ע"ב: צז ע"ז ע"ב: צח ע"ז ע"ב: צט ע"ז ע"ב: ק ע"ז ע"ב: קא ע"ז ע"ב: קב ע"ז ע"ב: קג ע"ז ע"ב: [ב] שם ד"ה מימי כדאמר' (גיטין ו ע"ב): [ג] שם ד"ה הא. ביומא (לז ע"א): [ד] שם ד"ה הא. ס' מי שמתו (כד ע"ב):

נזדמן לו אדם. יש ספרים שכתוב בהן אליהו ז"ל ושם נתכוין לאליהו שלא יגיע בדבר: באתרה. במקומה אע"ג דאינה רגילה ליפול דהא קמה בתחתה כולי האי אם"ס כיון דרשעא היא לא הוו אלו אחיה יודע לומר לך שהם מטוערין כדאמרינן פ' ע"ג [ה] אפי' בגנות בהמה עמהה לא דבר שכתוב ושעוה מטוב שמתן חסרון ביוצרה אבל אתה שאמרת עלי כמה מכוער כו' אתה עוקן חסרון ביוצרה לך לאומן שעשאני • כי זה ג"כ חסרון הוא לאומן שעושה כלי מכוער • ושאמר לו שעיניה לך מחול לו פי' • הייתי שאני מתודה שלא יפה דבריהי ואם הוא מוחל לו גם חלק הילוך ואומן שחטא נגדו ג"כ מחול: ובלבד שלא יהא רגיל לעשות כו' • לכאורה דהכי הל"ל ובלבד שלא יעשה עוד כן אבל מלשון שלא יהא רגיל כו' משמע דלפעמים עשה כן וי"ל דהכי קאמר ובלבד שלא יהא עושה דבר המרגיל אותו לעשות כן דהייט שלא יהא דעתו נפה שהוא מרגילו לעשות כן לספר בגנות בני אדם כמו שעשה ואמר כמה מכוער כו' וק"ל: שמא אין עושין לו נס כו' • דשמא יגרום החטא כדאמרינן פ"ק דברכות דלא היה מחזיק עצמו לצדיק נמור אבל רב הונא לא היה חס לכך דכתיב מחסיבו לצדיק נמור: [מאי קרא דכתיב קטונתי וגו'] • מפורש פ' ב"מ [ב] מימי לא הקפדתי כו' • כדאמרינן [ג] אל יעול אדם לתוך ביתו • ולא צעדתי בפני כשלכתי לבית הגדול ממני כדאמרינן [ד] בזיומא בני אלכון שהגדול במלעא ואחר כך הגדול בפנים מימין והא' הקטן מכלם מנמאל מ"מ אמר לאחיו שלא הקדמתי אפי' בעבד אחד לפני הגדול ממני כדאמרינן בעיא לעבד: ולא הרהרתי במבואות המטונפות • כדאמרינן פ' מי שמתו [ז] דאע"ח אסור לעמוד במבואות המטונפות לפי שא"ל לעמוד בלא הרהור תורה ומשום הטילוך שרי בה כדמשמע התם דאפשר לאלוך בלא הרהור אמר דאע"ב מזהרתי מלילך בה משום דלא הלכתי ד"א בלא תורה ואילו הלכתי שם

[ה] מהרש"א ד"ה א"ל. פ' י"ג (כ"ב קבג ע"א): [ב] שם ד"ה מימי כדאמר' (גיטין ו ע"ב): [ג] שם ד"ה הא. ביומא (לז ע"א): [ד] שם ד"ה הא. ס' מי שמתו (כד ע"ב):

יד יוסף

א סנהדרין קד ל"ל ע"ש פירש"י בתוס' ד"ה ביוצר: ב בתענ"ב לקמן כ כ: אמר דאמרו נוסי מתנים וא"כ אין נזהר לכם דאמרו אין נזהר מ"מ דייק מדלא קאמר מיים בקנה עלי מיים ע"כ כוונתו כיים עלי לדעתו נזעו מחליף וכמלאך הכינו עלי מיים: ג אדר"נ פמ"ל ליתא ב"ם ס"ד ובסוכה ס"ב:

חדושי גאונים

על בעמדת הבמה. ובזוהר בס"ב סיום הוה אחל תת בגו' על מי בעמיים תחת כל הבמים בגו'. בסות מאמר אחרך מאמר כיוחר. תולם נלחה בעמדך בס"ם בעמדי: (הכוונה בעל מגלה עמוקות). רב לך בעבודך בעמדתי התני ע"כ. ובדברי' סתומים ולפיכים מהר בשמעון מה לל תוסף דבר בגו'. ובגו' לם בגו'. ובזוהר בל מ"ם בגו'. לבלה ובסוד הסוכה אמר לתכול מפני מלחן מה לרך. אמנם כל תפלו ותשוקתו

עיני יצחק

ונמו מסר כל החומס ובמו אחלק בין ובמלכל לנוים ובמנ' בים לכם עוד מלות יתירות וא"כ אין בוס מקום תלוגה מלומה על לומה. וגם (מה נתמינו מכל לומה ולכון בלתם נוזכרים רק עלינו נוזרות וכן) ולא על אחר אבינו ובלומר אמר מלד הבלות בעמה ולא רק בעמה אחר תכמיה יח"ם עלינו מלות אלו. וא"כ אין תלוגתכם רק עלינו ב"ם ועי ד מ"ם בעמה ע"ז. לא מעלינו אויביהם לא מלחתים וגו' אבל בלגם בכם בתרו אחין לו עמידה וקיום ימים כנים בים לפי בעבקה על ידי המים ולפי זה אין לרגיון לתם בפר"ד במלך אמר זה וק"ל ועי"ל דף כ"ם בתירוגיו: לכתוב בו תורה ובנים וכתובים. נגד בלבם מעלות שים לקנה בעומד המקום מים וגזמו מחליף ובכרגיו מרוכים

ולהתפייס שהוא רך בקנה ולא היה קשה לו לעמוד על מדותיו שלא להתפייס ולהפכר כאחר מן בן ר"ם בן אלעזר אבל ודאי נקדה לאחרים כמהו עד כאן לשון תוספות:

הרי"ף

ונא עם כל הרוחות ומתקבל על כל הבריות ולא קשה כארז לנטות עומד בגבנו כארז ואינו מתקבל על הבריות לשנון ולבא עם כל רוח:

ולבסוף

התולדה ובטבע מדינה ועירו הוא מכוער אע"פ שיש בו חכמה ל"ל איני יודע"ע"ז לעוד ולכן יאמר לו דבריו הוא וק"ל: ארגיש רב אחא בר אחבה ואיקפד. אע"ג דאחר ממדותיו הוא בלא לתפקיד בתוך ביתו מ"מ על דבר זה הוא מוכרח לחלות קפידתו שלא יהו רגילין לעשות שוד בן פעם אחרת וק"ל:

ענף יוסף

מו ולא הלכתי ד"א בלא תורה ובלא תפילין. אמר שמעו משום דאמר"ל תפילין דמאריי עלמא מה כתיב בהו מי כעמך ישראל וגו' • ועענוי ל' ישראל שבח אם כל הקב"ה שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד • ומבואר בתר"ל דתענוג ועשעים של הבורא ב"ה לומר תמיד שבחו של ישראל. גם אי' שם דאסור לאדם שיפרב עצמו לבעלה אפילו רגע אחת כל הימים וכ"ש לספר מ"ו בגנות אחיה אים ישראל. כך כל ימיו לא תהלה ה' דבר פיו לא לספר בשבח ישראל מעולם אפילו עצמו כתפילין. אם מדבר בשבח המקום מתלבש ל"ש בתפילין דישראל. ואם מספר בשבח בלולים ישראל מתלבש ל"ש בתפילין דמאריי עלמא שבתוב בהן שבח ישראל • וזהו שאמר שלא הלכתי ד' אמות בלא תפילין שכל ימיו לא דיבר שיחה בטלה. רק לגדולה ולגלל. אי לשמלין טוב על עמו ישראל שמעלתו תן בעיני אלהיו לשפיע לטוב כי טוב וכרוכ • (מסגלון אחסיד מ"ש לי' יצחק ז"ל):

מהרש"א

ע"ב פירש"י מתוכות סז ע"ב: ב שבת לב ע': ג מעילה כח ע': ד שבת לב ע"ב: ה מגילה כח ע"ב: ו שבת עד ע"ב: ז מגילה כח ע"ב: ח ברכות ל ע"ב: ט ע"ז ע"ב: י מגילה כח ע"ב: יא ע"ז ע"ב: יב ע"ז ע"ב: יג ע"ז ע"ב: יד ע"ז ע"ב: טו ע"ז ע"ב: טז ע"ז ע"ב: יז ע"ז ע"ב: יח ע"ז ע"ב: יט ע"ז ע"ב: כ ע"ז ע"ב: כא ע"ז ע"ב: כב ע"ז ע"ב: כג ע"ז ע"ב: כד ע"ז ע"ב: כה ע"ז ע"ב: כו ע"ז ע"ב: כז ע"ז ע"ב: כח ע"ז ע"ב: כט ע"ז ע"ב: ל ע"ז ע"ב: לא ע"ז ע"ב: לב ע"ז ע"ב: לג ע"ז ע"ב: לד ע"ז ע"ב: לה ע"ז ע"ב: לו ע"ז ע"ב: לז ע"ז ע"ב: לח ע"ז ע"ב: לט ע"ז ע"ב: מ ע"ז ע"ב: מא ע"ז ע"ב: מב ע"ז ע"ב: מג ע"ז ע"ב: מד ע"ז ע"ב: מה ע"ז ע"ב: מו ע"ז ע"ב: מז ע"ז ע"ב: מח ע"ז ע"ב: מט ע"ז ע"ב: נ ע"ז ע"ב: נא ע"ז ע"ב: נב ע"ז ע"ב: נג ע"ז ע"ב: נד ע"ז ע"ב: נה ע"ז ע"ב: נו ע"ז ע"ב: נז ע"ז ע"ב: נח ע"ז ע"ב: נט ע"ז ע"ב: ס ע"ז ע"ב: סא ע"ז ע"ב: סב ע"ז ע"ב: סג ע"ז ע"ב: סד ע"ז ע"ב: סה ע"ז ע"ב: סו ע"ז ע"ב: סז ע"ז ע"ב: סח ע"ז ע"ב: סט ע"ז ע"ב: ע ע"ז ע"ב: עא ע"ז ע"ב: עב ע"ז ע"ב: עג ע"ז ע"ב: עד ע"ז ע"ב: עה ע"ז ע"ב: עו ע"ז ע"ב: עז ע"ז ע"ב: עח ע"ז ע"ב: עט ע"ז ע"ב: פ ע"ז ע"ב: פא ע"ז ע"ב: פב ע"ז ע"ב: פג ע"ז ע"ב: פד ע"ז ע"ב: פה ע"ז ע"ב: פו ע"ז ע"ב: פז ע"ז ע"ב: פח ע"ז ע"ב: פט ע"ז ע"ב: צ ע"ז ע"ב: צא ע"ז ע"ב: צב ע"ז ע"ב: צג ע"ז ע"ב: צד ע"ז ע"ב: צה ע"ז ע"ב: צו ע"ז ע"ב: צז ע"ז ע"ב: צח ע"ז ע"ב: צט ע"ז ע"ב: ק ע"ז ע"ב: קא ע"ז ע"ב: קב ע"ז ע"ב: קג ע"ז ע"ב: [ב] שם ד"ה מימי כדאמר' (גיטין ו ע"ב): [ג] שם ד"ה הא. ביומא (לז ע"א): [ד] שם ד"ה הא. ס' מי שמתו (כד ע"ב):

עיון יעקב

מה נדה יש לה היתר. לכך קאמר כנדה ולא קאמר כזבה משום דזבה נדוכה לגיכה ע"כ ו' נקיים מבא"ר נדה לאוכיותא אפילו לאחה כל שבעה ופסקה לעת ערב טובלת לבעלה ואפילו זבה קטנה לגיכה ע"כ לגמור יום ל' בטהרה ובגלוה עתידה ל"ב הוא אם נחוור בתשובה לעת ערב יבא הגואל מהרה בימינו אמן:

באשה שהלך בעלה למדינת הים ודעתו לחזור. אבל מ"מ הלכה היא אלמה בכל יום הפלגות אח"ם תכה לו שיבה: מה קנה זה עומד במקום מים. כלומר שים לו אמידה וקיום לומן רב אף שעומד במקום מים אינו נזקק כך אף שהם בגלות אבל עובדי כוכבים בעקר יש מים רבים לא יוכלו לכבות את אהבתכם שאהבה את ישראל כדאי' במדבר מ' פסוק מים רבים וגו' ואף גם הבאתם בארץ אויביהם לא מאסתים וגו' אבל בלעם ברכם בארז שאין לו עמידה וקיום ימים רבים מים לפי שעקרה על ידי המים ולפי זה אין לרגיון לתם בפר"ד במלך אמר זה וק"ל ועי"ל דף כ"ם בתירוגיו: לכתוב בו תורה ובנים וכתובים. נגד בלבם מעלות שים לקנה בעומד המקום מים וגזמו מחליף ובכרגיו מרוכים

הטתורגמן: ל) נעריכטסרינער. ב) שפאצירט.

[ל]מהרש"א ר"ה ולפ"ז נאמרי בראמורי' (סנהדרין עח): [כ] שם ר"ה ולא קראתי וכו' הוהב (ל"ח ע"ב): [ג] שם ר"ה דנפישי ס"פ בתרא דב"ק (קי"ע ע"ב): [ד] שם ר"ה ונקיים. בפ' א"ם (נג ע"ב וסנהדרין ס"ד ע"ב):

[ה] הרי"ף ר"ה ולשדויה. והאדם מצוה כו' (כדלעיל כ"ה ברכות מ' ע"ב):

חדושי גאונים

מעשה ע"י חיוס ירדוד המעבדים מעלומים. וכיון נמוס שסלקות כתוליות. נמוס נמוס נמוס נמוס נמוס תחת בסמים וכיון אחר מלך מ' לוקם לכל המעשים. אולם בכולו נאתן אחר מ' אחר מלאתות. הוה בעיון

אהבת איתן

הכסוד כדבור דמי ולתכ"ה אמר דסבר הכסוד לאו כדיב"ק דהא בשבת (דף קנ) אומת הכסוד. ובוסי מתוך דבריי. ובוכל מלכי דבריהם קודמת שבאמר אפס כי לא יהיה ובוכל ופרכ"ש הכי לא יהיה בך וגו' אסור. וי"ל דבמתוים דבאמר"ה ראמ"ע. אלא הלך ד' אמות בלא מוכה ולא"ב מבאמת לא היה אפשר לו

עיני יצחק

נמוריים היו. וכ"ל מלך הגון היה וכו') עיין מכרכ"ת ז"ל מ"ש בלשון הגון מי אין מלכיון אחוז בכמה. אולם הגון הגם יקרה ע"י הגון. ולענ"ד נראה שהגם הגם יקרה ע"י אחר מבני עניים. הוא בראמר בגם מלך ומלך. אז כדי שיוקרב שמו כ"ם. וכבר בתנאים משאל עליהם ובזרעים היה מיסם יתרי בסם הוילנדקים גמו ר"ם ובאוים לעשות לבם גם. ובמ"ע אחרון בלאמת בכמלאים בכם

עין יעקב

א"ל רבא. כ"ל דמבוא הא דבבא כאן אבא אמת קיון דבר הוגה לא היה רוצה לסמוך על זכות עצמו רק על זכותא דבר אחר מבלל דלא היה בדול במע"ש לבך מבוא הא דרבא לגהלות אר"ש היה בדול במע"ש ואפ"ה לא בלה לסמוך על עצמו מצד מעשיותו הגדול: **אילפא** וכ' יוחנן. תשיב אילפא תתלה בהיה בדול ממנו בחורה בפרב"ש בבמאר ד"ס אי

וגם י"ל שבעל הבמה היו סומך על אחרים כי כמה בחמות יש בעיר ומי יודע אם יתנו סיוע לא אחר מ' אמא יש לו בבמה לבד הוגה אקנה סיוע והתפילה בבמתו בחיוק אבל אחר יקנה מחבל בבמתו ולא יסמוך על הבקר הבל הבעיים אין בידם מה לקנות מיני לגלגן אחרים כיון בראוים שבעם אחר נתן סיוע לבם אם: **אין** מתכלין אחוז לבמה. פרש"י לשון בני משוש דחסה וכו'. ואין לבקשות (פי' זה דא"ל אוכל לאוחם ממי אמא ומכמו אבלסם אחוז בני אדם הישבים אבל בעבודו אבמה בבמה בבמר מבבר ויבעמו על זה ולא אחו לאמרן ובמה לבם מה לאחוז בבמה בדאמרינן לעיל נבי עניים דבמה דאחיהו ולא אחו לאמרן דבא לאו מלבחה לא אחו לשנות לא אחו לאמרן בבמה בבמה בבמה

לא מקומו של אדם מכבדו אלא ס׳ • ומנין כלפי הקב״ה אע״ג דכתיב מלא כל הארץ כבודו וגו׳ שם שהוא מקומו מיהו גילוי שכינתו במקום שהוא מכבד המקום יותר מכל שאר העולם כמ״ש בפוני ובוא מעלת הסכליות שבו שהוא הנשמה שנמצאה מתחת כפא כבודו ומתכבד המקום ביותר דכתיב כן דיבור הנעמה כה׳ דברים להקב״ה פ״ק דברכות : נסתלקה שכינה ממנו אמרה תורה במשך היובל ס׳ • עיין פרש״י ובפרק קמא דבילה הוסיף בזה והלא לא נסתלקה שכינה ממנו מיום מתן תורה עד אחר ביטול והיתה שם עד שעה שהיה שעבוד הגוף ס׳ עכ״ל שם והתם דמי שם פירוהו ע״ש בתורה יום לדקדק דמייתי פיסא דקרא גם הלכו והבקר אל ירשו וגו׳ אמר לא מייתי ריסא דהתא קרא ואם לא יעלה עמך וגו׳ ולשיטת התוס׳ שכתבו שם דמסברא יש להתיר דהא לא אבר לסם אלא משום שכינה ואם דקאמר מכדי כו׳ ע״ש והתם ה״ל מימא משום אלא תאמר דבמשך היובל וגו׳ אמת לגלות עליה לאחר משך היובל מאה שעות לבר שלמדו שם פוקה כמו משה שהיה שם מ׳ יום ולילה דדומיא דהכי קאמר נבי שובו לכם לאהליכם וגו׳ דהכיב באחרונות דאתי למעות שנה וקאמר לוכה לגמור הכי דמדכתיב גם הלכו והבקר אל ירשו וגו׳ מסתמא גם בראשונות במשך היובל כמה שעלו וגו׳ הלכו ובקר ממי קלו ולא שייך בהו למימר למעה שיעלו בהר אלא ש״מ דלא אתה קרא אלא למנין אחר לגיך לסתיר ודו״ק : רב דפים זכותיה כו׳ • נראה לפרש אע״ג דזרמי מכ״ם דבזכותיה דרב ס׳ ולעולין בזכות הבכורה נברא כו׳ ל״ל דלו בזכותיה דרב היו מכין לו מזכיותיו כדאמרינן לעיל דכמון גם הוא דבר זה דבכל

ממנו אמרה תורה (שם) במשך היובל המה יעלו בדר • וכן מצינו באהל מועד שבמדבר שבל זמן שאהל מועד נטוי אמרה תורה (בפרבר ד) וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וגו׳ • ״הוגללו הפרוכת מיד הותרו זבין ומצורעין לכנס שם • א״ל אי הכי איקום אנא ואיזיל לגבי דמר אמר ליה מטבב שיבא מנה בן פרס אצל מנה בן מנה ואל יבא מנה בן מנה בן פרס :

נא שם בסורא הות דברתא בשיבבותיה דרב לא הות דברתא (סברו מינה) [סברו מיניה] משום זכותיה דרב דנפיש איתחזי להו בחלמא רב נפישא זכותיה טובא והאי זוטרא הוא לרב הונא אלא משום ההיא איתתא דמחממא תנורא (מערב שבת לע״ש) ומשיילא לשיבבותיה : [אמרו ליה לרב יהודה אתו קמצי גזר תעניתא אמרו לא קא מפסדן אמר להו זוודא אייתו בהדייהו לישמואל איכא מותנא בי חזאי גזר תעניתא אמרו ליה והא מרדכי אמר ליבא מעברא הבא דפסיק ליה אמרו ליה לר״נ איכא מותנא בארעא דישראל גזר תעניתא אמר אם גבירה לוקח שפחה לא כל שכן] :

נב שם אבא אומנא הוה אתי ליה שלמא כל יומא ממתיבתא דרקיעא ולאביי ממעלי שבתא למעלי שבתא ולרבא ממעלי יומא דכפורי למעלי יומא דכפורי • הוה קא חלשא דעתיה דאביי על דאבא אומנא אמרו ליה לא מצית למיעבד כעובדיה דאבא אומנא מאי עובדיה דאבא אומנא דכי הוה עביד (רפואה) [מילתא] הוה עביד ליה דוכתא דגברי לחודייהו ודנשי לחודייהו והוה ליה לבושא דאית ביה קרנא דהוות בזעי כי כוסילתא[2] דכי הות אתיא איתתא מלביש לה כי היכי דלא ליסתכיל בה והוה ליה דוכתא (מאבראי) [דצניעא] למרמי ביה פריטי דאית ליה רמי ביה דלית ליה הוה אתי ויתיב ולא מיכסיף וכי הוה מתרמי ליה צורבא מרבנן אגרא מיניה לא שקיל (וכד הוה חזי אינש דלא אפשר ליה הוה) [ובתר דקא] יהיב ליה פריטי ואמר ליה זיל איברי נפשך • זימנא חדא שדר אביי זוגא דרבנן למבדקיה (אול לביתיה) אותבינהו ואשקינהו ומך להו ביסתרקי בליליא [דף כב ע״א] לצפרא כרכינהו ואיתיתנהו לשוקא למרר שוו טפי אמר להו בהכי שקלי להו אמרו ליה דידך נינהו ושקלינהו מינך • אמרו ליה במטותא מינך במאי חשדתינן אמר להו אמינא דילמא פדיון שבוים איקלע להו לרבנן וכסיפא להו מילתא למימר אמרו ליה השתא נשקליה מר אמר להו מההיא שעתא אסתתיה לדעתאי לצדקה • חלש דעתיה דרבא על דאביי איתחזי ליה בחלמא ואמרו ליה מסתייך[2] דקא מגני זכותך אכולא כרכא :

בעי לשדורי ישראל דורון לבי קיסר אמרו מאן ייזיל ייזיל נחום איש גם זו דמלומד בנסין הוא שדרו בידיה מלא סיפטא דאבנים טובות ומרגליות אזל ובת בההוא דיר בליליא קמו הנך דיוראי ושקלינהו לסיפטיה ומלונהו עפרא (למדר כי חזינהו אמר גם זו לטובה) כי מטא התם [שרינהו[1]] לסיפטא חזינהו דמלא עפרא] בעא מלכא לקטלינהו לכולהו אמר קא מרחיכו בי יהודאי [אמר גם זו לטובה] אתא אליהו אדמי ליה כחדא מיניהו א״ל דילמא הא עפרא מעפרא דאברהם אבוהון הוא דכי הוה שדי עפרא הוו סייפי גילי הוו גירי דכתיב (ישעיה מא) יתן כעפר חרבו כקש נדף קשתו׳ הויא חדא מדינתא דלא מצי למכבשה בדקו מיני׳ וכבשוה עיילוה לבי גנזיה ומלוהו לסיפטיה אבנים טובות ומרגליות ושדרוהו ביקרא רבא • כי אתא ביתו בההוא דיורא אמרו ליה מאי איתית בהדך דעבדי לך יקרא כולי האי אמר להו מאי דשקלי מהבא [אמטי להתם] סתרו לדרייהו ואמטינהו לבי מלכא אמרו ליה האי עפרא דאייתי הבא מדידן הוה בדקוה ולא אשכחוה וקטלינהו להנך דיוראי :

נ שם ע״ב אמר ליה רב נחמן בר רב חסדא לרב נחמן בר יצחק ליקום מר ליתיב לגבן א״ל תנינא ר׳ יוסי אומר לא מקומו של אדם מכבדו אלא הוא מכבד את מקומו שכן מצינו בסיני שבל זמן שהשכינה שרויה עליו אמרה תורה (שמות לד) גם הצאן והבקר אל ירעו [אל מול ההר ההוא] נסתלקה שכינה

אי הכי איקום אנא ואיזיל לגבי דמר אמר ליה מטבב שיבא מנה בן מנה אצל מנה בן פרס :

נא שם בסורא הות דברתא בשיבבותיה דרב לא הות דברתא (סברו מינה) [סברו מיניה] משום זכותיה דרב דנפיש איתחזי להו בחלמא רב נפישא זכותיה טובא והא מילתא זוטרא היא לרב אלא משום ההוא

מרא • פוטו״ר בלע״ז : זבילא • פל״ח בלע״ז : לקבורה • ומשום שכותיה דקבורה מדלו מדה כנגד מדה : ומשיילא לשבבותי׳ • ומשאילתו לשכיותיה לאחר שהסתיקתו מלאה לפיקר ממדות הסכר לא בדרך לאות דשודא לאיתו בהדייהו קא קא מפסדא • לא תתפוחה : לא קא מפסדא • לא בעון למיגזר תעניתא : זוודא אייתו בהדייהו • בתמיה וכי לזה הבאתו עמהם שלא יפסידו את התפוחה : בי חזאי • מקום במלכות בבל : גזר תעניתא • בעיר׳ : הא מרחיק • ולון לחום שמא יבא עד כאן : א״ל וכי מעברת פסיק לה׳ • וכי מעברות ומחר מחלות מפסיקין לפני הדבר שלא יבא]: אבא אומנא • מקום דם היה בת קול לומרת שלום עליך : כי הוה עביד מלאכה • כשהוא מקיז דם לבני אדם ודנשי לחודייהו • לנעשות : דאית ביה קבלה • ויבשו״ל בלע״ז שהיה תקוע בו סתכן שמקיז בו [ולכשיס] הוה מלבש לה (והיה מקיז אותה דרך אותה נקביס שבגבר) : דלא מיכסיף • דלאחר שהקיז לא הוה ידע מאן רמי לתתם פציעי ומאן לא רמי : איברי נפשך • הכניה עלמך : למבדקיה • לבודקו במעשיו : ומך להו ביסתרקי • קפל מתחיהן מכשיטו : אמר ליגן עליהם : לצפרא כרכינהו • רבן לבסתרקי דהבא לומא ואייתיתנהו לשוקא לזקוקן לזמוניהו : א״ל לאבא אומנא : לישיימינהו מר • ודב לן דמייהו והו בודקים אותו אם (יאוש ויגזל מהם את שלו לחבון) [יחבוד] בגזלנין או יהא שמן פחות מדמיהן : במאי חשדתינו • כדשקלן בסתרקי דידך : וכסיפא לכו מלתא למימר לי • לאלהר ליגן אותם ואתכי אתו למנגנו נבלי ולמעבד מילי אלו : לישקלינהו מר • שלון אנו גרכיון אלא לנסוקך באנו : והלשא דעתיה דרבא אדאביי • דלרבא לא אתי אלמא אלא מעעלי יומא דכפורי לעלי יומא דכפורי ולאביי כל מעלי שבתא : אכולא כרכלי • על כל בני עירך :

גברא דקא משייל מרא וזבילא[4]) לבי קבורה • בדרוקרת הות דליקתא ובשבבותיה דרב הונא לא הות דליקתא סבור מינה משום זכותיה דרב הונא [דנפיש] הוא איתחזי להו בחלמא רב הונא נפישא זכותיה טובא והאי זוטרא הוא לרב הונא אלא משום ההיא איתתא דמחממא תנורא (מערב שבת לע״ש) ומשיילא לשיבבותיה : [אמרו ליה לרב יהודה אתו קמצי גזר תעניתא אמרו לא קא מפסדן אמר להו זוודא אייתו בהדייהו אמרו ליה לישמואל איכא מותנא בי חזאי גזר תעניתא אמרו ליה והא מרדכי אמר ליבא מעברא הבא דפסיק ליה אמרו ליה לר״נ איכא מותנא בארעא דישראל גזר תעניתא אמר אם גבירה לוקח שפחה לא כל שכן] :

נב שם אבא אומנא הוה אתי ליה שלמא כל יומא ממתיבתא דרקיעא ולאביי ממעלי שבתא למעלי שבתא ולרבא ממעלי יומא דכפורי למעלי יומא דכפורי • הוה קא חלשא דעתיה דאביי על דאבא אומנא אמרו ליה לא מצית למיעבד כעובדיה דאבא אומנא מאי עובדיה דאבא אומנא דכי הוה עביד (רפואה) [מילתא] הוה עביד ליה דוכתא דגברי לחודייהו ודנשי לחודייהו והוה ליה לבושא דאית ביה קרנא דהוות בזעי כי כוסילתא[2]) דכי הות אתיא איתתא מלביש לה כי היכי דלא ליסתכיל בה והוה ליה דוכתא (מאבראי) [דצניעא] למרמי ביה פריטי דאית ליה רמי ביה דלית ליה הוה אתי ויתיב ולא מיכסיף וכי הוה מתרמי ליה צורבא מרבנן אגרא מיניה לא שקיל (וכד הוה חזי אינש דלא אפשר ליה הוה) [ובתר דקא] יהיב ליה פריטי ואמר ליה זיל איברי נפשך • זימנא חדא שדר אביי זוגא דרבנן למבדקיה (אול לביתיה) אותבינהו ואשקינהו ומך להו ביסתרקי בליליא [דף כב ע״א] לצפרא כרכינהו ואיתיתנהו לשוקא למרר שוו טפי אמר להו בהכי שקלי להו אמרו ליה דידך נינהו ושקלינהו מינך • אמרו ליה במטותא מינך במאי חשדתינן אמר להו אמינא דילמא פדיון שבוים איקלע להו לרבנן וכסיפא להו מילתא למימר אמרו ליה השתא נשקליה מר אמר להו מההיא שעתא אסתתיה לדעתאי לצדקה • חלש דעתיה דרבא על דאביי איתחזי ליה בחלמא ואמרו ליה מסתייך[2]) דקא מגני זכותך אכולא כרכא :

הרי״ף

ולמה לו ללכת למקום אחר מכובד מזה המקום כיון שלא יקבל ממנו כבוד ושמא לפי שראה לר״נ כי יאתה יעבד אלא לעשים דלא תשיבו כולי האי כדי לכבדם אמר נ״כ ר״נ בר רב חסדא לחיל אלא לגבי דמר לכבד אותם המקום ואותם אנשים שאינם חשובים ומשיבו מובר שיבא מנה בן פרס וכו׳ כלומר שלום יהיו לעמות כבוד. לכבד אחרים מובר לי ללכת אני לגבי דמר לשתכבד יותר עמו :

עיין יעקב

דנפשיה זכותיה אבל זה סגם לא נעשה רק משום שהי דלא נפש זכותיה כולי האי ולא ניחל כגם משורפס רק עם הסכומה וע״ד דתמיהין מוב לגדיק עוב לעבמו : א״ל

עין יוסף

פרוסה שאינו של רב נחמן בר רב חסדא ואיהו רב נחמן בר יצחק מכלל שלא נסמך (עי׳ רש״י) ותוכן המאמר ברב נחמן בר יצחק אמר לה מקומו כו׳ כלומר מה יועיל לי כבוד המקום אם לא אתאמן לסעלמת נפשי שזה עיקר הכבוד האמיתי וכראות לי אמר מרא ר׳ בלשון רומי כלי כעין קרדום . ויש אומרים שלשון מקרא הוא קרמלי בלשון ערוך . ומה שכתב הרב המלאה שוקרא״ם הוא לרב כו׳. מאמר מנו אמתון . (אחי הוס) :

ענף יוסף

רב ע״ה אם מחבר ונאמר כי הלקחם כיתה מזכותו . ומה נפ״כ הכ״ל הוא . כי בכלל מתחים מעם . והביב בזה הבאתון יכונתן (ובפסר אחי הוס מביא זה בשם המה״ק) בספרי קבה יכונתן ואמר כי הבלה הרבעים בזכות הצדיקים . אומר לך מדלגים . כי כשיהן הוא יתכבד המחמיה לבא לגנוב הרבעים יפגע בם הבלדיק ממנו . לשיהו בלתי מבמין הבבמיה מיוחים . לקן המלאה שוקרא״ם הוא . ובכ לבמלה מנו מחוקן . (אחי הוס) :

חדושי גאונים

יפתחו ויבגע הבמים וכבוליהם לבלתי אחסוך לת קבלת המבמנרכת על פניהם . אמנם גם הוים הזה אחר אחם לתלמות . אל אחם הבמים אחר אחם אחמעמיד בבגילו הבתמם לאחר אחם דוס עד יקום גוי מרבעים בפקלות אחם מחיות לבלאות גו׳ לת יבר המוקר גו׳ בבמיר הבלאות גו׳ ולאלהם לבר . ובלת בשבמו יפ׳ לב לך . כי בבר הבמבמדתי בבגילו אחם ולאת בבבתהלב הוא יוחר מחני הבל . ולולי בל הם אחמרים בזה בבגלו בבגלו דבריי ר״י אחר״כ שאחר לתיות מבוחה דקדק ודק׳ . (ויתיב״כ בזה מ״ם מוכרכ״ם פ׳ לון מבמדרין בקריאת י״ם מני בבתיב ירבגון ע״ב) . בבורא הוי דבריהם בבבנותה דבר לא הוי כו׳ . בבור מיבה מבוח זכותה דבר איתהתי לבו בהלמת בב בשיבה זכותיה מובת . והם מלתה זוחבת בבב אלא מבוח בבבה בבבה בבבה

דרבא דנפיש זמיתה לתנוי אמטא כרכי: א"ל מי איכא בהאי שוקא כר עלמא דאתי כו' • מכוס דקאמר לאיתי בני עליה וכמה מיעבדים אמר מי איכא בהאי שוקא מ' מהגמשון: דהוה מסיים מסתמא אוכמתא כו' • היינו שנם הרלעות היו שחורות שלא היו דרכן של ישראל בכך וכדאמרינן פ' בן סורר ומורה (סנהדרין ס"ח ב) מה ב' מו"ק בת ב' מגיר מכלע אב"ש ס' ב' ס"ב תמונות פרר מכסי: ג' ל"ל יונתן:

חדושי גאונים

רב ברוקא חוזאה הוה קאי בשוקא דבי לפט (אתא אליהו ז"ל איתחזי ליה) [הוה שביח אליהו גביה] אמר ליה מי איכא בהאי שוקא בר עלמא דאתי אמר ליה ליכא אדהכי והכי אתא ההוא גברא דהוה מסיים מסאני אוכמי ולא רמי חוטי דתכלתא בגלימיה א"ל האי בר עלמא דאתי הוא קרא ליה ולא אתא לגביה אזל אידהו אבתריה א"ל מאי עובדך א"ל זיל האידנא ותא למחר (כי אתא למחר) א"ל מאי עובדך א"ל זנדוקא אנא ואסרנא גברי לחוד ונשי לחוד ובלילא רמינא פרייא בין גברי לנשי כי היכי דלא ליעבדו איסוראו חזינא בת ישראל דיהבו עובדי כוכבים עייניידו עלה מסרנא נפשאי ומצילנא לה זימנא חדא איתרמי נערה מאורסה גבן ויהבו בה עובדי כוכבים עייניידו ובעו למינסה אתאי דודדיא דחמרא ושדאי לה בשיפולא ואמינא להו דיסתנא היא • מ"ט סימת מסאני אוכמי (אמר מתאבל אנא על ירושלים·מ"ט לא) [ולא] רמית חוטי דאוזילנא ביני עובדי כוכבים כי היכי דלא לידעו דיהודאי אנא דכי הוה מילתא דצינעא ובעו למיגזר גזירתא מגלו לי ואמינא להו לרבנן ובעו רחמי ומבטלי לה. מ"ט כי אמינא לך אנא מאי עובדך אמרת לי זיל האידנא ותא למחר • א"ל דבההיא שעתא הוו גזרי גזירתא ואמינא איזל בריישא ואשמעיה (ואשלח)

א ברכות יט ב׳ נשיל יט ב׳:

חדושי גאונים

לרבים ענין פברהם כלומר דרך יתפללו וכזה זה שלום וקל לבנין זה דלא תמנו כי חזיק כי תבי לאיים לזה מיגרע כחדי הדבי דמיגע שלמא דייניא שרמוז כפי מם שבהם ה״ם ז״ל מקוני בהקדמתו ל״מ ל״ק ה״ע ל״ן בפמ״ג שבאתים בפני מלכיו מלכנים ויתרחלנו הבנים בקרבו. זה אומר בכה שבוף רוגה בכבהמה. וזאת אומרת אני כתי לאומר לאיזהו אומרת ה״ג ל״מ״ה המלך ה״ל ובברכה מלפניו שלא מדרך החוב הזה זכר זה מלכנו ל״ל ולזה ספר נר ה״ל ולזה שם ניו מודיעים על לשבו. וזהו קלת דזומת ע״כ אבר לון שם שוב דרוגז ובכ״ל ובלשון שמעאל קורין לכמסין ממא״ה. ולפרניות

נאון יעקב

בשמחה. ולא יתעצב בשום דבר מתקרים אבר יזדמן. כי יאמר הלא מתת אלהים גם אם יראה אחרים מתעצבים. לו מתקנים. ל״ב יבנה שלום ויתמה את לבם. ובאם יתנצב ע״ז שאינן לו עצה בעצם ע״ז דומנת עב״ב. ע״ד אבר בכך בת ב״ה שיעבו קלת מעיב בשולם. וזה שבאל ר״ב לגליהו לוכל כי אני עצמה דאחי ר״ל כאם יש תנשים בזה בשולם שמשיגים עפ״ב. כדי שיוכלו לעבוד עניין העצם עפ״ב. וכראם לבם ברכתיהם. כי בם תמיד שמחים בלי עצמה. וגם מתקיקים הקבעים ומריבה לעשות שלום בין איש לרעהו. וזהו קלת דזומת ע״כ אבר לון שם שוב דרוגז ובכ״ל ופפריות. ע״ר (רש״י) ובלשון שמעאל קורין לכמסין ממא״ה. ולפרניות בעשה בלי שבחות מעבה בימי שמשון בן שמח שירדו לבם בשמים לרחוק מבל. ולא יתעצבו על לחוני המעגל התפלל שירדו גשמים

א נ"ק לא ב: ב בתוספות מז ב':

חדושי גאונים

ענין אמרי לסמוך נגלה דף נעא תרוצי מגדלי הלי תרוצא וכו' כי אוף כגון לפי דבריו מציאות אילן בתחום שעשוה. וכמו שבתיבו אבא תרוצ בעלמא ואין אשכחתים וכו'. ואין צריך לומר מה שהוא מפורש בגמרא דבפ"ק דמגילה אמרי ובתקיעתא שן שלא ברכן ע"ש. ובמה מעלי הכריח דבפ"ק דמגילה אין לפס כפי מגילה כלל. ויתר מבמשם שתשובתו ילדים לו ולבדו ולנדות אוף עשויה זה שיבין עומדים מיום וקיומם ע' שם ויש לתמוה על המגלה ומן הגמרא ומן הגלבלבה מאין יבא מלין אמרים ומן ומן מדרש ופרנסתם ומן זכר כי יותן בכבל ע' שם הלנו לא תמרון בכסי"ג בל תשחית דעופיה עדיף וא"ל זה מעלה תריכה כי' ולא תמרון בכסי"ג בל תשחית דעופיה: מ"ש מקבל מלין מלאכתי מלין מלאכתי מלין מלאכתי

[לא] מהרש"א ר"ה עמי' פרק כל הדר (עז ע"ב): [ב] שם ר"ה בתי' ר"ש (סנהדרין ק' ע"ב): [ג] שם ר"ה ואי' מפיס ליה כו' בבמה מקשינה בתלמוד דפלינו כו' ולא הוכירו בשום דוכתא מהא דהאי ר"ה ר"ל (כנה לפי טעמא לתיבוא מנדפס בגליון הש"ס שבת ק"נ ע"ב כתמוהו דל' יוסי דמן ויקרא וכו' ע"ש לא ק"מ. ומה"ש בס"ד נתקוני כלי שרת הרבי ר"ש שם המבאר כך ומבע הו"ק: כי סיכי דאשבעון בדך דמזמיר כמס' תענית וכו' ע"ש על כתוב דערבסו כיס כתמוהו דה"ל דמן ויקרא ויביון כלל תמיה דשבת נמענית כך ע"ל גם במ"ש בגליון מהרש"ל ב כ מ ס מקומות בתלמוד וכו' לא דמעי מקומו אלא רק בחולין ז' ע"ב ומכמו לקמן ק"ב ע"ב):

יד יוסף

א שבת קו' ב:

חדושי גאונים

מעיפר סרוחים לאמרם לא מיבלו כמו שכן עשו אבני בכל שהוצאו בעצים ומעצים לבד מעצים ולא שכיחו אבנים ומעצים לבד בלא אבנים ואמרו שיהיו כתולעים כפי מעצים מתקרא שהיו ובעיניהם כיעים לחרים ולחלב שלא לאמת ולוך ישבו הלחים ומי מיין ומעותיו שהם ע' שנה ומעתיה לד ושיהם

סדר תעניות אלו פרק שני תענית דף טו רש"י

אמר שמואל א"השולה דג מן הים בשבת כיון שיבש בו כמלע חייב א"ל איהו ובין סנפיריו א"ל לא סבר מר דהאי רבי יוסי בר אבין אמרה א"ל אנא הוא יוסי בר אבין א"ל ולאו קמיה דר' יוסי דמן יוקרת הוה שביח מר א"ל אין ומה טעם שבקיה מר ואתא הבא א"ל גברא דעל בריה ועל ברתי' לא חיים עלי דידי חיים · בריה מאי היא יומא חד הוו אגרי ליה אגירי בדברא נגה למיתו להו ריפתא אמרו ליה לבריה כפנינן[ה] הוה התם תאנה אמר תאנה תאנה הוציאי פירותיך ויאכלו פועלי אבא אפיקא ואכלו אדהכי והכי אתא אבוה אמר להו לא תנקטו לי בדעתייכו דהאי דגנהנא דבמילתא דמצוה הואי ועד השתא הוא דסגיא א"ל רחמנא לשבעך כי היכי דשבעינן ברך אמר להו מאי הואי הכי והכי הוה · א"ל בני אתה הטרחת את קונך להוציא תאנה פירותיה שלא בזמנן יאסף שלא בזמנו · ברתיה מאי היא הויא ליה ההיא ברתה בעלת יופי חזייה לההוא גברא דהוה קא (בדיק) [כריא] בהוצי וקא מהדד אבתרה למחזייה א"ל מאי האי א"ל רבי אם ללוקחה לא זכיתי לראותה לא אוכה אמר ליה בתי קא מצערתא לבריתא שובי לעפרך ואל יכשלו בך בני אדם (וכן הות לה) · הויא ליה ההוא חמרא כד הוה אגרי לה הוו מותבי אגרא עילווה ואתיא לבי מרה ואי טפי לה או בצרי לה לא אתיא יומא חד אנשו זוגא דסנדלי עלה ולא אזלה עד דשקלו היומנה והדר אזלה:

סב שם אליעזר איש ברתותא כד חזו ליה גבאי צדקה טשו מניה דכל דהוה נקיט הוה יהיב להו יומא חד סליק לשוקא למזבן לה נדוניא לברתיה חזיוה גבאי צדקה טשו מניה אול והבט בתריהו אמר להו [אשבעתיכו] במאי עסקיתו אמר ליה בנדוניא דיתום ויתומה אמר להו העבודה שהן קודמין לבתי שקל כל מה דהוה ליה יהביה ניהליהו

פש

הטולה דג מן הים בשבת כיון שיבש בו כמלע · אף על פי שהוא מפרכס לאחר כן ובעוד שהוא מפרכס הטליטו במים: חייב · משום נטילת נשמה שהוא אב מלאכה: אמר לו · רבי יוסי · ובין סנפיריו · דוחלי לא חי ובאמלן מחוסר לידה עפקינן כגון שלדו בתוך הכלי והגיעו במים לחות בדרך שעושין הדייגים: א"ל · רב אחי · ולא סבר לה מר דהאי · וכין סנפיריו · רבי יוסי בר אבין אמרה · לעומר מ"ש לא אמרת לה משמיה שכל האומר דבר בשם אומרו מביי' נאולה לעולם: סנפיריו · שפורח בהן: נגה · שהה ר' יוסי והיו סבורין שיבוא להם לחם: לא תנקטו לי · אל תחשדוני שלא הבאתי לכם מזונות עד עכשיו: [דסגיא · שעדתי ואחרתי]: דהוה (בדיק) [כריא] בהוצי · (היה מנקב בין הנפנים כדי להסתכל ביופיה) [סיחר גדר עלים כדי להסתכל ביופיה] הנקב: א"ל ר"י מאי האי · מה אתה מעיין לכאן]: קא מצערת לבריתא · מפני שאת יפה ויצר תוקף עליהם שיבי לעפרך: אנשו · שכחו: טשו · מתרבאים ממנו: ביתום ויתומה · לזונן זה לזו: העבודה · שבועה:

תוספות

השולה דג מן הים · שולה כמו מנביה כיון שיבש בו כמלע שעדיין הוא מפרכס ובשעה שמפרכס חזר והטליטו ליום חייב משום נטילת נשמה שהוא אב מלאכה דתנן (שבת דף עני) הטומטו והמפשיטו יבי

אמות מלאכות:

עיון יעקב

ג"כ קצת בדרך זה לך שטעית הדברים מפסנון: יאסף שלא בזמנו · כאן לא קאמר וכן הוא ליה לפי שלא צריך לנטות מיד וזיכה פני ר' קודש אמנו שיטות לא הוה מיכר

עגף

בקאמר · ואמר ליה קא מדהדא עלי ר"ל כאחר הרגים רבי מני בנפשו כי מעבשיו יוכל בעמוד בדרך אמונו לא יוקם עוד לנקמת בסחיתיה ואמר אתם יוקם עוד ויבינו עפשו בשבתקא הקנאה לא בקנה הפני ומרדה עניו לעמיו ולא יקנא כלל גם זו בשם הכם הוא. כי דרך המעופא הוא הוצר על כן אמר רבי יוחנן שעמעה יכול לנטוד במקנא לבתחוריתה ויהיו בנקר יקין ולא ויכם לענב יחולל ויכם ולזנם הכם מלעטר על זה לוך יבוא שהם הם ותלי אמרו מי מעטיו אבנים אבנים אמנם

יד יוסף

ב מהרש"ל ד"ה אמר ר"ל בחזיה דמיכר לא מיבלו מיבלו לא מיבלו לא מיבלו לא

דרב כו' ע"ש: שדויה מגודא כו' • דרב נחמן חתניה דריש גלותא הוה אמר על עלמו שדויה ליה כו' כלומר הורידוהו מגדולתו:) בעוקצין ע"ג כו' • לפי שהיה מס' לתחרומה שבמ"ש אמרינן דאפי' בתחרומה של כל הש"ס אין מתנין בה: מה יעשו גדולי הדור שאין דורן כדורו של לדקיהו שהוא היה לדיק והורו כמעיש היו: חזי דהוו קפדלי בריפתא כו' • בפרש"י שהיו זורקין זה לזה שהוא אסור משום בזיון אוכלין ולכך אמר כיון דכ"כ אוכלין הכי היה עדיון לחיות כפנא ואמר דא"ל רבנן כו' עשייה ליפוק לשוקא כו' והא דלא אמרו ליה כן לרב יהודה דאוכלא כפנא בעלמא משום דיותר מהפגל האדם בראייה מכשהשה כמ"ש לוו דומה שמעיה לאייה] : שלף ליה חד מסאנא ואתא מערא כו' • שניפה מכלו אחד מה' עיטייס דחשיב בפ' יש"כ והכא דבשוק הוה קאי רב יהודה לא היה נוכר בשום אחד מהעיטייס להתחול בשוק ולקבל עליו תענית כ"ל בשליפה סנדל וקאמר דעיד שהתחיל גם הוה בשליפה סנדל אחד היה עונה ואתא מערא ואמר אתגר ליה הקב"ה לו שליפה אחריתא תריבא לעלמא אפשר משום שהגריה כ"ל קרוי מעיקרא כי יהיב עיניה לחיות כפנא בעלמא והשתא הדר לבקש שבעא ביוקר מן אוכל דכבר היה עונה בשליפה סנדל אחד לחזור שבעא בכדי אוכל ומיהו יש לדקדק מאי הוה קבול תענייתיה בשליפה סנדל בשוק כיון שלא קבלו מלתתגול דדקאמר לעיל ול"ל דלעולם בעלמא קבל עליו בשליפה סנדל : הוא למלאכי כו' • גם שהוא רב יהודה מתפלל ואתי מערא מ"מ לפי עניה לחיות כפנא בעלמא והשתא הדר לבקש שבעא ביוקר מן אוכל דכבר היה עונה בשליפה סנדל אחד לחזור שבעא בכדי אוכל ומיהו יש לדקדק מאי הוה קבול תענייתיה בשליפה סנדל בשוק כיון שלא בעלמא קבל עליו בשליפה סנדל : הוא למלאכי כו' • גם שהוא רב יהודה מתפלל ואתי מערא מ"מ לפי עניה לחיות כפנא בעלמא ואתי מערא מ"מ לפי עניה לחיות עדיין לא היה שובע עד שהמלאכים שביאו קעתא לפי הוה שובע שבעא בכדי אוכל ומכל מכן שמעשה נסים וכמ"ל לא הזכיר יגיע מפלת מה דיותר מהפגל בראייה כפנא בעלמא משום דיותר מהפגל האדם בראייה מכשהשה כמ"ש לוו דומה שמעיה לאייה] : שלף ליה חד מסאנא ואתא מערא כו' • שניפה מכלו אחד מה' עיטייס דחשיב בפ' יש"כ והכא דבשוק הוה קאי רב יהודה לא היה נוכר בשום אחד מהעיטייס להתחול בשוק ולקבל עליו תענית כ"ל בשליפה סנדל וקאמר דעיד שהתחיל גם הוה בשליפה סנדל אחד הוה עונה ואתא מערא ואמר אתגר ליה הקב"ה לו שליפה אחריתא תריבא לעלמא אפשר משום שהגריה כ"ל קרוי מעיקרא כי יהיב עי

בכל יום ויום ב"ק יוצאת כו' • ר"ל היה דוחה בזמן שהיה ר"ח בן דוסא קיים לדב לא היה בדורו של ר"ח בן דוסא וענין זה מפורש מפרש"ן): להביא מרדה נכנסה מפני כו' • עיין פרש"י (מתנות נ"ב ד"ה אפשר. פרק בא"ר מדה טובה כו' דמעתה מעמלומדת בנסין הוא הטעם למה לא כלו מרדה בביתכיון שלא היה לה כלום לא תפוק ולא תקמור מפני שמלומדת בנסים ולכך היה לה לגנא שלא תעורר לשאול משכטוקים ולקמור דחזיא לגנא מלא נעשה כו' אפשר שלא היה לה לגנא בביה אלא דכל זה בנס היה שלא תרגיש הבריתה שאין כאן גנא ולשם לאבל במרדה נוטה משמע דבלאו הכם היה אלא שהיה לה בחדרים: חד כרעא דפתורא כו' • גרלה הרמח בזה כמ"ש בג' עמודי עולם על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים העולם שומר דבשביל אלו שלשה עמודים נברא העולם כדי שיהה בהן לעוסק"ב ואלו הן ג' כרעי דפתורא שיהיה לעניקים לעבוד בשכרן הטוב ואמר דבעי לחתני ליהן לו משכרו בעולם הזה ויהבו ליה חד כרעא דהויינו שכר התפלה שהיא העבודה שהיה מתפלל עכשיו והיה רגיל להתפלל כן על כל גרה שלא הבא המפורש בכמה דוכתין ואחזי לה בחלמא שהיה חסר בעולם הבא מה שהכרעא שהוא שכר התפלה והעבודה: בעי רחמי כו' • ושקלוהו שיהיה לו שכרו משלם בעה"ב ואמר הבדול נס כו' דמשקל לא שקלי כו' והוא כענין שאמרו פרק במה בהמה [ח] ותחר בו כו' ש"ס: חד בי שמשי • פרש"י היינו ש"ס ולא שמעתי טעם עכ"ל ומלשה דבי שמשי דהכא והפרק הנזכר לגבי רבי דכל בי שמשי אתא לביתיה היינו שעה דהכנסת שבת והיינו בעוד יום והשמש קיים לגרוך להוסיף מחול על הקדש ולכך מקרי לותה שעה בי שמשי וכמ"ש ש"ס[ג] שמש בשבת לדקה לעניים כמפורש לעיל ונראה דהכי ממי הא דקרינן ליום שני ערב שבת היינו ממי משום לותה שעה דהכנסת שבת דערב אל יום הוא נחשב לשבת משום שעות דהוספת חול על הקדש: היה דולק כל היום כו' • לא היה צריך לה לדלוק אלא בלילי שבת משום שעות בית אבל היה דולק כל היום לפרסם הגם לרבים ביום גם שבאו להדליק ממנו גר לצלות הבדלה: אי קא מפסדן כו' • הוא יודע האמת דלא קא מפסדן דאל"כ לא הוי מפקיר העניה לדוכים כיון שלא היו שלו

כתובות

כתבו התוספות הוו ליה הנך עיזי • אמרו הגאונים מציאה היו ולא נודע להבעלים והיה שומר אבדה והשעם שאמרו בן משוש דאמרינן לעיל דיו

עיון יעקב

משקל לא שקלי • אלא דרך שוכם כדמיתי ה' נקח ונ"ל: בי שמשי • פירש"י ש"ש ועיין

ענף יוסף

סז אמרה ליה דמיתנו עד לומת ניזל ונצטער כו' • ויש לבנין מה ענין זה לפחורא דנ' אלו ג' כרעי וגם מה זה כענין שאמר מיהו מיהו יהיו כו' • לא נקח כתיב אבל הענין בהיו אתעדן ת"ו • רק כל נעדן היה בשביל נדקה לעניים • כי חכמו שנ"ח אפס אלוה • כי המה יחמחבו כי אין לאל יודע • וסיו בעלי רחמים ומחולה ובריחם עני ואביון ואין לאל יודע לעושש • בהקם לרם מפלת בעבד המלוכה אלוה ומפלת טבע המלוכה ולכך תצבו לנקם מה' ליתן לבם עובר ולא לבם כי אם לגמול חסד לגמולים ועניים • אמנם בלמת בהקר מתבטחים כי כל זמן אתין לבם ומעוררים על זה • כרי לבם לב"ח נמור • ובלאו נמלו הבר עם עניים בהבלות הבמלה ובחסד אמנם אם יהיה לבם וכי יהולים בלאת ידי כל עני ליתן לבל אחד די מחסורו ולא לברכות בלאחד • ומעשו לאחד • כי נקקה מעשם היא ונעשה המתי דיקבלו • ועניים כני מוניים אבר מטוס מעם על פניהם ולאו ריק • וכדומה מבעשות ומחבשלה אבר מתם יד אדם בזה • ולא שכרו בהפסדו דומעים בנ"ח יוחר מקרם שהיה עדנון על מתהבה המעבה • ומזו שבראלו לא בל בזיקים ובעבודה • בי בנ"ח הנוים ג"כ על המתבבה בכל. אבל הוא מעשנו ע"כ בנ"ח

ובקנוהו ובעבודה • בי בנ"ח הנוים ג"כ על המתבבה בכל. אבל הוא מעשנו ע"כ בנ"ח ובכן עבודה נ"ח • בי בנ"ח הנוים ג"כ בלבד כי אם בנ"ח הנוים ג"כ בלבד כי אם בנ"ח הנוים ג"כ בלבד כי אם

[ח]מהרש"א ר"ה דלית ליה. כמ"ש (פסחים נד ע"ב): [כ] שם בא"ר בפ' אין דורשין (ע"ז ע"ח): [נ]שם"ה אמרו ליה. (כמו שמיטו פ"ק דנגע לשמעות ל"ל):

יד יוסף

א.ג"יטעמון[אאמתא פי' מלחמה ב סוכה נ ג' מגילה כב ב"ח]:

חדושי גאונים

ויכוח לך יאמר שלא ישמע אלא כדרך שלא שמעו לו כל הלייקוס וחסידיים ס מ.ם הגמרים אחר משולם בעניין שאמר שמעו בני לוי פיקוח תעלים אל תאלם כמה אל תעשה וגם אל תאמר כי תעשה לחומות כי התשובה הכשובה מתשוב לוער הרע

גאון יעקב

ומלגיה אחר תמיד מתחוקק לקיום המצות. אבל אין סיפוק ביני לקיימה. הקב"ש כיוב לחמוץ אלגף מעשה מתחשבים אלגלו עשה והנה אלגה אלייקוס כתב"ד ודביקתו אחר היו עניות אלעשרים על גדול אחר כסם. לא היה אלגר על חסרון טוב עה"ז. אלגלות גדים כר. כי כבר סוכלגלו בקב ולא היו תפלים במוחדים. אבל עיקר לעבדם היה על ביעול מלות לדקה וג"ח אבר הבוקים מים לקיים ומעבע מים עניים אלגר מלעשרים תמיד כי תמיד בפסם בתמוה תהיה לקיים אלה המלות ומתמת עניותם. בלאותם מני אלגוון. ואין לאל יש לומרשע לתמוה מהם. ע"ב בקבו מתנו יח' לגלות לכם לקיים

ומגברא דלית ליה קא בעינא ומחיין באסקוטלא אפותאי ואמר לי אלעזר ברי אגרי בך גירי:

סה שם רבי חמא בר חנינא גזר תעניתא (בעא רחמי) ולא אתא מטרא א"ל והא ר' יהושע בן לוי גזר תעניתא ואתא מטרא אמר להו הא אנא והא בר ליואי אמרו ליה ניתי ונבוון דעתין איפשר דתברי צבורא לבייהו ובעו רחמי ואתי מטרא בעון רחמי ולא אתי מטרא א"ל רצונכם שיבא מטר בשבילנו א"ל הן אמר רקיע[רקיע]כסי פניך לא כסי אמר כמה (חציפן) [עזין] פני רקיע כסיא בעיבא ואתא מטרא • לוי גזר תעניתא בעי רחמי ולא אתא מטרא• אמר לפניו רבש"ע עלית וישבת במרום ואין אתה מרחם על בניך אתא מטרא ואיטלע[1] • אמר רבי אלעזר [2]לעולם אל יטיח[3]אדם דברים כלפי מעלה שהרי אדם גדול הטיח דברים כלפי מעלה ואיטלע ומנו לוי והא גרמא ליה והא לוי אחרי קודה קמיה דרבי ואיטלע הא והא גרמא ליה

[שם ע"ב] אין גזעו מחליף אף צדיק [ח"ו] אין גזעו מחליף ואילו נאמר ארז ולא נאמר תמר היתי אומר מה ארז אין אין עושה פירות אף צדיק [ח"ו] אין עושה פירות לכך נאמר תמר וארז:

ע שם **תנו רבנן מעשה ברבי אליעזר ש גזר** י"ג תעניות על הצבור ולא ירדו גשמים באחרונה התחילו הצבור לצאת אמר להם תקנתם קברים לעצמכם געו[כל העם] בבכיה וירדו גשמים: שוב מעשה ברבי אליעזר שירד לפני התיבה ואמר כ"ד ברכות ולא נענה ירד ר"ע אחריו ואמר (אבינו מלכנו אבינו אתה) אבינו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה (אבינו מלכנו הטאנו לפניך) [אבינו מלכנו למענך] רחם עלינו (אבינו מלכנו עשה עמנו למען שמך) ומיד נענה כסבורין העם שזה גדול מזה יצאתה ב"ק ואמרה לא

ליה • ר' חייא בר לוליאני (אמר אנא) שמעינהו להנך עניני דקא אמרן ניזיל ונשדי מטרא בעמון ומואב א"ל כשהחזיר הקב"ה את התורה על כל אומה ולשון ולא קבלוה עד שבאו ישראל וקבלוה ואתן שבקיתו ישראל ותשדו מטרא בעמון ומואב שדו אדוכתייהו שדיין אדוכתייהו:

סט שם **אדרש רבי חייא בר לוליאני מ"ד** ארז למה נאמר תמר אילו נאמר תמר ולא נאמר ארז אין אומר מה תמר ארז אין עושה פירות אף צדיק [ח"ו] אין עושה פירות לכך נאמר תמר וארז:

עא שם **תנו רבנן מעשה ברבי אליעזר ש גזר** י"ג תעניות על הצבור ולא ירדו גשמים באחרונה התחילו הצבור לצאת אמר להם תקנתם קברים לעצמכם געו[כל העם] בבכיה וירדו גשמים: שוב מעשה ברבי אליעזר שירד לפני התיבה ואמר כ"ד ברכות ולא נענה ירד ר"ע אחריו ואמר (אבינו מלכנו אבינו אתה) אבינו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה (אבינו מלכנו למענך) רחם עלינו (אבינו מלכנו עשה עמנו למען שמך) ומיד נענה כסבורין העם שזה גדול מזה יצאתה ב"ק ואמרה לא

ליה • ר' חייא בר לוליאני (אמר אנא) שמעינהו להנך עניני דקא אמרן ניזיל ונשדי מטרא בעמון ומואב א"ל כשהחזיר הקב"ה את התורה על כל אומה ולשון ולא קבלוה עד שבאו ישראל וקבלוה ואתן שבקיתו ישראל ותשדו מטרא בעמון ומואב שדו אדוכתייהו שדיין אדוכתייהו:

סט שם **אדרש רבי חייא בר לוליאני מ"ד** ארז למה נאמר תמר אילו נאמר תמר ולא נאמר ארז אין אומר מה תמר ארז אין עושה פירות אף צדיק [ח"ו] אין עושה פירות לכך נאמר תמר וארז:

ע שם **תנו רבנן מעשה ברבי אליעזר ש גזר** י"ג תעניות על הצבור ולא ירדו גשמים באחרונה התחילו הצבור לצאת אמר להם תקנתם קברים לעצמכם געו בבכיה וירדו גשמים: שוב מעשה ברבי אליעזר שירד לפני התיבה ואמר כ"ד ברכות ולא נענה ירד ר"ע אחריו ואמר (אבינו מלכנו אבינו אתה) אבינו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה (אבינו מלכנו למענך) רחם עלינו (אבינו מלכנו עשה עמנו למען שמך) ומיד נענה כסבורין העם שזה גדול מזה יצאתה ב"ק ואמרה לא

עב שם **אדרש רבי חייא בר לוליאני מ"ד** כארז בלבנון ישגה אם נאמר תמר למה נאמר ארז ואם נאמר ארז למה נאמר תמר אילו נאמר תמר ולא נאמר ארז היתי אומר מה תמר ארז אין עושה פירות אף צדיק [ח"ו] אין עושה פירות לכך נאמר תמר וארז:

ע שם **תנו רבנן מעשה ברבי אליעזר ש גזר** י"ג תעניות על הצבור ולא ירדו גשמים באחרונה התחילו הצבור לצאת אמר להם תקנתם קברים לעצמכם געו בבכיה וירדו גשמים: שוב מעשה ברבי אליעזר שירד לפני התיבה ואמר כ"ד ברכות ולא נענה ירד ר"ע אחריו ואמר (אבינו מלכנו אבינו אתה) אבינו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה (אבינו מלכנו למענך) רחם עלינו (אבינו מלכנו עשה עמנו למען שמך) ומיד נענה כסבורין העם שזה גדול מזה יצאתה ב"ק ואמרה לא

הרשב"א

במחשבה והמחשבה הוא רמז לדבר הנעלם לא ידענו רק בעל המחשבה, ואמנם המושג מזה שהדברים הרוחני בעולם הרוחיה והחפסר אינן עיקרים שאין להם קיום ויעבדו ויתחלפו התחלפות הזמן ומה שאין לו קיום אין לו ענין וחבור עם דבר הקיים המתמיד וא"כ החסידים בעלי הקיום אין להם תאוה בדברים הנשמיים אם ישיג מהם הנאות או ההיפך שלא יתאוה דבר למה שהוא הפכו וא"כ אין הדבר קיים מתאוה לדברים הנפסדים שזהן הפכו והוא אומרו הדמיינא בפי א"ל החיית א"ל אי הכי לא בעינא רומז למה שאמרנו ולומר הטובות המושגות בעולם יבואו אל תכליה ויכלו כ כלות הזמן ויעברו כמו שיעבר הזמן הקודם בטובותיו א"כ אינו רוצה בהם שאין בהם התאוה אמתיית למי שמתחבר אל הקיום רק לדברים הקיימים לא לז פסדים ואמר בהאי אגרא דאמרת לא בעינא רוצה בו אחר שנפרדה נפשו מן התאוות הנשמיות עד שלא רצה בו ובדבקה בשבליות הוסיף במעלתו וישיג לה ענוג נפשיי ושכר הדבה יותר ממה שהיה בזה תוספת זכות כמו אשר בתאות השכליות, ומה שייער ר"ג נדרות אפרסמון רמז לעלוי הזכות ולפי שהאפרסמון הנכבד שבדברים הנשמיים רמז לעלוי התענוג הוא הנפשיי מצורף עוד לזה הענוג האפרסמון בריחו וריח הדק שבתענוגים עד שידמו אותו ר"ז"ל לנפש ואמרו שהוא דבר שהנפש נהנית ממנו וע"כ יחסו תענוג הנשמה

הרי"ף

ריקון ושוד מה שאמר לזו מיחה לבו שיבד מטר בשבילו מה זו שאלה שבאל לבם כי בודאי שביחה לבו כיון שבאלו כתר ריב"ל דלעמו רחמי תרוייהו. ובתרה אבר חמא גזר תענית ולא אתה מטרא לכך יאמר כח לבבו ולבבו לביקש כסי פניך וכמה עניים פני ריקים עד שבתחבר עמו זכות ריב"ל ובפתלה אלא אעמו בתפלתם אמר לזו מיחה לזו שיבא מטר בשבילנו כלומר המטרגים פיסם אל אמור שאמרו שבם אינם רלוים לעמוד בפני מי אם מחון זכות בשבילנו מי אם הבפילו עצמם לומר אין בנו מעשים ויבא לא בגשם בזכות מי הבריקים אלגו אז עלר בח רב אמרת לא בעינא רוצה בו אחר פי ריקיו דלא כפוף מלכות אלמלא לומר אמ"ש שאין אמתו רלוים לעמוד אלא עצמנו מזני אלגלו אלגלו אלגלו

[פ]מהרש"א ר"ה האי רי"א בס"ק דיומא (כ' ע"ב כ"ל ע"ח): [כ] שם בא"ר דבפ' הנזהל נ"קוף ע"ח):

יד יוסף
א נעיל כד כ' כ"מ פס כ':

חדושי גאונים
אמר תלמיד"א תלמלו ויוקר לא לא היה יכול לא. ולזה יישבו שלמה כי יפקוד סילר הרע הטוב לו שלוב לעומר לא תתן לו עשם ועשנה למה תיכ ר"ו לא"ם כי שיעותה הוה פירוש נרמלן שפטוהו כשהאמר לו דברי עשם הנה מיד יפקוד אל בשהאמר שאל תלהם לו עשם לא יוכל לעמוד ומלא וכל מיעם יכולים לקיים שלמה ומלא לא. ומעט לא. ומעטי ומלא וכל מעט יכולים לקיים שלמה. יקלם לכולם

אהבת איתן
שמואל הקטן נזר תעניתא וירדו לכן גשמים קודם הכן בתחתה כסבורים בעם לומר שכמו של צור הוא אמר לשבחמשנו לכם משל למה"ד לעבד שמקבל פרס מרבו אמר לבם תנו לו ולא אשמע קולו. ולכאורה יש לפקוות רש"ל מרבי בתב לקרא ולכם מרם יקרא ואני תענה דמעניתא טיל שיעשה ועשה לקבלם קודם שיתפלו. תמהב

גאון יעקב
בפשוט לכאה אינה אמתת לקיים אלה אמתת מתיקון ולתן לכל אחד די מחסורו בפשוטו ומזמנו וכפי שיעלם וכפי שבאתם לו. ולבעמים רב לא. ומעט לא. ומעטי ומלא וכל מעט יכולים לקיים כשיעה ר"ל בשלמות יותר בפשוט כמו בשמחכם. כי לם מתלה לקיים שמעם.

[פ]מהרש"א ר"ה ריומא (כ' ע"ב כ"ל ע"ח): [כ] שם בא"ר דבפ' הנזהל נ"קוף ע"ח):

יד יוסף
א נעיל כד כ' כ"מ פס כ':

אהבת איתן
שמואל הקטן נזר תעניתא וירדו לכן גשמים קודם הכן בתחתה כסבורים בעם לומר שכמו של צור הוא אמר לשבחמשנו לכם משל למה"ד לעבד שמקבל פרס מרבו אמר לבם תנו לו ולא אשמע קולו. ולכאורה יש לפקוות רש"ל מרבי בתב לקרא ולכם מרם יקרא ואני תענה דמעניתא טיל שיעשה ועשה לקבלם קודם שיתפלו. תמהב

גאון יעקב
בפשוט לכאה אינה אמתת לקיים אלה אמתת מתיקון ולתן לכל אחד די מחסורו בפשוטו ומזמנו וכפי שיעלם וכפי שבאתם לו. ולבעמים רב לא. ומעט לא. ומעטי ומלא וכל מעט יכולים לקיים כשיעה ר"ל בשלמות יותר בפשוט כמו בשמחכם. כי לם מתלה לקיים שמעם.

[פ]מהרש"א ר"ה ריומא (כ' ע"ב כ"ל ע"ח): [כ] שם בא"ר דבפ' הנזהל נ"קוף ע"ח):

יד יוסף
א נעיל כד כ' כ"מ פס כ':

אהבת איתן
שמואל הקטן נזר תעניתא וירדו לכן גשמים קודם הכן בתחתה כסבורים בעם לומר שכמו של צור הוא אמר לשבחמשנו לכם משל למה"ד לעבד שמקבל פרס מרבו אמר לבם תנו לו ולא אשמע קולו. ולכאורה יש לפקוות רש"ל מרבי בתב לקרא ולכם מרם יקרא ואני תענה דמעניתא טיל שיעשה ועשה לקבלם קודם שיתפלו. תמהב

גאון יעקב
בפשוט לכאה אינה אמתת לקיים אלה אמתת מתיקון ולתן לכל אחד די מחסורו בפשוטו ומזמנו וכפי שיעלם וכפי שבאתם לו. ולבעמים רב לא. ומעט לא. ומעטי ומלא וכל מעט יכולים לקיים כשיעה ר"ל בשלמות יותר בפשוט כמו בשמחכם. כי לם מתלה לקיים שמעם.

רמיעו כרחם אב כי' ואם כעבדים ט']: כשמנסכין מים בחג תהוס כו' קול שני רעים כו'. הם ג' נסכים שהיו בחג ניסוך היין שבבל סנה וניסוך המים שמתוסף בחג כדי שיתברכו להם גשמי שנה כדאמרינן פ"ק דר"ה והייתו ב' רעים בחג ואמר במקרם שהיו אומרים עליהם שירה בקול ומייתי ליה שנאמר תהוס אל תהוס קורא לקול לעוריך דהייתו תהוס עילאה ותהוס תתאה כל אחד קורא לחבריו שישמע קול לעוריך דהייתו לקול שיר שהיה במקרם על יין והמים שנסכו בחג בשני ספלים שהם לעוריך של הימין: האי רידיא דמיא לעיגלא כי־בפ"ק דיומא [ז] חשיב ליה בג' דקולן הולך משוף עולם ועד סיפו ושם מפורש. ודמיא לעיגלא כי' גרלה לפרס על מזל שור שהוא בחודש תייר שבו סוף הגשמים כדאמרינן בפ"ק מלקות בניסן וכיון שילא ניסן וירדו גשמים לוטו סימן ברכה ואמר פריטא שפוותיה כו' כמו שפי' הערוך אהריא דפ' הגזול [ב] דרב כהנא פריטא שיתה הוה פירוש גרמן שפוותיו כשהאמר לו דברי עשם הנה מיד יפקוד אל ה"ק שלוטו מזל שור גרמה במחלק בשעבר הוורם בשעתו ע"ד שאמרנו מזל עשם משחקת לו וקמר דקאים בין תהומא עילאה וכין תהומא תתאה דהייתו מזל שור הוא עומד בשמים המבדיל בין מים עליונים שהוא תהוס עילאה בין מים תחתונים שהוא תהוס תתאה כמו שאמר ויעש אלהים את הרקיע ויבדל בין המים ונו' והוא מזל שור אשר ממולא ביניהם ואמר למים עליונים חשוב מימיך למעלה לאדן וכן ביניהם קודם אייר מלו אומר למים התחתונים אבא מימיך למעלה על הארץ ומייתי מקרא שנאמר הנלנים ברלו בארץ ונו' דלעיל מינה כתיב הנשם חלף הלך לו אחר שכלו ימי הנשמים כבר ביניהם יכלו נשם ביומות שהמה דמזל עלה ביניהם ע"י הנלנים שברלו בארץ דהייתו נסכי החג שנתנו כבר בשני ספלים שבארץ ואמר שעת הזמיר הגיע לו דהייתו שיר וזמר של מקדש ואמר ועל ידי זה זוכין להיות קול התור שהוא מזל שור נשמע בארלנו וכמ"ש פ"ק דיומא שקולו הולך משוף עולם ועד סופו כמפורש שם: [וירדו לכם גשמים קודם הגן החמה כו'. משמע דלולא בתעניתא יחדיים

מפני שזה גרול מזה אלא שזה מעביר על מדותיו[א]) וזה אינו מעביר על מדותיו:

עא שם א"ר (אלעזר) [אליעזר] כשמנסכין את המים בחג תהום אומר לחבירו אבא מימיך קול שני רעים אני שומע שנאמר (תהלים מב) תהום אל תהום קורא לקול צנוריך ונו' • אמר רבה לדידי חזי לי האי רידיא דמיא לעיגלא תילתא ופרימא שפוותיה וקימא בין תהומא תתאה לתהומא עילאה • לתהומא עילאה א"ל חשור מימיך לתהומא תתאה א"ל אבא מימיך שנאמר (שה"ש ב) הנצנים נראו בארצנו עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו: **עב** שם שמואל הקטן גזר תעניתא וירדו להם גשמים קודם הגן החמה

כסבורים העם לומר שבחו של צבור הוא אמר להם אמשול לכם משל למה הדבר דומה לעבד שמבקש פרס מרבו אמר להם תנו לו ואל אשמע קולו • שוב שמואל הקטן גזר תעניתא וירדו להם גשמים לאחר שקיעת החמה כסבורים העם לומר שבחו של צבור הוא אמר להו שמואל לא שבחו של צבור הוא אלא אמשול לכם משל למה"ד לעבד שמבקש פרס מרבו ואמר להם המתינו לו עד שיתמקמק[ב]) ויצטער ואח"כ תנו לו לשמואל הקטן שבחו של צבור היכי דמי

אמר "משיב הרוח ונשב זיקא אמר מוריד הגשם ואתא מטרא:

שם[דף יט ע"א]משנה מעשה שגזרו הענית בלוד וירד להם גשמים קודם חצות אמר להם רבי טרפון צאו ואכלו ושתו ועשו אותו יו"ט יצאו ואכלו ושתו ואותו היום עשאוהו יום טוב ובאו בין הערבים ואמרו הלל הגדול (איזהו הלל הגדול (תהלים קלו) הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו • הודו לאדוני האדונים כי לעולם חסדו):גמ' [דף כה ע"ב]ולימרו הלל מעיקרא אביי ורבא דאמרי תרוייהו לפי שאין אומרים הלל הגדול [דף כו ע"א] אלא בנפש שבעה וכרס מלאה אני והא

אבע·לשון מחל טבע:קול שני רעים·[ניסוך המים וניסוך היין]שני שיתין שתחה המזבח הסייטו בשני ספלים אחד של מים וא' של יין ומנוקבים כשני חוטמין א' עבה וא' דקה כדי שיהו כלים בבת אחת: תהום אל תהוס קורא· מים עליונים ומים תחתונים: צנוריך· אוהן ב' ספלים: האי רידיא· מלאך הממונה על הגשמים כך שמו (ולים דלמרי מחל שור): דמי לעגל· ול"ש תילתא: בין ההומא עילאה לתתאה· בין הרקיע לאוקיינוס ביכא דעקר הרעא וקיקמא: תהומא עילאה· מים עליונים: אבע מימיך· תשא לתעלת מימיך: השקך לעילאה אמר ליה תשוב מימיך· הסקך מימיך לאדן: הנצנים ונו' כלומר כשמנסכין מים בחג שהניסוכין מלאו בארץ שהוא בלוש הוא מעבה לאחר שהיה כבר זה שלוש יולא הוא מעבה לשנה עת הזמיר הגיע זמירות הוא [אז]קול התור מלאך דומה לשור תרגום שור תור שבעבור שמנסכין מים בחג הוא אומר כן • ל"א כמשמעו הרגלים מלאו והזמיר הגיע בשעה שקול התור נשמע: [שבחו של צבור הוא· שעדיין לא קראו ועשו]: ה"ג ולימרו· הלל הגדול מעיקרא· אלא בנפש שבעה· מתוך שבחה בו ויתן לחם לכל בשר (תהלים קלו) נאה

מלאך דומה לשור לאחר שקיעת החמה כסבורים העם לומר שבחו של צבור הוא אמר להו שמואל לא שבחו של צבור הוא אלא אמשול לכם משל למה"ד לעבד שמבקש פרס מרבו ואמר להם המתינו לו עד שיתמקמק[ב]) ויצטער ואח"כ תנו לו לשמואל הקטן שבחו של צבור היכי דמי

אמר "משיב הרוח ונשב זיקא אמר מוריד הגשם ואתא מטרא:

שם[דף יט ע"א]משנה מעשה שגזרו הענית בלוד וירד להם גשמים קודם חצות אמר להם רבי טרפון צאו ואכלו ושתו ועשו אותו יו"ט יצאו ואכלו ושתו ואותו היום עשאוהו יום טוב ובאו בין הערבים ואמרו הלל הגדול (איזהו הלל הגדול (תהלים קלו) הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו • הודו לאדוני האדונים כי לעולם חסדו):גמ' [דף כה ע"ב]ולימרו הלל מעיקרא אביי ורבא דאמרי תרוייהו לפי שאין אומרים הלל הגדול [דף כו ע"א] אלא בנפש שבעה וכרס מלאה אני והא

הכתוב

כסבורים העם לומר שבחו של צבור הוא כו'. ורש"י ז"ל לא כתב דבר בפי' זה ולמדנו מכאן הועלת גדול והוא שהחסידים כשמואל הקטן לא היו מחזיקין טובה לעצמן והיו יראי חטא ותולין בעצמן כל דופי שאפשר להשוב כמו בענין זה שאף על פי שיראה מלשון המשנה

עיון יעקב

ומעט: שזה מעביר על מדותיו. שסיה עניו לכך קנטו שלבתה כותיה אפי' נגד ר"א רבו דדאמרינן דלכך קנטו שלבה כסלא לפי שומתו ומעוכין סיו ותי ק"ב שנה בחשב והלא דומעין ס' יוחסין: לא שבח של צור סוף· ועי"ב יחזרו בתשובה שלמה תמון בעתם יבאו לידי שבחם:

סיחף

פירוש ויש כאלו מדה לעיקותא נגשנו מתלוף ואיה כמו מדה לגרישותא כמו שאין נגשו מתלוף והיא לגרישותא כאלו שאיש שובה פירוש ומדניף סוה דומה לאחר בענין הסיחה

עין יוסף

עב שמואל הקטן גזר תעניתא כו' אמר אמשול לכם משל כו'. ואע"פ דאמת טבל לומר ליפה דעבודה קמייתא ר"ל בריתם ס' עליהם שלא יתמקמק בשרם ובשובה בשעה ר"ל שמתאוה לקבלן לגדיקים. מ"מ אם אינה דומה שבתו של צבור כיה הבריתם ע"ל בשלמותו יותר בפשוט כמו בשמחכם. לכן אמר בכיוהר שאינו אלא נגלי אל צור. והבלם בתכלית הבלימות לפי הבריתם לא יתן לו ס' בקבתו אלא"ב אמר משיב הרוח ומביר זיקא כו'. הן יתן לקול כשמעתו עדיף. כשמעתו דייקא ר"ל בעת הסלפה ממם (ערכי אל סדר שנות):

להאמר על הסבב: דאבי גובר· שם אדם או מקום: דשביחא בהו שבחות· ופשטי ולא יאמרו הלל הגדול מקום הכי אומרין הללו קודם שיאכלו ויפתו:

[אלו הן מעמדות· המתענין מתפללין בעריסה שיתקבל ברלון קרבן לחיסה כדלקמן: לפי שמא] לו את בני ישראל ונו'· שהתמיד בא מן הכבשים של כל ישראל ול"א שהיו כל ישראל עומדין על גבי קרבנם ומיו מעמדות להיות במקומן: נביאים הראשונים. שמואל ודוד בגמרא מפרש: על כל מאמר· כ"ד משמרות של כהנים היו ומשואל ודוד תקנום ועל כל מאמר היה מעמד בירושלים שקבועים ושומדין בעיר ושומדין על קרבן לחיסה ולבד אלו הדרים בירושלים היו מעמדות בכל עיר שישראל מתלקו לכ"ד מעמדות כנגד כ"ד משמרות כדתניא בברייתא של מ"ט מדות והיו הכהן היה מעמד בירושלים כהנים לוים וישראלים: כהנים ולוים· של מקדש היו עולים בירושלים כהנים לעבודה ולוים לשיר ומקל המעמדות היו קבועים בירושלים לעמוד על קרבן לחיסה: והשאר היו מתכנסין לעריסה· ומתפללין על קרבן לחיסה שיתקבל ברלון ומתענין ומוליאין ס"ת ביום תעניתם: קורין במעשה בראשית· בגמ' מפרש טעמא: ביום הא'· של שבוע קורין בראשית וכו' פרשה לתשובה ופרשת יהי רקיע לפי שאין בפרשה בראשית לבדה ע' פסוקים כדי קריאת כהן לוי ישראל וכן כולן בשבת ותולה המרן עד ויכלו לפי שבפרשת תולה המרן אין בה אלא מ' פסוקים לפיכך אומר ויכלו· פרשה גדולה· שבפרשת הלוה קורין אותה בשנים כגון פרשה ראשונה של בראשית יש בה ה' פסוקים יש קורין אותה בשנים כדאמרינן בגמרא יהי רקיע בתחה ביום הב' יהי רקיע בתחה ביום הג' יקוו בתחה שאין בה ה' פסוקים ויהי מאורות בשנים שיש בה ו' פסוקים: וקורין אותה עד פס· כל אחד בפני עצמו ובני בגמרא מאי קאמר מעיקרא קתני פרשה קטנה וכו' דמשמע דבס"ת קורין הכהן עולה לכ"ד [פרים] מעמדות בנבאים

[ארבע מאלעזר· מבניו של אלעזר שעשה מהן ד' מעמדות ונמרא גמר לה: המה יסד דוד ושמואל הרואה באמונתם ה"ק מיסודו של דוד ושמואל הרמתי העמידם על עשרים וארבע שם ת"ר יארבעה משמרות עלו מן הגולה ואלו הן ידעיה[חרים]פשחור ואימר עמדו

נביאים

דבס"ת קורין והכהן תני על פס]: [ארבע מאלעזר· מבניו של אלעזר שעשה מהן ד' מעמדות ונמרא גמר לה: המה יסד דוד ושמואל הרואה באמונתם· ומיובאת דרב חמא דאמר שמואל העמידם על כ"ד דוסא שמעון מינה דמרוייהו בסדר הדדי תקנוהו: מיסודו של שמואל הרמתי· שהעמידן על ע"ז בא דוד והעמידן על כ"ד לית פסיקא שכתוב בהן מיסודו של שמואל דוד העמידם על כ"ד לומר שעיקר הועלו בדבר ושמואל העמידם על ע"ז דוד על כ"ד: עלו מן הגולה· בבית שני והשתר לא עלו שהרבה מישראל נתמיהו ולא רצו לעלות: פשחור ואימר· ומיובאת לי

תוספות

שאני· בני מחוזא דסיכתי בהו שכרות· ולהכי היו לומרים הלל הגדול קודם שיאכלו ושתו ובפסוקי דזמרה מהגיון לומר אחרית ודוקא בפסוקי דזמרה קודם התפלה אבל בשעת התפלה אין לומרין אותו אלא בנפש שבעה וכרס מלאה:

הרי"ף

והפיכות שעשה פירות· וז"ל דיק כתמר יפרח לענין הפרת שהוא תענית הפיכות כדכתיב ויגל ארח ויבן לן דומה לארז בענין ההלפה שנשנו מתלוף וז"ש כתמר בלבנון יפצה שהוא לשון רבים שנשנו מתלוף ומרבה לכלות כל היולה ממנו ומ"מ לא המשלו לגדיק לגן אלשעבה פרי מן הרמונים ומן הארזים לפי שהם יש בגדיקים לגן נשנו מתלוף ותיהו שהשה פירות ותיהו כי בשעת מיתה אלדיק לון נשנו מתלוף מיד לגולגא לדיק אחר בשותו לך כדכתב פירות כי עד עלא שקעה שמשו של דיק זה זרח שמשו של דיק אחר אבל בתותו אלה פרק ואותו שעה עדיין אותו דיק זרח אלה לא יקום אורמו כמו אור אלדיק שמת ובכתיבה אותה שעה הוא דומה לתמר שאין נשנו מתלוף ובהמלעות הזמן דומה לארז שנשנו מתלוף וגם בכתיבת הפירות שהמשלו לתמר מ"מ נמשל ג"כ לארז שאין שהשה פירות שכן אלדיק אינו שהשה פירות בשנה"ז שהפירות הם לשנה"כ ונמלא אלדיק דומה לתמר כשתי מתיתיו אם שיש לו פירות דהיינו לשנה"כ וגם בשמת אין נשנו מתלוף פיר לפי שעה דומה לארז

כבתיבתו

האחרונה שבפרק זה שהוא שבת צבור אם ירדו גשמים ביום התענית בתחלתו או בסופו הלא הוא בכפחר תמיר חשש ואמר שאם היו מרוצין לפני הקדוש ב"ה לא היו צריכין לתענית אלא תיכף ומיד כשיתפללו מוריד הגשם יבא המטר:

הרי"ף

פירות ל"ב סיה לו להמשלו כאילן אם אין שוקה פרי ונשנו מתלוף כגון תגנה לו ריחון לו יולה פרחה דתרתי ליתנהו כיה ולמה לו להמשלו לתמר ולארז. ומלאה דסוקמה לו כתוב דמקנו כתמר יפרח ולארז יצנה ויגיל בשיסה נדיק כתמר ולארז יפרח לו בשיסה יתמר יצנה לו יתמר כתמר ולארז יפרח ויצנה ולהכין זה סוקמה לו עוד למה בהשלו לתמר ולארז והא' מספיק ונ"ל לילו נתמר תמר וכו' שם כתמר הדא לעיותה שהוא שעשה מתלוף והיא לגרישותה כארז שאיש שובה פירות ומדניף סוה דומה לחצר בענין הפיחה

עין יוסף

ע **בא** שיה מעביר על מדותיו. ר"ע סיה כן נריש ומדותיו סיו נתקשים מהר גדות מדותיו. וסוה סיה מה יוד עליהם ושוקה טוב. אבל ר"א מדותיו סגולדים עמו סיו בעשה טוב. ולא סיה צריך להעביר עליהם ונסברה כמו ר"ע. לכן זכה ר"ע לגיות בתפלתו הקב"ה מעביר להם לישראל על מדותיו ולרחם עליהם. (מלתי):

רב פפא איקלע[ד]) לבי כנישתא דאבי גובר [וגזר תענית] וירדו להם גשמים קודם חצות ואמר להם אמרו הלל הגדול והדר אכלו ושתו שאני בני מחוזא דשביחא בהו שכרות:

בשלשה פרקים פרק רביעי

עג שם משנה אלו הן מעמדות לפי שנאמר (במדבר כח) צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי "האיך קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו התקינו נביאים הראשונים כ"ד משמרות על כל משמר ומשמר היה מעמד בירושלים של כהנים ולוים וישראלים הגיע זמן המשמר לעלות כהנים ולוים עולין לירושלים וישראל שבאותו משמר מתכנסים לעריהם וקורין במעשה בראשית ביום הא' (בראשית א) בראשית ויהי רקיע· בב' יהי רקיע ויקוו המים·בג' יקוו המים ויהי מאורות· בד' יהי מאורות וישרצו המים· בה' ישרצו המים ותוצא הארץ· בו' תוצא הארץ ויכלו השמים והארץ וכל צבאם פרשה גדולה קורין אותה בשנים והקטנה ביחוד בשחרית במוסף ובמנחה נכנסין וקורין אותה על פה כקורין קריאת שמע ע"ש במנחה לא היו נכנסין מפני כבוד השבת: [דף כז ע"א] גמ' [*אמר רב יהמא בר גוריא אמר רב משה תיקן להם לי שראל שמונה משמרות ארבע מאלעזר וארבע מאותמר בא שמואל והעמידן על שש עשרה בא דוד והעמידן על עשרים וארבע שנאמר (ד"ה א כו) בשנת הארבעים למלכות דוד נדרשו וימצא בהם גבורי חיל ביעזר גלעד מיתיבי משה תיקן להם לישראל שמונה משמרות ארבע מאלעזר וארבע מאתמר בא דוד ושמואל והעמידן על עשרים וארבע שנא' (שם ט) המה יסד דוד ושמואל הרואה באמונתם ה"ק מיסודו של דוד ושמואל הרמתי העמידם על עשרים וארבע: שם ת"ר יארבעה משמרות עלו מן הגולה ואלו הן ידעיה[חרים]פשחור ואימר עמדו

נביאים

דבס"ת קורין והכהן תני על פס]: [ארבע מאלעזר· מבניו של אלעזר שעשה מהן ד' מעמדות ונמרא גמר לה: המה יסד דוד ושמואל הרואה באמונתם· ומיובאת דרב חמא דאמר שמואל העמידם על כ"ד דוסא שמעון מינה דמרוייהו בסדר הדדי תקנוהו: מיסודו של שמואל הרמתי· שהעמידן על ע"ז בא דוד והעמידן על כ"ד לית פסיקא שכתוב בהן מיסודו של שמואל דוד העמידם על כ"ד לומר שעיקר הועלו בדבר ושמואל העמידם על ע"ז דוד על כ"ד: עלו מן הגולה· בבית שני והשתר לא עלו שהרבה מישראל נתמיהו ולא רצו לעלות: פשחור ואימר· ומיובאת לי

תוספות

שאני· בני מחוזא דסיכתי בהו שכרות· ולהכי היו לומרים הלל הגדול קודם שיאכלו ושתו ובפסוקי דזמרה מהגיון לומר אחרית ודוקא בפסוקי דזמרה קודם התפלה אבל בשעת התפלה אין לומרין אותו אלא בנפש שבעה וכרס מלאה:

הרי"ף

והפיכות שעשה פירות· וז"ל דיק כתמר יפרח לענין הפרת שהוא תענית הפיכות כדכתיב ויגל ארח ויבן לן דומה לארז בענין ההלפה שנשנו מתלוף וז"ש כתמר בלבנון יפצה שהוא לשון רבים שנשנו מתלוף ומרבה לכלות כל היולה ממנו ומ"מ לא המשלו לגדיק לגן אלשעבה פרי מן הרמונים ומן הארזים לפי שהם יש בגדיקים לגן נשנו מתלוף ותיהו שהשה פירות ותיהו כי בשעת מיתה אלדיק לון נשנו מתלוף מיד לגולגא לדיק אחר בשותו לך כדכתב פירות כי עד עלא שקעה שמשו של דיק זה זרח שמשו של דיק אחר אבל בתותו אלה פרק ואותו שעה עדיין אותו דיק זרח אלה לא יקום אורמו כמו אור אלדיק שמת ובכתיבה אותה שעה הוא דומה לתמר שאין נשנו מתלוף ובהמלעות הזמן דומה לארז שנשנו מתלוף וגם בכתיבת הפירות שהמשלו לתמר מ"מ נמשל ג"כ לארז שאין שהשה פירות שכן אלדיק אינו שהשה פירות בשנה"ז שהפירות הם לשנה"כ ונמלא אלדיק דומה לתמר כשתי מתיתיו אם שיש לו פירות דהיינו לשנה"כ וגם בשמת אין נשנו מתלוף פיר לפי שעה דומה לארז

כבתיבתו

[ד] מהרש"א ר"ה ד' משמרות. פ' עשרה יוחסין (ע"ב ע"ג): [כ] שם בא"ר ד"ה ובפס"ה דסוכה (ט ע"ב):

יד יוסף
א טוסס ח ס"ל: ב ס"ל חסרא: ג ערכין יב ע"ב:

חדושי גאונים
אחר שבך בחר לו ואחרי שבחרה בלו לא יכולים לשאול למה כחיתך כן וזה מוכן. וכזה כתוקן זכר כי אמתוכה הבטנה לו בזה שלא יעשו אלו בלי כמו שעשו אלו בלי כמו שעשו אלו בלי לא תוכות עמוקות עשה כמו לא יעשו אלו בלי כי בטול יסול לפניו וכמו שבאתיו. וזכר אמנם לא יעשו לנגד פיו אמנם לא יעשו לנגד דרך ס' דרך הקדם הזה לשונם שהם תוכלים

אהבת איתן
ח"ם ש"ם מ"ם כ"ם סדוסים סי' תתכ"ח ח"ל יש עוד מלך מלין מתמלך מלו של אדם מתמלך עניו קודם שיתפלל אדם ואחר ואני תענה למלך מלו מתמלך אדם ואחר ואני תענה כמתפלל אדם על עצמו שומעין לו בעבור המלך שבתפלל עניו אחר עוד הם מדברים ואני אשמע לין נעים ערב מתפללים רק בשוד

חדושי גאונים
ע"ג הבלעות יותר ויותר כלי שום פנם ומסרון כלל. ופקו"ם מלרמו למעשה. כמי בכלם ה מ ע ש ה ובלעות יותר ויותר. ס' דרך הקדם הזה לשונם שהם תוכלים

גאון יעקב
ע"ג הבלעות יותר ויותר כלי שום פנם ומסרון כלל. ופקו"ם מלרמו למעשה. כמי בכלם ה מ ע ש ה ובלעות יותר ויותר. ס' דרך הקדם הזה לשונם שהם תוכלים

אוצר בלום
ח"ם ש"ם מ"ם כ"ם סדוסים סי' תתכ"ח ח"ל יש עוד מלך מלין מתמלך מלו של אדם מתמלך עניו קודם שיתפלל אדם ואחר ואני תענה למלך מלו מתמלך אדם ואחר ואני תענה כמתפלל אדם על עצמו שומעין לו בעבור המלך שבתפלל עניו אחר עוד הם מדברים ואני אשמע לין נעים ערב מתפללים רק בשוד

[ח] מהרש"א: ה"ה במה אדע. בפ"ב דנדרים (נד ע"ח):

יד יוסף
א מגילה לא ב' ושי' דוי"ע פ"א מ"ב דלמנות: ב מסכת סופרים פי"ז:

הדושי גאונים
ושותים ומחתים וחוגגים ושבתו מזרם ולא עלין עולם עבים כשיש עשנו. וכל אלה עשנו כמו שכתוב שמות ט"ו ע"ש והביאו רש"י בחומש ואין כאן אלוה עשנו. וכל זה כשלמדך אל זה יתר תענוגות כני אדם כמו בשיש בחומש ומהלו ומלו בגדולה לקיים המצות בשלמות חוכלים על פחרי דאלה לבני. הייתו אלהה רבלים שבעלים ע נ מ ד עלינם וסם תורה.

נאון יעקב
כולי עלמא. ריל כל מלדיקים דוגמתן. ולכם כיתה הבוקש בדולה לקיים המצות בשלמות חוכלים על פחרי דאלה לבני. הייתו אלהה רבלים שבעלים ע נ מ ד עלינם וסם תורה.

נבואים שבינהם[דף כז ע"ב]וחלקים והעמידום על עשרים וארבע בללום ונתנום בקלפי[ח] בא ידעיה ונטל חלקו וחלק חבריו שש בא [חרים] ונטל חלקו וחלק חבריו שש וכן פשחור וכן אימר וכן התנו נביאים שבינהם שאפילו יהוריב ראש משמרת עולה לא ידחה ידעיה ממקומו אלא ידעיה עיקר ויהוריב טפל לו:

שם **פיסקא** ויישראל שבאותו משמר מתבנסין בעריהן וקורין במעשה בראשית]:

גמ' אמנא ה"מ א"ר יעקב בר אחא אמר רב אסי אלמלא מעמדות לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר (בראשית סו) ויאמר ה' אלהים במה אדע כי אירשנה אמר אברהם לפני הקב"ה רבש"ע שמא ישראל חוטאים לפניך ואתה עושה להם כדור המבול וכדור הפלגה א"ל לאו אמר לפניו רבש"ע הודיעני במה אירשנה א"ל (שם) קחה לי עגלה משולשת וגו' אמר לפניו רבש"ע תינה לזמן שבה"מ קיים בזמן שאין בה"מ קיים מה הא עליהם א"ל בני כבר תקנתי להם סדר קרבנות בזמן שקורין בהם לפני מעלה אני עליהם כאילו הקריבום לפני ואני מחל להם על כל עונותיהם:

עד שם ת"ר אנשי משמר היו מתפללין על קרבן אחיהם שיתקבל ברצון. ואנשי מעמד נכנסין לבית הכנסת ויושבין ד' תעניות [בשבת][בב'בשבת בג'ובד' ובחמישי]:בב' על יורדי הים:בג' על הולכי המדברות. ברביעי

מכל זה דמשמרות דבוגנה ויבבב סיון מכ"ד משמרות היו. עדיין בבית שני: במה אדע כי אירשנה כו' אמר אברהם כו': הלפי פסטיה דקרא כפרש"י בחומש שמלא לוח על בשורת הארץ והכי איתא בפ' ד' דמדרש[ח] דחוכא למ"ד דעגלה על זאת כמפורש שם תקני לה כתיב והאמין בה' וגו' דאם האמין על בשורת הארץ ולכך דרשו לה כאמין על בשורת הארץ מנר הוא לשאול לוח אלא שמלא לוחו בחוזו זכות יתקיימו אלא יעשו כלה כדור המבול כו' ויש מקרא מסורס אדע במה אירשנה ואמרה ויאמר אלהים בם' וגו' ויעיו אלא בקש לות כלו לא על בשורה הארץ ולא על בשורת הזרע: א"ל קחה לי עגלה משולשת כו': היא תשובה לו שנזכות הקרבנות שיהיו מכיאין מאלו המינים שהם כלל הקרבנות שור וכשב ועז תורים ובני יונה יתקיימו ובכ"ר מפורש כו זכר בכאן כל הקרבנות הבאים לכפרה ג' פרים כו' ע"ם ובכילו רש"י בחומש ואין כאן להאריך על דברי התלמוד אלא זכר אלא כלל כל המינים המבאים לקרבנות: כבר תקנתי כו' בזמן שקורין כו'. פרש"י בגמרא מהיכא יליף ליה נמנים ע"ל ומלאה שולא לשם זה הדרש שאלו לו גם בזמן הגלות היולך יתקיימו מדהכתיב לשון כי אירשנה ולא כתיב במה אדע כמו כי תתנה לי ארשנה אלא בקיחה בעלמא בדברים הבאים כמו כמ"ש קחו מעמכם דברים יתקיימו בגלות ורמז בזה הכתוב כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו לפי פשוטו ה"ל למכתב ובעשייתך אבל עניין כל הספרה חיירי בגלות דהיינו שקרוב אליך הדבר בקריאה בפה ובכוונת הלימוד בלב שיהיה לעשותו בהם שהיה במקום הקרבת קרבנות במעשה. וכתב הרא"ם לפי דרש זה בתחלת הס' אח"ל הקב"ה כי כל הארץ וגו' לך תתנה וגו' למה לא הסם לבשול כן האדם יתקיימו בתוא זכות כביהו חיטולון כו' וע"ם ול"ל בעיקר הקושיא דלא קשה מידי דע"כ שזו הפ' בין הבתריים היא אלא כשהדבר הבן ע"ם שהם שהם אברהם בהם כמלכים וכשנדבר עמו בין הבתריים היה אברהם בן ע' שנה כדאיתא בסדר עולם כמפורש בתוספות פ"ק דשבת ע"ש ושיין ברא"ם פ' הבא' ומלאה שם' זו אל ברית בין הבתריים מוקדמת לתחלת הס' אלמר בה כי את כל הארץ וגו' וע"פ הדרש הבכתוב יתפרש הכתוב לתת תירוץ שפשוטו וגו' אלא לומר וקורא בה בסדר הקרבנות לו אבדתי בעוני הדיהיו בגלות כי לא היה לי קיום בגלות לוי הקריאה בהם ודו"ק: ארבע תעניות בשני על יורדי הים כו': מבואר ע"פ מ"ש בפרק הרואה בד' לריכון לתורות בגלוי מתוך לרהן והם יורדי הים והולכי מדבר וחולה שנתרפא והולה בשני:

אהבת איתן
הם מדברים. ומ"ש ערם יקראו ולפי לעשות קפלי על המלאך מזלו אבל אבלם קודם שמתפללו בעצמו עדיין אין שמנה ולכך אמר לכן אמר אמר בכל. ועיין בתקוני זוהר ר"ח דאזה לבוטים שמתפון מיכו בקפנו וכן כתוב כמוד כתוב בתמוחת פ. מיכו בתמוחת פ. אמור הרים ע אלעפיד:

חדושין
במה אדע כי אירשנה וכי היאך אפשר שאברהם יהיה קורא תגר לעצמו שיאמר אות מבטיחה אלא ס"ק כאיזו זכות אדע שיירשוה כני שמא כשיחטאו לפניך אתה עושה להם וכו':

עיון יעקב
אני עליהם כאילו הקריבום לפני: **בבר** הקנתי לכם סדר הקרבנות, וזה וחלת תורת העולה וכ"ל דלוה כמו בפסוק פ' לך לך ויהי הבשם לבא והקדמתם והנם לומה וגו' כדאיתא בדרש פ' מ"ד תחלת משלוח שינה דמך ולא לעי בהוריותא ע"י הקדמתם שלוח עוסק בתורה הקרבנות על כן הוא לומה תשובה וגו' ושיין במהרש"ם:

ויוציבין ד' תעניות בשבת בג' בשבת בד' כתב כו'. כדי שיתעוו רוחו אל כל שנוע ושבוע ובע"ש לא הוי מתענין

מרז ולא נאמר תמר הייתי מוכלו לארז שלוא שהם פירות לא מוד ולא לאחר זמן ואתמו מדמים מלדיק בשיהם כמו שבתכנו שדומה לתמר בכל. פרעיו בכתיבת מיד ודומה לארז בכל פרעיו בכתיבת שלוא אוכל פירותיהם בעוה"ז ועם זה שבתחתי יתבאר בשמדרש רבה (ספר במדבר דף קל"ט) אתמו לדיק כתמר מה תמרה אם עשקה אין לה מלילון כן הלדיקים כן הלדיקים אין לם מלילון בשעה שהם מתים שנאמר ואתמה מלון תמלה וקבה בוטא אוך אמרו כך האדיקים אם עשקה אין לם מלילון בשעה שהם מתים שנאמר ואתמה מלון תמלה וקבה בוטא אוך אמרו כך הלדיקים ועם מ"ש הוא מתבאר בהקדוק לשון חז"ל שאמרו אלין לם מלילים בשעה שהתים לומר בדבר זה הם שיין לתמר אבל לאחר זמן מתלילין לארז:

בזמן שקורין כו'. עי' פרש"י בגמ' ול"ל דיליף ליה מדכתיב ויהי בשמש לבא דתיבת שקיעת שמש של ישראל בחוזבן בשמ"ק וע"ז הבדמה נפלה על אברהם וסגר אימה תשכח

הסתורגמן ח) אורנע צום לאאזען (כלי לבוש בו את הגולות).

רש"י בשלשה פרקים פרק רביעי תענית דף כז תוספות **עה** אוצר בלום

חיות רעות]: בד' על אסכרה. שקורין אסטרנלו"ץ בלע"ז דכתיב ביה (בראשית מ) ויהי מאחרי הדברים האלה חטא חטא מלך מצרים לאדוניהם לרעה מלרים (וכדי שלא תפול המלרה ביום יסו התינוקות ל"ל כיון דאסכרה באה על לשה"ר ולשה"ר אתעביד ביום ד' דעבדולו מלוכות ואמרה הלבנה לפני הקב"ה מ"מ לב' מלכים וכו' וא"ל הקב"ה לכי ומעטי את עצמיך והיינו לשון הרע והלכך אינה למיתה לאסכרה ומתפללין עליה שלא תבא): **עוברות** וכו'. משום דכתיב (שם) ישראל המיט ארץ כפם חיה: מפני הגיסי [ח] שבשיר שהוא ויש סכנה: ג' לילות. שבעי"ם כבראן אדם וכל יום ב' חלים עפי דכתיב (שם לד) ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים נשמה יתירה. דעת רחבה ומתאה לאהבו ולשמחות וכשמעלגין לוהה ממנו הוא חלם (וכדי לישב דעתו שיטלה ממנו לוהה תלבון מבדרכן על הדהם במולאי שבתות ואין מבדרכן במולאי שבת אחל בי"ש שלא ויטלה ממנו תלוהו): כיון שבת. שבת ושמר את השבת: ולא מבדה נפש. דורש בטוטריון ונכפס ו' נפש: [בראשית בשיסי. כהן ולוי קורין ביום תענית בראשית: **תלתא** פסוקי הוו. וסגיא בהו לחד גברא: רב אמר דולג. הראשון קורא שלשה פסוקים והשני מתחיל בפסוק שביום בו הראשון והשלים עמו הרי שלשה ומשום אין משיירין בפרשה פחות משלשה פסוקים ליכא משום דלא אפשר: פוסק. מפסיק הפסוק לשנים הראשון קורא שני פסוקים ואחד ולוי משלים אלו אותו הפסוק שקרא הכהן עם שנים האחרים: ר' חגיגא קרא. שיהיה בעל מקרא ויודעה בניכרה ויכין בטעמיה: **צער** גדול. הרבה טרחתי וחזרתי עליו אחיה לי לפסוק הפסוק לשנים לאיך תיקות שלמרים לפני שאינו יכולין לקרות פסוק כולו: **הבא** ממי לא אפשר. נבי ספר תורה ובדיעבד לא אפשר משום הנכנסין והיולאין אם שני דולג ומתחיל בפסוק שביום בו הראשון בני אדם הנכנסין שלא שמעו קריאת הראשון שבורין לומר שלא קרא הראשון אלא שני פסוקים ופסק מעיניה תורכה וכהראשון קורא ג' פסוקים ואינו משייר אלא שנים אוכא גזירה יולאין הסברי אחי שני הסגיא ליה בשני פסוקים: מיתיבי פרשה בת ו' פסוקים. אשחר

(והתורה חסה על ביטול מלאכה בכל הארץ) ומתוך זה נראה דהעמיס נמנו כן מקדם שהיו המלרים דהא מסמיך דנס בבית ראשון לא היו מתענין אנשי משמר ביום ה' מטעם זה והמלרים לא היו עד בית שני: ביון כו': מפורש במס' בילה]: אלא בראשית בב' מ"ט ה' פסוקים כו' ותנן הקומה אל יפחות מג' כו'. הרשב"א

ז"ל כתב נשמה יתירה ניתנה כו'. יש בזה נעלם וגגלה וכבר ידעת שאינ"ם שהיה יכול הבורא יתברך לבראות את העולם במאמר א' חביבה חכמתו לברא אותו בששה ימים ולא היה: ויעולם מלא עד יום ז' ובימים הז' היה עולם מלא ע"כ נתברך כדכתיב ויברך אלהים את יום השביעי לפי שהוא היה יום ראשון שנתברך ונתמלא העולם וברכה לשון רבוי ותוספת מלשון וברך את לחמך ואת מימיך לפי

חדושין
כ"פני הגיוס עי' פרש"י וקנה דסה ותלי כימי דוד ובלמה תקנו אותן מעמדות ולו ודלי יד ובלמה איכה תקיפה על קומות הטעלה ומה סכנה איכא אתם דלא היו מתענין אלא ס"ג מפני המלרים כלומר מפני הכנלרלים שהיו ג' ליולרה ומזלו ובכאו תלוש ודא דל' שמואל כה נתמני פרומם לדבריו ר' יוחנן ע"כ:

עיון יעקב
תשכה וגו' מדרש ת"ל על ד' גליות סיוף יתקיימו בלא קרבנות וע"ז נאמר ונכה תמר וגו' כיוס הטוב כרם ה' את אברהם כרית לאמר כ"ל בסבול אמיתת הקרבנות מעלה אני עליהם כאילו הקריבום ומוחל לכם שוטרוהם:

הרי"ם
בד' על אסכרה: נראה לפי מה שכתבתי בלא קרבנות וע"ז נאמר ונכה תמר וגו' כיוס הטוב כרם ה' את אברהם כרית לאמר כ"ל בסבול אמיתת הקרבנות מעלה אני עליהם כאילו הקריבום ומוחל לכם שוטרוהם:

הרי"ם
מתענין ובנת אחד בשבת מתן טעם כדי שלא יקבה לשה גזרו חכמים התענית זה אחר זה לוטפים שוב היה לכם לבפסיק בין תענית לתענית דהיינו שיתענו יום ה' וג' וה' בשבת וכך הוא תוהר הילוה לזה מתכון ס"ח לתענית אחר ימים רק אלו ד' ימים לוטפים וק"ל:

נאון יעקב
עבודה ג"ח. כי הקיימים המצות בהשוקת אלה, והקנ"ה מגרסם למעשה מצות הבלבה בגלוים הם אלגלה בגלוים. ואתם כי בהתחם מכם בעולם ממש בהלב. מכם בגלוים בגלוים. ע"ח כי בגלוים מתבוקת קיום המצות הלב. ואמר בגל הכ"ח ואמר אחר כיקבו ר מ כ ד ד ודיוהו. לבוה המקדם הקנוהו מהם ועבדו ע נ י ר ס בבלהשוגה. וע"ו

[ח] רש"י ד"ה מפני. (עיין ע"ז בתוס' סופרים פי"ז בלבם ס' בסוגו ומאלה ג"ע על החדושין וגם על סמוכים"ל):

יד יוסף
א ביאה כז ע"ח: ב מגילה כב ע"ח: ג במגילה שם ליתא: ד ג"ל ותניא: ה מגילה שם ברכות יב ע"ב: ו במגילה שם ליתא:

הדושי גאונים
ולוכל ושותה כי על הלחם נבדו מקרא כל מלכל ובעודת הלחם כמו ובלאכה מלכה עבד לחם בב זה ודוגו ומומר מדוע לא בא בני ישי אל הלחם שימו לחם. ובעבד עוגב. הסגבה ובפעולה המשבת עם זה במקומם אמי אחת לחם ליה שיתלה ובוים זה בכוה. ובכר שבם זה בחמלעה בעבדו מלבה אלו בבני על חולי אל אסכרה ובה' על עוברות שלא יפלו שהוה כבעולד דומה ליולה מבית האסורין ובפרש"י נתן טעם לכל ה' מהר תעניות ביומו ויש לעיין בזה דה"ל מאי קאמר ובע"ש לא היו מתעניה מתענין הא ליכא בהו טעמא להתעניה בהו כמו בד' הימים והקאמר בהו טעמא להתעניה על ד' לרות ולכ"ל ביומו וי"ל דידע תלמודא דאיכא שום טעם ראוי להתענות גם בהלו ג' הימים לא לאו משום הני טעמי דקאמר אמריינן שלא להתענות בה: [מפני הגיוס. פרש"י שעושין אותו י"ש שלהן לא בעל"ל אין לפרש משום שיעולו עליו שאם מתענין בי"ש שלהן הסא בזמן שבהמ"ק קיים קיימינן ודיוו תקיפה עליהם שלא הי"ל שאתמי מאמר לא היו עשין מלאכה ביום העמיתם ותא: מי שלא יאמרו שאתמי מאמר מחזיקין אותו נ"כ כי"ט שלא לעשות בו מלאכה ביום הי' שבעה הי' מלוי ורבוי יתר על הימים הראשונים שעדיין לא היה עולם מלא ועי"כ נתקדש לפי שהיה עומד על השלמות ועל הטלוי וראוי ששירה בו בבודו ותאארתו ויתברך (בסוד שם מלא על עולם מלא) והוא אמרו וינח ביום השביעי על כן ברך ה' את יום השבת ויקדשהו וינח מלשון ותנח עליהם הרוח והיו ימי הבריאה יסוד ודוגמא לכל ימי העולם החווים אחריהם להיות כל יום פועל לדורות

חדושין
שבו ביום הי' מלוי ורבוי יתר על הימים הראשונים שעדיין לא היה עולם מלא מעשה בפועל ממש כי אחרים מכם כגל ה'. כי עתה אין המעוה נחתוקת ע"ח כ"כ בגלוים מתבוקת הלב. ונתחבר בגל הכ"ח ואמר אחר כיקבו ר מ כ ד ד ודיוהו. לבוה המקדם הקנוהו מהם ועבדו ע נ י ר ס בבלהשוגה. וע"ו

נאון יעקב
עבודה ג"ח. כי הקיימים המצות בהשוקת אלה, והקנ"ה מגרסם למעשה מצות הבלבה בגלוים הם אלגלה בגלוים. ואתם כי בהתחם מכם בעולם ממש בהלב. מכם בגלוים בגלוים. ע"ח כי בגלוים מתבוקת קיום המצות הלב. ואמר בגל הכ"ח ואמר אחר כיקבו ר מ כ ד ד ודיוהו. לבוה המקדם הקנוהו מהם ועבדו ע נ י ר ס בבלהשוגה. וע"ו

הסתורגמן ח) איינע קראנקהייט אים האלזע וועלבע ערשטיקט דיא קראנקען.

הא דלא תקני ליה נמי הא דתני פרק הקורא שומר דלון פותחון מי פסוקים בב"ה דר"ל כמ"ם התוספות שם דפרשת עמלק דלא הוי רק ע' מקום ומשום דמפסוק עינוא לון לחוט הכי נמי הכא: בני נוגבי עלי כו' מט' הרע"ב במתני' גרלה דר"ש שהו שעלי לסביא בכורים היו קורין אותם נוגבי עלי והתיבים להו בכלל מתנות כהונה בעלי קרבן משום שהם בעצמן בני סלמלאי שהבילו סלמות כו' ע"כ תוכן דבריו ולון גרלה כן מפרש"י אלא דמה שלמנו הן בני סלמלאי דבעון מעשה זה עשו וגרלה לפרש דאלו בני נוגבי עלי נחשבו בכלל נוחרי עליס משום מעשה זה נופיס שהו נוגבי עלי דהיינו לשלח גם העלי לירושלים לבקשו שם לגזרי עליס למערכה וכן משמע מדקאמר בהך עובדא נופיס אלא יביאו עליס כו' ולא יביאו בכורים כו' דהיינו דתרתי עבדי בהא שהם הביאו בכורים וגם העלי לקרבן עליס ולכך ממי נקט בהאי עובדא קמא לשון כפול כשהיו שהמלמלו דור וירלו תעלה דהיינו כשהיו לבביא בכורים וירלו תעלה להביא עליס אלא תיבעל עבודת קרבנות המכשרין על החטא לבל בתיקון שובבה לא קאמר אלא ירלו תעלה אלא לחיוני רק בקרבן עליס: פעם אחת נזרה מי אלא יביאו עליס וכו' ואלא יביאו בכורים כו': יש לחת טעם שנזרו על ג' דברים אלו לפי שהני דברים האלו היו מביאים בשמחה דבקרבן עליס כ"א עשה ביומו יום שמחה וי"ע וכן בכורים היו מביאין בשמחה כמו שהביאו בסמ"ב דבכורים החיל היה מכה כו' ועי"כ נזרה מלכות לבטל מהם השמחה והיה זה בבית שני שהיה הקיפה עליהו כדאמרינן ס"ק דע"ז [ח] ק"ש שנה קודם שחרב הבית פעמה מלכות כו' ולא היה להם עדיין יד וכח לבטל עבודת קרבן בירושלים אבל מחוץ לירושלים על הדברים לא לבטל ב' דברים אלו לגמרי: הוא אומר זכר לדיק לברכה ושם נו' • מלת זכר טופל ע"ש הכיטוי ושם טופל על שם הפעלה כמ"ש זה שמי בי"ה וזה זכרי בא"ד שאיני רק כעוי הפה ולזה קאמר אלו שקרקולו בשם בני נוגבי עלי ובני סלמלאי זה זכרם לברכה ולעבדה לשם אבל ברבעים גם שם עלם שלהם ירקב שאסור לקרות שם [פסקא בעשרים בו בני פחת מואב בן יהודה: תנא בני פחת מואב בן יהודה הן הן בני דוד בן יהודה דברי רבי מאיר רבי יוסי אומר הן הן בני יואב בן צרויה: בעשרים באלול

ושל חמשה [ביחיד ואם] הראשון קורא ג' השני קורא שנים מפרשה זו ואחד מפרשה אחרת ויש אומרים שלשה לפי שאין מתחילין בפרשה פחות משלשה פסוקים למאן דאמר דולג לדלוג ולמאן דאמר פוסק לפסוק שאני התם

דאית [דף כח ע"א] ליה רווחא]

**עה ת"ר מה הם בני גונבי עלי[א] ומה הם קוצעי קציעות אמרו פעם אחת גזרה המלכות גזירה על ישראל שלא יביאו עצים למערכה ושלא יביאו בכורים לירושלים והושיבו (פרסאות) [פרוזדאות] על הדרכים כדרך שהושיב ירבעם בן נבט שלא יעלו ישראל לרגל מה עשו יראי חטא (וכשרים) שבאותו הדור הביאו לבם בקציעות ונטלום ועלו על כתיפם כיון שהגיעו אצל פרסאות אמרו להם להיכן אתם הולכים אמרו לעשות שני עגולי דבלה במכתשת שלפנינו ובעלי שעל כתפנו כיון שעברו מהם עטרום בסלים והביאום לירושלים • תנא הם הם בני סלמאי (הנתוצתי) [הנתפותי]: תנו רבנן מה הם בני סלמאי (הנתוצתי) [הנתפותי] אמרו פעם אחת גזרה המלכות גזירה על ישראל שלא יביאו עצים למערכה והושיבו פרסאות על הדרכים כדרך שהושיב ירבעם בן נבט שלא יעלו ישראל לרגל מה עשו יראי חטא (וכשרים) שבאותו הדור הביאו גזירי עצים ועישאום כמו סולמות והניחו על כתיפם והלכו להם וכיון שהגיעו אצלם אמרו להם להיכן אתם הולכים אמרו להביא (שתי) גזולות משובך שלפנינו בסולם שעל כתפנו כיון שעברו מהם פרקום והביאום לירושלים עליהם ועל כיוצא בהם נאמר (משלי י) זכר צדיק לברכה ועל ירבעם בן נבט והבריז נאמר (שם) ושם רשעים ירקב:

הרשב"א

כפי הפעולה שנעשית בו בשבעת הימים הראשונים והוא מאמר בעצמו שאמר ר' שמואל בר נחמני משני שהוא ג' ליצירה ר"ל ליצירת אדם הראשון וגבו' שבעו חלש ודל מאד כמו שאמר בגולרים שהם חלושים ודלי הכח ביום הג' לילדה כמוהכר בשבת בפרק ר"א דסילה אותו היום דוגמא לדורות שבכל ג' ליצירה

עיון יעקב

שלא יביאו עצים למערכה ושלא יביאו בכורים. וכיון שבטלו מלות עשה לא היו מרגישין למסור נפשם על זה כמבואר בי"ד סימן קל"ד רק ע' פעולות של המלות. עשו שלא יהיו דברי הכל דגזרו על שתי מלות אלו ר"ל שעשו כן שלא יהיו מרגישין שעושים כן משום שעברה דת רק כדי שלא יתייקר הסיפרות והעצים כיון שמעמלין הרבה לגזרות תמון בתפכה תמיד

הרי"ף

אלו כמוטיכרים פרסדאות כדי שלא יביאו בכורים ועצים למערכה יש לומר שם הרשעים דקה הם שאמר שהיו כרגנים שהשוב פרסדאות שלא יעלו לרגל ומה זה שאמר עליהם נאמר בך נדיק ועל הרגנים נאמר בו מה ענין אלו לגדיקים שם כמוטיכרים פרסדאות. ואפשר

נאון יעקב

אפשרו ב"ש כגם שהגנו מאחרון גדול יותר מן בראשון. כי אחר שכל עיקר חיינו הטובה לגם לאלקים ביעקב לבחון עזר ותמיכה לבלום ולא"כ אין מצמיס יקחו מהם ויסיס הפסד ודע לעניים. כי יתקרבו מעשה הלדקה אבר היה ענינ בכיות רחב"ד ודבריהו קיימו מלות הלדקה בשולל ממש. יס' הוא הטוב. אין ינהוס תלוים דבר דע לעניים אבר הוא יתחק בהוכחה (הכרי"פ והבזהגלון):

חדושי גאונים

הדרכים המתוכים אלדיקים אבר אלדיקים עלנו בם המוכיחים יזהירו בזוהר הרקיע אך כי המנגם בתחנונות ומפלת אלו המוגשים הדברים המעבנים את התשובה יסיס מכני אחדם מבוסס ויכון מעבנו אלדים בלבם ולא יבינו אלדים בלבם ולא יבינו אלדים בלבם ולא יבינ

ואשכחו דכתיב עילויה • על מלוכו יד פי' מלאו כתיב על סיד שמתחבר מן הגלם אתם צבית לאחרוביו ביתיה כלומר ביתו של הקב"ה ויודך אשלימת ליה כלומר ותכך נתת לו ויש מפרשים דהכתיבה היא על הגלם הסלוס אתם לבי לאחרוביו ביתיה כלומר אתה כלית לחרוב ביתו של הקב"ה ויודך אשלימת ליה לכך שלמתי לת יודך להקב"ה שתכתבי • אמר אביי תמוה דהכוא שהא מלויי מלויה • ומשו דאיתו מי' ימים כדי שיכלו המי' ימים בט' בתב ב' יום דתמוז וז' דסיון דבכ"ט שלח המרגלים וט' בתב הרי מ' ימים ובשבע' בתב שבו המרגלים מתור הארץ :

מהרש"א

יד ימין של בהמה ומדכתיב כנף לשון יחיד נבי אבי שקיבלים רמז שלא מסם היה חסר כנף אחד ע"י דחד תבייה לחבריה ופרש"י מנסה הענין בסיכל והנה נמי בלשון יחיד כתיב ויסם את פסל האשרה וגו' והיינו נמי מה"ש וקרלון שומם ע"ש דלבית לחרובה ביתה כו' : מנגן דכתיב ויהי בהדם הרלמון וגו' • מייתי לא שלא שלחו מרגלים לא עד אחר מעשה העגל ולא הוקם עד תחלת שנה שניה ושוב מייתי מקרתי דש"כ לפי עניו לא נשלחו מרגלים לא עד כ"ט בסיון ולא מקודם לו בשנה שניה ולא מ' יום בט"ב : [היום סרו מאחרי ה' כו' • מפורש בס' לא כתבי : דכתיב עד חדש ימים כו' • עי' בחידושי הלכות זה]: אמר אביי תמוה דהכוא שהא מלויי כו' • פירשו בתוספות עשו אותו מלוה מן הגלם אתם כלית לחרוב ביתה כו' ע"ש לכתורה ודכריהם אינן מובנים דחדש דסיון וכרי סיון ודלא מלוה וה"ל ב' מסיון יום כ"ט ויום ג' יום דיום כ"ט ע"ש מסיון לא חשיב ליה כיון שאין לילו עמו גם שהוא בכלל ז' של הסגרת מרים אך קשה לדבריהם דה"כ כלו הוא' יום בט' בתב עלמו כמ"ש בהלוה וכמ"ש בט"ב מכוון דחשב ב' מסיון ול' מתמוז דמלויי מלויה וח' דאב הרי בערב ע"ב שבו המרגלים דבלילה שלחריו בט"ב בכו ויום כ"ט דסיון גם שאין לילו עמו חשיב ליה דלא כתיב הכא מלוה מקן מ' יום ולילו עמו מלוה נבי מ' יום ולילו עמו מלוה אמרו מ' יום ולילו עמו מלוה בהר דתתם כתיב מ' יום ומ' לילה וז"ל לדברי התוספות הערב ע"ב ולא הייתו בח' בתב אלה בט' בתב בערב שבו כדאמר לקמן לגבי תורבן בט"ב סמוך לחשיכה אילמו ומלוו קרוב ללשון זה בקרא נבי יה"כ בתשעה לחדש בערב ו' ובלו' ' שלחריו בכו ונקבע בו בכיה לדורות דבזכו כנרף בעשירי כדלקמן ודו"ק : אתם בכיתם בכיה של חנם ואתי כו' • יש לייסב בכאן בטיעוי סיפור מעשה מרגלים שכב' דברים מעשיהו בפרקה שלח דשם כתיב שלחו מרגלים אנס כי עז העם גו' והשת כל העדה גו' ויתנו גו' ובפרשת דברים כתיב ויאמרו טובה הארץ גו' ולא אביתם לעלות ותמרו גו'

עין יעקב

נלאה ולבקר אוישו ה' דברים כו"ז בתמוז כיון שעברו על מ"ש בתמשה תומשי תורה וכן בט"ב ויבחר בם שבבו נגד מה שעברו על עשרת הדברות :

אוישבתנו

ויעש בני עגלי זהב וילכו העם לפני אחד עד דן כרי שלא נקשו שלד סדר והמלאות לעלות לירושלים ועל ירבעם הכהיו שכם אוהב שבעלו עליהם הגלו עליהם הגלו לפני מפני הפרסדאות ולא שיו עלמם לעלות כמו שעשו אלו המיליאים בכמורים ומניחי הפעים לעמרבה עליהם לאחר וכם הבשעה ירקב ושל אלו המשתדלים לעבודת ה' נאמר זכר לטיב לבכרה :

עין יוסף

עין אותו היום סרו . מהר לשון מהר : מאחרי ה' . בתוך ג' ימים נמסע הרחוו אתפסקוס תאוה להתרעם על המדבר כדי למרוד בהקב"ה (רש"י סנת דף קס"ז ע"א) עכשיו כשתעוו ל"ש ימים בחדש אייר קודם עליית הענן

אמר רבא תרי הוו ונפל חד על חבריה וקטעיה לידיה ואשכחו דכתיב עילויה [דף כט ע"א] אנת צבית[ה] לאחרוביביתא ויד[ך](אושלת לי)[אשלימת ליה] • בט' באב נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ מנ"ל דכתיב (ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחדש נעלה הענן)(שבות מ) [ויהי בחדש הראשון בשנה השנית בא' לחדש הוקם המשכן] ואמר מר "שנה ראשונה עשה משה את המשכן שניה הקים את המשכן ושלח מרגלים [וכתיב (במדבר י) ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחדש נעלה הענן מעל משכן העדות] וכתיב (שם) ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים (ו) אמר ר' חמא ברחנינא (מלמד) שאמר [אותו היום] מאדרי ה' וכתיב (שם יא) והאספסף אשר בקרבו התאוו תאוה וכתיב (שם) עד חדש ימים דהוו להו כ"ב בסיון וכתיב (שם יב) ותסגר מרים מחוץ למחנה שבעת ימים דהוו להו כ"ט בסיון וכתיב (שם יג) שלח לך אנשים ותניא 'בב"ט בסיון שלח משה מרגלים וכתיב (שם) וישובו מתור הארץ מקץ ארבעים יום הני ארבעים נכי[ו] חד הוו אמר אביי 'תמז דההיא שתא מלויי מלייה דכתיב (איכה א) קרא עלי מועד לשבור בחורי וכתיב (במדבר יד) ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא ואמר רבה [א"ר יוחנן] "אותה הלילה ליל ט' באב היה אמר הקב"ה אתם בכיתם בכיה של חנם אני אקבע לכם בכיה לדורות • חרב הבית בראשונה מנ"ל דכתיב (מ"ב כה) ובחדש החמישי בשבעה לחדש היא שנת תשע עשרה שנה למלך נבוכדנאצר מלך בבל בא נבוזראדן ורב טבחים וגו' וישרוף את בית ה' (אני והכתיב) [וכתיב] (ירמיה נב) ובחדש החמישי בעשור לחדש היא שנת תשע עשרה וגו' וישרוף את בית ה' ואת בית המלך ותניא א"א לומר בז' שכבר נאמר בי' וא"א לומר בי' שכבר נאמר בז' הא כיצד

עקן הוה ותו לא דכתיב על כנף סקיים (משומם) ושקיים טיבא משמע : תרי הוו • שהמומוס מנסה בהיכו : ונפל חד על חבריה וקטעיה לידיה • ומקקטע לא קא תביב ומיהו דכתיב עקון אחד: אשכחו • עילויה דלגם דכתיב הכי : (אושלת • לשון שלות כלים ולוקות ומיהו דכתיב חד כנף) : [אנת צבית לאחרוביה ביתיה ויד[ך] אשלימת ליה • הלגם לומר לחרוב אתה כלית לחרוב ביתו של מקום שהעטיות ישראל לאחריך אני עשיתי כך נקמם ושלמתי לך ידי ל"ש ויד[ך] אושלית לי לשון שלות כלים כלומר ועלה בידי] : ויהי בחדש השני וגו' • משמע מהני קראי דבכ' בתייר נעלה הענן עכו"ל ט' בתייר דלשולם הוא חסר וכתיב (ויקרא) [ויסעו מהר ה' דרך] שלשת ימים וגו' יום ראשון מנ' ימים הלו לא חשיב שאותו יום היה כ' לעליית הענן הלכך כ"ב מתייר לאחר בצרו לרו ז' ימים מתייר ובשתשוב חדש של כ"ש יום שהיה להם הבשר מכ"ב בתייר כלה חשבונם בכ"ב בסיון וכתיב ותסגר מרים שבעת ימים הרי כ"ש דסיון וכו ביום כשתלחו מרגלים ומיום שלח עד ע' בתב שחזרו אלרבת למנוח מ' יום שתרו את הארץ חד דסיון דהוי מלא וכ"ש דתמוז דהוי חסר ומ' בתב הרי ל"ש • וסריך הני נכי חד הוו : קרא עלי מועד לשבור בחורי • דקטיון שהיה חסר שבת אחר חדש מלא עבדיון ב' ימים ר"ח ר"ח שלמעלה ממנו לעשותו מלא ומלאה ב' ימים עובים בחדש מלא אחד בתחלתו ואחד בסיפו וה"ק

זמן

כתיב חד כנף) :

מהרש"א

אחם. רשמשע שרות כל זה לפני אחלל מועד. (עיין מ"ב המגן) בפרוש הנומם בתור רחב בענין זה: [ב] שם ב"א ד"ה ריוסא ע' ע"ב: [ג] שם ר"ח נגזרה פרק יוחל"ב (יומא פ"ט ע"ב) :

יד יוסף

א ולקח מ"ל הלא כה פרוים נתחלו מנלא שנלמו בו זרוע הלם נבי: ולמיהו בו לא מיד יצא נחוליו נמצא בעשרי נשרף ונתחלא דפורעטת עדיפא דהבשר הוא דטוא. הגל בעשרי בחרף בים מול: ב שכיון יא עיבו: ג שם ע"ב מגזור ד' ר"ל ר"ת ע"ב: ה ר"ל ר"ת ר"ש:

חדושי גאונים

וכמה אלוהו יוכיח ואמת דדבר כי זה ודאי פירוש ואמיתה עשם ומנינא כני דיו בקב תרוכין מערב שבת לערב שבת כי פ ד ר ק יום שבכרתי כדי חיין כי לון מעלתו ובדולתו השבר המוסמה בלתי לה שבר המוסמה הקים ואלה עניה כי אחר בעלייר בשבלו מעשה הרע על אותה הבלוה ומי היא הבלוה אחר בזלה אלוהים אחר נלאה לבה לעבד אלהים אחרים ויעבדם ויחוה להם ויחרה אף ה' בהם ויעזבם ויסתר פנים מהם ויהיו לאכל ומצאוהו רעות רבות וצרות ואמר ביום ההוא הלא על אלהי בתוכי מצאוני הרעות האלה ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא על כל הרעה אשר עשה כי פנה אל אלהים אחרים לעבד אותם לכן אסתיר פני מהם ואכלם ואמר אם אמר אמרתי אולי יבינו יכלו אחרית

[ה]מהרש"א ד"ה ויפה"ר בפסחים פסחים (פ"ח ע"ח): [ז] שם ד"ח באב. קנו ע"ח): [ז] שם ד"ה אחרית. כראמרינן פרק (חתוכ' דף פז ע"ב ובפרק חזקת הבתים ד"ע"ב ע"ל): [ד] שם ד"ה חברות כדאמרינן בב"מ בן סורר (לא מצאתי שם דף ע ע"ח רק לר' מאיר גמן סיה ולר' יהודה חטים סיה ולר' נחמיה מחטים סיה וכן בפרקות מ' ע"ח אבל שיר אחרונ ליתה ולא בכל הש"ס דינו*)

*) מגלת בפרקאות רבה מקומות ע"ש:

יד יוסף

א עתונים מ ע"ב: ב ע"ל ובהריצה דע': בפי"ב ולא"ש דלא ג ר"ס. בלמלוה ובפסחים:

חדושי גאונים

גמול והשוב ה המתוקנת לגריקים לעבוד לבא בכפ לו זכר שבעלינו ע"ב כדברא דהבא ומוא מלאה אלוי היהו מחבר בשלחנו כמו שוכר. ואם כנון הבכר לגריקים והבונים מגדולה לכן כפ לו זכר הבה יכון מלכי אלך ודומי תבל אשר שנו זכר בנים בתלים ומגלה אלים בכפ ובזכר ואין לנה לאלוניהם. ותהיו בחדרי מבכיותם. על לגפש בכם ובכ ודר ובוחתם. וכל אלן יקרם מבוכתם. בעלי העולם הבא בחיים בשלם שלומי ותלים לנו מלמודי הבת בלמת שלומי תמוני ישר' לתמוני אלנה שמבוא בלחם על חוק החוכם על עם ס' לחבוב מחבנות בלגו ובלגני דרם ממנו נגם. ואין לכך לומר בלגם ואלהנו ומבמומים יבקשו מבוכה בשלם הבא דבר כפי שבעות

חדושי גאונים

המאמר. אבר על כן אמרתי אני לא נני בובה ולא הבנתם דבר רוחות אולם מם שבאל כפי בשעותם דבר בעיני ומכו אמרו אחיד בכל בדרכי ובחבוד בלבם מעבון ובחבוד בלבם לגדול חביבותו ובקרבו ויוסב לבנו הבה אבלם אבמה בעינים ובחבודם ובחבודם בלבם כמו מבכבה מקומות בבוה מבבם המבונבת בדבני אבמה ובכ

ביד לוביים והיו מוכרין המפתחות לקוים כמ"ש בהמ"ק קנין ג' שנאמר הר זה קנתה ימינך ר"ע נם כסהיו בחורבנה כמו הר הוא קניו של הקב"ה כדמסיים בהלי קרא ושוב לא הסר הסיהו כסהיו בחורבנו מה לך איפוא כי עלית כלך לגגות תשואות מלאה עיר הומיה קריה עליזה חלליך לא חללי חרב ולא מתי מלחמה מקרבך עליהם • מתאחה עליהם כתרנגולין • שמתרעמין ומוטקין על בניהם: שנא' מקרבך קיר • קיל לחון וחכמו סך קירי פלסתר במסכת ע"ז: ושוע • כמו כן תחון מדאמר לשון יחיד אהקב"ה קלי • פ"ל [גיא חזיון • ירושלים שהכל מסתכלין בם]: מקרבך • לשון עלה: ושוע לא הסר • (אל ירושלים שבנתה מן הארלית) [בשביל הר ציון שנמסם]: ליזיל בהיים • בערבקות עלהם: לתת לכם אחרית ותקוה • לחיוי לחיוי רב יהודה לעיל נקיע וחזיל: דקלים • להתפרנס בהם: כלי פשתן • לעובדן: [וכן ערב תבשה בחב שחל לחיות בשבת • לוט מפסיק שעודהו ואינו ממעט בהבטולין אלא מוכל כל לרכו ומעלה על שלחו לפיו כסעודת עלמה בשעתו דפלוגתא היא במסכת ניטין בפרק [מי שהחזו] (דף סח:) דאומה לעולן דאמר מלך והייוט לעומר ומלך ואומה לעולן דאמר מלך והייוט לעומר כשעורך שוב לא חזר לעולמיהו לפיכך סולקן לעומר בשעתו בעת מלכו ותוקפו שהיה אוכל הוא ומייו ס' טור סולת כו': ועד התענית • אלמא דסביר לה לר"מ לפיו אסור לאחריו מותר ור' יהודה *) וכן גמליאל סביר לה לחלי דאחרי נמי אסור: מחגה • לומר ליף עשמת מן חגה דהיינו ר"מ מקרא חג דאמרינן לעיל (דף כמי) קרא עלי מועד: אסור בתחילה ובסיים • הני מין מיהגין

*) ל"ל וכן במשן בן גמליאל

אבל מראש חדש ועד התענית דברי ר"מ ר' יהודה אומר כל החדש כולו אסור רשב"ג אומר אינו אסור אלא אותה שבת בלבד א"ר יוחנן ושלשתן מקרא אחד דרשו דכתיב (הושע ב) והשבתי כל משושה חגה חדשה ושבתה כאן דאמר מראש חדש ועד התענית [דף ל ע"א] מחגה ומ"ד כל החדש כולו אסור מחדשה ומ"ד כל החדש כולה אסור משבתה:

שם ת"ר כל המצות הנוהגות בארבל נוהגות בתשעה באב אסור באכילה ובשתיה *) ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה

*) כגמ' הני אף בתקב"ה נאסר מקרקר קיר ושוע אל' הנה:

מה לך איפוא כי עלית כלך לגגות תשואות מלאה עיר הומיה קריה עליזה וגו'*)ואף הקב"ה מקרקר עליהם כתרנגולים שנא' (ישעיה כב) כי יום מהומה ומבוסה ומבוכה לאדני אלהים צבאות בני חזיון מקרקר קיר ושוע אל ההר:

עח שם אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה כך משנכנס אדר (ממעטין באבל ו) מרבים בשמחה • [דף כט ע"ב] אמר רב פפא הלכך האי בר ישראל דאית ליה דינא בהדי עובדי כוכבים באב לשתמיט מיניה דריע מזליה דישראל. באדר ליזיל בהדיה דבריא מזליה דישראל. (ירמיה כט) לתת לכם אחרית ותקוה אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב אלו דקלים וכלי פשתן • (בראשית כז) בריח שדה אשר ברכו ה' א"ר יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב בריח שדה של תפוחים:

שם [אתניא תשעה באב שחל להיות בשבת וכן ערב תשעה באב שחל להיות בשבת אוכל ושותה כל צרכו ומעלה על שולחנו אפילו בסעודת שלמה בשעתו ואסור לספר ולכבס מר"ח ועד התענית דברי ר"מ ר' יהודה אומר כל החדש כולו אסור רשב"ג אומר אינו אסור אלא אותה שבת בלבד ותניא אידך ונוהג

*) נ"ל דכן במשן בן גמליאל

אבל מראש חדש ועד התענית דברי ר"מ ר' יהודה כולו אסור רשב"ג אומר אינו אסור אלא אותה שבת בלבד א"ר יוחנן ושלשתן מקרא אחד דרשו דכתיב (הושע ב) והשבתי כל משושה חגה חדשה ושבתה כאן דאמר מראש חדש ועד התענית [דף ל ע"א] מחגה ומ"ד כל החדש כולו אסור מחדשה ומ"ד כל החדש כולה אסור משבתה:

שם ת"ר כל המצות הנוהגות באבל נוהגות בתשעה באב אסור באכילה ובשתיה *) ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה

*) כגמ' הני אף בתקב"ה נאסר מקרקר קיר ושוע אל' הנה:

עיון יעקב

ומגילת דעמון דכן משנכנס אב סיים זמן הגלות ממעטין בשמחה לכבי תיקן יומי נסים סיו לישראל פורים ופסח ר"ב כיון שסיו בו שתי גאולות לכן מרבין בשמחה אבל לא בשבל גלות אחת לכך מרבין בשמחה אבל לא בשבל גלות אחת. ומעלה • כלומר מה לך לחפוש • כלומר על מה אורע לך דבר זה שעליה כלך אל הגגות: תשואות מלאה • אם שהיית תשואות מלאה וגו' • תשואות מלאה עיר הומיה קריה עליזה חלליך לא חללי חרב ולא מתי מלחמה מקרבך עליהם • מתאחה עליהם כתרנגולין • שמתרעמין ומוטקין על בניהם: שנא' מקרבך קיר • קיל לחון וחכמו סך קירי פלסתר במסכת ע"ז: ושוע • כמו כן תחון מדאמר לשון יחיד אהקב"ה קלי • פ"ל [גיא חזיון • ירושלים שהכל מסתכלין בם]: מקרבך • לשון עלה: ושוע לא הסר • (אל ירושלים שבנתה מן הארלית) [בשביל הר ציון שנמסם]: ליזיל בהיים • בערבקות עלהם: לתת לכם אחרית ותקוה • לחיוי לחיוי רב יהודה לעיל נקיע וחזיל: דקלים • להתפרנס בהם: כלי פשתן • לעובדן: [וכן ערב תבשה בחב שחל לחיות בשבת • לוט מפסיק שעודהו ואינו ממעט בהבטולין אלא מוכל כל לרכו ומעלה על שלחו לפיו כסעודת עלמה בשעתו דפלוגתא היא במסכת ניטין בפרק [מי שהחזו] (דף סח:) דאומה לעולן דאמר מלך והייוט לעומר ומלך ואומה לעולן דאמר מלך והייוט לעומר כשעורך שוב לא חזר לעולמיהו לפיכך סולקן לעומר בשעתו בעת מלכו ותוקפו שהיה אוכל הוא ומייו ס' טור סולת כו': ועד התענית • אלמא דסביר לה לר"מ לפיו אסור לאחריו מותר ור' יהודה *) וכן גמליאל סביר לה לחלי דאחרי נמי אסור: מחגה • לומר ליף עשמת מן חגה דהיינו ר"מ מקרא חג דאמרינן לעיל (דף כמי) קרא עלי מועד: אסור בתחילה ובסיים • הני מין מיהגין

*) נ"ל דכן במשן בן גמליאל

עיון יעקב

ומגילת דעמון דכן משנכנס אב סיים זמן הגלות ממעטין בשמחה לכבי תיקן יומי נסים סיו לישראל פורים ופסח ר"ב כיון שסיו בו שתי גאולות לכן מרבין בשמחה אבל לא בשבל גלות אחת לכך מרבין בשמחה אבל לא בשבל גלות אחת. ומעלה • כלומר מה לך לחפוש • כלומר על מה אורע לך דבר זה שעליה כלך אל הגגות: תשואות מלאה • אם שהיית תשואות מלאה וגו' • תשואות מלאה עיר הומיה קריה עליזה חלליך לא חללי חרב ולא מתי מלחמה מקרבך עליהם • מתאחה עליהם כתרנגולין • שמתרעמין ומוטקין על בניהם: שנא' מקרבך קיר • קיל לחון וחכמו סך קירי פלסתר במסכת ע"ז: ושוע • כמו כן תחון מדאמר לשון יחיד אהקב"ה קלי • פ"ל [גיא חזיון • ירושלים שהכל מסתכלין בם]: מקרבך • לשון עלה: ושוע לא הסר • (אל ירושלים שבנתה מן הארלית) [בשביל הר ציון שנמסם]: ליזיל בהיים • בערבקות עלהם: לתת לכם אחרית ותקוה • לחיוי לחיוי רב יהודה לעיל נקיע וחזיל: דקלים • להתפרנס בהם: כלי פשתן • לעובדן: [וכן ערב תבשה בחב שחל לחיות בשבת • לוט מפסיק שעודהו ואינו ממעט בהבטולין אלא מוכל כל לרכו ומעלה על שלחו לפיו כסעודת עלמה בשעתו דפלוגתא היא במסכת ניטין בפרק [מי שהחזו] (דף סח:) דאומה לעולן דאמר מלך והייוט לעומר ומלך ואומה לעולן דאמר מלך והייוט לעומר כשעורך שוב לא חזר לעולמיהו לפיכך סולקן לעומר בשעתו בעת מלכו ותוקפו שהיה אוכל הוא ומייו ס' טור סולת כו': ועד התענית • אלמא דסביר לה לר"מ לפיו אסור לאחריו מותר ור' יהודה *) וכן גמליאל סביר לה לחלי דאחרי נמי אסור: מחגה • לומר ליף עשמת מן חגה דהיינו ר"מ מקרא חג דאמרינן לעיל (דף כמי) קרא עלי מועד: אסור בתחילה ובסיים • הני מין מיהגין

*) נ"ל דכן במשן בן גמליאל

עין יוסף

(בראשית כז) בריח שדה אשר ברכו ה' א"ר יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב בריח שדה של תפוחים: רבא אמר מי משא גיא חזיון גיא שכל החוזים מתנבאים עליה (ומירוסו נבואה) זו נאמרה על ירושלים. וקראה גיא חזיון לפי שכל החוזים היינו הנביאים מתנבאים עליה לבשר ושבחה משון. וקראה גיא לף שהוא סר לכנותה לעניני לפי שפפילות ושבחה ברעתה ומשום מהר אל בקעה ואיננה דאויה שתקרא בקעה לא נמצאת הגיר ונשבח. כי כשם שהבקעה מקבלת מי גשמים כך ירושלים מוכנת לקבל שפע גבורה. לפי ששם הוא שער השמים. ומשם באה הנבואה לנביאים) שכל החוזים (פי' רוכב כמולה) עומדים ממנה. דאמר רבי יוחנן כל נביא שלא נתפרסם שם עירו ירושלמי היה:

עה כך משנכנס אדר. ופרס"ש מפוס נס אדר ימי נסים היו לישראל פורים ופסח ע"כ. וכתב הה"ל מפרש"י זה מוכיח דנס ניסן הוא באדר. וכתב רש"

באבל דקא חביב ממי אינו מיסרים מתנגין בו לבד מהני דמהני באבל דחלוש סיכה ומעילה כו': ואסור לקרות בתורה כו' • דכתיב בה משמחי לב: במקום שאינו רגיל לקרות • דכיון דלא ידע אות ליה לערה: בין תנור לכריים • מקום מטוול שבבית] • שאולין • שאלון שאולות זו מזו אפילו עבירות כדי שלא לבייש את מי שאין לו: ואסור לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים ולשנות במשנה בש"ס ובמדרש ובהלכות ובאגדות אבל קורא הוא במקום שאינו רגיל לקרות ושונה במקום שאינו רגיל לשנות וקורא בקינות ובאיוב ובדברים הרעים שבירמיה ותינוקות של בית רבן "בטלים משום שנאמר (תהלים יט) פקודי ה' ישרים משמחי לב רבי יהודה אומר אף אינו קורא במקום שאינו רגיל לקרות ואינו שונה במקום שאינו רגיל לשנות אבל קורא הוא באיוב ובקינות ובדברים הרעים שבירמיה ותינוקות של בית רבן בטלים בו משום שנאמר פקודי ה' ישרים משמחי לב: שם אמר רב יהודה אמר רב כך היה מנהגו של רבי יהודה ברבי אילעאי ערב תשעה באב מביאין לו פת חריבה במלח ויושב [דף ל ע"ב] בין תנור לכיריים ואוכל ושותה עליה קיתון של מים ודומה כמי שמתו מטל לפנין]: עט דף כו ע"ב משנה אמר רבן שמעון בן גמליאל לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב וביה"כ שבהם בנות (ישראל)[ירושלים] יוצאות בכלי לבן שאולים כדי שלא לבייש את מי שאין לו וכל הכלים טעונין טבילה והובנות ירושלי' יוצאות (במחולות) [ומחולות] ר"ש אומרים יהוסן גם הוא שמח: ותהי עינתם על עלמותם כו' • ר"ל גם בשיכלה הבשר הגרקב לאחר מיתה ועדיין העלמות קיימים נרשם עליהם שהיה היין כדאמרי' פרק המפלת הבותה יין ר"ג ס ע"ב: ר"מ קבא ע"א פתיחתה לאיכה רבתי פי' לב:

חדושי גאונים

המאמר. אבר על כן אמרתי אני לא נני בובה ולא הבנתם דבר רוחות אולם מם שבאל כפי בשעותם דבר בעיני ומכו אמרו אחיד בכל בדרכי ובחבוד בלבם מעבון ובחבוד בלבם לגדול חביבותו ובקרבו ויוסב לבנו הבה אבלם אבמה בעינים ובחבודם ובחבודם בלבם כמו מבכבה מקומות בבוה מבבם המבונבת בדבני אבמה ובכ

[ח]מהרש"א ד"ה ויפה"ר בפסחים פסחים (פ"ח ע"ח): [ז] שם ד"ח באב. קנו ע"ח): [ז] שם ד"ה אחרית. כראמרינן פרק (חתוכ' דף פז ע"ב ובפרק חזקת הבתים ד"ע"ב ע"ל): [ד] שם ד"ה חברות כדאמרינן בב"מ בן סורר (לא מצאתי שם דף ע ע"ח רק לר' מאיר גמן סיה ולר' יהודה חטים סיה ולר' נחמיה מחטים סיה וכן בפרקות מ' ע"ח אבל שיר אחרונ ליתה ולא בכל הש"ס דינו*)

*) מגלת בפרקאות רבה מקומות ע"ש:

יד יוסף

א ע"ב: ב ע"ל ובהריצה דע': בפי"ב ולא"ש דלא ג ר"ס. בלמלוה ובפסחים:

יד יוסף

א גי' פרי"ש והרמ"ש אינן בסלין בו דברי ר"מ ר' יהודה אומר אבאינו קרא בסים ובכ' ותינוקות של בית רבן בטלין בו משום שנא' פקודי ה' ישרים משמחי לב ע"ע ע"ח ר"ש תקנ"ד: ב ב"ב קבא ע"א ירושלמי מכילתין פ"ד פתיחתה לאיכה רבתי פי' לב: ג בסחיפסב ע"ח ע"ב ד ניטין מ ע"א: ה ב"ב ס ע"ב: ו ר"ס קבא ע"א פתיחתה לאיכה רבתי פי' לב:

פ יום עליהם ומחילה. פי' שמחל לסם עון הענל ביום הכפורים ובקבע לכפרם

לבולנו תגלי כחיבי בולנו למילי לחיבי לאית בבו ממי שמחה לבר בלאית ליה ולבר בלאית ליה מדע דהא תגא דמתני' ס"ל דאין אסיר ספיר וכיבוס אלא בשבת אחל ט"ב בתוכה ובריבה קתני משמע אב ממעטין בשמחה דהיינו מר"ז ודו"ק: ואסור לקרות בתורה כו' • עיין פרש"י ולולי פירושו נראה דלא משום שמחה נגעו בה דלא מייתי הלי קרא דמשמחי לב אלא בפיסא נבי תינוקות של בית רבן אבל בשאר כל אדם מיכא טעמא אחרינא משום שלא יבכה אבל יום ובשאר עסקים ממי אסור מה"ט אלהבדוקא נקט דאפילו ללמוד תורה אסיר בו אבל בהשב"ר נקט ליה "מקרא דאסור מיהת משום שמחה: [דומה לו כמו שמחו מועל כו' • ר"ל דלא סיו ליה ט"ס בהבלות ומנה] : ובה"א לאיכה ורחוקה וגו' ביום הנוכחו זה מקן תורה • פרש"י ר"ה שמחו בו לחיות אחרונות ע"ש וסוסיף הרע"ב ביום שמחת לבו זה בנין בית המקדש שמתחך בי"ב עכ"ל ולא דעגא חבוכו בי"ב [ה] ולפי עניני נראה דלמ"ל בהב קאי שנמנו שמחתו אמרינן בגמרא תעוים בבנין המקדש: כל המתאבל על ירושלים כו' • מדיפא מיהו מפורש בהאי קרא דאיכה נוסיף ממי שמח אלא מכאן אמרו קאי שאסון מתאבל דאיכו מפיהם מה שונה וקאמר המכאן אמרו כו' המבלל הן אתה שומע לאו וכל שאינו מתאבל כו' ר"ש אומר לא יראה בשמחתה וי"ל הבראה בשמחתה ר"ל אבל אם יראה כו' • עיין בפרש"י ששמחתי לב ה"שרים ששמחו לב ע"ע ע"ח ר"ס תקנ"ד: ב ב"ב קבא ע"ב ירושלמי מכילתין פ"ד פתיחתה לאיכה רבתי פי' לב: ג בסחיפסב ע"ח ע"ב ד ניטין מ ע"א: ה ב"ב ס ע"ב: ו ר"ס קבא ע"א פתיחתה לאיכה רבתי פי' לב:

לעולם והכ"א כל העושה מלאכה בט"ב ואינו מתאבל על ירושלים אינו רואה בשמחתה [שנא' (ישעיה סו) שמחו את ירושלים וגילו בה כל אוהביה "ישישו אתה משוש כל המתאבלים עליה "מכאן אמרו כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה ושאינו מתאבל על ירושלים אינו רואה בשמחתה • תנ"ה כל האוכל בשר ושותה יין בט"ב עליו הכתוב אומר (יחזקאל לב) ותהי עונותם על עצמותם:

פ שם פיסקא אמר רשב"ג לא היו "ט לישראל כט"ו באב וביה"כ וכו' [בשלמא יוה"כ יום סליחה ומחילה יום שניתנו בו לוהות אחרונות (לישראל) אלא ט"ו באב מאי היא אמר רב יהודה אמר שמואל

*) תפסר לומר כשם שאלה עניות הוגות לכבשה כך נמלאו נחוכים ה"ה לו כסעים עניים ברוגים ליבה ובאבר שלין לבם לבה פיום ותבם כסף פיום מוגלים בת חוגב. ואמרו ג' חברים שם בתר מלכות תורה וכסוגה. בתר מלכות לא' נתנה רק בג' בתלו לברכים בתר תורה וכסוגה. וכמשומר כל' מלגה בם הוא קולא לבנות ישראל כתולה שלי שיבה ולאי שלין עליהם בעשרת הקולם לו בעשרת הבסגוה אבר מבבן כבוהם בבסמ"ק לעמוד לבבת לפני ס'. וחב כוונת המבנה וכן הוא אומר. כמו בסיא לומרת. הבתולה אומר מלוגי ולהיגה כו' בעשרה של מ"ח ובעשרה של בסמ"ק ובסבלו לאלו אבר כל חפלים וכל שמחתו לא יבו בכם בעלמר מלוגה וגו'. (נחל אשכול):

יעקב

אבל לא תבר משוגנם בלוב. לא כאן קאמר אלא שכם בגלות אין הגלות מוכר עליהם כיון שאינם מתאבלים על ירושלים ולא מבבר מעוגנם בלוב: בשלמא יה"כ משום דאית ביה סליחה ומחילה יום שניתנו בו לוחות אחרונות. מלבד לשני שעמדים דמשום שבת אי' ניתא לרחמו הבעומנו ובחבודם ובחבודם בלבם כמו מבכבה מקומות בבוה מבבם המבונבת בדבני אבמה ובכ

עין יוסף

דקשה לתוס' הלוך קאמר אבר ברכו ס' אלא דמי אה"כ נתקלבה אחמה בטבל שבתה ולא הפלילה עשם פרו ועבו שה לזה מתגלים המוסמות כרים אחמוש שבשם עמו ופרו סוים: עליון הכתוב אומר ומהי שוגנים על עמוגים. עין פירש"י ביתקלבל ל"ב שפ'.

יוסף

אבל לא תתן עוינך ביופי אלא במבשחה משום שמין הבמיבה שובה"אמה על מיוחסין שבישראל. כי שקר חתן והבל היופי. אבל אשה ירא"ת ה' היא תתהלל לכן תן עוינך במבשחה עובה כי הבל ממבן הבר הבוכם. ואין אשה אלא לבנים

יעקב

אלא לבנים

עין יוסף

לבולנו תגלי כחיבי בולנו למילי לחיבי לאית בבו ממי שמחה לבר בלאית ליה ולבר בלאית ליה מדע דהא תגא דמתני' ס"ל דאין אסיר ספיר וכיבוס אלא בשבת אחל ט"ב בתוכה ובריבה קתני משמע אב ממעטין בשמחה דהיינו כיום הכפורים ומבוגנים דמ"ק לגיוקו מקרא דמכלל הן אתה שומע לאו אלא דמתאבל כו' הוא נוסיף ממי שמחה ומהיו מתאבל אינו מתאבל אינו רואה בשמחתה וי"ל הבראה בשמחתה ר"ל אבל אם יראה כו' • עיין בפרש"י ששמחתי לב ה"שרים ששמחו לב ע"ע ע"ח ר"ס תקנ"ד: ב ב"ב קבא ע"ב ירושלמי מכילתין פ"ד פתיחתה לאיכה רבתי פי' לב: ג בסחיפסב ע"ח ע"ב ד ניטין מ ע"א: ה ב"ב ס ע"ב: ו ר"ס קבא ע"א פתיחתה לאיכה רבתי פי' לב:

רש"י מ ע"ב: ב ע"ל ובהריצה דע': בפי"ב ולא"ש דלא ג ר"ס. בלמלוה ובפסחים:

יד יוסף

א ע"ב: ב ע"ל ובהריצה דע': בפי"ב ולא"ש דלא ג ר"ס. בלמלוה ובפסחים:

כל הסוגיא מפורש פרק ים מוחלין "יום שהותרו שבטים לבא זה בזה מאי דרוש (במדבר לו) **זה הדבר אשר צוה ה' לבנות צלפחד וגו' דבר זה לא יהא נוהג אלא בדור זה (בלבד) • (רבה בר בר רנה א"ר יוחנן) [אמר רב יוסף אמר רב נחמן] "יום שהיתר שבט בנימין לבא בקהל שנאמר** (שופטים כא) **ואיש ישראל נשבע במצפה לאמר איש ממנו לא יתן בתו לבנימין לאשה מאי דרוש [אמר רב] ממנו ולא מבנינו • (רב אדי בר אבין אמר רב יוסף) [רבה בר בר חנה א"ר יוחנן] יום שכלו בו מתי מדבר דאמר מר עד שלא כלו מתי מדבר, לא היה דבור עם משה שנאמר** (דברים ב) **ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות מקרב העם וידבר ה' אלי לאמר אלי היה הדבור**

עין יעקב

דמקרו ר"ש אבל לא שיבא עדיף משאר ר"ש אמר לא כיו ר"ש וכו' לזה מוקדף לפני מעשים אלא מטורר כל כך וז"ל פשוט: ד"ש יום שהותרו שבטים לבא זה בזה ודו"ק:

עין יוסף

ענף יוסף

פ יום שהותרו שבטים לבא זה בזה. וז"ל בתוס' פי' דסיון ר"ל פרכי. כ"מר לא מעבה דמשו ר"ש לאסור בהסבר ותענית אלא אם שהותרו שבטים כיון ר"ש עלמו אומר עבה לאבלא (ספר לקוח הכהנים) וק"ק מ"ש מ"ת בסיון קלא"ל התחן אין מעבה בע"ו בא כיון שמוזכר בשם. וכן בלבוש סיון שאוסר כ"ש לענין נפילת אפים ותענית. ואני מעתני דמ"ש הוה דסיון ר"ש. יום עו"ל. ר"ש ע"ו בא. ור"ל בע"ו בא. כיון שהותרו. גם ר"ל דבקרים מפרשים אם בריית היה דבלו מתי מדבר • ולמה נהגו המוקדים עשרה אחרים. ולאלה לי לתרץ דסיון דנהג ביומ"כ ב' עשרים. יום שניהם. אלו נלומות. אלמא דס"ל משום עשה אחד לא הוי אלא ר"ש בפשוטו. אבל בשאר עשה שיך בו לומר לא היה ר"ש כ"ר. ואי"ב ס"ה בעו"ו בא אל ל"ל עשה אחר שהוא ר"ש בפשוטו כדי שנאחר מעשה דבריית לא היה ר"ש בפשוטו. אבל לעשה דבריית שלין ר"ש בסיון עוטין קבריתן ושוכנין בסוכן ולמחר הכהו יוצא הכולו אחים. ולפוכה הבשר שבתים בגזירה קמו כולם. והיו מסוכין אחת עשו אחים. עד שהלו הלבנים מלאה ולא ידעו שבלתה לומרים ושבו ר"ש. ופרבב"ם נבב"ב דף קכ"ח ע"א) כל המי שבא לא היו מתים אלא בס"ג. ובכל הבשר בא היו מתים כ"ה אלף ופרטורנו. ומפרק אחם ולאחרו הפרטורנו עולם (מי שבא ע"ו אלף ע"ב. והקשו הטפרבים אלא ישראל היו מ"ב אלף ולפי דבר בזמן אחר מתו אבל בבא מתו כ"ה אלף בה לו הוא מקנון הבחבון מן שלה לכן בזמן אחר מתו ר"ה אלף. וגם מ"ם ופרטורנו מ"ו אלף לבאלוכה אינו אלא דבר בגיאות מאן גבי בזמן מדבר ומתרץ הטפרבים בספר מות יאיר. וז"ל מלאתי בכמה מקומות בתרבים לאות בגיזות בגיזות שבל ר"ב בשבת לא היו מתים אבל המדבר ובן מבאר מתום: גופים דז"ל הוי שבלו בו מתי מדבר בדאמרינן בל תשבש בלא בו שיבון הבנינים כו'. ודבו דוקא בחיל. כי בשבת לאסור לאחר ואינו בזמן בשבת. ע"כ שבל"ל שלא מתו בע"ב רק דוקא בחיל בחיל ולא בשבת. ובן מלינו בב"ם דאחר לבם הקבלים אחם בכיתם בכיום בל אבם הייבם לבי קונבן לבם בכיה לבורות בע"ב. ובבה הני מלי עמא דבר ע"ב בחל לבוים בלו מהבון בו דיבו ע"ב. ול"ב בקום בלל זה בדבר שלא היו מתים בלל ר"ה בבסים ע"ב בל בחול. ובבה בבבה בבוה שלא מתו מבגלים. ובבה אחת קודם. הבכיבחל לאחר בבקה בגזירה בן"ל שבם בי הבגזירה בוהם בבבם בבבוה ובגזרה הבבם בבבוה בבבוה ולולן ואחר בעיון בלבוה בל"ה ובבבוהות מוזמן ע"ם קבוצות בדר הבבים תוך ל"ז שבם הל ע"ב בבבת הבבם בעמים ע"ם בדר בל"ה בל"ם בו'. מבגל שלא מתו ישראל רק ר"ה שבם אחותן ל"ז שבם. וישראל בוילאים מבגלים הו בבבם רבות שלבת לבבים. ובע"ז מבוקקים מאד דבבי הוס' מבגלים בבם בבבים. וס"ם בהוס' ובו' בבבים ובו' לא הו מתים אלא בל"ב. ובבל הבבם בלא הו מתים בל"ה אלף ובבובעוה. ר"ה בעמים ב"ה הוא בקבוה אלף. ובלאלן מלבים הו מבל"ה. אלף בבבה בבבוה בבבוה בבבו

[ג] מהרש"אר"ה שאין אשה. ומשום דאין השכינה שורה כו' (קידושין ע ע"ב) [ד] שם ר"ה הנהי כמ"ש (נדרים ס' ע"ב).

יד יוסף

א כתובות נט ע"ב ב ויק"ר פ"ח קס"ד פ"ח מי' נ' שם"ר פסוק על כן עלמות ירושלמי מגילה פ"ב

הדושי גאונים

ויקיומו. אחר על כן עכה ואמר לו זה שבגבנו ויקרא ודבר אלינו כי זכר לשפרים ולבכמיל בין קדש לחול כאלו אמר לו חלק לבריאתו ואיכיבו ומתניו בן אחרן אדם ובריאת נוגף ולמה ובדיל בדבר המבדיל בין קדש לחול כאלו אמר לו הלחם שזכרנו כי בן הנולד בעלמא מבדיל בין לבוהו בין הנולד בעלמא יהיה הגוף ותלבד פעולות הנפש לא נאבדו בעלמא ומבדל הנולד בעלמא מבדיל בין הגוף לנפש ובין הנולד בעלמא לבין הנולד בעלמא ובין הנולד בעלמא לבין הנולד בעלמא ובין הנולד בעלמא לבין הנולד בעלמא

לשמוע הלכות של רגל: צדין את האישות במועד ובשביעית • תימה מאי קא משמע לן בשביעית והלא אין זו עבודה קרקע וכ"י מאי טעמיה דאסר כדרבו וי"ל דודאי צריך למיסקל אבנים מתוך שדהו כשמפנה האישות ותכן פ"ג דשביעית המסקל שדהו טובל העליונה ומניח התחתונה הגונעות בתרומה וכן נרגיר של גרוגרות וכו' [תוספות מפורש בירושלמי תולדה]:

דקא עביד בתנם • וגרלה דהלכתא כרב באיסורי (כדאיתא בכורות מט.) ואפי' לשמואל י"ל דלא אסור אלא ע"י ספדינא אבל הוא עצמו שרי דיותר מתאפק מעצמו ע"י לעקה ויש מתה לאחר זמן: **לפי** שאין מערבין שמחה בשמחה: מנגזרת הכתוב כדברים לקמן מקרא דשלמה ובירושלמי דרים מדכתיב מלא שבוע זאת ועוד כרלה קלת דכמו שאין עושין מלות חבילות (ברכות מט.) דבעינן שיהא לבו פנוי למצות אחת ולא יפנה עצמו הימנה וכן שמחה בשמחה יהא לבו פנוי בשמחה: **בחנך** ולא בחמיך • עיקר דרשה היא ולא אסמכתא כדאמרינן בפ"ק דמגילה (דף חמ) ורב אחי אחי בתנך מאי דרים ביה: **מפני** הטורח • ומתני' הכי פי' מפני שמחה היא לו ושוחה ביה יותר מדאי: **מפני** ביטול פריה ורביה • ומתני' ה"פ מפני שמחה היא לו ומשהה אותו בחלון עד הרגל שיהא שמח לו ומיהה פנוי והא דקתני אבל מחזיר גרושתו אין שמחה לו ולא שייך עירוב בשמחה ולא מניח שמחת הרגל וגם אין לו טורח בה וגם ביטול פריה ורביה אין כאן שהיה לו אשה כבר ואסתמא דמילתא יש לו בנים וגם אין רגיל לשאת דבר זה עד הרגל וסעודת ברית מילה מוהר לעשות בחול המועד דלוכה שמחה כדאמרינן פ"ק דמגילה (דף ח.) ולא מבדלין שהשמחה במשנה ועלעוהיו אבר יעשה לעקה לו ומשום דאית ליה לערל לעקה לו בנים וגם אין אל מקום אבר יהיה שמח דוחת עתה מעבתו אל יעבר לו לעשות בכל אבר יקמון וכבשון תאות האדם ומפ"ל וכדיוהו יתבלים תמיד כן מתבלבלותיו כמו הלים המוהים זקים הלים ואין לו מתשוף מלבן למעלה אבר אלון ויפנה ישביל ישנה ויתלוף מקום ריית הלים פעם אחר פעם וכן תמיד אך מי שיש לו פנים ומעבה אבר אלון ובנים ויתקון עינו לגבת ינישו ופעפעין ישנו נגד המה מי שכל ישנו ומפלו ומעבה אין אבשה מלעדיו ועלעוהיו כומו אלם פל יתר כתר הטעודה אל אליהו ידרוש כמה זה כלמת דקדק ויבוש ויכונן אורמוהיו ודכיון שהיו מכוונים ומדוקדקים תמיד בשם אמים כי לא

א כרכות נה ע"ב: ב תגיגה ח ע"ב:

הדרשי נאונים

כדכתיב לו בעצם אדם כהי דלא חב רש"י ז"ל למ"ש מיר רוגע עצמות ז"ל"ש דמתו (ועיין תמגה ס"ב) אמנם כל זה מאמר בדעת הכותב בדעת רש"י שהוסיף מאמר זה אבל ברש"י בגמרא ליתא לזה ופ"ל י"ל שהוסיפו פשוטם דהוא רמז לא לומר נמוד שלא בא הכתוב בהוסיר וכו' הבעינן שיהא לבו פנוי בשמחה: ב"ח לאסמכה ר"ל בדרך הדרשה שיהיה כן לעתיד לבא. (קרוב לכוונת התוס' לפי' הש):

(שיך לעמוד בתקון אריג"ל בל הבם תורתותיו בשוה"ל וכו' שוכם ומקבל וכו' בגמרא ומה מדלוי: **מפני** ביטול פריה ורביה • ה"פ מפני שמחה היא לו ומשהה אותו בחלון עד הרגל וגם אין לו טורח בה וגם ביטול פריה ורביה אין כאן שהיה לו אשה כבר ואסתמא דמילתא יש לו בנים וגם אין רגיל לשאת דבר זה עד הרגל וסעודת ברית מילה מוהר לעשות בחול המועד דלוכה שמחה כדאמרינן פ"ק דמגילה (דף ח.) ולא מבדלין שהשמחה במשנה ועלעוהיו אבר יעשה לעקה לו ומשום דאית ליה לערל לעקה לו בנים וגם אין אל מקום אבר יהיה שמח דוחת עתה מעבתו אל יעבר לו לעשות בכל אבר יקמון וכבשון תאות האדם ומפ"ל וכדיוהו יתבלים תמיד כן מתבלבלותיו כמו הלים המוהים זקים הלים ואין לו מתשוף מלבן למעלה אבר אלון ויפנה ישביל ישנה ויתלוף מקום ריית הלים פעם אחר פעם וכן תמיד אך מי שיש לו פנים ומעבה אבר אלון ובנים ויתקון עינו לגבת ינישו ופעפעין ישנו נגד המה מי שכל ישנו ומפלו ומעבה אין אבשה מלעדיו ועלעוהיו כומו אלם פל יתר כתר הטעודה אל אליהו ידרוש כמה זה כלמת דקדק ויבוש ויכונן אורמוהיו ומדוקדקים תמיד בשם אמים כי לא

מטוש דאתו טולי עלמה לפירקא ולי מקבלי ליה ולא הוה מלי לפריקים הוה מכסף: קרי עליה וסם דכך • שמתבב בשעת איזהו מקן להקשות ואיזה מהן אלא להקשות: **הא** אמרן אין מרחיקין וכו' • ומיון שסמיך לאלעות הליון ודלא טומאה בין הלעות היא ואחרים בשביל הלעות: כל מילי דמתא עליה רמיא • דתלמיד בקו הוא: צדין האישות • בשדה הלון במועד מפני שמפסידין בו: בדרכו • שאין לריך לשנות בלידה: ובשביעית • אע"ג דמתקן השדה: בריה שאין לה עיניים • וחופר פקרקע: מאי קראה • דאישות בריה שאין לה עיניים: דכתיב כמו שבולת תמים יאלוף • שבולת שקורין לימנו"ן תמים יאלוף כלומר כשיוקא חוץ מגרתיקו לירות טפלות ממנו עד שהוא נגוש ומת: נפל אסת על חזו שמם • כלומר כך אישות טפלות פתאום לאדם ומתיס דלא חזו שמם: מעשה וכו' • כלומר שהיו לו מעות מזומנים לצרך לעלות לרגל ומתקן אתו לשדפדים ומעגב מלעלות לרגל: לפי שאין הגת משתכח מן הגב ג' יום • [כלומר כיון דמת לון מתכתה מן הגב שלשים יום] לו מספידו פחות מג' יום לפני הרגל אתי למיספד ברגל דעדיין לא שכחו: דעביד בתנס • מ"ד מעשה מעות שזמנן לרגל דכסדן עביד בתנס ספיר דמו ומ"ד לפי שאין המת משתכח מן הגב שלשים יום בתנס נמי אסור: מפני שמחה היא לו • בגמ' מפרש: מהחזיר גרושתו • דלעיל שמחה כ"ש: מאי הוי • וכי שמחה אסורה בו"ט: אין מערבין שמחה בשמחה • כלומר בעינן דלשמחה בשמחת מועד לחודיה: מפני הטורח • לטרחה לעלך מישתין ומרחה ע"כ במועד אסור: משום בטול פ"ו • דאי שרו בזמן מישתין בו"ט אין אדם נוטלה אבל כל הסדר טולה אלא ממתין עד המועד שיהא עושה סעודה אחת

למועד

ב דף ט ע"א ודאין מערבין שמחה בשמחה מנא לן (א"ר יהודה אמר שמואל)

דכתיב (מלכים א ח) **ויעש שלמה בעת ההיא את** החג וכל ישראל עמו [קהל גדול מלבוא חמת עד נחל מצרים לפני ה' אלהינו שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום] ואם איתא דמערבין שמחה בשמחה איבעי ליה למינטר עד החג ומעבד ז' להבא ולהבא • ודילמא מינטר לא נטרינן (עד החג) והיכא דאיתרמי[a] עבדינן איבעי ליה לישורי פורתא שיורי בבנין הבית לא משיירינן איבעי לשיורי "באמה כליא עורב אמה כליא עורב נמי צורך בנין [הבית] הוא אלא מדמייתר ליה קרא מכדי כתיב י"ד יום ז' ימים וז' ימים למה לי ש"מ הני לחוד והני לחודי: א"ר פרנך א"ר יוחנן "אותה שנה לא עשו ישראל יוה"כ והיו דואגים ואומרים שמא נתחייבו שונאיהן של ישראל כליה יצתה בת קול ואמרה להם כולכם מזומנין לחיי העה"ב • מאי דרוש [אמרו] ק"ו ומה משכן שאין קדושתו קדושת עולם וקרבן יחיד דוחה שבת דאיסור סקילה בהמ"ק דקדושתו קדושת עולם וקרבן צבור ויוה"כ (דאיסור) [דענוש] כרת לא כ"ש אלא אמאי היו דואגים התם צורך גבוה הכא צורך הדיוט (ואכתי) הכא נמי (ביוה"כ) מעבד ניעברוה מיכל לא נבלו ולא נשתו "אין שמחה בלא אכילה ושתיה • ומשכן דדחי שבת מנא לן אילימא מדכתיב (במדבר ז) ביום הראשון וביום השביעי דילמא (ראשון לקרבנות) ז' לקרבנות אמר רב נחמן בר יצחק אמר קרא (שם) ביום עשתי עשר יום מה יום כולו רצוף אף עשתי עשתי עשר [כולם] רצופין ודילמא ימים הראויים כתיב קרא אהרינא (שם) ביום שנים עשר יום מה יום כולו רצוף אף י"ב ימים כולם רצופים דילמא הכא נמי (בראוין) [בימים הראוין] א"כ תרי קראי למה לי • ומקדש דדחי יוה"כ מנא לן אילימא מדכתיב (מלכים א ח)

למועד ולמשולין: שבעת ימים • לחוכת הבית כשבנה שלמה בית המקדש וחת"כ ז' ימים לחג הסוכות כדאמרינן בסמוך: (ודילמא מעבר לא נטרינן וכו' • תמהו במסכת לון מלאין כשם במועד ומומלל מתן טעם לדבר לפי שאין מערבין שמחה בשמחה והבית דלאה מתנוכת הבית ועל זה הקשה המקשה ודילמא לא נטרינן לחוכת הבית עד הרגל משום שהוא מערבין שמחה בשמחה) איבעי ליה • לשלמה לשהייה פורתא בבנין עד שמוך לחג כי היכי דעביד שמחה להבא ולהבא ולא הוי ביטול מזבח ביון דלא כשלם ומדלא שהה ס"מ לון מערבין • לא משיירינן • דמודע דהעדמה הוא ושוב דנגלו הוא: אמה כליא עורב • שפודון אל בחל אורך באמה שעל גג הבית לבלות העורבין שלא יזומו שם וימעטו את גג הבית • (כליא שמו לא יכלה החמיר שמוע אה הטורבים) • צורך בנין הוא • שהוא השלמת שלשים אמה של קומת בית לחשון וקומה של בית שני וזיור בבנין לא משיירינן • הני לחוד וכני לחוד • דלון מערבין • אותה שהה לא עשו יוה"כ • שהלבו כל שבעה ימים של חיוך הבית קודם לחג וה' שקודם לחג יוה"כ היה: מאי דרוש • דדחו יוה"כ: קדושת משכן מ' שנה שלהו ישראל במדבר: וקרבן יחיד • נמיאים המוכנה המזבח: שבת דאיסור סקילה • דחעור מכבת (דחוי שבתקריבו קרבן נסיא בלילקמן בשבת: וקרבן צבור • דכתיב וכל בני ישראל עמו שבל בני ישראל הקריבו קרבנות בחנוכת בהמ"ק: כרת • הוא וזרעו נכרת קודם זמנו ולא דמי הלי מילתא למתי דחיך לעיל (דף ד) דהוא נ"ש עקרא לקרא דפסוקא דיוה"כ אסור באכילה ובשתיה ומיכו מיהא בהכנת דמים ואכתי ולא עקרו ליה לגמרי אלא פנים אחת בלבד ומשכן ע"פ הדבור דחי שבת דכתיב נסיא אחד ליום וגו'): **התם** היה לוקך נפוש • שלות ומעורי חטאות: **הכא** לוקך הדיוט • שאכלו ושתו ובשלו מאכלים ביום"כ: הכא נמי • בבית המקדש מעבד נעבד קרבנות ולא ניכלו ביום"כ: משכן דחי קרבן מגלן לן • דילמא לא דחי: ביום הסביעי • ומשמע לן יום ז' דסיעו שבת [שבי] שביעי לקרבנות • שאם הקריב נסיא שביעי בערב שבת מקריב נסיא שביעי באחד בשבת ומאי שביעי שביעי לקרבן נסיא: ביום עשתי עשר יום • הלי יום יסיהה משמע מה יום (ולילה לפוסים שאין הפסק [לוקח שאין בו הפסק לף כולהו י"ל יום לוקח דליכא הפסק ביניהם אפילו בשבת] • ימים הראוים • לקרבן כגון ימי חול אבל שבת לא דחי • א"כ • דימים הראוים קרא למה לי אלא קרא

הרי"ף

שבת וכו' • אם היתה המערבין אינני ליה למעבד עד החג ומעבד ז' לבבה ולבבה וכו' • תימה דלמה לעשה מערבין ומ"מ היו חייב לעבב אלא רשות הוא אם רצה לעבב ובתוכת הבית לא רצה לעבב ומע"ל לעיקר הסלי עדיה כהוא משום שיבוטה דאיתא ליה לעבב מיהו אינני ליה למעבד עד החג כדי שלא יתבטלו ישראל ממלאכתן כל כך ולא לתקן

עין יוסף

ב התם • במשכן דגבוה הוו קרבנות: **הכא** • בחוכת הבית הכיוון משהה • וס"ל דודאי הסנהדרין לא כסתפקו בדבר והוה ס"ל הכיון דשמחה של מלוה לערך נגוה הוא • וקן כוונו הבלבה ברוס"ק שעליהם • אבל מ"מ שאר המון עם

הגהות הגר"א

[a] ודילמא מעבר לא נטרינן לחוכת הבית כשבנה שלמה בית המקדש וחת"כ ז' ימים לחג הסוכות כדאמרינן בסמוך: (ודילמא מעבר לא נטרינן לחוכת הבית ועל זה הקשה המקשה ודילמא לא נטרינן לחוכת הבית עד הרגל משום שהוא מערבין שמחה בשמחה והבית דלאה מתנוכת הבית ועל זה הקשה המקשה ודילמא לא נטרינן לחוכת הבית עד הרגל משום שהוא מערבין שמחה בשמחה) איבעי ליה • לשלמה לשהייה פורתא בבנין עד שמוך לחג כי היכי דעביד שמחה להבא ולהבא ולא הוי ביטול מזבח ביון דלא כשלם ומדלא שהה ס"מ לון מערבין • לא משיירינן • דמודע דהעדמה הוא ושוב דנגלו הוא: אמה כליא עורב • שפודון אל בחל אורך באמה שעל גג הבית לבלות העורבין שלא יזומו שם וימעטו את גג הבית • (כליא שמו לא יכלה החמיר שמוע אה הטורבים) • צורך בנין הוא • שהוא השלמת שלשים אמה של קומת בית לחשון וקומה של בית שני וזיור בבנין לא משיירינן • הני לחוד וכני לחוד • דלון מערבין • אותה שהה לא עשו יוה"כ • שהלבו כל שבעה ימים של חיוך הבית קודם לחג וה' שקודם לחג יוה"כ היה: מאי דרוש • דדחו יוה"כ: קדושת משכן מ' שנה שלהו ישראל במדבר: וקרבן יחיד • נמיאים המוכנה המזבח: שבת דאיסור סקילה • דחעור מכבת (דחוי שבתקריבו קרבן נסיא בלילקמן בשבת: וקרבן צבור • דכתיב וכל בני ישראל עמו שבל בני ישראל הקריבו קרבנות בחנוכת בהמ"ק: כרת • הוא וזרעו נכרת קודם זמנו ולא דמי הלי מילתא למתי דחיך לעיל (דף ד) דהוא נ"ש עקרא לקרא דפסוקא דיוה"כ אסור באכילה ובשתיה ומיכו מיהא בהכנת דמים ואכתי ולא עקרו ליה לגמרי אלא פנים אחת בלבד ומשכן ע"פ הדבור דחי שבת דכתיב נסיא אחד ליום וגו'): **התם** היה לוקך נפוש • שלות ומעורי חטאות: **הכא** לוקך הדיוט • שאכלו ושתו ובשלו מאכלים ביום"כ: הכא נמי • בבית המקדש מעבד נעבד קרבנות ולא ניכלו ביום"כ: משכן דחי קרבן מגלן לן • דילמא לא דחי: ביום הסביעי • ומשמע לן יום ז' דסיעו שבת [שבי] שביעי לקרבנות • שאם הקריב נסיא שביעי בערב שבת מקריב נסיא שביעי באחד בשבת ומאי שביעי שביעי לקרבן נסיא: ביום עשתי עשר יום • הלי יום יסיהה משמע מה יום (ולילה לפוסים שאין הפסק [לוקח שאין בו הפסק לף כולהו י"ל יום לוקח דליכא הפסק ביניהם אפילו בשבת] • ימים הראוים • לקרבן כגון ימי חול אבל שבת לא דחי • א"כ • דימים הראוים קרא למה לי אלא קרא

עין יעקב

אלא ביכך תמרתה משא"כ שאר שמחות מותר לערב לבני מייתי מקרא דשלמה ואי מקרא דשלמה לבד מייתי לאומר דוקא שבי מיני שמחות אין לערב יתר אבל שמחת שאין שבבל אין לבד לערב יתר אבל בשאר שמחות אמרינן בתענית פ"ג דף כ"ז אין אומרים אבל בגדול אלא בשם שבעה שבעה וכרם מלאה: מחלק הגר"ר אליעזר מלאכי

עיני יצחק

א"ר פרנך אותה שנה לא עשו ישראל אבל יוה"כ ויהו דואגים ואומרים שמא נתחייבו וכו' • יעקב מתחייבו לאחר מיתה ע"ד הבא לטהר מטמא מסייעין אותו מן השמים: **למנטר** עד החג וכו' • פי' בתוס' כדי שלא יתבטלו ישראל ממלאכתן כ"כ עכ"ל ועוי"ל דמ"ש קאמר דה"ל למעבר עד החג כדי שלא יעבדו מלכתעמה ביוה"כ דעבדו שהקדימו הז' ימים לא עבו יוה"כ כדאמרינן בסמוך: באמה כליא עורב וכו' • ק"ק כיון דלפי סברתו לאו שיורי בנין בהמ"ק מקרי ולא טורך בנין הבית הוא הדבן קשיון לדוכתיה ודלמא מעבר לא נטרינן ויש לישב בדוחק ודו"ק: לא עשו ישראל אה יוה"כ וכו' • מהאי קרא דמלכים דמייתי תלמודא לא משמע דז' ימי חנוכת המזבח הוו מקודם ז' ימי החג דכתיב ויעשו ביום השמיני עצרת כי חנוכת המזבח עשו ז' ימים וחגו ז' ימים: [וקרבן יחיד דוחה שבת וכו' • ובפסיקתא מקרבן לבור של שבת וקרבן תמיד שדוחה שבת לא הוה מלי ילוף משום דמלאה הקב"ה עליו כן משמ"כ בקרבן לבור החנוכת המזבח במקדש דהקריבו מעצמם בלי לווי משום שמחה אבל מקרבן יחיד דעשיות בחנוכת המזבח דכמו כן לא היה בו לווי ילוף ספיר: אילימא משוסדמיב ביום הראשון וביום השביעי וכו' • פרש"י ומשמע לן יום השביעי הייתי שבת עכ"ל וע"פ מ"ש פ' רע"ק ביום הראשון אותו יום עצל י' עצרות ראשון למעשה בראשית ראשון לגשיאים וכו' • יעקב בשבעות יום השביעי יום השבת וז' לגשיאים מיהו המקבה פריך דילמא שביעי לקרבנות לחוד הוה הייתו לקרבן נסיאים ולא ז' מימי השבוע כמו ראשון מימי

עין יעקב

עיין פירש"י ומפרש"ל ועי"ל לפי שבבנתה דיגלה עיקר הדרוש לגמוד תכמה ומוסר ודיוקים לשמון עם ואם יקשה לו לא יכנסו דברי מלאומים לכך לא הקשה לו כדי שידעו כל העם כל דברי כיוס ומשמים לקבל דברי הלכה ממקום ומלוטה וימשמו לו: אין מערבין

אבר הבונה מאי אישות כו' • כיון שאין לה עיניים הוא הרע ותוטא כמו שאמר עם שור ועיניים יש כי לגלות לתוקיו מנגשם כעורים קיר וכעיניות השון בעיניו אימו רואה ויקן קרא דוד ופל אשת כל חוז עמם וכמי עכנרי רשעי הם הלולים ממון תבריהם ונעוקם ונגזל ואכלו אמר שלעולם הוא זמן לגזר אחרים בדברי תוכחות ומוכר ומכרא הוא מכון לעוזרי רגל ויו"ע עם מקרא קדם מחוכשים ד"ה לגרים ובכמה המעשים שהיו קורין תורה לכל ישראל כדכתיב ומקרא הקהל לעמן ועמדו ויקרא את ס' הלוכיה וגו' •

לא [הוה] מקשי ליה [שם ע"ב] קרי עליה ושם דרך אראנו בישע אלהים:

דף ו ע"א **ואיבעית** אימא הא אמרן אין מרחיקין ציון ממקום טומאה שלא להפסיד א"ר יהודה אומר עד שיהא שם זקן או תלמיד לפי שאין הכל בקיאין בדבר אמר אביי ש"מ צורבא מרבנן דאיכא במתא כל מילי דמתא עליה רמיא:

שם ע"ב **מתני'** צדין את האישות[a] ואת העברים משדה האילן ומשדה הלבן

כדרכו במועד ובשביעית וכו': **גמ'** מאי אישות אמר רב יהודה בריה שאין לה עינים אמר רבא בר ישמעאל ואיתימא רב יימר בר שלמיה מאי קראה (תהלים נח) כמו שבלול תמס יהלוך נפל אשת בל חזו שמש:

דף ח ע"א **ולא** ספדינן קודם הרגל שלשים יום • מ"ש ל' יום אמר רב כהנא אמר רב יהודה אמר רב מעשה באדם אחד שבינם מעות לעלות לרגל ובא ספדן ועמד על פתחביתו ונטלתן אשתו ונתנתן לו ונמנע ולא עלה באותה שעה אמרו לא יעורר על מתו ולא יספידנו קודם לרגל ל' יום ושמואל אמר [שם ע"ב] לפי "שאין המת משתכח מן הלב שלשים יום • מאי ביניייהו איכא ביניייהו דקא עביד בתנס: שם **מתני'** אין נושאין נשים במועד לא בתולות ולא אלמנות ולא מיבמין מפני ששמחה היא לו אבל מחזיר הוא את גרושתו:

גמ' וכי שמחה היא לו מאי הוי אמר רב יהודה אמר שמואל וכן א"ר אלעזר אמר רב הושעיא ואמרי לה [א"ר אלעזר] א"ר חנינא לפי שאין מערבין שמחה בשמחה רבה בר (רב) הונא אמר מפני שמניה שמחת הרגל ועוסק בשמחת אשתו א"ל אביי לרב יוסף הא דרבה בר (רב) הונא דרב הוא דא"ר דניאל בר קטינא אמר רב "מנין שאין נושאין נשים במועד שנאמר (דברים טז) ושמחת בחגך בחגך ולא באשתך • עולא אמר מפני הטורח רבי יצחק נפחא אמר מפני בטול פריה ורביה:

ודאין

מעשה הלכות שלא רגל: **צדין** את האישות במועד ובשביעית • תימה מאי קא משמע לן בשביעית והלא אין זו עבודה קרקע וכ"י מאי טעמיה דאסר כדרבו וי"ל דודאי צריך למיסקל אבנים מתוך שדהו כשמפנה האישות ותכן פ"ג דשביעית המסקל שדהו טובל העליונה ומניח התחתונה הגונעות בתרומה וכן נרגיר של גרוגרות וכו' [תוספות מפורש בירושלמי תולדה]:

דקא עביד בתנס • וגרלה דהלכתא כרב באיסורי (כדאיתא בכורות מט.) ואפי' לשמואל י"ל דלא אסור אלא ע"י ספדינא אבל הוא עצמו שרי דיותר מתאפק מעצמו ע"י לעקה ויש מתה לאחר זמן: **לפי** שאין מערבין שמחה בשמחה: מנגזרת הכתוב כדברים לקמן מקרא דשלמה ובירושלמי דרים מדכתיב מלא שבוע זאת ועוד כרלה קלת דכמו שאין עושין מלות חבילות (ברכות מט.) דבעינן שיהא לבו פנוי למצות אחת ולא יפנה עצמו הימנה וכן שמחה בשמחה יהא לבו פנוי בשמחה: **בחנך** ולא בחמיך • עיקר דרשה היא ולא אסמכתא כדאמרינן בפ"ק דמגילה (דף חמ) ורב אחי אחי בתנך מאי דרים ביה: **מפני** הטורח • ומתני' הכי פי' מפני שמחה היא לו ומשהה אותו בחלון עד הרגל וגם אין לו טורח בה וגם ביטול פריה ורביה אין כאן שהיה לו אשה כבר ואסתמא דמילתא יש לו בנים וגם אין רגיל לשאת דבר זה עד הרגל וסעודת ברית מילה מוהר לעשות בחול המועד דלוכה שמחה כדאמרינן פ"ק דמגילה (דף ח.) ולא מבדלין שהשמחה במשנה ועלעוהיו אבר יעשה לעקה לו ומשום דאית ליה לערל לעקה לו בנים וגם אין אל מקום אבר יהיה שמח דוחת עתה מעבתו אל יעבר לו לעשות בכל אבר יקמון וכבשון תאות האדם ומפ"ל וכדיוהו יתבלים תמיד כן מתבלבלותיו כמו הלים המוהים זקים הלים ואין לו מתשוף מלבן למעלה אבר אלון ויפנה ישביל ישנה ויתלוף מקום ריית הלים פעם אחר פעם וכן תמיד אך מי שיש לו פנים ומעבה אבר אלון ובנים ויתקון עינו לגבת ינישו ופעפעין ישנו נגד המה מי שכל ישנו ומפלו ומעבה אין אבשה מלעדיו ועלעוהיו כומו אלם פל יתר כתר הטעודה אל אליהו ידרוש כמה זה כלמת דקדק ויבוש ויכונן אורמוהיו ומדוקדקים תמיד בשם אמים כי לא

מהרש"א

לב' חלקים הא' קושיות הסותר כגון ומיולכו וחכא תנן הב' קושיות היתור כגון פסיעה וג"ל והא תניא הדא זמנא וקאמר דבכל יומא דהוו שם תלמידים בבהמ"ד וכו' לומד ודוכם להם דברים שאינם פשוטים ואפשר שיהם בהן לחקשות קושיות הסותר או קושיות היתור אבל בשבת דיגלא שיהם שם קיבוץ הגמון עם היה דוחש לכן בהן קושיות הסותר כיון הדברים פשוטים הן וכן לא היה בהן קושיות היתור דנסתבה פשוטים לתלמידים ליכין הן לגמון עם וקאמר בזה התלמיד דהוה מקבל ליה בכל יומא והשתא לא הוה מקבל אלא לשון הדברים פשוטים הם לו ל"ל לומה הוא בא בשבתא דיגלא לבהמ"ד שהרי לא היה לריך לדברים הפשוטים וקאמר דמ"מ הוא בא דשם לו הדרך הדשיון שהיה שם ומתשבב לו שכר הליכת הדרך מביתו לבהמ"ד וקאמר דשכרו הוא דאתלמו בדבר חידוש ביבא אלהים הדשיון בסיעתא דשמיא הגם שבבת שכל

עין יעקב

אמתה בשמחה • בגמרא דיקן ילוף מקרא דשלמה וכיוכולמי כתנו תוספות דילוף מדכתיב מלא שבוע אלא וכ"ל דתחוייבו לריכא דלי מעיקר הוה אמינא דהתם לון לעבב אמתה שמחה בכל דברי כיוס ומשמים לקבל דברי הלכה ממקום ומלוטה וימשמו לו: אין מערבין

הגהות הגר"א

[a] ודאין מעשה הלכות שלא רגל: **צדין** את האישות במועד ובשביעית • תימה מאי קא משמע לן בשביעית והלא אין זו עבודה קרקע וכ"י מאי טעמיה דאסר כדרבו וי"ל דודאי צריך למיסקל אבנים מתוך שדהו כשמפנה האישות ותכן פ"ג דשביעית המסקל שדהו טובל העליונה ומניח התחתונה הגונעות בתרומה וכן נרגיר של גרוגרות וכו' [תוספות מפורש בירושלמי תולדה]:

דקא עביד בתנס • וגרלה דהלכתא כרב באיסורי (כדאיתא בכורות מט.) ואפי' לשמואל י"ל דלא אסור אלא ע"י ספדינא אבל הוא עצמו שרי דיותר מתאפק מעצמו ע"י לעקה ויש מתה לאחר זמן: **לפי** שאין מערבין שמחה בשמחה: מנגזרת הכתוב כדברים לקמן מקרא דשלמה ובירושלמי דרים מדכתיב מלא שבוע זאת ועוד כרלה קלת דכמו שאין עושין מלות חבילות (ברכות מט.) דבעינן שיהא לבו פנוי למצות אחת ולא יפנה עצמו הימנה וכן שמחה בשמחה יהא לבו פנוי בשמחה: **בחנך** ולא בחמיך • עיקר דרשה היא ולא אסמכתא כדאמרינן בפ"ק דמגילה (דף חמ) ורב אחי אחי בתנך מאי דרים ביה: **מפני** הטורח • ומתני' הכי פי' מפני שמחה היא לו ומשהה אותו בחלון עד הרגל וגם אין לו טורח בה וגם ביטול פריה ורביה אין כאן שהיה לו אשה כבר ואסתמא דמילתא יש לו בנים וגם אין רגיל לשאת דבר זה עד הרגל וסעודת ברית מילה מוהר לעשות בחול המועד דלוכה שמחה כדאמרינן פ"ק דמגילה (דף ח.) ולא מבדלין שהשמחה במשנה ועלעוהיו אבר יעשה לעקה לו ומשום דאית ליה לערל לעקה לו בנים וגם אין אל מקום אבר יהיה שמח דוחת עתה מעבתו אל יעבר לו לעשות בכל אבר יקמון וכבשון תאות האדם ומפ"ל וכדיוהו יתבלים תמיד כן מתבלבלותיו כמו הלים המוהים זקים הלים ואין לו מתשוף מלבן למעלה אבר אלון ויפנה ישביל ישנה ויתלוף מקום ריית הלים פעם אחר פעם וכן תמיד אך מי שיש לו פנים ומעבה אבר אלון ובנים ויתקון עינו לגבת ינישו ופעפעין ישנו נגד המה מי שכל ישנו ומפלו ומעבה אין אבשה מלעדיו ועלעוהיו כומו אלם פל יתר כתר הטעודה אל אליהו ידרוש כמה זה כלמת דקדק ויבוש ויכונן אורמוהיו ומדוקדקים תמיד בשם אמים כי לא

ארבעה עשר יום ודילמא ימים הראויים גמר יום יום מהתם • יצתה ב"ק ואמרה להם כולכם מזומנים לחיי העוה"ב ומנא לן דאחיל(א) להו דתני (רב) תחליפא(מ"א ח) "ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך וילכו לאהליהם [שמחים וטובי לב על כל הטובה אשר עשה ה' לדוד עבדו ולישראל עמו • לאהליהם] שהלכו ומצאו נשותיהן בטהרה שמחים שנהנו מזיו השכינה וטובי לב שכל אחד ואחד נתעברה אשתו בבן זכר על כל הטובה שיצתה בת קול ואמרה להם כולכם מזומנין לחיי העוה"ב לדוד עבדו ולישראל עמו בשלמא לישראל" עמו דאחיל להו ההוא עון דיוה"כ אלא לדוד עבדו מאי היא דאמר רב יהודה אמר רב בשעה שבקש שלמה להכנים הארון (לפני ולפנים) [למקדש] דבקו שערים זה בזה אמר שלמה כ"ד רננות ולא נענה פתח ואמר (תהלים כד) שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד מי זה מלך הכבוד ה' עזוז וגבור ה' גבור מלחמה ולא נענה (הדר ואמר שאו שערים ראשיכם ושאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד מי הוא זה מלך הכבוד ה' צבאות הוא מלך הכבוד סלה ולא נענה) כיון שאמר (ר"ה כ ו) ה' אלהים אל תשב פני משיחך זכרה לחסדי דוד עבדך מיד נענה באיהה שעה נהפכו פני שנאי דוד כשולי(ג) קדרה וידעו כל ישראל שמחל הקב"ה לדוד על אותו עון:

ג שם **רבי יונתן בן (עכמאי) [עסמיי]** יורבי יהודה בן גרים תנו גרים בי רשב"י איפטור מיניה באורתא בצפרא אתו וקא מפטרי מיניה א"ל ולא אפטיריתו מינאי באורתא אמרו ליה למדתנו רבינו תלמיד שנפטר מרבו ולן באותה העיר צריך שיפטר הימנו פעם אחרת דכתיב (מ"א ח) ביום השמיני שלח את העם וגו' וכתיב (דה"ב ז) ביום עשרים ושלישה לחדש השביעי שלח את העם [אלא] מכאן לתלמיד שנפטר מרבו ולן באותה

עיון יעקב

לדוד עד"י ולשלמה ביה. עיין בהדושינו פ"ב דשבת: א"ל ולא איפטרתו ממני בתורתיה בשאורה יש לדקדק מה שאל לה כיון שהוא עצמו לומד עמהם סיכה דלן בתוכו עיר ל"ר לפטור ממנו והו לומר לה לומדו בעצם שלמד מקרא דשלמה כל"ל דקשה בלי עשה דוהלי איהו ידע עשה הדבר והו לומר מתחלו לומר לכנו עכשיו בלי הדא סב פירש"י הכמיהם הם לא אמר כן כשאפטרו ממנו בתורתה. ואפשר לומר ע"ד דאיתא בל"ר ובוצה ל"ב כש"ש סימן רמ"ב סעיף ח"ו כתב"ה הא דלן וכו' לרוץ לחזור ולשנות רשות דוקא שלא אמר לגון בעיר אבל אם סגיר בהולה לגון מ"ל לחזור ולשנות רשות אבל בכל מקום אפילו בעיר אמר לגון אפשר לו לחזור ולשנות

עין יוסף

לאהליהם שהלכו ומצאו וכו' • שאל לה מסם • והכריחם ז"ל לדרשות אלו שדקדקו ראשונה תיבת וילכו יתירה • הס"ל למימר שלא את העם לאהליהם וברכו את המלך שמחים וטובי לב • אע"פ שבת בתיבת וילכו ומצאו שהלכו ומצאו נשותיהן בטהרה • ז"ל שבת בתיבת וילכו לרמוז שהלכו ומצאו נשותיהן בטהרה • המלכים בספר תורת משה ובכלו מעט מ ז ה בלשון קלה שוונתם לטובה ולברכה כעין בלשון מתענין וכל תענוגם בטעמים ובלשון מתענים בטעמים ובלשון מתענים בטעמים ובלשון מתענים

אושפיזא והוא עלמא ביתא דכתיב (תהלים מט) קרבם בתימו לעולם אל תקרי קרבם אלא קברם. לבלבל פתורך בבני ובבנתא • ולא תהוי שתא חדתא דלא תמות אתתך ולא תנסיב [אנתתא] אחריתי. ר"שבן הלפתא איפטר מיניה (דר') [דרב] א"ל לבריה זיל לגביה דליברכך א"ל יהא רעוא דלא תבייש ולא תתבייש • כי אתא גבי אבוה א"ל מאי אמר לך א"ל מלתא בעלמא הוא דאמר לי א"ל בירכך ברכתא דברכינהו קוב"ה לישראל ותנא בה דכתיב (יואל ב) ואכלתם אכול וישבוע והללתם את שם ה' אלהיכם וגו' [ולא יבושו עמי לעולם] ודעתם כי בקרב ישראל אני ואני ה' אלהיכם ואין עוד ולא יבושו עמי לעולם: שם מתני' ועושה אשה תכשיטיה במועד:

גמ' [דביתהו דרב חסדא מקשטא באנפי כלתא] יתיב רב הונא בר חיננא קמיה דרב חסדא ויתיב וקאמר ל"ש אלא ילדה אבל זקנה לא א"ל האלהים אפילו אכך ואפילו אמא דאכך ואפילו עומדת על קבורתה דאמרי אינשי בת שיתין כבת שית לקל טבלא רהטא[א]: דף י ע"ב אמר רבא פרקמטיא כל שהוא אסור א"ר יוסי בר אבין ובדבר האבוד מותר • רבינא הוה ליה ההוא עיסקא דהוה מזדבן בשיתא אלפי שרייה לזבוניה בתר הולא דמועדא וזבניה בתריסר אלפי:

תעייל כלתא ולא ליפקון בגוא: וההוא עלמא ביתא וכו' • דהלו עלמא דירת עולם כעין לוספיתא והוא עלמא דירת קבע כעין בית הזומיא דסכי מיטו פתקן עלמך בפרוזדור כדי שתכנס לטרקלין ומייתי מקרא קרבם בתימו לעולם לא תקרי קרבם אלא קברם מתיבות כמו כבש כבר שמלה שלמה וברכעים כתיב הלי קרא דהוי קברם בתימו לעולם שלא יהיו ויעמדו בתחית המתים משל"כ בלדיקים שנם שקברם בתימו מ"מ אינו לעולם בזמן התחיית ועמדו מקברם ויהיו לעולם: דלא תבייש ולא תתבייש וכו' • פרש"י לא תבוש אחריני כדי שלא תתבייש בתגיבה כבשם לנוכך תיפוח ולא תעייל היא לעולם אל תקני קרבם אלא קברם מתיבות כמו שלמה וברכעים כתיב הלי קרא דהוי קברם בתימו לעולם שלא יהיו ויעמדו בתחית המתים משל"כ בלדיקים שנם שקברם בתימו מ"מ אינו לעולם בזמן התחיית ועמדו מקברם ויהיו לעולם: דלא תבייש ולא תתבייש וכו' • פרש"י לא תבוש אחריני כדי שלא תתבייש בתגיבה כבשם לנוכך תיפוח ולא תעייל היא לעולם אל תקני קרבם אלא קברם מתיבות כמו שלמה וברכעים כתיב הלי קרא דהוי קברם בתימו לעולם שלא יהיו ויעמדו בתחית המתים משל"כ בלדיקים שנם שקברם בתימו מ"מ אינו לעולם בזמן התחיית ועמדו מקברם ויהיו לעולם: דלא תבייש ולא תתבייש וכו' • פרש"י לא תבוש אחריני כדי שלא תתבייש בתגיבה כבשם לנוכך תיפוח ולא תעייל היא לעולם

הוא • כלכסיות שסופו לעות: ההוא עלמא ביתא • קבר הוי בית שעומד שם לעולם: דכתיב קברם בתימו לעולם • בתעים כתיב טולם ימותו ויבלו בקבר שהוא ביתם לעולם: שתא חדתא • קרי שנה לאחרת הלשון בקבר שהוא ביתם לעולם: דבריים כד): ר"ש בן אלעזר אומר מיום ראשון ולהלן אל תקרא אלא מיום ראשון ולהלן אל תקרא אלא מיום ראשון ולהלן אל תקרא אלא

[ח] מהרש"א ד"ה אם וכמאמרם (ר"ה ע"ב. במגילה כד ע"ב):

עדתך היו לפני ה' • לקמיה גברא רבה דכתיב לפני ה' וכו' • עייא ועלתה יבמתו המעלה: [לקמיה גברא רבה דכתיב לפני ה' וכו' • עיין בזה בדברי הר"ן בשם הראב"ד: זימנא בתר זימנא וכו' • עי' פרש"י והר"ן פירש בע"ש עיין שם]: לא מתחי כליצא בישא דכתיב העיני האנשים ההם תנקר וגו' • לפי שבזו אל עצמם אמרו כן וכתולה קללתו בחברו בפרש"י בחומש לא משמע מיניה אפקריתא ולא ליטא ביצא והר"ן פירש העיני האנשים אמשה קאמר אלא שכינה הכתוב וכתיב ויחר למשה משמע דא"ל עכ"ל וא"ל שקללו את משה בעיקר הענין והכתוב כינה לכתוב האנשים ההם כאילו על אחרים אמרו: וא"ד כוכבא הוה וכו' • פרש"י מלא דסיסרא עכ"ל אולי שמלא כן במדרש ואקאמר שהיה לו לבא לעזרת ה' וגו' ע"ש מ"ש שהמלאך רע בע"ב ענה לאמן: מאי הרדפה וכו' • מגרין אותו וכו' • והוא נשון רדיפה שרודפין אותו עד חרמה עד שלייה דין ובערוך הביא בערך הרדף ואפשר שמפרש ליה מלשון הרדופי שהוא אילן שגדל עליו דבר מר ושיהו שהתבין עליו מרירות עד שלייה דין ועיין בר"ן: א"ל בר קפרא אתי מכיוך וכו' • פרש"י רמז לו שאינו רואה לראותו אע"ל ואין זה משמעו וי"ל דה"ק שאתה אומר ומה רבי אומר בדבר זה שיאמר אתה מכיר אותו בכך והכי אי אתי מכיוך: מה ירך בסתר אף ד"ת וכו' • לשון חמוקי פירשוהו מלשון סתר ודומה התורה לסתרו של ירך שהיא תמיד מכוסה: עייא ראה מי קורא לך בחוץ וכו' • פרש"י עייא ראה כיצה שמו של ר' חייא לשון נגלה וכו' עב"ל וזראה דהיינו לשון נגלה לפי שר' חייא היה מנמנם בלשונו שהיה אומר ס' במקום ח' כדאמרינן בפ"ק [ח] שם"ל רבי כשאתה מגיע אצל ואכיהו לה' לא ממלא אתה מחכך וה"ע היה מנמנם בע' כדאמרינן שם שקורין לא' ע' לפי שאלו אותיות הם קרובים בלשון מאותיות אחה"ע ובדרך לגלגו היה קורא אותו עייא במקום חייא כפי נמנומו לשונו לאמור לו מי קורא לך בחוץ רמז לו שהיא עומד בחוץ וכמ"ש לקמן הכמות בחוץ הרוחה: נהג מיפותא בנפשיה תלתין יומין וכו' • ומוקי לה בגיפה דבשיא ויש לדקדק אלכתי תקבל וכי מיפותיה דבשיא הוי טפי ממיפותיה דהקב"ה דכתיב הלא תכלס שבעת ימים כדמייתי מיניה לעיל דאין מיפה פחות מג' ימים ומיניה נמי נילף דאין מיפה יותר מג' ימים ויש לתרץ דלכך קאמר בבריית אע"פ שאין ראיה לדבר זכר וכו' דראיה גמורה אינה דג' דהתם אינה אלא מבשר לרעה שהיה לה וה"ק קרא הכלה שבעת ימים מבשר מיפה ולא נרע לרעה דיהה ועוי"ל דהתם מבשר שלא

[ח] מהרש"א ד"ה אם וכמאמרם (קידושין ל ע"א ע"ב יט ע"ב):

יד יוסף

א שבועות לו ע"א: ב סיכה מט ע"ב: ג פסחים ד ע"א: ד כריתות ח ע"א

ואלו מגלחין פרק שלישי מועד קטן דף טז

מלתא בדעתיה נהג נויפותא בנפשיה תלתין יומין ביום תלתין שלה ליה תא • הדר שלה ליה לא תיתי • מעיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר • מעיקרא סבר "מקצת היום ככולו ולבסוף סבר לא אמרינן מקצת היום ככולו • [לסוף] אתא א"ל מ"ט אתית א"ל דשלה לי מר דליתי והא שלחי לך דלא תיתי זה ראיתי וזה לא ראיתי קרי עליה (משלי פז) ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו • א"ל מ"ט עבדת הכי א"ל דכתיב (שם א) חכמות בחוץ תרונה א"ל "אם קריית לא שנית ואם שנית לא שלשת ואם שלשת לא פירשו לך חכמים חכמות בחוץ תרונה כדרבא דאמר רבא כל העוסק בתורה מבפנים תורתו מבורזת עליו (בפרהסיא) [מבחוץ] והכתיב (ישעיה מח) לא מראש בסתר דברתי ההוא ביומי דכלה • ור' חייא האי חמוקי ירכיך מאי עביד ליה מוקי לה בצדקה ובג"ח: [שמואל ומר עוקבא כי הוו יתבי גרסי שמעתא הוה יתיב מר עוקבא קמיה דשמואל ברחוק ד"א וכי הוו יתבי בדינא הוה יתיב שמואל קמיה דמר עוקבא ברחוק ד"א והוו חייקי ליה דוכתא למר עוקבא בציפתא ויתיב עיליה כי היכי דלישתמען מיליה]:

שם ההיא איתתא דהות יתבה בשבילא הות פשטה כרעא וקא"מניפה חושלא"[ח] והוה חליף ואזיל צורבא מרבנן ולא איכנעא מקמיה אמר כמה חציפה האי איתתא אתאי לקמיה דר"נ א"ל מי שמעת שמתא מפומיה א"ל לא א"ל זילי נהיגי נזיפותא חד יומא (בנפשייכי) [בנפשך]:

ו שם רב זוטראבר טוביה הוה קא פסיק סידרא קמיה דרב יהודה כי ממא להאי פסוקא (שם כב) ואלה דברי דוד האחרונים א"ל אחרונים מכלל דאיכא ראשונים מאי ניהו שתיק ולא אמר ליה ולא מידי הדר אמר ליה אחרונים מכלל דאיכא ראשונים וראשונים מאי ניהו א"ל מאי דעתך כל דלא ידע פירושא דהאי קרא לאו גברא רבה הוא • ידע דנקט מילתא בדעתיה נהג נזיפותא בנפשיה חד יומא • (ובמאי דרמי עליה) [ודאתאן עלה] מיהא אחרונים מכלל דאיכא ראשונים מאי ניהו דכתיב (שם כב) וידבר דוד להי את דברי השירה

הכותב

מצאתי בתוספות פסיק סידרא קמיה דרבי יהודה • כך היה מנהגם לקרוא בכתובים כל שבת ושבת כדאיתא בפרק כל כתבי בנהדרנא שפסיק סידרא דכתובי במנהה בשבת: אחרונים מכלל דאיכא ראשונים • שלא נתפרשו שאותם שנתפרשו חזיונן להו דלא צריך לגלויי עליהו אלא אתא למימר שחזר על הראשונות • פ"א דברי דוד האחרונים מכלל דאיכא ראשונים שנאמרו בדרוח ופסיק וידבר דוד את דברי השירה הזאת שנאמרו בדרוח

הרי"ף

ורבי חייא מוקי לה בצדקה וכו' • וקשה דהא דמוקמינן אחן קרא בכתובים היא מפני דכתיב בכפיסים דקרא מעשה ידי אחן בכתובים מעשה אומנתו של הקב"ה כמו שפירש"י ז"ל לעיל ומשמע דמוקי לה בצדקה לא אתי שפיר מעשה ידי אחן • ומשמע מדברים נמי בצדקה לפי שבצדקה ג"ח עשה הקב"ה עם אדם ואות הם והם מעשה ידי אחן זה הקב"ה אבל רש"י מוקי לה בגמילות חסדים • ונתמה י"ל דלכך בפל קוציהן מעשה דיש שני קוציות אדם מה ניהו דאתיות ואף שם נתכן קוציא זו בפשוטו דראתיות הוא וידבר דוד לה' מ"מ קשה מה ענין לומר מיגמא אחרונים לראשונים דראתיות הא אינו היא אומר קדם ומגיע אלכי ונ"ל דאין מגמת אחרונים לראשונים אלא שלא היה מגמתו בשביל לומר דוד ראשונים ואחרונים לומר דוד אחר לזה מקשה שפיר מאי ניהו דאתיות לכך מתכון שני הקוציות יהו קוציות דאתיות אחרונים מתכון בפשוטו דראתיות וידבר דוד והא דכתיב אחרונים הייט לפי שחטא דוד עלתה אחר לזה מקשה שיהא על אחוז ובמיגיה אחרונים ממנו על אחוז עון וכ"ה במדרש שהר עוב מבנים י"מ וי"ל דאחרונים ואלו הן דראתיות אלא מלמד שמחל לו הקב"ה לשעבר

קליפתן

ואתיא אלו הן הם אחרונים ואחרונים אלו הן הם ראשונים ואחרונים אלו הן הם אחרונים ראשונים ואחרונים אלו הן הם אחרונים ראשונים ואחרונים אלו הן הם אחרונים

[לא] מהרש"א ר"ה אלא"א בס"ם בראש דסמ' שבת (קיט ע"ב): [ב] שם בא"ד ביומא (כב ע"ב):

יד יוסף

א בוח"מ מתוכ ז: ב ע"ז ה ע"ב: ג שנת ס: ע"מ ס"מ סה ע"ב:

חדושי גאונים

בלוחם מגל יפה ה כלים וכן לכל מגבי הדורות נשבר כבל מקולת הדורות מרלב"ם בספר מגלות הדב"ר ובפרד"ס כל אחל שלא מגיע לו לשון מגל ומגל לשון מגל ומגל לשון מגל ומגל

[ל] רש"י ד"ה דעבר (דף ל׳ אפסר נתקעוי כנ"ל):

יד יוסף

א תגיגה עז ע"א קידושין מ ע"א: ב מנחות נט ע"ב:

חדושי גאונים

ברין (ו נ ס נ י נ ו בכרס"ו) ומל זה סיס מתפתח מ פ נ י מה ומו • נפלאים ממני שכתב מה שלא מוכר פה בכל הסכה מלאכתי בקצת נ"י ע"א דיומר חו' ח' ד"ל וסיס מתפתחין אפי' למ"ד זה בעכומ"ז כתיב מ"מ מדם עוכ ס מרוכס אך קס"ל אחרי בגרסה בשאל גאמר רק ו ר ל ד פ ו מכם ממסה מאה עכ"ל ועי' במסכת סוטה פ"ק מ"ם סב תוספות גם כן דוה ומ"ל פ מם ח"כ מאה ש"ומו הוא בוונת הרא"ש ז"ל הקשה מה ליישב דקשה מה היה ליישב דמכי מתפתח שהרי כתיב ובדמו מכם ממסה ומתחתו ת ס ר ס לעומ"ב מ"מ לא סיס ראוי לחיות מתחתת שטוסם כ"כ בעולם סהה מעין עוס"ב ולכן פ' שעלה עלמו היה מתחתת שוסיס כן לעומ"ז שאין

עיני יצחק

דתניא ר' אליעזר אומר אם יראה אדם שיצרו מתגבר עליו ילך לו למקום שאין מכירין אותו וכו' • עמ"ש כתוס' אדם מכיר אותו ולא מכיר אותו • ולא מ ר ס ר ס • ולעמ"ב נראה שיהיו כמ ס דברים ומוכרים לפ"ש ומתחתים לפ"ש מפני תולת הסם • ומכתה"ל אדם חשוב ס ר ס • הוא אמור • ואמרו שבת"ח ויעל סכי מהחבב להתמיד

רבכון : **ואם** לאו אל יבקשו תורה • דאולי וסבו שומעניה והא דאריבי ליה רבנן לא כלום הוא דמוטב דלא יבקי מיניה • אתא איסו • אתי מעדה נמי בהדייהו : (אי מיבעי למאבי אתי ליה • אם יכולין להתיר נידויו של רב יהודה אבי ליה : שפחה של בית רבי • מפרס לקנין : לא נהגו וכו' • אלא התיר נדויה עד ג' ימים) : מאי דקמן • כלומר מיכי אימרמי דעל הא סבא ר' שמואל בר נחמני לבי מדרשא דאדמא : [ש"מ • דלבכי הא"דמא אתרמי דאתי לבי מדרשא דלאו מאלא הוא דאיבי ליה : מרקיה אתמיתי • כאבו לאמרוהו זה בגיהו : ולא קבלוה • דהדר עבכא לה ולא פתחה פיה : דייני • רלאבי ב"ד וחכמי מעלי מייניה : מ"ש • לא קבלוהו במערבא דחסדי לאום בילאו הוא : דעבר מדר' אלעאי [ל] דהא הוא הפבר לתקויי נפשיה כדרבי אלעאי:נ"א [דעבד] כדרבי אלעאי הוא דסבי שומעניה הלך למקום שאין מכירין אותו ועשה שם חפצי לבו בלעגה מטום דלא יחלל שם שמים בפרהסיא ולהכי קבלוהו במערבא דדייני : לבקום שאין מכירים אותו • ולא יהגו בו כבוד ויכוף את יצרו לפי שמפיל את עצמו : ויעשה מה שלבו חפץ • דודאי לא יוקיקו יצרו לעבירה כך מפורש בתוספתא רב אלי ז"ל. ל"ש ומה שלבו חפץ מוטב יתחלל בלעגה ולא יתחלל בפרהסיא : בריה רבה • בן גדול : לא תתן מכשול • שנוטה שמפשפש בנגדו : רמא ביה קלא • נער בו : בדוי מי מתחייבתי לך • סהיה לה לסודיהי בדוי: אתא • ר"ל לבי מדרשא: שלך אינו מדוי • דלאו בדוי מתחייבי לך • הכבד • בלשון הזה אומר לו עשה עצמך כאדם שכבד עליו הלאה וסב בביקר בלשון נכבד

אם יראה אדם שיצרו מתגבר עליו יזכיר לו לעבוד עבודה זרה ל"ש הם ר"ל הם לא הוזר לו לעבוד עבודה זרה ל"ש כך יכנע לבו בפרק קמא דקדושין (דף מ. וסס) פירשתי :

אם ממון נתחייבתי וכו' • מימה הא קא עבר משום לא תגזול ויש לומר שבן היה המעבר [בתוכו מקום] לאכול כל מה שהיה רואה אדם שיצרו מתגבר עליו • ולא יבקשו תורה • אם הרב דומה למלאך ה' צבאות יבקשו תורה מפיהו • ואם לאו אל יבקשו תורה מפיהו • שמתיה רב יהודה לסוף איחלייש רב יהודה ארבנן לשיולי ביה ואתא אידו [נמי] בהדי רבנן כדהוייה רב יהודה אדיקן[מ] א"ל לא מסתייה דשמתיה לההוא גברא אלא אחוכי נמי קא מחיך בי • א"ל לאו בדידך חייכנא אלא דכי אזילנא לעלמא דאתי בדיחנא דעתא[נ] דאפילו לגברא רבה כותך לא הניפי ליה • נח נפשיה דרב יהודה אתא לבי מדרשא אמר להו שרו לי אמרו ליה [רבנן] גברא רבה דחשיבא כרב יהודה ליכא הכא דלישרי לך • [אלא] זיל לקמיה דרבי יהודה נשיאה דלישרי לך אזיל לקמיה א"ל לרבי אמי פוק עיין ביה בדיניה אי מיבעי למישרי [ליה] שרי ליה עיין ר' אמי בדיניה סבר למישרי ליה • עמד רבי שמואל בר נחמני על רגליו ואמר מה שפחה של בית רבי לא נהגו חכמים קלות ראש בנדויה שלש שנים יהודה חברינו עאכ"ו • א"ר זירא מאי דקמן דאתא (ליה) סבא האידנא לבי מדרשא דהא כמה שני לא אתא ליה ש"מ לא מיבעי למישרא ליה לא שרי ליה • נפק כי קא בכי ואזיל אתאי איזבורא[נ] טרקיה אאטתיה ושביב עיילוה למערתא דחסידי ולא קבלוה עיילוה למערתא דדייני וקבלוה • מ"ש דעבד כרבי אלעאי דתניא ר' אלעאי (הזקן) אומר אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו ילך למקום שאין מכירין אותו וילבש שחורים ויתעטף שחורים ויעשה מה שלבו חפץ ואל יחלל שם שמים בפרהסיא (אני והתניא העובר עבירה בסתר כאילו דורחק רגלי שכינה ל"ק הא דמצי כייף ליה ליצריה הא דלא מצי כייף ליה ליצריה) • שפחה של בית רבי מאי היא • דאמתא דבי רבי חזיתיה לההוא גברא דקא מחי לבנו רבה אמרה ליה ליהוי ההוא גברא בשמתא דקא עבר משום (ויקרא יט) ולפני עור לא תתן מכשול (דתנא דבי רבי ישמעאל) [דתניא] ולפני עור לא תתן מכשול במכה בנו הגדול הכתוב מדבר :

י שם ריש לקיש הוה מינטר פרדסא אתא ההוא גברא קא אכיל תאיני רמא ביה קלא לא אשגח ביה אמר ליהוי ההוא גברא בשמתא א"ל אדרבה ליהוי ההוא גברא בשמתא אם ממון נתחייבתי לך נדוי מי נתחייבתי לך אתא לבי מדרשא אמרו ליה שלו נדוי שלך אינו נדוי • מאי תקנתיה זיל לגביה דלישרי לך • לא ידענא ליה א"ל זיל לגבי נשיאה דלישרי לך דתניא [נדוהו ואינו יודע מי נדהו ילך אצל נשיא ויתיר לו נדויו] : שם אמר רב הונא באושא התקינו אב"ד שסרח אין מנדין אותו אלא אומרים לו הכבד ושב בביתך חזר וסרח מנדין אותו מפני חלול השם ופליגא דריש לקיש דאמר ריש לקיש תלמיד חכם שסרח אין

הכותב

פירשו כתוספות לא הניפי ליה במקום חלול השם • סבאן משמע דמגודה מוהר לדבר עמו: **מרקיה** חייא אאטתיה בעל עברות. הוה מדה בגבר מדה משום דנחשד בזנות : **למערתא** דדייני • פר"ח למערת הגידונין שכבר קבלו מיניס ובוקה במיני זמר לו שתכיריו מתכיריו ממנו וכם מים מחלל על ידו וע' לקמן במס' נעלה ל"ד נראה שיהוו ועכ"ד נראה שיהוו שים כ מ ס דברים ומוכרים לפ"ש בהיום מוקרים לפ"ש ומתחתים לפ"ש תולת הסם • ומכתה"ל אדם חשוב ס ר ס • הוא אמור • ואמרו שבת"ח ויעל סכי מהחבב להתמיד

עיון יעקב

לא יכה לאומו וכ"ש בתו שבדולה ושוד דמסתמא משיתין לבת סמוך לפרקה ואז היא כרשות בעלה ולא כרשות אביה ושוד בדון דרך הא"ה לכנוס ולנאמה מלמתה עם הבית : **אם** ממון נתחייבתי לך נדוי מי נתחייבתי לך • מה שמקבל תוספות דומה הא קבוד על לא תגזול עיין בכ"מ ש"ש עוד לתרץ על זה בס כב"י סימן ש"ל ד' ע"ש וג"ל לתרץ עוד דהא מדקאמר אחת מאי בגרא ולקבל אחת ולא קאמר קא תבב אחת ולא ודאי לגקא מאחון כתלמון ואתרו מאלגון על אם סדרך דבאלו ים סבאה לאתיון משום הפקר ויאמר בעלים וכדומה ל"ש דכ"מ דף כא ע"ב אי אמרינן אתה עם בעילתה נמאתה וכי קי"ל בתמה לבלבה לפ"ק בלשון אם שמה לבן שפ בלומר אם מוסה אמרה מקום לומר שים בסם מקום גל ממון נתחייבתי לך אבל נדוי מי נתחייבתי לך כיון שיש לומר דמי בתחייבתי לך מקום אחר אפסר ויאמר בעלים לדון :

הכותרגמן . ו) האט ער געלאבט . ב) וואר פראעדליך מיין געדאנקען . ג) איינע שלאנגע .

מדרש"א

מהעטמ"ז ולמי נתקיים בימי דוד וש"ב מלי רבותיה דמ' מלות חלל שהרי לא נתקיים בו אוכה ידוקן אחד אלף וקאמר דודאי סיים מתאלח ויאלה ב"ק רק בדבר אוריב שהחנות של הרוגת אוריב במלחמה נרס לו שלא הרג עוד ב' מלות חלל במלחמה: מרוכס אך קס"ל מ"ש אמר ר' אמי בדיניה סבר למישרי ליה • עמד רבי שמואל בר נחמני על רגליו ואמר מה שפחה של בית רבי לא נהגו חכמים קלות ראש בנדויה שלש שנים יהודה חברינו עאכ"ו • א"ר זירא מאי דקמן דאתא (ליה) סבא האידנא לבי מדרשא דהא כמה שני לא אתא ליה ש"מ לא מיבעי למישרא ליה לא שרי ליה • נפק כי קא בכי ואזיל אתאי איזבורא[נ] טרקיה אאטתיה ושביב עיילוה למערתא דחסידי ולא קבלוה עיילוה למערתא דדייני וקבלוה • מ"ש דעבד כרבי אלעאי דתניא ר' אלעאי (הזקן) אומר אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו ילך למקום שאין מכירין אותו וילבש שחורים ויתעטף שחורים ויעשה מה שלבו חפץ ואל יחלל שם שמים בפרהסיא (אני והתניא העובר עבירה בסתר כאילו דורחק רגלי שכינה ל"ק הא דמצי כייף ליה ליצריה הא דלא מצי כייף ליה ליצריה) • שפחה של בית רבי מאי היא • דאמתא דבי רבי חזיתיה לההוא גברא דקא מחי לבנו רבה אמרה ליה ליהוי ההוא גברא בשמתא דקא עבר משום (ויקרא יט) ולפני עור לא תתן מכשול (דתנא דבי רבי ישמעאל) [דתניא] ולפני עור לא תתן מכשול במכה בנו הגדול הכתוב מדבר :

י שם ריש לקיש הוה מינטר פרדסא אתא ההוא גברא קא אכיל תאיני רמא ביה קלא לא אשגח ביה אמר ליהוי ההוא גברא בשמתא א"ל אדרבה ליהוי ההוא גברא בשמתא אם ממון נתחייבתי לך נדוי מי נתחייבתי לך אתא לבי מדרשא אמרו ליה שלו נדוי שלך אינו נדוי • מאי תקנתיה זיל לגביה דלישרי לך • לא ידענא ליה א"ל זיל לגבי נשיאה דלישרי לך דתניא [נדוהו ואינו יודע מי נדהו ילך אצל נשיא ויתיר לו נדויו] : שם אמר רב הונא באושא התקינו אב"ד שסרח אין מנדין אותו אלא אומרים לו הכבד ושב בביתך חזר וסרח מנדין אותו מפני חלול השם ופליגא דריש לקיש דאמר ריש לקיש תלמיד חכם שסרח אין

הכותב

דינן: **משום** דעבר אדר' אלעאי אנוס בוצרו היה ואעפ"כ לא קבלוהו דה"ל למעבר כרבי אלעאי ולא יתחלל שם שמים • ואית דגרסי דעבד כרבי אלעאי ע"כ בתוס' : **מעמא** קבלוהו במערתא דדייני **משום** דעבד כרבי אלעאי ע"כ בתוס' :

עיון יעקב

אמר רב יוסף שדי שמתא אגנובתא דכלבא ואיתי דידה עבדא דההוא כלבא דהוה אכיל מסאני[נ] דרבנן ולא הוו קא ידעי מנו ושמתו ליה איתלי ביה נורא בגנובתיה ואבלתיה • ההוא אלמא[ב] דהוה מצער ליה לההוא צורבא מרבנן אתא לקמיה דרב יוסף א"ל זיל שמתיה א"ל מיסתפינא מינה א"ל שקול פתיחא עליה כל שכן דמיסתפינא מינה א"ל שקליה אחתיה בבדא [שם ע"ב] ואחתיה בי קברי וקרי ביה אלפא שיפורי במ' יומין אזיל עביד הכי פקע בדא ומית אלמא • מאי שיפורי שנפרעין ממנו • מאי תברא א"ר יצחק בריה דרב יהודה חברי בתי רמי דתניא [ג]אמר רשב"ג כל מקום שנתנו חכמים עיניהם או מיתה או עוני : **יא** דף יח ע"א **פנחס** אחוה דמר שמואל איתרע ביה מילתא עייל שמואל למישאל מעמא מיניה חזנהו לטופריה[ב] דהוו נפישין א"ל אמאי לא שקלת להו א"ל אילו בדידיה הוה מי הוה מזלזל ביה כולי האי [ד]הואי כשגגה שיוצא מלפני השליט ואיתרע ביה מילתא בשמואל עייל פנחס אחוה למשאל מעמא מיניה שקלינהו לטופריה חבטינהו באפיה א"ל לית לך [ה]ברית ברותה לשפתים דא"ר יוחנן מנין שברית כרותה לשפתים שנאמר (בראשית כב) ויאמר אברהם אל נעריו שבו לכם פה עם החמור ואני והנער נלכה עד כה ונשתחוה ונשובה אליכם ואסתייעא מילתא והדרו תרוויהו : אמר דהכא תירצי בשגגה הוצא מדברי הלומר בדעת ופורעות לו בעובדא זולתו כדומוכח הענין פנחס לשמואל והטעם בו כלומרכם ניצא ולמינו יודע מה ניצא והיתה העיר חרס. עיין במסר"ש עשה סמניא פסוקים אלו ולפי פשוטו ילא דוד היה הרס הכלאמון שנעשה על ידי אדם ובתיב כיה ויתר לף ס' כ"ר לך מייתי [ל]מדרש"א [שנאמר וכשלח וגו' גם נביא עמך וגו'] • נביא הייתי תלמיד חכם שסרח ד"ה מאי בעריך (ע"ר ס מ ח): [כ] שם סי"ה שקליה בפס' נדרים ר"ה ברית • ס"ק [ג] דכתובות (מ ע"ב): [ד] שם בא"ד ע"ב דברכות (יט ע"ב):

יד יוסף

א נדרים ז ע"ב: ב סנהדרין נב ע"א: ג נדרים שם תגיגה ס ע"ב ע"ש סוטה מז ע"ב: ד כתובות כב ע"א סב ע"ב כ"מ שם ע"ש: ה סנהדרין קז ע"ב:

חדושי גאונים

שנים לעזו מעכלה וכח ג ד ו ל ב ז ה ובכתיב אחזנו אוכה נעשוס מעין ע"ב ומ"ש לא יעשוס עשם שוכי על כיס עולה לעזו לו לאיבב דמרי ע"ש תוספות מכלל הלאבים מ"מ הכתם דודה עבדא וכו' דאתלי ביה נורא ואכלים: שקליה אחתיה בבדא וכו' • כי האדם דומה לבלי חמים עלין לו תקנה כי בבירתו זו היא מיתתו וע"כ אמר אחתיה לפתיחה בבדא כאילו מתה לגמרא ואחתיה בי קברי לרמוז כי סם יהיה שבירתו וקבורתו וקרי ביה אלפא שפורי כי הלקי הוא כלל וסוף המספרים ועשה הטופר לגבי שמתא כדמסיק ע"ש שנפרעין ממנו ומעשה דבר' יומין שהוא מספר ימיהם מילי בעלמא • אלא דאתי לאתעוניין ונלמה דיוקא דיוקא בסיו ובריות כרותה לשפתים האומרים בפורעניות לו בעובדא דקא מקפא שפורי כי הלקי הוא כלל וסוף המספרים ועשה הטופר לגבי שמתא כדמסיק ע"ש שנפרעין ממנו ומעשה דבר' יומין שהוא מספר ימיהם מילי בעלמא • אלא דאתי לאתעוניין ונלמה דיוקא דיוקא בסיו ובריות כרותה לשפתים האומרים בפורעניות לו בעובדא

עיון יעקב

ומיתה מדבר אלא אמר בדעת ופורעות לו בעובדא זולתו כדומוכח הענין פנחס לשמואל והטעם בו כלומרכם ניצא ולמינו יודע מה ניצא

אמר רב יוסף שדי שמתא אגנובתא דכלבא ואיתי דידה עבדא דההוא כלבא דהוה אכיל מסאני[נ] דרבנן ולא הוו קא ידעי מנו ושמתו ליה איתלי ביה נורא בגנובתיה ואבלתיה • ההוא אלמא[ב] דהוה מצער ליה לההוא צורבא מרבנן אתא לקמיה דרב יוסף א"ל זיל שמתיה א"ל מיסתפינא מינה א"ל שקול פתיחא עליה כל שכן דמיסתפינא מינה א"ל שקליה אחתיה בבדא [שם ע"ב] ואחתיה בי קברי וקרי ביה אלפא שיפורי במ' יומין אזיל עביד הכי פקע בדא ומית אלמא • מאי שיפורי שנפרעין ממנו • מאי תברא א"ר יצחק בריה דרב יהודה חברי בתי רמי דתניא [ג]אמר רשב"ג כל מקום שנתנו חכמים עיניהם או מיתה או עוני : **יא** דף יח ע"א **פנחס** אחוה דמר שמואל איתרע ביה מילתא עייל שמואל למישאל מעמא מיניה חזנהו לטופריה[ב] דהוו נפישין א"ל אמאי לא שקלת להו א"ל אילו בדידיה הוה מי הוה מזלזל ביה כולי האי [ד]הואי כשגגה שיוצא מלפני השליט ואיתרע ביה מילתא בשמואל עייל פנחס אחוה למשאל מעמא מיניה שקלינהו לטופריה חבטינהו באפיה א"ל לית לך [ה]ברית ברותה לשפתים דא"ר יוחנן מנין שברית כרותה לשפתים שנאמר (בראשית כב) ויאמר אברהם אל נעריו שבו לכם פה עם החמור ואני והנער נלכה עד כה ונשתחוה ונשובה אליכם ואסתייעא מילתא והדרו תרוויהו : אמר דהכא תירצי בשגגה הוצא מדברי הלומר בדעת ופורעות לו בעובדא זולתו כדומוכח הענין פנחס לשמואל והטעם בו כלומרכם ניצא ולמינו יודע מה ניצא

עיון יעקב

ומיתה הוצא מדברי הלומר בדעת ופורעות לו בעובדא זולתו כדומוכח הענין פנחס לשמואל והטעם בו כלומרכם ניצא ולמינו יודע מה ניצא

אמר רב יוסף שדי שמתא אגנובתא דכלבא ואיתי דידה עבדא דההוא כלבא דהוה אכיל מסאני[נ] דרבנן ולא הוו קא ידעי מנו ושמתו ליה איתלי ביה נורא בגנובתיה ואבלתיה • ההוא אלמא[ב] דהוה מצער ליה לההוא צורבא מרבנן אתא לקמיה דרב יוסף א"ל זיל שמתיה א"ל מיסתפינא מינה א"ל שקול פתיחא עליה כל שכן דמיסתפינא מינה א"ל שקליה אחתיה בבדא [שם ע"ב] ואחתיה בי קברי וקרי ביה אלפא שיפורי במ' יומין אזיל עביד הכי פקע בדא ומית אלמא • מאי שיפורי שנפרעין ממנו • מאי תברא א"ר יצחק בריה דרב יהודה חברי בתי רמי דתניא [ג]אמר רשב"ג כל מקום שנתנו חכמים עיניהם או מיתה או עוני : **יא** דף יח ע"א **פנחס** אחוה דמר שמואל איתרע ביה מילתא עייל שמואל למישאל מעמא מיניה חזנהו לטופריה[ב] דהוו נפישין א"ל אמאי לא שקלת להו א"ל אילו בדידיה הוה מי הוה מזלזל ביה כולי האי [ד]הואי כשגגה שיוצא מלפני השליט ואיתרע ביה מילתא בשמואל עייל פנחס אחוה למשאל מעמא מיניה שקלינהו לטופריה חבטינהו באפיה א"ל לית לך [ה]ברית ברותה לשפתים דא"ר יוחנן מנין שברית כרותה לשפתים שנאמר (בראשית כב) ויאמר אברהם אל נעריו שבו לכם פה עם החמור ואני והנער נלכה עד כה ונשתחוה ונשובה אליכם ואסתייעא מילתא והדרו תרוויהו : אמר דהכא תירצי בשגגה הוצא מדברי הלומר בדעת ופורעות לו בעובדא זולתו כדומוכח הענין פנחס לשמואל והטעם בו כלומרכם ניצא ולמינו יודע מה ניצא

עיון יעקב

ומיתה הוצא מדברי הלומר בדעת ופורעות לו בעובדא זולתו כדומוכח הענין פנחס לשמואל והטעם בו כלומרכם ניצא ולמינו יודע מה ניצא

אמר רב יוסף שדי שמתא אגנובתא דכלבא ואיתי דידה עבדא דההוא כלבא דהוה אכיל מסאני[נ] דרבנן ולא הוו קא ידעי מנו ושמתו ליה איתלי ביה נורא בגנובתיה ואבלתיה • ההוא אלמא[ב] דהוה מצער ליה לההוא צורבא מרבנן אתא לקמיה דרב יוסף א"ל זיל שמתיה א"ל מיסתפינא מינה א"ל שקול פתיחא עליה כל שכן דמיסתפינא מינה א"ל שקליה אחתיה בבדא [שם ע"ב] ואחתיה בי קברי וקרי ביה אלפא שיפורי במ' יומין אזיל עביד הכי פקע בדא ומית אלמא • מאי שיפורי שנפרעין ממנו • מאי תברא א"ר יצחק בריה דרב יהודה חברי בתי רמי דתניא [ג]אמר רשב"ג כל מקום שנתנו חכמים עיניהם או מיתה או עוני : **יא** דף יח ע"א **פנחס** אחוה דמר שמואל איתרע ביה מילתא עייל שמואל למישאל מעמא מיניה חזנהו לטופריה[ב] דהוו נפישין א"ל אמאי לא שקלת להו א"ל אילו בדידיה הוה מי הוה מזלזל ביה כולי האי [ד]הואי כשגגה שיוצא מלפני השליט ואיתרע ביה מילתא בשמואל עייל פנחס אחוה למשאל מעמא מיניה שקלינהו לטופריה חבטינהו באפיה א"ל לית לך [ה]ברית ברותה לשפתים דא"ר יוחנן מנין שברית כרותה לשפתים שנאמר (בראשית כב) ויאמר אברהם אל נעריו שבו לכם פה עם החמור ואני והנער נלכה עד כה ונשתחוה ונשובה אליכם ואסתייעא מילתא והדרו תרוויהו : אמר דהכא תירצי בשגגה הוצא מדברי הלומר בדעת ופורעות לו בעובדא זולתו כדומוכח הענין פנחס לשמואל והטעם בו כלומרכם ניצא ולמינו יודע מה ניצא

עיני יצחק

דתניא ר' אליעזר אומר אם יראה אדם שיצרו מתגבר עליו ילך לו למקום שאין מכירין אותו וכו' • עמ"ש כתוס' אדם מכיר אותו ולא מכיר אותו • ולא מ ר ס ר ס • ולעמ"ב נראה שיהיו כמ ס דברים ומוכרים לפ"ש ומתחתים לפ"ש תולת הסם • ומכתה"ל אדם חשוב ס ר ס • הוא אמור • ואמרו שבת"ח ויעל סכי מהחבב להתמיד

הכותרגמן . ו) האט ער געלאבט . ב) וואר פראעדליך מיין געדאנקען . ג) איינע שלאנגע . ד) נעגעל

וכפיהם רש"י בחומש וכשבה בתכלת שמיכו מיסם על"ל והשתא אין סברת לחלק בין מדה טובה למדה רעה בכתובה טילתת מדברי האומר בגנבה: אמנושי הוה שנאמר הנה הוא המימה וכו' • כפרש"י והכיר זה הכתוב במכת עורב ולא קודם זה במכות דל"ך לחודות שלף במכת כיסם הקדמת אמרו בתרגומים כי אנכי אלהים הוה העשה הוא לבבו ולא נמנע פרעה לצאת המימה למר בסבול מכשפים ומר בנדף לומר לי יאורי וגו': [בבל יום ויום ב"ק יוצאת ואומרת וכו' • ברפ"ק דסוטה ובסנהדרין פ' כ"ג נרסינן מ' יום קודם ילידת טולד ב"ק יוצאת וכו' וע"ש"ם בתוס' ובתירוצינו שם]: שדה פלונית לפלוני וכו' • בע"י מפי' הר"ן שדה פלונית לפלוני וכו' פי' פסקת הגמונית שדה פוסק עם בתו הכל נגזר קודם ילידת הולד עכ"ל והלשון דחוק ובשם הגאון דמ' יום קודם ילידת הולד ביום הדיון ואפשר שהוא המלאך לילה ומביאו לפני הקב"ה ושואל משה זו מה תהא עליה עשיר או עני וזה מה שיש בגירסת הספרים שדה פלוני לפלוני שנבריין עליו עשיר או עני הכם או מפש • ואית ספרים דגרסי אשת פלוני לפלוני ואי קשיא הא אוקימנא לה בסוטה בזווג ראשון לא תקשי דהכא מיירי בפלוני שלא נשא וזה בקרא זווג ראשון כיון שהאחד לא נשא ומ"מ קשה מה שיסר הפיוס ברשות שאומרים לתחן כשעומד לקרות בתורה וקשה לזווג בקריעת יס סוף דבזווג שני מיירי בדרשיזן ממוציא אסורים בכושרות בבכי ובשירות שכמו שהיה בכי לבצרים ושירות לישראל בקריעת יס סוף יש בבית לקרובי ראשון ושירות לקרובי כלה ולספרים דל"ג אשת פלוני לפלוני ניחא ואלמנה לכהנו ואלמנן לכהולה שהאחד נגזרו בעבורי מעשים כמו שמוכיח בתוכחות [ר'הזקאל ובענין שאמר ר' לחשה הבך שוכב עם אבותיך] וקם העם הזה וזנה אחרי אלהי נכר הארץ והדברים ארוכים והענין עמוק ברוך יודע האמת: אלא שבא יקדמנו אחר בהחמים • פירוש ואף ע"פ שנגזר על האדם מן השמים בת פלוני לפלוני אפשר שתוויע תפלת מי שאינה בת

הרי"ף

שמא יקדמנו אחר בהחמים וכו' וקשה עוכת אמאי לא מטי הא נזיוון לתחן הא נזיוון מי מטי הא נזיוון לתחן הא נזיוון

עין יוסף

אמר רבי אבא הוה קאימנא קמיה דרבי יוחנן בי מדרשא בחולו של מועד ושקלינהו לטופריה בשיניה וזרקינהו ש"מ תלת ש"מ מותר ליטול צפרנים בחוש"מ וש"מ אין בהם משום מיאוס] וש"מ מותר לזרקן אינו והא תניא "ג' דברים נאמרו בצפרנים הקובר צדיק • ב"שורפן חסיד זורקן רשע מ"ט שמא תעבור עליידהו אשה עוברה ותפיל • אשה בי מדרשא לא שביחא וכ"ת זימנין דמכנשי להו ושדי להו אבראי כיון דאשתני אשתני: שם אמר אביטול ספרא משמיה דרב פרעה שהיה בימי משה הוא אמה וזקנו אמה ופרמשתקו אמה וזרת לקיים מה שנאמר (דניאל ד) ושפל אנשים יקים עליה • ואמר אביטול ספרא משמיה דרב פרעה שהיה בימי משה אמנושי הוה שנאמר (שמות ז) הנה יוצא המימה וגו':

מ"ש

יב שם ע"ב אמר רב יהודה אמר שמואל יבבל יום ויום בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני פלונית לפלוני • (וא"ר יהודה אמר רב ארבעים יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני שדה פלונית לפלוני בית פלוני לפלוני אשת פלוני לפלוני המאמרים האלו הובאו בגמרא להקשות על מאמר שמואל מותר לאדם אשה בחוש"מ שמא יקדמנו אחר ותרצו הקושיא ואמרו) אלא אימא שמא יקדמנו אחר בהחמים

הכותב

כתבו בתוספות ארבעים יום קודם יצירת הולד • ביום הדיון ואפשר שהוא המלאך לילה ומביאו לפני הקב"ה ושואל משה זו מה תהא עליה עשיר או עני וזה מה שיש בגירסת הספרים שדה פלוני לפלוני שנבריין עליו עשיר או עני הכם או מפש • ואית ספרים דגרסי אשת פלוני לפלוני ואי קשיא הא אוקימנא לה בסוטה בזווג ראשון לא תקשי דהכא מיירי בפלוני שלא נשא וזה בקרא זווג ראשון כיון שהאחד לא נשא וכ"מ קשה מה שיסר הפיוס ברשות שאומרים לתחן כשעומד לקרות בתורה וקשה לזווג בקריעת יס סוף דבזווג שני מיירי בדרשיזן ממוציא אסורים בכושרות בבכי ובשירות שכמו שהיה בכי לבצרים ושירות לישראל בקריעת יס סוף יש בבית לקרובי ראשון ושירות לקרובי כלה ולספרים דל"ג אשת פלוני לפלוני ניחא ואלמנה לכהנו ואלמנן לכהולה שהאחד נגזרו בעבורי מעשים כמו שמוכיח בתוכחות [ר'הזקאל ובענין שאמר ר' לחשה הבך שוכב עם אבותיך] וקם העם הזה וזנה אחרי אלהי נכר הארץ והדברים ארוכים והענין עמוק ברוך יודע האמת: אלא שבא יקדמנו אחר בהחמים • פירוש ואף ע"פ שנגזר על האדם מן השמים בת פלוני לפלוני אפשר שתוויע תפלת מי שאינה בת

הרי"ף

שמא יקדמנו אחר בהחמים וכו' וקשה עוכת אמאי לא מטי הא נזיוון לתחן הא נזיוון מי מטי הא נזיוון לתחן הא נזיוון

עין יוסף

זולתו ש"תקייס הדבר: שורפן חסיד • חסיד עדיף מלדיק • כשקוכרן מוכח למיתם דסלדון ומגלו (רש"י נדה דף יז ע"ב) ובערוך פי' שפרסת לפורן מתקת לאדם וכן כל דבר הבא מן המלאכ לא מיס מן לאדם וקל: שמא תעבור עליהן אשה עוברה ותפיל • ומעמא דקודם שהעלה אדה"ר היה מלבוש לאורן • וכשחטא נתפשט ממנו ולא נשאר ממנו רק לפרנים • ומאחר שאשה נגרמה שנתפשט העלבון לכך מה שנאחר מהם רק מקום להתעבר בו אחתה (מ"ר כמ' ר"ם ס"ק ז' בשם תולעת יעקב): ושדי ליה לאבראי • ושברה עליהן אותתה אבראי: כיון דאשתני • מהשנוי דוכותה דהוו מעיקרא • מיתמי ולא מזקן • וכתב הפריטה מזה יש לעמוד דאשה תוחר בביתו במקום שנשים שם שכיח ונפל מיד קלת לפרנין אי יכבד אותו המקום או יעקר שם ויזיזם ממקומם ולית לן בה ע"כ • אבל הש"ר פי' הנ"ל בתב ד"ל ומ"ל אפשר דדוקא כשהבליבן חוץ לאהל הוי שינוי מקום • וכן משמע מהשנוי אשה לאיש • ומ"ל בשם הגאון (וששם מה שנמו הפן ולא יתמלא ס"ג) בשם הגאון מהרנוס בל תוספתא (בוספטא יא) על פסוק וכוכ בה מ"ל דלא אמר אבל אמר הבונה פרעה שהיה בימי משה וכו' לף זו מן בתוכחות שמוכיחין אבי לגון גם מלותמנו בל מלמני מז"ל ויהיו בעיניהם כשבנים ואים לא יכין לגבו הבנם אם לא הפכם

יד יוסף

א נדה יז ע"ב: ב בעמוד עדך אלם פירש שבריפת לפורן מזקת לאדם וכן כל דבר הבא מן האדם כדאמר בס"פ בלו גדול דף עה גבי דם הגדה מידי דמלבא לא מלגעת לשולא ולכך הוא ח"ס ד על מ"ל ג: ג סוטה ב ע"ח סנהדרין כב ע"ח:

חדושי גאונים

כדאיתא במהדרכים ועי' מסכת ל"מ ועי' מ"ש מס' שבת פרק המצנע ל"ב ונעוכ"ר ווהחי י"ל מכי אלא כן הוים לגם ממקלה שלו אחד לגלף יכוז בחמשה ולגלף ד"ל מכי אלא כמו ממנו שמא מ"ש לו הגאון מהרנוס (וששם מה שנמו הפן ולא יתמלא ס"ג) בשם הגאון מהרנוס בל תוספתא (בוספטא יא) על פסוק וכוכ בה מ"ל דלא אמר אבל אמר הבונה פרעה שהיה בימי משה וכו' לף זו מן בתוכחות שמוכיחין אבי לגון גם מלותמנו בל מלמני מז"ל ויהיו בעיניהם כשבנים ואים לא יכין לגבו הבנם אם לא הפכם

עיני יצחק

סרש מתבנר וכו' • משמע שבן לו בלגד בתבר אלף לגבר רע ולגאשר (ליל לגבר רע) שלון מבלון אותו) ר"ל ב"ן יודעים ממנו שמא מ"ש לו הגאון מהרנוס (וששם מה שנמו הפן ולא יתמלא ס"ג) בשם הגאון מהרנוס בל תוספתא (בוספטא יא) על פסוק וכוכ בה מ"ל דלא אמר אבל אמר הבונה פרעה שהיה בימי משה וכו' לף זו מן בתוכחות שמוכיחין אבי לגון גם מלותמנו בל מלמני מז"ל ויהיו בעיניהם כשבנים ואים לא יכין לגבו הבנם אם לא הפכם

עין יוסף

אמר הבונה פרעה שהיה בימי משה וכו' לף זו מן בתוכחות שמוכיחין אבי לגון גם מלותמנו בל מלמני מז"ל ויהיו בעיניהם כשבנים ואים לא יכין לגבו הבנם אם לא הפכם

ג"מ אין סב"ל יוצא: כי הא דרבא וכו' • פרש"י בגמרא שלפניו איט מובן לי שבתחלה קא"ל רבא אם לא חזייה לך מ"מ לשנות הבגדים ושוב שבתפלת שימות הוא היא שלא ירחם בעבר לו שתבטל לאחר ומש"ה ירחם במועד שלא יקדמנו אחר בהחמים שתמות היא ולפי"ז מאי קא"ל לא תמיהא לך דלא תיבעי עלה דמילתא דהא מילתא אחריתא היא דבתחלה אמר לו שלא יבקש דבר שלא תבטל בכל בנקסה ז אפשר שיוציל לו שתמות היא ולא יעבר עליו שבתבטל לאחר ורחים מרבי לאומן בר מבטלה: דקא בעי ברחמי • ומאר רחמנא אזמן לי פליטתא: ואי לא כפרת בה • ואם אינה בת מלך ותבטלנה לסוף כפרת בה תתחתם עליה • ל"א ואי לא כפרת ביום נמלאת אתה סופר בבורלך לומר שלון ביום לזמן לך אפס שתהה רוצה לומר שלון אינ"ם שתינה בת מלך: ואביו ואמו • דמשמן לא ידעו כי מה היא כי תוצאה כי הא דרבא שמעיה לההוא גברא דקא בעי רחמי (רחמנא) [ואמר] תודמן לי פלניתא א"ל לא תיבעי רחמי הכי אי חזייה לך לא אזלא ממך ואי לא כפרת (בה) [בה'] בתר הכי שמעיה דקאמר (רחמנא) או איהו לימות מקמה או איהי תמות מקמיה א"ל לא אמרי לך לא תיבעי (רחמי) עלה דמילתא הכי אמר רב משום ר' ראובן בר איצטרובלי מן התורה מן הנביאים ומן הכתובים מה' אשה לאיש • מן התורה דכתיב (בראשית כב) ויען לבן ובתואל ויאמרו מה' יצא הדבר • מן הנביאים דכתיב (שופטים יד) ואביו ואמו לא ידעו כי מה' היא • מן הכתובים דכתיב (משלי יט) בית והון נחלת אבות ומה' אשה משכלת • ואמר רב משום ר' ראובן בר איצטרובלי

הכותב

זוגו וישאנה ואסיקנא דלבסוף ימות או יגרשנה וישאנה בן זוגה: כי הא דרבא שמעיה וכו' ואי לא כפרת בה לבסוף • פרש"י שתתרחק לאחר זמן אם תשאנה: ועוד פי' ל"ל כפרת ביה בתקב"ה שנראה אתה כאילו תבא לבסל בגדרו וא"ת וכי דבר מרומז הוא שתפלת הצדיק מבטל גזרה רעה כמו שאמרו באברהם צא מארצמ"נ שלך ועוד אמרו אמרו אין מזל לישראל ויש לומר שמ"ש יש לו לצדיק לזדר שלא להטריח את קונו לעשות דבר שלא בעתו כדברו עובדי הרעניות ול"צ

הרי"ף

אמר מלא מעשה לסתור מכרת המעשה לסבות בגבת דמי רחמי וכו' ול"ל רבא לא תיבעי רחמי דלי מיזיא לך לא אלא מיך המעשה דלא מכני רחמי וכו' וכמ' עין שיקב ים גירסת תתחם דלי לא כפרת בה בלבסוף • פרש"י שתתרחק לאחר זמן אם תשאנה ולפי זה לא כפרת בה וכמה עיבוכה ולפי זה לא אמר לך לא תבטל בשלום עמה אלא יבא הזיוון יפה כיון שהיה בה מזל • המות מקמיה בקנוב ומן מה לא מיזיא לעמות מקמה כלומר קודם זמנו לא מיזיא מעמה אלא מתמהמה עמה לא מבטלה ולכך זה לא יבטלנה בשלום ולכך אם לא תבטל בשלום אלא יבא הזיוון יפה כיון שהיה בה מזל • המות מקמיה בקנוב ומן מה לא מיזיא לעמות מקמה כלומר קודם זמנו לא מיזיא מעמה אלא מתמהמה עמה לא מבטלה

הזה בהלה בית והון נחלת אבות ומה׳ אמה לאים בית והון מעזרה מיום הוציאה אבל בית והון מעזר מהוציאה אלא נחלת אבות וקשה הא בית והון נמי מעזר מהוצאה שולא ספה זו מה תהא עליה עדיר לו עני כדאמרינן פרק כל דיר [ה] ודוחק לתרץ הכא מקרא דעל אמה הכא קול יוצא ולא על בית והון דבקרא לא משמע כן וי"ל אמה משכלת היא לעולם מה׳ בעזרה מעמת הוצאה אבל בית והון לפעמים הוא בא מעזרה הוצאה הוא הוצאה אבל אמה מוכח דאבל הוא: לא טלי עלמא מגלי ר"ש. בשבת ואע"פ שמתעטף לא מיחזי כאבל: בשעת חימוס. בשעת שמתחלת המגר בשעת מיתה: וכל עטיפה שלוקה כעטיפת ומעטלים. אלכך כיון דכל ימי שבוע שהוא אבל מתעטף כיסמעטל אם אינו טהלה בשבת מראה כמיהה הבינה דטו"ש לא נהגינ בעטיפה זו אלא אבלים בלבד: מחוי רב מתנן. עטיפה ומעטלים: גובי דיקנא. נומות שבלחי למעה מפיו: לא מי. פריעת הראש בשבת דלרך עצות חוטמו ופמו וזקני שיה מכיסה בימי אבלו לאדיע כי אין אבלות בשבת: אלא שאין מעטיפים בגליו אבל ים מעטיפים בגליו מעטיפים עליו. דאינו אבל הבל לגעות ראשו אינו אלרך ואם בא להתעטף בלעמה אפילו כעטיפת ומעטלים אין בכך כלום: דמסתפינא מיניה. בקשיות: שמעתתיה בפומין. וכו׳ כמאן דגמרינן מינה: אפורייה. מסוס כבודו לומר קיים זה מה שכתוב בזה: (וכף (כרא) [כלא] כפה (הכר) [הכל] לאדר והיה עליו ס"ת שלא ולה ליסב מעוך לספר): לא הוה נפיק פורייה בשבת. לא היו יכולים להוציא המעה דרך ספר הבית שהיתה המטה רחבה והפתח צר: לאשנויי מפורייה

רש"י ואלו מגלחין פרק שלישי מועד קטן דף כג כד כה מהרש"א ט

[פריעת הראש. שמגלה האבל ראשו בשבת ואינו מתעטף וחוזר קרע לאחוריו וקופת המטה מוכה בשבת: נעילת הסנדל. דלאו טלי עלמא פינו מפסייטו בשבת ולא מוכח דאבל הוא: לא טלי עלמא מגלי רישייה. בשבת ואע"פ שמתעטף לא מיחזי כאבל: בשעת חימוס. בשעת מתחלת המגר בשעת מיתה: וכל עטיפה שלוקה כעטיפת ומעטלים. אלכך כיון דכל ימי שבוע שהוא אבל מתעטף כיסמעטל אם אינו טהלה בשבת מראה כמיהה הבינה דטו"ש לא נהגינ בעטיפה זו אלא אבלים בלבד: מחוי רב מתנן. עטיפה ומעטלים: גובי דיקנא. נומות שבלחי למעה מפיו: לא מי. פריעת הראש בשבת דלרך עצות חוטמו ופמו וזקני שיה מכיסה בימי אבלו לאדיע כי אין אבלות בשבת: אלא שאין מעטיפים בגליו אבל ים מעטיפים בגליו מעטיפים עליו. דאינו אבל הבל לגעות ראשו אינו אלרך ואם בא להתעטף בלעמה אפילו כעטיפת ומעטלים אין בכך כלום: דמסתפינא מיניה. בקשיות: שמעתתיה בפומין. וכו׳ כמאן דגמרינן מינה: אפורייה. מסוס כבודו לומר קיים זה מה שכתוב בזה: (וכף (כרא) [כלא] כפה (הכר) [הכל] לאדר והיה עליו ס"ת שלא ולה ליסב מעוך לספר): לא הוה נפיק פורייה בשבת. לא היו יכולים להוציא המעה דרך ספר הבית שהיתה המטה רחבה והפתח צר: לאשנויי מפורייה

שם א"ר מאיר המוצא את חבירו אבל לאחר י"ב חדש ומדבר עמו תנחומין למה הוא דומה לאדם שנשברה רגלו וחיתה מצאו רופא וא"ל כלך אצלי שאני שוברה וארפאנה כדי שתדע שסמנין שלי יפין:

דף כד ע"א [תנא באבל רבתי אבל אסור לשמש מטתו בימי אבלו ומעשה באחד ששימש מטתו בימי אבלו ושמטו חזירים את גוייתו[ו] אמר שמואל פח"ו חובה נת"ר רשות פריעת הראש חורת קרע לאחוריו זקיפת המטה חובה נעילת הסנדל תשמיש המטה רחיצת ידים ורגלים בחמין ערבית רשות ורב אמר אף פריעת הראש רשות ושמואל מאי שנא נעילת הסנדל דרשות דלאו כולי עלמא עבידי דסיימי מסאניהו[ז] פריעה הראש נמי לאו כולי עלמא עבידי דמגלו רישייהו שמואל לטעמיה דאמר שמואל כל קרע שאינו בשעת חימום אינו קרע וכל עטיפה שאינ׳ כעטיפת ישמעאלים אינה עטיפה מחוי רב נחמן עד דדיקנא אמר רבי יעקב א"ר יוחנן לא שנו אלא שאין לו מנעלים ברגליו אבל יש לו מנעלים ברגליו מנעליו מוכיחין עליו כל קרע שאינו בשעת חימום אינו קרע והא א"ל לשמואל נח נפשיה דרב קרע עליה תריסר מני אמר אול גברא דהוה מסתפינא מיניה א"ל לרבי יוחנן נח נפשיה דר׳ חנינא קרע עליה תליסר אצטלי מלתא[ח] אמר אול גברא דהוה מסתפינא מיניה שאני רבנן דכיון דכל שעתא מדברי שמעתייהו כשעת חימום דמי: דף כה ע"א תניא מפני מה בניו ובנותיו של אדם מתים כשהן קטנים כדי שיבכה ויתאבל על אדם כשר יבכה ויתאבל ערבונא קא שקיל מיניה אלא מפני שלא בכה והתאבל על אדם כשר שכל הבוכה ומתאבל על אדם כשר מוחלין לו על כל עונותיו בשביל כבוד שעשה לו:

שם כי נח נפשיה דרב ספרא לא קרעו רבנן עליה אמרי לא גמרינן מינה אמר להו אביי מי תניא הרב שמת חכם שמת תניא ועוד כל יומא שמעתתיה בפומין בבי מדרשא]:

יד שם כי נח נפשיה דרב הונא סבור (רבנן) לאותובי ס"ת אפוריה אמר להו רב חסדא מלתא דבחייו לא ס"ל השתא ליקום ליעביד ליה דאמר (ר׳ חלבו) [רב תחליפא] "אנא חזיתיה לרב הונא דבעי למיתב אפוריה והוה (יתיב) [מנח] ס"ת עיליוה וכף (כרא) [כדא] אארעא ואותיב עיליוה ס"ת אלמא קסבר אסור לישב על המטה שספר תורה [מונח] עליה לא היה נפיק פוריה בבבא סבור לשלשולי דרך גגות אמר להו רב חסדא הכי גמירנא מניה חכם (שמת) כבודו דרך פתחים סבור לאשנויי פוריא לפוריא אמר להו רב חסדא הכי גמירנא מניה

אבר הבונה א"ר מאיר המוצא כו׳. כשם שלמדנו לא המתמנו בשבת שמתו מוטל לפניו כי לא יוכלו לבכות דברי המתמנין בלאו מי שעדיין רעבון אלא כך יוכלו בשבת גמורה לאחר שבת אבל לשורנו כדי לגמרו ומבטל מי שמת לו מת לגמי בכבוד רבו ואיתה שומן שבת המיטה בשבת לעבר מעמו ומלאו דומה הייט מנחם דבריהם ובכר בשבת אין בלאו אלא שני אין בלאו אלא שני אין בלאו אלא שני

[ח] מהרש"א ד"ה יוסא בפרק השוכר (בב ע"ח):

יד יוסף

א כ"ק לב ע"ב כ"ב כב ע"ח: ב קפ"ל ס"ט ס"ח: ג רבינו מנח כלפי זאת נמצין לבו חזקה על ידי שהבודדוגו:

חדושי גאונים

כדי לא יעמוד שלא לכבודו בכבוד שטוחנים כתר תורה מלכות על קבלי התנוים אמר רב חסדא מלכות דמתיין לא בכיבוד ליה ר"ל רשב"ל יתנו לו לאחר שיתו לקבל בתיין ו"ח"ן אלנו סבר לשלוחי דרך נגות ולשמוע מפורית ולא אמתם רב חסדא לאורות מלכות אמר לעניים הם כתר תורה כמ"ש בזה בפ"ל בשאהב פתח שבת בפ' ד' ובהורים ניתנה לאדבעים יום: הוי גני יהודה ניתנה לאדבעים שמודא וכו' עיין פ' על זה בספר ויחסון:

אמר

כי הואי בר תמני סרי שנין ולא חזאי קריא ומשמע ליה דהייו אותה דיומא חד אתהפיכא ליה רצועה דתפילי ויתיב עליה מ' תעניתא עייליה והוה גני יהודה מימיניה דאבוה וחזקיה משמאליה א"ל יהודה לחזקיה יקום מדוכתך דלאו אורח ארעא דקאי רב הונא (אבראי) כי קם קם בהדיה עמודא דנורא חוייה רב חנא איבעיות זקפיה לארונא ונפיק ואתא והאי דלא איענש משום דזקיף ארוניה דרב הונא:

מתו שם כי נח נפשיה דרבה בר (רב) הונא ורב המנונא אסקינהו להתם: הלם: זקפיה לארונא • דרב הונא הפסנו למנן עגדו: והא דלא מיענש • רב חנא שלא שכיר עמוד הלם משום דזקפיה לארונו דרב הונא ולא היה יכול לעבור

*) דכל מה בא"ר בלא מן. ומיון לא המפים ע"ל ובפר מדמנו פמו ע"י ביקוש מ"ב סיף כמו המ"ג.

הכיבה

כתבו התוספות אל ענלה חדשה • מיתורא דקרא דרישא ואיתה עגלה חדשה היא ונביאות היה היה לפי שנרבר אליו תחלה בארץ לא אפקה מסנו אפילו בבבל העגלה שהביאה הארון מבית שמש לבית יערים אבל א"א ליסר אחותה אבר לא בתחלה לשרות בבבל וזה מיישב מאי היה שכבר היה לאומר כבר עגלה ששכרו פלשתים היתה דבתהיא כתיב ויבקעו עצי העגלה ויסרות העלו: שבבל גרסה לי • אע"ג דמצינו ששרתה שכינה על משה ואהרן וכרים בארץ מצרים משנתקדשה ארץ ישראל לא מצינו שאר ארצות שהוכשרו לנבואות:

עיין יעקב

כמנחות דף ל"ח אמר כרבי יוחנן ע"ם: ומשמש ליה קמיס • ותמרין בשרוגין דף ל"ד בפי' תנומות ה"ל אמתיים שבם לאמרם לאמרו ע' לדם גדול שבם ואם"ב

עין יוסף

יד שהיה כנר • בארץ ישראל שהרתה אליו רוח הקודש • ובדלתיתא בתב לה פרבם מ' היה היה בדר ב' ונו' נדבר עמו בארץ ודבר עמו בחוץ לארץ • ובכוונה מהמת הבורה יתנרך הוא נלחי נגולי • ובאדם הנגולי נלאה לבשיג ענין הנלחי נגולי למעלה מבכלו • כי נאה נאה ממנו • לכן דרך הלוכו בקודש שיכון עצמו הבנה מופת כפי כחו • וע"ם אותם הבנה עצמו מקודש להבנה מעולה מכחו • ובסתנו אותו מנין המעולה מעתה נתאמץ כחו לבנבע חזק מאחר מלפנים • ואז יכון ע"ם בנבנו החזקה לבנבע מעולה:

הסתורגמן. ג) דעון קאפף אויפהעבען •

ב) שם ע"ב] כי מטו לגשרא קמו גמלי אמר להו ההוא טייעא מאי האי אמרו ליה רבנן דקעבדי יקרא אהדדי מר אמר ניעול מר ברישא ומר אמר ניעול מר ברישא אמר אי בדינא דידי גברא בר גברא ניעול ברישא חליף גמלי דרבה בר (רב) הונא נתור כבשה ושניה[ג] דההוא טייעא פתח עליה ההוא ינוקא גזע ישישים עלה מבבל ועמוספר מלחמות [א]קאת וקפוד הוכפלו [לראות] בשוד ושבר הבא משנגער קנף על עולמו (וחמד) [וחמס ממנו] נפשות ושמח בהן בכלה חדשה רוכב ערבות שש ושמח בבא אליו נפש נקי וצדיק • כי נח נפשיה (דר' אבינא) [דרבינא] פתח עליה ההוא ספרנא תמרים הניעו ראש על צדיק כתבר נשים לילות כימים על משים לילות כימים • א"ל רב אשי לבר קיפוק ההוא יומא מאי אמרת אמר ליה [אמינא] אם בארזים נפלה שלהבת מה יעשו אזובי קיר ליותן בחבה הועלה ומה יעשו דגי הרקק [ב]בנחל שוטף נפלה חבה מה יעשו מי גבים (קטנים) אמר ליה בר אבין ח"ש דהכה

[ג] שם ע"ב] כי מטו לגשרא קמו גמלי אמר להו ההוא טייעא מאי האי אמרו ליה רבנן דקעבדי יקרא אהדדי מר אמר ניעול מר ברישא ומר אמר ניעול מר ברישא אמר אי בדינא דידי גברא בר גברא ניעול ברישא חליף גמלי דרבה בר (רב) הונא נתור כבשה ושניה דהוא טייעא פתח עליה ההוא ינוקא גזע ישישים עלה מבבל ועמוספר מלחמות שהוא רב המנונא ועי"ש קאת וקיפוד רמז על הישמעאלים שבלו לכם לראות בהספדם ומדמו לקאת וקפוד שהם עופות טמאים כמ"ש[ב] לא לחמם הלך זרוע אלא עוכב הוכפלו לראות בשוד ושבר הבא לחזור במיתה ב' הלדיקים ואמר שקיף על עולמו ושון הדור הוא סיבת מיתתם וז"ש כי ממם ממנו עפשות שהלדיק לא מת בעונו רק שיהיו ביד מלכי הקיף ומשחית והוא אינו מבחין בין לדיק לרשע ואמר שנם המלכי שמח ויולא לקראתו כיולא לקראתם כלה חדשה כמ"ש פרק השוכר[ד] שהמלכי יולא לקראתו ואמר לו אלים ואמר בנם שמתו היה טהורים ונקיים מבבל לבנתו חתנים לא מבבל לבנתו חתנים ומעבנבו ולחתיב בעיון ולפי שהמלכי מלכות מלכות הלדיקים לרוחות בלבור החיים שם עפשות הלדיקים לרוחות בלבור החיים שם ושמח בבא אליו נפש הלדיק נקי: תמרים הניעו ראש וכו' • כלל ישראל נמשלו ופוסים נטורות נדולות כמו מה שפרו לנו ספרי סגנירים היו מנומים ומוליכים בדיקים עלי תמרים לבין קנים ונבל קנין ממעלות המדותיות ומשבעיות וכיוב בלבר סוכם לת ילנו ומנלה לבן אמר עמנו לכן אמר תמרים וכו' לפי שנם היה לחם:

עיני יצחק

א מי' אלינו עוטות רעות כאלו לגלות כשמתו (ע"ר ו): ב בבר מלחמן ב' בלום ל"ו כתב שמלה מוגם בתלמוד ל"ר בנהל שמתבנא הרבה כו' • מלבן ובכר יתבנו ובנם:

חדושי גאונים

כי נח נפשיה דרבינא פתח עליה כהנה ספרנא תמרים כי עד ולחנו לאחתיה: אמר ליה בהנה ספרנא מתבנא לא לבנתו חתנים ומעבנבו ולחתיב בעיון ולפי שהמלכי מלכות הלדיקים לרוחות בלבור החיים שם ומשמע הנה אלינו נפש הלדיקים נקי: תמרים הניעו ראש וכו' • כלל ישראל נמשלו ופוסים נטורות נדולות כמו מה שפרו לנו ספרי סגנירים היו מנומים ומוליכים בדיקים עלי תמרים לבין קנים ונבל קנין ממעלות המדותיות ומשבעיות וכיוב בלבר סוכם לת ילנו ומנלה לבן אמר עמנו לכן אמר תמרים וכו' לפי שנם היה לחם:

עיני יצחק

ומן שמנו לפנים כדי שלא יעמוד שלא בכבודו בכבוד טוחנים כתר תורה מלכות על קבלי התנוים אמר רב חסדא מלכות דמתיין לא בכיבוד ליה ר"ל רשב"ל יתנו לו לאחר שיתו לקבל בתיין ו"ח"ן אלנו סבר לשלוחי דרך נגות ולשמוע מפורית ולא אמתם רב חסדא לאורות מלכות לעניים הם כתר תורה כמ"ש בזה בפ' בשאהב פתח שבת בפ' ד' ובהורים ניתנה לאדבעים יום: הוי גני יהודה וכו' קם בהדיה שמודא וכו' עיין פ' על זה בספר ויחסון:

יד יוסף

ב כ"ק לב ע"ב כ"ב כב ע"ח: ב קפ"ל ס"ט ס"ח: ג רבינו מנח כלפי זאת נמצין לבו חזקה על ידי שהבודדוגו:

עיין יעקב

דרשן ערבות בבו נגני מים שלום ונמשתיכן בל בדיקים וטל שפתיה לחתיות בו לא מתים: על מבים לילות כימים • ותמרין בבוף מלן דמוסף מלון על מים מוסיפין על שתיה חם שמים לשם כימים היה לבוי לבוסף לו כרבם שנים ולא"ם מם פ"ב מבלמלי לקון ולמבשיל עלו: אם בארזים נפלה מבבבה • מלם לבי מבוקם בדיקים שהוא בל שני דבבים ה' שנעבם בבנל מון בדור ובוא בקבנן שולם שמבבר בל מון אחר

עין יוסף

בגד תורה אמר לם בארזים נפלה שלבבת • ובביו כי בארזים עיקר מלילותם לבנינים בלים • ולא לבריפם ולבלון • ולא"כ ראוק הוא שיפול בהם שלבבת לבלותם • כי הבה לא יוכם ולא יוכלו בדבר לבלון • ולא"כ ראוק הוא שיפול בהם שלבבת בתורה ות"ח • אבר המה הבונים בית ישראל כמלמדים לבנין • קרב בנין אלא בנוך • ובשה הספרן ק"ו מה לם הבעים המבומרים לבנין • קרב בנין לם ובשלבבת • מה יעבו אוזבי הקיר אבר המה הבפלים שבמין הבן • אבר לא יוקם מהם לעבות המלבבה וכו' • לויתן בהבה הועלה וכו' • זה אמר בגד בעובה • שבלויתן מתובר (ישעיה כז) נחש ברים ובקלתון • כמ"ם הרב"ק בם • בלו הים מבריה לת הים מקבה אל קבה מרוב בלבו ובהבו ע"ם • ולא"כ ים בו בלויתן בבוד בלול אבר ומשבבו אבלה מבה ובלוי ע"ב שבהבה הבלוים ומומרבים לא תעלבו מבקום בבלו • אבל מתבו בדור יתום בבים לילות כימים ובמבוק ובבבפל מל מבים לילות כימים הייבו על בבינם שבבקן בתורה ובעבודה יום ולילה (שמעתי): ההוא יומא • דבה בבבים הבב אבי מלי אמבה • פי' הבב אבי בוביב ל"ש בשבת בפירתי מם תמבר עלי • ומבשם הבבן בבקבבים לחקור אחר מעשם הבלדיקים הבפבבים בבלי שיעורבו לת הבעם אל הבבי הבקיבם שבבים בם הבבלדיקים בבפבבים • לבן בלה הב אבי בבינתוודע מלבון הבפבבים • אבר יאמרו בבחלבו לעורר לת הבעם • ושבחבל בעודו בחיים חיותו לבבלעבו זה בבעלה בבבלי שיבל הבפבבן לעורר לת הבעם • ושבחבל בעודו בחיים חיותו לבבלעבו זה בבעלה בבבלי שיבל הבפבבן לעורר לת הבעם לזה הבעלה: אם בארזים נפלה וכו' • יבאחר ע"ם בידוע לת הבעם לזה הבעלה: אם בארזים נפלה בבעלות עומד • אל תחורה ואל בעבודה ואל ג"ח • ובלם הבפבבן לבודיע לבן בבעלה בבבלי שיבל הבפבבן לעורר

חדושי גאונים

לחלוק עלי המאמר בעיון ועל שלמותו בעיון נפש לעולם ועד ר"ש על שם נעלם כי מ"ם נעלם בגימטריא מאה ע"ל כמספר הנפש ומאמר הנפש לעולם ועד ר"ש כתוב כי מ"ם נעלם הנה הוא מלא מ"ם ונון ומ"ם נון נעלם ומאמר בא לומר כי הנעלם ומסתר הוא מלא מ"ם ונון ולומר כי מתוך מ"ם נעלם הדין מתוך מ"ם נון נעלם הדין כן (מה שוא אחד פוסר כל הנגד עליה שמוא תכלת על אחת

גאון יעקב

לאמר. מעמדם שלא אם שמעותי ודרשו דבריהם עלם המעוט ר' וכן דקפיד

אחסם. אלא מעמם מעוט אחסם. אלא מעמם מעוט אחסם. אלא מעמם מעוט

ופרשין• ולא מתאחין מנא לן דכתיב (מ"ב ב) ויחזק בבנדיו ויוקרעם לשנים קרעים מכשמע שנאמר ויקרעם(לשנים) איני יודע שהם(קרעים)[לשנים] אלא מלמד שקרועין ועומדין לשנים לעולם• א"ל ריש לקיש לרבי יוחנן אלוהו הי הוא א"ל כיון דכתיב (שם) ולא ראהו עוד לגבי דידיה כמת דמי• ועל נשיא ואב ב"ד ושמועות רעות מנ"ל דכתיב (ש"ב א) ויחזק דוד בבגדיו ויקרעם וגם כל האנשים אשר אתו ויספדו ויבכו ויצומו עד הערב על שאול ועל יהונתן בנו ועל עם ה' ועל בית ישראל• שאול י"ה נשיא יהונתן זה אב ב"ד על עם ה' ועל בית ישראל אלו שמועות רעות• א"ל (רבא) [רב] בר שבא לרב כהנא יא"מא עד דאיכא כולהו א"ל על על הפסוק הענין• ומי קרעינן אשמועות הרעות והא אמרו ליה לשמואל קטל שבור מלכא תריסר אלפי יהודאי במזיגת קסרי ולא קרע לא אמרו אלא ברוב צבור וכמעשה שהיה ומי קטל שבור מלכא יהודאי יהא א"ל שבור מלכא לשמואל תיתי לי דלא קטלי יהודי מעולם ההם אינהו גרמי לנפשייהו דא"ר אמי לקל יתירי דמזיגת קסרי פקע שורא דלודקיא• על ברכת השם מנלן דכתיב (מלכים ב יח) ויבא אליקים בן חלקיה אשר על הבית ושבנא הסופר ויואח בן אסף המזכיר אל חזקיהו קרועי בגדים• ס"ת שנשרף מנא לן דכתיב (ירמיה לו) ויהי בקרא יהודי ספר דומיהו ספר קינות אמר להו מאי כתיב ביה (איכה א) איכה ישבה בדד אמר להו אנא מלכא א"ל בכה תבכה בלילה אמר אנא מלכא גלתה יהודה מעוני אמר להו אנא מלכא• דרבי ציון אבלות אמר אנא מלכא הוו צריה לראש אמר להו מי אמרה אמר ר' ה' "הוגה על רוב פשיעה מיד קדר כל האזכרות שבה ושרפן באש והיינו דכתיב (ירמיה לו) ולא פחדו ולא קרעו מכלל דבעו למקרע• א"ל רב פפא לאביי אימא משמועות רעות אמר ליה שמועות רעות בההיא שעתא מי הויא• רב הונא דרואה ס"ת שנקרע חייב לקרוע שתי קריעות אחת על הגויל[6] ואחת על הכתב שנאמר (שם) אדרי שרוף המלך את המגילה ואת הדברים] רבי אבא ורב הונא בר חייא הוו יתבי קם רבי אבא לאפנויי שקלה לטוטפרא אנחה אבי סדיא[3] אתא בת נעמיתא בעי למיבלעה (שדא רב הונא ידיה ואצלינהו אמר

הכותב

ורחי"ן כתב לא אמרו אלא ברוב צבור וכמעשה שהיה• פי' כמות שאול ויהונתן שהיו רוב ישראל לשם ונפלו בחרב אויביהם אע"פ שלא מתו אלא מיעוט• כתבו בתוס' וז"ל על ברכת השם ירושלמי ר' הושעיא חני אפי' השומע מן הנכרי מדכתיב אני ה' אלהי כל בשר הכמסני יפלא• מתו ולא קרעו בזמן הרא

עיון יעקב

המת ממש לכבי קרע אבל עכשיו דקאמר מקרעין ושומדין לשולם אע"פ שידעינו מתו מי מקשה שפיר: **אות** המגילה ואת הדברים• ולריכה לומר דקרע קריעה אחת על שניהם

עין יוסף

מאיני יודע שלשנים• שהרי הקריעה היא לתלת בשיעור פסח לשנים• **אע"ל** שלשנים פירוש שלעולם יסתרו כך קושיין דף יג ע"ב אלא וכתב מ"ר

ענף יוסף

ברגמא דהאי קרא וכן מנחות קי ע"א מאי עיר סהרים דמתרגם רב יוסף וכן יומא עד ע"ב ולי תהיר מ"מ דמתרגם רב יוסף וכן קדושין דף יג ע"ב אלא וכתב מ"מ דמתרגם רב יוסף וכן נדרים דף נח. ביקר מלכי דמתרגם ר"י וכן בעובדת זרם דף מד. דמתרגם ר"י מזרם ורוח ומלאם וכן חיל דף נ. שולי מים דמתרגם ר"י וכן מגילה דף ג ע"א אמרי מגיל אל אמרי מגיל ר"ל מזרם ומלאם ר"ל וכן חיל דף נ. דמתרגם רב יוסף וכן סנהדרין עד ע"ב אמר רב יוסף דמתרגם הכי קרא דף כ"ג דף ב ע"ב לך נתתם בדמתרגם רב יוסף ע"ל כ"ש כדתמרגם רב יוסף סיס נקי כתרגום נכיסים שהרגם יונתן כ"מ מסב כ"מ סיס אמותם חבר רבם מ"ר"ש סקדום לפניו זמן רב סיס תלמיד שלו מקבל מתמתרגם [מובא דף כו ע"א]• (מלת יעקב): איכה ישבה אמר (יסוריקס) אמת מלבא כו' ובאמתר לו סיו נרים לרחם נטל הלכות ומפרי• ומתמו לו המפרסים לם יגון על מי יתנור ויתלה כי תסב שנובדנאצר יגלה קודם כמו שנלו שבמים שבמים ע"י סנחריב לאחר מחרם וכמו אחמר מנחרים ובכתחי אחרים אל מרן בתלכים אבל מלת אמת מלכא ותחכים לגלות כדי שתמלוך בזמנו שבנוכדנאצר אבל נוכדנאצר סיים שנת ומוצר ויבלבל לא יתן לבם מעשים נפ בנבל לזה בתחלה אמר אמת מלכא ותחכים לגלות כדי שתמלוך בזמנו שבנוכדנאצר אבל נוכדנאצר סיים שנת ומוצר ויבלבל לא יתן לבם מעשים נפ

הסתורנסן. 6) ריא לעערע שטעללען פאן דעם פערנאמענס. ראנד. 3) קיססע.

חשתא מי שקיל להו נעמיתא אחבי ליה למיקרע על הגויל ועל הכתב דהוי כתב דף: לא אמרו אלא בזרוע• כשהמים מתבלבו בדיוס ג"ל לא אמרו אלא בזרוע שיש להם זרוע ויסולת לסיל כמעשה סיים של אותם הסיים הטומנים על יסיקיהם סיים בדים למחות ולא מיחו ואותם מייבים קריעה דכתיב ולא קרעו מכלל דאיתם לה למקרע: חברותא איכא• חבורות הן שאלו קיבלין מתים שלהן לגבן: מקשרי לשון וקמיו מספר: על מת אחר הוא טוכס• שכל הנמשך על לער יוהר מדאי הלער נמשך אחריו: ביתיורותא• יוהר מדאי: תימוש• תתקן: זוודתא• תכריכין לוחה לנמת: מתו סולנו• ואכתי בכיא ביתיכתא: אין אתם מריכים לרחם עליו יוהר ממני• מעשה ידי הוא והתקתו בכבשו: בכו בכו לאולך סיפיס דקא כי לא שוב עוד לומר בכו נס לרשע מי שלא שוב עוד ומלא נפרד מן עולם: נעשית לו כזיתר• ומוא מוזר

תוספות

מכאן ואילך כאילו שוברת בגדו בשוק עד י"ב חדש והכי איתא בירושלמי כל שנעשה אחרב היא שליפה עד ג' היא רוספה לאחר י"ב חדש היא מוזרת לעבוד ולמה הדבר דומה לכפה של כבשים כיון שנזדעזעה אחת מהן מדעתו טולש ובא"ם דיון נמי אמריגן (שבת דף קנ:) אחד מן האחין שמת וילמו כל האחין וכו':

לו יותר מכשיעור הא כיצד ג' [ימים] לבני ז' להספד ל' לנידוי[7] ולתספורת מכאן ואילך אמר הקב"ה אין אתם מרחמים עליו יותר ממני• (שם) בכו בכו להולך בלא בנים ריב"ל לא אזיל לבי אבלא אלא למאן דאזיל בלא בני דכתיב בכו בכו להולך כי לא ישוב עוד וראה את ארץ מולדתו• רב הונא אמר זה שעבר עבירה ושנה בה• רב הונא לטעמיה דאמר רב הונא כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה התורה לו הותרה לו ס"ד אלא [אימא] נעשית לו כהיתר [א"ר לוי אבל ג' ימים הראשונים יראה את עצמו כאילו חרב מונחת לו בין שתי יריכותיו משלשה עד שבעה כאילו מונחת לו כנגדו בקרן זוית מכאן ואילך כאילו עוברת כנגדו בשוק:

הכותב

בדבי חייא צדה רבי אבא ותקיה: לא אמרו אלא בזרוע• פירוש לא אמרו לקרוע אלא כשהוא שורף לתכעים לתקב"ה כמעשה שהיה שנתכוון יהוקיס לבזות הבנולה להבעים• אבל אם נפלה לליקה בס"ת או בתפילין באונס או חשמש עופות אינו חייב כלל: **שמע** קל שיפורא דשבבא סימן כשחת בעיר כמו שאנו עושין ששוסכין עתה את המים להודיע משוס מוצא דבה הוא כסיל: לדהון הגך אינשי כשבתא• ירושלמי הדא אמרה העושה דבר שלא כהגון צריך בדוי•

הרי"ף

אל תבכו לחת יותר מדאי וכו' • וכוותם נקרבן בכתוב אחתר לא תבכו לחת והכי איתא בכל הנת כמולה שבכו אם תיכסה לבריכם דכתיב ויבא לבריכם לבקר לבכות ולבכותה בפרק ד' דכתיב ויבא אל תבכו ואל תנודו לחת לוה דכשי לא תבכו ולא תנודו לחת לוה דכשי בדול וכן בלבד לבכות ולבכותה בפרק ד' דכתיב ויבא אל תבכו ואל

[illegible]

חדושי גאונים

[illegible]

גאון יעקב

[illegible]

יח דף כח ע"א אא"ר אמי למה נסמכה מיתת מרים לפרה אדומה ליומר לך מה פרה אדומה מכפרת אף מיתתן של צדיקים מכפרת • א"ר אלעזר למה נסמכה מיתת אהרן לבגדי כהונה לומר לך מה בגדי כהונה מכפרים אף מיתתן של צדיקים מכפרת:

יט שם הנו רבנן מת פתאום זו היא מיתה חטופה • רבי חנינא בן גמליאל אומר זו היא מיתת מנפה שנאמר (יחזקאל כד) בן אדם הנני לוקח ממך את מחמד עינך במנפה וכתיב (שם) ואדבר אל העם בבקר ותמת אשתי בערב • ב' ימים ומת זו היא מיתה דתיה • ג' גערה • ד' נוגפה • ה' מיתת כל אדם • א"ר חנין מאי קראה (ירמיה לא) ויאמר ה' אל משה הן קרבו ימיך למות קרבו תרי ימיך הן הדא דשבן בלשון יוני קורין לארדת הינא מת בחמשים [שנה] זו היא מיתת כרת • בחמשים ושתים [שנה] זו היא מיתתו של שמואל הרמתי • ס' זו היא מיתת (כל אדם) [מיתה בידי שמים] אמר מר זוטרא

כתבו התוס' בנ"ב זו מיתת שמואל הרמתי • בן שתי שנים בשחב"אינו אבן להרג שתי"ן: ר"ג ושם בר עולם שנים של יובל הרע שאתיו ים בתכונה שנה אחרון שמואל הרמתי ומקץ י' שנים שאול למלך ב"ב ובשנה מלך שאול ב' חדשים קודם מיתת שמואל מת שמואל כדאיתא בתענית ד' בתוס' • ודר"ל כתב ס' זו מיתת כל אדם • פי' ולא אסרינן עליו שהוא רשע: ס' זו היא מיתת

הכותב

כרת • פ' של חייבי כריתות דשנים גבורות ס' דם דל מתם כ' דלא מיענש פ

[illegible]

עין יעקב

[illegible]

עין יוסף

[illegible]

עין יוסף

[illegible]

נאון יעקב

[illegible]

עין יעקב

[illegible]

עין יוסף

[illegible]

הכותב

[illegible]

עין יוסף

[illegible]

הכתורגמן • מ) אין פאללין אלטיר.

ר"ש ואלו מגלחין פרק שלישי מועד קטן דף כח מדרשא יג אוצר בלום

אר"י נכרתו לו ימים וזמנים כ' סרס כמות הגעורים והוא מבואר לפי שם לאדם כ' שנה שהם ימי הגעורים וז' שנה אלו הם כדמיון היובל שהם מ"ם שנה מהם אחר כ' שני הגעורים הם ימי ספירה וחשבון של אדם עם מעשהו ושנת הר' שהוא שנת ע' של אדם הוא תכליתו של אדם דמיון היובל משובר אל אחותה ועל דרך זה אמר ב"ב זו מיתת שמואל הרמתי הוא למעלתו ועפמ"ש ביומא שאמרתי תנה רגלי חסידו ישמור כיון שעבדו רוב שנותיו של אדם בלא חטא שוב אינו חוטא שיבאה כן על בנה שמואל שמת לג"ב שנה שאלו רוב שנותיו שאחר שני הגעורים שהם כ' חלקים ממ"ש שם אחר ימי הגעורים דמני חלקים ממ"ש הם ל"ב הרי ל"ב עם שני הגעורים שהם עשרים שנה ובודאי נם הם עשרים שנה ובודאי שנותיו של אדם בלא חטא הם ל"ב הרי ל"ב עם ל"ב הרי ס"ד ומאחר שהם עשרים שנה

מילתא דהא רבה ורב חסדא תרוייהו רבנן צדיקי הוו מר מצלי ואתי מטרא ומר מצלי ואתי מטרא רב חסדא היה תשעין ותרתין [שנין] רבה היה ארבעין • בי רב חסדא שיתין הלולי בי רבה שיתין תכלי[ה] • בי ר"ח נהמא דשבידא[ג] לכלבי ולא מתבעי • בי רבה נהמא דשערא לאנשי ולא משתכח • ואמר רבא הני תלת מילי בעאי מן קמי שמיא תרתי יהבו לי וחדא לא יהבו לי תוכחתיה דרב הונא ועותרתיה דרב חסדא יהבו לי • וענותנותיה דרבה בר רב הונא לא יהבו לי :

כא שם רב סעורם אחוה דרבא דוה יתיב קמיה דרבא חזייה דהוה קא מנמנם א"ל לימא ליה מר דלא ליצערן א"ל ומר לאו שושביניה[ג] הוא א"ל כין דאיתרע מזלא לא משגח בי א"ל ליחזי לי מר איתחזי ליה א"ל הוה למר צערא א"ל "כריבדא דכוסילתא • (רבה) [רבא] הוה יתיב קמיה דר"נ וחזא דקא מנמנם א"ל לימא ליה מר דלא לצערן א"ל מר לאו אדם חשוב הוא א"ל מאן חשיב ומאן ספין ומאן רקיע א"ל ליתחזי לי מר (בחלמא) איתחזי ליה א"ל הוה למר צערא א"ל כמשחל ביניתא מחלבא ואי אמר לי קב"ה זיל הות בההוא עלמא כד הות (ואיתיתי אמינא ליה) לא בעינא דנפישא בעתותא (דמלאך המות) ר' אלעזר הוה קא אכיל תרומה איתחזי ליה א"ל לאו [ד]תרומה קא אכילנא ולאו קדש איכרי (נזר מינה) חליפא ליה שעתא • רב ששת איתחזי ליה בשוקא א"ל בשוק כבהמה אתא לגו ביתיה ויכיל ליה • רב (אסי) [אשי] איתחזי ליה בשוקא א"ל איתרח לי תלתין יומין ואהדרי' לתלמודאי דאמריתו [ה]אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו ביום תלתיאתא אמר מאי כולי האי א"ל דקא דהקת רגליה דבר נתן (ואיתיתי אמינא ליה) לא בעינא דנפישא בעתותא (דמלאך המות) ר' אלעזר הוה קא אכיל תרומה איתחזי ליה א"ל לאו [ד]תרומה קא אכילנא ולאו קדש איכרי דלא הוה קא שתיק פומיה מגרסיה סליק יתיב אארעא דבי רב פקע ארוא דבי רב אשתיק ויכיל ליה • ר' חייא לא קא מצי למקרבא ליה יומא חד דמי נפשיה כעניא אתא טרף אבבא[ו] א"ל אפיקו ליה ריפתא (לעניא) אפיקו ליה א"ל קא מרחם מר אעניא אההוא גברא אמאי לא קא מרחם מר גלי גביה וארחי ליה שוטא דנורא אמצי ליה נפשיה :

נשים

לא הוה יכיל ליה • מלאך המות : יתיב אמרחא • עמוד של מרז סמוך למדרסו של רב : אישתיק • רב [חסדא] מגרסיה מקול המרז שפקא : טרף • לשון ביליס ערופה : קא מרחם מר אעניא דכסבור הייה שלחי עני טרד לאחם ומולח לי : אההוא גברא • כלומר עני מדוע לא מרחם ומן לי נכסף ולא תעריחני לבא כמה פעמים דמהפקדנא למייתי ליה לאר בההוא עלמא : אחוי ליה • מה"מ שוטא דנורא ונגלי ליה דהוא מה• וכמאיר ליה ר'

עיון יעקב

לאו מזכותא הוא מלחא • עיין בחדושיו סוף מסכת קדושין דף פ"ב ע"ב כזה וסוא נכון נמות אבל אין נכנסין בו ולא ידעתי מאין יצא לנסם המגיד כאם ומדאמר אחחאי לי משמע דאין כזה משום חזכה אל כמתים ואיין כ"ד סימן קפ"ב וכ"ב שם כשם כה"מ ומכ"ה : רב פשורם אחוה דרבא • מה פטוחה דסקרוא מוחר לביאים אבל נוסם פטוחה

ענף יוסף

כא אההוא גברא אמאי לא קא מרחם מר כו' אחוי ליה שוטא דנורא • ברחם משום שגזרו על המלאך המות ולא כביה אלא מדי מלי למיקרבא ליה ומחוטו בשיפון שוני דנורא ועיין פסיחתה דלוכה רבתי סימן כ"ד ומ"ם שם וחבו דאמר ליה המלאך פשוט כטוא נגבא אמאי לא קא מרחם מר וחבו דאמרי ליה מוטה דנורא לגרמו לו שכחוטו בשוטא דנורא ולכן אמאי ליה נשמה :

מ"ר

סמלכה ותמי ולא ספיית יתמן • מאן רקיע מי מי יכול להתפקם ולהתגבר כאותה שנה (ערוך): כמשחל וכו' • שמרגו הדנקו וכוטסו לנמצא • לא סרב פ

מרגיליהם מאומה • שנפרדה ממנו כמוסך שנר שנפל בחנב דליכא נערה לגו •

הסתורגמן. א) מאנדט פאן קינדער • ב) בראדט פאן פיינע מעהל • ג) פעטרוינעטער פרייטר • ד) נעקלאפטע אן מאשר •

ר' חייא לה עלמו : מאי אמרי • כשיס כסדס מעמות : ווי לה לאלוגא • אי לה לאיכה כזו שאינה חוזרת ואוי למעשו כזה שמשאיס לה המת (והר"ן פי' אי לאולך ואוי לממוסכיס עליו) : גוד גרמא מכבא • כפלו אלחייס : ונמטא מיא לאנטיכי • כלומר הדיי מיא למפרע כלפי מעלה : שיזל • נוזל בלשון כמי דסכנגיב : אצטלא דמלאה • תכריכי מסי יקריס לעולם אמרו הכי : לבר מרי דשלימת שודייה • לבן מורין שיכד מעכסיו אומריס הספד זה כדי שיחמוו עליו לעשות לו תרון ותכריכין : אחנא תגרי • אחיוו הסוחריס : דאזבוני מיבדקי • כאחריתם גרלה עשרס כגון זה שאין לו עכשיו במה ליקבר ושל מת עני אומרים אותו כדי שיחמוו עליו : דהיום ונפיל וכו' • הגר ובעלכן היה כל ימיו ועכשיו נפל ריקן בלא ממון : אמברי זיפתא ריח • עכשיו כשמבקש לעבור מן העולם כריח לגלת ממון לתכריכין ג"ל ריסו ונפל בדיוני בדלגה ויגון • מותה כמותה • מיתתו של זה כמיתת אחרים היה שהכל מתים : ומרעא חיבולא • אבל חיבול גדול הוי גדול היה לו ויסוריס קשין יותר משאר בני אדם חיבולים *) רבים נחשב אליו חולי זה שנחלה חולי גדול משאר מתים : דברים של מיתה • וקא מפרש הגמרא מאי דוינהו דברים של מיתה : דיספד ספדוניה • אלא יאמר מה לי לספוד על מה שהיו קרובי אלא יחשוב בלב אחר ספוד ספדוהו : דיתבון • אחרים לקבורה : דידל • המיתים קול בהספד : א"ד די לא ידל ידלוניה • מי אלא מריס עלמו בגסות אבל הוא מעסל למתים מרימין לו מן המיתים : שנאמר כי טוב אמר לך עלה הנה מה שפילך לפני נדיב אשר ראו עיניך :

תר

*) מגלון מהרש"ל מרבעליות ז"ל בספרו מס אפריס ס' משפטיס כתב שיש כאן בדברי כש"י ז"ל ע"ס וע"ל רבים נחשב אליו חולי כי הנוליא הוא תרגום של כאן ודבים לא הבינון עצר בעוך כתוב כאומר בעלכון לעשות אמשכו אל המתון הכלכיתי • אחר כתב לדיין • אמנם בשיפנגו מעוליך אל המתא • פגעי מזמן ומלאכי הדבר • אמון אחר מוכנת להמליך אל המתא כתב דרך • אם יבא לבוא אל המתא אל המתון הכלכיתי • אחר כתב לדיין • אמנם בשיפנגו הכוחה שלבת כתבסס • כה תרמוס כל מייתו יער • וכל רומס אל אחרן • כן כתב אחר מת כתלי יפיו • ווי אל הגוף הבולן ומולין אל הגפס אל המקום אחר כתב אל המקום אחר כתב ועפסק דרכו ולא בשלים כוונת הכוליאה • שהגיף לה יקבל אחר אלמוחו (ומתוקה בשם אוגלא) • גם אלי לגפס (המתוקות בשם תבעלא פי' מכ"ה) כי לא בחת אל המתה ואל המלה מספרים אל העולר אלגיון אמרו (גוד גרמי מכבא) וזה כמו שמת הלבריק פסוק המגרש

מ"ר סגר : [גוד גרמא מכבי וממטי כו' • פרש"י אומו מוכן לי ועי' בערוך ערך גד ב' סי פירוסיס] : עטוף וכסו וכו' דבר רמוי וכו' • פירש בערוך בערך עטף כתוב כאומר לבריס התעטפו והתכסו כמו בלבושים כאים כי זה מאים הבא ליקבר אלגיכם בן נדולים הוא וי"ל וכו' ע"ש : שיול לאצלא דמלאה לבר וכו' • עיין פרש"י ושוד מלאה לפרס כפסטיה דבעני ממם שמת אחיי ושיול לאצלא דמלאה לאת לתכריכיו ואמר לבר מרון עש"ה במתים חפשו וגו' ובלימו שוודא ר"ל דכלו כלי תכריכיו לאון לו וכסו קרוין שוודא כמ"ש בערוך בערך שוד : רהיום ונפיל כמ"ש בערוך בערך שוד : ורכ כל ימיו אחר מחיה ושתה נפל אמעברא במקום מעברות מכעוה"ז לעולם הבא ויפותא ריח ושוב שבלוה עדיין עליו כמ"ש כל הרוצה לעזה יבא ויעזה וכו' : אחנא תגרי אזבוני מיבדקי וכו' • פירש בערוך אחוי סוחרים שעל קניסה נבדקין כלומר במקום סחורותם נבדקין הגמ"ס הם אם לא כמו שכתוב בב' דברים אדם ביכר בכיסו בכסו בעטו עכ"ל : [א"ד דלא ידל ידלוניה דכתיב כי טוב וגו' • ל"ל נאלי]

כב שם תניא "היה ר"מ אומר טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משתה וגו' מאי והרי יתן אל לבו דברים של מיתה דיספד יספדוניה דיקבר יקברוניה דיטען יטענוניה (דילוי ילווניה) דידל ידלוניה • וא"ד די לא ידל ידלוניה דכתיב (משלי כה) כי טוב אמר לך עלה הנה מה שפילך לפני נדיב אשר ראו עיניך :

הכותב

יוחר : והר"ן ז"ל כתב השאילו לזה הנכבד גלימא של משי שכבר הושלמו תוצאותיו ולא הצטרכו להוציא עליו עוד מזון וכסות וזה היו אומרים על עני בן טובים שאין לו הכריכים לפי כבודו : עטוף וכסו וכו' • התעטפו והתכסו הדרים בחשך שבן גדולים ובן גבורים היה המת הזה • זה היו אומרים על אדם גדול

עיון יעקב

ובגמ"ס פ"ח מהלכות אבל ס"ס דין י"ב ע"ש : נעשי דסכנגיב • כ"ל נלמוד דרך אלן לעמות לכשן לא וקבל ולא יסיס כמוליל דבה : תניא ר"מ אומר • תגדא זו מפורסת מיעב

ענף יוסף

כב ווי לאלוגא ווי לאכלא • יש לפרש מלינה הקיום כלומר כי ספסיוס סכולגה ביומים ובכהרות מתוקות אלוגא והכלים המקבלים אל כמסרים ובדבון ולא יתכבדו מתוקים בשם הבילה והבה ידעגו כי ה"ל דומו המיתה שלא דומנה בשם פעולה (ביפורא) כפי ובשם (עיין רש"י לקמן סוף מסכת) אריל אחר כפי נקב כפסיוס כי בכנה אלוגא לאת אל אחבל אמלא זה הקב : לא יומקר ממנו בעוב • עד כי יתמלק אחבל ויוסקר קלת ממנו : בהתנתק ממנו מוטים מוטים • וכן עוס כפסיוס יקולקל קלת • כמשתבר ממנו מלקי בעון ועבנו לכיסים • כקם ובנכנכל • כן כאדם נלאת נפשו שלא נמנו יקולקל כגוף מתוקר בפסיוס המעוקרת • ויתקולקל גוף הנשם המתוקרת בכם הבל ומטורל (חיי כיס) : נעשי דסכנגיב אמרי כמי ווי לאלוגא ווי לאכילה • גם זה אמרו על מת בעת כקולר ימים ודומו עניו כאדם • בכני מלקיו הגוף והנשם • נמי שבילך ומולין אחו עמו אחיה מבא אל כתרב • ובכה בכולה אל המקום המבוון בדעתו • ומקיים אל אבר נשמוס מלת מבלמו לבאים אל המבלה אל מקום פלוני אחיתה • אל אבדי אל הכולך בעלמותו • כי עבקה בו לדקקו • כי יבא על שכרו • גם אחרי ומוב לו למבלה • אבר כלה אל המקום המבוון לה מלת בעליים • שמה יקום הוא הקונה ומקבל לעשות מעבשו אל המקום הכלכיתי • אבר כלה לדיין • אמנם בשיפנגו מעוליך אל המבלה • פגעי מזמן ומלאכי הדבר • אמון אבר מוכנת להמליך אל המבלה אל הדבר • אם יוי לאולך • כי לא יבא אבר עבתתו • כי לא הוצרל בעלמותו • גם ווי למבלה בהיותה שלבת כאבסס • כה תרמוס כל מייתו יער • וכל רומס אל אחרן • כן כאדם אבר מת כתלי יפיו • ווי אל הגוף הבולן ומולין אל הגפס אל המקום אבר כיתם אבר כתלה • ובעבור דבכו ולא בשלים כוונת הכוליאה • שבגיף לה יקבל אבר אלמוחו (ומתוקה בשם אוגלא) • גם אלי לגפס (המתוקות בשם תבעלא פי' מכ"ה) כי לא בחת אל המתה ואל המלה מספרים אל העולר אלגיון אמרו (גוד גרמי מכבא) וזה כמו שמת הלבריק פסוק המגרש

מ"ר מגילה ג ע"ב : ב לדיים פס ע"ב כתובות עב ע"ב :

עיני יצחק

אמר רב נחמן בר יצחק דסכנגיב אמרי מכי דשכנגיב אמרי מכי אמרי אמר רבא נשי דשכנגיב אמרי הכי ווי לאלוגא ווי לאכילה • אמר רבא נשי דשכנגיב אמרי גוד גרמא מכבא ונמטי מיא לאנטיכי • ואמר רבא נשי דשכנגיב אמרי שיול אצטלא דמלאה לבר חרי דשלימא זוודיה ואמר רבא נשי דשכנגיב אמרי עטוף וכסו טורי דבר דברבי ובר רמי הוה • ואמר רבא נשי דשכנגיב אמרי אחנא תגרי (דאזבוני) [אזבוני] מיבדקי • ואמר רבא נשי דשכנגיב אמרי רהיט ונפיל ואמברי זיפתא ריח ואמר רבא נשי דשכנגיב אמרי מותא כמותא ומרעא חיבוליא :

כג שם תניא "היה ר"מ אומר טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משתה וגו' מאי והרי יתן אל לבו דברים של מיתה דיספד יספדוניה דיקבר יקברוניה דיטען יטענוניה (דילוי ילווניה) דידל ידלוניה • וא"ד די לא ידל ידלוניה דכתיב כי טוב אמר לך עלה הנה מה שפילך לפני נדיב אשר ראו עיניך :

הכותב

פי' בתוס' דאזבוני מבדקא • כלומר סוחרים המקבצים ממון נראה עשרם כי לא ישאו מאומה בעמלם : רהיטו ונפיל וכו' • כל ימיו טרח ורץ במרוצה הפעם הזאת צריך ליתן מכס לפסל להעבירו הנהר ופורע לו כל הקפותיו קודם שיעבירנו : דשלימא זוודיה • בכל מה שיגע אין לו חלק ולא יצטרך לעשות צדה עבורו

הרי"ף

ביאי ומהי יתן אל לבו וכו' • ודרש בחבר הוא סוף כל האדם כאחר הוא שוטה הוא גם כן טוטו דיספד דיספדוהו וכו' :

עין יוסף

רק שמתחלה פרש יקבר נפשו נמצא חיתם מות ממלאך המות • לכן אמר מי אמר לי הקב"ה זל הוי בעלמא כדמעיקרא לא בעינא • משום דנפשי בעתותא דמה"מ • אמ"ש אלא לעיפרי :

כב ונמטי מיא לאנטיכי • כלומר הדרי מיא למפרע כלפי מעלה (רש"י) ועיין בענף יוסף • ובערוך ערך גד ב' סי' תחוך המאכל מן הסיכים • יגיע אמת המים בגמטיכי כלומר כיון שנתחך המאכל מפי כחוליה • בוערת בו חמות ותתחמת מי רגליו כחמות גמטיכי • בתנן גמטיכי אף על פי שהיא גרופה אין מוחין דומנה (שבת מח) : ר"ש שוי עלם מן הסיכים שהיה לעם פת ואותם מים שהיה שותה לאחר פיהו יוליכם לאנטוכיא : עטוף וכסו טורי דבר דברבי ובר רמי הוה • כלומר אמור לרבים התעטפו והתכסו בגלבושים הגאים • כי זה האים הבא לקבר אצלכם בן גדולים הוא • ויש אומרים לבני אדם אמר התעטפו והתכסו בגלבושיכם הגאים ומעדו על הרבים וכסו אותה בשעת קבורתו כי בן רמים ונדולים הוא • פי' אחר טורי הם הסרים ותכס בגעיף ותתעלף תרגום ירוקלמי ברדילה ואיתעטפה • וכן הוא לשון מקרא ומעקים שעטפו בר (ערוך ערך עטף) : אחנא תגרי • פירש בערוך אחוי לבוחרים אזבוני מיבדקי • על קיומם נבדקים • כלומר במקום סחורותם נבדקין כאן אחוה לרבנם : א"ל מאן חזיב וכו' • פי' כיון שנמצר אדם ביד מלאך המות אין בם חזיבות • מאן קסין • גם הוא לשון חזיבות תרגום נסיסון ותמאן סמלכה ותמי ולא ספיית יתמן • מאן רקיע פי' מי יכול להתפקם ולהתגבר כאותה שנה (ערוך): כמשחל וכו' • שמרגו הדנקו וכוטסו לנמצא • לא סרב פ מרגיליהם מאומה • שנפרדה ממנו כמוסך שנר שנפל בחנב דליכא נערה לגו •

הסתורגמן. א) מאנדט פאן קינדער • ב) בראדט פאן פיינע מעהל • ג) פעטרוינעטער פרייטר • ד) נעקלאפטע אן מאשר •

[לאחר לשלם דלא דנין הספד (גמרא)] : אמר ליסי רבי מרשון דש שחכם גדול הוא ובקי בהגדות ואל יכעס וכו' • ר"ל אל יכעס אחד לענין דברי חכמה במלא ומתן כיון שחכם גדול הוא ובקי וכו' גם הוא יכעס מעמו ואחכה לשאר בו מדכתיב הלוקח חוס אבל אם כ"ל דבר בלבד גם הוא יסתוק ומנרך עמוה ר"ש אלמי אחרון וכמ"י פירש בע"ל בשם הר"ן : פתח רבי שמעאל ואמר רבו וכו' • אמר פתח פתח כדקאמרינן לקמן דלון המגמתון דשלון לומר דבר עד שיפתח האבל וכו' ואחבר שמטעם זה בפנים רשאמה לא בתו לעמתו כן לפי שהוא לא פתח לומר כן רבו שיעמיו וכו' עד שהכיאו לבלותיו : ומה דב ואביהוא נתעברם לירד מלעמלה בזמנו שפה בשמת הטור לוחה בשבת הרמה (לעמ"ס) לפקרה ניסן המחלו לעבוד בכהונה ויקריבו בני אהרן וגו' ומשום לוחה מלוה אחת של העבודה המגעת לכל אמר ואחיהם כל בית ישראל וגו' שבכיל עבודתו מתו בני ה' ש"ש שעשו כמה מלות כאלו בשביל רבים עלה"ר שרבים מספיקים אוקן וכן הפרש בני לדקיהו שאיין נמור היה כדאמרינן פרק חלק והכא קאמר מלוה אחת שבהלה ירמיה מן הטוב אלא קאמר מלוה אחת הטוגעת לכל ישראל לגיל ירמיה שיוכיח לא ישראל לעשות הטובה אמר שיעשו לו רבים כבוד בעמוהו ובמרפיות המלכים וגו' בינן שעשו כמה מלות כאלו בשביל רבים על אחת כמה וכמה שלמו רבים מספיקין אוקן : דבר טוב וכו' חד אמר שביטל משמרתו וכו' • אמר דקרא קמיתי דבר טוב אל אלוה ישראל

כד שם ת"ר כשמתו בניו של רבי ישמעאל נכנסו ד' זקנים לנחמו רבי טרפון ורבי יוסי הגלילי ור' אליעזר בן עזריה ורבי עקיבא אמר להם ר' טרפון דעו שחכם גדול הוא ובקי בהגדות הוא ואל יכנס אחד מכם לתוך דברי חבירו אמר ר' עקיבא ואני אחרון פתח ר' ישמעאל ואמר רבו עונותיו הכפוהו אבליר) הבריח רבותיו פעם ראשונה ושניה נענה רבי טרפון ואמר (ויקרא י) ואחיכם כל בית ישראל יבכו את השרפה אשר שרף ה' והלא דברים ק"ו ומה נדב ואביהוא שלא עשו אלא מצוה אחת דכתיב (שם ט) ויקריבו בני אהרן את הדם אליו כך בניו של רבי [ישמעאל] עאכ"ו • נענה ר' יוסי הגלילי ואמר (מ"א יד) וספדו לו כל ישראל וקברו אותו וגו' והלא דברים ק"ו ומה אביה בן ירבעם שלא עשה אלא דבר אחד טוב דכתיב ביה (שם) יען נמצא בו דבר טוב כך בניו של רבי [ישמעאל] עאכ"ו • מאי דבר טוב ר' (איבא) (זירא) ורבי חנינא בר פפא חד אמר "שבטל משמרתו ועלה לרגל וח"א שבטל פרסדאות שהושיב אביו על הדרכים שלא יעלו ישראל לרגל • נענה רבי אלעזר בן עזריה ואמר (ירמיה לד) בשלום תמות. ובמשרפות אבותיך [המלכים] הראשונים וגו' והלא דברים ק"ו ומה צדקיהו שמת בדרך כבוד ונושאר והולך בכל ארצו והיו אומרים דתעשה הרים וכמו עצמכם בכלי כבוד כי מאד אתם נכבדים בחבריכי הגדול שיגון עליהם :

עיון יעקב

מחדוטיו לכתוכות דף פ"ב ע"ס : פתח רבי ישמעאל ואמר רבו עונותיו הכפוהו אבליו בעריה כמוהו • אלה. יש ישמעאל הכהנון נעלמו שעבירותיו נגרו עבירה שנזלכך לקבריה את כמוהו שיבוא נגמתו ולכפרו הכפר בנו ומה בשנו לו שבוא לא בקברים אותם רק שבאו בשביל בנו ומה בנו לא אחר הנה לאוים לנדבנו כסדר הבקרים מאוים ואח"כ מנכיסים הלשונים ואח"כ מיומים ואח"כ מחבי עבר ז זכרים : בשלום תמות • ולינה לומר דמשמר מקרי בשלום תמות כיון שיחות עבר ז זכרים : אבל אם נתרבה גם יעשו לו כבוד כמו שנהגו

עיון יעקב

בלבד גם הוא יסתוק ומנרך עמוה ר"ש ולמי אחרון וכמ"י פירש בע"ל בשם הר"ן : פתח רבי שמעאל ואמר רבו וכו' • אמר פתח פתח כדקאמרינן לקמן דלון המגמתון דשלון לומר דבר עד שיפתח האבל וכו' ואחבר שמטעם זה בפנים רשאמה לא בתו לעמתו כן לפי שהוא לא פתח לומר כן רבו שיעמיו וכו' עד שהכיאו לבלותיו : ומה דב ואביהוא נתעברם לירד מלעמלה בזמנו שפה בשמת הטור לוחה בשבת הרמה (לעמ"ס) לפקרה ניסן המחלו לעבוד בכהונה ויקריבו בני אהרן וגו' ומשום לוחה מלוה אחת של העבודה המגעת לכל אמר ואחיכם כל בית ישראל וגו' שבכיל עבודתו מתו בני ה' ש"ש שעשו כמה מלות כאלו בשביל רבים עלה"ר שרבים מספיקים אוקן וכן הפרש בני לדקיהו שאיין נמור היה כדאמרינן פרק חלק והכא קאמר מלוה אחת שבהלה ירמיה מן הטוב אלא קאמר מלוה אחת הטוגעת לכל ישראל לגיל ירמיה שיוכיח לא ישראל לעשות הטובה אמר שיעשו לו רבים כבוד בעמוהו ובמרפיות המלכים וגו' בינן שעשו כמה מלות כאלו בשביל רבים על אחת כמה וכמה שלמו רבים מספיקין אוקן

הכותב

שום דבר עד שתאמרו : כבבריה • נפה שכולה הוריו תורין :

הרי"ף

מעשה הנעלות את ירמיהו מבטיח כ"ם וק"ו כניו של רבי אלא עדיף דאם תעלה אלא נכבוד מנד תעלה אלא מדד שבניו בלמותם וכן דרש ר"ש ק"ו מהאהב שהרבה לעשות בשביל דבר אחר שעשה אלא בשל לגן של ישראל בלמותם ויעמו ויכרנו אותם שפדו לו כל ישראל כ"ם וק"ו בבניו של רבי אלא חעלה אלא לבוזבן בשביל שהבר שבהלה לישראל זה ל"ל בגיאלו המאחר אבל לפרש"ל ע"ש : כל הוצאה מבטיח"ל לנגיה המדרש וכו' • כתוב לפ"ל שגדול בית המדרש הכנסת בדמתרגון סתם תע"ג דסוה לפו תלמיד בתי הכנסות לא טוב מלגו אלא כיני שמודי הוכא דהוו נרסי ביולה ומנקום זה לעקום זה אלו מבית הכנסת לבית המדרש שהוא שלה לו מבית המדרש לבית הכנסת שהוא לעקום מעט מעט שכה לבקיבי פי

יפיתו כגיאלו בלא חעלה • ובאמר כל דברי אגדה נמסכת ר' כבר נתבאר בסוף מסכת ברכות בפרוש הרמב"ם ז"ל : סליקא לה מסכת מועד קטן

עין יוסף

יום שבכל בו הוסיף בן אלה פרדסאות שהושיב ירבעם ב"ג על הדרכים אלא שהבים לא ביטל רק בשביל שמשמרתו וכו' אבל אלא עת משמרתו הוו פפרדסאות קבועים • והוסיף בן אלה ביטל בביטול עמוד הוסיף בן אלה לא בטלום • פיטורי כבלים ווסף כפי ווסף טוא שהקב שהוא עניל רק כמה ליבנים ואבלו בדמעה ובכרתי ליבנים מהמין בקיר כמה ליבנים ובמ"ב לקבנים ולא נשפם שבהלה לא בטלום אלא בשל רבי שם בידם בלבד כ"ם אלא עדיף דבר אל חעלה לבני

יצלחת הנמשה מן הגוף כפטורי וכו' • ולשון מדמה ליה לתקן וליכא עבר אלא כמשהל ביציאת וכו' סיים לגדיקוס דמיירי ביה לעיל והכא בסתם כמי דמיס קא"מרינן: [לא יאמר לו לך לשלום וכו' וכל מיזלא מבית הכנסת לבית המדרש וכו'] • סליקא לה מסכת מועד קטן

מועד קטן

לשלום • הנפטר מן הכת לא יאמר לו לך לשלום אלא לך בשלום שנאמר (בראשית מו) **ואתה תבא אל אבותיך בשלום • הנפטר מן החי לא יאמר לו לך בשלום אלא לך בשלום שהרי יתרו שאמר למשה** (שמות ד) **לך לשלום הלך והצליח דוד אמר לאבשלום** (ש"ב טו) **לך בשלום הלך ונתלה: יו"א ר' לוי כל המוצא מבית הכנסת לבית המדרש ומבית המדרש לבית הכנסת זוכה ומקבל פני שכינה שנאמר** (תהלים פו) **ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון א"ר חייא בר אשי אמר רב יתלמידי הכמים אין להם מנוחה אפילו לעולם הבא שנאמר ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון:**

מן המת לא יאמר לו לך לשלום אלא לך בשלום הנפטר מן החי לא יאמר לו לך בשלום אלא לך בשלום שנאמר לו לך בשלום אלא לך בשלום שהרי יתרו שאמר למשה לך לשלום הלך

סליקא לה מסכת מועד קטן

הכותב

שלום זה בהם"ק כדאמרינן במסכת ר"ה בומן שיש שלום יהיו לששון ולשמחה: אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב • כלומר אפילו לאחר מיתה ועפקו בתורה לפני השכינה כדאמרינן במעשה יהודה לא הוה ידע למשקל ולמסרת בהדי רבנן: דכתיב ילכו מחיל אל חיל וגו' • וזהו בשעת פטירתן שנהגין מזיו השכינה וזהו ציון שלו מעלה שהוא כנגד ירושלים הבנויה כעיר שחוברת לה יחדיו עכ"ל הר"ן ז"ל:

נראה מפרש"י ותוספות שכתוב המסכתא כתוב מאמר אר"א אמר רבי חנינא ה"ה מרבים שלום וכו' • ואני לא מצאתיה בגמ' ושוב לבתוב כאן פיה. וכו

ר"ש

פני שכינה בשוה"ב כי בכל מקום שכם שורה שכינה כדכתיב אלהים בקרב עדת אל ומשה"ב יראה אל אלהים שוכה לקבל פני כשין יראה נאות ס': ת"ת אין לכם מנוחה שהוכרחים הנכנסת בקבר ומכם עולים לשכבה של מעלה לפני ה' יראה אל אלהים ומכמיע לשוחרו לפני הקב"ה ומקר"ם מתמצמת מ"ה ב"ה כיון הוא כיון ומיכולים של מעלה ומכמיע כנגד ירושלים של מטה: ל"ג המתמר מ"ה מרבים שלום בשולם וכו' • כל לשכה ת"ת לא מיכשיל אשמים שלום לעמוה אלא גם לכל שעולם מרבים לכם שלום בעולם הזה וכל שלום כנגד אל מקרי כנגד דמ"ב סיס ט לעמיתר וכל שלוסם כיון דכתיב כל נשמה ס' אלא גם אל מקרי כנגד דמ"ב סיס ט לעמיתר וכל שלוסם כיון דכתיב כל נשמה ס' אלא גם

ענף יוסף

אלמוות ירמים מישראל • וכבוכרא יאמרו לא כבו על כתובת שהרי סיס ה' מלוסם שבלה רק כבו על עצמותו שכוא לדיק גדול וחסיד • וכבר בשיסים נכבו מכבו. בן יוסף הרוים בכבלים בכבלים בן מלך עצמותו וכן מלך הכתובת שהוא לישראל אל מתנו • וזהו בתרגום המתרגם בעזרתא סגיא יסני מבשרא ירושלים (על משה בן יוסף • כמו שהוא כמני סנהדרין ביתר) • מכסד אתאלה וכו' שהוא מכסדר על הכתובת ומכסדר יאמרים בן אמון וכו' שהוא מכסדר על הכתובת ביתר על משה בן יוסף • ושיין מ"ש על זה נמנילה פ"ק (בשם הרב מבאר מו"ס נמימרן רא"ב דק"ק פורמלנא):

סליקא לה מסכת מועד קטן

יראה אל אלהים בציון חכמו כל עליון: **תלמידי חכמים אין להם מנוחה** שעובד מי כ' מ"ר יוחנן כל מי שהוא עוסק בתורה בשוה"ז **אין** לו מנוחה לא בעוה"ב • כלומר כל מי שהוא עוסק בתורה בשוה"ז אין לו מנוחה לא בעוה"ב • כלומר אם לא בע

[נא] כמהרש"א ד"ה שבת של מי דקאמר (מגילה ע"ב מוליון קד ע"ב נדה יט ע"ב):

יד יוסף

א מגילת ס' פ' בא פי"ז אהרל"ג פי"ח תוספתא סוטה פ"ז מ"כ. מ"ר יד יוסל' תענית ז' ב' מי' תוי"טפס"ג דלקות ג ברכות בת ע"ח:

חדושי גאונים

ת"ר מעשה בר' יוחנן בן ברוקא ורבי אלעזר בן חסמא שהלכו להקביל פני רבן גמליאל בעזרת נשים ולא הניחו לו לעבור לאחר ע"ע בן עזריה שבת של מי היתה וכו' [דיריו לאחר שהחזירו לרבן גמליאל להיות נשיא ולא הניחו לו לעבור לאחר ע"ע] דהוה ר"ג דרש ג' שבתות *) וכל הבומר דבר בסם אמרו מביא נלוה לעולם: ונשאם לשמוע וכו'. וכתבו התוספות פרק היה מועל אמתמי' דהתם בקנאלו אומר חייב מדם לגמרא אם בהו תורה וכו' דאיתא בירושלמי הא דבן עזאי דלא כרבי אלעזר בן עזריה דאמר הכא אנשים לגמוד ונשים לשמוע מלוה כדי שידעו לקיים מלוה ולא עזאי: בוף למה וכו'. יש לעיין בזה דהא כתיב בהר הבי בהומו עניין ובביהם אבר לא ידעו ישמעו ולמדו וגו' הבי אמר לא הקטנים אבר לא ידעו הם בבלל שמיעה ולמודה וי"ל דהכוא קרא בקטנים שהגיעו בבר לחיוב והם בבלל שמיעה ולמודה כדאמריבן קטן שהגיעו לחיוב מבין מלמדו תורה ואבר לא ידעו הייבו לאיבן יודעין לשמור ולעשות שמבר בקרא גבי אנשים ונשים והם בן הטף הבסא ע"ב לא חייבי בהגיע לחיוב דלא אילטריך לה דהא מפורש בקרא דבתר הבי ובביהם אבר לא וגו' אלא דהטף חייבי בקטנים אלא הגיעו לא חיוב ואינן בבלל שמיעה ולמוד ולמה הם בתים אלא בדי ליתן שבר למבואיהן ולאחריהם הם אינן ות"ן ח"ר הייבו בהגיע ע"ן ח"ר הייבו אינם עלמים לבד לא בלבד אלא אף לשמוע ולמדו לירלה אם ה' בל הימים הייבו בהגיע הייבו בימי נדולתם

*) דבריי מהרש"א אלו סותרים לדברייו מ"ש בברכות ס"ח דר"ג דרש ג' שבתות ואולי ע"פ הא בהן ומע"ד מגרי"ב בס בברכות על הגליון.

חדושין

ילמק ע"ב: שבת של מי היתה בפ' תפלת השחר בפ' בהעבירו ר"ג ומינו את ר"א בשיא אלא בלבון ר"ג ותיקנו שידלוה ר"ג ג' שבתות ואחר"כ אחת ע"ב:

הרא"ש

של ישראל כלומר לא ולמד שבתוב בעמיך יולא אמר רבנלן כמו שאמר ירבין אלא לדרוש על שמעי דבנים דבתיב כמו שבם בעמים בשבם ויהיה בשבים מלבון עולים כלומר בזמן שעולים בעמעי בעמיך שבם ג' בעמים בשבם ויהיה בשבים מלבון עולים כלומר בזמן שעולים בעמעי הבנים ומתחזקים כזה לבתיהם בזה בתיהם בזה בתיהם בזה ובדי זה שבהיה בהתבדל לנכם בעמיך ובעמיה ובן אלה אומר בן עזריה דאמר הכא אנשים לבמוד ונשים לשמוע מלוה הנגנה שהיה מחקה ומחזיק בבר יבעשים אם אנשים בלו לבמוד וכו'. נראה לי"ל בקדקדן בפסוק שאמר בהקל לת בעם אנשים ונשים וטף ובמה לשמוע ולמוד ולמען ילמדו ויראו את ה' אלהיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת אשר אנכי מצוה אתכם ובניהם אשר לא ידעו ישמעו ולמדו את יי אלהיכם כל הימים אשר אתם חיים על האדמה אשר אתם עברים את הירדן שמה לרשתה ובמה לשמוע ולמוד ולמען ילמדו אם אנשים ונשים

אלו ת"ח שיושבין אסופות אסופות ועוסקין בתורה הללו מטמאים והללו מטהרים הללו אוסרין והללו מתירין הללו פוסלין והללו מכשירין "שמא יאמר אדם (הואיל והללו מטמאין והללו מטהרין הללו אוסרין והללו מתירין הללו פוסלין והללו מכשירין) היאך אני למד תורה מעתה ת"ל כולם נתנו מרועה אחד (כולן) אל אחד נתנן ופרנס אחד אמרן מפי אדון כל המעשים ברוך הוא שנאמר (שמות כ) וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר · [2]אף אתה עשה אוזך כאפרכסת וקנה לך לב [3](מבין) לשמוע דברי המטהרין ודברי המטמאין דברי האוסרין ודברי המתירין דברי הפוסלין ודברי המכשירין ובלשון הזה אמר להם אשרי הדור ש' אלעזר בן עזריה שרוי בתוכו [4]שאין דורו יתום · ולימרו ליה בהדיא משום מעשה שהיה דתניא [5]מעשה בר' יוסי בן דורמסקית שהלך להקביל את פני ר' אלעזר בלוד אמר לו מה חדוש היה הוים בבית המדרש אמר להו נמנו וגמרו עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית אמר לו יוסי פשוט ידיך וקבל את עניך פשט את ידיו וקבל את עיניו בכה רבי אלעזר ואמר (תהלים כה) סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם א"ל לך ואמור להם אל תחושו למניינכם כך מקובלני מרבי

פוסלין ומכשירין · שייך לענין פסול עדות ופסול כהונה: כולן אל אחד נתנן · אין לך אחד בבני המלוכה מבדיל ולהיות מהולה אלוה אחד אלוה מהולהו של הקב"ה: פרנס אחד אמרן · אין לך מבדיל ולהיות מבדיל כניה הבא לחלוץ על משה רבינו: עשאה אזנך כאפרכסת · מאחר שטלין לבן לשמיים עשה אזן שומעת ולמוד ודע דברי טולן וכפתבע (לבמחין) אוזה יכבד קבע הלבה כמוהו: אפרכסת. טירמוי"ה שעל הרחים: מה משאר זה: כשטעלין אותו בכוחל הוא מתבור ישל אף זה כן ק"ל נטועים כנטיעים שהכה לפרות ולרבות: ולימרו ליה בהדיא · מוד למה הוחקן לומר הלמידיך אוזנמנו ונמרו והתקיע שיהיו ישראל הדרים בעבר הירדן בעבר שכבנו מסיחון ועוג מאלן בני עמון ומואב: מעשרין · עכשיו מעשר עני בשביעית שהם היו זורעים בשביעית כדמפרש לקמן שלא קדשום שלי נולה בקדושת הארץ: פשוט ידך וקבל עניך · סוקשה בעיניו שנתן עטרה לאותו (מנין) [דורש] הרי מיעוט אמני כנסת הגדולה שיתה תקנה זו: אל תחושו למניינכם · אל יהי לכם ס"ם חשם וגמנוס (תרגמה) בתה שנמנותם והקנתם שהרי הסכמותם לאלהה: כך מקובלני וכו' · שקדושה לאשוה שקדשה ישראל[נשעתה] לא קדשה לע"ל לבל קדושה בעים מתקדשה לעולם כדתניא ביבמות (פב:) קדושה לאשוה ושיים יש להם אלישות לון לאם לפיכך בשאר ס"ל לון זורעין בשביעית חוץ מעמון ומואב והיתוחו מלקדשם כדי שיסמכו עליהם עניים בשביעית בלקט שכחה ופאה ומעשר עני לכך הקיון להן שיהו מעשרים מעשר עני וברשות חכמיים הניה להטיל עליהם לאחה מעשר שילו לפי שאין חייבין מן התורה:

חדושין

אל תקרכסת מכנים כמו ומוצא כמו ואין לומות לה ויש לישבה שהא אפרכסת לשון הוא מלאה כי כמו שהא מריקה עמוה מעש מעש כך מקשעות למלאותה וכן אתה תנוף למלאותה מדברי חכמים ע"כ:

הרי"ף

הסך זה מחה אלו אוסרים ואלו מתירים ומתוך ד' לא יאכלו לקטוע לימודו ל"ה כולם נתנו מרועה אחד שלאו ואלו דברי אלהים חיים סי: א"ל יוסי פשוט ידיך וקבל עניך · עיין פרש"י וכי תימה כיון שהקפיד על זה איך אמר מרוים · לימלאו ובלא לבו לומר אל תחושו למניינכם אל יהי לכם מנוס כמה שהקנתם שהרי הסכמתם לאלהה סיאך הוא בעלמו נתן עטרה לאותו דורש ומכאן אמר לו יוסי לקבל עניו דגם עטרה לנדוק לך עוד מאחר שכבר ר' יוסי לקבל עניו דגם עטרה לנדוק לך עוד מאחר שכבר ר' אלעזר חזק שהמלך אמר לו הזהיר לו אמר לו אל תחושו למניינכם ואחזו ולא הזהיר לו אמר לו אל תחושו לקבל עניך · כי ראוי לדבר בעטרה לאותו דורש ובכתו לומר כוח ס' ליראיו כבוון לאלהה · ולאלה כבריאיבה דעתו לכם עם עיניו · יוסי ומיד שהמלך אמרו לו אל תחושו לקבל עניך · ר' יוסי ומיד שהמלך אמרו לו אל תחושו לקבל עניך · כי ראוי לדבר בעטרה לאותו דורש ובכתו לומר כוח ס' ליראיו כבוון לאלהה · ולאלה כבריאיבה דעתו לכם עם עיניו ·

(ג) מהרש"א ד"ה ויש נספח · שרש בטח בהשם (נס ע"ב):

יד יוסף

אבנים וקמטמון סדר אמור קבלת רבנו פרסם ר"ב ירושלמי חגיגה פ"ב:

חדשוי גאונים

אל פרסת הקסל שבכלונס בם שבגלגלים שם כדי שכל מחלקים שבו ישלמו כל אחד כפי מדרגתו ומה שיחסר כולם כלים אחד ומלא תכנו עד שיהו כולם כלים יוחסר לאלה אל המגים והעיון ואל הכשים בשמעיה וה קבלה בשמעות אלה שהם כדמות הכשים ומהמלא שהמים שם אל הכשים בזה וה"ם כמדברים ולא שמעיים והכשים כשמעיים כלומר מדברות כי בפסוק כדיון אמר למען שמעו על כשים ולפנין ילמדו אל

אהבת איתן

ר"ו כך תוכחה של הקב"ה לר"ש · יכתבו בתוספות שלא יוכל לבשיב תשובה משליחה על תוכחתו של הקב"ה לבסוף נמלי מלי: [ר"ל אמר לבנין בקר"ו שלם תוכחה קשה מה שפרש בין תוכחת לבין תוכחה לבין תוכחה בכתוב בלוריינא בכלכות לכך קרא למשה שהוא יומר עליו שלא יוכל לבשיב תשובה לפני הקב"ה לבסוף לעמוד לקרא בתוכחה

[לא] מהרש"א ד"ה קלות בחמורות בפרק ארבע מיתות (סנהדרין נ ע"ב):

יד יוסף כתובות קיא ע"ב:

חדושי גאונים מביאים וכן הוא שקבלנו יש ג' מינים ג' מיני מזלות ומלאכים לזולתו ואם כן ע"ז שאמרו לבניא קטנים שכפי דרשת הכתוב נא קלי עליהו לא מעיינה ולא למידה ומלאכים ס ו ת ל ו ל ומיהו ק"ק דהכי ממי הוי מלי למדרש ופירוש לה הכתוב ומ"מ דרש מס פסים יש נמה כין המטות לעקרה הי"ל ולקרה מס פסים יש נמה כין המטות לעקרה

בקדושין לא יאמין איני והא ההוא תלמידא דהוה בשיבבותיה[ה] דרבי אלכסנדראי דשביב אדזוטר אמר "אי בעי האי מרבנן הוה חיי ואם איתא דילמא מהן בקדושין לא יאמין הוה · ההוא מבעט[ב] ברבותיו הוה :

ה שם רבי יוחנן כי הוה מטי להאי קרא הוה בכי (מלאכי ג) וקרבתי אליכם למשפט והייתי עד ממהר במכשפים ובמנאפים ובנשבעים (בשמי) לשקר ובעושקי שכר שכיר (אלמנה ויתום ומטי גר ולא יראוני אמר ה' צבאות אמר) עבד שרבו מקרבו לדונו ומטהר להעידו תקנה יש לו · א"ר יוחנן [בן זכאי] אוי לנו ששקל עלינו הכתוב קלות כחמורות · אמר רבי שמעון בן לקיש כל המטה דין של גר כאילו מטה דינו של מעלה [שנאמר] ומטי גר ומטי כתיב · אמר רבי הנינא

הנינא בר פפא כל העושה דבר ומתחרט בו מוחלין לו (על כל עוניותיו) מיד שנאמר (מלאכי ג) ולא יראוני,הא יראוני מוחלין לו מיד·רבי יוחנן כי הוה מטי להאי קרא בכי (קהלת יב) "כי את כל מעשה האלהים יביא במשפט על כל נעלם (אם טוב ואם רע אמר) עבד שרבו שקל לו שגגות כזדונות תקנה יש לו · מאי על כל נעלם אמר רב זה ההורג כנה בפני חברו ונמאס בה · ושמואל אמר זה הרק בפני חברו ונמאס בה · מאי אם טוב ואם רע א"ר ינאי זה הנותן צדקה לעני בפרהסיא כי הא דר' ינאי חזייה לההוא גברא דיהיב זוזא לעניא בפרהסיא א"ל מוטב דלא יהבת ליה דהשתא דיהבת ליה אכסיפתיה[ג] · דבי רבי שילא אמרי זה הנותן צדקה לאשה בסתר דקא מייתי לה לידי חשדא (רב) [רבא] אמר זה המשגר יבשר לאשתו שאינו מחותך בערבי שבתות · איני והא רבא משדר שאני בת רב חסדא דקים ליה בגוה [דבקיאה] :

בקדושין לא יאמין · ר"ל דמעשה דמיירי בתלמיד דרבי אלכסנדראי דשביב אדזוטר אמר אי בעי האי מרבנן הוה חיי · ומ"מ נראה דאם לא היה מבעט ברבותיו הוה · דבי אלכסנדראי היה מכיר בו (שהיו) [שלא היה]מן הקדושים ומבעט ברבותיו הוה וכתיב ועוד לא יהיה לרשע ולא יאריך ימיו כצל אשר איננו ירא מלפני אלהים (קהלת ח) והנה בקדושין מירא זה אינו יודע מהו כשהוא אומר והדרת פני זקן וירא מאלהיך הוי לומר זה כיבוד חכמים : קלות בחמורות · שיקל שכר שכיר כאכסיפיס וכמלאפיס: ומטי גר ולא יראוני

תוספות

מיבעט ברבותיו הוה: ר"ל אינה בהיסוס דף"ק דשבת (דף יג:) גבי אחד שמת והיתה אשתו מולכת תפיליו בבית המדרש ואומרה כתיב כי הוא חייך ואורך ימיך בעלי שקרא הרבה ושנה הרבה הילך מת בחלי ימיו ומה שלא השיבו לה תשובה זו כן משום שלא היה מספיק לה תשובה זו :

מבעט ברבותיו הוה · רבי אלכסנדראי היה מכיר בו שהוא מגדולי הדור ואעפ"כ מבעט ברבותיו הוה · ומ"מ נראה דאם לא היה מבעט ברבותיו לא יאמין דהא מ"מ הוה מגדולי הדור ומ"מ אי בעי האי מרבנן הוה חיי ומ"מ אי בעי הוה חיי ואם איתא דילמא מהן בקדושין לא יאמין הוה · ההוא מבעט ברבותיו הוה · ר"ל דבכי הוה מבעט ברבותיו הוה

פרש"י אבל קשה מה טוב לומר אפי' ע"ם דנקט אפי' ע"ם דאינו ביה לפרש דנקט ים לו וכו' כדמסיק דצרות ז' לזו מצד מ' טוב מכוס מעודת שבת: תקנה יש לו וכו' דמסיק דצרות ז' לזו כגון זיבורת וכו' דדפוקתן קשה ואין לסם תקנה ומפיק לשון צרות ממשמעו משום דאל"כ לכתוב רשות וצרות רבות ומדכתיב רעות רבות וצרות משמע ליה דתוקן רשות רבות הם צרות ז' לזו ופרש"י דצרות לשון סמוכות וכו' ע"ם ומלאה דאינו מלא מלכון צרה ממנם דהייט שכ"מ מן הרשות מלוכה לחברתה שלא תהיה לה רפואה וכן וכעסתה לרתה שאחת מהן מלוכה לחברתה והעניין מבואר שאמר כן על עובדי ע"ז כי מלות אלכי מ"ע מלד אחד החסד מדת מים ומלות לא יהיה לך ל"ת מלד הדין ולא כמ"ם בעובדי עכו"ם אם אוכלה אל קנא הוא ומשובר בו"ז הוא עובר על מלות עשה דאלכי ועל לא תעשה דלא יהיה לך אחר ממדת המים המתפרסים לחומש ומדת אם אוכלה אם אוכלה הלרות על העובדי כוכבים יאמר על כי אין אלוה בקרבי וגו' שלא יהלה הדבר בהשגחה שלמדות אלו בלות עליו בדבר וכיוסוכו אבל יהלה הדבר במקרה ואלכי אחריר וגו' שאלכי מוסיף להסתיר לו על כל הרעה אבר עשה כי פנה וגו' שהוא המחתיל להסתיר פניו ממני וק"ל: המבטיא לו מטוה לעני ולו' עמ"ל הטוס' [כלן ובטוס' פרק כל הבכורים וס' הבכו"ר] אבל הא דקאמר מלי רשות וצרות וכו' לא יהיושב נס לפיוהנו ומלה לפרש ע"ם מה שעיון פרק הזיקין ביהודה וכו' ומוקי לה בגמרא דע' נזרות נזרו שייהה דלא קבול לקבלוהו מלעתה דקבול לייחי ד' זוזי בהרייהה דקבול לקבלוהו אלכך קמייהה ומליעבה נמר ומקבי בתרייהה אמר הלדנה לשקל ולמחר תבעוה לו בדינא ולמחר אחרוהו ים בדין ליקח הן קודמים לון בדין ליקח אלוקה טוהן לבעלים רבנו שמעון רבי בי"ד וכו' ע"ם והשתא רשות רבות הייט ב' נזרות ראלבות שהיה רשות לבקריקין לקבול לו ליטול קרקע ואפסידה בם לנבי ליקח דנמר ומקבי לנרות הייט [בזירה אחרייהה] אם ים בדין ליקח הוא קודם לכל ואם לון בדין ליקח יקנה אותו אחר ומיהן לו רבינא דהיינו ממלילה לו מעות אותו רבינא ולהלוהו כמו אותו לרבנו ולהבטר אם לא היה אחר קונה אותה מיהרר לו הקרקע ע"י שתבעו לדינא ולהלוהו וזכין וכו': כל שלוה בסתר פנים לוו מכם וכו' דלנבי ישראל כתיב ישא ה' פניו אליך וגו' כתפרס בספרי לוו דומה שולל מתכבו בתוך פניו בסולל מן מלדיים ולכך בסתרים בנלות נפלה ברכה זו דישא פניו וגו' בהסתר פנים מש"כ שאר עובדי כוכבים שאינו מייכון בהסתר פנים דלשולם לא ישא הקב"ה פניו להם: כל שלוה בהסתר פנים לוו מכם וכו' דכמזמן שישראל שוכן לוו על מקום כתיב ולכלה אם כל הנמנים וכו' ובסוף כתיב ויהיה לאכול וגו' ולעתיד כתיב ואכלהם לאכול ושבוע ואכלתם וגו' הלשון כשול דר"ל ואכלתם לעתיד מה שאכלו אלומות עובדי כוכבים מכם בעוה"ז שיהיו מחזירין לכם בעוה"ב כל מה שהיו מולין מכם בעוה"ז: אפ"ה יהבו ביה רבנן עייליהו אהדכי וכו' • ק"ל לף על פי שנתקיים בו ויהיה לאכול ע"י שבדר לבי שבור מלכה דאחמר לה מ"מ כיון דיהבו ביה רבנן עייליהו שלא נתקיים הדר שבור מלכה ורבנן: [כ"ם שנתנו בו חכמים עייליהו וכו' • מפורש בנדרים]:

עיין יעקב

ושיין בהשגת שבות יעקב חלק שני סי' ס"ט: המבטיא משות לעני בשבת דוחקו • עיין פרש"י ותוספות ובאר מפרשים כי ל' מפרש לפי דרבו ולעני"ד נראה עוד לפרש מדקאמר המבטיא משות לעני בשבת דוחקו דס"ל שרואה שעני לו בדוחק נדול וכוח ומניא לו משות שיכול מעני ליקח משות וכם שהי נרות בשם הלם לא יקח המשות יש לו נער נדול בשת דוחקו ורואה לפניו משות ואינו נכנס אכם ולא יקח המשות יש לו שכנא נפשות שמוליו לנבר ויש לו וגו' ובכך לנבר וכוח שאינו לעולם לקנות מבולם לא שכיח לתיתה שכיח מי' לתנות ומפרש"י וכן מי' הקרוב עכך זוזא ע"ם ל"ב הלקר שישבם שלא נלוה נדולה: אבנו מכם • כי תיבם מכם מדכם לפניו ולאחריו כי לבוחרים מעלה ומלמנו שעתם כמנגו על כן מי שלוה מוכל לוה אבל יאלה הוסך לבנים לעולם אם אין לו מה לתת לו: אם לא יקח מכם כמו שוכם כי כיתיב לוכר ומי ומבולה עובר: אבל

בשבת פנים ונעודו ביהנו הענד בנים מדוניו מעלה לו רשות רבות שבן כתיב וכיה כי מתמלן וגו' ובענתם בעורה מלה לבנו לו לעני בשבת דוחקו ומעודות לוקחו בשבת רבות ולבנות ומעודות לוקחו בשבת רבות ובכתיב ולו לעני בשבת דוחקו • ובאה שקוקבה לו הסיל"ל רשות ולבות רבות לבמה בשבת כן רשות לבנות ולבנות ולבנות ל

[ח] מהרש"א ר"ה ואבע"א: בפ"ק דע"ז (ח ע"ב):

יד יוסף

א תמיהמא ס"ד ל אחור: ב בכיכות סב ע"א: ג לקמן יג.:

הדושי גאונים

ואם לא תשמעה כמסתרים מעמע במקום שמעו מסתרים • מ"ר ר"ל כי אוזא מקום משמעים דרב מקום ים לו לבקש"ם שמוכם שם ומסתרים שמו מלכות שמים שניקן לפסיליס ע"כ ומספר יכן *) שבכל אחד שאין נאותן של ישראל אלא הקב"ה דכתיב ואתר נאותה הכיה] כביכול מתמעטה נאותה של מלכות שמים כעין מה שאמרו [שנתמעטו רגלי סנסה] ושנתמעטו כנפי כחיות ונתמעטה פעולה של מעלה ומקום ים הם סם בתי נוותי (המתרים) [המתרים] הפעמיים שעליהם נאמר [ויקריאים מידו ון] ושם חכיון עוז וכו' ובתי בתלי הם עמודי המוך שעליהם הטולם עומד וכו' וי"מ בתי נוותי (ה' הלשמוים) [ה"ש] *) כוונת רבינו על ס' אור הכמה לרבינו עזריאל מלוי ז"ל

עין יעקב

ע"ש אבל אלי יעקב עשה פסיק לכן שיר בכו: **כאי** במסתרים תבכה נפשי • נראה משום דלפי פשוטו משמע דקלי הכביים על כנפת ישראל אי הכנעיא ומיומיי בכה מסתרים ונפתחת זה לוון הכא ומיומיי קאמר בעצמו בסימן ע' מי יתן ראשי מים וכו' ומסיר מסתרים מקום • ה"ל מאי מסתרים ע"ז מעני ראשי מסתרים מקום • ה"ל לבקש"ם ובו' ומכבה מקבה ספיר מם מפני גוה כיון דלא קלי על ישראל ולין נכנסות לפני המקום • **ואם** לא תשמעה הפעיו

אהבת איתן

ויהיה אשרו מעטה בכ"ל ובש"ע כו' ולא אמרו בשום מהני דבן בקדושין אמרו בשום מהני דבן בקדושין ולאמרו אין ע"ל ע"ל ע"ל

מקמיה אמר להם אתם הקבלתם פנים הנראים ואינם רואים תזכו ותקבלו פני שכינה הרואה ואינה נראה • אמר להו רבי לרבי חייא איכו השתא מנעתני מהאי ברכתא א"ל רבי חייא ממאן שמיע לך מפריקיה דרבי יעקב שמיע לי דר' יעקב איש כפר חיטיא הוה רגיל דהוה מקבל אפיה דרביה כל יומא כי קש א"ל לא ליצטער מר דלא יכיל מר א"ל מי זוטר מאי דכתיב בהו ברבנן (תהלים פט) וחי עוד לנצח לא יראה השחת (מה טעם לא יראה) כי יראה חכמים ימותו מה הרואה חכמים במיתתן כך בחייהם עאכ"ו • רב אידי (בריה) [אבוה] דר' יעקב בר אידי הוה רגיל דהוה אזיל תלתא ירחי באורחא (והוה ירגיז חד יומא באושפיזיה) וחד יומא בבי רב (והדר אתי) והוו קרו ליה רבנן בר בי רב דחד יומא חלש דעתיה וקרי אנפשיה לאלוה ויענהו א"ל ר' יוחנן במטו[ת] מינך לא תעניש רבנן נפק רבי יוחנן לבי מדרשא ודרש (ישעיה נח) ואותי יום יום ידרושון ודעת דרכי יחפצון וכי ביום דורשין אותו ובלילה אין דורשין אותו אלא לומר לך כל העוסק בתורה אפילו יום אחד בשנה (לשמה) מעלה עליו הכתוב כאילו עסק כל השנה כולה וכן (ה"א) במדת פורענות [דכתיב] (במדבר יד) במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום יום לשנה יום לשנה וכי ארבעים שנה המאו והלא לא חטאו אלא ארבעים יום אלא לומר לך כל העובר עבירה אחת אפילו [פעם אחת] [יום אחד] בשנה מעלה עליו הכתוב כאילו עבר כל השנה כולה:

דף ו ע"ב **תניא** (במדבר כח) עולת תמיד העשויה בדר סיני רבי אליעזר אומר מעשיה נאמרו בסיני והיא עצמה לא קרבה ר"ע אמר קריבה וישוב לא פסקה אלא מה אני מקיים (עמוס ה) הזובחים ומנחה הגשתם לי במדבר ארבעים שנה בית ישראל שבטו של לוי שלא עבדו ע"ז הן הקריבו אותה: בעי

עיון יעקב

נעשוה לשני כבשי הבשמות ע"ש ולא הרגיש כלל בסוגיא זו ע"ש: **ויחי** עוד לנצח • עמ"ש תוספות פסחים דקרא וכו' ועיין בתוס' הרי"ף פ"ב מה דכתי התוספות סמה פסחים דקשה לפו אי"ל שאל ממאן שמיע לך וכי לא ידע קרא לבד כתבו תוס' ופסחים דקרא אינו בר קיימא: **בזה** הרואה חכמים במיתתן • אף שבדברים נמיתתן הייט לעוסק"ב שבחם רב אבל לרשות נוטו כלא בשמתו הבשר ולא עלו אלו ודאי נדול לרוחנו כתיב: **יום** יום ירחשון • הא דדרש מזה הפסוק יום על שבת אלמא רק הדם והפסח מעשי הפסח לאיתי בכלי מז ישעיה סי' כ"ח בתיבי מדכתיב יום כפל וכו' אל יום שני כמו ימים הסיב גאולתו דפי' שבת ולי"ג דאמנמא עשנו הרבים בזה לכבי הקמר וכן בשמת פורענות ל"ב כדאיה לא עבדו לפתות ממדת פורענות ואע"ג דקי"ל בכולם דף י"ל דמדה טובה מרובה כדבר ממדת פורענות כבר הרבים הוס. בשוטה שם בקושיא זו וע"ש בתוי"ט ובשובת מכרי"ם עדתי"ג סי' ס' ועיש בחדושיו: **וכי** הרבעים שנה תשלו • אולכך לקושיא זו אל"ש דבתיב בקרא לבדיה יום לשנה תשלו אשמיהם מעשה הטיהר אומר ודאי אם מוחלת יום ל' יום לו שונים כל שבעה אבל מכל מכל אומר דהוי כאילו עבר כל הבנה לכך מדקדק כן מדקתאמר אבר

הרי"ף

ניחוש לפי שאלו מעשה פנים לתעלים עובדי כוכבים ומזלות אחיינים כלים וכ"ל: **כי** בית שבעתי בבעלים: **רבי** יעקב הוה מקבל אמתים רבים כל יומא כי קש אמר ליה לא נעשר מר דלא יכיל מר • א"ל מי זוטר מר"ל בהרבנן ויחי עוד לנצח • כי יראה חכמים ימותו ומה הרואה חכמים במיתתן יחיה בחייהם על אחת כמה וכמה • וס' הוס' ויחי עוד לנצח פעמים דקרא כתמים הוא וכי הרבע לא יחות כמו שהחכמים ימותו ודכרי הוס' כתומים ותתומים כי בגמרא משמע דדברים ליה כמיתותה ולמה הזכיר שהוא הרמיה מה שלוט עניין לאותה הדרשה • וע"ל שהקשה לתוס' סיני דרש ויחי עוד לנצח דא יחות שאם הוא בפסוקו א"כ אין לוסיים בלוס הרואה החכמים במיתתן וכ"ש במיתם וכפי זה בלא המות לנצח ויחיו בני אדם לנצח בין שאלו אין מקרא יוצא מידי פשוטו שהוא בחמים לנצח דעת לרבעים הטומאים על חלם וכי הם בטוחים לחיות לעולם וכי הרבע לא יחות ויחי לנצח כמו שהחכמים ימותו וכיון שאלה חכמים ימותו יקון מהי אל לנו לבוא מהשאלו ומעלה שבראתם חכמים ימותו הם שנים וחיים מיים לעולם הבא וק"ו הרואה החכמים בחיים בעולמה מוכר מוסם לקנות חיי עוה"ב מדכתי תוכחתם • ומעלה הכתוב הזה פשוטו מדבר בחמים ממנו מתחתן רלאיים בקיים חיים • לעולם הבא • יכבי הה בזמן חתום: אלמנה בלא בעלה דרים בגמרא ולגלגולו דלא דרים בגמרא אלא גם לו הרבעים לא יחות כמו דרבע הגמרא לגלא אלהרבע לחזק דבעת חתמים ימותו הם לסם לידע ולאלו שנם הם ימותו וכיון שיודעים ימותו הם מתמים לב לשנו מ' ויקנו חיי העוה"ב כמו הרואה פ"מ

תוספות

ויחי עוד לנצח וגו' • פסחים דקרא כמו שהחכמים ימותו:

ר"ע אומר וכו' • תענ"ג דבתענית בכר מחבה ולא נתנה תורה עד סיני דרים מלותה שעה דלאמרו מעשיה בסיני לכתיב עולת תמיד העשויה בהר סיני ומאן דלא דרים אלו מוקי לה דשלה שעשה כלי וקן פרים רש"י כגימוקי חומש הנעשיה בהר סיני וכספרי דרים לה מעשיה בהר סיני קודם התורה וחייב בחמשי שבעה מחבה:

גמילות

חסדים • בירושלמי הדא תימא בנופו הבל בממונו יש לו שיעור וביקור חולים אין לו שיעור כלומרתא בדברים (דף לט:) יוי בכלא גמילות חסדים:

דף ח ע"ב [מתני' מי שיש לו אוכלים מרובים ונכסים מועטים מביא שלמים מרובים ועולות מועטות נכסים מרובין ואוכלין מועטין מביא עולות מרובות ושלמים מועטין זה וזה מועט על זה נאמר מעה כסף שתי כסף זה וזה מרובים על זה נאמר (דברים טז) איש במתנת ידו כברכת ה' אלהיך אשר נתן לך]: דף ט ע"ב גמ' **יתניא** (קהלת א) מעוות לא יוכל לתקון (כיצד) זה שביטל ק"ש ש"ש שחרית או של ערבית (ותפ"ה) [או שביטל תפ"ה] של שחרית או של ערבית וחסרון לא יוכל להמנות זה (שבמנוהו) [שנמנו] חבריו לדבר

עיון יעקב

ויבאו מ' אנס וכו' מ' אנס תמוא אלא שהוגעת יום ל' מי כאילו עבר כל כבוד: **ויעלו** וגו' פרים • עיין בתוס' ול"ג הפעם לפי שאמרו עשה וקבלו לכם פרים כתר כתוב כלהיות שיעור • הפלה הכבודים הכלליין ונמ"ש ותלמוד תורה • ובתוס' ל"ה ר"ר אלי הדא לתומה כ"ומו אבל בתמוגו יש לו שיעור וביקור חולים דאין לו שיעור כלתיפה מ"ד"ר יש כבלל ל"ח וכוונת הוס' לבנות הא דביקור חולים מי בכלל ל"ח בסוגי ליתשלמי הוא מוטר דלי סוה אמרי' דב"ח דקבנו הבא דאין לו שיעור בשמונה הוס קבה לן אמתי' לא הנא ביקור חולים מני ולכא לשוויי דבכלל ל"ח הוא לפי הבא ל"ח הוא בשמונה וביקור חולים בכוחו אבל בשתה דאמרי' ביקרוכלמי ב"ח הבכל מי בי בנוסו ולא בשמונה מ"כ ספר אמתא דביקור חולים בכנוסו הוא בכלל ל"ח הבנוסו: **רבי** לוי אמי כתיב בוקר בגלך מבנים רשע ובתיב הבא ביקר בשלות ליקן בתחלות ובאמות כלן בשלות ובלמיה • ובקבה לביבמי מה הבא בשלות ומ"מ אל ירבה להבנות שלות יוהר מלאי ומקרקע דבינן בדור קדם בשלמה בנו סילו דבני דוד בתחלה לומר כתיב בוקר בגלך מבנים בשלמה בוקר בגלך מבנים בשלמה בוקר בגלך מבנים בשלמה

וכל שכן הפלת מנחה דאין לה הבלעמין כי אם ביום אחד ודו"ק : לשונה ק"ל פנעים וכו' • נקט במילתיה מספר הזה לפי הרגש עובד אלהים לאחר היה ר"ת נו' ק"ל ולא עבדו היה כ"ת נימטריא מלה והזהרה בזה ע"ד שכתבנו בס"פ התכלת [ח] נגבי ק' ברכות בחייב אדם לברך בכל יום בסוד ספק רוח נשמה דמיון כהן ליו ישראל שיבא לאחן הנשמה אחד מן' דהייגו מעשר מן המעשר ומצלה שורב מלה פעמים היא חלק אחד לנשמה אבל השורה ל"ה ביותר מזה היא חלק אלוה ממעל ומייגו בין עובד אלהים ונו' ומייתי בזה למשל י' פרסי בזוזא וכו' כ"ל שהיא מהלך אדם ליום אחד והולך אחר חברו עם חיורות השוכר טובל זוזא לו' פרסאות והם היא משכיר למהר הלכתו אחר חברו פרסה אחת יותר דהייגו י"ל פרסאות ביום אחד אותה פרסה קצה עליו ומטל עליו עוד זוז אחד : ולא בכסף וכו' • עיין בכ"ף והיא דחוק דה"ל למכתב בכסף בכ"ף הדמיון וע"ק דהא כתיב בהקב"ה ולרפאות אלרוף לה הכסף ולמלה לפרס לפי עניינו דהכא הכ"ף ולרפאך ולא בכסף הייגו אלא יהיה להם עשירות של כסף דעשירות נקרא בכ"מ ע"ש הכסף וכבל הענין בחרתיך בכור עוני הייגו אלא יהיה להם כסף וקרא לעניות מלה טובה ממחיאין למעוב ובהפך בעשירות כתיב בו כסף הרעיתי להם וחבב עמו לבעל : בורדא סומקא לסיוס וכו' • סיסיא הייגלא אמרינן פרק המוחה [ב] שהא סי' טובה לרוחה גם בחנים ולא כן הסיסקי ובייגו שהא מורה על ליבון עונות וקתמר מי הכא גם שהעיר נוסיף דעה להם דוגמת הברוח סומקא מ"מ הוא מלרף ומלבן לאדם לחטיב אוהן כמו נוף הסוסיה שהוא חורת ועוי"ל המשל

אינו דומה שהם פרקו מלה פעמים לשנה מלה ואחד • מי' בכלי יקר פ' ואתחנן על פסוק אן תקבת ונו' שבחר הרבה דמיון על זה גם בבאר מפרשים ובהרמז הפקוש אל זה כי מוכלא בה הנוסח נימטריא מלה ואחד והבטחה הוא מלה ר"ת נו' ק"ל כשנוסח ק"ל פעמים נוכר מוכלא על ס"ם לבד עתידות הוא בהבטחת הייגו על ידי תקונות הוא ס"ם ומהוד נרם דומה הגאולה בבי"ח : ולא מלא לישראל מדם ר"ם אלא עניות • עיין מהרחיטיו דבנת דף קנ) עניות מהוב מדות הבטחות שבבר אמנם בעל הקנאה אינה לספרן דף יתמה : ויאמן ובהון ונעבוא ואלי מלה מדם ובו' ובהו (בעיקרא) [בבאה] סומקא בוסיסה חורת ע"ו מלאה סומקא ניכר מעלת הלבנות בכוסס בכו ע"י עניות בכר הלבנות בל ישראל אם יהיו הצלה בכוסס בכלב יהיו ובהרך דבם אמרת דבם לאמר אם עניות הייגו אלא עניות הייגו אלמרי יאלי עניות לישראל דלהחזיר הקב"ה בשוא מנד סוגיא דע"ם דב"ה דף קנ: דבם ר' פנחס בן המה דבר עניות בתוך ביתו של אדם יותר מחמשים שנות שלמה תעני תעני אדם רעי כי יד הלוה לעבד ע"ד וקאמרי ליה הכרון בי על בי בתרת משיחי • ותו מה לשון על זה בתרת משיחי ולדרשיו יתורן לחורה ב נקיים לחוכיר בסס הבלולה ראה הבן בכל המוזיא לבה"ר מפין ניתן לגרשה ל"ל כי ישראל יהיו מוכרים שבר אמרו מלכ"ר בגלו ישראל ל"ל אין ר"ל ועניות לישראל בלתר לגרשה ובן הוא בתיקונים הוצה בם ס' חזרוש ובזה מתורן דלבלו ישראל עניות הוא טובה כי זה עני קנה ובו' שהא מבלה"ר מלוכע אין הבלהו בשמעת אבל בוח ד יהיגו אחרים לנקב עליו הרמיים וזה בוונת הבסוק על זה בתרת משיחי מכח אחרי רבי ור"ל : אין קונין מעשות אלא לבני שזה מתוקן מתחלה • ובדבר עניה לא ניין לומר מתוקן מתחלה כי אלה לב בלתם רע מעשיו"ר

דמסי תיריגלו דלא עבדו אינו בכלל רבע אבל עדיין קבה הייגו לדיק הייגו עשוי אלוהים ו"ל הבטחת דרבינו דבתם ובהרמיה ובהרמיה בין בדיק לרבע הבדבשים ובהיו בהיגו בה הבטחה בלבד הבטחה כ"ב ובכמו בלו בכתוב ובלתם בעבלי אבל עתה יש לו כפי גדולו וכפי הקנה ובלתם בעבלי בלתם לו בלתם ובלתם בלתם בלתם ב

אפילו מתלמוד להלמוד: משנה היתר נדרים פורחין באויר ואין להם על מה שיסמוכו [הלכות שבת חגיגות והמעילות הרי הם כהרים התלוים בשערה שהן מקרא מועט והלכות מרובות]: גמ' תניא" ר' אליעזר אומ' יש להם על מה שיסמוכו שנאמר (ויקרא כז) כי יפליא (בפרבר ז) כי יפליא ב' פעמים ארח הפלאה לאיסור ואחת הפלאה להיתר ר' יהושע אומר יש להם על מה שיסמוכו שנאמר (תהלים מה) אשר נשבעתי באפי ב'באפי נ'נשבעתי וחורתי כי ר' יצחק אומר יש להם על מה שיסמוכו שנאמר (שמות לה) כל נדיב לב. חנניה בן אחי רבי יהושע אומר יש להם על מה שיסמוכו שנאמר (תהלים קיט) נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך. אמר רב יהודה אמר שמואל אי הואי התם הוה אמינא להו מילתא דעדיפא מדידהו שנאמר (במדבר ל) לא יחל דברו "הוא אינו מוחל[6] אבל אחרים מוחלין לו אמר רבא "לכולהואית להו פרכא בר מדשמואל דלית ליה פרכא וכו'. אמר (רבינא) [רבא] ואי תימא רב נחמן בר יצחק היינו דאמרי אינשי אפילו מתלמוד [לתלמוד. מתלמוד] ירושלמי לתלמוד בבלי שהוא עמוק כדאמרינן בסנהדרין (דף כד.) במתכשים הושיבו זה תלמוד בבלי שהוא עמוק: היותר מדרים פורחים בעויר. התרת נדרים שלמדו חכמים דתכס מיהו לא סגר מעט רמז מן התורה לדבר ואין על מה לסמוך אלא בכך מעט לחכמים בתורה שבעל פה: כי יפליא שתי פעמים. אחד בערכין ואחד במיר יפליא מדר בערכך כי יפליא למיר מדר מיר: ארח הפלאה לאיסור וכו'. הפלאה לשון פירוש כתרגומו אדי יפרש הפלאה לשון פירוש כמדבר ואחר שהיה שמדבר ואסר לה עצמו בנדר ואחת שחזר ומפרש לפני החכם ואומר כך נדרתי ולי"צת כן נדרתי אבל לדעת כן לא נדרתי וכאן אי אפשר בא לידי חרטה ומתוך כך מתיריה לו: נשבעתי באפי. מדקאמר באפי משמע שהוא שבועה ולא מדעת מיושבת שיש לומר מכלן שהשלמה פתח לנדרו לומר לא לדעת כן נדרתי ולא לדעת כן נשבעתי ויש לומר דבר זה שאני דומה הבא לי ע"ש נדרי מתירין לו: כל נדיב לב הבינו: אם שידעו נדבו לבו בזה לא עלתה בידו אלא בהורה

אפילו מתלמוד [לתלמוד. מתלמוד] ירושלמי לתלמוד בבלי שהוא עמוק: היותר מדרים פורחים בעויר. התרת נדרים שלמדו חכמים דתכס מיהו לא סגר מעט רמז מן התורה לדבר ואין על מה לסמוך אלא בכך מעט לחכמים בתורה שבעל פה: כי יפליא שתי פעמים. אחד בערכין ואחד במיר יפליא מדר בערכך כי יפליא למיר מדר מיר: ארח הפלאה לאיסור וכו'. הפלאה לשון פירוש כתרגומו אדי יפרש הפלאה לשון פירוש כמדבר ואחר שהיה שמדבר ואסר לה עצמו בנדר ואחת שחזר ומפרש לפני החכם ואומר כך נדרתי ולי"צת כן נדרתי אבל לדעת כן לא נדרתי וכאן אי אפשר בא לידי חרטה ומתוך כך מתיריה לו: נשבעתי באפי. מדקאמר באפי משמע שהוא שבועה ולא מדעת מיושבת שיש לומר מכלן שהשלמה פתח לנדרו לומר לא לדעת כן נדרתי ולא לדעת כן נשבעתי ויש לומר דבר זה שאני דומה הבא לי ע"ש נדרי מתירין לו: כל נדיב לב הבינו: אם שידעו נדבו לבו בזה לא עלתה בידו ואם יתפרש יהיו לו: נשבעתי ואקיימה:

אפילו מתלמוד [לתלמוד. מתלמוד] ירושלמי לתלמוד בבלי שהוא עמוק: היותר מדרים פורחים בעויר. התרת נדרים שלמדו חכמים דתכס מיהו לא סגר מעט רמז מן התורה לדבר ואין על מה לסמוך אלא בכך מעט לחכמים בתורה שבעל פה: כי יפליא שתי פעמים. אחד בערכין ואחד במיר יפליא מדר בערכך כי יפליא למיר מדר מיר: ארח הפלאה לאיסור וכו'. הפלאה לשון פירוש כתרגומו אדי יפרש הפלאה לשון פירוש כמדבר ואחר שהיה שמדבר ואסר לה עצמו בנדר ואחת שחזר ומפרש לפני החכם ואומר כך נדרתי ולי"צת כן נדרתי אבל לדעת כן לא נדרתי וכאן אי אפשר בא לידי חרטה ומתוך כך מתיריה לו: נשבעתי באפי. מדקאמר באפי משמע שהוא שבועה ולא מדעת מיושבת שיש לומר מכלן שהשלמה פתח לנדרו לומר לא לדעת כן נדרתי ולא לדעת כן נשבעתי ויש לומר דבר זה שאני דומה הבא לי ע"ש נדרי מתירין לו: כל נדיב לב הבינו: אם שידעו נדבו לבו בזה לא עלתה בידו ואם יתפרש יהיו לו: נשבעתי ואקיימה:

הכותב

הריטב"א ז"ל כתב בסמכת יומא פרק הוציאו לו את הכף ענין נאות בשם הרמב"ן ז"ל בפירוש דברי ר' ירמיה דאמר [ה] במחשבים הושיבו זה תלמוד בבלי ובפרק הנזכר [ב] אמר רבי ירמיה לחכמי בבל אמשול דדיירי בארעא השוכא אמריתו שמעתתא דהשיכן ומאמר זה פירשו הרמב"ן ז"ל בתשובה שאלה דרבי ירמיה לשעמיה דאמר במחשבים הושיבו כמתי עולם זה תלמוד בבלי ושעמו משום דלא נהירא להו מעמי המתניתא כלומר כמה דנהירי לרבנן בארץ ישראל ורבי זירא [ג] נמי בעי דלשתכח ליה מעמי דבבלאי משום דלא נהיריז ליה בתר דשמע מעמי דמערבאי דמנהגא דעלמא דמדבר אינשי מפי מאי דגמר בריש"א. מיהו לאו בכל הדורות היה אלא ביסי רבה ורב יוסף ואביי ורבא

עיון יעקב

דכתיב כי עז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום: היתר נדרים פורחין כתיב. קשה כאי לישנא דיקר ממה דאמרינן בל בטוד מלמו כגון כגם שהוא כגון קבוע מפלא"ם כיתבון שיסמוכו ולא מייתי מי לעודים דאיתא בפי' הם כמו מדלשיה לא יחל דברו ובכולה לא יחל מלה מלה מלה

[ח] מהרש"א ר"ה הניח · בפרק הספינה (עם ע"ח) [ט] שם ד"ה עשרה · בפסחים מנחות (כט ע"ח) :

יד יוסף

א מ"ל סנהדרין לח ע"ב עי' ב"ר פ"ח סי' ח ופ"ו סי' ס ויק"ר פ"ד במ"ב פ"י ב"ר שוח"ט ז משור קלים זוהר סדר תולדות דף קמ"ב לוחות הר"ש ופס לוחה דעשה קומתו אלף אמה :

חדושי גאונים

ומדלגיב שנוכה שם ר"ג נעשותו בשולם ובכנוגות עובדים ורגלות מקולת מסתפים ר"ג שהרעות והבלות בכלות בשולם אינם נלות בחוץ ובכנוגות מלחני יח' כי מפי עליון לא הרעות אלא בעונות הם הרשעים ומבחרים בפרוש ולאבד בהם ושמלך ר"ה מלכי מלכים ומלכי המלכים הקב"ה ומלכי המלכים הרשעים ומלכי המלכים הרשעים ומלכי המלכים הרשעים

מגערתו. בצדק ובמשפט דכתיב (תהלים פט) צדק ומשפט מכון כסאך. בחסד וברחמים דכתיב (שם כה) זכור רחמיך ה' וחסדיך כי מעולם המה. א"ר יהודה אבר רב בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את העולם היה מרחיב ויהולך כשתי פקיעות[ת] של שתי ג) עד שגער בו הקדוש ברוך הוא והעמידו שנאמר עמודי שמים ירופפו ויתמהו מגערתו והיינו דאמר רבי שמעון ב"ל מ"ד (בראשית יז) אני אל שדי אני אל שאמרתי לעולמי די (איכא דאמרי) אמר ר"ל בשעה שברא הקב"ה את הים הגדול היה מרחיב והולך עד שגער בו הקב"ה ויכשו שנאמר (נחום א) נוער בים ויבשהו. ת"ר ב"ש אומרים שמים נבראו תחלה ואחר כך ארץ שנאמר (בראשית א) בראשית ברא א"להים את השמים ואת הארץ וב"ה אומרים ארץ נבראת תחלה ואחר כך שמים שנאמר (שם ב) ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים (תניא) אמרו להם ב"ה לב"ש לדבריכם אדם בונה עליה ואחר כך בונה בית שנאמר (עמוס ט) הבונה בשמים מעלותיו ואגודתו על ארץ יסדה. אמרו להם ב"ש לב"ה לדבריכם א"ם (בונה) [עושה] שרפרף ג) ואחר כך [עו"מה] כסא דכתיב (ישעיה סו) השמים כסאי והארץ הדום רגלי

כדמתרץ לקמן שגער בו ועמד: פקעיות. לומפטי"ל בלע"ז: בשמים מעליתו. אלמא פלוגת אליקו: שרפרף. נרגלו: כסא. ליסב עליו על כרחך כסא עשוי מחלה ולפי נוהג הכסא הוא מתקן הסדרפ"ר

הסדרפ"ר: אף ידי יסדה ארץ: מסיפיה דקרא ליף דכתיב ועמדו ידיו: כשבראן: ועשאן פקעיות כמו שאמרנו למעלה: ומרפו מרבן: להקדים שמים לארץ: דאי לא כתיב (הכא) את הוה אמרינן כלתה נברא אלא שא"ל לקרוא ב' שמות כלתה לחכי כתיב את לסקדים:

תוספות

להקדים שמים לארץ דאי לאו אלא לארץ קייתי אומר דשמים נבראו אלא כלתה ונכתבו זה אחר זה לפי שא"ל בעמין אחר כדפרש"י והא דאמרי ב"ה לעיל ארץ נבראת תחלה דכתיב ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים (תניא) אמרו להם ב"ה לב"ש לדבריכם אדם בונה עליה ואחר כך בונה בית שנאמר (עמוס ט) הבונה בשמים מעלותיו ואגודתו על ארץ יסדה. אמרו להם ב"ש לב"ה לדבריכם א"ם (בונה) [עושה] שרפרף ג) ואחר כך [עו"מה] כסא דכתיב (ישעיה סו) השמים כסאי והארץ הדום רגלי

יד יוסף

א פי' כ"ר ס"י סי' ג: בתמיד לב ע"ב ע"ש יקוב"ל תניגס פ"ב יעקוס סדר בראשית אגדת במולא פ"ס פדר"ל פרק י"ח רים מכילתא סו' כיתיו' פרק ה' דקדוטין ויק"ר פרשה ל"ז יעקוס יבמוס דמו טפ:

חדושי גאונים

שגות היתה סנת ההסתרה ולא מלד רוממות כאל יתכ' כי אלהיכא זהו יותר רוממות בחקו אם מפני המקבל אלהיכ' כלומר ולהיו לאוי לקבל הדבקות עמו ית' וזאת ההכנה לעשות מלאכתו הזוב כמו ביבר"ל תקנת ותמרו הטעם מהכנס יבנה בהמ"ק וזאת היתה נתמת הדור מלמים כל כנס ובנס ביבנה הכיתם. כי טעם אחיתי להטעמת הסך הכיתם לבת לומות לא בני הוא כי דבר כי יהוס

אהבת איתן

אר"ר יהודה אמר רב בשעה שברא הקב"ה את העולם היה מרחיב והולך וכו'. דיש מיכה בדבר הזה כיון שבמתמר אחד נברא שמים וארץ אין נופל בהם תחלה להיות אחד מוקדם לחברו ועוד קשה דמקשינן קמו קראי אהדדי ומשני ר"ל בשבראו ברא שמים וכו' אמתי לב"ה קמו קראי אהדדי ואם נאמר לב"ה ב"כ כמי ס"ל בתלי פליגי ואם נאמר לב"ש נאמר לב"ה בהכך לא ה"ל לתקוע ר"ל ולומר לב"ה הכך זה וכבר"ל יפ' מרלסה כתב הר"ל שברא דנפשיה קאמר ולא נתרולי אגיבה דב"ש ובי"ה ולדבריהם כהב שם תירולים אחרים על רמיות המקרלות ב"ש ואין זה מסוגיית התלמוד דבא שתמש התלמוד קאמר קמו קראי אהדדי ולא ר"ל ומשמע דלב"ש ולב"ה על פלוגתייהו פריך ועוד דאין זה מדרך התלמוד כיון שכל אחד מהתנאים יש לו הירון על רמיות המקרלות והוא פשוט שבריר [לא] הוזכר בגמרא מה לו ר"ל לתקוה קובית זו ולתרלה בעניו אחר. ויראה דודחי במאמר מ"ד בבריחו כולם אמנם פלוגתייהו בתיתו מיסודות בתחיל לברחיב ולילך המלאות כל עולם כמ"ש חז"ל שבת דכשעה שברא הקב"ה את העולם היה מרחיב והולך כב' וכו' עד שגער בהן הקב"ה וכו' ויעמו הלר"ל מה' דכתיב הנו לה שמרתי ים לעולם זו בודחי בזה דבכל הדברים יש סמך בבריאתם לם נאמר שבמימי אבר בתוכה הוא העיקר ובברא תהלה ואח"כ נתגדלו ונתרוחבו עניו קלקות החיומה ושם הים אלא שומרים לפימה לו שאמר הקב"ה הלילות שם גדולות ומגדלו יפסוד גם הפימים כי הוא שמר עליהם לבלתי יחרבו ויתבלו הפימה ולא נאמר שקולים הם ובבאו שיהם ובלתה אבר בסיבובם יתמטעמו כל המלאות הם העולם אבר בסיבובם יתמטעמו כל המלאות הם לדעת ב"ש שנאמר ברחמים ברא אלהים את הים ומים וגו' כי הנרמיות הסמיימות המקיפים את העולם אבר בסיבובם יתמטעמו כל המלאות הם העיקר ומתמו התחיל המלאות לברחיב ולילך מלמעלה למטה עד לאחר הסוחלעי בתוך הסוחלעי הוזה שהביא בגמרא ראיה בגמרא הים ומים

[ל] מהרש"א ד"ה אוי להם · בקושיון (ל ע"ב): [כ] שם בא"ד ע"ד הבא לטהר · (שבת קד ע"ב):

יד יוסף

א פי' סבל תני בגמרות של בה"מ ובגמרות שלו שזהו שלמיהו לך זהוב עם בפורה (עמוד): ב כי הוא המוצא בשמים שבל ירו יורד מן השמים כל הרוחות הישועות והנפשות ונשמות נוי אחד כאדון:

חדושי גאונים

[ל] אוזן נאל זה המעוזיו בחיבורו אם לקוים עולם במעשה הצדיקים המובים ואם להאבד במעשה הרשעים והרי העולם עומד בחברות בן אדם בקיום התורה ומצוות והיו על העמודים כמ"ש המקשה אם מספקות מצוה בספקות שני אנקים בספקות שני אנקים לאחד אומר בו עוז ולזה אומר בו תמים והבל אומר בו עוז ותמים מאקמו ויהיה אפשר בתחבר שיתקן אם בא אנקים לכן בא אפלותה כי אעלים ר"ל ר"ל ר"ל

בלילה וכו' • משרים פ"ק דע"ז]: שנאמר הסקיפה ממעון וגו' • וכתיב ביה וברך את עמך ישראל וגו' וייעקב אמר למלאך לא אשלחך כ"א ברכתני • המלאך הגואל הוא יברך וגו' ויעקב אמר למלאך לא אשלחך כ"א ברכתני • אוצרות שלג ושלג ברד וכו' • והם אוצרות של פורענות הבריות כפי' רש"י וט"פ המקרא דאיוב הכאת אל אוצרות שלג ואוצרות ברד וגו' אשר חשכתי לעת צר וגו' ושם כתיב מי הוליד אגלי טל וגו' דהייטו עליית עליונים רעים ועליית אגלי וכו' שזכר כאן ואמר חדרי סופה וסערה וכו' ודלתותיהן אם וכו' ושם גם כן אוצרות של פורענות כמפורש (בשעיה כט) דכתיב מעם ה' לבאות תפקד וגו' סופה וסערה ולהב אש אוכלה ומיימי • שנאמר יפתח ה' לך את אוצרו הטוב כך היא טוסתא הגמ' ושיין פרש"י אבל בני הע"י מייתי שנאמר יפתח ה' אוצרו ויוצא כלי זעמו: [צדיק אתה ה' ולא יגור במגורך רע • מפורש בפ' אלק]: תשמע מן השמים מכון וגו' בתפילה של שלמה על הפורענות המתרגשות בעולם הוא דכתיב והאמר קלא סגיך נמי דהפורענות היה שם במכון: צדק ומשפט מכון וגו' דאיתא דכתיב וכו' • לדק ולדקה ב' עניינים הם לדק למעט עושה עול ולדקה ממשמע שמוקן דבר ואינו חייב להם לו

בתורה בלילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד ביום שנאמר יומם יצוה ה' חסדו מ"ט [יומם] יצוה ה' חסדו משום דבלילה שירה עמי א"ר אמר ר"ל כל העוסק בתורה "בעוה"ז שדומה לילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד לעוה"ב שדומה ליום שנאמר יומם יצוה ה' חסדו וגו' • א"ר לוי בכל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שידה מאבילין אותו גחלי רתמים שנאמר (איוב ל) הקוטפים מלוח עלי שיח וישורש רתמים לחמם • וכנ"ל דאיקרי שמים שנאמר (דברים כו) השקיפה ממעון קדשך מן השמים • מכון שבו אוצרות שלג ואוצרות ברד ועליית טללים רעים ועליית אגלים וחדרה של סופה וסערה ומערה של קיטור וכולן דלתותיהן של איש שנאמר (ירמיה ט) (פתח ה' את אוצרו ויוצא את כלי זעמו) [דברים כח] יפתח ה' לך את אוצרו הטוב] והני ברקיעא איתנהו הני בארעא איתנהו דכתיב (תהלים קמח) הללו את ה' מן הארץ תנינים וכל תהומות אש וברד שלג וקטור רוח סערה עושה דברו אמר רב יהודה אמר רב (עד שלא בא דוד היו ברקיע וכשבא) דוד בקש עליהם רחמים והוריד לארץ אמר לפניו רבש"ע (שם ה) כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע צדיק אתה ה' לא יגור במגורך רע • ומנא לן דאיקרי שמים שנאמר (מ"א ח) ואתה תשמע השמים מכון שבתך • ערבות שבו צדק ומשפט וצדקה גנזי חיים גנזי שלום גנזי ברכה ונשמתן של צדיקים ורוחות ונשמות שעתידות להבראות ונשמות שעתידות להבראות ולא שעתיד הקב"ה להחיות בו את המתים המתים • צדק ומשפט דכתיב (תהלים פט) צדק ומשפט מכון כסאך • צדקה דכתיב (ישעיה נט) וילבש צדקה כשריון •

ביום: (משוך חוט של חסד וכו' • בע"ז פ"ל ושם פירשו רש"י): ומנא לן • דמעון איקרי שמים: מכון • לשון אוצר של מיני פורענות כדכתיב (מלאי יט) כמו לגליס שפסים: שבו אוצרות שלג וברד • כל אלו לפורענות: עליית עלליים רעים ועליית אגלים • לשון *) מעגל של מים (חולין מא.) ולשון אגלי טל (איוב לח) ולשון אגן הסכר (שה"ש ז) דהאמ"ר מתחלפת בינו"ן ומם שבין בסם לשוטין כוח שדוד אמר מפני כשוך גלילו הקביע תמידין לבן הקב"ה מושך עליו חוט של חסד ביום ובתחד ואמת יוסף שון אמת ז' תורה דכתיב אמת קנה ואל תמכור ושוי"ל עיד דאיתא בכוכב הקר מיע תורה לשמה זו תורה דכתיב אמת קנה ואל תמכור ולמד מכאן בלילה משלי"ב מעשה חסד ומשמע לכך מכאן עליו חוט של חסד ביום תמצא אדם תמיד מתחדש בו: כל הפוסק מדר"ת • מתיבתא בל אחיי לגיני אמרו אמרו אם אין מים אין תורה נ"ב כיון לימוד אמ"ם אין לו לפסוק מדר"ת ממש שמעלה לשון ולמה לכן מדה כנגד מדה מדה שהם לתמם: עד שלא בא דוד היו ברקיע וכשבא דוד ביקש עליהם רחמים ומחיין לאדם אמר לפניו רבש"ע כי לא חפץ בכל מה לא יגורך רע וכו' • ובקש למה לא מחיין שום אדם אחר כי אם דוד ובקשו אמר לא יגורך רע • אמר ר"ל מאי דכתיב מעון אלהי קדם ופרוש מעון אלהי קדם כגון דוד ר"ל דוד הוא מעון אלהי קדם ר"ל דוד הוא מעון אלהי קדם ר"ל דוד הוא מעון אלהי קדם

[ל] מהרש"א ד"ה מפני בפה"ר (יז ע"ב):

חדושי גאונים

מלא לפי שבים גדול וקרוב ומלא מאד כמוהו לא היו יכולים לבא בים לכתם בו מלא שקעה"ש עצמו נתן לסם בם בעולם הן ע"ד הלצה כמו שאמר ותרד פ"ו אלוהים הקב"ה עצמו חס כי כמו בבסהקלר בהגהתו מן הבפלים ישוף הולו כלי לא מקומו כן בית המקדש הוא עצמו תשוב כמו בשלם שלמיון כי גם הוא סגה קיום והעמדת המלוכות כלו וזהו שלמיון מלאכי הבלים ויון כי לתמצות בשם המקבלות ומלאכי הבלים ומלאכי הבלים ומלאכי הבלים ומלאכי הבלים

אהבת איתן

יתמוד ולא מ"ל לו לתו לבש מזרע מעשו וכו' ובתב בעל שם מעשו יקרא בן בנו דלא יקיו זה לקרות בן בנו לא"ל לזה מלא"ל בן בנו לא"ל לזה מלא"ל פוגה מלשון ולון זה לאליה בן קולנו על שם מעשו כדאיתה בגיב"ל (דף קו ע"ב) אקרא כתיב בני יהונתן בן ברשם בן מוסם ובו' ובלא בן בעבה מה הוא לא מתוך בעבה מעשה מוסם תלאי בכתוב במעשה ויקתר מלאן ל"ר

נאון יעקב

בגמלאים לאומו המקום מתמתים בעצמן וכו' ומכני הם בני גוזלים הם בני בגלים ובילוה זה כי כבר סתכמו המקובלים וכן הרמ"ם ז"ל כי להבדק בעבוב לריך מדברנום מדברנום ברבלון לבדק בשבלים הבבדלים הם המגלים הבשומים משמרת כי ומם יש מסבלת דשמלא

[מ] מהרש"א ד"ה שלא ' פרק חלק (נו ע"א וכם מיתה ד' פבשוטה):

יד יוסף

א בבא יב ע"ב מבחות מה ע"א: ב פי' תם מל שהי מיבות הן (ערוך):

חדושי גאונים

אין חוכסין אלא ליחיד ול"ל המיבה בהו דבם וחלב תחת וכו' ריש"ל דקלא טפת הטופה שפתוחין הדם בקרא כלה ב"מ ואמר טפה הטופה שפתוחין בתורה בדרם כלה אך הוי זהיר שיהיו דבם וחלב וכו' שהן סודות מעשה מרכבה יהיו תחת לסוך ולא יאלו מחוץ לספר לאמעיש לרבים ול"ל אמר מהבת בבשים ובגבולו הדי שיתהו אבלי מבל הוא ומוכתו על המבל וכאי קרלי דלעיל מיבה יזהיר הדם פני לאלך וכו' המבל על התלמידים ושיש לבך לדברים ללמוד הטוב ואמר לרב ולתלמידיו אלא יהיו מתבלים בתלמוד כי לא לעולם יהיה חוסן ואמר גלה תיר וכו' המבל בעבלה של תורה ומסיים ביה בגמרא מעשה מרכבה ול"ל דהקמרינן לעיל אמי יוקא דלא מעי זיממיה: ובשעה שאין הדיבור יוצא וכו' ממללות וכו' · מפיהם"ש בס' יחזקאל ממללות כלומר משבחות ומהללות אם ה' וכו' ע"ש: מאי רלוא וסוב וכו' · עי' בערוך ערך אר מ"): להיכן הזל וכו' שהלך לכבוש וכו' · כ"ה הגרסא בילקוט ור"ל כיון דהוכר ביאתו של הרוח סערה מלפון אמלה לא הוכר לוכבו הלוכתו ואמר הכלאנו לכל העולם לכבוש וכו' ובפרש"י מאי בעיא הכם לומר הלכה לבבל עכ"ל לא ידעתי להולמו: שלא יאמרו מ"ה וכו' · ר"ל כם אם זכה ר"כ לכבוש אם כל העולם אלא יאמרו ביד אומה שפלה וכו' ר"ל כי אם הרשע למשול על ישראל בבבל אלא פסישות כדאמרינן פרק חלק [מ] מ"מ במה זכה ר"כ לכבוש אם כל העולם אלא יאמרו ביד אומה שפלה וכו' אינה ר"ל בספר יחזקאל שבבדים אומה שפלה היא שלמגר זה הטם לא היה וגו' ומעטם זה כל המיצר לישראל נעשה ראש כדאמרינן במסכת גטין ושיין בתוס' :

מי

הדושין

בקשו לנטו וכו' . אמת יקראו מו ומבינין ומיקון אמר לסם ר' יסיטש בן גמליאל אם זה הכם כולם הבמים בתמיה וכי כולם הבמים לבנין כמו זה ע"ב :

הסתורגמן . מ) קרת. ג) שטיללע שווייגענד .

בכשונו של עולם · סתרו של עולם כמו ריש"ל בבכורות (חולין לב:) בהדי בבבי דרחמנא למה לך (ברכות י.) ממנו יצאו כבושים (מיכה כב:): תנינן עד ויאמר אלי וגו' · בכר מינו עד ויאמר אלי [בן אדם עמוד על רגלך]: הן הן מעשה מרכבה · אם עד כאן מיתם הכל שיתם שבעי מקבלות אגלו שהן ומרה בעין חשמל וגו' כמראה הקשת וגו' הן הן שהקפידו עליהן חכמים מלדורשם שהם המרכבים בעורת מראה שכינה: מיתיבי · נרסינן ולא נרסינן מי הוה מעשה מרכבה עד הכא: עד ולא"ל בעין חשמל · ולא הוא בכלל: עד החשמל · עד אותה מיבה והיא בכלל[לדרוש]:עד ולא"ל מנמר נמרינן · כלומר ר"ל עד היכן מעשה מרכבה שנתנו לדרוש עד ולא"ל לו עד החשמל ומשם עד ויאמר הן הן מעשה מרכבה שהקפידו עליהן חכמים (וכש"ל ג"ש ל"ל לנמור מר עד ויאמר אלי בן אדם ל"ל הן הן מעשה מרכבה ומי הוי מעשה מרכבה עד הכא ותו לא והתניא עד היכן מעשה מרכבה עד כאן): לגנוז ספר יחזקאל · שיש בסופו בקרבנות דבריה סותרין דברי תורה · גרבי שמן · להדליק: והיה מבין בחשמל · לדרוש מה: חיות אם · כשהן ממלגות אם יולא מד"בורס: רצוא ושוב · מוליאות ראשם מתחת רקיע הגבוה למעלה מראשיהן ורוחות ומכונות אוהן ממולה הבשיבה במחיצות כראה יולא מבין אבן לאבן הולא מפי הבכבן · שטופין בו אבנים לסוד ובזק לשון שברי מרגלים שבאור יולא מבין אבן לאבן כדתנן בעירובין (קד.) בוחקן מלא ע"ג הבכבן שלא יתליקו הבהיים: מבין החריסים · דרך מוקף הוכ לעקוב כלי חרס נקביס נקביס וסופן אותו ע"ג נחלים שהוכב נתון בכם בתוך כתיבת מרגלים של לבנה על גבי חרס והלהב יולא למעלה דרך נקבי הכלי והוא עשוי נוזיים ונוזים והמוד הוא יולא ומכנס: מן הלפון · מבבל שהוא בלפון שלאמר מלפון הפרת הרעה (ירמיה ה): מאי בעיא הכם · עברי דרמרא שבלאו מתיתו ל"ל לבבל: אלא אבל לו לא הכי אומו עובר על לפני שור ל"ג אחי במקום שנוי אחר רוזה לעמוד לזיכה לפני שור ל"ל מ"מ אסור מכוס מגיד דבריו וגו' (ההליים קמ"): והחיות רלוא לבבה והעולן חוזר וסיים לוא וסוב: כלומר לזיכה לפני שור: מדבש וחלב יהיו תחת לשונך · רבי אבהו אמר מהבא (משלי כז) כבשים ללבושך (אל תקרי כבשים אלא כבושים) דברים שהם כבשונו של עולם יהיו תחת לבושך אמרו ליה תנינן בהו עד (יחזקאל ב) ויאמר אלי בן אדם אמר להם הן הן מעשה מרכבה מיתיבי עד היכן מעשה מרכבה ר' אומר עד וארא (בעין חשמל) ברתא ר' יצחק אומר עד החשמל עד וארא מנמרינן מבאן ואילך מסרינן ראשי פרקים איכא דאמרי עד וארא מסרינן ראשי פרקים מכאן ואילך אם הוא חכם מבין מדעתו אין אי לא לא · ומי דרשינן בחשמל והא ההוא ינוקא [דהוה]דדריש בחשמל ונפק נורא (מחשמל) ואכלתיה שאני ינוקא דלא מטא זמניה (דלאו אורח ארעא דדרייש) · אמר רב יהודה (אמר רב) "ברם זכור אותו האיש לטוב וחנניה בן חזקיה שמו שאלמלא הוא גנוז ספר יחזקאל שהיו דברין סותרים דברי תורה מד עשה (עלה לעליה) והעלו לו(שם) ג'מאות גרבי") שמן וישב בעליה ודרשו · ת"ר מעשה בתינוק [אחד] שהיה קורא בבית רבו בספ' יחזקאל והיה מבין בחשמל יצתה אש מחשמל ושרפתו בקשו לגנוז ספר יחזקאל אמר להם (רבי יהושע בן גמליאל) [חנניה בן חזקיה] אם זה חכם כולם חכמים הם מאי חשמל [א"ר יהודה] [דף יג ע"ב] חיות אש ממללות במתניתא תנא "עתים חשות") עתים ממללות בשעה שהדבור יוצא מפי הקב"ה השות ובשעה שאין הדבור יוצא מפי הקב"ה ממללות (יחזקאל א) והחיות רצוא ושוב מאי רצוא ושוב אמר רב יהודה כאור היוצא מפי הכבשן · ואיא והנה רוח סערה באה מן הצפון וגו' להיכן אזל א"ר יהודה אמר רב שהלך לכבוש את כל העולם לפני נבוכדנאצר הרשע וכל כך למה כדי שלא יאמרו

מדבש וחלב יהיו תחת לשונך · רבי אבהו אמר מהבא (משלי כז) כבשים ללבושך (אל תקרי כבשים אלא כבושים) דברים שהם כבשונו של עולם יהיו תחת לבושך אמרו ליה תנינן בהו עד (יחזקאל ב) ויאמר אלי בן אדם אמר להם הן הן מעשה מרכבה מיתיבי עד היכן מעשה מרכבה ר' אומר עד וארא (בעין חשמל) ברתא ר' יצחק אומר עד החשמל עד וארא מנמרינן מבאן ואילך מסרינן ראשי פרקים איכא דאמרי עד וארא מסרינן ראשי פרקים מכאן ואילך אם הוא חכם מבין מדעתו אין אי לא לא · ומי דרשינן בחשמל והא ההוא ינוקא [דהוה]דדריש בחשמל ונפק נורא (מחשמל) ואכלתיה שאני ינוקא דלא מטא זמניה (דלאו אורח ארעא דדרייש) · אמר רב יהודה (אמר רב) "ברם זכור אותו האיש לטוב וחנניה בן חזקיה שמו שאלמלא הוא גנוז ספר יחזקאל שהיו דברין סותרים דברי תורה מד עשה (עלה לעליה) והעלו לו(שם) ג'מאות גרבי") שמן וישב בעליה ודרשו · ת"ר מעשה בתינוק [אחד] שהיה קורא בבית רבו בספ' יחזקאל והיה מבין בחשמל יצתה אש מחשמל ושרפתו בקשו לגנוז ספר יחזקאל אמר להם (רבי יהושע בן גמליאל) [חנניה בן חזקיה] אם זה חכם כולם חכמים הם מאי חשמל [א"ר יהודה] [דף יג ע"ב] חיות אש ממללות במתניתא תנא "עתים חשות") עתים ממללות בשעה שהדבור יוצא מפי הקב"ה השות ובשעה שאין הדבור יוצא מפי הקב"ה ממללות (יחזקאל א) והחיות רצוא ושוב מאי רצוא ושוב אמר רב יהודה כאור היוצא מפי הכבשן · ואיא והנה רוח סערה באה מן הצפון וגו' להיכן אזל א"ר יהודה אמר רב שהלך לכבוש את כל העולם לפני נבוכדנאצר הרשע וכל כך למה כדי שלא יאמרו

הרוייהו כחוש לאלה וחרא כעין חשמל וגו' אלא דלמ"ד עד ולא"ל היינו דלמא חשמל לא הוה בכלל כפרש"י ומיהו מלא חשמל בתיב ג"כ כר"ס דמעשה מרכבה דכתיב ומקומה כעין החשמל וגו' וי"ל דהכא לא מתסון דלמא חשמל לאוד אלא אחרון דלמא חשמל כמראה אם ביה יהיו תחת לסוך ולא יאלו מחוץ לספר לאמעיש לרבים ול"ל אמר מהבת בבשים ובגבולו הדי שיתהו אבלי מבל הוא ומוכתו על המבל וכאי קרלי דלעיל מיבה יזהיר הדם פני לאלך וכו' המבל על התלמידים ושיש לבך לדברים ללמוד הטוב ואמר לרב ולתלמידיו אלא יהיו מתבלים בתלמוד כי לא לעולם יהיה חוסן ואמר גלה תיר וכו' המבל בעבלה של תורה ומסיים ביה בגמרא מעשה מרכבה ול"ל דהקמרינן לעיל אמי יוקא דלא מעי זיממיה: ובשעה שאין הדיבור יוצא וכו' ממללות וכו' · מפיהם"ש בס' יחזקאל ממללות כלומר משבחות ומהללות אם ה' וכו' ע"ש: מאי רלוא וסוב וכו' · עי' בערוך ערך אר מ"): להיכן הזל וכו' שהלך לכבוש וכו' · כ"ה הגרסא בילקוט ור"ל כיון דהוכר ביאתו של הרוח סערה מלפון אמלה לא הוכר לוכבו הלוכתו ואמר הכלאנו לכל העולם לכבוש וכו' ובפרש"י מאי בעיא הכם לומר הלכה לבבל עכ"ל לא ידעתי להולמו: שלא יאמרו מ"ה וכו' · ר"ל כם אם זכה ר"כ לכבוש אם כל העולם אלא יאמרו ביד אומה שפלה וכו' ר"ל כי אם הרשע למשול על ישראל בבבל אלא פסישות כדאמרינן פרק חלק [מ] מ"מ במה זכה ר"כ לכבוש אם כל העולם אלא יאמרו ביד אומה שפלה וכו' אינה ר"ל בספר יחזקאל שבבדים אומה שפלה היא שלמגר זה הטם לא היה וגו' ומעטם זה כל המיצר לישראל נעשה ראש כדאמרינן במסכת גטין ושיין בתוס' :

מי

הדושין

בקשו לנטו וכו' . אמת יקראו מו ומבינין ומיקון אמר לסם ר' יסיטש בן גמליאל אם זה הכם כולם הבמים בתמיה וכי כולם הבמים לבנין כמו זה ע"ב :

הסתורגמן . מ) קרת. ג) שטיללע שווייגענד .

[מ] מהרש"א ד"ה מפני בפה"ר (יז ע"ב):

חדושי גאונים

מלא לפי שבים גדול וקרוב ומלא מאד כמוהו לא היו יכולים לבא בים לכתם בו מלא שקעה"ש עצמו נתן לסם בם בעולם הן ע"ד הלצה כמו שאמר ותרד פ"ו אלוהים הקב"ה עצמו חס כי כמו בבסהקלר בהגהתו מן הבפלים ישוף הולו כלי לא מקומו כן בית המקדש הוא עצמו תשוב כמו בשלם שלמיון כי גם הוא סגה קיום והעמדת המלוכות כלו וזהו שלמיון מלאכי הבלים ומלאכי הבלים ומלאכי הבלים ומלאכי הבלים

אהבת איתן

יתמוד ולא מ"ל לו לתו לבש מזרע מעשו וכו' ובתב בעל שם מעשו יקרא בן בנו דלא יקיו זה לקרות בן בנו לא"ל לזה מלא"ל בן בנו לא"ל לזה מלא"ל פוגה מלשון ולון זה לאליה בן קולנו על שם מעשו כדאיתה בגיב"ל (דף קו ע"ב) אקרא כתיב בני יהונתן בן ברשם בן מוסם ובו' ובלא בן בעבה מה הוא לא מתוך בעבה מעשה מוסם תלאי בכתוב במעשה ויקתר מלאן ל"ר

נאון יעקב

בגמלאים לאומו המקום מתמתים בעצמן וכו' ומכני הם בני גוזלים הם בני בגלים ובילוה זה כי כבר סתכמו המקובלים וכן הרמ"ם ז"ל כי להבדק בעבוב לריך מדברנום מדברנום ברבלון לבדק בשבלים הבבדלים הם המגלים הבשומים משמרת כי ומם יש מסבלת דשמלא

[מ] מהרש"א ד"ה שלא ' פרק חלק (נו ע"א וכם מיתה ד' פבשוטה):

יד יוסף

א בבא יב ע"ב מבחות מה ע"א: ב פי' תם מל שהי מיבות הן (ערוך):

חדושי גאונים

אין חוכסין אלא ליחיד ול"ל המיבה בהו דבם וחלב תחת וכו' ריש"ל דקלא טפת הטופה שפתוחין הדם בקרא כלה ב"מ ואמר טפה הטופה שפתוחין בתורה בדרם כלה אך הוי זהיר שיהיו דבם וחלב וכו' שהן סודות מעשה מרכבה יהיו תחת לסוך ולא יאלו מחוץ לספר לאמעיש לרבים ול"ל אמר מהבת בבשים ובגבולו הדי שיתהו אבלי מבל הוא ומוכתו על המבל וכאי קרלי דלעיל מיבה יזהיר הדם פני לאלך וכו' המבל על התלמידים ושיש לבך לדברים ללמוד הטוב ואמר לרב ולתלמידיו אלא יהיו מתבלים בתלמוד כי לא לעולם יהיה חוסן ואמר גלה תיר וכו' המבל בעבלה של תורה ומסיים ביה בגמרא מעשה מרכבה ול"ל דהקמרינן לעיל אמי יוקא דלא מעי זיממיה: ובשעה שאין הדיבור יוצא וכו' ממללות וכו' · מפיהם"ש בס' יחזקאל ממללות כלומר משבחות ומהללות אם ה' וכו' ע"ש: מאי רלוא וסוב וכו' · עי' בערוך ערך אר מ"): להיכן הזל וכו' שהלך לכבוש וכו' · כ"ה הגרסא בילקוט ור"ל כיון דהוכר ביאתו של הרוח סערה מלפון אמלה לא הוכר לוכבו הלוכתו ואמר הכלאנו לכל העולם לכבוש וכו' ובפרש"י מאי בעיא הכם לומר הלכה לבבל עכ"ל לא ידעתי להולמו: שלא יאמרו מ"ה וכו' · ר"ל כם אם זכה ר"כ לכבוש אם כל העולם אלא יאמרו ביד אומה שפלה וכו' ר"ל כי אם הרשע למשול על ישראל בבבל אלא פסישות כדאמרינן פרק חלק [מ] מ"מ במה זכה ר"כ לכבוש אם כל העולם אלא יאמרו ביד אומה שפלה וכו' אינה ר"ל בספר יחזקאל שבבדים אומה שפלה היא שלמגר זה הטם לא היה וגו' ומעטם זה כל המיצר לישראל נעשה ראש כדאמרינן במסכת גטין ושיין בתוס' :

נאון יעקב

שבע מעות דיהמו אבל למסור לבן בתב כתוב כתוחתם זה ודאי לתבור כי לאוהיות הטוהה כן בטות של הקב"ה ים כמם קוהם ואין למסור אותם לשובד כוכבים וכמאי נוגעת מבוהר לבדה שהוא בוהר ס' אלא אלא לא מסור לבן בתב אלא בל שבוגלן אותו דבר אלא בבל מקום אלא לבדה זוקה קאמר דהא ליה לא מסר

אומות העולם ביד אומה שפלה מסר הקב"ה את בניו אמר הקב"ה מי גרם לי שאהיה שמש לעובדי כוכבים ועונותיהם של ישראל[הן] גרמו לי • (יחזקאל א) וארא החיות והנה אופן אחד בארץ אצל החיות א"ר אלעזר מלאך א' שהיא עומד בארץ וראשו מגיע לבין החיות במתניתא תנא סנדלפון שמו וגבוה מחברו מהלך ה' מאות שנה ועומד אחורי המרכבה וקושר כתרים לקונו איני והא כתיב (שם ג) ברוך כבוד ה' ממקומו מכלל דמקומו ליכא דידע ליה (אלא דקשר ליה לבתר ומשביע בשם המפורש ואזל תגא[א]) ויתיב ברוחתי') [דאמר שם אתגא ואזל ויתיב ברישי']: ישם אמר (רב) [רבא] כל מה שראה יחזקאל ראה ישעיה למה יחזקאל דומה לבן כפר שראה את המלך למה ישעיה דומה לבן כרך שראה את המלך אמר ר"ל מאי דכתיב (שבות סו) אשירה לה' כי גאה גאה א"שירו למי שמתגאה על הגאים דאמר מר מלך שבחיות ארי מלך שבבהמות שור מלך שבעופות נשר ואדם מתגאה עליהם והקב"ה מתגאה על כולם ועל כל העולם כולו • כתוב אחד אומר (יחזקאל א) ודמות פניהם פני אדם ופני אריה אל הימין לארבעתן ופני שור מהשמאל לארבעתן ופני נשר לארבעתן • וכתיב (שם י) וארבעה פנים לאחד פני האחד פני הכרוב פני השני פני אדם והשלישי פני אריה והרביעי פני נשר ואילו שור לא קא חשיב ליה • אמר ר"ל יחזקאל בקש עליו רחמים והפכו לברוב אמר לפניו רבונו של עולם אין [ב]קטיגור נעשה סניגור • מאי כרוב אמר רבי אבהו 'כרביא שבן קורין בבבל לינוקא רביא אמר להו רב פפא לאביי אלא מעתה דכתיב פני האחד פני הכרוב ופני השני פני אדם והג' פני אריה והד' פני נשר היינו פני כרוב היינו פני אדם (אדם וכרוב חד הוא) אפי דברבי ואפי זוטרי • כתוב אחד אומר (ישעיה ו) שש כנפים שש כנפים לאחד וכתיב (יחזקאל א) וארבעה פנים לארבע וארבע כנפים לאחת להם לא קשיא כאן בזמן שבית המקדש קיים כאן

בזמן שאין בהמ"ק קיים כביכול שנתמעטו כנפי החיות הי מינייהו אימעוט א"ר (חנינא)[חנגאל] א"ר אותן שאומרות בהקשרה כתיב הבא(ישעיה ו) בשתים יעופף וקרא זה אל זה ואמר וכתיב התם (משלי כג) התעיף עיניך בו ואיננו ורבנן אמרי אותן שמכסות בהן רגליהם שנאמר (יחזקאל א) ורגליהם רגל ישרה אי לאו דאימעוט מנא הוה ידע דלמא דגלאי וארחי ליה[ב] דאי לא תימא הכי ורמות פניהם פני אדם הכי נמי דאימעוט אלא דגלאי וארחי ליה ה"נ דגלאי וארחי ליה הכי השתא בשלמא אפיה אורח ארעא לגלויי קמיה רביה אלא כרעיה לאו אורח ארעא לגלויי קמיה רביה' כתוב אחד אומר (דניאל ז) אלף אלפין ישמשוניה ורבו רבוון קדמוהי יקומון וכתוב אחד אומר (איוב כה) היש מספר לגדודיו לא קשיא כאן בזמן שבית המקדש קיים כאן בזמן שאין ביהמ"ק קיים כביכול שנתמעט פמליא[ג] של מעלה•תניא רבי אומר משום אבא יוסי בן דוסתאי אלף אלפין ישמשוניה(לגדוד)[מספר גדוד]אחד ולגדודיו אין מספר ורב ירמיה בר אבא אמר אלף אלפין ישמשוניה לנהר דינור שנאמר (דניאל ז) נהר דינור נגיד ונפק מן קדמוהי אלף אלפין ישמשוניה מהיכן נפק (אמר רב ירמיה בר אבא אמר רב) "מזיעתן של חיות ולהיכן שפיך אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב על ראש רשעים יחול בגיהנם שנאמר (ירמיה כג) הנה סערת ה' חמה יצאה וסער מתחולל על ראש רשעים יחול ורב אחא בר יעקב אמר על אשר קומטו שנאמר (איוב כב) אשר קמטו ולא עת נהר יוצק יסודם • תניא אמר ר' שמעון החסיד אלו תשע מאות ושבעים וארבעה דורות שקומטו להבראות [דף יד ע"א] קודם שנברא העולם ולא נבראו עצר הקדוש ברוך הוא (וטרדן • א"ד) ושתלן בכל דור ודור והן הן עזי פנים שבדור ורב נחמן בר יצחק אמר אשר קומטו לברכה הוא דכתיב אלו תלמידי חכמים

נלדרם זה דאשר קומטו לברכה גרלה דבלא עת הוא מחובר למטה וה"ק אשר קומטו ממקמטין עצמן בשביל ה"ז שבוא עולם הזמני ועתה הרי בעולם הבא שהוא בלא

ומכשיו שהרב המקדש ולא משתנדים לכב וכדי שלא יהא קטיגור לזכור מעשה מגל נהפך לכרוב לזכור לנו אהבת עמורים: אותן שאמרו שיר הכן • אשר מעשם שיהם דאמרינן בסנהדרין דף ל"ב ע"ב המפלת שהריב ואילו אתה"ש אוזים נילם לשם ומשמו יחד המה קומם ופלכ"ל בחוב כ"ב קומטו לשון קמט וכריתה מן העולם ע"ז אמרי שבחל מי יבול לעמוד בפלו שלם יהלו המוי פנים שבדור וכן נהגו אמר אשר קלנות ירבבו נשר מקון ומקלה מנכבד שמאל שהקיונות הם קמיט שהוא לשון כריתה מן העולם • ומשיב לשם

דהא נמי ב' כנפים לכסות פניו וב' לכסות רגליו ובשתים יעופף ואומר שיר (רמת שמואל): כביכול • נמי שדבר קבה הוא לומר כן שנתמעט סמיכת של

עין יעקב

ס' לגרים דבחומת הכנים הם מ"ם קלנות ומכנה הוה ב"ח קלנות ניתמעטה כל מלי שבוא מלה חבר שתים ומלי ניהו בחברים שבוא אבר לא כתוב הייטו יבסנו נער מקון ומקלה מנכבד שבל שני קלנות אלו מהקרבה דעת יעשיה כדאמרינן נמצא עם אלו שתים יחד המה קומם ופלכ"ל בחוב כ"ב קומטו לשון קמט וכריתה מן העולם ע"ז אמרי שבחל מי יבול לעמוד בפלו שלם יהלו המוי פנים שבדור ויקיים גם אלו שני קלנות ירבבו נשר מקון ומקלה מנכבד שמאל שהקיונות הם קמיט שהוא לשון כריתה מן העולם • ומשיב לשם

עין יוסף

[ה] מהרש"א ד"ה יחזקאל • פרק תרוחא (גם ע"ח): [ז] שם באר"ר • כדאמרינן (פנולה י ע"ב): [ח] שם ד"ה והקב"ה • פ' ע"פ (קנ ע"ב):

יד יוסף

א מכולתא בשלח פ"ב: ב קדושין ס ע"א: ג בס סוכה ס ע"ב: ד ע"ב:

חדושי גאונים

בשעה דקדמ ושוד מה כוונו בסרלאותם מקום שהוא בשעה ו ח ס ב ר הסרגישו דלמה ד ח ק ע מנהו כבר דוחקים בשביל זה בפשוט ו ז ח ח הדבקה ותלו דלשון אלא פשוטו של מקרא ס"ת שם מ ל ג ו ח ב ר ה ר ה בפיוטים ובסגנונים בפיוטים ובסגנונים הרבה בא כי ישעיהו בנבוי בראי • אילו סור אחר כך ל ב ה המעשה ע ל פ ר ה ר ה ר ה

חבמים שמקמטים את עצמן (משנה) על דברי תורה בעולם הזה הקב"ה מגלה להם סוד (הנהר) לעולם הבא שנאמר נהר יוצק יסודם • אמר ליה שמואל אלחייא בר רב בר אידיא תא אימא לך מילתא מהני מילי מעליותא דהוה אמר אבוך כל יומא ויומא נבראים מלאכי השרת מנהר דינור ואומרים שירה ובטלין שנאמר (איכה ג) חדשים לבקרים רבה אמונתך ופליגא דרבי שמואל בר נחמני דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן כל דבור ודבור שיוצא מפי הקדוש ב"ה נברא ממנו מלאך אחד שנאמר (תהלים לג) בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם • כתיב אחר אומר (דניאל ז) לבושיה כתלג חיור ושער ראשיה כעמר נקא וכתיב (שיר ה) ראשו כתם פז ונו' שחורות בעורב לא קשיא כאן בישיבה כאן במלחמה דאמר מר אין לך נאה בישיבה אלא זקן ואין לך נאה במלחמה אלא בחור • כתוב אחד אומר (דניאל ז) כרסיה כשביבין די נור גלגלוהי נור דלק וכתוב אחד אומר (שם) עד די כרסון רמיו ועתיק יומין יתיב לא קשיא אחד לו ואחד לדוד כדתניא אחד לו ואחד לדוד דברי רבי עקיבא אמר לו רבי יוסי הגלילי עקיבא עד מתי אתה עושה שבינה חול אלא אחד לדין ואחד לצדקה קבלה מיניה או לא קבלה מיניה תא שמע דתניא אחד לדין ואחד לצדקה דברי ר' עקיבא אמר לו ר' אלעזר בן עזריה עקיבא מה לך אצל אגדות כלך מדברותיך (ולך) אצל נגעים ואהלים אלא אחד לכסא ואחד לשרפרף כסא לישב עליו שרפרף להדום רגלי שנאמר (ישעיה סו) כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי • רבי אלעזר ורבי דימי

דימי אמר ר"ח קלות קלל ישעיה הנביא את ישראל ולא נתקררה דעתו עד שאמר להם מקרא זה (ישעיה ג) ונגש העם איש באיש ואיש ברעהו יתרהבו הנער בזקן והנקלה בנכבד • ר"ח קלות מאי נינהו דכתיב (שם) כי הנה האדון ה' צבאות מסיר מירושלם ומיהודה משען ומשענה כל משען לחם וכל משען מים גבור ואיש מלחמה שופט ונביא וקוסם וזקן שר חמשים ונשוא פנים ויועץ וחכם חרשים ונבון לחש ונתתי נערים שריהם ותעלולים ימשלו בם • משען א"ר בעלי מקרא • משענה אלו בעלי משנה כגון ר' יהודה בן (בתירא) [תימא] וחבריו ופליגי בה רב פפא ורבנן חד אמר שש מאות סדרי משנה וחד אמר שבע מאות סדרי משנה • כל משען לחם אלו בעלי תלמוד שנא' (משלי ט) לכו לחמו בלחמי ושתו ביין מסכתי • כל משען מים אלו בעלי אגדות א"שמושכין לבו של אדם כמים באגדה • גבור זה בעל שבועות (ד"א זה המתגבר ביצרו) • איש מלחמה זה שיודע לישא וליתן במלחמתה של תורה

משגחן ואמר מתן בחזה לו בעלי תלמוד כמו שהלחם הוא עיקר מזון הגוף כך התלמוד מזון הנפש וקראו משען לשון זכר שיש לסמוך על הנהר ש"ג ש"מ [ג] תלמוד אין לך מדה גדולה מזו ומייתי שאמר לבו לחמו בלחמי ונו' כמ"ש שהתלמוד הוא עיקר מזון הנפש להשבון עליו כמו שהלחם עיקר מזון הגופ וכפרש"י ואמר כל משען מים אלו בעלי אגדה שמושכין וכו' התורה בכלל נמשלה למים כמ"ש כל ממ לכו למים בהרבה דשיטות המפורש במסכת תענית [ג] ומשום דהכא כבר מכרו קלת מלבי התורה קאמר דמיון זה למים לגבי אגדה שמושכין וכו' ואמר גבור זה בעל שמושה וכו' כמו שהגבור בים בידו ובכחו לעשות נגורה כן הבעלי שמושה מוכנים הם בידו ובכחו ודאים מלחמה וכו' הייבו גם שאין בידו ובכחו ובגבורתו מ"מ אחרי שיודע בהתחבולות מלחמה הוא מגלח חבריו כן מי שיודע ליפא ולתן וכו' גם שאין בידו שמושות מהוך חריפתו שיודע במלחמתה של תורה יבא על אמתתה ואמר שופט זה וכו' נביא כמשמעו ר"ל דהוסר מהם הנבואה כמ"ש אין עוד נביא ונו' אבל בשופט לא אמר כמשמעו אחר כלה אלא שהוא שופט הדן אמתה לאמתו יסור מהם ואמר קוסם זה מלך שנאמר קסם על שפתי מלך דאפי' מפשמו אין זה קלנה דהקסם ממש הוא אסור ביאורא"ל וע"כ אמר שרמז על המלך שנאמר קסם על שפתי מלך ונו' שנרמה דבריו במשפט שלא ישמע כאיש הוא קוסם קסמים ושד"ל שקרא לעולך קוסם שהוא שהר לידע בכשפים

נאון יעקב

בגוני ואם סיו ישראל בגלות המלכות הכל אחר שנשוו יפ' בחקנות ועל זה בחיים עשו ל' ומייתם לו עבד ובכי : (שיר לשמן ח) אא"ר אלעזר אור שכנת הקב"ה ביום מ' אדם לעשה ומביא משוה ומד דמקמר דיור בגרלין בכל יום ורבנ"ן קאמר דמרמה פיו של הקב"ה בגרלין בכל יום וכן נראה מדברי התוספות : ל"ק כלן בישיבה וכו' • דהיינו קרא בדניאל ביוסב ודן קמאתני דהכהיב ברישא דקרא ומעתיק יומין יתיב לבושיה כתלג ונו' אבל דהיינו קרא דשיר השירים קמשהני על הרוב בישיבה מלכים שמעמה להם כגבור בדברי תורה ד"ל ש"ס ס"ה מכלי יותר מאוכל ד"ל ש"ס ס"ה ד"ל ש"ס ס"ה מלחמה וע"ש : ברסיה ונו' עד די טורסון רמיו ונו' אחד לו ואחד לדוד כו' • אחד קרא כמיכי ור"ל קודם שהתחיל להתנבא על אבדון מיה הרבעיות אמר עד די טורסון רמיו ונו' שהקב"ה יכין לו כסא ונם לדוד כסא דהייבו למלך המשיח כמפורש בסוף הענין עד די קמיה חיותא ונו' ואמרו שם עניני שמיא כבר אינם ונו' ויה יסב שולטן ויקר ומלכות ונו' ואמר בהא קרא גם כ"כן אחר שיבוא יומין לדוד יתיב ב' המשפט כל הקומות וקא"ל ר' יוסי הגלילי עד מתי אתה עושה שבינה חול ביטולו כסא של דוד עם כסא הקב"ה אלא דב' כסאות יכין הקב"ה ואחר ישב עליו הוא לדון את הומות ואחד לעשות צדקה עם ישראל וקא"ל דעיקר בריאה על הוא טורסון לדון את הקומות מקודם ואח"כ יתיב על כסא של צדקה לישראל דכן מפורש שם עד די קמיה חיותא ונו' ואמרו בהא קרא גם כ"כן בחא ר"

עין יעקב

אמר ר' אלעזר כל יום ויום ונו' ש"ס בדרוש ר"ל ש"ס שיר קאמר רב נחמן אחר קמנו לגרסם ולא לגרף לקלנה כאחר אחה שיכר וקיל : עד מתי אתה עושה שבינה חול. לכן אל"ל לאל"ש כלך אל"ל נגעים ואהלים אבל דמנו לו אל"ל ד' פרשי פרס ש"ע על עשה שבינה חול

ענף יוסף

הקב"ה אחם נגנים וכו' ש"ס בדרוש ר"ל ש"ס שיר קאמר רב נחמן אחר קמנו לגרסם ולא לגרף לקלנה כאחר אחה שיכר וקיל : עד מתי אתה עושה שבינה חול. לכן אל"ל לאל"ש כלך אל"ל נגעים ואהלים אבל דמנו לו אל"ל ד' פרשי פרס ש"ע על עשה שבינה חול

ענף יוסף

ר' כי אחה רב דימי אמר ר"ח קלנות קלל ישעיה את ישראל ו' • ושיין מ"ש בפרקים (הקרן כבי ישעיה הנבואה סיה שנת את ישראל מ"ו ולא נחה דעתו ב"ש קלנות אחר קלנה עד שקלנה גם בנאה אמנם יונן בשיב בשנדקדק בפסוק ירבנו הנער בזקן ש"ין ר"ל בהקב"ה שהתבל הנער על הזקן וכו' ואם הפרים הזקן ס"ל לומר ירבנו הנער על הזקן והבקלה על הכבוד המ"ש מיתפלר בגרמן על הטוב ונו' • ובמו קר קבס על הנמרי שאמרו אלו בני הדם הנשיאים מן המות ירבנו מה שהוא מלא מעט בדמיון כו' ד"ל לומר ירבנו על מי שהוא מלא מעט כו' • אמנם יהוא מאמרם ז"ל כי הוהה לא הבחנה מיוחדת אלא הפנה מעט ובכל עת ובכל זמן המצא ומלא לומדי תורה שבהוהה מגיעה עליהם ובם יבנו יומם ולילה רק לא בזדונות הבהמות מהמהנוים כי בזדונות בהמשנים הם כי יו הבמי ישראל

ענף

מאותן הנגרלים בכל יום מדבורו של הקב"ה שאומרים שירה • ושיהו רבה אמונתך לבקרים אפ"ש לבקרים לאו דוקא בקר בכקר דבני תמיד שיהו אלא עד הלות לרבנן ועד ל' שעות לר"י כדאמרינן ר"ל דברכות (דף כו) אלא כל היום הוא במשמע לבקרים כמו ותפקדנו לבקרים דמנים ר"ל לר"ש דאמר בס"ק דף ז (פורי לבן) : ברסיון רמיו • שני כסאות הוטלו מתקנו לשב עליהם (רש"י) ווזמתו שהוא"ל ברסיון מעוקדת בקמץ • דזה שורה בלשון הרגוים • כמו (דניאל ו) ברסיוותא דיהוה (שם ז) ואתרגם מיון (עזרא ו) לעולן • ובלא רומיה דקרא שייתי אומר דכן לשון הכתוב לחזיר את כסא הכבוד (בלשון הרגוים) בלשון (שם) דמיון (שם ז) ואתרגם מיון (עזרא ו) לעולן • ובלא רומיה דקרא שייתי אומר דכן לשון הכתוב לחזיר את כסא הרגוים לכך הקדים הרי כתיב ברסיון רומיו זה ואח"ל דוד לשון ועד ד' שעות לר"ש דרבי עקיבא אחד לו ואחד לדוד לש

תורה·שופט זה דיין שדן דין אמת לאמתו· נביא
במשמעו·קוסם זה מלך שנאמר(משלי מז) קסם על
שפתי מלך(במשפט לא·ימעל פיו)·זקן זה שראוי
(לישב בישיבה)[לישיבה]·שר חמשים אל תקרי
שר חמשים אלא שר חומשים [זה] שיודע לישא
וליתן בה' חומשי תורה· דבר אחר שר חמשים
כדרבי אבהו דאמר רבי אבהו מכאן שאין
מעמידים מתורגמן על הצבור פחות מחמשים
שנה· נשוא פנים זה שנושאים פנים לדורו
בעבורו למעלה כגון רבי חנינא בן דוסא למטה
כגון רבי אבהו בי קיסר· יועץ (זה) שיודע
לעבר שנים ולקבוע חדשים· הכם זה תלמיד
המחכים את רבותיו· חרשים זה שנעשו הכל
לפניו כחרשים בשעה שפותח בדברי תורה·
ונבון זה המבין דבר מתוך דבר· לחש זה
שראוי למסור לו דברי תורה שניתנו בלחש·
ונתתי נערים שריהם [א"ר אלעזר] בני אדם שנמנערים[6] מן המצות ותעלולים
ומשלו בם אמר רב אחא בר יעקב אלו תעלי בני תעלי ולא נתקררה דעתו
עד שאמר להם ירהבו הנער וגו' מאי ירהבו בזקן יבואו בני אדם
שמנוערים מן המצות וירהבו במי שמלא מצות כרמון· מאי והנקלה בנכבד
יבואו מי שהמורות דומות להם בקלות וירהבו במי שקלות דומות עליהם
כחמורות· אמר רב קטינא אפילו בשעה כשלונה של ירושלים לא פסקו[3] ממנה
אנשי אמנה שנאמר (ישעיה ג) כי יתפש איש באחיו בית אביו (לאמר) שמלה
לכה קצין תהיה לנו דברים שבני אדם מתכסין בהם כשמלה ישנן תחת
ידיך·(שם)[והמכשלה הזאת מאי והמכשלה הזאת דברים שאין בני אדם עומדים
עליהם אלא אם כן נכשלו בהן ישנן תחת ידיך (קצין תהיה לנו) (שם) ישא ביום
ההוא לאמר לא אהיה חובש אין ישא אלא שבועה שנא'(שמות ב)לא תשא את שם
ה' אלהיך לשוא לא אהיה חובש מאי לא אהיה חובש לא(אהיה) [הייתי]מרובשים
בית המדרש ובביתי אין לחם ואין שמלה שאין בידי לא מקרא ולא משנה ולא
תלמוד· ודילמא שאני התם דאי אמר להו גמירנא אמרי ליה אימא לן· הוה
ליה למימר גמר ושכח מאי לא אהיה חובש לא אהיה חובש כלל· אני
והאמר רבא לא הרבה ירושלים עד שפסקו ממנה (אנשי) [בעלי] אמנה
שנאמר (ירמיה ה) שוטטו בחוצות ירושלם וראו נא ודעו ובקשו ברחובותיה
אם תמצאו איש אם יש עושה משפט מבקש אמונה ואסלח לה לא קשיא

כפיו: ראוי לישב בישיבה· ליטול ממנו עלה בכל דבר חכמה: כדרבי
אבהו· להעמיד לפניו מורגמן לדרוש לרבים· למעלה· טשלים פיס
לדורו בעבורו שסכל מזון בזכותו: כגון ר' חנינא בן דוסא· כדאמרינן
בסנהדרין(דף יד.ובכתובות יז.)דהוו נפקין
אמתא דבי קיסר(ומשכן ליה) [לאפיה]:
שראוי למסור לו וכו'· כמו לב ב"ד
ולבו דומה בקרבו: תעלי· טועלים: כי
יתפוש אים באחיו· הכתוב היס מגנה
אותן לומר שלא היו יודעין להשיב לשואליהן
בדבר הלכה: שבני אדם היו מתכסין
בהן· שהיו מחבאין שלא ישאלו להם לפי
שלא היו בקיאין בהם: ישנן תחת ידיך·
כלומר אתה בקי בהן: אלא מ"כ נכשל
בהן· כשהתלמיד נכשל בשמועתו פעם
להשובה ומביה הוא עוהן לב לעמוד על
שמועתו: לא תהיה· אימי דגיל לחיות:
דילמא· הלא לא משום דאמרי אמונה הוו
אלא משום דלא אמר בגמרנא הוו אמרי
אימתא לן והוא לא ידע (ונסה זה בפרק כל

[6] מהרש"א
סד"ה משש. בפ"ק
דסנהדרין (יז ע"ב):
[3] שם ר"ה ואמר.
בראשרגן (קדושין
לג ע"ב): [2] שם
סד"ה שנשאין.
לפי פשוטה הכם
הרשים הוא דבר
וכו'· וכן בנבון
שהקרי בלשון דבר
משמע ליה מבין
דבר עכ"ל· (דכי
הגלון מתוכיחין מוכן
לאמתה ונ"ל ר"ל
מיקון ושין לכנגבן
גם בלמ"ה מתבר
דבל טוכי דכחיב
חכם ונבון מיהוה
על נבון הייגו מבין
דבר מתוך דבר כמ"ש
ג"כ רש"י ים אלה
הדברים פסוק י"ג
ה כו ל כ ם חכמים
ונבונים וכו' נבונים
מביגים דבר מתוך
דבר זו הוא שאלה
לרוש אלא ב"ל
מה כן ה כ מ י ם
לנבונים וכו' ע"ש)
ומס שתמה בענין
סמוכה ל המר לב דימי
שמנה ע ש ר קלנות
וכו' ובפרקן אלא ם
מוגא בשעה עבר
ולא ה ע ר ם מ ז ם
המכרים"ל בלנים והיל
פליאה ע ל מ ם
לגאורה כ י ח ל ת י
מקום אחר:
[7] שם ר"ה אלו·
בפ' חלק (נא ע"ב):
[8] ערם אדם
מדבריו נלע"ד לגיל
כי מ"ם מכם זה
ה ל מ י ד ממתים
רבותיו הרשים זה
שנעשו ה כ ל לפניו
שפותח בד"ם הוא
מתבר ל ד ב ר אחד
מ ש"ם כי נחבם
[9] פעמון שמיטות

יד יוסף
א סנהדרין פז ע"א:
ב נזיקין פח ע"א
סנהדרין לא ע"א
פרוש מו ע"ב:
ג פ' כתובות מפני
מסגון עיון ערך
נתם: ד שבת קיט
ע"ב: ה שבת סט
נזיקין מג ע"א:
ו שבת קיט ע"ב:

גאון יעקב
[6] ערמים לשבר
מלעגות ספינוסיים
והוא מלחמה רב אחר

ולא במרכבה ביחוד אלא"כ וכו'· הייגו ליחוד כדלקמן' לעיל בר"פ וים לדקדק כיון דלפי דעת ריב"ז לא סיים ר' אלעזר בן ערך רלוי
להודיע לו מעשה מרכבה אלא סיה חכם ומבין מדעתו א"כ היאך כבר ליומד לו ריב"ז כמ"ם ר' אלעזר בן ערך רלוי
וי"ל דר"א בן ערך שכח תלמודו סיה ע"י חמרא דפרוניתא ומיה דזיומסים ממ"ם בפ' חבית [8] ואח"כ חזר להלמודו וקודם ששכח תלמודו סיה מלמדו ריב"ז
מעשה מרכבה סהיה ר"א בן ערך חכם ומבין מדעתו ואחר ששכח תלמודו סיה סבור ריב"ז דלמיו עוד שהאיר לו ר"א בן ערך לימודו
שלמדו כבר ושוי"ל שמדרך עמוה אמר ר"א בן ערך דבר שלמדתני אף אלא לומר ממנו
וכיומלמי ל"ג שלמדתני ומיהא פפי:
וישב על התבן וכו'· שבן מלוגו במטה
שום תלמיד סמוכים
רמוזיו [ווזיל"ן]:
[8] מהרש"א
ד"ה ולא במרכבה·
בפרק חבית (קמ
ע"ב): [3] שם
ד"ה וישב· פרק
הראוה (ברכות מ
ע"ב): [3] שם
ד"ה ונראה·
בראשרגן בריב"ל
(כתובות עז ע"ב):

יד יוסף
א מוספתא פ"ב:
ב ירושלמי פ"ב:
ג תוספתא פ"ב:

גאון יעקב
אמר שיתאקל דומה
כגון כפר שלאה אלה
מלך ומוא כי יודע
כי מדרך הלמודיים
נקרב ס ר ר ו ב י ם
מלהוקים ממלים
מקרוים ומהו כן
כפר סיים מגדל
רוב יחיי בין אבני
בעלי סיפוות לעני
אלון לפס ע"ז שוב
לדמות ובדרם רק
כון בעבור שלאה
מלוגם בחלמוד
ומעבר ומעבל ומוגל
מלך אשר בדרכו
בעלי מים מכם
מעמו מהות ומגל
עולה כי מים מכם
לאה ע"ז חשות

תלמידו מחמר אחריו(ללמוד תורה מפיו) אמר לו רבי שנה לי פרק אחד במעשה
מרכבה אמר לו בני לא כך שניתי לכם ולא במרכבה ביחיד אא"כ היה חכם מבין
מדעתו א"ל רבי תרשני[6] לומר לפניך (ממה) [דבר אחר] שלמדתני א"ל אמור מיד
ירד רבן יוחנן בן זכאי מן החמור ונתעטף וישב על האבן (אחת) תחת הזית א"ל רבי
מפני מה ירדת מן החמור אמר לו אפשר אתה דורש מעשה מרכבה ושכינה
עמנו ומלאכי השרת מלוין אותנו ואני ארכוב על החמור מיד פתח ר' אלעזר
בן ערך ודרש במעשה מרכבה ירדה אש מן השמים (וסבבה)[9] [וסבבה] את
כל האילנות שבשדה פתחו כל האילנות ואמרו שירה מה שירה אמרו (תהלים קמח)
הללו את ה' מן הארץ תנינים וכל תהומות וגו' עץ פרי וכל ארזים הללויה (וי"א
שירה זאת אמרו (דה"א טז) אז ירננו עצי היער) ואף מלאך נענה מתוך האש ואמר
ודאי הן הן מעשה מרכבה עמד רבן יוחנן ב"ז ונשקו על ראשו ואמר ברוך ה' אלהי
ישראל אשר נתן בן לאברהם אבינו שיודע להבין ולחקור ולדרוש במעשה
מרכבה כאלעזר בן ערך כ"יש נאה דורש ואין נאה מקיים ויש נאה מקיים ואין
נאה דורש אבל אתה אלעזר בן ערך נאה דורש ונאה מקיים אשרך אברהם
אבינו שאלעזר בן ערך יצא מחלציך וכשנאמרו הדברים לפני רבי יהושע היה
הוא ורבי יוסי הכהן מהלכין בדרך אמרו אף אנו נדרוש במעשה מרכבה פתח
רבי יהושע ודרש במעשה מרכבה ואותו היום תקופת תמוז היתה ונתקשרו שמים
בעבים ונראתה כמין קשת בענן והיו מלאכי השרת מתקבצין ובאין לשמוע
מעשה מרכבה כבני אדם שמתקבצין ובאין לראות במזמוטי חתן וכלה חלך רבי
יוסי הכהן וספר הדברים לפני ר' יוחנן בן זכאי אמר אשריכם ואשרי יולדתכם
אשרי עיני שכך ראו אף אני ואתם בחלומי מסובין היינו על הר סיני ונתנה
עלינו בת קול מן השמים (ואמרו) עלו לכאן [עלו לכאן] טרקלין גדולים מוכנים
לכם ומצעות גדולות מוצעות לכם אתם ותלמידיכם ותלמידי תלמידיכם מזומנין
לכת שלישית· איני והא תניא רבי יוסי בר יהודה אומר שלש הרצאות[3] הן רבי

[שם ע"ב] הא בד"ת הא במשא ובמתן בד"ת
הוו במשא ומתן לא הוו· ת"ר [4]מעשה בר' יוחנן
בן זכאי שהיה רוכב על החמור (ויוצא מירושלים)
(והיה מהלך בדרך) והיה ר' אלעזר בן ערך
מהלך בדרך אחר עמו ואמר לו רבי שנה לי פרק אחד במעשה מרכבה אמר לו
בני לא כך שניתי לכם ולא במרכבה ביחיד אא"כ היה חכם מבין מדעתו
(ממה) [דבר אחר] שלמדתני א"ל אמור מיד ירד רבן יוחנן בן זכאי מן החמור ונתעטף וישב על האבן (אחת) תחת הזית א"ל רבי
מפני מה ירדת מן החמור אמר לו אפשר אתה דורש מעשה מרכבה ושכינה
עמנו ומלאכי השרת מלוין אותנו ואני ארכוב על החמור מיד פתח ר' אלעזר
בן ערך ודרש במעשה מרכבה ירדה אש מן השמים (וסבבה)[9] [וסבבה] את
כל האילנות שבשדה פתחו כל האילנות ואמרו שירה מה שירה אמרו (תהלים קמח)
הללו את ה' מן הארץ תנינים וכל תהומות וגו' עץ פרי וכל ארזים הללויה (וי"א
שירה זאת אמרו (דה"א טז) אז ירננו עצי היער) ואף מלאך נענה מתוך האש ואמר
ודאי הן הן מעשה מרכבה עמד רבן יוחנן ב"ז ונשקו על ראשו ואמר ברוך ה' אלהי
ישראל אשר נתן בן לאברהם אבינו שיודע להבין ולחקור ולדרוש במעשה
מרכבה כאלעזר בן ערך כ"יש נאה דורש ואין נאה מקיים ויש נאה מקיים ואין
נאה דורש אבל אתה אלעזר בן ערך נאה דורש ונאה מקיים אשרך אברהם
אבינו שאלעזר בן ערך יצא מחלציך וכשנאמרו הדברים לפני רבי יהושע היה
הוא ורבי יוסי הכהן מהלכין בדרך אמרו אף אנו נדרוש במעשה מרכבה פתח
רבי יהושע ודרש במעשה מרכבה ואותו היום תקופת תמוז היתה ונתקשרו שמים
בעבים ונראתה כמין קשת בענן והיו מלאכי השרת מתקבצין ובאין לשמוע
מעשה מרכבה כבני אדם שמתקבצין ובאין לראות במזמוטי חתן וכלה חלך רבי
יוסי הכהן וספר הדברים לפני ר' יוחנן בן זכאי אמר אשריכם ואשרי יולדתכם
אשרי עיני שכך ראו אף אני ואתם בחלומי מסובין היינו על הר סיני ונתנה
עלינו בת קול מן השמים (ואמרו) עלו לכאן [עלו לכאן] טרקלין גדולים מוכנים
לכם ומצעות גדולות מוצעות לכם אתם ותלמידיכם ותלמידי תלמידיכם מזומנין
לכת שלישית· איני והא תניא רבי יוסי בר יהודה אומר שלש הרצאות[3] הן רבי

עזאי ים נאה דורש ויאיו מקיים מצות וכו' אבל כהן מאי מקיים שיך ביה וי"ל דהייגו מקיים דהכא שנתקשו אל החמה כמ"ש הן הן מעשה מרכבה: היה הוא
וכ' יוסי הכהן מהלכין בדרך וכו'· משובדא דלעיל והתכה נראה אלא שבים אחרים רק הם סיים מטוס הא דתקן ולא במרכבה ביחוד אלא"כ הוא חכם
ומבין מדעתו דהייגו לרב ושור לתלמיד אחד עמו וזה שדקדק לומר בשובדא דלעיל גם הכא סהיו שניהם בדרך כדי אלא שמעמו בו גם אחרים דלא הוצר לדרוש
לחכם ומבין מדעתו רק ליחיד: ונראה כמין קשת וכו'· לא קאמר ונראה קשת דהוא סימן לגלות כדאמרינן בריש"ל [3] ברלאה קשת מיומין אבל אמר שנראה כמין
קשת דהייגו קשת המזכר במרכבה דיחוקאל כמראה הקשת וגו' ב במזמוטי חתן וכו'· פירש בערוך מזמוטי זמירות שלמורין לפני חתן וכלה כדי לשמחן ולהיות
כדלעיל פתחו טלון ואמרו שירה וכו'· מסובין היינו על הר סיני וכו'· הוא הוראה על הנפסות שהיו בהר סיני במתן תורה כמ"ש אחר ישנו פה ואחר ישנו
פה וגו' וכמ"ש במדרשות דכל דבר שנתחדש לחכם בחורה כבר נתחדש לו ואמר ממנו במתן תורה בהר סיני: אתם ותלמידיכם ותלמידי תלמידיכם מזומנין לכת
שלישית וכו'· ובירושלמי מפיים בזה אתיא כמ"ל לדיקוס שובע שמחות את פניך בשם כתות אל לדיקוס לעתיד לבא וכתב בעל יפה מראה דאיתא בויקרא רבה אל
תקרי שובע אלא שבע כתות אל לדיקוס שעתידים להקביל פני שיכה ופיכסה דומות לחמה ולבנה לרקיע ולכוכבים ולברקים ולשמים ולמעורה המהומים שהיה
בהר סיני"ק וכו' ע"ש ועוי"ל לפי סוגייה תלמודיו לכת שלישית הייגו שלש כתות שוכר אתם ותלמידיכם ותלמידי תלמידיכם: שלש הרצאות הן ר"י וכו'· ומפיים

הדושין

כתוב בירושלמי כיון שפתח רבי אלעזר בן ערך במעשה מרכבה ירד רבן יוחנן בן זכאי לפני חתן ונענה מלאך אחד מתוך האש ואמר כדברך אלעזר בן ערך כן מעשה מרכבה
מעל כתמור אמר מיון בתיון שהיה כובס ובמוצע כבוד קוני אלכו ויבאו לבם תחת מיד פתחו כל אילנות פיסם ואמרו שירה לא יכנו כל עלי יער ובכתה בעל יפה מראה דאיתא בויקרא רבה אל
האיון ובדבר אלם מן הסמים הסקיקן ובין מלאכים מתקנים לפניהם כבני מופס כבני מופס בסמיתים אחד נענה ונ"ע מלאך אמות ערן כתו: [מזומנין לכת שלישית·] ובירושלמי מפיים

עיון יעקב

אם לא אמש אין זה מרפס לו כיון שלא אמר לו סקיים כשאר כו. תמוה· ועי"ל כיון שכבר מרפס לו רבה שום מסה לומר שכתתו אין שום טרפה לבאר אחד לומר כן כיון שמסה אמר אמר כן וקיי"ל: הא בד"ת· משמע דיותר הוי מבני אמונה כמוהב מנגא ומקן וכמה מתוקן מה שקיים בלשון דף מ' דגם מה ששאלינן נתת ונשאת בלמודיו הוא משום ד"ת דכ"ש
שהיה בלמודיה מקדושין וקיי"ל: תרשני לומר דבר ממה שלמדתני· הייגו שלמד עמו רבתי פרקים
ומוא כבון הדבר מדעתו ושיין בגמרא ע"ל: שבשנאמרו הדברים לפני רבי יהושע· וקבלתה

עין יוסף

ומתן של הבריות אם תמצאו אים ר"ל אם תמצאו אותו אים שאינה אותך כי מיד שמאנה חברו במשא ומתן כדי הוא מחבים שלמנו כדי אלא שמצאתו לעוקה

לה (טורי אבן): יועץ זה שיודע לעבר שנים וכו'· דמצינו נבי איטור שנה כי
הלי ליעשה ויועץ המלך לעשות פסח בחדש השני דכתיב ויכל בפ"ק דסנהדרין (דף
יב)שיבר חזקיה את הנחש שהיה מעבר ביסן(ילקוט):שמלה לכה וכו' דברים שבני אדם עוסקים בהם ומחזיקים בהם כשמלה· אינו אלא כמו שמלה לכה
עשיר אתה בתורה ומחזורה היא בידך כשמלה וכו'· לומר שהתורה מתוארת בשם שמלה ע"ש מעשקת בתורה וח דוחיה עשיה חלון ולבוש יקר לתלבש בו הנשמה וזאת
קראו ח"ל תלוקה דרבנן וזהו שמתכסים בהם כשמלה(כלי מז):לא אהיה·אינו רע"ל לחיות(רש"י)מזכר רבינו ז"ל שלא יתפרנס לא אהיה בעתיד חובש בהבאל"ל·אבל בעבר
היה חובש בהבאל ליטיו לא אהיה חובש לא אהיה חובש לא אהיה חובש כ"כ לגמרי
עד שלא נשאר בידו כלום· לכן פרש"י מאחר לא אהיה אף שהוא לשון עתיד· עכ"ל יתפרנס הוה כמו ככה יעשה אויב: ובקשו ברחובות· ר"ל במקום משא

ענף יוסף

דכתבי מיני אנשים מיירי כ' קלנות הן וסכרכא כמו ברב בעוני אבן ג"כ גבי חכם הרשים
דחשיב לי' בתמני מס"ע. (כלר אבנהם):

עין יוסף

במלוקח וח"כ קבלת עשות ספרים הרבה לומר אם יש עוד לעשות ספרים הרבה אין קץ:
הליל נמר ובשם· ומשמע דשבחה אין לו תרפה מקיים הטולם דבכל"ו פ' מעיני סיים
על פסוק ומשמע ויוסב בעיני הודה ולא טוב לומר לא שמעתי וסירבו המפרשים אלא טוב
לא עלמנו לומר שמעתי ובכתבי סוא מרפה יותר ושמעתי לאבן דגבי משה

עין יוסף

יב)שיבר חזקיה את הנחש שהיה מעבר ביסן(ילקוט):שמלה לכה וכו' דברים שבני אדם עוסקים בהם ומחזיקים בהם כשמלה· אינו אלא כמו שמלה לכה
עשיר אתה בתורה ומחזורה היא בידך כשמלה וכו'· לומר שהתורה מתוארת בשם שמלה ע"ש מעשקת בתורה וח דוחיה עשיה חלון ולבוש יקר לתלבש בו הנשמה וזאת
קראו ח"ל תלוקה דרבנן וזהו שמתכסים בהם כשמלה(כלי מז):לא אהיה·אינו רע"ל לחיות(רש"י)מזכר רבינו ז"ל שלא יתפרנס לא אהיה בעתיד חובש בהבאל"ל·אבל בעבר
היה חובש בהבאל ליטיו לא אהיה חובש לא אהיה חובש לא אהיה חובש כ"כ לגמרי
עד שלא נשאר בידו כלום· לכן פרש"י מאחר לא אהיה אף שהוא לשון עתיד· עכ"ל יתפרנס הוה כמו ככה יעשה אויב: ובקשו ברחובות· ר"ל במקום משא

(יוסי הכהן) [יהושע] הרצה דברים לפני רבן יוחנן בן זכאי רבי עקיבא הרצה דברים לפני רבי יהושע רבי חנינא בן חכינאי הרצה דברים לפני רבי עקיבא ואילו רבי אלעזר בן ערך לא קא חשיב ליה דארצי וארצו קמיה קא חשיב דארצי ולא ארצו קמיה לא קא חשיב • איני והא רבי חנינא בן חכינאי דארצי ולא ארצו קמיה וקא חשיב ליה אלא דארצי מיהא קמיה מאן דארצי (הוה קא חשיב): יא שם תנו רבנן "ארבעה נכנסו לפרדס אלו הן בן עזאי בן זומא ואחר ורבי עקיבא אמר להם רבי עקיבא כשתכנסו אצל אבני שיש טהור אל תאמרו מים מים משום דכתיב (תהלים קא) דובר שקרים לא יכון לנגד עיני

הוסבות לפני הסכינה: הרצה דברים • דרש במעשה מרכבה: דארצי ומלו קמיה • שהרלה לפני אחרים ואחרים הרלו לפניו (ופיו ר' אלעזר בן ערך לא אחרים הרלו לפניו ולא הוא הרלה לפני מי שאחר הרלה לפני אחרים לכך הוזקק להמעמת כאן משום ר' עקיבא להודיע שהוא הרלה ואחרים הרלו לפניו אבל ר' אלעזר לא אחרים הרלו לפניו ולא הוא הרלה לפני מי שהרלה לפני אחרים): נכנסו לפרדס • על ידי שם ולא עלו למעלה ממנו אלא היה נראה להם כאלו עלו למעלה:

תוספות

לפרדס • על ידי שם ולא עלו נכנסו

גאון יעקב

ר"ל כמים עלוים: אל תאמרו מים מים • יש

יוסף הכהן. ר"ל כנגדו לפרדס בחכמה והיא חכמת אלוהות בן עזאי הלין ומע מהוך שדבקה נפשו בחסבה רבה דבקות אמתי בדברים עליונים שהם יסודה והלין בלור הבחיר נתפרדה מן הגוף ונתפשטה מכל מקרי הגוף בלותה שעה ולתתה מעוהה כי מוב ולא שבה עוד למקומה וזה הוא מעלה גדולה ע"כ נאמר יקר בעיני ה' וגו' ולא כדברי המפרשים שראה הסכינה ומת משום שנאמר כי לא ילמני האדם ומי דל"ל עשיתם לבן עזאי יומר גדול ממנו"ם בן זומא הלין ונפגע אלא שהיה אלם כ"כ במעלות ובישוב הדעת כבן עזאי ומתוך שהלין גם הוא סובלת מתבלבל יוקר ממה שהיתה דעתו סובלת מתבלבל ולא הגיעו אל הדרגה הזאת אבל אחר הכל הגיעו אל הדרגה הזאת אבל אחר הכל הגיעו אל הדרגה הזאת אבל אחר הכל

הרב המורה וכן כתב הרא"ש על פסוק בתוך המים בתמצע המים כו' והאריך שם עד אבל ההיא דחגיגה דבן זומא שאמר טופס הייתי מה בין מים עליונים לתחתונים ואין ביניהם אלא כ"ג אצבעות וא"ל ר' יהושע לתלמידיו עדיין בן זומא מבחוץ כו' סבירא ליה דאין רקיע ברקיע האחיורי קמיירי וס' יהי רקיע יהי הרקיע כמשמעו ולפיכך אמרו אין בין מים עליונים מהרקיע ובין מים התחתונים אלא כ"ג אצבעות ואמר כמצא נימא ומעבה יש לתמוה על הרב המורה ז"ל דכתב הרא"ש דאפשר דברי האגדה אל ב"ר עכ"ד הרא"ש ולדעתי המקרא זה סובל שני הפירושים כי אחת דבר אלהים שהיה זו שמענו כי מקרא אחד יוצא בלבד שנאמר (בראשית א) ורוח אלהים מרחפת על פני המים ביונה (זו) שמרחפת על בניה (ונוגעת) ואינה נוגעת אמר להם רבי יהושע לתלמידיו עדיין בן זומא מבחוץ מכדי ורוח אלהים וגו' (כתיב) [אימת הוי] ביום ראשון והבדלה ביום ב' הוא דהוה שנאמר (שם) ויהי מבדיל בין מים למים וכמה אמר (ר' חייא) [ר' אחא] בר יעקב כמלא נימא[a] ורבנן אמרי כגודא דגמלא מר זוטרא ואי תימא רב (אשי) [אס'] אמר כתרי גלימי דפריסי אהדדי ואמרי לה כתרי כסי דסחיפי אהדדי · אחר קיצין בנטיעות עליו הכתוב אומר (קהלת ה) אל תתן את פיך לחטיא את בשרך מאי היא הוא מטטרון דאתיהיבא ליה רשותא (חדא שעתא ביומא) למיתב ולמיכתב זכותא דישראל אמר גמירי דאין למעלה (לא עמידה) לא

מקום קבר כיפת הרקיע בקרקע: גודא דגמלא · כגמלא כסמסדרין לוחיהם של נגר זו אגל זו לו לאסדר אגל שהיה היום רוחב מעט בימותיהם וכן גלימי וכן כסי: בסי סחיפי · כוסות סחופים כפופים לחיצו' בלע"ז: אחר קיצין בנטיעות · קלקל ועיות בשנכתב בפרדס ומקצן הנטיעות לפי שדמה לאותו לגנבים בפרדס בתחלת הדברים נקרא ליעצת דקיצין בנטיעות: לא עמידה לא נרסינן: לא

בתלמוד שלנו לא מייתי כלל וגרלה לפרס בעיטו ע"פ מ"ם בפ"ת שבאל אחד לרב תודיע עולה אל ה' עלה אלי מבעי ליה וא"ל זהו מטטרון שמעון המעניות לחכמים בכסי רבו אבא' כי שמי בקרבו וכו' כמפורש שם שהשאל הזה נמוס לבעיות ורב תודיע הסיב לו דאין כאן שעיות מ"ו אלא דזה הוא הרב וזהו עבדו ושמו כשם רבו וכו' דכתיב כי שמי בקרבו ע"ש וס"ל הכא דתא"ל דלעלה יעיבה לעלמכים כ"א לו לבדו ים; ב"ש כמ"ש לאיתי לת ה' יוסב על כסאו וכל לבבה השמים שומדיה וגו' מ"מ כיון דשמו כשם רבו אתיסיבים ליה רשותא לישב פ"ח לעמכתב זכותיה דישראל אבל אחר לא הוה ידע והחבב בעבודת הבוראל הזה

לא עורך · דלכל אדהיקן ים לנסם פניס: עפרי · שייפית: פולטי · מכת מקל בלטטוש"א בלע"ז: פוגלא · לגן: ממשרא · ערוגה:

סוגו

אתיהיבא ליה רשותא למיכתב זכותא דאדר יצתה בת קול ואמרה (ירמיה ג) שובו בנים שובבים חוץ מאחר (שידע כבודי ומרד בי) אמר הואיל ואיטרידו[b] ליה לההוא גברא מההוא עלמא ליפוק ולהיבי בהאי עלמא נפק אחר לתרבות רעה[c]: אשבה זונה הבעה אמרה ליה לאו אלישע בן אבויה אתה (ששמך יצא בכל הארץ) עקר פוגלא ממשרא בשבת ויהב לה אמרה אחר הוא · שאל אחר את ר"מ לאחר שיצא לתרבות רעה [א"ל] מאי דכתיב (קהלת ז) גם את זה לעומת זה עשה האלהים אמר ליה כל מה שברא הקב"ה (בעולמו) ברא כנגדו ברא הרים ברא גבעות ברא ימים ברא נהרות אמר ליה רבי עקיבא רבך לא כך אמר אלא ברא צדיקים ברא רשעים ברא גן עדן וברא גיהנם כל אחד ואחד יש לו שני חלקים אחד בגן עדן ואחד בגיהנם זכה צדיק נטל חלקו וחלק חברו בגן עדן נתחייב רשע נטל חלקו וחלק חברו בגיהנם · אמר רב משרשיא מאי קרא גבי צדיקים כתיב (ישעיה סא) לבן בארצם משנה יירשו · גבי רשעים כתיב (ירמיה יז) ומשנה שברון שברם:

יג שם שאל אחר את רבי מאיר לאחר שיצא לתרבות רעה מ"ד (איוב כה) לא

וחבב מעשה דיוק שהם המעשים טובים שעשה כבר וזן זכותיה חבב אותן על ידי מחשבה רעה זו להתמיד בשניות הם ושלום: ומחיוהו כל פולמון וכו' · פירשו בתוספות לחודיע לו שאין יכולת למטטרון יותר מעתחיבי עכ"ל נראה שהוא לכך דלא בטעמא דקאמר תלמודא משום דכי חזיתיה אמאי לא קמת מקמיה דודאי לא שייך שום מלקות במלאכים אלא לפי המדון וחייבו לחיות לו לאחר שאין יכולת במטטרון וכו' וה"ק תלמודא מ"מ מחיוהו נם לפי המדון משום דכי חזיתיה וכו' דאין יכולת קמת מקמיה לא הוי לייכון לחודיע לו שאין יכולת במטטרון אבל אם אמרת דלא קמת מקמיה אמאי דיש ב' רשויות וכדי להוציא מלבו של אחר מחיוהו למטטרון לחודיע לאחר שאין יכולת וכו' ומיהו לא חזי מעתחיבו לא הוה ידע והחבב בעבודת הבוראל הזה וכס"ע אמרו לקמן שמעתי מאחוני הפרנוד וכו' ולכון הרוטלמי פ"ח דייתי שובר לפני בית קודש הקדשים רבוב על סוסי ביוס"כ אחל לחוות בשבת ומעתי בת קול יוצאת מבקו"ן ואומרת שובו בנים שובבים חוץ מאחר שידע כבי ומרד בי ע"כ ומיהו הוא לא היה לו להבנים בכך וכמ"ש ר"מ בחיי ולא כן כתיב תבשו עד דכא ותמרינן אין לך דבר שעומד בפני התשובה: ברא הרים ברא גבעות וכו' · לפי עניו נראה דמלת לשומת וגל על הסוה לא כנון הרים וגבעות שם לנסם שוי בגובה וכן ימים ונהרות וכן בד"א מבמר לעמת משמר ומבדה כמוהו ותקאמר ברא לדיקים ברא רשעים מלת לעמת לא קאי אלדיקים ורשעים אלא שוין רק הם דבר ותפסו אלא דיש לפרס הטוב בלקת שברא לדיקים וברא בן עדן ברא רשעים וברא גיהנם שברא לכ"א מה שייך לו ואמר כ"א ואחד יש לו ב' חלקים וכו' דכיון דיהנו לאחד הבחירה להיות לדיק לו רשע כי הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים ואין הקדוש ב"ה מקפח שכר ועונש על בריה לכך ברא לזכון גן עדן שמא יזכו טוב וכן ברא לטוב גיהנם דשמא לא יזכו טוב ודקתמר שמים ואין הרשע בגן עדן וכו' אחרשאל דרב מברשיא דלקמן שמיך ושוי"ל דאשפטא דהאי קרא שמיך דמשיים בים על דברה שלא יעלה אדם אחריו מלומה ובזיוי דאחריו אלדיק ורשע קאי שהרשע בשמה לא יעלה מחלקו מלומה שבגן עדן לפי שהדיק נעלו וכן לשרוד בשמה אחריו אלדיק לא יעלה מלומה מחלקו שבגיהנם לפי שהרשע נעלו: [בתיב לכן בלהלם מצבר יירבו וכו' · ופיפלא קדקת שמחת עולם תהיה לסם לחודיע בעוה"ב שהוא נקרא אחר לתרבות רעה וכו' · דקיק בשלמו שהיה לאחר שיצא לתרבות רעה וכו' דעש"ע מתחוון כדמשיך אמ"ש שנבראו ים לסם תקנה וכו' אלא שמעו חוץ מאחר וכן ים לפרס לעל דקאמר לאחר שיצא לתרבות רעה מ"ל מ"ד גם לא זה לעומת זה דעל עלמו נתכוון במ"ש הואיל ואיטרידו מהשוא עלמא ליפוק ליהבי מהאי עלמא דהייתו כדמשיך כיון שנכנס מהשוא עלמא ר"ל דלעתיד ולדיק אחר יקח חלקו

ניחוח

שובו בנים שובבים חוץ מאחר · אע"ג שאין לך דבר שמוחר כפני תשובה מ"מ כיון מדמעמ ל' יוחנן ע"מ לגידי וכו' ונכר המדוקק בכמוך שאחר כ"מ כבר שמעתי ולא שיבא חוץ מכוון לאמרוד אינו בכלל שאר בעלי תשובה שנקראין בנים אחר תשובתן וכבר לעסר מטיינין לו מה שאין לך כן אחר ריתקונו חוץ בפנים כמה שמעת יתש שלנו שנוכחו: נוטל חלקו וחלק חברו. אבר הואיל ואיטרידו אלי בגבולו מהאי עלמא · אע"ג דלא בגבולו מהאי עלמא · אע"ג דלא יעלה אחרי אמר מ"מ כיון שבאה שמע קולו ידע שעליו נאמר בדאמרינן אבל אלוקה ור' יוחנן מעמיה מ"מ כיון שבאה שמע קולו ידע שעליו נאמר בדאמרינן אבל אלוקה ור' יוחנן

עין יוסף

פירוש ספור מעשה יוס ראשון הוא וכפי' הרמב"ן · (יפ"ת): שיתרון פולטין · מספר שתין פולטי וכו' הוא אגל רי"ל מאמר מתיחסים אל רבוי שמיריות כמו (ב"ק נ"ב) שתין תכלי מטייה לכבא וכו' ש"ם בתוס' ד"ה שתין (איי סיס):

המתורגמן · ו) רייטצונג. קריג. ב) פערטריבען. ג) שלעכטע געוואהנהייט.

שמו הקדוש המיוד בלי שמילה רשות אולם לאמלאכים דווקא נמצילה רשות דין מן דין ומעלין רשותא דין ודווקא אחר ומקבלין דין מן דין והוקא אחר ל' מיכות וכן מלד נתינה פסוקים לשראל כן מלד אחין לסם רשות לומר שיהם לך עד אחר שאמרו ישראל שיהם לנעמה כמוהר כמרוהר על פסוק בכן יחד טוכסי בקר מתחילה וסלה ויריעו כל בני אלוהים וכמה בעת שהיו ישראל בתבלים המעבלה ברוים על המלאכים ומה שהם כיום אלוה כמה בהשפעות ומסה סיס יוקן הסמה לכל השולמות עליונים ונגדל מיכמו יח' סיס לעם ס' לא יהיו מקשרבנו המלאכים כי שבחיהם ובכיהם ובכ"ש לשראל אל מלך אחין

נאון יעקב

לא אם יוסיפו לעלות בעצלה בסם בנפשם בנלא"ה ע כ ע א ס לעלות בעצלה אמר אלו לא יוכלו לאמר אמרו מעשם ס' ואם ס' תאכלם אם לא ישובו מסר אחוזים וחם לא יסיס סיפוק כודם לרב עשם ס' ולידד אל תתן פך וגו' יש לפרס דאמיפא דקרא סמיך דכתיב אל כאמר לפני המלאך הוא מטטרון שיוסד שב' רשויות הן כי נקרא מלאך כמ"ש הנה אנכי שולח מלאך לפניך וגו' כי שמי בקרבו ואמר על עשיתו אל אחר אל תאמר כי שגגה היא כי עונה ע"ש שיבא מטטרון אבל אלהים יקלוף על קולך זה שהאמת בעמוד כי שגגה כזו עולה זמון דאין לחרבה בכך דשמא הם ושלום ב' רשויות הן ונקמר לבסוף אותיבה ליה רשותא לנמחק זכותיה אחר ושיון המעיים בהאי קרא זכותיה אחר ושיון המעיים כמו שנוסף כבר בשמים ולבד יש לסם (מקונן המסתכלים בלילות בר"ס):

(שיר השירים ו)

כתוב אחר אומר בים מספר כו' מזמן שאין ביהמ"ק קיים נתמעט המלאך מעלה · לאחרונים מה ענין חיישוב המלאך מעלה של מעלה לתוכנו בים המקדש אבל אמר כי זה מרב חסדו יי' ורוב המנהגו על עמו · ואיזה כי במדבר לסם אומר אחר אומר אל תמנו לבל יבטל מעלה אבל כי אחר יחלה גדול מזנו יי' שמו כי כבר אמרו ז"ל ודומה מעיני מעבר נאמר אחר אחר ואחרון ואמרו אחר אחר אמר שיבא ר"ל כי בל נמה מרום אין לסם כה נעלות ונלא"ה בשרים אמר אלה בשרים ואמר יהשו מלוחר שיבא אין כה בידם נעלות ויהם סמם לשוף כבר בשמים ולבד יש לסם (מקונן המסתכלים בלילות בר"ס):

עין יוסף

מיס העליונים לתחתונים שיעור רב שהוא גובה השמים על הארץ ושני השמים אלא דעתם שהשמים למעלה מן הארץ בלבד לאחל הגעון על הארץ כדאי' בפרד"א פ"ג בהליה וכ"מ בכמה דוכתיה · ובכן טבל לומר שהשמים המקיפין כנגד שולי הרקיע המחוברים לארץ הם קרובים למים התחתונים בעמקום הנמוך מהארץ · וכן נראה מלשון רש"י הנ"ל · והשתא נמי לא קשיא מהא דאמרינן בב"ר פ"ב דהלא שבין מים התחתונים לרקיע כך הוא בין רקיע למים העליונים דמשמע שרקיע מפסיק ביניהם ים מרחק רב ביניהם ולא כן זומה דקאמר שאין ביניהם אלא כשני אצבעות וכן לפתי דמקשינן לאן בגמרא שאין ביניהם אלא כמלא נימא לאיכא למימר דהתם הם שכנגד אמצע כיפה · אבל הכא בשולי קאמר · שנאבר ורוח אלהים מרחפת · מנבאת אין כתיב כאן אלא מרחפת ביונה מרחפת וכו' כן הוא ב"ר פ"ב סי' ו' · וכירושלמי מפרש נאמר כאן מרחפת ונאמר להלן על גזלין ירחף מה להלן פירוחו שאינו מכביד עצמה עליהם אבל קשה למה יכתבו לנו דברים שהם סברא · והנכון דבן זומה הלשון שהרי מרחפת לאו במקום הבדלה בהיות כדמפיק ותולך · אבל קשה למה יכתבו לנו דברים שהם סברא · אלא בא הכתוב לחורות על סדר הבריאה וסבר שאלו קדמו לאלו אלא שפירש בדרך קצרה · והדר מפרש קראי היקר ומשך הכל דבר יום ביומו · ורבי יהושע סבר דקרא לחורות בסוף בפסוק ואחרון

המתורגמן · ח) פאדען שנור.

אבל בו יהוה העבן ויש מהם עמני מים כי מלוא המים מלקקים בתוך המים ומים עמני מים כי מלוא המים מלקקים בתוך המים ומים עמני מים כי מלוא המים מלקקים בתוך המים ומים

מתח ליה שיהגה בשוה"ו בחלק הטוה שיהיה לו בגן עדן לעתיד: והב וזכוכית וכו'. דגבי זהב ודלי איכא לפרושי לענין חביבות הוא מדמה ליה התורה כמ"ש האחמדים מזהב ומפז אבל בזכוכית מלי חביבות איכא ביה ולקתני דהכא לאו לענין חביבות בא לדמות לזו התורה אלא ד"ת שקשין וכו' וזמין וכו' וא"ל רבי עקיבא רבך לא כך אמר אלא דבעינן לאחר מדמה ליה התורה לזהב ולזכוכית לענין דיש לו הקנה: שבבר שערתי בעקבות

[פ] מהרש"א מ"ח משנה. פ"ק דר"ה אפלה פרק חלק (דף לא ע"ב):

יד יוסף פי' אחר"ל פכ"ד מ"ל פסוק ניני פליגה:

נאון יעקב אבל אחר הנהרן רב נ"ל פ"ל ופחד מקיפרונ המלאכים ע"ל פ"ס ומה פיפים יותר רבינו המלאכים דבו הקיפונו עליהם ובפיות כי דבשו מ"ל על פסוק ובחוק פיו כל אנשם אמבל דבור ודבור עלה פיפ הקלים ובמה מ"ל לך ר"ל מ"ס ד"ב ד"ל מה פיפים בשבלים בהתחות ע"ל לדברים עלינו מלינו ומדיין לא מקרבת דמה מיפי לא בשבלי בפיו לא רבא שלמה אחר פני רבא דלא ס"ל שהיה אבן יקרה נהבי קמבר בתחת לאחיר יעקב אבל אמר דעמין לאחר מיני לא בשבלי בפיו לא רבא שלמה אחר פני רבא דלא ס"ל שהיה אבן יקרה נהבי קמבר בתחת לאחיר יעקב אבל אמר דעמין לאחר מיני לא בשבלי בפיו לא רבא שלמה אחר פני רבא

ערבנה זהב וזכוכית והבורתה כלי פז א"ל אלו דברי תורה שקשים לקנותן ככלי זהב וכלי פז ונוחין לאבדן ככלי זכוכית אמר לו (האלהים אפילו ככלי חרס אבל) ר' עקיבא רבך לא כן אמר אלא כה כלי זהב וכלי זכוכית (הללו) אע"פ שנשתברו יש להם תקנה כך ת"ח [אע"פ] שסרח יש לו תקנה א"ל אף אתה חזור בך א"ל (ודרי) כבר שמעתי מאחורי הפרגוד[ה] שובו בנים שובבים חוץ מאחר: ת"ר מעשה באחד שהיה רוכב על הסוס בשבת והיה ר"מ מהלך אחריו ללמוד תורה מפיו (בין שהגיע לתחום שבת) אמר לו מאיר חזור בך אמר ליה והלא [כבר אמרתי לך שבבר] שמעתי מאחורי הפרגוד שובו בנים שובבים חוץ מאחר שבת א"ל ואף אתה חזור בך אמר ליה והלא [כבר אמרתי לך שבבר] שמעתי מאחורי הפרגוד שובו בנים שובבים חוץ מאחר תקפיה[ז] ועייליה אמר ה' לרשעים עייליה לבי כניישתא ארחיתי א"ל לינוקא (בני) פסוק לי פסוקך א"ל (ישעיה מח) אין שלום אמר ה' לרשעים עייליה לבי כניישתא ארחיתי א"ל לינוקא (בני) פסוק לי פסוקך א"ל (ישעיה ג) כי אם תכבבו בנתר ותרבי לך בורית נכתם עונך לפני עייליה לבי כניישתא ארחיתי א"ל [דף טו ע"ב] לינוקא פסוק לי פסוקך א"ל (שם ד) ואת שדוד מה תעשי כי תלבשי שני וכי תעדי עדי זהב כי תקרעי בפוך עיניך לשוא תתיפי (תקפיה) ועייליה בתליסר בי מדרשא פסקו ליה כי האי גוונא לבישואה ינוקא דסוף תליסר א"ל (תהלים ג) ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חקי ההוא ינוקא הוה מגמגם בלישניה אישתמע כמאן דקאמר ולאלישע אמר אלהים שקל סכינא וקרעיה ושדריה לתליסר בי מדרשא איכא דאמרי אמר אי הוה סכינא בהדאי קרעתיה: כי נח נפשיה דאחר אמרי לא מידן לדייניה ולא לעלמא דאתי ליתי לא מידן לדייניה משום דעסק בתורה ולא לעלמא דאתי ליתי משום דחטא אמר רבי מאיר מוטב לדידייניה וליתי לעלמא דאתי מתי אמות ואעלה עשן מקברו כי נח נפשיה דרבי מאיר סליק קוטרא[ח] מקבריה דאחר אמר ר' יוחנן גבורתה למיקלייה רביה (בנורא) חד הוה ביננא ולא מצי לאצוליה אי נקיטנא (ליה) בידי מאן מרמי ליה מינאי מתי אמות ואכבה עשן מקברו כי נח נפשיה דר'

*) עי' כני' גנגל

שובו בנים שובבים וכו'. (בינוסלמי מפרש מילי טובה למה מעגם) ונוחים לאבדם. ע"י שכחה: כי סכיב אחר אמרי. בקקיע לא מידן לדייניה (לגל): חד סוס ביעגא. תלמיד אחד היה ביעגא שבבל ויצא להרבות רעה ואין (אני) [בת] בין עולנו (יסודים) לאצולו ולהבלו לחיי העולם"ב: אי נקיטנא כו'. אם אחזנו לבי בידו להבילו לעולם"ב מי יקחנו מידי: מידתי. לשון טולל מידו:

ז"ל

ענף יוסף

יב כי נח נפשיה דר"מ פליג קיטרא מקבריה כו'. והא דלא יכיל ר"מ לאפסיק מעשן דגמרי אמאר מהאי שעמא שהיה לומר תורה מפיו ובמבל בפיו ובסוף מגילה דכתיב מה"ג כמה בלבבכם ימים אחר מיתי לא בהתלבלי בפיו בל רבא שלמה אחר פני רבא דמה ובא אל אחר יעקב אבל אמר דעמין לאחר מיני לא בשבלי בפיו לא רבא שלמה אחר פני רבא

יג מ"ד לא שהיה אבן יקרה נהבי קמבר בתחת לאחיר יעקב אבל אמר דעמין לאחר מיני לא בשבלי בפיו לא רבא שלמה אחר פני רבא

עין יוסף

הוא מדמה ליה התורה כמ"ש האחמדים מזהב ומפז. אבל בזכוכית מאי חביבות הוא מדמה ליה התורה לזהב ולזכוכית. ומ"כ כיון דאמר לא שבבר לא יערבנה זהב כו' מה ת"ל זכוכית דמה ליה לזהב. ומ"כ כיון דאמר לא שבבר לא יערבנה זהב מה ת"ל זכוכית

[ח] מהרש"א מ"ח. ע"ב. ד"ה אפלה פרק חלק (דף לא ע"ב):

יד יוסף פי' אחר"ל פכ"ד מ"ל פסוק ניני פליגה:

נאון יעקב אבל אחר הנהרן רב נ"ל פ"ל ופחד מקיפרונ המלאכים ע"ל פ"ס ומה פיפים יותר רבינו המלאכים דבו הקיפונו עליהם ובפיות כי דבשו מ"ל על פסוק ובחוק פיו כל אנשם אמבל דבור ודבור עלה פיפ הקלים ובמה מ"ל לך ר"ל מ"ס ד"ב ד"ל מה פיפים בשבלים בהתחות ע"ל לדברים עלינו מלינו ומדיין לא מקרבת דמה מיפי לא בשבלי בפיו לא רבא שלמה אחר פני רבא דלא ס"ל שהיה אבן יקרה נהבי קמבר בתחת לאחיר יעקב אבל אמר דעמין לאחר מיני לא בשבלי בפיו לא רבא שלמה אחר פני רבא

[והא כתיב לא כן לו וכו'. אע"ג דהכרבה הפעים כגון עשו ויש להם עדיין זרע בעולם ואפשר לדעת רבי דזה נרע טפי שיודע לבטוח ומורד בו כמ"ש בשם הירושלמי: ירדה אם וסכסכה וכו'. אם הוא הוה רמז לתורתו שנקראה דת אם וכמ"ש לו זכור תורתו]: אם דומה הרב למלאך וכו'. וה"פ כי הכהן משבע לו היו הוא מורה התורה ומלמדה לישראל כמ"ש יורו משפטיך וגו' ואמר נס כי הוא שומר בשפתיו דעת ללמדך תורה אם תבקש ללמוד תורה אפילו אם אם דומה הוא כמעשיו למלאך: הט אזנך ושמע וגו'. לפי שכל אבריה שבאדם נברלאן לעשות רלון קונם בפרט באזן שיהא נייח לשמוע דברי חכמים אבל שאר כלים ואברי המעשה שבאדם אשר אבד הוא הטיקר בהם לא יהיה נייח לדעת חכמים בכל פעם שמא רשעים הם אבל הפיות נגד וכל שאר אבריה לדעתי הייתי לשמוע וכן מקרא דמייתי שמעי בת ראיה כ"ו ולמי לשמות אבדי אזנך לחכמים אשר יסוד המושר נאמר עליהם למלאת על שומים וגו' כפרש"י שם אבל בשאר אבריה אל תפיות להם שמא רשעים הם ובפרי עניך וגו' דאיתו מעשיהם הרעים: ושדא שיהא ולו' כגון דומה מה שלמד רבי מאיר לפני שמחון והגדעון שבפיים שדי ולקמן דומה הפך זה הטוהו של רמון אבל והקליפה שמחון שדי ויש לומר אחר לא היה שלם לא במצות הלמדיון לעול אמת מ"ל אבריו לעול הדבר ומ"ל ולא בדעות הלמדיון לעול שהיה אחד שמי הוראות הן וקאמר דר"מ הרמ"ק שומעין לחכמים הרעשות וגם בעשוקיו הרעשות והמתה לנבי דעות קאמר דספרי שמחון אבל הייתו התורה שלמד עמו בעולה אבל הפעמה בדעות הפיים בלבו בפיים כגון ב' רשויות הן לא רלה לקבל ממנו ומדי ולגבי מדוהיו הרעות ומעשים הרעים עשה בעולה כגון הך דאסכה זונה וכו' ועקר פונלא בשבת קאמר דר"מ הרמיק מהם כדאמרינן לעיל נבי פחם בן יאיר ור"ח בן דוסא זה יגור על שר של מים ויתכב וזה יאמר נשר בל אם שילוק המוקדיהר מהמלאכים ואתמלאים כולם מבלו על מלאות עליונים ותחתונים כי הם נדולים עליהם. אמנם אם תלוה אמנם אדם ובחור עשר ו"ל ר"ל אבל הבלעות הקנוי מעשים יותר בפנים מבל כו' כאמרם ז"ל בהפסים ירדיים ירדיים כי מ"ל מלין ולאין יפנו על קול המרים בעם עמדים בתפלה ומגזור על מלאכי מעלה כמו שהקיטו הקדמונים בתפלתם מלאכי רחמים מבתרי מלאכי חבלה כי תלו לא בבלעים אל ואי אלו בבלעים וכו' מבניני בתרים וכו' אחר כי אלהנו קטנים ואין עלוה על בבדולים בסרי מקק שבם יפנו לקול עשקיהו אבל עדיין ים תקוס אם נמלא בקרבינו בפולם מדם אשר בשבל אדם אשר בלבם לגיקים ובלבם בם יוצר בתבנית המעלה יותר מהמלאכים ולבם בשבם המעלה אבל אלהי מעלה אלהי אלהים בדרכו אמרם אלהים בעל עדיין ובלבם בם יוצר בתבנית המעלה יותר מהמלאכים ולבם בשבם המעלה אבל אלהי מעלה אלהי אלהים בדרכו אמרם אלהים בעל עדיין

מ"ר ע"ח ר"ל: ב סמהדרין מו ע"ב:

נאון יעקב

הרחמים ותחד בכה יתנשא שולם הנליון עליו במדת הרחמים והחבר בלמדם ז"ל בל הפרחים בל הבבריות המחמין עליו וכו' ולהיכן נל מרבה יחולים כולם מבלו מלה שבשמיו בל דין כי לחבר בם מלבו רק אחר בן סדיק עליהם מאחר הדין ע"פ בן מלאכי חבלה: הבא דומה מה שלמד רבי מאיר לפני שמחון והגדעון שבפיים שדי ולקמן דומה הפך זה הטוהו של רמון אבל והקליפה שמחון שדי ויש לומר אחר לא היה שלם לא במצות הלמדיון לעול אמת מ"ל אבריו לעול הדבר ומ"ל ולא בדעות הלמדיון לעול שהיה אחד שמי הוראות הן וקאמר דר"מ שומעין לחכמים הרעשות וגם בעשוקיו הרעשות והמתה לנבי דעות קאמר דספרי שמחון אבל הייתו התורה שלמד עמו בעולה אבל הפעמה בדעות הפיים בלבו בפיים כגון ב' רשויות הן לא רלה לקבל ממנו ומדי ולגבי מדוהיו הרעות ומעשים הרעים עשה בעולה כגון הך דאסכה זונה וכו' ועקר פונלא בשבת קאמר דר"מ הרמיק מהם כדאמרינן לעיל נבי פחם בן יאיר ור"ח בן דוסא זה יגור על שר של מים ויתכב וזה יאמר נשר בל אם שילוק המוקדיהר מהמלאכים ואתמלאים כולם מבלו על מלאות עליונים ותחתונים כי הם נדולים עליהם. אמנם אם תלוה אמנם אדם ובחור עשר ו"ל ר"ל אבל הבלעות הקנוי מעשים יותר בפנים מבל כו' כאמרם ז"ל בהפסים ירדיים ירדיים כי מ"ל מלין ולאין יפנו על קול המרים בעם עמדים בתפלה ומגזור על מלאכי מעלה כמו שהקיטו הקדמונים בתפלתם מלאכי רחמים מבתרי מלאכי חבלה כי תלו לא בבלעים אל ואי אלו בבלעים וכו' מבניני בתרים וכו' אחר כי אלהנו קטנים ואין עלוה על בבדולים בסרי מקק שבם יפנו לקול עשקיהו אבל עדיין ים תקוס אם נמלא בקרבינו בפולם מדם אשר בשבל אדם אשר בלבם לגיקים ובלבם בם יוצר בתבנית המעלה יותר מהמלאכים ולבם בשבם המעלה אבל אלהי מעלה אלהי אלהים בדרכו אמרם אלהים בעל עדיין

שומר הפתח. של ניסנים לא עמד לפניך רבינו בבולך לאיזה אחר מבם (אה"ב ב' ובתוס' כתבו דירושלמי פליג אגמרא דידן ואמרו הירושלמי רלוי לכתבו אלא עם ירושלמי שבבדר זה): לדעתם לא נאמר. אלמא ברשיעי עסקינן וקאמר הם מחזק ומעמ ולא מעשיהם שבח ומל תלמוד פותם: נדול. יהודע ליחבר שלא לעמוד ממעשיו יכול ללמוד תורה מפיו: תוהלא. פרי החיטן הגלבל בתמרים: שיהלא. נרעיעתה הגזרקה: השתא קאמר וכו'. עכשיו שמע לוקך שאומר שמועה מפיו: קלני מראשי. ר"מ אומרים בסנהדרין (דף מו.) נמדרש כי קלת אלהים (דברים כא) קל לית מיני קל ולישנא מעגלא פיום כלפי שכינה: קלני מזרועי. כבד אני מזרועי שיכלתי בו אם יוחנן פסק קוטרא מקבריה דאחר פתח עליה ההוא ספרנא אפילו שומר הפתח לא עמד לפניך רבינו בתו של אחר אתיא לקמיה דרבי אמרה ליה רבי פרנסני אמר לה בתו של מי את אמרה בתו של אחר אני אמר [לה] עדיין יש מזרעו בעולם והכתיב (איוב יח) לא נין ולא נכד בעמו אמרה לו (רבי) זכור תורתו ואל תזכור למעשיו [מוד] ירדה איש מן השמים וסבסבה[ו] ספסלו של רבי בבה רבי ואמר למתגנין בתורה כך למשתבחין בה עאכ"ו ור' מאיר היכי נמר תורה מפומה דאחר והא אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן "מ"ד (מלאכי ב) כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא אם דומה הרב למלאך ה' צבאות יבקשו תורה מפיהו ואם לאו אל יבקשו תורה מפיהו. אמר ר"ל ר' מאיר קרא אשבח ודרש (משלי כב) הט אזנך ושמע דברי חכמים ולבך תשית לדעתי לדעתם לא נאמר אלא לדעתי. רבי (יוסי בר) חנינא אמר מהבא (תהלים מה) שמעי בת וראי והטי אזנך ושכחי עמך ובית אביך וגו'. קשו קראי אהדדי לא קישא הא בגדול הא בקטן כי אתא רב דימי אמר אמרי במערבא רבי מאיר אשכח תורהלא אכל גוה ושדא שיהלא לבראי אשבחיה רבה בר רב שילא לאליהו א"ל מאי קעביד קוב"ה א"ל קאמר שמעתא מפומייהו דכולהו רבנן ומפומיה דר"מ לא קאמר א"ל אמאי [משום] דקא גמר שמעתא מפומה דאחר אמר ומאי נפקא מינה רבי מאיר רמון מצא תוכו אכל קליפתו זרק א"ל השתא קאמר מאיר בני כך הוא אומר בזמן שאדם מצטער שבינה מה לשון אומרת קלני מראשי קלני מזרועי אם כך הקדוש ברוך הוא מצטער על דמן של רשעים (שנשפך) ק"ו על דמן של צדיקים שנשפך: אשכחיה

מקרי פעמים לגבי המדות והמעשים שבאדם שבם מ"ל אים מבחון: השתא וכו' מאיר בני אומר בזמן שאדם מצטער וכו'. ר"ל הבתא אחר מלחת נופח ב"ל: ב סנהדרין מו ע"ב:

הכותב

כתבו בתירושין הא בגדול. בהרוא דמזער קטן נבי האי צורבא מרבנן דסנו שומעניה וכו' משמע דאפילו גדול אסור למנבר מניה: ובתוספות כתבו בענין אחר וז"ל והרוא דמ"ק דהוה סנו שומעניה ושבתתיה רב יהודה איבא לטמר דקטנים הוו גדסי קטנה וחייישינן דילמא מימשכי אי נמי אפילו הוו גדולים נדהו רב יהודה בין שמצא מקום לגדותו דברין היה בין דסנו שומעניה ע"כ: א"ל השתא מאי קאמר א"ל מאיר בני אומר כך נתפיים המקום בזכות שלמד רבה על ר"מ:

עין יעקב

ולדיינים מפום דעסק בתורה. וה"ת אין אור של ניסנים שלעת בו בדאיתיה פוף מסכת ע"ק: אמרי כמערבא ר"מ לתבת מתני אבל קליפתו וזרי שיהלא לבראי: וכמוון קאמר כיסוון רמון מלא תוכו אבל קליפתו שומר בתבנית ד"ל: ובפומיה דר"מ לא קאמר מ"ל מאמר מ"ל דגמר מפומה המפומה לאחר דבר כמם לומה שבאיו הוכנות נקבר ובס"ם מם מקבים מה הקומר בכמו וכיון דמ"מ גמר מפומה לאחר וכבל יודעין שבוהנו של אחר הוא לכן לא רלה לזכות לאחר כיון שהתא והתעיל בדאיתיה כיולמלמי וכיון שקאמר ר"מ הוא אבל קליפתו זרק דכיון אכזון

עין יוסף

מעמנו לא הם לזה: אסתר שפ"ו סביה להוא בפלוגא לא שת לבו ע"ד בתבתה הבנה תמיד (יפ"ת): אם דומה הרב למלאך וכו'. עי' מכרס"ת ולקח שלא בחיתים אל המלאכים לא זכות ולא תוכה ולקח דומה אליהם את האדם בעל הבחיריי אם יקום ע"פ מ"ם רם"ש פרשה ויהיו לבבכם אין כתיב כאן אלא לבבכם מגיד שאין יראת"ר שולם המלאכים ע"כ ר"ל ואין לבם אלא לב אחד. אף הרב אבר תורה יבקשו מפיהם ראוי לבזות דומה אל המלאך לזיהוא נוהר על יגרו הרב ושלא לייחס לו רק לב אחד: ובפומיה דר"מ לא קאמר: דבא אחר לא סיים שם

הסתירנסן. ו) שוואך הערום נעבראנט

ששיער כן בעקבות הסוס ולא היה עדיין מחוס שבת וכדי להחזירו ממנו אמר כן ואמר הקפיה ועייליה וכו' ר"ל ר"מ כחזיק בו ועייליה לבית מדרשו לחזור בו ויסוב וכו' וא"ל אין שום אמר ה' לרשעים וכו' בגוהו שם לבית המדרש שהיך לשאול בשום הבא ה"ל היעוקה כן אין שום וגו' והסוס שוב ה"ל כי אם הכבסי בנתר וגו' ובכסם עוך וגו' רמז לו שהתשובה לא יועיל כמ"ש לו הבת קול שובו בנים שובבים חוץ מאחר והשלימי ה"ל ואם שדוד מה תעבי וגו' כי תעדי עדי זהב וגו' לשוא תתיפי וגו' ר"ל שנם עדי ויופי התורה שבך לא יועיל לך וכה"ג ה"ל הר' ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חקי וגו' חם הפסוק מדרש פרק חלק על דוגמא ע"מ בחיזוקיו ומזמון הן המקרא לעוקה הייה מגמגם בלשונו לאומרו בלשון לאומרו נגד אלהים מלאך: משום דעסק וכו'. הא ודלי דהוה אחר מכלל פוסקי ישראל בנופן דאמרינן בהו פ"ק דר"ה [ה] יורדין לגיהנם ומיזמנין בה י"ב חדש לאחר י"ב חדש נופן אלה ומשמן בפרפת וכו' רק תוכחו היתה מגנה עליו מדינה של גיהנם כדקאמר משום דעסק בתורה ולכתיב בבכבך השמור עליך וגו' ולא נעלמה ראתי ליתי דאין לו שום זכות להוות זוכה לעוה"ב ור"מ בקש עליה בהפך זה לדידייהו על עיבוריהו בגיהנם ויהיה זוכה לעוה"ב בשביל תוכחו כדאמרינן בעלמא דאיכא דומה שיהיה הרב בגיהנם והתלמיד בגו"ע דרבי מאיר הלמיד אל אחר היה בדלקמן: אעלה עשן מקברו וכו'. כמה דבעיים שמהוים ובמיים בגיהנם ואין לו הוים שום עשן שעלה מקבריהם ואפשר ע"ד שלמעלו ותגזר אומר ויקם לך שהדיקים נוחים והקב"ה מקיים ה"ל ר"מ בקש על מרבע מיהות בר"ש שהעלה עשן מקבר אביו בל נס שעלה עשן מהקבר אחר שם הגוף מוכיח על דין שריפת הנשמה בגיהנם הרמלי לחם הדמשוק דאפילו אומר פתח אל גיהנם בשרפ"ש ועוד דאמרינן פרק חלק [ב] שהקב"ה מביא הנשמה ומרקה בגוף ואין לוחם כאחד שגמ' יקרא אל הנשמים וגו': גבורתה למקלים רביה וכו'. נס שוהה לרביה מלא שיהה לעוה"ב הרי הוא רעה לו לדידייהו ולאפשר דמזה יותר דלא לדידייהו ולא ליתי לעלמא דאתי כמשל לא מתוכך ולא משוקך:

עין יעקב

ועייליה בתליסר בי מדרשא. כיון דאפשר ר"ג שהוא גימעריא של אחד והוא ספר לאחדות ועשה כמר רשיות לו לרעה בתליסר בי מדרשא: לא מידן

ענף יוסף

יב כי נח נפשיה דר"מ פליג קיטרא מקבריה כו'. והא דלא יכיל ר"מ לאפסיק מעשן דגמרי אמאר מהאי שעמא שהיה לומר תורה מפיו ובמבל בפיו ובסוף מגילה דכתיב מה"ג כמה בלבבכם ימים אחר מיתי לא בהתלבלי בפיו בל רבא שלמה אחר פני רבא ומדיין לא מקרבת דמה מיפי לא בשבלי בפיו לא רבא שלמה אחר פני רבא דלא ס"ל שהיה אבן יקרה נהבי קמבר בתחת לאחיר יעקב אבל אמר דעמין לאחר מיני לא בשבלי בפיו לא רבא שלמה אחר פני רבא

יג מ"ד לא שהיה אבן יקרה נהבי קמבר בתחת לאחיר יעקב אבל אמר דעמין לאחר מיני לא בשבלי בפיו לא רבא שלמה אחר פני רבא

עין יוסף

הוא מדמה ליה התורה כמ"ש האחמדים מזהב ומפז. אבל בזכוכית מאי חביבות הוא מדמה ליה התורה לזהב ולזכוכית. ומ"כ כיון דאמר לא שבבר לא יערבנה זהב מה ת"ל זכוכית דמה ליה לזהב. ומ"כ כיון דאמר לא שבבר לא יערבנה זהב מה ת"ל זכוכית

[ח] מהרש"א מ"ח. ע"ב. ד"ה אפלה פרק חלק (דף לא ע"ב):

יד יוסף פי' אחר"ל פכ"ד מ"ל פסוק ניני פליגה:

נאון יעקב אבל אחר הנהרן רב נ"ל פ"ל ופחד מקיפרונ המלאכים ע"ל פ"ס ומה פיפים יותר רבינו המלאכים דבו הקיפונו עליהם ובפיות כי דבשו מ"ל על פסוק ובחוק פיו כל אנשם אמבל דבור ודבור עלה פיפ הקלים ובמה מ"ל לך ר"ל מ"ס ד"ב ד"ל מה פיפים בשבלים בהתחות ע"ל לדברים עלינו מלינו ומדיין לא מקרבת דמה מיפי לא בשבלי בפיו לא רבא שלמה אחר פני רבא דלא ס"ל שהיה אבן יקרה נהבי קמבר בתחת לאחיר יעקב אבל אמר דעמין לאחר מיני לא בשבלי בפיו לא רבא שלמה אחר פני רבא

דלחר שיבא מלחיה דרבי מאיר כדקאמר אם כן מלטער הקב"ה על דמן של רשעים ק"ו וכו' ומנין קלני מראבי קלני מרחוני וחמור וכו' מבואר בחיבורו פרק נגה"ד: [איה ספר כל אותיות וכו'. מפורש פרק חלק]: זמר יוני לא פסק מפומיה וכו'. עיין פירוש רש"י ולא היה ליה למימר זמר יוני אלא סתם זמרא לא פסק וכו' כדאמר התם במסכת נגעים (ז.) זמרא מגלן דאסור וכו' גם לוט מלאה דמשוס זמר דלאחר החורבן יהיה מגע בו משום מיעוט ומלאה דנקבו זמר יוני היה בו מיעוט בזמר נופיה וכמ"ש אמרו בסוף פרק מרובה (סב:) החמטה יונית אסורה ושעמא דמי משום דמטכא לחיות ואתא מייתי ספיר אמרו עליו על אחר וכו' הרבה ספרי מינין וכו' דלא לומר שהיו עמו ספרי מינין אלא בשבת נבחר"מ היה מכסן בחיקו וסמכן מלבראותן בפני תלמידים שהיו בבה"מ לבל לסוף מהוך מרדת לימודו סם בכח מלשמרן וכשעמד ממקומו סהיה יושב בפלו מתוך חיקו על האדרן לפני התלמידים שבבה"מ: דהוה נקי לגב אמיה וכו'. עיין פרש"י ותוספות ובערוך בערך עמר פי' דעל גב אמיה נקי כלומר כל אותו לומר שהוא נקי ואינו מלוכלך בטיט אולם לבע יפה כך ר"ע מתחלה היה יפה עלה בטלוש וירד בטלוש ואחר שמתחלה לא היה הגון לא ירד בטלוש עכ"ל וכראה לפרש מהלר ליצמא דמקנו נקי לגב אמיה בעמר בזה לעובדא דאיתיה ביומלמי אמיה של אחר הפריחו ביום המגלה לחורה וטוכנו היה אלא לשם שמים ולכך נתקיים בו ולא לתרבות רעה וז"ם לאחר לא היה נקי לגב אמיה דהיינו קרוב לגידול ביום המגלה נתקיון אביו לגמרו אלא לשם שמים ולכך לא יצא בטלוש: משבני אחיך גרוגה וכו'. אסיפה דהאי קרא קמיתך דמסיים ביה הבאתיה המלך דהיינו בבא בתלמידים יוצאים לתרבות רעה: שוקלין. לדרום קל מתמוני וחמור מקל לפי המשקולות של ק"ו: במגדל הפורח בחויר. י"מ בגבהו של גמ"ד דורשין בו אם כל אחת ויש לומרים מגדל דור הפלגה ולי נראה במגדל הפתוח לאויר גרסו' והן מהלכות אהלות וכו': ד' הריוטות. בלעז דוזאנ ודאיתיופל ובאיטליא בחלק: טינא היתה בלבם. רשיש מימיהם: אחר מלי. מפני מה בא לידי כך ולא הגין עליו תורתו: זמר יוני לא פסק מפומיה. והיה לו להגיח בטבעל מוהבן הבית דכתיב (דברים כד) כשיר לא יסמו יין: נושרין לו מחיקו. קודם שהפקיר עצמו לתרבות רעה אלמא עוינה היתה בלבו: כל עמר דאחת ליורה אלוק. כל אמר הגיתן ליורה של אמיה לגבוע עולה לו לגבוע או לא לגבוע כל אמיה לומד תורה מפי חכמים עולה לשם תורתם להגין עליהם מן החטא או לא: אגב אמיה. אמר בן זומא שלא ינהלך בשבאה בגיהה עולה לו אלבע לומר כל שראה תעלה ולדמה לחכמתו עולה לו כך נראה בעיני. ורבותינו מפרשים כל עמר דגיתת ליורה אלוק כל הוזר לגיהנם לדון עולה. אגב אמיה אמר בן זומא שלא ינהלך בעוע עולה לו לזכות עולה: מאי דרש. מהיכן הגין

תוספות

דנקי אגב אמיה. כלומר מי שראתו קודמת לחכמתו חכמתו מקיימת והוא ואחיתופל דלא מגנא לה תורתן לפי המשקולות בטשה פרק היה ניעל (דף כח.):

אמר

אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן (דברים לג) ואתה מרבבות קדש "אות הוא ברבבה שלו רבי אבהו אמר [שה"ש ה] דגול מרבבה דוגמא הוא ברבבה שלו וריש לקיש אמר מהבא (ישעיה מז) ה' צבאות שמו (אות) [אדון] הוא בצבא שלו ור' חייא בר אבא א"ר יוחנן מהבא (מ"א יט) לא ברוח ה' ואחר הרוח רעש לא ברעש ה' ואחר הרעש אש לא באש ה' ואחר האש קול דממה דממה דקה [והנה ה' עובר]. תר"ת ששה דברים נאמרו בשדים ג' כמלאכי השרת שיש להם כנפים (כמותן) [כמלאכי השרת] ושטין. מסוף העולם ועד סופו כמלאכי השרת ויודעין העתיד להיות כמלאכי השרת יודעין ס"ד אלא שומעים מאחורי הפרגוד. כמלאכי השרת. ג' כבני אדם אוכלין ושותין כבני אדם ופרים ורבים כבני אדם ומתים כבני אדם. ששה דברים נאמרו בבני אדם שלישה כמלאכי השרת וג' כבהמה ג' כמלאכי השרת יש בהם דעת כמלאכי השרת והולכין בקומה קופה כמלאכי השרת ומספרים בלשון קדש כמלאכי השרת. שלשה כבהמה אוכלין ושותין ופרין ורבין ומוציאין רעי כבהמה: פיסקא כל המסתכל בד' דברים וכו': בשלמא מה למעלה מה למטה ומה

מקום הסכינה שמהר ולא הליץ סם: לי נמי אלא עשה כמו שעשה אחר: דונגמא. לשון סיכר דבר הצומח לדונגמא להרלותו כלומר מה עשה לי ואין זה אלא דבר הניכר אף כאן מקומו ניכר: ומה למעה. והרי אמור ומתחת זרועות עולם (דברים לג) ואם שאל מי סוכלן לא חם על כבוד

תוספות

שלשה כבני אדם. הוי מלי למתחב ישיעים ומוציאים ריעי בבני אדם כדלקמן נבי דדמי לבהמה ואיכא למימר דהוי בכלל הני ואף לקמן לא הוה תשיב ליה אלא משום דבעי אבשמוחי ג' דומיה לבהמה. הר"ר אלחנן:

אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן (דברים לג) ואתה מרבבות קדש "אות הוא ברבבה שלו רבי אבהו אמר [שה"ש ה] דגול מרבבה דוגמא הוא ברבבה שלו וריש לקיש אמר מהבא (ישעיה מז) ה' צבאות שמו (אות) [אדון] הוא בצבא שלו ור' חייא בר אבא א"ר יוחנן מהבא (מ"א יט) לא ברוח ה' ואחר הרוח רעש לא ברעש ה' ואחר הרעש אש לא באש ה' ואחר האש קול דממה דממה דקה [והנה ה' עובר]. תר"ת ששה דברים נאמרו בשדים ג' כמלאכי השרת שיש להם כנפים (כמותן) [כמלאכי השרת] ושטין. מסוף העולם ועד סופו כמלאכי השרת ויודעין העתיד להיות כמלאכי השרת. ג' כבני אדם אוכלין ושותין ופרין ורבין ומוציאין רעי כבהמה: פיסקא כל המסתכל בד' דברים וכו': בשלמא מה למעלה מה למטה ומה

הלו קדש והנה ה' עובר והיינו משום דהלו קדש כתיב לעיל מינה דהלו קדש ה' עובר כתיב לעיל מינה דהלו קדש ה' עובר ולקמן ה' עובר ולקמן ה' עובר ולקמן

[כל שלא חס מנ כבוד קונו וכו'] • מפורש פ"ק דקידושין] : בלשון הקודש כמה"ש וכו' • כמי תיס ודומי דלא סלנו מספרין בלה"ק אלא משום מלאכים נקט לשון הקודש כדאמרינן דלא ידעי לשון תרגום ולא כמ לעשות בן אדם למה"ש אלא סים לו לשון ודבור לאשקוי בהמה דאין לה כח הדבור: בנו לי עלטרין וכו' • וקיבל נה בב"ר התלמה שפתי שקר ונו' התגרעו וכו' עד בעוהא שבאשלם מלך בונה פלטין במקום האלפה וכו' כל מי שבא עומר פלטין זו בהיה במקום האלפה וכו' לוט פונס לה מלך כל מי שבא לחמה ע"כ וכתיב מלאה ובתב בגל יפה מרלה וקנה מלי מתמלה לי קודם בריאת עולם אלא דמי נפלטין במקום אשפה אלוט אפונס מלאה אלא אם אינו מבקר כי סעולם מהודם מלין מוחלט וכו' ועוד מה הפנס בהוא פונס בכבוד ה' דלדרכם כבודו הוא כי זה כתו הוא להמלאה מלין המוחלט וכו' ולכן נלקה בחמ"ם הרמב"ן דהוהו הוא הלומר הרלשון הגקרא בלשון יוני היולי וכו' ואבתה מי שלומר שהעולם נברא מתוך הוהו והוהו פונס במה שמפרש מה שמכר בתורה ברמה לפי שלין לפי יח' ליחס אלוי יח' אלא בריאת הדברים בעלומות לא הויה זאת אחברה דלין זה כבודו שהבטולי נמצא בכח ולין לו טרה עולמנו וכו' עכ"ל ע"ש בתוך ולעון בהחלה דקאמר שם וכן לשון של הגמודינו לפנים לא משמע כן אלא נלמה דקושטא דה"ק דלין לחבוא מה הוה לפניך קודם שנברא עולם הוה נם קודם ההיולי אלא שלא הוה לפנים כלום בעולם והקב"ה מלין המוחלט בלבו ומייתי משל אלא להזכיר שם לאפה אחרים שם פונס כבודו שהוה פלטין אלא כאילו בנאו במקום פנוי כך הקב"ה לין לבוו להזכיר שהוה שם קודם בריאת עולם הוה נם קודם ההיולי אלא שלא לפנים כלום בעולם והקב"ה מלין המוחלט בלבו ומייתי משל אלא להזכיר שם לאפה אחרים שם פונס כבודו שהוה מלין לפנים ולא הוה אחר בריאה ובכל עוה"ז הונמה המלך ב"ו שלא לחבוא אחר ולהזכיר שבנה במקום פנוי ונם שלין המלך דומה ממש הבהה פונס בדבר אחר אמנה בגזלות מבלי שיהיה הוא לאוי לכן הכתיב שבלים

חדושי גאונים

אמר הנא כל המסתכל בקשת בענן מיד נתבלבלו עיניו אל פניו שנאמר כמראה הקשת אשר תהיה בענן ביום הגשם כן מראה הנוגה סביב הוא מראה דמות כבוד ה' ואם אינו מ

[ח] הכותב ר"ה ביו"ם שחל בשבת. מבאן מוכיח (הכיולו סב"י ס"ח בפ"ח פס"ד תנ"ד):

יד יוסף

מכות ה ע"א תוספתא דסנהדרין פ"ג: ב מכות ג ע"ח: ג מגילה ה ע"ח:

חדושי גאונים

עיניים כהות המסקל נקבה ונכשות ובכהנים סגן רופא בעיניך כתוב: מאמרי המלה קוים ומלה לשלם שרטו אל ה"ה מבר עיני התכיה תכסיה ולא יוכלו להבינם כי מקור אור עיני עיניהם לחבינם ולפי שהעיקר הראשון שלא הרגישו מלות בית דוד וכמה דברים שחסרו בבית שני כדאיתא ביומא ומיהו יותר ניחא פרש"י פ"ק דמכות שפירש שם לראה בנחמה נשבע שומעו ולראה בנחמתן עכ"ל:

גאון יעקב

וסלמ"מ מאיר פסק המקשה פס"ם דר"מ דמון מ"ל אכל מרמ"ם כרבים ולא ובתב לון מתלמדין ולא כתב לון לתדין דכל כתב לשון כבר כ"ל ו"ל לעשות שתפעלות ויגיעה לגמוד שורש ולא לנקב תורה זולת לריך להיות דומה למלאך ה' כו' (ספרדי) כגיאור רע"ם):

[ט] הכותב ר"ה ביו"ם שחל בשבת. מבאן מוכיח (הכיולו סב"י ס"ח בפ"ח פס"ד תנ"ד):

יד יוסף

מכות ה ע"א תוספתא דסנהדרין פ"ג: ב מכות ג ע"ח: ג מגילה ה ע"ח:

חדושי גאונים

עיניים כהות המסקל נקבה ונכשות ובכהנים סגן רופא בעיניך כתוב: מאמרי המלה קוים ומלה לשלם שרטו אל ה"ה מבר עיני התכיה תכסיה ולא יוכלו להבינם כי מקור אור עיני עיניהם לחבינם ולפי שהעיקר הראשון שלא הרגישו מלות בית דוד וכמה דברים שחסרו בבית שני כדאיתא ביומא ומיהו יותר ניחא פרש"י פ"ק דמכות שפירש שם לראה בנחמה נשבע שומעו ולראה בנחמתן עכ"ל:

גאון יעקב

וסלמ"מ מאיר פסק המקשה פס"ם דר"מ דמון מ"ל אכל מרמ"ם כרבים ולא ובתב לון מתלמדין ולא כתב לון לתדין דכל כתב לשון כבר כ"ל ו"ל לעשות שתפעלות ויגיעה לגמוד שורש ולא לנקב תורה זולת לריך להיות דומה למלאך ה' כו' (ספרדי) כגיאור רע"ם):

אראה בנחמה. לשמה קלולה שבועה בלשון קלר כלומר לא יוכל לראות בנחמת ציון אם לא עשה זה וכן בלשון המקרא (במדבר יד) ואולם חי אני ומלא כבוד ה' [וגו'] אם יראו האנשים: הא דלא נקט בשלמיני שם אם לא לו דאיו לוטר אלא בשעה שיטנו שם אבל בשתא מדנקט מה [שיטה] נבוה אז היה לו לעשות: לעשות נחת רוח לנשיס. וכנין שהיה בשעה שלהם שהתא דומה לשמיכה לשות בבעלים בש"ק דקדושין (דף ל. בד"ה דלא) ובפרק בתרא דר"ה (דף לג. בד"ה הא) פירש ר"ש דכשי דיון אם באות לעשות מלות עשה שהזמן גרמא ולבכן עליהן אין ממתין ביוסם אע"ג דפטורות אלא מיקרי ברכה לבטלה וכן מצמע מהכא:

מהרש"א

עיין שם: אראה בנחמתם וכו' • פירשו בתוס' כלומר לא יוכל לראות בנחמת ציון וכו' עכ"ל נם שהיה בהמ"ק שני קיים בזמן יהודה בן טבאי קאמר הכא לראה בנחמת ציון בל חורבן בית ראשון דגאולה שנה בבית שני לא הוה גאולה גמורה שהרי לא חזר לשם מלכות בית דוד וכמה דברים שחסרו בבית שני כדאיתא ביומא ומיהו יותר ניחא פרש"י פ"ק דמכות שפירש שם לראה בנחמתם נשבע שומעו ולראה בנחמתן עכ"ל:

מז דף יז ע"א **משנה** עצרת שחל להיות בערב שבת ב"ש אומרים יום טבוה אחר השבת וב"ה אומרים אין (לה) יום טבוה [אחר השבת] יומודים בעצרת שחל להיות בשבת שיום טבוה אחר שבת. אין כהן גדול מתלבש בכליו ומותרין בהספד ובתענית שלא לקיים את דברי האומרים עצרת אחר השבת: [דף יח ע"א] **גמ'** ורמינהו מעשה ומת (אלכסנדראי) [אלבסא] בלוד ובאו כל ישראל לספדו ולא הניחן רבי טרפון מפני שי"ט של עצרת היה י"ט ס"ד אי י"ט אינהו מי קא אתו אלא אימא יום טבוה היה ל"ק כאן ביו"ט שחל להיות בשבת כאן ביום טוב. חל להיות אחר השבת: דף כ ע"א **מעשה** באשה אחת שבאת לפני ר' ישמעאל ואמרה לו רבי בגד זה ארגתי בטהרה ולא היה בלבי לשומרו בטהרה ומתוך בדיקות שהיה בודקה ר"ל א"ל רבי נדה משבא עמי בחבל אר"י כמה גדולים דברי חכמים שהיו אומרים בלבו לשומרו טהור אין בלבו לשומרו טמא. שוב מעשה באשה וכו' כזה:

חומר בקדש פרק שלישי

יז דף כב ע"א **תניא** א"ר יוסי מפני מה הכל נאמנים על טהרת יין ושמן כל ימות השנה כדי שלא יהא כל אחד ואחד הכותב

[ביו"ט שחל להיות בשבת עי' פרש"י] מבאן מוכח [ל] שאפשר להתענות במוצאי חג שבועות אפילו בזמן הזה דהא ר' טרפון בימי חרבן הוה:

עיון יעקב

אם לא כרגתי עד. זומם לטוליא מלבן של צדוקים. כ"ל דבא לסרלות דכמידון איזה דין לטוליא מלבן של צדוקים וכפ"ע מבוס דבר אחר בסרי יהודה בן בבא אבל בשביל יסיס מתון בדין כדי שוליא הדין לאמתו אלא לטוה אלן ובכולל לעשות הדין כדי שעשה כן וכזה מדוקדק מה דלמדינן דוי דין אמת לאמתו ולא כדי לאמת דבר אחר

עין יוסף

הגער את אדמו (תורה רע מהו לומר) לגמר כדברי יתבדך • אין זה סתגלות שקול והגון לטיות אחדים נשבע עליו לחטוה ונטבאת שהקב"ה ימחול לו ולא לשלם יבוה קללה כלליות על האדמה בעבור אחדים (לי' סיס):

אמר הבונה יצא מנחם וכו' • כתב יוסיפון לרומיים שמחם ביצה לטוהרדום עודנו עבר הדיוט עומלך על ישראל ונמלכו ר"ל שהמשך מלכותו עבר ועבר ועבר שנים ויותר וכן מלך ל"ז שנה אחר נגלל הדבר הזה שאז וכבדו בתלגו ובעיומותו מכון לדברי רבא שאמר לעבודת המלך ותניא אמי הכי מסיעת לי: בלבו לשומרו טהור וכו' • תתלג

טו שם ע"ב **ת"ר** אמר יהודה בן טבאי אראה בנחמה אם לא הרגתי עד זומם להוציא מלבן של צדוקים שהיו אומרים אין העדים זוממים נהרגין עד שיהרג הנידון • אמר [לו] שמעון בן שטח אראה בנחמה אם לא שפכת דם נקי שהרי אמרו חכמים אין העדים זוממים נהרגין עד שיזומו שניהם ואין לוקין עד שיזומו שניהם ואין משלמין ממון עד שיזומו שניהם מיד קבל עליו יהודה בן טבאי שאינו מורה הלכה אלא בפני שמעון בן שטח • (אמרו) כל ימיו של יהודה בן טבאי היה משתטה על קברו של אותו הרוג והיה קולו נשמע סבורין העם לומר קולו של (מת) [הרוג] הוא אמר להן קולי הוא תדעו שלמחר הוא מת ואין קולו נשמע א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי ממאי דילמא פיוסיה פייסיה או בדינא תבעיה: שם [פיסקא] יצא מנחם ונכנס שמאי וכו' להיכן יצא אבוי אמר יצא לתרבות רעה רבא אמר יצא לעבודת המלך תניא נמי הכי יצא מנחם לעבודת המלך ויצאו עמו פ' זונות תלמידים לבושים סריקון: שם **א"ר** יוסי סח לי אבא אלעזר פעם אחת היה לנו עגל של זבחי שלמים והבאנוהו לעזרת נשים (לסמיך) [וסמכו עליו נשים] לא מפני שסמיכה בנשים אלא כדי לעשות נחת רוח לנשים:

מז דף יז ע"א **משנה** עצרת שחל להיות בערב שבת ב"ש אומרים יום טבוה אחר השבת וב"ה אומרים אין (לה) יום טבוה [אחר השבת] יומודים בעצרת שחל להיות בשבת שיום טבוה אחר שבת. אין כהן גדול מתלבש בכליו ומותרין בהספד ובתענית שלא לקיים את דברי האומרים עצרת אחר השבת: [דף יח ע"א] **גמ'** ורמינהו מעשה ומת (אלכסנדראי) [אלבסא] בלוד ובאו כל ישראל לספדו ולא הניחן רבי טרפון מפני שי"ט של עצרת היה י"ט ס"ד אי י"ט אינהו מי קא אתו אלא אימא יום טבוה היה ל"ק כאן ביו"ט שחל להיות בשבת כאן ביום טוב. חל להיות אחר השבת: דף כ ע"א **מעשה** באשה אחת שבאת לפני ר' ישמעאל ואמרה לו רבי בגד זה ארגתי בטהרה ולא היה בלבי לשומרו בטהרה ומתוך בדיקות שהיה בודקה ר"ל א"ל רבי נדה משבא עמי בחבל אר"י כמה גדולים דברי חכמים שהיו אומרים בלבו לשומרו טהור אין בלבו לשומרו טמא. שוב מעשה באשה וכו' כזה:

חומר בקדש פרק שלישי

יז דף כב ע"א **תניא** א"ר יוסי מפני מה הכל נאמנים על טהרת יין ושמן כל ימות השנה כדי שלא יהא כל אחד ואחד הכותב

[ביו"ט שחל להיות בשבת עי' פרש"י] מבאן מוכח [ל] שאפשר להתענות במוצאי חג שבועות אפילו בזמן הזה דהא ר' טרפון בימי חרבן הוה:

עיון יעקב

אם לא כרגתי עד. זומם לטוליא מלבן של צדוקים. כ"ל דבא לסרלות דכמידון איזה דין לטוליא מלבן של צדוקים וכפ"ע מבוס דבר אחר בסרי יהודה בן בבא אבל בשביל יסיס מתון בדין כדי שוליא הדין לאמתו אלא לטוה אלן ובכולל לעשות הדין כדי שעשה כן וכזה מדוקדק מה דלמדינן דוי דין אמת לאמתו ולא כדי לאמת דבר אחר

עין יוסף

הגער את אדמו (תורה רע מהו לומר) לגמר כדברי יתבדך • אין זה סתגלות שקול והגון לטיות אחדים נשבע עליו לחטוה ונטבאת שהקב"ה ימחול לו ולא לשלם יבוה קללה כלליות על האדמה בעבור אחדים (לי' סיס):

אמר הבונה יצא מנחם וכו' • כתב יוסיפון לרומיים שמחם ביצה לטוהרדום עודנו עבר הדיוט עומלך על ישראל ונמלכו ר"ל שהמשך מלכותו עבר ועבר ועבר שנים ויותר וכן מלך ל"ז שנה אחר נגלל הדבר הזה שאז וכבדו בתלגו ובעיומותו מכון לדברי רבא שאמר לעבודת המלך ותניא אמי הכי מסיעת לי: בלבו לשומרו טהור וכו' • תתלג

גנסכים ומן נמנמות: **במה** • בשעת איסור הבמות ומקטיר לבמים: **כר' יוסי** • דלמדינן בגמרא דמיים לאיבה דלוט, לרבנן לא מקבלינן דלמדינן בספרים בפרק אלו מנחות: כלום מנחות עלך • לפיכך בית שמאי אוכלין ומשקין וכלי חרס אמין לסם שהרה אלא שבירהן ואם באת לאסרן עליו לא ישמע לך אבל בכלי שטף ישמע לך ויפגלנו: **בבאים** • ומרגלו שהם נבאים לאלך שובדי כוכבים לנבות מיד ומרגלו נוגלוגות ומסים ומרטיות: **שנבנסו** לתוך הבית • לעבוד עבודתו: **וכן הנגבים** • שנגנבו כלי חרס והחזיקום נאמנים לומר: לא נגעו בתוכו: **ויאסף** כל הים ומרגלו וכו' • בפלגם בנבעה כתיב שנאספו כל ומרגלו בנבעה: **הכתוב** עשאם חבריה • ונס הרגל בעת אסיפה היא: **סילוקו** כסדורו • סמלקו לשמת הבאה חם כיום סידורו: **חם** ביום הלקחו • שיהא חם ביום הלקחו מעגל הלחן: **שלחנו** מספרת עליו • בהבנה אורחים: **סלמנדרא** • חיה שבאלתא מן האור כשמבטיחין אם במקום אחד ז' שנים המיר

כמה וכמה אמרו כל ימיו הישרדו שניו כפני הענינותו • (והסוגיא ארוכה בענין טומאה וטהרה ועוד יש בגמרא לענין אם שואלין מהם כלים או לאו): (דף כו ע"א) **משנה** הנבאים שנכנסו לתוך הבית וכן הנגבים שהחזירו את הכלים ת"ח מטמאי ומרגל שהיה יודע רבונו ומכר בו וכ"ג מלקו בחוט' לקמן נבי שמעון ומרגל: **ת"ח** שכל נופל אם וכו' דברי כאם וגו' • דמתוך דברי תורה אם שבאן שניו הולך ובונה במה לעצמו ושורף פרה [אדומה] לעצמו אמר רב פפא כמאן מקבלינן [האדנא] סהדותא מעם הארץ כמאן כר' יוסי: שבדף כב ע"ב **אתניא** א"ר יהושע בישני מדבריכם ב"ש אפשר אשה לשה וכו' נכבל לו **תלמיד** אחד מתלמידי ב"ש א"ל אומר לך מעמו של ב"שא"ל אמור א"ל כלו של עם הארץ טבא או מהור א"ל טמא ואם אתה אומר לו טמא כלום משגיח עליך ולא עוד אלא שאם אתה אומר לו טבא אומר לך שלי טהור ושלך טמא וזה מעמן של ב"ש מיד הלך ר' יהושע וגשהמה[ה] על קברי ב"ש אמר נעניתי[ו] לכם עצמות ב"ש ומה סהמות שלכם כך מפורשות על אחת

ת"ח אין חור של גיהנם כו' • לאו מדע הוא בכבל יחייב שלא בפני עניות שלא לגיהנם מי כמיתתם לגיהנם וכיון דאם של גיהנם אין שלמת בהן לפה סכיסוס שם התחוכה כזה שנכנסים גיהנם ומתעבנים שם ואין חור של גיהנם שלמת בהן ולא דו שלוכה מזוקן מן אחור בסוף ורוח לא עדה בהן אלא שמתאחים מעוקים ומטורים מבל עלוכים ומיומים שקבלו בעולם כזה מהתאות נופעות בכל סבכד בעטוי מלמד בסלמנדרא ת"ח לבכבן רק בהון כאם מן בהם יצא ומהם תבכבם אחזו ועל זה סיס נוסה ריב"ז בעבק עטיהו בסיס יבא אמת יוליכוהו דרך גיהנם • (מעבר רבי מבה דיליאון): **בסלמנדרא** • בתמתאן מדר ויבב סימן ג' כבי איתא כיצד הזגנין העשין את הזכוכים שבהן מסיקין אם בבבבן בעבה ימים ובעבוב לילות לסיפון מכובד אחר יוצא מבם כרים הדומה לעבבים (ס"ל לעבבר) ובבריות קורין אוקם מלמדריא אחם בן ידו מדשם אחר מתבריו אין אחר שולבת בהוטו מקום נמס על שבתלבת בריותה מן אחר • ובבה

הבינה בהבינה עודנה לתמלע ובוסף בעבשה שיבבד בקדוסה אחר יבבים אחדים בתעבו לשמרם מבל דבר רע הול ומומחה כמ"ם שריבי ס' לגבדי תמיד כי מיבבי בל לתוכ ולי מיתת דלמו לתבי בעיה לבבלו בבבלו של מקום מבהי קבל בעתמר ודיבר אלי זה בשלוקן אחר הדמיה בהבינה בהבינה ובאמת והשלום אמרו:

חדושים

שלחנן מבבר עליו • פירש"י בהבינה שורתים ובפ"ב דתמיד אם אמרו עליו הבי הורה בלילו מבלו מבלו של מקום מבהי קבל בעתמר ודיבר אלי זה בשלוקן אחר דלמו לתבי בעיה לבבלו בבבלו של מקום מבהי קבל בעתמר ודיבר אלי זה בשלוקן אחר

עיון יעקב

וק"ל ועיין בתה"מ סימן ל' ובכ"ו שם: **כבאן** כרבי יוסי • עיין בתשובתי חלק שני ס' ס' נ"ח: ועבכיבו שלחנו מספר • עיין בהדושו לעמתות דף נ"ז: **קו** מבלמנדרא • ק"ק

ענף יוסף

יח ת"ח אין חור של גיהנם כו' • לאו מדע הוא בכבל יחייב שלא בפני עניות שלא לגיהנם מי כמיתתם לגיהנם וכיון דאם של גיהנם אין שלמת בהן לפה סכיסוס שם התחוכה כזה שנכנסים גיהנם ומתעבנים שם ואין חור של גיהנם שלמת בהן ולא דו שלוכה מזוקן מן אחור בסוף ורוח לא עדה בהן אלא שמתאחים מעוקים ומטורים מבל עלוכים ומיומים שקבלו בעולם כזה מהתאות נופעות בכל סבכד בעטוי מלמד בסלמנדרא ת"ח לבכבן רק בהון כאם מן בהם יצא ומהם תבכבם אחזו ועל זה סיס נוסה ריב"ז בעבק עטיהו בסיס יבא אמת יוליכוהו דרך גיהנם • (מעבר רבי מבה דיליאון): **בסלמנדרא** • בתמתאן מדר ויבב סימן ג' כבי איתא כיצד הזגנין העשין את הזכוכים שבהן מסיקין אם בבבבן בעבה ימים ובעבוב לילות לסיפון מכובד אחר יוצא מבם כרים הדומה לעבבים (ס"ל לעבבר) ובבריות קורין אוקם מלמדריא אחם בן ידו מדשם אחר מתבריו אין אחר שולבת בהוטו מקום נמס על שבתלבת בריותה מן אחר • ובבה

הבינה בהבינה עודנה לתמלע ובוסף בעבשה שיבבד בקדוסה אחר יבבים אחדים בתעבו לשמרם מבל דבר רע הול ומומחה כמ"ם שריבי ס' לגבדי תמיד כי מיבבי בל לתוכ ולי מיתת דלמו לתבי בעיה לבבלו בבבלו של מקום מבהי קבל בעתמר ודיבר אלי זה בשלוקן אחר

חדושי גאונים

פועלת בלון ומבלי מוכ ובכל תלב הבעיבים לא לבב שבשבים בתוכים בבבים ובמבלו לבבלו בבבים בבבים בבבים

פושעי ישראל אין אור של גיהנם שולט בהם • לא בפושעי ישראל בגופן מקאמר דאמרינן בר"ה פושעי ישראל בגופן גיהנם לה והם אינם כלים אלא בשאר פושעים קאמר מפוס דמסוק לה לגלולו חוץ מבועל זונות דמשכה ליה שלהיות בדים עושין פסין והא דאמרינן בסוף פרק הזהב כל יודעין ושולין חוץ מג' לאו לגיהנם קאמר אלא למקום אחר קאמר לדין סס [וקף הגהון לאחר י"ב חודש עולין שלין נדונין יותר מפשע הגמורה]: שאין בו אלא שני דינר • בתמונתא מי שהיה מפה המה על זה היקר אפשר אלא שכך הענן ש"ל המקום כך דרכי בתם שלא לקבל אותם אלא אם אוכלים אם ואינה מלבה שנאמר והמה אינם אוכל:

מהרש"א

נעשה נופן אם כמ"ם מ"ח דתתה אוריתא היא דתתחא ביה: כעובי דינר וכו' • פירש"י דינר זהב דבר מועט לא חסר זהבה וכו' עכ"ל ומדברי התוספות נראה לפרש דהכי קאמר אלא היה הענוי יותר מדינר זהב ואף על פי כן לא כתיב הענן שתחתיו שהזהב הדק מגנן עליו ובדמיון זה פושעי ישראל שגם הם מלאים מצות כדכתיב כפלה הרמון וגו' ואלו המצות שהם דמיון הזהב הם מגינין עליהם אפילו אם אינם מלאים בהן: הדרן עלך מסכת חגיגה

גאון יעקב

אבר דבכל פושעי ישראל אין אור של גיהנם וכו' • אמר רבי שמעון בן לקיש פושעי ישראל אין אור של גיהנם שולט בהן: הדרן עלך מסכת חגיגה

עיון יעקב

בתוספות ד"ה פושעי ישראל אין אור של גיהנם וכו' • אמר רבי שמעון בן לקיש בתוספות הלא כן ג"ל ק"ד דלעיל אמ"ה אין גיהנם שולטת בו לזה מתרץ תוספות דלא פושעי ישראל בגופן. קמייתי וכתב"ה לפושעי ישראל בגופן אין אם אל גיהנם שולט וק"ל: הדרן עלך מסכת חגיגה

הרי"ם

פושעי ישראל אין אור של גיהנם וכו' • פירש תוספות לא פושעי ישראל בגופן קאמר וכו' ותימה דלמא פושעי ישראל בגופן ממי מייתי דהא דאמרינן בר"ה פושעי ישראל בגופן. נוסף לה הגה כתוב שולט בהן לא פושעי ישראל בגופן אין אם אל גיהנם שולט וק"ל: הדרן עלך מסכת חגיגה

חדושים

זה השולחן וגו' פתח במזבח וכו' יש לומר כולהו שמעתין מיירי מדכתיב זה השולחן אשר לפני ה' וכו' ומדסוקם למזבח לפני ה' וכו' לפני ה' אוכלין לא לכוהנים שיתאחר עליו ד"ח כו' לפני ה' ומדסוקם למזבח נמצא מיירי עוד לאחר מעלה לגלות לכוהנים שיתאחר בכרכ"ה כמה וכן זה וזה תאחר אלא מכפרת עליו אבל כדי לתת לו ג"כ שכר אמרינן הכה דוקא כמתאחרין אל שלחנו כדי דלמא אתת עניה ויהיב ליה ולכך יהבינן ליה גם כן שכר מרוחים ימים וכיוצא וק"ל:

פושעי ישראל אין אור של גיהנם וכו' • עיין בסרי"ף מה שכתב וז"ל ובמה בוצת בתוס' וכו' וסיימו כמתאלה שעות עכ"ל ובקה דאי מיירי במתאלה על מתאלה ולכאן עם דפושעי ישראל סיכי כבר דיבוד לגיהנם אבל הא קתני נמסקת ר"ס בגיטין רב חבד מעה כלפי הסד ואין יודעין לגיהנם אבל כדכתב ר"מ שהם אלא ודאי דאין אור של גיהנם שולט עד שלמעה כדי דלמא אתת עניה ויהיב ליה ולכך יהבינן ליה גם כן שכר מרוחים ימים וכיוצא וק"ל:

הדרן עלך מסכת חגיגה

כתב ק"ו ממזבח הזהב וכיצד דייק הם בגמרא דאמר מתאלה עותות ואיתי כהו פושעי ישראל בגופן לא פושעי ישראל בגופן ומאי דאמרינן לא פושעי ישראל בגופן אין אם אל גיהנם שולט וק"ל: הדרן עלך מסכת חגיגה

הכותב

(התמת דרב פורי"ו ז' חביב ז"ל בפי הגמצא בהע"י דפוס ווייניציא ודפוס פרופסיק)

הנה הוא ג' כסות עינים וקצת התנצלות בעד משגותי ואנכי אהיה כתלמיד מועה ובכפרו תולה ובשאר ר"א מסכתות לא יכלתי להאריך כל כך על אשר יגעתי לבקש ספרי תלמוד ירושלמי בכל סדר זה ולא מצאתי רק ספר גדול המכמות והאיכות כולל מדרשים רבים ובתוכם מאמרים נלקטים מתלמוד ירושלמי ואותם כתבתי כאן ולא היה בו שום פירוש אפילו פירוש המלות • וגם בקשתי ולא מצאתי שום פירוש זולת מה בקצת מלות זרות מצאתי בערוך דבר מה • וכבר יעדתי בפתח דברי בירושלמי של סדר זרעים שאשתדל בכל כחי לכתוב על דרך הנשגב פירוש מה • ואשר נדרתי אשלמנה ואעשה כן גם בסדר זה ואשפוך את נפשי לפני כל יודע ספר לבף זכות ירינני ואל יחייבני כנכנס חוץ למחיצתו כי ה' יודע וישראל הוא ידע איך כונתי רצויה לשים לראשי עטרת פז שיהה קלה של חכמינו ז"ל כל שכן עניניה נפלאים דרמוזים וגרשמים בתוך דרשותיהם • והדרשות בתוכה לכל הראוי ליטול את השם מפי סופרים או מפי ספרים להוסיף ביאור וגם לתקן משגותי והש"י ברחמיו משגיאות ומכתרות יבקני ובדרך אמת יבחני • אמן:

דרכתיב (ירמיה כג) **הלא כה דברי כאש נאם ה' על** [תמיד בלי הספסק]: כעובי דינר זהב-דבר מועט לא חוסר זהבה דעשה בו גם: הדרן עלך מסכת חגיגה

ארת כמה וכמה • אמר רבי שמעון בן לקיש פושעי ישראל אין אור של גיהנם שולטת בהן קל וחומר ממזבח הזהב ומה מזבח הזהב שאין עליו אלא כעובי דינר זהב (הרבה) כמה שנים אין האור שולטת בו פושעי ישראל שמלאים מצות כרמון דכתיב (שה"ש ד) **כפלה הרמון רקתך אל תקרי רקתך אלא ריקנין שבך (מלאים מצות כרמון) על ארת כמה וכמה:**

הדרן עלך מסכת חגיגה

פרק יציאות השבת

א מנין שהוציאה קרויה מלאכה. ר' ישמאל בר נחמן כשם ר' יונתן שמע לה מן הדא (שמות לו) ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש ויכלא העם מהביא. נמנעו העם מלהוציא מבתיהם ולתן לגזברים. רבי אחא אמר אפי' הכנסה את ש"מ כשם שנמנעו העם מלהוציא מבתיהם ליתן לגזברים כך נמנעו הגזברים מלקבל מידם ולהכנים ללשכה:

פרק במה מדליקין

ב מתני' "על שלש עבירות נשים מתות כו': נמ' אית תנויי תני ילדות. אית תנויי תני יולדות. מאן דאמר ילדות תני בשם רבי יודה בעון נדרים הבנים מתים. ומ"מ (ירמיה ג) לשוא הכיתי את בניכם. מאן דאמר יולדות מיכן שאין השמן מקטרג אלא בשעת הסכנה. רבי פנחס רבי ירמיה בשם רבי חייא בר בא. כתי'(במדבר כו) ולבני אלעזר הכהן עמוד ושאל לו במשפט האורים. בסדר האורים אין כתיב כאן אלא במשפט האורים. אלא למלמד שבשעה שישראל יוצאין למלחמה בית דין של מעלה יושבין עליהן אם לנצח אם להינצח. אמר רבי חייא בר בא כתיב (דברים כג) כי תצא מחנה על אויביך ונשמרת מכל דבר רע. הא אם אינו יוצא אינו צריך ליה שמירה. אלא מיכן "שאין השמן מקטרג אלא בשעת הסכנה. אמר רבי אחאי בר יעקב כתיב (בראשית מג) וקרדו אסון בדרך. הא בבית לא. אלא מיכן שאין השמן מקטרג אלא בשעת הסכנה. אמר רבי "ביסנא בשם רבי לייא כתיב (ישעיה לז) יום צרה ותוכחה ונאצה היום הזה. הא יום אחר לא. אלא מכאן שאין השמן מקטרג אלא בשעת הסכנה. רבי איבו בר נגרי כתיב (תהלים קמו) בהשפטו יצא רשע. יצא צדיק אין כתיב כאן. אלא בהשפטו יצא רשע. אלא מיכן שאין השמן מקטרג אלא בשעת הסכנה. א"ר בא בר בינה נסר שדוא מתוח מנג לגג אפילו רחב אמה אסור להלך עליו. למה. אלא מיכן שאין השמן מקטרג אלא בשעת הסכנה. רב אמר היושב בבית מרועע עושה מלאך המות דניסטים שלו דכתיב (תהלים יח) ישי מות עלימו במה דתימר (דברים כד) כי תשה ברעך משאת מאומה:**

יד יוסף א בפנ' דף נא ע"ב תמונתא דסדר מ' ס' ג תמונתא ריש סדר ויצא • ב תמונתא סדר ויצא ס' ת. ותמונתא ריש סדר ויצא

א כשם ממנעו וכו' למדתי מכאן מעלות הגזברים כו' כמתנות הם עושים וגזברים ומשמרים מהתריאים בלבד הם שהחזרו שלא לגבות לדבה עוד ומפני שהכתוב אומר ויכלא העם מהביא ובא ר' אחא ולמדנו הגזברים כי בתנות הם עושים ומהרים ומשמרים מאד לנפשותם שלא לקבל לדבה עוד. ומפני שהכתוב אחר ויכלא העם מהביא. היה עלה שהמתריאים בלבד הם שהחזרו שלא לגבות לדבה עוד ומפני שהכתוב אומר ויכלא העם ובא ר' אחא ולמדנו הגזברים כי בתנות הם עושים ומהרים ומשמרים מאד לנפשותם שלא לקבל לדבה עוד. ומפני שהכתוב אומר ויכלא העם ויאמר אל תעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש ויכלא העם מהביא. הרי שהם הם הגזברים ומהרים ומשמרים מאד לנפשותם שלא לקבל לדבה עוד. ומפני שהכתוב אומר ויכלא העם ויאמר אל תעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש ויכלא העם מהביא. היה עלה שהמתריאים בלבד הם שהחזרו שלא לגבות לדבה עוד ומפני שהכתוב אומר ויכלא העם ובא ר' אחא ולמדנו הגזברים כי בתנות הם עושים ומהרים ומשמרים מאד לנפשותם שלא לקבל לדבה עוד. ומפני שהכתוב אומר ויכלא העם ויאמר אל תעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש ויכלא העם מהביא. הרי שהם הם הגזבר

ג אדם הראשון דמו של פולס דמתיב ואדם יעלה מי . ר"ש דקלא וכל איש הבדה פרס
יסיק בתרן ונו' כי לא המעיר ר' אלעזר על אתרן ואדם יעלה מן על האדמה מכיון
כמוהו בגמרים ויבא אדם ויתפלל אליהן . גם אד לא עלה מן האדמה בשאין אם אדם אך
כי אלה ר' אם האדם אם ידעו בגמרים ומתחי הלילות והשמים . כדי כמו שהבה נעבר כל בעד אף
אחדה דמו של פולס בסיבת הבעבה (קה"ע): לפיכך
מכלו מצות נדה לאשה. קשה דא"כ מצוה חובת
שבכר שכל שבעתה מיתה נתנו לה מצות אלו. ויש
לומר המצוה דמצות אלו טובים הנשים שכל דן
מתות בשעת לידה. קלתר מיתתו לכן לפי שתעלו
בהנה ומצה המצות לכן שכנה מלכיות ליראה בהם
הכבה ואם לא יעמוד בהנה (יפ"ת): עפר מן
האדמה. פי' עפר תשובה מן האדמה מתחת
המזבח דלכתיב בים מזבח לאדמה תעשה לי .
שמשם הוקחת כל הטעות : תרייא כי דמר כו'.
פי' ותרוא כה כדבי יוסי בר קצרתא שאמר כיון
שהאדם מקבקשת הכיסה בנים פי' מתחה הכיסה
בנים מיד ומבשם החלה. לף אמר"ש והבקה
את כל פני האדמה: לפיכך מסרו מצות חלה לאשה.
אמ"ג דבכל מ"ש אלא אזמן בגמרא נמי בנים
חייבות . יש"ש מעמא לאבן נמה בתיחדו בנים
פפי מבלתים שהמ"ש אנם בהיה מלים מעוה על חלה
ובר שבת. שיקר המעוה מעבלא על האדם ובעלכן
מעה. מה שאין כן בחוה (יפ"ת) : אדה"ר כבו
על פולס כו' ובנמה לו מוה מיתה . ובכתה נבו
על אדם . ואמ"ש שאין הבעמה מתה עם הנוף .
יש לומר דבין דתבלים האדם בעיניהו שהיה
הבעמה מיה עם הנוף אמ"ל בנמוחו שיבה בתבליהו
הוה לוה בבבו נבו : לפיכך מסרו מצות חלה
לאשה . אשה לא תחמוד מלוה זו מלקה. ר"ש
הבמוה בר חלוהים בעמה אדם מוחם בל חדבי בבן
וחיוהו שחוהם האדם בזמן שבפחתים חדבי בעמה .
וחיוהו בעמה לידה : דיבבי מיתה . שמדבקין
ומקבנין מיתתן לפני זמן בנ"ל בעיל דמני
עלמות : ושלשתן נמסרו לאשה . שהעמוה בו
והמוגה פעיה :

ד ולישראל מה פעל אל . שמלאכי הבבת
ישלחו לישראל מה פעל אל לפי שמתוך שהיום מתחבים מכניסים אותם לתוכה אלון למיתה אלון אלמי
הבבת
שהתחבת מן הבעמה שהוא האדם שבתה מכל שאר הבריות ואמ"ש אלא בחבו הלבות הנשים בעבר בתנו בתחלה הבבתה בעבר בתנו בתחלה הבבתה בעבר בתנו בתחלה הבבתה

ן למה הוא מוקל כל בני העולם כחולדה. משום דהרבה שמות נקראו לארץ. אבל מבני אדמה ולמה נמשל כל בני העולם כחולדה. ואין מינים בים כחולדה. ואורנה אמר למה הוא מישל כל באי העולם כחולדה אלא לפי שכל מה שייש ביבשה יש בים. הרבה מינים בים מה שאין ביבשה. ואין חולדה בים ואורנה אמר למה הוא מישל כל באי העולם כחולדה אלא מה החולדה הזאת גוררת ומנחת גוררת ומנחת ואינה יודעת למי היא מנחת. כך הן כל באי העולם גוררין ומניחין גוררין ומניחין ואינן יודעין למי הן מניחין (הבלים נ״ם) יצבר ולא ידע מי אוספם:

ז ״בר בריה דרבי יהושע בן לוי היה ליה בלע אתא חד בר נש ולחש ליה מן שמיא דהדויא אפיקורוס ואינגשם. כד נפיק אמר ליה מאן לחשתה ליה אמר ליה מילת פלן. אמר ליה ניהא הוי ליה אלו דוה מיית ולא כן אשמע והוות כשגגה שיוצא מלפני השליט:

מסכת עירובין. בכל מערבין פרק ג

ח ״רבי בא רבי חייא בשם רבי יוחנן מ״ד (מה״ם ח) בני אמי נחרו בי ונו׳ מי גרם לי להיות נוטר את הברמים על שם כרמי שלי לא נטרתי. מי גרם לי להיות משמרת שני ימים בסוריא על שלא שמרתי יום אחד בארץ. סבורה הייתי שאני מקבלת שכר על שניהם. ואיני מקבלת שכר אלא על אחת. מי גרם לי להפריש שתי חלות בסוריא על שלא הפרשתי חלה אחת בארץ. סבורה הייתי שאני מקבלת שכר על שתים ואיני מקבלת שכר אלא על אחת. רבי יוחנן קרי עליהן (יחזקאל כ) גם אני נתתי להם חוקים לא טובים:

כיצד מעברין פרק ה

ט רבי ברכיה רבי ירמיה בשם רבי חייא בר בא כתיב (שמות לג) ומשה יקח את האהל ונו׳ כמה הוה רחוק. רבי יצחק אמר מיל (שם) ״והיה כל מבקש משה אין כתיב כאן אלא והיה כל מבקש ה׳. מיכן שכל המקבל פני רבו כאילו מקבל פני שכינה. רבי חלבו רבי הוניא בשם רב כתיב (מלכים ג׳ ז) ויאמר אליהו התשבי ונו׳ והלא אליהו טירונין לנביאים היה. אלא

ו ראוי לחוש למ״ם מה שיש ביבשה יש בים וכו׳ כי מה יוקיף ומה יתן לבניין מחוברת המשמר בתחתו שמעו זאת כל העמים שהיה הולדה בים לא לא ואתפר בכרמו כאן שבוון דרוש לאויבי שתהיה בגד כל מאמין ישראל והוא מה שמתחמת כפי מנגא סל׳ יסורות שהאדם היתה הולה מבוקה בים ולא מצאת שום יכבה ובהיתר הקפק הגדול הזה הסריבו הפילוסופים בסבירות ואין שום מתם בדבריהם להסיר הספק על ידי שמעות בטעיות ואתנו מאמיני אחד אחר שעודם המתת הגזרה ביבש תשובה כנוגה ונאמר כי ידענו בעדות ה׳ נאמנה שבע שנמתר יקנו המים מתחת המים אל מקום אחד ותגלה היבשה ונזכור זאת האמונה לעתיד אמרו כי קרא שמנו והשיבנו כל יושבי הטולם הזה וחכו בלבבכם כי הם״ל דוגה בקיומכם ובכבוד זה שבה שמכם להפליא וכבוד הבטנו לזה להראות היבשה לבטיח בעבור הים ולזה אמר בגלגל הגדול לנוקם מאדם על המים כי לעולם הקדו. ובכל יום ויום לאתנו מבריכים לב״ו בקומנו ממרתינו על הגם הגדול הזה הם בן ראוי. ומהויב הלגוב שעיקר ישיאתנו בעוה״ז היה לבטחון ויבקר ומעוזתו ולא נעבה הים הקר מעבה מקר מלקפת המנון ודבוי נכסים כי הבל המה מעבה הבטחונים. ולבוגה זאת הזכיר יחד עשיר ואביון הבטחים כל מיום ונו׳ לא מיעל כי יעשיר אים ונו׳ ופקיקים אחרים מעבים לא נוגה אלא ונקבוש בלבנו זאת האמרה עיזנו אמזכור אין אתנו יושבי תבל דומים לנוגה בעיגנה מגמת בים אמ״פ שבמגלת שם כל מיני ב״ח הבמלאים נוגבה ובם לא אתנו בעבה בים ואמרו״ע ומנצים תמיד כל היום עליהו וקולר מלוי בעוראנו מגת נחוש לבבי הבטוח רק בים עיקר כל מנמחנו בעבודתו יתבבל ולהבין בחוכמתו כמו בטחה המזמור אמר מזה ביקר ולא יבין במשל בבהמות נדמו. ובקדוק נשון תבל הוא אמיתי ובכון מפני שלא אמר תבל בלשון הכתוב (ותבלי כאין נגדך) מה תבל אינו אלא לרוך אמקור אם מגלאת בים אז לאו אלא אלהים לנו להבנות בעניגה בדבר עלוי ודוגה לעניי מי יעשה ונוגה בים כי ראיתיה ובוכרת ומתחת ר״ל שבוא מיעבה אח בעמה ובוגבה בכל כחה לאתוך אמרה אז בלבבו אמר בלבבו ומתבר אין בם בלבוגיו אל בעבר כתפה אז בידם מלאכו ויבא ר״ע הוא בוכרנו ומגד ר״ל הקבא מ מגד ת׳ אוחות המלבל בפיה ומגד אחר הולך הוא עמה בעבוד על בני הקבא בי אין בם בם בלוגיך הבל בידם אז אל הפיה אל בפיה בתחר ב״ם הבוכיים אחר בעיבה בי הבוגה אמנו ואמרו״ע בהלבבה המלבל מנחת אוגו בחוזה ויבא אדון בעבוד בכמוה מולה אל מבבר ובוגל אוגו אמר ובגיך ביומה בלי פחד בן מגבל הבעוד בלבל אל בעבוד ממון ובכסים כרום אלות בלוגי לומר מה מזגלגים אח בעמה בלבל בעבוד בל בני הקבא ומעיתים בבחיבה בעורבה מלבלה אל בני הקבא ומעיתים בבחיבה מה בעורבים ומעיתי׳ והבדבר אינו כי בחוב בעמים בדרים ואנום ובדים לומי מעיתים בכבים כמו שאחר החם כי כל אחד מהם בעמים רבות מנית לפני בעל אחתו ובעמים אל בלבו ואחר בגדול החבים עלמה אים בים אל יתן לו אלבים עובר ובבים אל מיום לאנול ממנו כי אים בבבי יאבלנו. ואחם דבריו בעל אחתר בפבוגן יאבור ולא ידע מי בוקב אין בים בבבי אל בעבוד אל בעבוד בבבוגן בבבוגן בבבוגן

ב כל עצמן. דאמר"ג דתנן שיולפים בחזרת ובטולמין ובתמהכינה ובמחכינה ובמכוד.
עיקר הדבר תלוי בחזרת בתלפים בדבר אחזרת שתחלתו מתוק וסופו מר ולפ"ז מתוק מקטיה כך ולפ"ז כשמתקשה הוא מר. לזו הקב"ה לתלנו זכר לדבר הוכיחנו כל סמיליה המבר תשוב דבוה נמי מין חזרת אמ"ג דאין נמשה לעולם

ג כהנים ליום כו'. הכהנים לעבודה. ויעבלא ומעבדתם. שהן שוחטין על כל יעבלא.
ולשיטות זה פשוט בירושלמי דיליף מקרא דאיזו מקרא דאיזו בין שהמקרא קרבנותיהן של כל יעבלא ואי אפשר שיהו כולם בעלים מתלמדים. לכן הקריבו הכהנים הראשונים כ"ד משמרות. על כל תעמד ומשמר היה עומד ביחוסים על הכהנים ועל לוים ועל ישראלים. וכן פרש"י בתמיד פרק שלשה דברים: ושורר. בפ"ב דערכין כתבו הוסי' קשה דהא הטיר בשמא ניחוך היה והכהן אין מעכבת קרבן. ונראה לפרש שיר מעכב אם הקרבן הייתה ניחוך ע"כ: אלו הכהנים. דכתיב ובני אהרן הכהנים יתקבו בחלוצות: וארבנה אם הלוים אלו הלוים. לאהרן ולבניו אלו הכהנים לבפר על בני ישראל(יפ"מ): ולפ"ג דפשיטא לעבוד אם עבודת בני ישראל הוא הטיר כדאיתא בפ"ב דערכין. לא לי מלעבוד לא היו יכולין מיכוב. לכן יליף מלבפר מיכוב כדאמר בפ"ב דערכין לבפר מה בפרה איתבנה אף איכה מעבבת: אלו ישראל הבומדין על הקרבן. דאל"ב היו נבנים. ולא ס"ל דפרה"ש בתוספ: ד יפה שמיקה בהכמים. בעניין הדבור בעיתה מוון מייבי. אבל אקרוב שיבבל בדיבור. ולכן הסמיקה מוכה אמיו לכהנים בדברים שמא בעלים לבשון יום ובעל. וזה ס"ד בדבר דברים לא יחדל פעם. וכ"ם לעבשים אמר לא יבמו דברים לא יחדל פעם. ולכאורה קשה ריפא וכן אמרה אומר כו'. ולכאורה קשה ריפא אמיקיה כולם בעלים מתלמדים. לכן הקריבו הכהנים הראשונים כ"ד משמרות. על כל תעמד ומשמר היה עומד ביחוסים על הכהנים ועל לוים ועל ישראלים. ובן פרש"י בתמיד פרק שלשה דברים: ושורר. בפ"ב דערכין כתבו הוסי' קשה דהא הטיר בשמא ניחוך היה והכהן אין מעכבת קרבן. ונראה לפרש שיר מעכב אם הקרבן הייתה ניחוך ע"כ: אלו הכהנים. דכתיב ובני אהרן הכהנים יתקבו בחלוצות: וארבנה אם הלוים אלו הלוים. לאהרן ולבניו אלו הכהנים לבפר על בני ישראל והשר משורר אלו הלוים וחצוצרות מחצצרים אלו הכהנים הכל עד לכלות העולה הכל מעכבין את הקרבן. רבי תנחומא שמע לה מן הדא (במדבר ח) ואתנה את הלוים נתונים לאהרן ולבניו אלו הלוים לעבוד את עבודת בני ישראל אלו הכהנים ולכפר על בני ישראל זה השיר ולא יהיה בבני ישראל נגף אלו ישראל:

פרק מי שהיה טמא ופרק ערבי פסחים

ד תני רבי חייא יפה שתיקה לחכמים קל וחומר לטפשים וכן שלמה אמר (משלי יז) גם איול מחריש חכם יחשב אין צריך לומר חכם מחריש: תני רבי חייא כנגד ד' בנים דברה תורה וכו' בן חכם מה הוא אומר

יד יוסף א ירושלמי פ"ד דתענית:

ד לשון שמיקה קובל מני פירושים. שלמה כפי הסכמת הסמוון שהיא עילות הדבור לגמרי ומעיד יוסב ודומים. הבני הוא יוסב מדוקדק דהוא על הפתעיק מהדבור וזה על מני פנים לא שהמחיל החכם לא תלמיד לדבר ושוחק ומפסיק דבורו לבבה מחדבים לו לא שהיא עניים ביחד ומחמיל הא' לדבר דהוא ריבוי מבינה המעמד שם והוא שוחק לחכמים הבלים לא לקבה אחרת מיוחדת ובכל אחד מלה בפקוקים רבים ודוהו ממכשירי הקרבן ובשמו פמוס ומ"מ לא בפה מיוחדי אלא בכלי שיר כדאיתי' בפ"ק דתענית: מלה בכלי שיר הסמיק אלא בלבד בפה הד"ם):
אלהן תרגום ומחיק שיהא אהבן בוזה ומרבה דברים בהפבד ד' מיני הבונים לגמרי שיתוק כי בן דבר ה' בקרוני אלקדש שתק והפסיק דבורו וקבל מלתמר מעה אלא דבר עוד ומדיל ובלא בעלים ומחוקן ומחיל בלבד עד שנדלין מגדר ומדיל ומחיל ומחיל. הבני הוא יוסב ודומים. הבני הוא יוסב מדוקדק דהוא על הפתעיק מהדבור וזה על מני פנים לא שהמחיל החכם לא תלמיד לדבר ושוחק ומפסיק דבורו לבבה מחדבים לו לא שהיא עניים ביחד ומחמיל הא' לדבר דהוא ריבוי מבינה המעמד שם והוא שוחק לחכמים הבלים לא לקבה אחרת מיוחדת ובכל אחד מלה בפקוקים רבים ודוהו ממכשירי הקרבן ובשמו פמוס ומ"מ לא בפה מיוחדי אלא בכלי שיר כדאיתי' בפ"ק דתענית: מלה בכלי שיר הסמיק אלא בלבד בפה הד"ם):

ב חזרת התיבון והרי חזרת מתוק כל עצמו. אמר רבי חייא כל עצמן אימתילון לחזרת מה חזרת תחלתו מתוק וסיפו מר כך עשו מצרים לאבותינו במצרים בתחלה (בראשית מז) במיטב הארץ הושב את אביך ואת אחיך ואח"כ (שמות ה) ויכרורו את היידם:

פרק מקום שנהגו

ג תני רבי שמעון בן אלעזר אהבהנים והלוים וישראל ושיר מעכבין את הקרבן רבי אבין טעמא דרבי שמעון (דס"ב כ"ס) וכל הקהל משתחוים אלו ישראל והשיר משורר אלו הלוים וחצוצרות מחצצרים אלו הכהנים הכל עד לכלות העולה הכל מעכבין את הקרבן. רבי תנחומא שמע לה מן הדא (במדבר ח) ואתנה את הלוים נתונים לאהרן ולבניו אלו הלוים לעבוד את עבודת בני ישראל אלו הכהנים ולכפר על בני ישראל זה השיר ולא יהיה בבני ישראל נגף אלו ישראל:

פרק מי שהיה טמא ופרק ערבי פסחים

ד תני רבי חייא יפה שתיקה לחכמים קל וחומר לטפשים וכן שלמה אמר (משלי יז) גם איול מחריש חכם יחשב אין צריך לומר חכם מחריש: תני רבי חייא כנגד ד' בנים דברה תורה וכו' בן חכם מה הוא אומר

יד יוסף א ירושלמי פ"ד דתענית:

ד לשון שמיקה קובל מני פירושים. שלמה כפי הסכמת הסמוון שהיא עילות הדבור לגמרי ומעיד יוסב ודומים. הבני הוא יוסב מדוקדק דהוא על הפתעיק מהדבור וזה על מני פנים לא שהמחיל החכם לא תלמיד לדבר ושוחק ומפסיק דבורו לבבה מחדבים לו לא שהיא עניים ביחד ומחמיל הא' לדבר דהוא ריבוי מבינה המעמד שם והוא שוחק לחכמים הבלים לא לקבה אחרת מיוחדת ובכל אחד מלה בפקוקים רבים ודוהו ממכשירי הקרבן ובשמו פמוס ומ"מ לא בפה מיוחדי אלא בכלי שיר כדאיתי' בפ"ק דתענית: מלה בכלי שיר הסמיק אלא בלבד בפה הד"ם):

ב חזרת התיבון והרי חזרת מתוק כל עצמו. אמר רבי חייא כל עצמן אימתילון לחזרת מה חזרת תחלתו מתוק וסיפו מר כך עשו מצרים לאבותינו במצרים בתחלה (בראשית מז) במיטב הארץ הושב את אביך ואת אחיך ואח"כ (שמות ה) ויכרורו את היידם:

פרק מקום שנהגו

ג תני רבי שמעון בן אלעזר אהבהנים והלוים וישראל ושיר מעכבין את הקרבן רבי אבין טעמא דרבי שמעון (דס"ב כ"ס) וכל הקהל משתחוים אלו ישראל והשיר משורר אלו הלוים וחצוצרות מחצצרים אלו הכהנים הכל עד לכלות העולה הכל מעכבין את הקרבן. רבי תנחומא שמע לה מן הדא (במדבר ח) ואתנה את הלוים נתונים לאהרן ולבניו אלו הלוים לעבוד את עבודת בני ישראל אלו הכהנים ולכפר על בני ישראל זה השיר ולא יהיה בבני ישראל נגף אלו ישראל:

פרק מי שהיה טמא ופרק ערבי פסחים

ד תני רבי חייא יפה שתיקה לחכמים קל וחומר לטפשים וכן שלמה אמר (משלי יז) גם איול מחריש חכם יחשב אין צריך לומר חכם מחריש: תני רבי חייא כנגד ד' בנים דברה תורה וכו' בן חכם מה הוא אומר

יד יוסף א ירושלמי פ"ד דתענית:

(דברים ו) מה העדות והחקים והמשפטים אשר צוה ה' אלהינו אתכם אף אתה אמור לו (שמות יג) בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים. בן רשע מה הוא אומר (שם יב) מה העבודה הזאת לכם מה הטורח הזה שאתם שמרים עליו בכל שנה ושנה מכיון שהוציא עצמו מן הכלל אף אתה אמור לו והקהה את שניו (שם יג) בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים לי עשה לו לא עשה אילו היה אותו האיש במצרים לא היה ראוי שיגאל משם לעולם. בן טיפש מהו אומר מה זאת אף אתה למדו בהלכות פסח אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן. מהו אפיקומן שלא יהא עימד מחבורה זו ונכנס לחבורה אחרת. ושאינו יודע לשאול את פתח לו תחלה. אמר ר' יוסה מתניתא אמרה כן אם אין דעת בבן אביו מלמדו:

מסכת שקלים פרק באחד באדר

הנני בא לקלוט שושנים מסשבת רבינו הקדוש ע"ה ועל כל משנה ומשנה אכתוב שבלי הלקט מהירושלמי את אשר תשיג ידי בכל פרק ופרק:

א משנה ראשונה. באחד באדר משמיעים על השקלים ועל הכלאים. ובחמשה עשר בו קורין את המגילה בכרכים ומתקנים את הדרכים ואת הרחובות ואת מקוה המים ועושין כל צרכי הרבים ומציינין על הקברות ויוצאין אף על הכלאים:

ב משנה שניה. אמר ר' יהודה בראשונה היו עוקרין ומשליכין לפניהם משרבו עוברי עבירה היו משליכין על הדרכי' התקינו שיהו מפקירין את כל השדה: ירושלמי תנא אמר רבי יהודה בראשונה היו עוקרין ומשליכין לפניהם והיו שמחים שני שמחות אחד שמנכשים להם שדותיהם ואחד שהיו נהנין מהם שהיו משליכין לפני בהמתם. התקינו שיהו עוקרין ומשליכין על הדרכים. ועדיין היו בעלי בתים שמחים שמנכשים להם שדותיהם התקינו שיהיו מפקירין כל השדה כולו. ומנין שהפקר ב"ד היה הפקר דכתיב (שופט י) וכל אשר לא יבוא לשלשת הימים וגו' והיא יבדל מקהל הגולה

ג עוד בירושלמי אמר רבי אבא בר אחא אי אתה יכול לעמיד על אופי של אומה זו נתבעין לעגל ונותנין נתבעין למשכן ונותנין. ובימי רבי יוסי בר חנינא הוה מתניתא (שמות כה) ועשית כפורת זהב טהור יבא זהב

ג על חופה. על דמתה ומנכנס על מלה לומה זו אלוים תגיגה קודם שהוא עיקר ביום הזה ומקומנו כי אנו עושים כן לקיים מלאות מצוה ומקיים מקום מקרבן לאמת בכל מקום

מתכן כתמיים כלום נהפ מתמיטין דמני יבא זהב על פסולת כו׳ שיו מוכרחים בדבר כדי לכפר על עון הטבעו (יפ״ת) :

ד שולחנות נעלי מעבנעות מתוליפים שקלי כסף נאותן מכוניים שקלי כסף לו זהב : במדינה . ניזוגיים . בעשרים ז״ל פי׳ מדינה כל מה לכל ערי ובראל׳ וכרמב״ם ז״ל ומתמה . כו היו יושבין במקדש ניזוגיים : ודתחילו למקבל . למי אנה הבאת שקלו : **אבל** נא כסיס . דכתיב אים כופר כפשו ולא אמה ולא עבדים . דאין חייבים אלא במלות הבהמים חיינות כתן . ולא קנינים אפילו הבולו ב׳ שבעות כל שהוא פחות מבן שבעים : שוב אינו פוקח . אבינו מסתחיל . ואם מת אבינו הוא שוקל ע״י עצמו : **מגבי** דלכי בלוס . בגמרא מפרש מפני דרך הכבוד לפי שבעודת קרבנות עליהן חולקים לכם כבוד : **אינו** חוטא. אע״פ שאינו חייב לשקול ובפ״ח אם שוקל מחצית לקבן לשקול ובפ״ח אם שוקל מחצית לפי שהוא מוכר שקלו לגיזבר לגמרו ולא חייבינן עלה ינמוד לגמוסבו יפה : כל מקו שקילו שוקל חוטא . לפי מקו ג״כ מתחיבים לשקול : **לעצמן** . לבהמתן ולא דבקא הוא דזוקא בחנות כהן נבדו אמר קרא בלוי הכיס . **שלנו** . משלנו ג״כ הוא לו מוקפות עם אצבוד : **שלנו** . משלנו ג״כ הוא כתה סיוקן נתכנן המוכר הבוכר ומתי לתם ולחם הפנים נתכנן בקבלה . והא כתיב מנחות כהן בלול בשמן לחמצה ולא תאכלו לבהנים הבוכרים :

ה כמין מעבנע על חם . מבוס בס״ל נב״מ דהתנגיה מתחיה הקבל עצמו ג״כ חייב בקלבון (קלבון הוא דבר קל ומוכע במוקפים על מתחים הבקל) הבנא ל״מ בחיים בדבריו מזה דכתיב זה יתנו פעיפוטו מזה יתנו מהנה נקו מכל בוס מכבי מתה בוס : הלכך כל הבקלים לחיבון קלבון מיהא מתה בוס . הלכך כל הבקלים בחנוקות . אם כן מבקל מחצית הבקל. בבמבתה בבגל . דטופר בבגדות הבבנים כמודה בכל בתוכה . ובתיב המוקף הבעוך פי׳ בלבון יוני מין מבקל אבר הוא חלק הבבנים ובבנים חלקים בחנוקות : **שעברו** על בעבות הבבנים

ואמר הכדיין מתכויה וכי מה אתם מדמין נדון שנפניו לסתם דהסם תכויים טוו וגם טים לכם לכשום אבל רבי אלעזר אלעזר אלעזרי הוא ומותר לי לכשוט עליו : כן עוה יהושע . בר אידי לפייסו בתענה כך ומתקרבים דעתו של ר' יוחנן שכן אתם אין אתם דומין לפיים בכל דבר ודבר שיאמר יהושע כך אחר משה . ואם"ם אם סיסיר קרא דמפי משה הוה אלא שהכל יודעין וכו' : **מאי** כולי כו' . דקשיה על רבי אלעזר אלא אחר מלכים משמו . ומשני דכמי כו' אלא שיאמרו אמוראי אחר מלכים משמו . אם אחר מיתתו . ואם תיירו לא יאמרו משמו ש"ם לאחר מיתתו : **שיהא** מי וקים לעולמים . בשוה"ר . דאגורה מתמה בשוה"ר שהוא דרש בעלמו . וא"כ קשה וכי אלעזר על כל דבר שיהיה לעולם שכבי הוא עצמו אחר ימי עצותיו בהם בנביים עבר ונו' . אמ"כ שכן אחר דוד אחזה כו' ושולמים אלה לומר בשוה"ר ובשולם הנה עניין שבשמיו יהיו זוכנות בקבר כדלקמן . הוא ליה כאלו מי לעולם בהני עלומות : **רוחשות** . מתעוררות. ופרש"ש ומגאם יש לו עדוה כמי : **כומר** . כלי אמיתיה בו עניכים עד אתחתמים ויייו נה לאלת כמו מכמר בעבלא דתמיד נעמבר . דוכב הייו רוחש ופא ווילא למעבלא : **בהדיין דמתי** קודיטון כו' . משום דאחר כיין הבוב כתיב ש"ל אמר הייטו קודיטון שהוא יין מתוקן בדבש ופלגנין . ומה ש"ל דאינן אלא יין נחוד . אלא שלאיתו חבוב שהוא יין יפן נקרא יין טוב (יש"ר) ועשם פלוגתם מיין בשבע : **אגו"ב** דאמי ליה שבבר מבר אזמון מעם שעתה מדיין עמנו בפוי : **יראה** בעבד אמתיה בלאו מוחד לנבדו . עש"ו כן ינוק הדבר על לוחבו . דמיקור לגיומוד מבנו בנלאיים פיום בדבריהם וכיו מיינן רוחות לת מוכיך : **אך** בלאם . שמוחד לנבדו . וכיוהו אלא על רבו . ומבנה הלים האומר הסמוחה (קס"ב):

ט פרנוד חפות . כמלבוש אחוד וכופלין חפות . לוחו מלמעה . לוחו הכפל קרוי פרנוד הקוה אלא ומבדוהו אמתן בחוכה המחנות הלעבה : **ולא** בתפילין ולא בקמיע . אלא ראמרו אמר . אלא בתפילין ולא בקמיע . אלא ראמרו אמר : **אף** בלאם . שמוחד לנבדו . וכיוהו אלא על רבו . ומבנה הלים האומר הסמוחה (קס"ב):

ט משנה **"אין התורם נכנס לא בפרנוד חפות ולא במנעל ולא בסנדל ולא בתפילין ולא בקמיע שמא יעני ויאמרו מעון הלשכה העני או שמא יעשיר ויאמרו מרמיות הלשכה העשיר שאדם צריך לצאת ידי חבריות כדרך שצריך לצאת ידי המקום שנאמר והייתם נקיים מה' ומישראל ואומר** (במדבר לב) (משלי ג) **ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם** (יד יוסף א ימנות קב) :

זה בית עבודת כוכבים וכן הוה הדר איקפד טפי אמר חברותא נמי נכנס לפניו רבי יעקב בר אידי אמר ליה כתיב (יהושע יא) **כאשר צוה ה' את משה עבדו כן צוה משה את יהושע וכן עשה יהושע לא הסיר דבר מכל אשר צוה ה' את משה וכי כל דבור ודבור שאמר יהושע היה אומר להם כך אמר לי משה אלא יהושע היה יושב ודורש בסתמא והכל יודעין שתורה של משה היא אף אתה רבי אלעזר יושב ודורש והכל יודעין שתורה שלך היא אמר להם מפני מה אי אתם יודעים לרצות כבן אידי חבירנו . ור' יוחנן מאי כולי האי דבעי דיימרון שמעתתא משמיה אף דוד בקש עליה רחמים(תהלים מא)אנורה באהלך עולמים אחסה בסתר כנפיך סלה וכי עלתה על לב דוד שהוא חי וקיים לעולם אלא כך אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע אזכה שיהיו דברי נזכרין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ויהיו שפתי דובבות בקבר . שמעון בר צירא בשם רבי יצחק אמר כל תלמיד חכם שאומרין דבר הלכה מפיו בעולם הזה שפתותיו רוחשות בקבר שנאמר (שיר השירים ז) דובב שפתי ישנים כמוכר של ענבים מה כומר של ענבים זה כיון שמניח אדם אצבעו עליו מיד דובב אף שפתותיהן של צדיקים כיון שאומרין דבר שמועה מפיהן שפתותיהן מרחשות עמהן בקבר . מה הנאה יש לו בר נזירא אמר כהדין דשתי קינדיטון ר' יצחק אמר כהדין דשתי חמר עתיקא ואע"ג דשתי ליה טעמיה בפומיה . רבי נידל אמר כל האומר שמועה בשם אומרו יראה בעל שמועה כאילו עומד לנגדו שנאמר** (תהלים נמ) **אך בצלם יתהלך איש :**

פרק שלישי

ט משנה "אין התורם נכנס לא בפרנוד חפות ולא במנעל ולא בסנדל ולא בתפילין ולא בקמיע שמא יעני ויאמרו מעון הלשכה העני או שמא יעשיר ויאמרו מרמיות הלשכה העשיר שאדם צריך לצאת ידי חבריות כדרך שצריך לצאת ידי המקום שנאמר והייתם נקיים מה' ומישראל ואומר (במדבר לב) (משלי ג) **ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם** (יד יוסף א ימנות קב) :

יתהלך אים כבוכות אחוזה לאתהלך כאים גם אחרי פבוכות בעת אחזיכיון אמוחנו אבל האים אמר אלך אחרי אסבל אהוא אסתים על הענגת המתנון ודגן ובוכות לא יאמרים כי לפעמים יקרה לו

ט **פרנוד חפות** כשהמלבוש אחוד כופל אותו מלמעה ומופרנו ויכול ליחן בתוכו . ולא בתפילין ולא בקמיע שלא יאמרו אחר הכפל אבל בני הכיר עלאתמין אבל בני הכיר אלא אם אינם אחרים מעות . ומלבד בשעלת ומדה מעולם

על פעמים ואומר זה מדכתיב ה׳ לחוס ותנון ארך אפים . ואלך אפיס אף לרבעים . ויתרון בני מעוז פי׳ יותרו קצרי בני מעוז ויצלח בתחנותיהם שם שמוסם אל הכבירות לאוני מעוז . שלון פי׳ אחר אפיס לעבור על כל פשעים ומה דכתיב עוזא עוזא פון הייו לרמי שפעה דילדה. אמר רבי אחא כתיב (תהלים ס) וסביביו נשערה מאד מדקדק עמהם בחוט השערה . אמר רבי יוסי לא מהטעם הזה אלא מן דכתיב (שם פט) ונורא היא על כל סביביו ונורא היא מן הקרובים יותר מן הרחוקים . אר״ר חני בשם רבי שמואל בר נחמני מעשה בחסיד אחד שהיה חופר בורות שחין ומערות לעוברים ולשבים פעם אחת היתה בתו עוברת להנשא ושטפה נהר דהון כל עמא עלין ובעו לנחמא יתיה ולא מקבל עילוי לאתנחמא עאל רבי פנחס בן יאיר לגביה בעי מנחמתיה ולא קבל עלוי לאתנחמא אמר להון דין הוא חסידכון אמרו לו רבי כך וכך היה עושה כך וכך אירע לו אמר אפשר הוה מכבד בוראי במים וקיפחו במים מיד נפלה הברה בעיר ובאה בתו של אותו האיש את דאמרין בסיכתא איתערת. וא״ד מלאך ירד בדמות רבי פנחס בן יאיר והצילה :

יד גביני כרוז שהיה מכריז בבית המקדש מה היה אומר עמדו הבהנים לעבודה ולוים לדוכנם וישראל למעמדם אגריפס המלך שמע קולו ברחוק שמנה פרסאות ונתן לו מתנות הו״בה. בן בבי על הפקיע שהיה מזיז את הפתילות. ר״ר יוסי על לכופרי בעא למסני עליהון פרנסין ולא קבלין עליהון פתח ואמר קדמיהון בן בבי על הפקיע ומה אם זה שלא נתמנה אלא על הפתילות זכה לימנות עם גדולי הדור אתם שאתם מתמנין על חיי נפשות לא כ״ש:

(עוד בירושלמי סמוך למסכת ראשונה)

טו אמר רבי יונה כתיב (שמות ג) לכן אהלך לו ברבים ואת עצומים יחלל שלל זה ר״ע שהתקין מקרא ומדרש והלכות והגדות . וי״א אלו אנשי כנסת הגדולה אלא מה תקן זה כללים ופרטים :

יד יוסף א ירושלמי פ״ק דמסכת מ״ד : ב ירושלמי פ׳ פתח דשלום :

מעבדא דתקן בתמ׳ מדות שבהבנים ולוים הם שומרים המקדש ולא מן הכבירות המסמרות ומי שהיו מעלמין לוחם ובן הוא חובבין לוחבו ובכל זה היה ממונה בן בבי. וכן כתב הרמב״ם בפתמ׳ מדות בתחלה שמלוה על הכהנים ולוים לחיות שומרים שביבות המקדש ולתמ״ש שהין שם פחד. ומוד נזכרו בתמנה זו המנוים לחביים כמו בית גדולו ובית מלחמה ומנוים לבם לחוביים ומה לחוביים מלגלו ביומא ומוד לחביים המנוים על מעיבוחיהם בלמי מחיהיים על מוגם ספר הם לבן לא בתרוים: בלמי מחיהיים על מוגם מדבש זה המדבש שפיבה **טו מה** מתוק מדבש זה המדבש שפיבה

פקוח לבן לחלוק לו ברבים פ״ב

מקוצה שהוא פקוח לחבון בפרבים הגם שבעל עבדי וכבר נתפרסם פי׳ המזיעים בפרסה זאת. (ה) ולולי בפתים לבמוע לוחו פיבוח מזוע ויבוח ביטו לזה הבבה מבלוהבות ויבוחים ובוחים מבוים הבחבים בחיתה בבבה מיבבות הוא מוחד. ומוד בבלוחה לוך בתחלת הפרבים ובוחם בבם עבדי ומוד יבוח ובבא ובבה מלד עם מדבש מ״ל על מלחים מלגו בבם וגם בבוח בבוח לבן לבלוח לו ברבים ומו׳. ולולי יתבן מבחוחים ובוחים כי פתי יאמרון לבל דבר ויעמם לל בבלים המתבבים הבבה. ומי׳ בדברי בני דוד קמתי ז״ל ובעלה מבבים דוחקים ומבתבדים הם לבני יוכם בל בבוח מחבון בבבה בלמוד בבלים פי׳ מחיתי ובמן מחיבה מ״ד הבבע מלבד הבלה. וכל זה לבוחה המלבה לי לפי מתמת מחי׳ בם בפי הבבתו הבלים לא ידבני לייבב מעיני בבה לבו בבבים הם בבבים בל בבוח בל בבבים בל בבים בל בבוח בל בבבים בל בבים בל בבוח בל בבבים בל ב

לא היו נמליו של אברהם אבינו כו'. ודבר מיוחד הוא לפי שהיו נמליו כו'. כי יש כמה מקומות בדברי הגמ"ם הכרח"ם דהיכי דקביע האיקה בשוכנו בין הסדרות לא שייך הא. לי נמי אין קומכין על הגם בדאוקמה בפ"ק דקידושין. וכ"ם בכס"ג דלין לסמוך על הגם להחזיק עלמו בלדקות עפי שהקב"ה יסמוך בהמותיו מתקלה (יפ"ת ומזה"ק) והמ"ר כתב שהוא עלה לפרש זאת אלהגדה של הדרך שהיו הגדולים מלאכי אלהים עולים ויורדים בדרך ידיעה מוחבית אם אמנלא דרך ישרה בהגבת מוחת זאת אלהגדה וכיה לדרך מאוד מאוד הקנה אל הגדה מאוד המחנה מאוד מלאי ולא עת לאחריך ולדבר מוד הקנה לו גדולה מעצון ז. אר אמנם לא אמנם לא אמנו מלכן מד עלהתות ואפרש בל אלהגדה הזו כפי הפשט ונם אחקן מעוות אלגא אמנם אמר כיה לפי ואפשר שיעמך מזה אחמלה מה לעלות רפואת מעלה אל מלאכי אלהתמונה. ואמנה לאו יתנכך אחר הבית לנגד עיני בכתיבת זה אחמתר ספר היטב והוא מדבק רבה כי הקרה ב' לפני כיום עבת ב' מיי שרה פתחתי ספר ב"ר לדמות בעניני הפנשה ומלאתי זה אחמתר בתוב על אלגמות מזה נקחו כפי אמר בהאתי כאן:

פירוש המלות להמתיקה לגאון הקדש. ממונו אלגאון בעמבה ובכיקוה עם אר אר אר

הדא מנא לך . מגלן לך זה שטוח כל כך דבר גדול הפיום לגני נהור שתחם עומן לי שבנדה כרבה גדולים כל כך : לרע מיעוט . למעט ממנו : פרנסה דיקרי . פ' פרנסה על בטוח : אילולדי דטוח כר בם רבים . אילו לא היה זה אדם גדול לא היה רבי אליעזר בן יעקב שואינו למעלה ממנו : מהו סכון . מהו הסכון . והתפלל קני נהור זה על בהמ"ר אלו אלו מפלה :

כג מפסולת הגלוסות. פירוש ממה שהיה נוכרח המעשר משם . דבר קרפיכנון הוא כדאותה בויקרא רבה פ' ג"ב . ושלא תבן יקרה מלה : העשיר משם . שלא הקב"ה עיוסה לו מוכר כדי שיהיו דבריו נשמעין ומכבדוהו עם כח בעצה ולעמוד לתחת בשר ודם . ושוד עשם לוחמה בפ"ב פ' מ"ג ס"ש : הה"ד עבל לך . שעיבוהו להגאלה : מחצב בל מגנים כו' . ס"ל כי לא מפסולת הגלוסות בגבד המעשר . אלא מחצב בל מגנים עבנה לו כדי לעפוכל הגלוסות ממש ושהיהים מהמחצב כמו משה : חמו עיסה כו' . לאו הבוקים לאו הכלכים שהוא שמן ובגיה . שאוכל מן היסודים ושותה מן היסודים . כל כחבו מן היסודים : לשבח מיתמי לדיקא ומיזבי . לגלות דין גזרות . כי אמות הוא לגלות בלדיקים : דין הוא שיעוה כו' . מה שהוכך להניח עשם מפני שהיה בכמעטו יוסף לחל"ב קשה שבלהה שעוכל שבחו בל עכמו בפסולת הגלוסות ואיהו לאוי מעשה קדוש כזה . ושוד שתחבר שהוא שבר הגלוסות לא היה לאוי לגזרות בל ידי הגזיות בעוכר כי לי שיתחוו לו . לבן אחר כי הבוכר היה לאוי לו מלד אחר ולא מלד הגלוסות . ולין הקבוה ה"ב אינו לא הגלוסות בל שבר הגלוסות בעבור . ומלחר שהיה זוהה בזכות עשמו יוסף יהיה לאוי שיתבבר ב"ב . כי ה' בידם בעבוד הגלוסות ומעיילים בבחי בכסות בל מיב לוד עבבו לאותה הגלוסות בל ידי הגזיות בעוכר בהוכה שהיה לאוי לגזר

מזה נראה פיתון ג"כ למשיתת מלכים . ואם"ש שיש לומר שטוראלת שעה היתה מ"מ קבלת
הז"ל אין לנו לפקפק אחריה (יפ"ת) :

ל הה"ד ויכתבם על שני לוחות אבנים . פקוק זה כתיב אחר פעמת הדברות (דברים ה יט)
וכתיב שם לא יחר אסר דמשמע דעל שניהם כאחד היה : ר' אלעזר אומר מקרא אמרה ר' הדברים על ב'
לוחות . קלתם על לוח זה וקלתם על לוח זה : חזה כתי שלומר כתבתי דרום פלוגי על שני קלפים
שכוונתו לומר שלא הספיק קלף אחד לנמות בו כל הדרום . ולזה נקח ב' קלפים וכתב קצת הדרום
על אחד ואחר שהשלים הקלף האחד כתב השאריה
על קלף השני : דהה"ד ויגד לכם כו' עשרת
הדברים ויכתבם על שני לוחות אבנים . פקוק
זה כתיב קודם עשרת הדברות (שם ד' יג) וכאן
כתיב לוחות מלה דכל אחד לבדו היה עשרת
הדברים . וגם דכתי תיבות עשרת הדברים מיותר
מ"ש לרוץ לומר דלכתי אחת לגמרו שלמו לבחר
מקרא לשם עשרת הדברים כתבם שני שני לוחות
אבנים . ובוד יש לומר מדכתיב ויגד לכם ויכתבם
משמע שכשם שדברם ליחיד שעשרת הדברות כן
כתבם ליחיד לבדו לוחות . ומיון דכל עשרת הדברים
יחד אמרן בדיבור אחד : ועשרים מל לוח זה דכתיב
ויכתבם כו' . דייק הר מדכתיב ויכתבם כל שני
לוחות שני קראי הכ"ל דיש כתי . וה"ל דכי
הכי דיה"כתבם דכתיב נגי ויגד משמע הדברים
על לוח אחד מיתותיה דשעת הדברים . ה"ל
ויכתבם דחידר קרא דיגיד עניי לבו . וכ"ש
לפי מ"ש דמשמעות דקרא שהכתיבה מעיין הכתבה . ומכיון דאמרי קראי כתיבי מלרמיעון לבו
לאמשיגון דהוה פעמים על כל לוח : ובו' על לוח זה ומזה הם כתובים . היינו ב'
כתיבו . וב' פעמים על שני לוחי החבו . ומל שעה אלמעלה ואלמטה לא היו כתבים . ולפי ביכסת התוס' אלוחות אחכו אשה ואחבו אלשה ובכן אלשה ה"כ הבתיים אלמעלה
ואלמטה לא היו כי אם ב' על ב' ולא היו לחוים לעשרת הדברים . ולכתוב ס' מכאן וס' מכאן וה"ל לומר לחוים לעשרת הדברים . ולכתוב ס' מכאן וס' מכאן וס' מכאן ואין לזה דרך כמוד לאלקים ה"ל שמולה היו כתבים בקבלה : טטרונגא מרוגע לשון יון : בין על דיבור ודיבור . היו כתובים דקדוקי הטעמים : כימא רבא . שמעו מרבים . ואולי הוא הגדול ואולי מלה מיס ודנים הרבה :

לוחות כתובים משני עבריהם מזה

אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים . לא יהיה לך אלהים אחרים על פני . לא תעשה לך פסל
וכל תמונה אשר בשמים ממעל ואשר בארץ מתחת ואשר במים מתחת לארץ . לא תשתחוה להם ולא תעבדם כי
אנכי ה' אלהיך אל קנא פקד עון אבות על בנים על שלשים ועל רבעים לשנאי . ועשה חסד לאלפים לאהבי
ולשומרי מצותי . לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא . זכור את יום
השבת לקדשו . ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך ויום השביעי שבת לה' אלהיך לא תעשה כל מלאכה
אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך ובהמתך וגרך אשר בשעריך . כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ
את הים ואת כל אשר בם וינח ביום השביעי על כן ברך ה' את יום השבת ויקדשהו . כבד את אביך ואת אמך למען
יאריכון ימיך על האדמה אשר ה' אלהיך נתן לך . לא תרצח . לא תנאף . לא תגנב . לא תענה ברעך עד שקר .
לא תחמד בית רעך לא תחמד אשת רעך . ועבדו ואמתו ושורו וחמרו וכל אשר לרעך :

לא תחמד בית רעך לא תחמד אשת רעך לא תחמד שדה רעך . ולא תחמד בית רעך לא תחמד אשת רעך לא תחמד שדה רעך :

[וכן היו כתובים משבר לדף ממלת מ' דברות בכל לוח]

(ב) אין מעין זה לדלמיל ובלאה שיש כאן דילוג סיפר והיינו דמייתי מיימתא לדברי חנניה
ב"ג ודבנן מודיו גליי זה דב' דבותיהם דייקו לנו מהאי קרא דדבקו ליה
בלוחות כדאיתא בחיים ואחידי דמייתי קרא דיש בכאן חנניה בן אחי ר"י כיפיה נמי בלוחות
עוד עם האריך ובתב לבסוף כמב"ל כך הוה מעי לאהי קרא פי' בגליי זהב ודרש מלשון בל
מה היה מזה בל בדול וכו' אל פי מילתא דחבריא דאחבר בעלמא . ומ"מ מה דדבקי בגליי
זהב בלוחות מעוה דמסמע דס"ם סלוחות שהן מעשי ידיו של הקב"ה ובכתבון בגלי הוה
ואיקרו זהב ע"ש בהמחברים מזהב :

(ג) בענין ציור סלוחות כתב הי"מ שלון ש"ל ציור הכותב מכמה מעמים ובם לרמזים שלו

ל כיצד "היו הלוחות כתובים . ר' חנניה בן גמליאל אומר
חמשה על לוח זה וחמשה על לוח זה שנאמר
(דברים ד) ויכתבם על שני לוחות אבנים ה' אל זה וה' על
זה רבנן אמרי עשרה על לוח זה ועשרה על לוח זה
שנאמר ויגד לכם את בריתו אשר צוה אתכם לעשות
עשרת הדברים י' על לוח זה וי' על לוח זה ור' שמעון
בן יוחאי אומר כ' על לוח זה וכ' על לוח זה שנאמר
ויכתבם על שני לוחות אבנים כ' על לוח זה וכ' על לוח
זה ור' סימאי אומר מ' על לוח זה ומ' על לוח זה שנאמר
מזה ומזה הם כתובים מטרונגה. חנניה בן אחי רבי יהושע
(ג) אמר בין דבור לדבור דקדוקיה ואותיותיה של תורה.
ממולאים בתרשיש כימא רבא . אמר ריש לקיש כי ממי
ר"י לראי קרא אמר יפה למדני חנניה בן אחי ר' יהושע
מה להים הזה בין גל גדול לגל גדול כל קטן כך בין דבור
לדבור דקדוקיה ואותיותיה של תורה :

יד יוסף א סי"ם רבה פ"ה ס"ו יב ועי' ב"ר פ' מ' תנחומא עקב פ' מ"ו: ב במדבר רבה
פ' י"ג . חזיה פקוק דיוו גלוי מסו :

ל מה שמתפרסם אלגנו מעניין זה בספרי המדרשים אשר בידינו שהיו כתובים ה' דברות על
כל לוח בדברי חנניה וקבלת רבנן היות ב"ה אשרות ומתיבשת על הלב בהיו בכל
לוח כל ' דברות אמנם קבלות הר' תנאים בתוספתא יולה לכאורה כי הן הם קבלות זהות
ובלי טעם ובפרט קבלת רב שמעון אי מיתתי היה קשה הסכנה ולעיון אין יהיו כתבים בכל לוח מ'
דברות ולחייהו מטיא מפקוח מזה ומזה הם
כתובים היתה לודקה לא יאמר מ' על כל לוח
בפקוח מקרא שהיו מזה ומזה הם כתובים . ובכל
בכל בבר אבל מ' הוא דבר זה וקבלה אינו כפי
הענין הראשון ובם לריך לבקש בעם נכון לתר
הלומה בעבת הדברות לבתוב מ' בפעמים . וכבר
מבנבו לתקן זה כמ"ש בפרק הבותפין הלוחות
מכן ו' בפתים ותכן ' ובכיון ב' ו"ל בלתר
שהיו כתובין כ' בב' הבעתים הבתוי . וזה הפירוש הוא
נמנע אלגי מהבבר הוביות בלוים בנגד זה שאתר
הלומה ה"ם פבו לזו שהיו יש בכל לוח ו' בעתים.
עוד מבבר בעול בה מדקדוק לליות ' מיתלי
כאבר אבבל לבון : ומה שאבתי בדבר הפעם
בעומת ' מיתלי לומר בעיון שבלוח הוה מבובב
אלבו כלתבו ובל נפש מוביבב יש לו ב' פעמים
עוים בה לזה ויש בעיבים ד' קבות בוות בבל
בל קבן מלאו זה' קבות הוו בתובים ' דברות
(ג) בעמה הבעיון מלבן לב' קבות בוות וכן
בעמה הבתחתון בנגבו ובכל קבן בוו בתובים
הקב"ם וכדי לבמל זאת הקבלה מבוטבת לה הבם יתבבר מיהו בל עבבה דברות בל לוח אחד
מבובים יחד לבאוות כולם בה לזה . זבו הבעבה בפי הקבלה אבביא לבבבן לומר בן ובביאו
בלוח מן המקבה מתחלת הפקוח בעמתו בוכות תנאים בת"ם ויבד לבם לת בביתו אבר לוה
לחבבם לבעות בעבת הדברים שהיו בבר בבר בלה לבם בם בעבת הדברים ואחר בבלה עם זה
ויבתבם בל שני לוחות . עם הוה בלתבר לבתבם דדברי ' שמעון הוה בתובים ב' מב'
בעבריהם ' מעבר זה ו' מעבר זה לון דבתי בובבת בתמנא בדף ובמבעם בלתבתי בפי'
דברי הבבן בי לתם לתם בודם מלבי שם פיבוב בדברי תבם לו תבה שהוא עלמו

הנני בא לבתוב בעמים והבתחיים בעמיים שהם הבתיבות לבבם בן ולבייב זאת הלוה
מן המקבה ומן הבבבה . אם ב' תבאים בתובים הוו בובבים בהבבתות הוו
בתובים בבתיבה מתבם בבל אחד מב' עבבי הלוח הוה לבם לבבבן לבים בבתובים בתובים
מבבי עבבריהם מזה ומזה הם בתובים אבל הוון בלא הבבוב בבתוב בם בן בבי בבי מיבתי בה בבבבן
בהבבה בי הוה לבבו לומר בבבבל אחד מב' עבבי הלוחות הוה בתב מתם ובלא הוה מ' בבל לוח.
והב' תבאים הבלבתים אלוו מבבבו' בבתוב בתובים מבבי עבבריהם וב' בבתוב לבבבן בתובים
הלוחות בבמתבם בבמי בלתבר בבבי בבל בבל הבבבות ומזה הב"ל מ"ם ובמ"ך בבלוחות בבם הוו
עומדות . ולבלוי לבבבה לבתובה בעם לבבבה בבי מיבתי בבבא בבבבב ובבבב בבם בבבבבן
ובבבבבן בם ב' מיבתי בבבבן בבבם בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
הבבלות מב' בעבריהם לבי בבבם בי בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בתובות בהבבי הן בבבבות בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן
בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן בבבבבן

לא התורה נתנו לו הקב"ה למשה. זה מדבר תחתון משה אשר נתן בקרקע מספר רבינו הסמיוק תורה זו תחתון הנה. וכמ"ש הרמב"ן בהקדמת התורה שמשה תורה ס' והסמיוק ממנה תורתו. וכמ"ש הרמב"ן בהקדמת התורה שמשה תורה ס' אחר כן סיום עולה מלא. ולפי סיום כל ד' שלוחות הנ"ל וכל עולה היא המעולה אחרת לפי הסולם. ומשה רבינו נתן מכלם.

ומכן אמר ד' מעלות על אם בה (כנוד חמנים): אש לנגה. הם הסתחיות הקוקים על נבו אם שחורה. וסיינו כתב ניגוליה. אי נמי בסיוף והוא כמהב אלנו (קס"ב): היא אם. סיינו שיות שורה וכתיבתה בהם כנוכר. ואמר מוכלגה בהם הוא היות מעיניה כלם דקים וחנוים ומלוגו היא כולה בהם עוסק בד"ם. ואומר אלוהב בהם סיינו אמלגה מחמתו ותבנך כי ס' אם הוכלה הוא (יפ"מ):

לב לחטבוק הוא ד', קונה לאמם הדבנים כן הוא כי כבר כתבו גדולי המפרשים: כי מעמת הדבנות המלוקות לב' חלקים. המלק הראשון הוא המעות הוא ובנה אחד לאחיו לאמקום. וזה מה הדבור לא תגנב כי כל זה קחי לאחיו בה' ולבני לאמות בנה אחיו אחיו לעמות הוכנים. והחלק השני הוא המעות בנין אחד לאחיו ולזה מן לא תגנב עד לא תלגב לרעו. ומן לא תגנב המה נוגעים רק בין אחד לאחיו ולרעהו. וכמו לא תגנב כי הבנובה היא המקריאמת בנים אחים ממחבר ומשאר הבריות. והמעבב לשון הוא מפר בנים אחיו ונם מחלל את שם אלהיכם כי נתן לכם את המורה נו' מאי מקיים ר' יוסי לחדשיו יבבר. אמר לך כל חדש וחדש יהיה מבבר. (יחזקאל מז) יועלהו לתרופה ר' יוחנן אמר תרפה מצין עליה ותרפ מזונה. רב ושמואל חד אמר לתיר פה של מעלה וחד אמר לתרור פה של מטה. רבי יהושע בן לוי ורבי חנינא. חד אמר לתרור פה של עקרות וחד אמר לתרור פה של אלמים:

לד אתה מוצא כשעלה נבוכדנאצר להחריב את ירושלים עלה וישב לו בדפני של אנטוכיא ירדה סנהדרי גדולה לקראתו אמרו ליה הגיע זמנו של בית זה לחרב. אמר להם לאו אלא אילו הייקים מרד בי תנוהו לי ואלך באו אצלו ואמרו ליה ליהויקים נבוכד נאצר בעי לך. אמר להם כך עשין דורון נפש מפני נפש דורון נפשי ומקיים נפשיכון הא כתיב (דברים כג) לא תסגיר עבד אל אדניו אמרו ליה לא כן עשתה זקנתך לשבע בן בכרי כיון שלא שמע להם עמדו ונטלוהו ושלילוהו לו "עד שהרגו באכזריות גדול. כיון שהרגו נבוכדנאצר המלך את יכניה בנו תחתיו ירד לו לבבל. יצאו כל בני בבל לקלסו אמרו לו מה עשית אמר להם יהויקים מרד בי והרגתיו והמלכתי יכניה בנו תחתיו אמרו לו מתלא אמר נור טב מבלב ביש לא תרבי נור ביש מבלב ביש על אחת כמה וכמה. מיד שמע להם עלה וישב בדפני של אנטוכיא ירדה סנהדרי גדולה לקראתו ואמרו לו הגיע זמנו של בית זה לחרב. אמר להם לאו אלא אורו שהמלכתי תנוהו לי ואני תולך לי. אזלין אמרין ליכניה נבוכד נאצר בעי לך מה עשה עמד ובכם כל מפתחות בית המקדש עלה לראש הגג ואמר רבונו של עולם הואיל ולא זכינו להות גזברין לפניך עד עכשיו היינו בעלי בתים נאמנים לפניך מכאן ואילך הרי מפתחות ת לפניך. תרין אמוראין חד אמר כמין יד של אש ירדה ונטלתן ממנו וחד אמר משעה שזרקן עוד לא ירדו. מה היו בחוריהן של ישראל עושין היו עולין לראש גגות תיכן ונופל ומתים הה"ד (איכה ב) משא גיא חזיון מה לך איפוא כי עלית כלך לגגות מה עשה נבוכד נאצר נטלו וחבשו בבית האסורין וכל מי שהיה נחבש בימיו לא היה יוצא משם לעולם על שום (שם יד) אסיריו לא פתח ביתה גלה ויכין וגלתה סנהדרי גדולה עמו הה"ד (ירמיה כב) העצב נבזה נפוץ וגו':

יד יוסף א ירמ' הענינים ס"ק: ב בגלי ס' שתי הלחם וכפ' תלק וכיום דברים רבה חיים פסוק נן נשיל יקוים ס' דברים ויקוים ויחקאל יחקאל יחקיר פי"ש: ד סנהדרין עב ע"ב: ה בכ"ר הגר' ושילי ועמ"ש בעין: ו ע' בזהר סדר מקץ דכ"ג ובלהר"ש פ"ד:

ומיין מה בכתבתי לעיל: עכשיו אפין לאו נתמיים כו'. אמר זה דבר עגמת נפש לאוני יומאו מן המומים. לא בתמיות דברים המוב לו בהמייב בינו מלהתיעו בדיב: ועוד כל ידו. ומפשה גם בכתבתו בדרש ומם גבוהים ונמ"ש לב המלך בקבנו: גולרתה מקסדרי גדולה עמו. הסיינו התנם ומתקבר שהיולן בגלות עמו. לן המקום בגבולות ומנתם לב המלך בקבנו: בין עבלתו ומוכי יהודה כו'. אמר לם לאו אלא אורו שהמלכתי תנוהו לי. אזלין אמרין ליכניה נבוכד נאצר בעי לך מה עשה עמד ובכם כל מפתחות בית המקדש עלה לראש הגג ואמר רבונו של עולם הואיל ולא זכינו להות גזברין לפניך עד עכשיו היינו בעלי בתים נאמנים לפניך מכאן ואילך הרי מפתחות ת לפניך. תרין אמוראין חד אמר כמין יד של אש ירדה ונטלתן ממנו וחד אמר משעה שזרקן עוד לא ירדו. מה היו בחוריהן של ישראל עושין היו עולין לראש גגות תיכן ונופל ומתים הה"ד (איכה ב) משא גיא חזיון מה לך איפוא כי עלית כלך לגגות מה עשה נבוכד נאצר נטלו וחבשו בבית האסורין וכל מי שהיה נחבש בימיו לא היה יוצא משם לעולם על שום (שם יד) אסיריו לא פתח ביתה גלה ויכין וגלתה סנהדרי גדולה עמו הה"ד (ירמיה כב) העצב נבזה נפוץ וגו':

לא רבי פינחס בשם ריש לקיש אמר תורה שנתן הקב"ה למשה נתנה לו באש לבנה חרותה באש שחורה היא אש מובללת באש חצובה מאש ונתונה מאש שנאמר (דברים לג) מימינו אש דת למו:

לב רבי שמואל בר נחמני אמר הלוחות היו ארכן ששה טפחים ורחבן ששה טפחים והיה משה תופס בטפחיים והקב"ה בטפחיים ושפחיים ריוח באמצע וכיון שעשו ישראל אותו מעשה בקש הקב"ה להטפן מידו של משה וגברה ידו של משה והטפן ממנו היא שהקב"ה משבחו בסוף (דברים לד) וגולכל היד החזקה. יהא שלמא על ידא דנברה על ימינא. רבי יוחנן אמר הלוחות היו מבקשין לפרוח והיה משה תופשן היינו דכתיב (שם ט) ואתפוש בשני הלוחות. תני רבי יודן יהלוחות היו משוי ארבעים סאה והיה הכתב סובלן יכיון שפרח הכתב כבדו על ידו של משה ונשתברו:

יד יוסף א ירמב"ן תעניית פ"ד תמוטות סוף ס' עקב. ב ולקוח הבא רמז מב"ג. ג מי' תמוטות פעלה מי' כח: ד תמוטות הבא מי' כ"ו ובפ מי' ל' לחרב"ג פ"ב מ"ב מי' תמוטות מ"ב מ"ל מ"ל מ"ב פ"ד מ"ל מ"ב פ"ד מ"ל שם"ב:

לא ידעתי אלא דבכה הכולל אלא דבכה תורה בלשון בני אדם ובאמר יקוד אלא הוא שיחה עניין ותופרם מאלינו יותר מכל ג' יקודות בין דרך המקבלת לבנות אלא כל דבר שיחה נבקר כמו אמתר בהקב"ל בהר דיבור בעיד ודפיק הן קדמוני בלבוהו טל דליק ולבמוח בנו מעלם הכתוב כי דבר היא למדמהו ר"ל אבא אלא כתובה אלא מה יאמרו בתים לבנים ר"ל אלא אלא כבכתיבה אל הכתיבה אלמה ולזה אלא אמר שהוא אמר בעלים בכתבה הכתב היה אלא אמר שהוא אמר בעלים בכתבה בקלבסת אבנה בנאל: ויהיה בעליות אל"ל: ד' בעליות אל"ל: ד' בעליות אל"ל: ד'

לה שמעון הצדיק כהן גדול סיים . מפורש לשון מיוחס . כלומר בקוף אלא סיים מעמסם בתחלת הכתיב כתו מזבח : **על** המזבח. היא הסברה ואלמלי הקוף הכתוב שנאמר וכגון מעמד מעמד : **וכגון** כו ביום גילוה (תוי"ט) : **ועל** הסבוכות . אל בית המקדש : ועל נתיבות הסדים. מלוה מעמדו נפני שהוא גדול מן הצדקה נפי מתיבו מתכיים . ומוד אנ"ח נוסב כון בפנייס וכן בפנייסים (רש"י) וכלל בזה ג"כ לגתם בכלים . ולנכר חוליב . ולנשמה תחנים (אהל"ע) : **ושלשתן** בפסוק אחד דממנו מוכח דפנייסם מומדים פנים ואלו דאמריגן מנלה סתנה הקב"ה עם הנביאים . אם ישראל. מקבלין אם הרוחה מוכר ואם לאו מתקיון לאומות וכמו : יכיון דבפנייל אלו הנלעם ישראל נקראים עם ס' : דמתפיק . א"כ פנייסם הקולם מומד (קס"ע) : זו תורה אלהיך לשלוחן בפה ובוטרו שמונן בפה: זו גמילות חסדים . דפיוט לדקה ומכולם כיתנת ביד . ודמים ידי כאלו כתיב ידו : **מה** יקר חסדך . החסדים שנעשה הקב"ה עמכל יום ג' שנות מוסקן כמוכר וג' שנות זן ומפנכנס מקנני לתמים ובד מיני כיוים וחבו ב"ח . ואם בני אדם מוסן מבני מנו מנות אלו נגל כנפיך יחסיון : אלו הקרבנות . שכל ידיהם מתקיימים מוקות אמים ומקן : **ולאמר** לציון עמי אתה : ג' אלו המנות ישראל הם עם ס' : **אלא** זה , אם"ש מנות אלו הם מלוייים בעולם אמון עמי יכול לעשות הכם : **ושלשתן** . כתוב הפנייסים בדבר אחד : **נעשה** הדין נעשה אמת . שהבטיחו מהיוליגין לעשות מקר אמת ומצבינו בדין ויתבבר שקרומו ויתבנה ואת לעמו לא הגיע : **נעשה** אמת נעשה שלום . כי הבטחבנו שמנות כל אחד נתמתאו לא יהיה עוד מחלוקת ביניהם כי ירחה חכוני שכוחו : **אמת** ומשפט כו' . אין הסיוום מעשה אל שלום דהיינו הכשוב : אלא דס"ל מפנייסה מהמפנה מעשה שלום :

מסכת יומא

א פשוט הוא לן . הדבר ברור אלא שיש מקה בנפנים ימי מלוים אלא נחלוק לכן. **ולא** בגבולי כהוגה : **ותני** לה . ומנין אמי הכי בברייתא דנל"ח : **וכיון** שלבש אהרן בגדי כהונה גדולה ושימש שהוא גדולה כו' . מעמנו דמקם לא היה מלוכב בגבדי כהונה גדולה . ה"א כ"ע נמתני וכיון שלבש אהרן בגבדי כהונה גדולה . בגבדי נתם ב' אלא לגתדך מל מקה אלא שיעם בגבדי כהונה גדולה : ב"מ . לגומר מנא לים : **כי** היום ס' נלאה לגיכם ולא אמר סתם כי ס' נלאה לגיכם . אלא מתחת מעודת אהרן ס' נלאה ולא מתחת מעודתו : **ב היה** זקן אחד . כיוני לאקה"ם כדמסיק ובן, כתיב בדבריאל ובתיק יומין יתיב ונו' : **אפילו** אותן שבמות בכם ובמות פגיסם כו' . דכל אדם לבנוני קמתי . אם כן כיון שאין מגלח רשלי לבנות אם בשבת אקבריה . ר' (ויקרא מז) **וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבואו לכפר בקדש עד צאתו . אפילו אותן שבתוב** יד יוסף א אנות פ"ק ומאמר זה אינו בפס' אקנים אלא בנמ' . אמנים פ"ד ורמ"ל מגילה פ"ג ומקלקל קנ מוסכמת פ"ג דסוטה :

בכ' נקבה כמ"ם ומאתר ליון עזכני זה יוהס שהם מדבר עם עמו ואומר לכם אתה עמי תשוב בעיני כליון ומכלן תשובה לקושיא האחרת שכיון עפ' ונלאמר לליון הוא בעי לקבנעת ב"ש ומיכאר אלן מומן אתה הכונה כנגד המזבח שהוא יקודו ומקבתיהו על עולם בדאיתא במסכת יומא ובסוכה : ובלבתן דבר אחד ר"ל בלאמרים והוא אלא כאמר בעבה הדין ביומר הלמה מקבים עמי ובמיהם דבר אחד וכן הענוים כמתמ"ע בהמתמוש מיתה מ"ש ב"ד קודם מיתתו שוקל בגלוס הפדים והדיינים אבל פעמים דבות בפדרין זה מזה לשות הענוים בפני עצמו ולא יפול עליו שם אמת ושקר וכן אמתת נמצא בפ"ש בני פסק ר"ן וכן עשה הדין בדרך כלל .

מסכת יומא

א אינני מבין מה אם לאודיענו רבי תנחום ולכלא מיוקרים על בית דבן ר"ש כן בפרבינות ומכלהי שיבא רבי תנחום לתת עבם לדבר ומה שיילה לכתוב בספר בשבת. **ב.** עבים והביב בדרגי' עלמו שהרי מרייש שבוב ופבוק הוים ס' בלאה מלוכם בבבוה מה עבים לדבר מדוש הוים כן אבל לא בה רבי תנחום לתת עבם לדבר מדוש הוים כן ואם כפ' זה מדיון הקושיא לאבוב בתקומה מומדת מ' כה פבוב ובגלה בפרבינים . ומה שלאחבוב בתיקון זה שלון הדבר פשוט כל כך שהבבל יחייב לומר כי לאים נבוכתו לאומי לומר שבפי נודל תשלת משה לאוי מהרון מבדודותיו לבשלה כל ז' ימים והיה לאוי לומר שאמ"ש אלא יגאה אם מן הנעים לביני כל ישראל אמו הוים המביני אם כל זה הוים נעוים נפלאים בפתרים מן הסתון ומבלים לביני אהרן ובניו ומלוים הקרבונים מלוכם ומהם הוים ביבר שקרבנות מעם ומבטוהותיו הוי לדלון לפני ס' ובא רבי תנחום לבאל לאת הסברת ולהודיעו מלבה הקב"ה לשבות לת אהרן ולהלפלות לבני ישראל אלא סיים מוף מלבניו יתבבר על מון הבבל לכן נגד ומוה בבלי מעבלותיו אלא יבא בבלי לבנות בגדי כהונה כמו שהיה"ל בתנאים פ"ח בתם מעם מעם כל שבעת ימי המלואים בתוכם לכן לגתתו הבים אלוס בביון ומעמבה בבבר לבן בתון בו מיב ומלאה כלל ובעבור זה הוים בדול בגבוהה ובם כל זה עבודת הקרבנות לבפר על בני ישראל לא ביתבה אלא לאהרן ולבניו ולמתבן ידיבו וידבו זה כל ישראל לו הם"ל : למבה מיעבוד עבודת שבעת ימי המלואים ולא יבא בבלי לבנות בגדי כהונה ובלא יבאו אנם רמז לבריית שבעתו ר' עד יום הא' מיבבב אהרן בגדי כהונה הבובד הוא לבדו עבודה הוים ולא יבאו כולם עבייה שבעה ולא"ה ובלא ר' אל כל הבם ובינו ובל זה רמז מבה בבקרא לזקני ישראל ובילה אל עבודת הוים הבוא מהם דבריו בהמנו בו הוים ס' בלאה אלוכם בלומר הוים הזה לבדו ולא בלאמנוים לבלאות לבם בהאהן קדוש ס' לבולה הוא בקדושתו בם אחר מעבה הבעל הם שדבנו על קבב אל המזבח ובינו הבמבה"ן ז"ל פירוש בלה ובאה נקבר בם ענין ז' :

יפה תראה

(ה) **ובמה** שהוקבה לו אוך יוכים מבלן מבבם הוא לפי מחבב בעלאהן ליון כו' הוא לפי מחבב בעלאהן ליון ומבם בבם"ם בבבלות לבלה עמי אתה חם אינו כי אהבן מחיה בבם מבלה עמי אבל פי' בעיבאל ליבלא עמי אתה שיבו עמו ומבלנו ומדקאתר לליון בתקום ליבלאל ע"מ דקני ליבלאל

לה הה"ד מה יקר חסדך וגו' . הוקן ר' ביה פקוק זה לתת לאיה לדבריו שהכר בפקוק ואנשים דבני נמלות חסדים פיהוון ובגל ידי כשיתיך הוא הבנמה. ולא נגמר בו נמלות חסד בבבור מה יקר חסדך שהבדך בכאן פיהוון ב"ח וכמו חסדך בנמלותיך כי זה דלכך ואמר בקוף בפקוק ידו כשיתיך ולגמור מזה שנגמרו ב"ח בדבני הגיעה כמו בדבני דוד . תורם נגמרו ביתיים דבני בפיך כי אלה הם דבני הבורה . ויקבור אתן אנו הקרבנות בלן למדנו בכבוד אלהיו שבעה בחם נאתר בל הקרבנות ולא"ש בכל המלות שם עבודתו יתבבך ויחוד נקראת התפלה עבודה בכ"ש שבודה בחם לא נאמר אלא על הקרבנות . ומבלן ראיה לזה מה שהתנו בפיוטו מעבה שמעון הצדיק בפר זה בהבה בלבן נדול לומדם ולבגדיל תפלת עבודת הקרבנות הבשבות המקדש המבוה בפם ליון ונו' אז תחפון ובחו בדק ויגיע לבו תובלת מזבילה זו בבלן בדי לתבון מה ש"ש רבי תנינא לא מצינו מקום שנקראו ישראל ציון אלא זה ובם לידע סיתן הוכיח תלבנות בעים ולבוד אתן אלו הקרבנות אלא אמר לציון עמי אתה : תמן תנינן רבן שמעון בן גמליאל אומר על שלשה דברים העולם קיים על הדין ועל האמת ועל השלום ושלשתן דבר אחד נעשה הדין נעשה האמת נעשה שלום . אמר רבי יונה ושלשתן בפסוק אחד הן שנאמר (זכריה ח) אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם :

מסכת יומא פרק ראשון

א אמר רבי אלעזר בי רבי יוסי פשט הוא לן שבחלוק לבן שימש משה בכהונה גדולה . א"ר תנחום בר יודן ותני לה כל שבעת ימי המלואים היה משה משמש בכהונה גדולה ולא שרתה שכינה על ידיו . וכיון שלבש אהרן בגדי כהונה גדולה ושימש שרתה שכינה על ידיו . מ"ט (ויקרא ט) כי היום ה' נראה אליכם :

הוציאו פרק חמישי

ב יארבעים שנה שימש שמעון הצדיק את ישראל בכהונה גדולה . ובשנה אחרונה אמר להן בשנה הזאת אני מת . אמרו לו כן אתה יודע . אמר להן כל שנה ושנה שהייתי נכנס לבית קדש הקדשים היה זקן אחד לבוש לבנים ועטוף לבנים נכנס עמי לבית קדש הקדשים ויוצא עמי . ובשנה הזאת נכנס עמי ולא יצא עמי . בעון קימה רבי אבהו והכתיב (ויקרא מז) וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבואו לכפר בקדש עד צאתו . אפילו אותן שבתוב

יד יוסף א אנות פ"ק ומאמר זה אינו בפס' אקנים אלא בנמ' . אמנים פ"ד ורמ"ל מגילה פ"ג ומקלקל קנ מוסכמת פ"ג דסוטה :

פרש"ש בנני ריש פרק עקב בקבני מנחות קנ מוסכמת פ"ג דסוטה :

לה תמן תנינן שמעון הצדיק היה משירי כנסת הגדולה הוא היה אומר על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים ושלשתן בפסוק אחד הן (ישעיה כא) ואשים דברי בפיך זו דברי תורה ובצל ידי בסיתיך זו גמילות חסדים ללמדך שהעוסק בתורה ובגמילות חסדים זוכה ויושב בצלו של הקב"ה הה"ד (תהלים לו) מה יקר חסדך אלהים ובני אדם בצל כנפיך יחסיון. (ישעיה כא) לנטוע שמים וליסד ארץ אלו הקרבנות. ולאמר לציון עמי אתה אלו ישראל. א"ר חנינא בר פפא חזרני על כל המקרא ולא מצינו מקום שנקראו ישראל ציון אלא זה ולאמר לציון עמי אתה : תנינן רבן שמעון בן גמליאל אומר על שלשה דברים העולם קיים על הדין ועל האמת ועל השלום ושלשתן דבר אחד נעשה הדין נעשה האמת נעשה שלום . אמר רבי יונה ושלשתן בפסוק אחד הן שנאמר (זכריה ח) אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם :

מסכת יומא פרק ראשון

א אמר רבי אלעזר בי רבי יוסי פשט הוא לן שבחלוק לבן שימש משה בכהונה גדולה . א"ר תנחום בר יודן ותני לה כל שבעת ימי המלואים היה משה משמש בכהונה גדולה ולא שרתה שכינה על ידיו . וכיון שלבש אהרן בגדי כהונה גדולה ושימש שרתה שכינה על ידיו . מ"ט (ויקרא ט) כי היום ה' נראה אליכם :

ב היה זקן אחד . כיוני לאקה"ם כדמסיק ובן, כתיב בדבריאל ובתיק יומין יתיב ונו' : **אפילו** אותן שבתוב בכם ובמות פגיסם כו' . דכל אדם לבנוני קמתי . אם כן כיון שאין מגלח רשלי לבנות אם בשבת אקבריה . ר' (ויקרא מז) **וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבואו לכפר בקדש עד צאתו . אפילו אותן שבתוב**

ב בגמרא אלעזר ביומא ובמנחות כתוב זה יותר בלאוכן ויש כאן קצת מיעוט לגמ"ש אם אלא הסבור כאן זקן לבוש שתוריים ובם אמר ר' זקן אחד לבוש שתוריים ובמלאות בגמרא מלמד שהיה לבוש בגדי כהונה גדולה ולא יצא מפי ולא יצא מפי ולא יוצא עיבו מוכנין לפני הו אלא חסד לבהיתן בקפוד בל הפרעים : **מאן** אמר לי דהוה כר בם ונו' . לון פיהוה כר בם בם אחם מעמם שהבי פקוק והמות פניהם פני אדם לא יהיה בר נש אני אומר הקדוש ברוך הוא הוה :

שני שעירי פרק ששי

ג תני "ארבעים שנה עד שלא חרב בית המקדש היה נר מערבי כבה . ולשון של זהורית מאדם . ונורל של שם עולה בשמאל . והיו נועלין דלתות ההיכל מבערב ומשכימים ומוצאין אותם פתוחים . אמר לו רבי יוחנן בן זכאי היכל היכל למה אתה מבהילנו . יודעין אני שסופך ליחרב שנאמר (זכריה יא) פתח לבנון דלתיך ותאכל אש בארזיך :

באו לו פרק שביעי

ד יולמה בבגדי לבן . אמר רבי חייא בר בא כשירות של מעלה כך שירות של מטה . מה למעלה (יחזקאל ט) ואיש אחד בתוכן לבוש בדים אף למטה (ויקרא טז) כתונת בד קדש ילבש . מפני מה כהן גדול משמש בשמנה כלים . רבי חנניא חברין דרבנן אמר כנגד המילה שהיא לשמונה ימים על שם (מלאכי ג) בריתי היתה אתו החיים והשלום . מפני מה אינו משמש בבגדי זהב מפני הנאה . אמר רבי סימון על שם (משלי כב) אל תתהדר לפני מלך . אמר רבי לוי על שם שאין קטיגור נעשה סניגור . אתמול כתיב בהן (שמות לב) **ויעשו להם אלהי זהב . ועכשיו הוא עומד ומשמש בבגדי זהב : ה והורג נפש בשגגה לא היה לו כפרה ונתנה לו תורה כפרה זו מיתתו של כהן גדול שנאמר**

(במדבר לה) **וישב בה עד מות הכהן הגדול :**

יום הכפורים פרק שמיני

ו שמואל אמר הדין דחטא על חבריה צריך למימר ליה סרחית עלך . ואין קבלוה הא טובות ואין לא מייתי בני נש ומפיים ליה קדמיהון הה"ד

לה הה"ד מה יקר חסדך וגו' . הוקן ר' ביה פקוק זה לתת לאיה לדבריו שהכר בפקוק ואנשים דבני נמלות חסדים פיהוון ובגל ידי כשיתיך הוא הבנמה. ולא נגמר בו נמלות חסד בבבור מה יקר חסדך שהבדך בכאן פיהוון ב"ח וכמו חסדך בנמלותיך כי זה דלכך הגעבה בנמלותיך כי זה דלכך ואמר בקוף בפקוק ידו כשיתיך ולגמור מזה שנגמרו ב"ח בדבני הגיעה כמו בדבני דוד . תורם נגמרו ביתיים דבני בפיך כי אלה הם דבני הבורה . ויקבור אתן אנו הקרבנות בלן למדנו בכבוד אלהיו שבעה בחם נאתר בל הקרבנות ולא"ש בכל המלות שם עבודתו יתבבך ויחוד נקראת התפלה עבודה בכ"ש שבודה בחם לא נאמר אלא על הקרבנות . ומבלן ראיה לזה מה שהתנו בפיוטו מעבה שמעון הצדיק בפר זה בהבה בלבן נדול לומדם ולבגדיל תפלת עבודת הקרבנות הבשבות המקדש המבוה בפם ליון ונו' אז תחפון ובחו בדק ויגיע לבו תובלת מזבילה זו בבלן בדי לתבון מה ש"ש רבי תנינא לא מצינו מקום שנקראו ישראל ציון אלא זה ובם לידע סיתן הוכיח תלבנות בעים ולבוד אתן אלו הקרבנות אלא אמר לציון עמי אתה : תמן תנינן רבן שמעון בן גמליאל אומר על שלשה דברים העולם קיים על הדין ועל האמת ועל השלום ושלשתן דבר אחד נעשה הדין נעשה האמת נעשה שלום . אמר רבי יונה ושלשתן בפסוק אחד הן שנאמר (זכריה ח) אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם :

ב בגמרא אלעזר ביומא ובמנחות כתוב זה יותר בלאוכן ויש כאן קצת מיעוט לגמ"ש אם אלא הסבור כאן זקן לבוש שתוריים ובם אמר ר' זקן אחד לבוש שתוריים ובמלאות בגמרא מלמד שהיה לבוש בגדי כהונה גדולה ולא יצא מפי ולא יצא מפי ולא יוצא עיבו מוכנין לפני הו אלא חסד לבהיתן בקפוד בל הפרעים : **מאן** אמר לי דהוה כר בם ונו' . לון פיהוה כר בם בם אחם מעמם שהבי פקוד והמות פניהם פני אדם לא יהיה בר נש אני אומר הקדוש ברוך הוא הוה : **ומצאין** אותן פתוחים . פרש"י מיתן לתוריים שבאו לבוש יודעין אתו שבוקף ליחבב . והפתיחה מיתן לזה . ולכן לתה אם מבטלנו היה לעמה בשעה : **שנאמר** פתח לבנון ולמלך . ואין לבנון אלא בית המקדש ונקרא לבנון ס"ש מלבנון מוטותיהם בל ישראל דלמיתה בפקוק מרם בקלבי . ומוד עמוים אחיים אמרו בויק"ר פ"ח ס"ש :

ד ולמה . כה"ג מעמנו ביום הכפורים בבגדי לבן ולא בבגדי זהב בבאלר ימות הגלה : **בשירות** של מעלה . בל מלאכי הבית המתמשים בקרבנו : **בשמונה** כלים . בכל ימות הגלה . ואמ"ג המשיך לקמן בפוקון בגדים בין לבפרה . מ"ש מבי קנות לים שמש בהכן הדיום בד' וכה"ג בד' הוטפות לחוד (קס"ע) : **בכנגד** המילה . שהיה לריך לגזומה לדי לימנות בם בה"ש בם"ל סוף פרבה ל"ח אלא יפגנו בו המלאכים העומדים שם . כי לבמודו יקבלו בו יותר מבמלה בהנים . וכיון דמיילי בגזומו בוחה אחו החיים והבלום . לגומר שם"ו אות בגזומו הוה לו מיים ובלום ולא יוזק : **מפני** מה אינו משמש בבגדי זהב . ביום הכפורים : **מפני** הנאה . אלא יתגאה בבגדיהו לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא לבקה בל החטאים שיתכבר ואין לחוטא להתגאות . ורבי סימון מוכיח שיבא עם הדם ושום דמיהם אל תתהדר לפני מלך . ובויקרא רבה סוף פ"ח נראה מפורש בו הוא מעם אחד מעבדי מלך . ומאמר בבה הוא לבנון בלבנון בלבנון בל

יעשה שורה על אנשים. מפרש רש"י לשון מורה: אם מעה כן. כין כשהוה לו תכיכו וכין לא כתלמה לו מלוי הכתוב אומר פדה בשלום נפשו וגו' וזהו סיפא דקרא ישוב על אנשים: ואין מיים. אם מה זה שחטא אנגדו צריך לילך על קברו. ובכבלי יומא דף פ"ז פוסק שלריך להניח שנים כי אדם כל קברו. ודכרי ר' יוסף אבל כמנוים שם ריש כל מכיכו לוקר

א שמות הדשים . כגון אדר ניסן סיון מבת . וכן תמרי וכמליו אלה מזכרו בתחלת הקדש ודיבלא אתמר ואתמיה מגלגלו כי עלו מעמסה מבבל כי אם קלתו בשמות אלו . אבל בתחלה לא היו קוראים להם שמות . אלא מדם הלחמות ומני וכיוצא : בירח האביבים כו' . לא בתחלה אלא בשעה שהיו יוצאים מן מצרים . אבל בתחלה לא היו קוראים להם אלא מדם הלחמות ומני

ר"ה (ח) שיודעים שהקב"ה עושה להם נסים וחרנה אמר איזו אימה באומה זו בנוהג שבעולם השלטון אומר הדין היום והלכטים אומר למחר הדין. למי שומעין. לא לשלטון. אבל הקב"ה אינו כן אמרו ב"ד היום ראש השנה הקב"ה אומר למלאכי השרת העמידו בימה יעמדו סניגורין קטיגורין שאמרו בני היום ר"ה. נמלכו ב"ד לעברה למחר אומר למלאכי השרת העבירו בימה יעברו קטיגורין שנמלכו בני לעברה למחר. מה טעמא (תהלים פא) כי חוק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב. אם אינו חק לישראל כביכול אינו משפט לאלהי יעקב. רבי קריצפא בשם רבי יוחנן לשעבר (ויקרא כג) אלה מועדי ה'. מכאן ואילך (שם) אשר תקראו אתם. אמר רבי אילא אם קריתם אותם הם מועדי ואם לאו אינן מועדי: [ובגלה דברים רבה פ"כ ראיתי זה המדרש בנשן יותר ערב תש"ע] (דברים ד) כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו אמר רבי יוחנן כשמתכנסים מלאכי השרת לפני הקדוש ב"ה לומר אימתי ראש השנה אימתי יום הכפורים הקב"ה אומר להם לי מה אתם שואלים אני ואתם נלך אצל ב"ד של מטה. מנין דכתיב (שם) אשר לו אלהים קרובים אליו. אשר לו אומה קרובה אין כתיב כאן אלא אשר לו אלהים קרובים אליו היא וכל פמליא שלו. אמר ר' יוחנן אמר הקב"ה עד שלא נעשית אומה שלי מועדי ה' מבאן ואילך אשר תקראו אתם. דבר אחר אשר לו אלהים קרובים אליו גאדם אם יהיה לו קרוב עשיר הוא מודה בו ואם עני הוא כופר בו ואומר שאינו קרובו אבל הקב"ה כביכול ישראל נתונים במצרים בשעבוד והקב"ה אומר שהוא קרוביהן מנין שנאמר (תהלים קמח) לבני ישראל עם קרובו ואם קרובו עני הוא עושה עצמו עיקר ואותו טפלה מהו אומר פלוני מתקרב לי אבל הקדוש ברוך הוא כביכול עושה לישראל עיקר אשר לו גוי קרוב אין כתיב כאן אלא אשר לו אלהים קרובים אליו:

ו אמר רבי סימון כתיב (תהלים מ) רבות עשית אתה ה' אלהי נפלאותיך ומחשבותיך אלינו לשעבר רבות עשית מכאן ואילך נפלאותיך ומחשבותיך אלינו. א"ר יהושע בן לוי למלך שהי' לו אורלוגין כיון שעכד בנו מסרה לו. אמר רבי יוסי בר חנינא למלך שהיה לו שומירה כיון שעמד בנו מסרה לו. אמר רבי אחא למלך שהיה לו טבעת כיון שעמד בנו מסרה לו. אמר רבי חייא בר בא לגנר שהיה לו כלי גנרות כיון שעמד בנו מסרה לו. אמר רבי

ה לפי מחדוש הלבנה אינה אלא בערך הסנהדרין שכפי ראות עיניו מתחדשת בכל י"ם יום ר"ה שעות תקע"ג חלקים לכן כאלו עיניה שיהיה קבועות אחד בין עין לחבירו הוא הקדוש לפי תמונתו אמנם בערך ה"ו ומלמדות הסנהדרים הגדולים וקבעם בהקיש לאותות ומועדים וכבל שום לפניו יתכבד כחשבון כאלה בעבור כי שום מדות ומטיי כי הוא יתכבד בהא אם שני יתכבד בה זה כל ימ' אחר תקראו אותם מועדי ובכיתם כאלה אם קראתם אם לא מועדי וכו' אשר לו אומה קרובה אין כתיב לכן אם תחלת הפסוק יהיה כי מי גוי גדול אי אפשר לקייים כל יסוד זה אחר לו אומה קרובה אלא אחר לבל כמוהו בזה עלה יתחיל הפסוק כי מי גוי גדול אלה יתחיל בהקב"ה ויאמר אם יש לו להש"י אומה קרובה אלא באומה ישראל. וכן לאלו לפרש מ"ש בסוף המאמר אחר לו גוי קרוב אין כתיב כאן וכו':

ז פירוש ר' סימון לא ומבכר שמיעו בשמיו מל מקלא רבות נפלאות עשית עמנו ומחשבות מוכות תשבח עליו אלא אחר המשורר רבות עשית משלמך עמנו בזמן עבר ג"כ גם עתה נפלאותיך ומחשבותיך הבל ביחיו כי בכל מה שמתפלל לפניך אתעשה נפלאות ותחשוב עליו מחשבות מוכות תעשה בתפלה. והבטח כל תכס מהמכמים אלה מבל מיחודם ולאלו נתת סבדל מה בין כל אחד מהם אורלוגין ביולוגין כלים"ש שנתן אחד לבנו הבנה לידע השעות מתי יתפון לעשות עמו מוכה ומבל הבומיכה הוא יותר כב המוכלת פיכוב שומיכה כוכה לו בית קבן לעמוד עמנו בעגות בעמים ולהבל בהם לבנו לעמוד נגו ר"ל לבבניה ממנו המזיקון ולהכיל מעליו המעיקים. ומבל הבבמה הוא יותר מעולה אמלבד הבה הבימן לבן להבחיק מעניו עוד הבדיל בהו בהמלאת הבוב ולהדוגו שנתן לו הבבמה אחותם בה הבוכות ולסבבן עלמו יתחוה בבבבמה בכל בה בילבה. גם מבל כלי גבוהו הוא יותר בערך כי בה הבבמה מיהו רק לחתוה מתחר הבבלים מבבר לה לבחוב אבל אין מי בידו להמליה לבן בה בבבבר לה לבחוב אבל אין בה

מסכת תענית פרק ראשון

א חד בר נש הוה איחטא בלישניה · אתא לגבי רבי יוחנן · ושלחיה גבי רבי חנינא · א"ל תדי בך דילעי באורייתא דכתיב (משלי טו) מרפא לשון עץ חיים : **ב** אמר רבי חנינא בריה דרבי אבהו בספרו של ר"מ מצאי כתוב (משלי כה) משא דומה משא רומי · אלי קירא משעיר אמר רבי יוחנן אלי קירא מפני שעיר · אמר רבי שמעון בן לקיש אלי מאיכן נזדווג לי משעיר · אמר ריב"ל אם יאמר לך אדם איכן היא אלהיך · אמור לו בכרך הגדול שברומי · מה טעמא אלי קירא משעיר · (שם) שומר מה מלילה אמרו ישראל לישעיה רבינו ישעיה (ז) מה יוצא לנו מתוך הלילה הזה · א"ל המתינו לי עד שנשאל · כיון ששאל חזר אצלם · אמרו לו שומר מה מליל · מה מליל שומר העולמים · אמר להן (שם) אמר שומר אתא בקר וגם לילה · (ג) אמרו לו וגם לילה אמר להן לא כמו שאתם סברים · אלא בקר לצדיקים ולילה לרשעים · בקר לישרים ולילה לשאינם ישרים · אמרו לו אימת · אמר לון אימת דאתין בעיי (שם) אם תבעיון בעיו · אמרו לו מי מעבב · אמר להן תשובה (שם) שובו אתיו ·

סדר תעניות כיצד פרק שני

ג כתיב (יואל ג) יצא חתן מחדרו וכלה מחופתה · יצא חתן מחדרו זה ארון · וכלה מחופתה זה התורה · דבר אחר יצא חת' מחדרו זה הנשיא · וכלה מח'פתה זה אב ב"ד · רבי חלבו א"ל לרבי יהודה נשיא פוק עימן וצערך עבר · אמר רבי יוסה הדא אמרת אילן תענייתא דאנן עבדין לית אינון תעניין · למה דלית נשיא עימן · כתוב אחר אומר (ויקרא ד) את פני הפרוכת · וכתוב אחר אומר (שם) את פני פרוכת הקדש · רבי אחא אמר איתפלגון רבי אבהו ורבנן · חד אמר חטא הנשיא הגדולה במקומה חטא הציבור אין הגדולה במקומה · וחרנא אמר לפי שחטאו הלמד והמלמד לפיכך יצאו לחוץ ויתפרסמו על שם (שם) והוציא את הפר אל מחוץ למחנה · תני חזקיה רמז כל מקום שיש משיח יש ארון · וכל מקום שאין משיח אין ארון :

ד ארשב"ל כתיב (בראשית ג) ואת יעלה מן הארץ וגו' עלה שבר מלמטה מיד הנשמים יורדין · א"ר ברכיה כתיב (דברים לב) יערוף כמטר לקחי כפו עורפן לתשובה מיד ירדו הנשמים · רבי ברכיה עבד תלת עשרה תעניין ולא נחית מיטרא · ובסיפא אתא נוביי · עאל ואמר קומיהון אחינן חכמי מה דאינן עבדין לא דא היא דנביא מקנטר לן (מיכה ז) על הרע כפים להטיב · מריעין זה לזה בכפינו ומבקשים טובה (שם) השר שואל היכן היא השחד ליקח (שם) והשופט בשלום שלם לי יאשלם לך (שם) והגדול דובר הות נפשו היא ויעבתוה עבדוה עביא עבודה קלישה דחיכין · ומאן פסק לה (שם) טובם כחדק מבא דבהון כאילן חידקיא (שם) ישר ממסוכה ישרא דבהון כאילן סוכייא (שם) יום מצפיך פקדתך באהיים שצפינו לרווחה בא עלינו נוביי (שם) עתה תהיה מבוכתם מן גוא דאינון בייכן או כייבן · ובכון ונחת מטרא ·

ה ארשב"ל תשובה של רמאות עשו אנשי נינוה · מה עשו · רבי חנא בשם רבי שמעון בן חלפתא העמידו עגלים מבפנים ואמותיהם מבחוץ סייחום מבפנים ואמותיהם מבחוץ · והוון אילין נעיין מן הבא ואילין נעיין מן הבא · אמרין אי לית את מרחם עלן ליתן מרחמין עליהון · הה"ד (יואל ג) מה נאנחה בהמה נבוכו עדרי בקר וגו' · אמר רבי אחא בערביא עבדין כן (יונה ג) ויתכסו שקים האדם והבהמה ויקראו אל אלהים בחזקה · מהו בחזקה · אמר רבי שמעון בן חלפתא חציפא נצח לכשירא · כ"ש שמיבתו של עולם (שם) וישובו איש מדרכו הרעה ומן החמס אשר בכפיהם · א"ר יוחנן מה שהיה בכף ידיהם החזירו · מה שהיה בשידה תיבה ומגדל לא החזירו :

ו כתיב (יואל ב) וקרעו לבבכם ואל בגדיכם ושובו אל ה' אלהיכם כי חנון ורחום הוא · אריב"ל אם קרעתם לבבכם בתשובה אין אתם קורע ן בגדיכם לא על בניכם ולא על בנותיכם אלא על ה' אלהיכם · למה כי חנון ורחום הוא ארך אפים ורב חסד ונחם על הרעה · רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יוחנן ארך אף אין כתיב כאן אלא ארך אפים מאריך רוחו עד שלא יגבה · דתחיל לגבות מאריך רוחו וגובה · א"ר חנינא „מ"ד דרחמנא ויותרן ייותרון בני מעיי · אלא מאריך רוחו ונכיי דידיה · א"ר לוי מהו ארך אפים רחיק רגיז · משל למלך שהיו לו שני לגיונות קשים· אמר המלך אם דרים הם עמי במדינה עכשיו בני המדינה מכעיסים אותי ומיד הם עומדין עליהם ומבלים אותם אלא הריני משלחן בדרך רחוקה שאם יכעיסוני אותי בני המדינה עד שאני משלח אחריהם · בני המדינה מפייסים אותי ואני מקבל פיוסם. כך אמר הקב"ה אף וחמה ב' מלאכי חבלה הם אם דרים עמי כאן עכשיו ישראל מכעיסין אותי והם עומדים עליהם ומבלים אותם אלא הרי אני משלחן לדרך רחוקה שאם מכעיסים אותי ישראל עד שאני משלח אחריהם ומביאן · ישראל עושין תשובה ואני מקבל תשובתן · הה"ד (ישעיה יז) באים מארץ מרחק מקצה השמים וגו' · אמר רבי יצחק ולא עוד אלא שנועל בפניהם הה"ד (ירמיה ג) פתח ה' את אוצרו ויוצא את כלי זעמו עד דו פתח עד דו (ח) טריך רחמי קריבין :

ז תני בשם רבי מאיר (מיכה ח) כי הנה ה' יוצא ממקומו · יוצא לו ממדה למדה · יוצא לו

(ח) עד דו מנקן נרסי' ופי' עד שהוא פותח ועד שהוא טעל מלשון ערוכו גלי והכוונה כי בשפותה להוציא מכלי זעמו מיד טועל על האחרים והמתמיד בזה כ לף מעילה הכיא

ב מפני בעיר · תפני שהו הגקבה לוים עשוי וגם עושה בסר מעיר ולאחר גדלה החיי הרבעיות שהוא לחדוש ועיר מלכותה היה כולה לבני אדם כלילו הקדוש בברוך הוא בכתובו ובקבלתו היה כתובה לגבדיל הענלתה : יצא הם מתון מלילה · כ"ל מה יוצא לנו מתון הגלות הממשל כלילה ולא הביטם ישעיהו מיד עד שאל לבקה"ם ואח חזרו לפניו ויקלהו פעם אחרת בקר כמו לגאולה חזרו לפניו תמו ויאמרו גם לילה כמומר אולי יבא גלות אחר גאולה כמו הביא בגלות מלכות עלינים ובכל לא הביטם לא כמאחם הבנוים בעיבוה לילה וכו' חזרו לשאול אימת אמרי יבא הביטם בעיית הוא כמי לומר שלות הוא שאל מכם חזרו לשאול מ: שלות שואל · הביא כהם הלה שתעשו תשובה מתעלתיכם ותבאו לפניו וזה פירוש עמו אתיו : **ג** יצא תחן מחדרו וגו' · פקוק הוא שיוצא כפ: קדמו לם הכהן המשיח ויתבא לוה ביקרא: דירושלמי בשרק סדר תעניות שמזכיר דיני תעניות לגבור פל לרם בלא תבא דבמו שבקום זה בכתעניות הלגו ויגלאים מתקומה מרון הן ס"ג ובשיה ואם ס"ד על כן היה אומר ר' חלבו בגיית לא שמעו ראשון מתעבר שמעו ישבם שתלמנתו תרוים מקובלת : כתוב אחר אומר ישבם שתלמנתו תרוים מקובלת · כפ: ויקרא אם הכהן המשיח יחטא לוה שיקריב קרבן ויזה מן הדם חלא פני פרוכת הקדש כגה לו אם קדם אל"ש אחטא שכהן הגדול הגיית שהוא כגיית כי אם"ש שהוא בגיית ותבא בגלות הגדולה בתקומה כיון שהגבור לא תעלה ולהלן בפרכת ואם כל עדת ישראל יעבו לא אחר בגלא ולזה אם פני פרוכת הגיה הגיבור לקדש שביון שחטאה הבנור לון הגדולה מתקומה ובכוכבו שבתגלה קדושת הקדש בזה דבר תבשם אחד מהאוקים בזה · ואחרנא אמר אל"ש ואחר אמר כאן אמר לפי שחטאו הלמד והמלמד שלא יעבו לא אמר אל"ש ובמלמד שהוא הגבור לקבל שבן לאמרו הגבור לקבל שבן נתנו לפניהם הה"ד (ירמיה ג) פתח הלא לא מתנו

מיכון יוצא הגיה כל מלכן כנוהו : כתיב לא תיה לא ויכזב • משום דקלא קשה דיריה לדיריה • דכתיבה כתיב בגלא יכזב • ובכיפא כתיב שהוא אומר ולא יעשנו • חס ודלמי דלון המקבה יוצא מידי פשוטו דקבא בלשון בתמיה קאמר הכוא אמר ולא יעשה ובפרש"ם שם ס"ם • גלא משום דק"ל אמאי מעיקרא קאמר לה כיומתא ובמר הכי בלשון בתמיה •

לכך דרים מבא לנמוח ביון מוכם לחלק בין מוכם לנשים • ולפי דרשה זו תרוייהו ביומתא קאמר • וס"ק לא תיה לא ויכזב ונו' בעובה • והכוא אמר ולא יעשה סיוע בדרשה • ולפי דרשה זו מוכם הוא ולא יעשה אינו אלא בדרשה • אמר לה אחר מוכם הוא ס"ל סיוע לומר הכוא סיוע זה הקב"ה אמר לא תיה לא ויכזב (נחה"ק) : לעשות מוכם אינו מוחר אע"פ שהבטיח אח"כ • אבל אם אומר לעשות מוכם לא אמר ולא יעשה בשה מוחר אם יחזרו בתשובה : לא תיה הוא כו' • בתמיה וכי לא תיה עשה דברו של אל מחוור בכן • וזה אחת מהמאמרות של המקום ב"ה : אל תיי • פי' שיה כי כה אל אל : בן אדם אני • לדיק ובשר : סופו לתמות בו • סוף שיתחדש בעיניה אותו • שאני עולה לעמיים • כדור הפבנה שלתמנו נעלה ונבקיעמה : ולא יקומה • בגיון שלאי מוסה לעמות בגלות עליו לא יהיה לבן מקומה כמעמה דדור הפבנה :

ז אחת אומרת נפול לים . הן לדיקים נמודים לו ביניה : לא תמרו לון מעטר ב:' לבוטיש ביה נגשה עיהם מלחמה ביומים ואמרו מעריכה הקבוצות מלמה בפולו כי הין לאון לגם גדול: נצוות כבון גם לא תעוכים • אלא מלחמה שדי בתפלה והוא התעוכות בתחבנה ובדיוכו : ח שיתף הקב"ה שמו הגדול בעיבלא • מדמ"ע לעמקי ליעקב יעמוכו מלי מה שבנה פ"למנטרין קמנה • חדר קמן : אבדה היא • ואין מי מיסבנים בה לבנניים ולהחזיה : ם:"מ מנגן דעל הפס קלי אל ולא על המלך :

ח רבי שמעון בן לקיש בשם רבי ינאי אמר שיתף הקדוש ברוך הוא שמו הגדול בישראל • משל למלך שהיה לו מפתח של פלמנטרין קמנה • אמר המלך אם אני מניחה כמות שהיא • אבודה היא . אלא הריני עושה לה שלשלת שאם אבדה השלשלת תהא מונחת עליה • כך אמר הקב"ה אם מניח אני את ישראל כמות שהן נבלעין הן בעובדי כוכבים . אלא הרי אני משתף שמי הגדול בהם והן חיים . מה טעמא (יחושע ז) וישמעו הכנעני וכל יושבי הארץ ונסבו עלינו והכריתו את שמנו מן הארץ ומה תעשה לשמך הגדול שהיא משותף בנו . יד יוסף א כ"ר פנ"ג בתחלת סדר וילא ובכה ובתחומא סדר מבשי ברים מזמור יג ובקוטא סדר וילא :

בתמיה פי' לפי שנפה הכשם בעמיה : אבודה היא לא בתחלת לוות לה מיה לא ויכזב לה מיה בעבשה אלוה ואם אומר שהוא אלוה הוא בתמיה ואמיה דבר ואיני יכול לעשות בעמאר הכוא אמר ולא יעשה ודבר דבר ולא יכול לקיים דבריו שהוא בן אדם עתיד לחזור לכן אמר לא מיה אל ונו' . ס"ל ולפי לחוש אם לדיק ביומם זה ובידוטיה לבלבן ומיה עיון זה לבלן ולחבוכה שמיאלה הכוראבה המקבר כמ כן חוצה בלה מלה ס"ל לומר לאומה בה מכבר לבלה בתמיה : אל תיי • פי' שיה כי כה אל אל : בן אדם אני • לדיק ובשר : סופו לתמות בו • סוף שיתחדש בעיניה אותו • שאני עולה לעמיים • כדור הפבנה שלתמנו נעלה ונבקיעמה : ולא יקומה • בגיון שלאי מוסה לעמות בגלות עליו לא יהיה לבן מקומה כמעמה דדור הפבנה :

ז אחת אומרת נפול לים . הן לדיקים נמודים לו ביניה : לא תמרו לון מעטר ב:' לבוטיש ביה נגשה עיהם מלחמה ביומים ואמרו מעריכה הקבוצות מלמה בפולו כי הין לאון לגם גדול: נצוות כבון גם לא תעוכים • אלא מלחמה שדי בתפלה והוא התעוכות בתחבנה ובדיוכו : ח שיתף הקב"ה שמו הגדול בעיבלא • מדמ"ע לעמקי ליעקב יעמוכו מלי מה שבנה פ"למנטרין קמנה • חדר קמן : אבדה היא • ואין מי מיסבנים בה לבנניים ולהחזיה : ם:"מ מנגן דעל הפס קלי אל ולא על המלך :

ממדת הדין ובא לו למדת הרחמים על ישראל. אמר רב כל תענית שאינה נעשית כתקנה עליה הכתוב אומר (ירמיה יב) נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה . איכתיב (במדבר כג) לא איש אל ויכזב וגו' רבי שמואל בר נחמן ורבנן • רבי שמואל בר נחמן אמר הקב"ה אומר לעשות לו טובה לא איש אל ויכזב • אומר לעשות רעה (שם) והוא אמר ולא יעשה ודבר ולא יקימנה • ורבנן אמרי לא איש הוא שעשה דבריו של אל כאילו אינן (שמות נב) למה ה' יחרה אפך בעמך • וכן אדם ויתנחם לא בן עמרם הוא שעשה לאל שיתנחם (שם) ויונחם ה' על הרעה אשר דבר לעשות לעמו • אמר רבי אבהו אם יאמר לך אדם אל אני מכזב הוא • בן אדם אני סופו להתהות בו • שאני עולה שמים

הוא אמר ולא יעשה ודבר ולא יקימנה :

ז ארבע כתות נעשו אבותינו על הים • אחת אומרת נפול לים • ואחת אומרת נחזור למצרים • ואחת אומרת נעשה עמהן מלחמה • ואחת אומרת נצווח כנגדם. זו שאמרה נפול לים אמר להן משה (שמות יד) התיצבו וראו את ישועת ה' וגו' • וזו שאמרה נחזור למצרים אמר להן משה (שם) כי אשר ראיתם את מצרים היום וגו' • וזו שאמרה נעשה עמהן מלחמה אמר להן משה (שם) ה' ילחם לכם • וזו שאמרה נצווח כנגדן אמר להן משה (שם) ואתם תחרישון :

ח רבי שמעון בן לקיש בשם רבי ינאי אמר שיתף הקדוש ברוך הוא שמו הגדול בישראל • משל למלך שהיה לו מפתח של פלמנטרין קמנה • אמר המלך אם אני מניחה כמות שהיא • אבודה היא . אלא הריני עושה לה שלשלת שאם אבדה השלשלת תהא מונחת עליה • כך אמר הקב"ה אם מניח אני את ישראל כמות שהן נבלעין הן בעובדי כוכבים . אלא הרי אני משתף שמי הגדול בהם והן חיים . מה טעמא (יחושע ז) וישמעו הכנעני וכל יושבי הארץ ונסבו עלינו והכריתו את שמנו מן הארץ ומה תעשה לשמך הגדול שהיא משותף בנו . יד יוסף א כ"ר פנ"ג בתחלת סדר וילא ובכה ובתחומא סדר מבשי ברים מזמור יג ובקוטא סדר וילא :

ז הכרח יבוא הפקוקים הבאים לכבוחיו ז"ל לדבקה זאת וכדי שלא יהיה בהם לשון מיותר שלולי כפי הנראה כתיבנו הוא מיותר שלא היה לו לומר אלא אל מילולו היום תבוא לה ישועת ה' כי הוא ילחם לכם ונם ואתה תחריש הוא מקומבנו לוקן לאחיהם מיחסיהו ומלקן זה דבר שהיו ישראל נתלקים לחלק לחלק לדיקים ובבעים לדיקים ובבעים היו הלדיקים מעלים את הדין ולא היו הם המתרעמים על מעשה ואומרים הנבנים אין קבנים אלא הם מודים שהם חייבים מיתה בעונם ומוחלים והלא טוב שיעלו עלמם לאות בתם הים ולא יעמוד בעיר הלוחם ולא יבוא לחיות מן המתים בלבם זאת אל תחיתנו מן המתים כתיבנו ולולי אל ישועת ה' כת הרבעים היו מתבעים בכל המתבעים הלולו מבלתם מעשה מעלמנו לאוקן מעלים מתלבים ולבקוף לא ידע לנמוח מתבעתו לכן היו אומרים לאחוז לתלבים וכנגדה היתה תעוכה כעוכה כי אחר לאיתם את מלבים לה מוקיפו ולזה הוליאלם מתלבים ולבקוף לא ידע לנמוח מתבעתו לכן היו אומרים לאחוז לתלבים וכנגדה היתה תעוכה כעוכה כי אחר לאיתם את מלבים לה מוקיפו לוראותם כאמרו לכם אחת מתמים בתלבים דעו כי לא תבלו לעולם אחר כיום הזה ולא יעבוד אחר מלבים ולא אחר תלבים והחילוק הזה לאחיו אמר כאחר לבלבים לכם לזה יעוין בם עוד היה בהם מילוק בבני אדום ובבני אחיהם הזה מלילון לב' כתות בת מקום היו בנוהים אחר בה דרכם לבנוני על הקמים כנגדם בני הריבות אם לבהוב ולם ליהבו • וכת אחרת בתחבולות עוניים מלחמה ב"ש בהמתת קולות מרמים עלמם בעבוניה מלבבה אל הם הקמים מהבהים מלבבי אל הבלת.הה בתפון מולי הבהנו ואחת כוות הבת הלחמת ולנות כנגדם לא על הלוחה בלבד אלא מיומיהו קולות כדבר הבקבנים בלחמה וכנגדם לדקו דבריי מעה ואחר מחריבון והלא לאיתי בימי חרבי הבעים הלחמים בבעים בפקוקים הללה ולון בהם הבהנו בה בלבד :

ה הבין מאחר זה בבלומות הייתי תפן מיהה בידי מבבת תענית ידוקמני בבפר מלם כי אין מתה בידי אלא הבנת מקבל ונם מ"ש ם מף הקב ה שמו הגדול ויהיה קל אם נדע הבנין אחר הוכח עניו בנתבת ובאותו קוף המתחר ונם פבוקי יהבאם בהיבור בו בה יהיה בהאחר לבנין הבבנים בתפילה הבתרים לבעבות בתענית על נהם אלא תבא ויש קבר לבנין זה לבעוד מתם מקבה ליעבוד ולהיוהבא | במלחמה הבי אתמר מתם הבהנו אמרו ויפול על פניו ויהבא לאפי הרון ס' הוא ונקרו יבבלא ויעלו פפר אל לאחם ויאתר יהוהבא לבמן הבדול ולפבה פבוק בה בה הים ולקיב ומלבד אלא פיבם לנו בה"מ שיקף הקב"ה שיקף אל אל ס' ונו' ומה מבבה

ליגלה • והרבב"ם בס"ב דף קכ"ח פי' אגלה היה הדבור עם משה פה אל פה כשתאלם • אחבל אם תלולבו לדבור כגון במשבה דקדא שהיה אחר מעשה המלגגים היה מדבר עמו אגלה לו בחזיונים ותומים • לו נמי לא היה מדבר עמו אגלה ע"י מעשה אלייך לשם : מה כתיב בתרים ודבר ה' אלי לאמר • ומקיים גמרא אלי היה דבור ה' אלי לאמר • ומקיים גמרא אלי היה דבור ולא הקב"ה עם הנבואה אלא אם אמר לו אלי הדבור ע"ל כאחר אמר כל אנשי המלחמה למות אמר אלי הדבור ולא קודם לכן • ושיון בבבל"ם עם הנבואה אלי היה הדבור ולא הקב"ה שאילו לא אמרו לו • ואם"נ דקודם שאמרו לו אמרו לו • ה' טוה וגו' ידך כאם ומכף הקרבנות מ"ה מתיר שאמרו ה' טוה וגו' בכלאיקם אלא שמעינו שבבר אמרו מקודם שאם ידך כאם ומאיר בס' ובאליהו מבכו • ודייק לים מדבריהם מקמי הכי היום יודע כי אחם אלהים בישראל • ל"מ אבן קיבלו בשמאל • לעיסה בפיומים :

'ב היית מכמיבה לי • משה המלר הכחבת לי מלר מלכתי • מחרם מלר • לא בלר המשמש שהלרה מלמה נמשים לוחה • לבן אחר שהלרה מלמה הכחיבה לו • מחמוד אותה הלרה זכה לשה שלא היה לו אחלה מלבד הכלאים מחמה • דהיינו שלמה בלרת בת שבע שמלבד כביפר עליו בשבו דשלמה שיעלוך אחחיו ע"ש שבבבם לבלה זו • אם אלא מה היה אחבבבר לוני לרחו אחה • וכן בית אחקדש בלרת יחרא על המגפה אחלבר מה שבבבה בעליות המגפה הרחה לו מקום בית אחקדש ואחחיל בבניבו • ומה אלא היה כן לו לוני לרחו אחה • כי לא הודיע ס' בבחון בית אחקדש היה נבנה אחו בלרי' בחבחת אחחיל • ולכן זיכהו לחקויי מילחה :

אם אדרם אחלה • יפה אחה בחוח אלא אחה כחיב לך לריה' מלחמלה : לא אחה מילבר פיך • לא אחפלל אחלה הלבה אלא אלא כחיב פיך לשחול כל לרבבניאוחיב יפה הקב"ה ומלא אלא אלא מבלאוחיב אם לא אדרם אחלה לא אחה אחריך בשלשה דברים היה מצעבר כו' חוחת המחבר אדוד היה מלעבר כו' :

ג' דברים • ראחיבה אל בית אחקדש ומאיקחו היה אם כמו אבוה לא היה יכול לבנות בית אחקדש בך לא יוכל למלא אחקום ולקחת אחדמיו כי היה חפלא כי כמו אבוה לא אחחלה לבנות אחקדש בך יהיה אחחלה לבנות אחקדש ס' • ויהיה אחרבה אמה לא אחבלה אל ידו אחקום הבית • ובלחיב לו הקב"ה אמר אבלה אל ידו • גם היה אבלבר אל ידו • בבחי אחלי אחד לבלבר אל ידו אחקום אל אחבלה אל אחבלה אל אחבלה

ב למיעבר סתיירות מגמ״י לתקן לכן מלמדי מיעוקות למקבלה ולמשנה : עלון • נכנסו לעקום אחד ולא מלאו לא מלמד מקבלה ולא מלמד משנה : אמרין • לשון הכיפורי שומרי הפיר : סנהדורי קטנה • הם העומדים על המשקר בשבעי הפיר : אמרון • לשון אמרי אמת הפיר בתמיה אין לא אמרו מחכמי הפיר : א״ל • ומלן כן שומרי הפיר : אם כ׳ לא יבנה בית • לא יבנה בית • וגו׳ אם כ׳ לא יעמוד פיר שוא מקל שומר • וזכרון כתובה כ׳ משמר פומו : ועל אמתם כתובה לא ויתר • וסיום אלא סנגלו בגיסם לשונה שמו תפני שיהם מאוקם בגיסים • דמלא כיון אמרו אמרי אמת שלון כמוהם מגיע לשמתם לתה לא כרגלו אותם • אורתי מזמו המשת דמוקמי נמי לא אמרו מי׳ לא נמרו אפקוד פגיסם על אמר פזמוני • דלא אמרו אמרי מוזמר שי׳ לא נמרו אפקוד אילו נמרו מוזמר נמי אמרו מוזמר לפי שמל ידי כן היו מזרים לשומר מקמתא : השאור עכם • אמר כמו ליגר כמם ע״ד אמור מכמיקה מעכם • ומיהיו מה שלמדו בכתיבת ילר כמם לשמנם כמוד אמרו מ׳ ממון שכל ידי כן ינגלו בה מלר מד שיכיר מבלגים מאמתם ומקבלנו לה׳ : ומה מה שלמד ר״ם מתוך אלא לשמה כו׳ • אבל בגיס כמה מגיזן לשומר : ומה הגיס מקבלה לשמה : ומה מה שלמד לשמה כמוד אמרו מגיס כמם״ב מאמר מכם סיס מחזיקן לשומר • וכן הגיס מקבה״ם כלן : למד מורה אלא לשמה • הייו כדי שיקבל כדי לא שיכבדוהו אלון לשמה כיון שיהם כמם : אבל מני שלומד לקבל אמרו בשבח אמרו בשבח לשמה כדי לא שיכבדוהו אמרו לא ממון שכל ידי כן ינגלו בה מלר מד שיכיר מבלגים מאמתם ומקבלנו לה׳ : ומה מה שלמד ר״ם מתוך אלא לשמה כו׳ • אבל בגיס כמה מגיזן לשומר : ומה מה שלמד כמוד אמרו מגיס כמם״ב מאמר מכם סיס מחזיקן לשומר • וכן הגיס מקבה״ם כלן : למד מורה אין כאן אלא ויאמר ה׳ על עזבם את תורתי • אמר רבי חייא בר בא אותי עזבו ותורתי שמרו השאור שבה מקרבן אצלי • רב חונא אמר למד תורה שלא לשמה שמתוך שלא לשמה את בא לשמה :

פרק אין דורשין

ג ברב אמר (תהלים נח) תאלמנה שפתי שקר • יתחרשון יתפרכון ישתתקון • יתחרשן כמד״א (שמות ד) ויאמר ה׳ אליו מי שם פה לאדם או מי ישם אלם או חרש וגו׳. יתפרכון כמד״א (נרמיה נו) והנה אנחנו באלמים אלומים • ישתתקן כמשמעו • (תהלים נח) הדוברות על צדיק עתק הדוברות על צדיקו של עולם דברים שהעתיק מבריותיו • (שם) בנאה ובוז זה שהיא מתגאה לומר אני דורש במעשה בראשית סבור שהיא כמתגאה ואינו אלא כמבזה • א״ר יוסי בן חנינה המתכבד בקלון חבירו אין לו חלק לעוה״ב המתכבד בכבוד חי העולמים לא כ״ש • מה כתיב בתריה (שם) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך אל יהי לו במה רב טובך אמר רבי לוי כתיב (משלי כה) כבוד אלהים הסתר דבר עד שלא נברא העולם • כבוד מלכים חקור דבר משנברא העולם :

ד רבי אבדי בשם ר׳ יוחנן בשתי אותיות נבראו שתי עולמות העוה״ז והעוה״ב • אחד בה״א ואחד ביו״ד • מאי מעמא (שמות כו) כי ביה ה׳ צור עולמים צייר עולמים. ואין אנו יודעים איזה נברא בה״א ואיזה נברא מהם ביו״ד • אלא ממה דכתיב (בראשית ב) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם בה״א בראם • רבי העולם הזה נברא בה״א והעוה״ב נברא ביו״ד • מה ה״א פתוח מלמטן רמז לכל באי עולם שהן יורדין לשאול • מה ה״א יש לה נקודה אחת מלמעלה רמז לאחר שהם יורדים הם עתידים לעלות שנא׳ (ש״א ב) ה׳ ממית ומחיה מוריד שאול ויעל מה ה״א פתוח מכל צד כך פותח פתח לכל בעלי תשובה. מה יו״ד כפוף כך יהיו כל באי העולם כפופין (ירמיה ג) ונהפכו כל פנים לירקון • כיון שראה דוד כן התחיל לקלס בשתי אותיות (תהלים קלו) הללויה הללו עבדי ה׳ הללו את שם ה׳ (שם קג) כל הנשמה תהלל יה :

יד יוסף א פתוחה לתיל״ר מ׳ : ב כ״ל ס׳ מ׳ : ג כ״ר ס׳ י״ב. כנני מנחות כו יקרא סדר בראשית יקרא ישעיה דמי ומה רש יקרא הבנים דמי תמ״ד שיחיש ממזור סב זהר בראשית מו וסדר ט דף כט ודף לד : ד״ר לך לך דף ל״ג • שוכר הדם דף ב׳ ודף ס׳ ותוכר מאיון לגיה :

ב ר׳ סופרים בנר פירמתי עלמון מופרים מלגון בנמלאכת הספרים ומוד מקלים עליר עם בנוגים ידועים לתת פעמי הפיכונים לכל מ׳ מר׳ מלקים והוא מלגון מגין ממונים פעמי הסוב הפסוק ובל ידעי ספר לריכין ללמוד ולחתום שמותם לכתוב קיימין ולמלן פרקים: מנמני שומרים הפוכים ומופרים • ולידון לגון מלגו לחכמים הם כן שלום מלגו ממנו מלגון לשומרים לתם לומרים עם הפוכים מלגון לכתוב ספיר מי הם הסומרים הפיכון לכם עם הגדים שיולגו הפוכים והשומים : פ״ז נ״ם ג״ד לא נלמד מהם • שהרי נאיתו אמן שומרים אמר כנוהה אז היו פרוסים בג׳ ובינות מלגו :

ג ואינו אלא מתמנה. מעמו ולמו מתן עמתים יוסף לקח ודבני מ הכם הן מי עם היום פעם המקבלת בלמדו בגלות וכון בעון בגוד המתכבדים בגנות עמם ומנים לת מבגדים כמו על דוהר והיפים ובילגה בגים מגוים כנוד דוד מלגיר בגים מגוים ולגו לכמים הם מלגים ומו מנים לגו מלגים לגו מלגים מ״ל מלגים מ״ל מלגים מ״ל

שולמה כסם שהמשה מפכבים כמו זסר לעזי סחזנה ופם כל זס הוא לעבר נזול למרק עיכם
אבל סהלמידים שהיו בעלי עבירות נמנעים בניהם ומתעכבים עם יומר עד ימים מעבר
ולון לור על ניסבם שולמת כסם ולא די שלינם נזוקים מן לאור סהוא וריח די טוב לא עדם
נסון לולא שנעפרים מנוקים ומהורים מכובסים מכל לכלוכים ומעופים שקבלו בעולם הזה
מסתלות נוסעות כמו הבבד הפשוי מלמר הקלמרדלה שלי חזבר לכבמו רק כתוך הלם מן
הלם ילא והלם מכבם לוסו • זם מלאתי כתוב בהיומי שונה בימי מורמי בהפר המקבל מחבר
הרב מפם דיליסון מקובל לחרון מחבר קפדים רבים על דרך הקבלה וכבלן בקבלהיהו ולא
הלאמיהו ומעיד לרי מבן לליהו בספר יסן • ובלחבר יתובר זם פם מבחר הרמב"ן
ומהבהיו למעלה במקבה עיהיהן ומבנהו ויתלבנו הדברים כי הם כיים לחתיים לבדם
המתמיים עיש לם דק לזבר ולבנן הבפם עם היותם דקה מן הדקה • ועל זם היה בוהה רבי
יוחנן בן זכאי בעבם הבעירה שהיה ירא שמא יוליההו בדרך ניסבם הזה וכבר לחבתי בתקומה
קוצר דעתי בפי' יראתו • ולם יאמר לומר מ"ב גדול לבר מ"ם הוהבה מהמון הוהבי יבבלל
היין מהמהבה בניהבם ויחר מהם הבהבה הבוהר בדקדוק הם שלמתי בבם הבדולים שהרי
ה"ובבם בניהבם לזבר לו לבחר לא נזבו מבל לבלוך כמו הבבדים הבהבים הבהבים לחוהם לחוך

חדושי גאונים לירושלמי שקלים וראש השנה

(פ"ו מ' לב) ר"ש בר נחמני לומר הלומות היו מרכן ו' עמודים ורחבן ו' עמודים כו' • קוד זם
הלחמר כי לאבם בבוד ולחבם הדבר היות מרחק בבחה הלומות בבדבם בחבנים
בים לאוכן ובבוחב הם עיהו בהבהקיהן ובבמיהן לבפי הולמות הודם כי הבה הבלים הבם הים
מבוי בין הבם לבדו • ולחבם הבקבר מלר הוא הבלים לבר בין הקב"ה לין הוד מלבדו יודב
הודם ולם כל בבודם • ולחבם הבלים בלחבלי הים ביהם בלחבלי הים ילבם כי בלחבם הים
הבלים הבה ביהם בין הדבקים הלבו בלוי לומר בין הבבחר הלר לבר בידו ים' הבבר ובין
לולהו הבלים לבר בין הבם לבדו בלולן בלולן הבהיהם הבהים ולבלו בבי יבבלל בבלולהו הדול לבבין
ולהבהיל לחבי הבהו דוב דבם ובבה הלולן בלולן הבם הים ביהם בלחבלי הבלים
בחבלים בין לולהו בבידו ים' ובין הבבר הבבר הבם הים ביהם בבי יבבלל בבלולהו הבבלים
הבבחם ולבר הבם ובם לחם ובם ויחבלבו בבי יבבלל לם הבים הבבר הבבר כמו בבה הבולם
בחבבדת ל' הבקבה הלחבר ה"ו כמו הבבבלהו בבבי בה ובבה בחבבבה בבבו ים' ובבה
לחבבהם בהיהם הבם לחבה הבלות לבבלות לם הבבר הבם ובהבבלו לבבו הבם בבלולהו הבבלים
בחבבה בבבו הבבר בבי הבבלים הבבלים בבבלים הבבלים בבבלים הבבלים הבבלים הבבלים
ויבבלבל בבבי יוחבן בבה בלחבר הבבלים הבבלים הבבלים הבבלים הבבלים הבבלים הבבלים
[ולחבבות] בבבי הבלולות בי יבבבלל לחבבלו ולבו יודבים הבבים הבי הבבל לחבר
בבבי הבלולות לבורות הבל בבי הבבבלבלים הבהו רולין לבבולו ובבבלים הבבלים בבולם הבה
לחבר הבדום הבה"ן הבבי הבבה הבבלבלים הבבלים הבבלים הבבלים הבבלים הבבלים הבבלים
הבבלבלים הבבלים הבבלים הבבלים הב

ס׳ יעקב